

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

VIII CİLD

(May 1919)

TRANSLİTERASİYA EDƏNLƏR

Mehdi Gəncəli
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azad Ağaoğlu
Filoloq, tərcüməçi

ELMİ REDAKTOR

Teymur Kərimli
Akademik

ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.

MÜNDƏRİCAT**Ön söz****Oxucuların diqqətinə**

Nömrə 170 (1 may 1919)	1
Nömrə 171 (4 may 1919)	27
Nömrə 172 (5 may 1919)	55
Nömrə 173 (6 may 1919)	83
Nömrə 174 (7 may 1919)	111
Nömrə 175 (8 may 1919)	131
Nömrə 176 (9 may 1919)	141
Nömrə 177 (11 may 1919)	151
Nömrə 178 (12 may 1919)	171
Nömrə 179 (13 may 1919)	181
Nömrə 180 (14 may 1919)	191
Nömrə 181 (15 may 1919)	201
Nömrə 182 (16 may 1919)	221
Nömrə 183 (18 may 1919)	249
Nömrə 184 (19 may 1919)	269
Nömrə 185 (21 may 1919)	289
Nömrə 186 (23 may 1919)	303
Nömrə 187 (25 may 1919)	329
Nömrə 188 (26 may 1919)	355
Nömrə 189 (27 may 1919)	381
Nömrə 190 (28 may 1919)	407
Nömrə 191 (30 may 1919)	445
Adlar göstəricisi	471

ÖN SÖZ

ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) tam külliyyatı ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülərək, lüğət, izahlar, şərhlər və adlar göstəricisi əlavə edilməklə nəşrə hazırlanmaqdadır. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə ayrı-ayrı təşəbbüslər olsa da (mərhum professor Şirməmməd Hüseynovun çalışmaları xüsusilə yada salınmalıdır), “Azərbaycan” qəzeti kimi mühüm bir nəşrin müasir oxucu üçün əlçatan olmasını təmin edəcək bu səviyyədə bir iş, 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirilməmişdir.

“Azərbaycan” qəzetindəki materiallar Azərbaycan Cümhuriyyətinin bilavasitə tarixini əks etdirir. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan Hökumətinin qərarları, Parlament üzvlərinin çıxışları, paytaxtda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər, xatirələr öz əksini tapıb. Günümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən Qarabağ, Zəngəzur bölgələrinə dair materiallar oxucularda böyük maraq doğuracaqdır. Eləcə də, Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici dövlətlərlə münasibətləri, dövrün ab-havası müfəssəl şəkildə qəzetin səhifələrində əks olunub. Ümumiyyətlə bu qəzetin transliterasiyası Azərbaycan Cümhuriyyəti tarixşünaslığında yeni bir səhifə açacaq və gələcək tədqiqatlar üçün mühüm stimül olacaqdır.

İlk dörd nömrəsi Gəncədə, sonrakı nömrələri Bakıda nəşr edilən “Azərbaycan” qəzetinin 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920 tarixləri arasında 443 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Qəzetin redaktorları müxtəlif vaxtlarda Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və

Xəlil İbrahim kimi dövrün qabaqcıl ziyalıları olmuşdur. Qəzet əksəriyyətlə 4 səhifə həcmində çıxsa da, bəzi nömrələrdə səhifələrin sayı fərqlilik göstərir. Hər səhifədəki sütunların sayı və səhifələrin ölçüsü, qəzetin çap olunduğu 19 ay yarımliq müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin nüsxələri Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsində, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivində, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda və Azərbaycan Milli Kitabxanasında pərakəndə halda saxlanmaqdadır.

Qəzetin müasir oxucu üçün əlçatan olması tariximizin Cümhuriyyət dövrü kimi zəngin səhifəsinin öyrənilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək işinə töhfə verməkdən ADA Universiteti qürur duyur.

Hafiz PAŞAYEV,
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DİQQƏTİNƏ

“Azərbaycan” qəzetini transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılın olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Məsələn, “çox” yerinə qəzetdəki kimi “çoq”, “yox” yerinə “yoq”, “etməyi” yerinə “etməgi”, “kimi” yerinə “kibi”, “nömrə” yerinə “numero” və s. yazmaq, oxucunun işini çətinləşdirməkdən başqa bir şeyə yaramayacaqdı. Üstəlik, bu sözlərin fərqli yazılışları qəzetdə bəzən eyni səhifədə yanaşı istifadə edilmiş, yəni imla birliyi prinsipi nəzərə alınmamışdı. Bu qəbildən olan sözlərin müasir yazılışına üstünlük verməyin, daha doğru bir addım olacağına inandıq.

Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq. Çünki əvvəla, bu sözlər qəzetdə həmişə eyni cür yazılmışdır; ikincisi də, mütaliəni çətinləşdirmədən dövrün ab-havasını saxlamağa xidmət edir.

Osmanlı türkcəsində və müasir Türkiyə türkcəsində indiki zaman şəkilçisi olan “-yor” qəzetdə qaydasız və pərakəndə bir şəkildə işləndiyi üçün (eyni cümlədə həm “-yor”, həm “-ır, -ir, -ur, -ür” şəkilçisindən istifadə edildiyini görmək mümkündür) mətndən çıxarılmışdır. Şeir parçalarında vəznin pozulmasına yol verməmək üçün “-yor” şəkilçisinin saxlandığı istisnalar da var.

Yer adlarını, fərqli versiyaların işlənməsi baxımından (Bolqarıstan – Bolqariya, Lehistan – Polşa, Macarıstan – Venqriya və s.) qəzetdəki kimi saxladıq, fəqət yazılış baxımından müasirləşdirdik (“Bulqarıstan” yerinə “Bolqarıstan”, “Kiyef” yerinə “Kiyev” və s.). Eləcə də, “Bakü” yerinə bugünkü kimi “Bakı” yazdıq. Soyadı sonluqlarını da (“-of”, “-yef” və s.) müasirləşdirməyi (“-ov”, “-yev” və s.) məqsədəuyğun hesab etdik.

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaliəni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətinidir, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzində oxucu təəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf”inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətalardan bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərbi cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətdəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

Cümə axşamı, 1 may 1919-cu il, nömrə 170

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 30 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 1 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfidi məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırınıcı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

Pəncşənbə [cümə axşamı] gününə təyin edilən Məclisi-Məbusan iclası mayısın 1-i münasibətilə gələn bazar ertəsi mayısın 5-nə təcil [təxir] edildiyi və müzakirəyi-yövmiyyə [müzakirə gündəliyi] həman qərar üzrə qaldığı elan olunur.

T-119

günləri saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 40-35. Müavini-nazir: Hər gün saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 51-35. Müdir isə hər gün saat 11-dən 1-ədək. Telefon nömrə 40-00.

Dəftərxana müdiri (imza)

T-120

ZƏHMƏT (MƏSAİ) BÜROSU

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

ELAN

Ticarət və Sənəət Nəzarəti [Ticarət və Sənaye Nazirliyi] bununla elan edir ki, Nəzarət sabiq “Natsional” mehmanxanasındadır. (Olqinski və Lalayevski küçələrin küncündə).

Nazir qəbul edir: Seşənbə [çərşənbə axşamı], çaharşənbə [çərşənbə] və şənbə

ELAN

İngiltərə-Qafqaziya bankir kantorasının açılması mayıs ayının 15-ədək təxir edilmişdir.

8739

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məsai (Zəhmət) Nəzarəti [Nazirliyi] əmələlərə [fəhlələrə], xidmətçilərə və iş sahiblərinə elan edir ki, bu tarixdən Nəzarət nəzdində müvəqqəət həkəm [arbitr] təşkilatının dəftərxanası işə başlamışdır. Bu barədə “Azərbaycan” qəzetəsinin 4 mart tarixli 47-ci nömrəsində elan edilmişdir. Dəftərxana Məsai Nəzarətinin sabiq binasında Naberejni küçədə [Seyid] Mirbabayevin evindədir (həyətdə 4-cü mərtəbədə). Telefon nömrə 56-11. Dəftərxana səhər saat 9-dan 3-ə qədər açıqdır.

Məsai Nəzarəti

T-118

ELAN

Cümə günü may ayının 2-də Spasski küçədə 137 nömrəli evdə, 18 nömrəli odada [otaqda], Əlihüseyn Əliyevin mənzilində, saat 9-da Şəki Həmvətənlər Cəmiyyətinin ümumi iclası olacağından, Bakıda müqim [yaşayan] bilümm [bütün] şəkililərin məzkur [deyilən] mənzilə təşrif gətirmələri rica olunur.

Müvəqqəti Komissiya

May ayının 2-də, cümə günü saat 10-da, Şəhər Dumasının salonunda “Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan” [İranlılar Maarif Cəmiyyəti] barəsində məlumat veriləcəkdir. Binaənileyh [ona görə], ümum iranlıların məzkur vaxtda təşrif gətirməkləri rica olunur.

Heyəti-müvəqqəətə
8752

DRAMA**Hökumət Teatrosunda axşam tamaşası**

Cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 1-də 1337 sənə (mayın 2-də 1919-cu ildə) Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşlarının Müdiriyyəti Müdiriyyətin aktyorları Ələkbər Hüseynzadə, Camal Paşayev və Əliislam Dadaşovun şərafinə (benefisinə) bu mövsümdə axırıncı dəfə olaraq təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Şəmsəddin Sami bəyin “**Gaveyi-ahəngər**” nam əsəri. Biletlər imdidən benefis qiymətinə teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

T-116

ELAN

Bakı Şəhər İdarəsi bununla elan edir ki, mayın ayının 4-də saat 12-də Təsərrüfat Şöbəsi dəftərxanasında şəhər afişa

sütunları və afişa yapışdırılmasını icarəyə verməkdən ötrü torq [tender] təyin olunubdur. Şəraiti [şərtləri] yuxarıda zikr olunan şöbə dəftərxanasında oxumaq olar.

T-117

AZƏRBAYCAN MÜSƏLMAN TƏLƏBƏLƏR KOMİTƏSİ TƏRƏFİNDƏN

1919 sənəsi may ayının 3-də Denikin canavarları hücumundan xanımanı dağılan dağstanlıların nəfinə [xeyrinə] “**Dağistan günü**” tərtib verilib, cəbələrə [qutularla] para toplanacaqdır. Şəhərin bir neçə nöqtələrində bu günə dair nitqlər irad ediləcəkdir [nitqlər söylənəcəkdir].

Bulvarda bəsalətli [qəhrəman] Azərbaycan ordusunun musiqi dəstəsi çalacaqdır.

Həmçinin “İttihad” məktəbinin, Tağıyev fabrikanı işçilərinin musiqi dəstələri dəvət olunmuşdur. Mərkəzi qərargah Parlaman mülkündə “Hümmət” fraksiyonu odasında vaqedir [yerləşir]. (Telefon nömrə 47-32).

Tələbələr Komitəsi “Dağistan günü” hamı vətəndaşların beqədri-qüvvə [gücü çatdığı qədər] Dağistan qəhrəmanlarının yetimlərinə müavinətdə bulunmasını rica və təmənnə edir.

T-121

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

“Azərbaycan” qəzetəsinin 1919 sənəsi 14 aprel tarixli 157-ci nömrəsinin rəsmi qismində 100 manatlıq kağız pulların Maliyyə Nəzarəti tərəfindən elan edilən təsvirinə əlavə:

Elan edilən təsvirə əlavə olaraq, Maliyyə Nəzarəti bu aşağıdakı hissələri də

qeyd etməyi lazım ədd [hesab] edir:

1) 100 manatlıq kağız pulun dal tərəfində daxili mütəşavir-əzlələrin [bərbərtərəfilələrin] dörd küncündə, iki liter [tipografiya hərfi] yuxarı və dörd rəqəm aşağı küncələrdə çap edilmişdir.

2) Pulun dal tərəfi təsvirində deyilmişdi ki: amma soldan türkcə “1335”, halbuki türkcə “1335-ci il” lazımdır.

3) Aşağı yazıda: “Sərf olunurlar” əvəzinə “sərf olunur”.

4) Yazının təsvirində konturasız vinetka [haşiyyə] üzərində türkcə “yüz” yazı əvəzinə, türkcə “100” rəqəmidir.

5) Səkkizguşəli ulduzun yazı təsvirində türkcə “yüz manat” əvəzinə türkcə “100” rəqəmidir.

6) On altı parçalı dövrənin təsvirində deyilir ki, millər arasında xırda rəqəmlərlə rusca “yüz”, ətraf millərdə də türkcə rəqəm, mərkəzi millər arasında isə “rublə” yazılıdır. Bunun əvəzində isə böylə olmalıdır: “Rublə” ancaq sol mərkəzi millər arasında vardır. Sağda isə “100” rəqəmi yazılmışdır.

7) Pulun üz tərəfində tünd qəhvəyi dairənin təsvirində sol dairədə “yüz” yazısı əvəzinə, sol dairədə “100” rəqəmi olmalıdır.

Gələcəkdə buraxılacaq yüz manatlıqlarda seriya nömrələri əlavə ediləcəkdir: ikinci seriya və qeyrə.

Maliyyə naziri:
Əliağa Həsənzadə

ƏMƏLƏ BAYRAMI!

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsi fəhlələrə xitabən böylə bir müraciətnamə nəşr etmişdir:

Millətədaşlar, yoldaşlar!

Hürriyyət hər camaatın zülüm və məhkumiyət altında olan zəhmətkeş xalqının inqilabi nəticəsində hasil olmuş bir nemətdir.

Avropanın mədəniyyəti bizlərə nisbət iləridə olan hürriyyətləri böyük inqilablar, bu inqilabları doğuran böyük və insanıyyətə aid ali fikirlər nəticəsində kəsb edilmişdir [qazanılmışdır].

Bir vaxt iləri getmiş Avropa millətlərinin əməlləri [işçiləri] bütün dinlərin də vəd eyləmiş olduğu səadətə yetişmək, dünyanı gördüyümüz bu məşəqqətli halından döndərib bir cənnət halına sala bilmək üçün buna qane olmuşlardı ki, kapital zülmündən qurtarmaq üçün bəsdir ki, insan fərd və şəxs etibarlı ilə azad olsun. Bu azadlıq olduqdan sonra, artıq, zəhmətkeş sinifi asanlıqla öz düşməni olan varlı siniflərlə rahatca mübarizə edə bilər.

Fəqət, təcrübə bunun çox uzaqda olduğunu göstərdi. Hələ böyük dünya müharibəsi digər böyük bir həqiqəti dəxi meydana qoydu. Anlaşıldı ki, yalnız şəxs azadlığı bəs deyildir. Bu azadlıq bir də-rəcəyə qədər Böyük Fransa inqilabı nəticəsində hasil olmuşdu. Halbuki gözlənən qardaşlıq əmələ gəlməmişdi. Bu də-fə böyük müharibə bildirdi ki, şəxslərdən əlavə, millətlər də azad olmalıdırlar. İsbət olundu ki, siniflərlə bərabər millət də vardır. Anlaşıldı ki, nə qədər dünyada bir millət o biri millətə hakim isə, sinif azadlığı da təbii yol ilə gedə bilməz!

Fransa inqilabından hasil olan ən böyük qazanc insanların hüququnun elanı olmuşdu.

Dünya müharibəsi ilə Rusiya inqilabından hasil olan qazanc dəxi millətlərin hüququnun elanı oldu.

Bəşəriyyət o hüququ da, bu hüququ da inqilabçı fədakarlığı nəticəsində hasil etmişdir. Onun üçün də bu gün ki, Avropa hüriyyətərvər əməllərinin təsis etdiyi bir əmələ bayramıdır – biz bütün əməlləri, bu – insanın və millətin hüriyyəti yolunda hamıdan daha ziyadə bir rəşadətə mübarizə edə bilən fədakar xalqı səmimiyyətlə təbrik edirik.

Bu gün ki, azad və müstəqil bir millətlik, azad bir vətəndaş olmaq nemətinə nailiz və bu nemətləri əlimizdə möhkəm saxlamaq istər isək, dünya hüriyyətçiliyinin bir əlaməti olan bu gündə bayram saxlayıb da bütün zəhmətkeşlərlə bərabər şad olalım.

Əmələ yoldaşlar!

Hər millət öz milliyəti dairəsində azad və müstəqil olarsa, o zaman başqa millətlərlə daha asanlıqla ittihad və ittifaq edə bilər. Buna görə də bu ilki əmələ bayramı Azərbaycanın birinci istiqlal ili ilə təsadüf etdiyindən, ayrı bir qiymətə malikdir.

Bu gün Azərbaycan-türk əmələsi də meydana çıxmalı, “Yaşasın dünyanın azadlığı!” deyən yoldaşlarına “Millətlər azad olmayınca dünya azad olmaz!” deməli, “Yaşasın müstəqil Azərbaycanın azad əmələ bayramı!” nidasını bütün dünyaya eşitdirməlidir.

Yaşasın əməllərin amalı!

Yaşasın millətlərin ittifaqı!

Yaşasın Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti!

Yaşasın müsavat!

*Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi
Tətil Komitəsi*

DAĞISTAN GÜNÜ

Bir şəxs, bir qövüm, bir millət və bir məmləkətin həyatında öylə dəqiqələr olur ki, daima gözləri dost gəzər, hər dəqiqə mədəd gözlər. Böylə dəqiqələrdə ən sönük “ləbbeyk” sədası, ən ufaq bir imdad əli böyük bir qüvvəti-qəlb hasil edər.

Hal-hazırda növdad [yeni doğulan] Dağıstan Cümhuriyyəti, hüriyyətərvər şimalı qardaşlarımızı eyni vəziyyətdədirlər. Yeni təşəkkül etmiş müstəqil Dağıstan milli müqəddəratını yenidən əllərinə almış olan dağıstanlı qardaşlarımız, hələ dövlət aparatını tamamilə düzəltməyə fürsət bulmamış olan cavan dindaşlarımız şimaldan heykəli-istibdadin ağır təzyiqi, qara əks-inqilabın şiddətli axıntısına məruz qalmışlardır.

Nikolay generalları qara qüvvələri başlarına toplayaraq hür və müstəqil yaşamaq istəyən Qafqaziya qartallarının qanadlarını qırmaq, azad Qafqaziyanın şirinzəban [şirindil] quşlarını dübarə qəfəsə salmaq, azad dağıstanlıları yenidən istibdada əsir və hüriyyət səfası əvəzinə onları əsarət cəfasına qərq etmək istəyirlər.

Təbii, Dağıstanın vəziyyəti ağırdır. Bu misillü əhvalda [bu kimi hallarda] adətən göz gəzər, dost axtarar. Dağıstanın bugünkü halında ona kömək əli uzatmaq hamıdan ziyadə azərbaycanlıların borcudur. Həm ədasına [borcun qaytarılmasına] çalışır da. Hökumət və Məclisi-Məbusanımız var qüvvələri ilə Dağıstana hər növ yardım edəcəklərini bildirmişlərdir, lazım olan paranı verirlər, fraksiyalar köüllü əsgər dəstələri yığırlar, ilx.

Fəqət hər işdə hökumət ilə bərabər camaat öz də çalışmalıdır. Camaat öz tərəfindən dəxi dağıstanlı qardaşlarına: “Qorxmayın, möhkəm durun, qara qüvvəni yaxın buraxmayın! Biz dəxi dalınızda duracaq, hər növ kömək edəcəyiz!” - deməli və sözüənə əməl etməlidir.

Biz əminiz ki, hüriyyət və istiqlal uğrunda qanına bələşən dağıstanlıları hüriyyətərvər azərbaycanlılar yalnız buraxmazlar və hər vasitə ilə onlara imdad edərək.

Böylə köməkdən biri və vasitələrdən birisi olmaq üzrə, cavan tələbələrimiz mayıs ayının 3-də “Dağıstan günü” quraq cəbə [qutu] ilə ianə yığacaqlardır.

Həmişə böylə ittifaqlarda [hallarda] hümmət və həmiyyət göstərmiş olan Bakı camaatı bu gün dəxi həmiyyət və səxavətlərini ibraz etməli [göstərməli] və dağıstanlı qardaşlarının köməyinə qardaş hümməti ilə çıxmalıdırlar.

Xəlil İbrahim

DAĞISTAN GÜNÜ

Hörmətli Bakı əhalisinə!

İllərdən bəri Nikolay boyunduruğu altında çapalayıb duran Qafqaziya millətləri üçün qocaman dağların arxasından göz açmaqda olan hüriyyət günəşindən iki sənədir ki, keçir. Başqa millətlərlə bərabər, elani-istiqlaliyyət etmiş Şimali Qafqaziya qartallar yuvaları irticanın qara qüvvələri tərəfindən tarümar olur. Azad Çeçenistan və İnquşistanın müqəddəs torpaqları qızların, anaların qızıl qanları ilə suvarılır. Alçaq denikin-

lərin qanlı, çirkli dırnaqları Dağıstanın simin [gümüşü, gümüş kimi ağ] bədənini yaralayır.

Qardaşlar! Bu gün Dağıstan unudulmaz. Bu gün deyil, əsrlərlə Şimali Qafqaziya dağlılarının ölməz adları tarixin mümtaz [seçkin] səhifələrindən silinməyəcəyi kimi, sizin xatirinizdən də silinməyəcək. Qafqaziyada qanad açmış mərmər sinəli hüriyyət pərisinin bağına qəddar çarizmin kəskin xəncəri dayanmış. Bu gün Şimali Qafqaz ayaqlar altına düşərsə, yarın hüriyyətdən, istiqlaliyyətdən əsər belə qalmayacağı gün kimi aşkardır.

Vətəndaşlar! Dağıstana kömək etmək günüdür. Bu gün ona yardım etməyən vətən övladı, gələcək nəsillər tərəfindən lənətlərlə yad olunacaq. Bu gün bizim burada rahat yaşamamıza səbəb Şimali Qafqaziyanın göstərdiyi igidlik olmuşdur. Bu gün Dağıstan məğlub olarsa, yarın bizim də məqhur [qəhr] olacağımız təbiidir.

Şimali dağlılara canla, malla müavinət [kömək] etmək, onları göz bəbəyi kimi qorumaq, onların dağılan yurdlarına, atasız balalarına, anasız qızlarına, oğulsuz analarına dayaq olmaq, seylab kimi axan göz yaşlarını silmək bizim birinci vəzifəmizdir. Yoxsa, onlara hücum etməkdə olan canavarlar ətrafımızda olan quşların da baş qaldırmasına kömək edəcək, hüriyyət və azadlıqdan nam və nişan qoymayacaqdır.

Haydi, qardaşlar! Dağıstanın imdadına qurşanalım, heç olmazsa, cüzi para ilə onların ac-yalavaclarını ölümdən qurtaralım. Fəqət bu gün, yalnız bu saat, ancaq bu dəqiqə kömək, kömək, kömək olar. Əks halda, qarşımızda açılacaq uç-

rumlar hamımızı birdən udacaq, artıq peşmanlıq da fayda verməyəcəkdir.

Vətəndaşlar! Azəri-türk tələbəsinin sabahkı qədəmini, öhdəsinə aldığı ağır və müqəddəs vəzifəni var qüvvəmizlə qarşılmalısınız ki, o tifaqı nifaqa mübəddəl olmuş [çevrilmiş] qardaşlarımız qarşısında məyus qalmaya.

*Azərbaycan Müsəlman
Tələbələrinin Bakı komitəsi*

MÜRACİƏTNAMƏ

Azərbaycanlı vətəndaş və qardaşlar! Şimali Qafqaziyada azadlıq sevən dağstanlılar öz ata-babalarının vəsiyyətinə və istiqlal əsaslarına sadıq qalaraq, irticəpərəst Denikin və kampaniyası qüvvəsi ilə müharibə edirlər. Dağstanlıların öz istiqlaliyyətlərini müdafiə etmələri azərbaycanlıları da ayıltmalıdır və düşündürməlidir ki, qaranlıq və zülmət nümayəndəsi olan Denikin Azərbaycan istiqlalına rəhm etməz. Hər bir müsəlmanın müqəddəs vəzifəsidir ki, vaxtı ilə öz dağstanlı qardaşlarına müavinət eylesin.

Beynəlfirəq [Partiyalararası] Komissiya dağstanlılara müavinət üçün Azərbaycan könüllü dəstəsi düzəldir. Bu dəstə də təcrübəli zabidlərin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olacaqdır.

Vətəndaşlar!

Könüllü dəstələrinə yazılınız. Parla- man imarətində Beynəlfirəq Komissiya- da səhər saat 10-dan 2-yədək, axşam 5-dən 7-yədək könüllülər qəbul edilir.

Beynəlfirəq Komissiya

YOL ƏSNASINDA GÖRDÜKLƏRİM

Keçən sənə avqust ayında Bakıdan çıxıb altı aydan bəri əhvalından xəbərimiz olmadığı vətənimiz olan Axıskaya getdik.

Axıska o vaxt türklərin əlində idisə də, istiqbalı [gələcəyi] pək vəxim [təhlükəli] idi. Əhali arasında bir çox şayiələr dövrən edirdi, müharibə hazırlıqları görüldü.

Türklər geri çəkilmək üzrə hazırlıqlar görür, yerli əhalilər qızğın bir hərəkətlə müharibə tədarükü görürlər. Zamanın böylə qarışıq bir vaxtına təsadüf etdiyimizə peşman olduqsa da, iş işdən keçmişdi. Artıq, gələcək günləri düşünməkdən başqa çarə qalmamışdı.

Bakıya da qayıtmaq mümkün deyildi; çünki sərhəddən keçmək lazım idi. Orada çox deyilsə də, az-az müsədimələr [toqquşmalar] hər vaxt eşidilirdi.

Məlum ki, Bakı hadisəsini keçirmiş bir insan, bir daha o hadisələri görməyə davam edəmməzdi. Ona görə Axıskada oturmaq qabil olamırdı. O vaxtlarda İstanbul yolu açıq idi; İstanbul getmək, həm orada sakin olmaq, həm uşaqları məktəbə vermək fikriylə İstanbul getdik. Orada ünəs [qadın] cəmiyyəti-xeyriyyələriylə görüşdük, ələxüsus “Əsirgəmə dərnəyi” adlanan ünəs cəmiyyəti-xeyriyyəsiylə görüşdük ki, o cəmiyyətə beş sənə bundan əvvəl də üzv yazılmışdıq. Şimdi də üzvlük haqlarını verib təzədən qeyd edildik və bir qəç dəfələr iclaslarında bulduq. Xanım əfəndilər bizim üçün bir ziyafət də verdilər. Bu cəmiyyət beş sənədən bəri xeyli tərəqqi etmiş və çox işlər də görmüşdü. O cə-

miyyətə Əhməd bəy Ağayevin hərəmi [həyat yoldaşı] Sitarə xanım da daxildir. Həmçinin Ənvər paşanın böyük həmşirəsi [bacısı] Hasənə xanım da iştirak edir.

Cəmiyyətin vəzifəsi; bəkəs uşaqları yığıb və Balkan müharibəsində Anadolu hərbezədlərini [müharibədən zərər görenləri] toplamış, onlar üçün iş evi açmışdır; dairəyə pambıq götürürlər, oradan hazır süfrələr, dəstmallar, işləmə pərdələr, qaryola [çarpay] taqımları, əlbisəlik qumaşlar, tikilmiş və tikilməmiş parçalar, hazır koftalar çıxarırlar ki, pambığı əyirmək, bükmək, toxumaq, biçmək, tikmək, naxış işləmək – cümləsi orada qızların əlindən çıxır. Müdirə və müəllimləri həpsi türk xanımlarıdır.

Bizim Azərbaycan heyəti o “Əsirgəmə dərnəyi”ndən bir çox şeylər almaqla, cəmiyyətə böyük bir müavinətdə bulunmuş oldular. Cəmiyyət də onun müqabilində ərzi-təşəkküratda bulunmaqla bərabər, heyətin şərəfinə böyük bir ziyafət tərtib etmək istədilər. Fəqət heyət, vaxtlarının müsəid olmadığını söylədikləri üçün ziyafət olmadı.

Bir çox məktəblər də gəzdik, ələxüsus qız məktəblərini; o cümlədən Sultan Muradın hərəmi Bəzmialəmin kəndi adına bina etdirmiş olduğu məktəbi ki, şimdi də onun adı ilə çağırılır: “Bəzmi- aləm Validə Sultanisi”. O məktəbə də getdik, müdirəsi Xədicə xanımla müdiri Arif bəy əfəndinin göstərmiş olduqları nəzakətlərə heyran olduq. Zətən nəciblikdə türklər ad qazanmışlarsa da, bəziləri insanı heyran buraxacaq dərəcədə nəzakət sahibləri olduqlarını gözlərimizlə gördük. Bir gün sabahdan axşama qədər gəzdikdə ancaq məktəbin bir cüzi

şeylərini gördük. O məktəbdə əlan [hal-hazırda] 1400 xanım qız mövcuddur ki, səkkiz yüzü “leyli”, qalanı isə “nəhari”dir. Siniflərdə dərs əsnasında bulduq, ən çox nəzər-diqqətimizi cəlb edən şey axırıncı sinifin dərslərinə baxmaq üçün sinifə girdikdə bu dərslərin fransız lisanı olduğu anlaşıldı. Qızların önündə fransız kitabları olduğu kimi, dərs verən müəllimləri də – türk xanımı, müəllimlərə məxsus olan yerində oturmuş, türk qızlarına türk müəlliməsi fransız dərsi verirdi. Məktəbin dəftərinə o günün müşahidətini [müşahidələrini] qeyd etməklə məktəbdən çıxdıq.

Sonra “Təfəyyüz” məktəbinə getdik. Müdirəsi Naqiyyə xanımla və müəllimləriylə görüşdük, ismiylə iftixar etməyə layiq olan məşhurə ədibəmiz Xəlilə [Ədib] xanım əfəndi də o məktəbdə həftədə bir dəfə dərs verirdi.

İştə, bu vaxtlarda idi ki, Bakıdan Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] İstanbul varid oldular [gəldi]. Bakının işləri düzəldiyini xəbər aldım. Artıq dərəcə şad olmaqla bərabər, Bakıya gəlmək istədik, fəqət bu dəfə ingilislərdən izin almaq lazım idi. Cənab Əlimərdan bəy Topçubaşov bizə azərbaycanlı olduğumuza dair bir vəsiqə verdi. O vəsiqəni ingilislərə verdik. Onlar bu vəsiqəyə qənaət etməyib, bizdən pasportumuzu aldılar və bir çox suallar daha qeyd edib, 15 frank da para aldılar. Cavabını on gündən sonra verəcəklərini söylədilər. Bunların on gün dedikləri tam 44 gün çəkdi.

Mən hər gün heyəti-mürəxxəsə ilə və [Ağaoğlu] Əhməd bəylə görüşürdüm. Əhməd bəyin tövqifində [həbsində] də

orada idim. Əhməd bəy hənuz səhhəti-tam kəsb etməmişdi [tam sağalmamışdı]. Doktorların tənbihatına görə daha evdən çıxmıyır. Bir gün məmurlar gəlib Əhməd bəyi qayət nəzakətlə müdiriyyətə çağırırlar. Əhməd bəy xəstəliyini söylədi, məmurlar getdilər. Bir qaç saatdan sonra həmin məmurlar bu dəfə müdiriyyət tərəfindən yanlarında bir doktor olduğu halda gəldilər. Doktor, Əhməd bəyi müayinə edib tamamən səhhətdə olmadığını söylədi və buna dair raport yazdı. Bu dəfə məmurlar raportu götürüb getdilər. Ertəsi günü məmurlar örtülü fayton gətirib Əhməd bəyi müdiriyyətə götürdülər.

Ailəsi gedib Əhməd bəylə görüşürlər. Mən İstanbuldan çıxan günlərdə ailəsini Əhməd bəylə görüşməyə daha buraxmıyrdılar. Mən orada ikən iki dəfə isticvab [sorğu-sual] etmişdilər: nədə dünyaya gəldiyini, nədə təhsil gördüyünü, Türkiyəyə nə üçün getdiyini və orada İttihad və Tərəqqi firqəsinə nə vaxt daxil olduğunu təhqiq yolu ilə bir taqım suallar verdilər.

Əhməd bəylə tövqif olunanlar [tutulanlar] 23 şəxs idi ki, bunlar əvvəlki tövqif olunmuşların yanına götürülməyib, Hərbəyyə Nəzarəti nəzdində “Bəkirəyə bölüyü”ndə ayrıca yaşayırdılar.

Azərbaycan heyəti-mürəxxəsələri mən İstanbuldan çıxdığım aprelin 4-ündə hələ İstanbulda idilər. Mən onlarla aprelin 3-də görüşdüm. O günü fransızlardan Məhəmmədhasən bəy Hacinski, Ceyhun bəy Hacıbəyov və [Məhəmməd] Məhərrəmov isimləriylə izin kağızı gəlmişdi! Heyət bir qaç dəfə təkrar müraciət etdiyi üçün bu dəfə artıq müraciət lüzum

görməyib yola düşmək fikrində idilər.

Bəndəniz Batuma gəldikdə, əvvəlcə Axiskaya gedib pədərimi [atamı] görmək və sonra Bakıya gəlmək istəyirdim. Fəqət Batuma gəldikdə, orada bir qaç axıskalı adamlar gördüm. Bunlardan əlavə doktor Mahmud bəy Əfəndiyevlə, Yusif əfəndi Talıbzadə ilə görüşdüm. Onlar mənim Axiskaya getmək fikrimi eşitdikdə, o fikirdən dönməyimi məsləhət gördülər. Axıskalılar Axiskanın və ətraf kəndlərin halını ağlanacaq bir halda təsvir etdilər ki, hələ də bu vəhşilik davam etmək üzrə imiş.

Təəccüb burasıdır ki, iki aydan bəri davam edən bu qan ocağını bir düşünən, bir çarəsinə qalan yoxdur! Görənlər söyləyirlər ki, zavallı kəndlilər iki ay bundan əvvəl itirmiş olduğu çocuğunu hələ daha bulamıyır, ah və nalə ilə dağları-daşları gəzib, kimi çocuqlarını, kimi ana-bacısını arayırmış.

Bir çox ailələr qabaqlarında naxoşları olduğu halda hücum səsi eşitmiş, qaçmışlar. Bir daha nə o xəstəsinə və nə o xəstənin ölüsünü belə bulamamış. Mal getmiş, əşya qarət edilmiş, parasını soymuşlar, evlərini yandırmışlar. Hər il bu vaxtlar öküzləri yanında, tarla başında toxum əkən kəndlilər bu gün toxumdan da məhrum, öküzlərindən də məhrum, əlləri qoyunlarında, dağlarda, meşələrdə zarıyıb gəzirmişlər. O biri tərəfdən aclıq təsiriyləmi, ya qorxu təsiriyləmi, rahatsızlıq, kirlilik təsiriyləmi, nədənsə, cürbəcür xəstəliklər hökmfərma olduğunu [hökm sürdüyünü] söyləyirlər. Gözüylə görənlər söyləyirlər ki, cənəzələr karvan kimi düzülüb, ardı-arxası kəsilməyir. Bir evdə üç-dörd yüz can yığılmış, imrari-

həyat edir [ömür sürür]. Xəstələr bir-biri üstə yatır, izdiham o qədər çoxdur ki, ölüsü ölən öz ölüsünü bulamıyır. Bir qaç səlamət qurtaranlar da varsa, onlar da o yanda-bu yanda başlarını səlamət qurtarmaq üçün vaxt keçirirlər. Əgər Axiskanın halı bir müddət də böylə qalarsa, insan adına heç kimsə qalmaz.

Batumda bu əhvalatları eşitdikdə və Batumun gündən-günə bahalığını gördükdə, daha orada qalamayıb Bakıya gəldim.

Batum ətrafdan gələn qaçqınlarla doludur. Hər gün Krım və Odessa tərəfindən matorlarla, qayıqlarla qaçqın ailələr daşınırlar. Gələnlər üçün nə evlərdə, nə otellərdə boş otaq bulunmayıb. Hər şeyin qiyməti qalxmışdır. Axşamlar saat 8-dən sonra gəzmək mümkün deyil. Ev soymaq, adam öldürmək kimi şeylər tez-tez vaqe olur...

Şəfiqə Əfəndizadə

DOĞRU YOL

Son vaxtlarda müəllimlər hökumətin laqeydliyinə xəbərdarlıq üçün üç günlük tətillər elan etdikləri məlumdur. Bu tətillərin mahiyyəti nədən ibarət olduğunu anlatmaq icab edir [lazım gəlir].

Ölkəmizdə bulunan bütün azərilər bu gün bir ideal bayrağı altında birləşmişlərdir: müstəqil hökumətə çatmaq, həmişəlik yaşamaq həpimizin qəti muradı olmuşdur. Bu muradlardan birincisinə bir dərəcəyə qədər nail olmaq üzrəyiz. İkinci muradımız da, yəni həmişəlik olaraq müs-

təqil yaşamaq ixtiyarı özümüzə, lap özümüzdə aid bir məsələdir.

Burasını bilməliyiz ki, bir hökumətin həmişəlik yaşaması üçün bir çox şərtlər lazımdır: hökumət tanıyan el, el tanıyan hökumət bulunmalıdır. Millət və vətən hissi ilə doymuş əsgər, məmur və əfrad [fərdlər] olmalıdır. Həpsi də tərəqqi yolunu bilib, dalınca gedə bilməlidir. İştə, bir dövlət ancaq bu surətlə həmişəlik yaşaya bilər.

Böylə dövlət düzəltmək üçün bol-bol nüfus [əhali], ərazi və sərvət lazım deyil. Elm və əsaslı tərbiyə, əxlaq yeganə və başqa səbəblərdir ki, mətin bir dövlət təşkil edə bilər.

Cahil əhalidən əmələ gələn bir dövlət çamurla tikilən daş evlər kimidir. Varlıq göstərsə də, əbədlilik sifətini daşıyamaz. Əfradı tərbiyə və elm çimentosu ilə dövlətə yapışdırmaq lazımdır ki, hər gün və hər dəqiqə rəsənətə [məhkəmə] doğru birer addım atsın. Bunun üçün millətini yaşatmaq istəyən bir hökumət və hökuməti saxlamaq istəyən bir el, gecə və gündüz bütün varlığı ilə, qeyrəti ilə çalışıb millət içindən cəhaləti və cahilləri qaldırmalıdır.

Bununla demək istəməyirik ki, sinni [yaşı] keçmiş bütün əfradı hökumət oxutmalıdır, yaxud qırıb ortamızdan çıxarmalıdır. Xayırlar! Bizim təhsil və tərbiyə zamanımız keçdi, fəqət nasıl olsa da genə ictimai mövqeyimiz, qiymətimiz vardır. Çinar ağacı kimi yıxıldığımız zaman böyük zərərlərimiz olsa da, bəzən faydalı kölgəmiz də olur. Nasıl olsa da qalmalıyıq. Məmafih [bununla belə], zaman kəndisi bizi dünyadan çıxaraçaqdır.

Hökumət çalışmalıdır ki, bizdən sonra

gələcək övladlar bizim ruhumuzda, bizim qafamızda yerimizi işğal etməsinlər. Əks təqdirdə genə cahil hökumət halında inqiraza [süquta] məhkum bir tikışdə qalmış olacağız. Şimdi, əfradı nasıl, kimlə və hangi vasitə ilə təlim və tərbiyə edəcəyiz? Nəyə, nəyəyə və kimə qiymət verəcəyiz? Bunu aşağıdakı misalı söylədikdən sonra söyləyəyim.

Fransızlar Sedan müharibəsinə girmədən bir sənə əvvəl idi. Hərbiyyə büdcəsi müzakirə edilirdi. O zaman Hərbiyyə naziri, büdcəsinə böylə bir müqəddimə yazmışdı:

“Yanımızda başımıza endirmək xəyalı ilə çəkil qaldırılmış düşmənlər vardır. Fransızlar bütün varlığı ilə müdafiəyə və millət hərbinə hazır olmalıdır. Bütün ağızlar daima şu virdi [duanı] yapmalı: Əsgərə mövqe! Əsgəri iaşə! Biz ancaq bu fədakarlıqla düşməni qarşısında vətən və millət saxlaya biləcəyiz.”

Bir sənə sonra almanlar Sedan müharibəsinə başladılar. O zaman Hərbiyyə naziri Parlamentoda dedi ki:

“Fransızların hümmətindən əsgərimizin qulaq torbasına qədər bütün təcizatı yerindədir. Yüzdə yüz qələbə bizim tərəfimizdədir.”

Fəqət nəticə düşünülüyü kimi çıxmadı. Yüzdə iki yüz hərbi almanların qələbəsi ilə nəticələndi. Fransızlara sənərlə bu milləti keyləşdirən yumruqlar endi.

Bu məğlubiyyətin səbəblərini meydana qoyan bir fransız mühərriri [yazıçısı] deyir ki:

“Alman müəllimləri hərbi biz qazandıq deyər bağırırlar. Bağırırlar, çünki

haqlıdırlar. Doğrudur, onlar doğrudan doğruya hərba girişməmişlərdir. Lakin behəqq [həqiqətən] əsgər ruhlu əfrad yetişdirmişlərdir. Bizə bu haraydan böyük hissələr düşür. Anlaşıldı ki, tərbiyyə-əlaqiyyə və zehniyyədən məhrum əhali və əsgər, Mehdi də olsa, işə yaramamış. Hərbiyyə naziri bir zaman fransızlara birər vird təlim etmişdi:

Əsgərə mövqe! Əsgəri iaşə!

Bu virdi biz, düşməni Sedanda ruhundan atəşlər yağdırarkən də təzkar edirdik [yada salırdıq]. Hətta milyardlarla təminat yükü ilə uyuduğumuz zaman genə bu virdlə sayıqlayırdıq. Şimdi hərbiyyə də, hökumət də və millət də – həpsi o virdi dəyişməlidir. Fransız virdi deyil, alman virdini təzkar etməlidir: Hər qüvvət üçün müəllimə müraciət, müəllimə mövqe, müəllimi iaşə!”

Biz azərilər Sedan məğlubiyyətinə mübtəla deyiliz; fəqət önümüzdə, dalımızda nə qədər istiqlal düşmənlərimiz vardır. Böyük qüvvətə malik olmamız icab edir [lazımdır]. Bunun üçün ən adi fərdlərimizdən ən yüksək təbəqələrimizə qədər, həpimiz bu xüsusda eyni düstura müraciət etməliyiz: Müəllimi iaşə, müəllimə mövqe!

Buna qənaətlə inanmalıyıq ki, istiqlal-istiqlalımızı [istiqlalımızın gələcəyini] müəllimlər çiyinə götürməzsələr, yaşayamayacağız. Vicdanlı, qüdrətli, zəkali müəllimlər bizim hər dərdimizə dərman edəcək təbiblərdir. Onlar məişət dərdi kimi süfli [alçaq, aşağı] bir taqım xəyallarla vaxt keçirməməlidirlər. Dağdağasız [təlaşsız, dərdsiz] bir zəka ilə hər daim tərbiyədə bulunub, tərbiyə ünsürü arama-

lıdırlar. Bu məsləkdə öylə şərəf və öylə sərvət və öylə məişət rahatlığı olmalıdır ki, millətin bütün zəkali, idealli, yaxud hərisi-sərvət [sərvətə həris] gənclərini miqnatis [maqnit] kimi çəkməlidir.

Şimdiki Fransa müəllimə bu cürə baxan bir heyətin məhsuludur. Artıq mənəhnü-fihə [danışdığımız mövzuya] keçirəm:

Müəllimin qiyməti bu qədər böyük ikən, biz buna nə mövqe veririz? Onun iaşəsi üçün nə qədər aylıq sərf edirik? Bu vaxta qədər nəhayəti 500 rublə maaş! Bundan sonra da çoxu 1000 rublə, deyilmi? Halbuki, Nuxu ictimiasında [yığıncığında] yapılan büdcə cədvəlinə görə, dörd baş külfətin ən adi həyatı üçün 3000 rublə belə kafi gəlməyir. Demək ki, məsarifin mədaxil altıda birini, yaxud üçdə birini belə ödəməyir. Büdcədə açılan bu qədər açıqlıq nə ilə, hangi xəzinə və mamələklə [mal-mülklə] qapana bilər? Bir halda ki, beş dənə kitabından başqa heç bir sərvətə malik deyildir.

Bunun üçün bu gün müəllim firqəsi hökumətin ən səfil məmurlarındandır. Şərəfi-məslək və heysiyyətini bunlar qədər itirən bir məmur yoxdur. Çarşından borclu əlindən keçə bilməyənlər içində mütləq müəllim də vardır. Bir baqqal tərəfindən təzvil olunan [alçaldılan] adamlar cərgəsində müəllimlər də mövcuddur. Çılpaq və cındır gəzən şəxslər arasında müəllimlər də bulunur. Səfil qalan çocuqlar, qadınlar, müəllim yavruları, müəllim bacı, ana və qarılarıdır [arvadlarıdır]. İştə, bizdə millətin gələcəyini çiyinə götürən tayfanın halı bu dərəcədə ağırdır.

Artıq böylə səfil həyata hangi mələk

və peyğəmbər-xisal [mələk və peyğəmbər xislətli] həvəslənər, hangi müqtədir zəka yanaşmaq istər? Yaxud hangi zəkali, məlumətli bir müəllimdə bu məişətlə bərabər iqtidari-elmi [elm qüdrəti] qalar, tədris və tərbiyə məharəti görünər? Bu yolu tutmaq ancaq mövcud müəllimləri məhv etmək deyildir, gələcəyin müəllimləri[ni] də diksindirməkdir [iyəndirməkdir]. Maarifin qabağına böyük xəndəklər qazmaqdan başqa bir şey olmayan bu yol, millətin gələcəyində nə qorxunc uçurumlar hazırlayar.

Əgər bu uçurumları müəllimlər eynəlyəqin [öz gözləri ilə] görməsəydilər, susardılar. Çünki, dövrümüzə elmi bir firqə üçün rahat və məişət yolları çox-çoxdur. Gedərdi, qazanar və dolanardılar. Nə çarə ki, nə susmağı, nə çəkilib getməyi şani-ellmərinə müəllimlər sığıdırammayırlar. Bunu istiqbala xəyanət ədd [hesab] edir, təttil əxbarı [xəbərdarlığı] eynəlyirlər. Zərər yoxdur, bu təttil bir çoxlarının ancaq başlarının üzərindən keçəcəkdir. Fəqət, genə millət imdadına ərbabını dəvət edəcəkdir.

Müəllimlər o iç tarla sahibinə bən-zərlər ki, köy tarlalarına kənardan düşən odu söndürmək üçün haray təpirlər. Tarlası olanlar imdada gəlirlər; həm kəndi tarlalarını qurtarırlar, həm də onlarınkini!

Müəllimlər İttifaqı

TÜRKiYƏYƏ VERİLƏN ŞƏRAİTİ-SÜLHiYYƏ

Aldığımız məlumata görə, Müttəfiq dövlətlər tərəfindən şəraiti-sülhiyyə ol-

maq üzrə Türkiyəyə aşağıdakı məvaddı haiz bir sülhnamə təklif edilmişdir:

1) İstanbul Türkiyə paytaxtı qalmaq üzrə porto-franko (açıq qapı) elan olunacaq.

2) Batum, Qars və Ərdahan vilayətləri Türkiyəyə qaytarılacaq, yalnız, Batum sərbəst şəhər elan olunacaq.

3) Hicaz, Şamat (Suriya) və İraq (Bağdad, Mosul və Bəsrə vilayətləri) xəlifənin himayəsi altında birər ərəb əmiriyi halını kəsb edəcəklər.

4) 25 il müddətinə Türkiyə üzərində idarəçə ingilislər, əsgərlikcə fransızlar və iaşəcə amerikalılar tərəfindən üçlü bir kontrol təsis olunacaq.

5) Türkiyə dəmir yolları 25 illik bir müddətlə İngiltərə idarəsində qalacaq.

6) İzmir vilayəti ilə Van vilayəti siyasətən Türkiyə sultasında qalmaqla bərabər, 15 il müddətlə Fransa idarə və kontroluna tabe olacaqdır.

7) Bəhri-səfidəki [Ağ dənizdəki] Osmanlı cəzirələri [adaları] Türkiyəyə iadə olunacaq.

8) İpr cəzirəsi ilə Misir xidiviyi İngiltərəyə qalacaq.

9) Trablusqərb qəti surətdə İtaliyaya keçəcək.

10) Türkiyədəki ermənilərlə yunanlılar müsavati-hüquqa malik olub, kəndlərinə milli-mədəni muxtariyyət təmin olunacaq.

11) Türkiyə qüvayi-əsgəriyyəsi [hərbi gücü] 50 mindən artıq olmayacaq.

12) Türkiyə Azərbaycan işlərinə müdaxilə etməyəcək.

Fövqəzəkir şəraitin [yuxarıda deyilən şərtlərin] türklər tərəfindən qəbul edilməyi rəvayət olunmaqdadır.

Ədəbi sütunlar

KOR-SOQQUR

- 1 -

Dünya üzünə gəlidiyi halən neçə ildir,
Yer-göy nasıl imiş, buna agah deyildir.
Parlaq günəşindən deyil agah səmanın,
Gündüzləri də həp gecədir tifi-əmanın.
Bir çift işıqdan belə məhrum şu bədbəxt,
Dünya ona başdan-başa bir ələmi-zülmət.
Dər-pərdədir onca bütün ələmdəki əşya:
Görməz ki, nədir şəmsi-ziyəpərvəri-dünya,
Görməz şu ləfəfatli, tərəvətli baharı,
Fəhm eyləyəməz məzhəreyi-rəngnisarı.
Təmyiz edəməz hüsn ilə çirkinliyi əsla,
Yoxdur gözü görsün ki, nədir ruyi-dilərə.
Bilməz necədir ruyi-pədə, çöhreyi-xahər,
Bədbəxt çocuq həsrəti-rüxsareyi-madər.
Bir milləti-ə'ma da həman kudəkə bənzər,
Görməz ki, nədir ərz həyatındakı fərlər.
Fəhm eyləyəməz çöhreyi-gülrəngi-həyatı,
Bilməz ki, nədir rəng ilə ahəngi-həyatı.
Bu parlaq əvalimdə yaşar zülmətə məhkum,
Görmək özü bir ne'mət ikən, ne'mətə məhrum.
Varkən bu qədər nurü-ziyə rəhgüzərində,
Dərk eyləyəməz, çünki işıq yox nəzərində.
Görməz ki, nədir əyri və ya doğru olan yol,
Möhtac yaşar gözləri sönmüşlər, əmin ol!
Ənzarı olanlar olur ə'malara rəhbər,
Mənalı baxışla bunu gör, anla, bəradər!
Rəhbər olamaz gözlülərə gözsüz olanlar,
Qanuni-təbiət budur ələmdə pədidar!..

Bakı, 27 nisan 1919

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

SÜLH ƏTRAFINDA

İngilislər və fransızlar Almaniyadan nə qədər pul tələb edəcəklərini təxmin

etməmişlərdir. Fəqət qəviyyə [məhkəm] ümid etmək olar ki, Almaniyadan tələb ediləcək məbləğ əfkari-ümumiyyənin [ictimaiyyətin] gözlədiyi qədərdən az olacaqdır. Amerika nümayəndələri fikir edirlər ki, Almaniyadan o qədər pul tələb etməli ki, Almaniya bunu vermək iqtidarında olsun. Bu təklif Almaniyadan heç bir vaxtda alınması mümkün olmayan məbləği tələb etməkdən əlverişlidir. Fransız qəzetələri zənn edirlər ki, xəsəratları [kompensasiyanı] almaq məsələsi yeni sərhəd məsələlərindən tez həll ediləcəkdir. Zahirən Polşa 3 milyon almanların Dəniz dairəsinə daxil edilmələrindən narazıdır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Paris - İtaliyanın böyük bir gəmişi Venedikdən Trablusa [Tripoliyə] 2 min nəfər sənişin apararkən minaya toxunmuşdur. Bir çox ölən və 100 nəfər yaralanan vardır.

Berlin – Almaniya-Avstriyada olan fransız fəvqəladə səfiri Vyanada qəzetəçilərə demişdir ki, Almaniya-Avstriya Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] idxal ediləcəkdir.

Bolşeviklərə qarşı

Paris - Havas ajansı xəbər verir ki, dörd Müttəfiq baş komandanları və bir general Dördlər Şurasına dəvət edilmişlərdir ki, bolşevizmin Qərbi Avropaya keçməsinə qarşı tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün]. Layihədə təklif edilir ki, Baltik dənizi ilə Qara dəniz arasında yaşayan Müttəfiqlərin və Müttəfiqlərə dost olan qitələrin [yerlərin] hamı təbə-

ləri səfərbərliyə alınsınlar və sonra bunlar bolşeviklərə qarşı çıxsınlar.

Xəzər dənizində müharibə

Aprelin 28-də İngiltərə ərkani-hərbindən [hərbi qərargahından] rəsmi surətdə xəbər verilir ki, aprelin 25-də Hacı-Tərxan [Həştərxan] yaxınlığında, uzaq bir məsafədə İngiltərənin müsəlləh [silahlı] “Zorroaster” və “Venture” gəmiləri ilə düşmən gəmiləri arasında müharibə olmuşdur.

Aprelin 25-də İngiltərə gəmiləri Volqa yaxınlığında kəşfiyyatda bulunub, düşmən gəmiləri olduğunu kəşf etmişdir. Düşmən gəmiləri müharibədən imtina edib, top atəşi məntəqəsindən kənar durmuşlardır.

Türkiyə və Gürcüstan

İstanbuldan xəbər verirlər ki, Türkiyənin Avropa müharibəsinə daxil olması haqqında təəccüblü hallar kəşf edilmişdir. Belə məlum olur ki, Türkiyə müharibə elan edənə qədər, Ənvər paşa rus əsgərlərinin geri çəkilməsini kəsməkdən ötrü Qafqaziyada əməliyyatda bulunmaq haqqında Gürcüstan ilə müahidə [saziş] imza etmiş imiş. Brest-Litovsk müahidə-naməsində Gürcüstana verilən Türkiyə-Gürcüstan imtiyazı bununla təfsir [izah] edilir.

Amerikanın şəraitini

Amerika mənbələrindən alınan Paris xəbərlərində deyilir ki, Müttəfiqlər bitərəf dövlət kontrolları təhtində [altında] Rusiyaya ərzaq göndərməyə razı olmuşlar. Bu şərtlə ki, bolşeviklər düşmənanə hərəkəti qət etsinlər [kəsinlər].

Bolşeviklərin məğlubiyyəti

Bükreşdən [Buxarestdən] xəbər verirlər ki, Dnestr nəhrinin şərq sahiliində bolşevik əsgərləri ilə romaniyalılar arasında dəhşətli müharibə olmuşdur. Bolşeviklər məğlub olmuşlardır. Ağır yaralananların miqdarı artıqdır.

Foş sülh haqqında

Müsahibə əsnasında general Foş “Deyli meyl” qəzetəsinin müxbirinə demişdir ki, bizim sülhümüz məğlubların deyil, qaliblərin sülhü olmalıdır. Reynə çatmaqla biz orada qalmalıyıq. Burası Fransa və İngiltərə üçün yeganə qorxusuz bir yoldur.

QƏZETƏLƏRDƏN**Hacı-Tərxanda**

Keçən gün, Staro-Tereçnidən “Xan-hüseynov” adlı bir paroxod gəlib 400-dən ziyadə sərnəşin gətirmişdir. Bu sərnəşinlərin çoxu qaçqınlardır. Bunların arasında Hacı-Tərxandan [Həştərxandan] qaçanlar da vardır. Sərnəşinlərdən biri bu yaxınlarda Hacı-Tərxanda olan hadisələr haqqında böylə bir maraqlı əhval nəql eyləyir:

Aprelin 8-də Hacı-Tərxan fəhlələri acılıqdan müsəlləh [silahlı] bir surətdə Qırmızı ordu əleyhinə qalxmışlar. Məhəlli [yerli] əhali də fəhlələrə mülhəq olmuşdur [qoşulmuşdur]. Bir neçə gün şəhərdə və ətrafında qanlı müharibə davam etmişdir. Əvvəlcə üsyan edənlər qalib gəlmişlərsə də, 4-cü gün bolşeviklər gəmilərdən şəhəri top atəşinə tutmuşlar. İğtışaş çox müşkülətlə yatırılmışdır. Bir çox dinc əhali mütəzərrir olmuşdur [zərər çək-

mişdir]. Hal-hazırda bir çox adamlar həbs edilib güllənməkdədirlər.

Sərnəşinlərin rəvayətinə görə, Kizlyardan Tixoretskə qədər dəmiryolu Könüllü ordu və Müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən işğal edilib, dəmiryolu hərəkəti vardır. Tixoretskdən Rostova qədər bolşeviklərlə bilafasılə [fasiləsiz] müharibələr olmaqdadır. Bolşeviklər bilaaram [aramsız] Tsaritsın tərəfindən qüvvə almaqdadırlar.

Staro-Tereçni, Novo-Tereçni, Bryanskaya Kosa, Kizliyar və Çeçen adası Müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir.

Bolşevik kazaklar

Kazaklar Orenburq tərəfdə Dutov dəstələrinin hərəkətini görüb, Şura Hökumətini müdafiə etməyə başlamışlardır. Qırmızı ordu əsgərləri ilə bərabər müharibələrdə iştirak etmişlərdir.

Kolçak ilə mübarizə

Petroqradaın mütəşəkkil füqərayi-kasibəsi [proletariatı] Kolçak ilə nə tövr mübarizədə buluna biləcəyi məsələsini həll etməkdən ötrü Petroqrada Həmkarlar İttifaqı Şurası tərəfindən mayın 2-də ümum quberniya füqərayi-kasibəsinin konfransı vaqe olacaqdır. Bu axır günlərdə Finlandiya təriqi [yolu] ilə Almaniyadan 300 min hərbi əsir qaçıb gəlmişdir. Bunların hamısı Kolçak ilə mübarizədən ötrü Qırmızı orduya yazılmağı qərara almışlar.

Polşanın tələbatı

Polşa iddiasının nəticəsi olaraq Polşa tələbatına artıq güzəşt edilmişdir. Dansiq şəhəri Polşa gömrükxana ittifaqına daxil

ediləcəkdir. Dansiq körpülərindən, doklarından və qeyri nəqliyyat vəsailindən [vasitələrindən] azad bir surətdə istifadə etmək işi Polşa üçün təmin ediləcəkdir. Şərqi Prussada Almaniyaya azad keçəcəyinə vagüzar ediləcəkdir.

ZAQAFQAZIYA KONFRANSI

Keçən gün Şurayi-Vükəla rəisi [Baş nazir] Tiflisdən, Məhəmməd Yusif Cəfərovdan böylə bir teleqraf almışdır:

“Bu gün aprelin 26-da Zaqaqfaziya Cümhuriyyətləri Konfransının birinci iclası vaqe olmuşdur. Mərasimi-təbrikatdan sonra heyəti-rəyasət intixabı [rəyasət heyəti seçkisi] başlanmışdır. Heyəti-rəyasətə hər cümhuriyyətdən bir nümayəndə daxil olmuşdur. Azərbaycan Hökuməti tərəfindən heyəti-rəyasətdə Fətəli xan Xoyski iştirak edir. Bu gün heyəti-rəyasətin iclası vaqe olub konfrans iclaslarının məramnaməsi, nakaz [nizamnamə] və məsələlərin baxılması qanunu müzakirə edilmişdir.

Yekşənbə [bazar] günü aprelin 27-də Gürcüstan Xariciyyə Nəzarəti mənzilində Zaqaqfaziya Konfransı açıldı. Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan nümayəndələri orada isbatı-vücut [iştirak] edirdilər. Gürcüstan Xariciyyə naziri Y. P. Gegeçkori sədarət edirdi. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs], işbu nitq ilə iclası açmışdır:

– *Zaqaqfaziya Konfransı qayət qarışıq və əhvali-siyasiyyənin kəskin bir zamanında açılır. Müharibə nəticəsi olaraq əsasından təzəlzül etmiş [sarsılmış] Avropa hələ müvazinəyə gəlməmişdir. Ola bilər ki, bundan sonra da əhval dəxi*

də qarışacaqdır. İştə, böylə bir zamanda Zaqaqfaziya millətləri nümayəndələri cəmləmişlərdir və məqsədləri də budur ki, ümumi bir dil tapıb müttəhid [birgə] çalışmaq üçün zəminə hazırlansınlar.

Gürcüstan Hökuməti müəyyən surətdə bəyan edir: Zaqaqfaziya yaşayan millətlər mənafeyinə bir-birinə zidd olmasına baxmayaraq, onların ən mühüm və həyatı mənafeyi tələb edir ki, birləşsinlər. Bu da, əlbəttə ki, mümkündür.

Konfrans ümumi bir dil tapmalı, ümumi mənafeyi nəzərdən qaçırtmamalıdır. Zaqaqfaziya millətlərinin istiqlaliliyyətini xətrə [təhlükə] gözləyir. O xətrə nə yerdən gələrsə, heç şübhəsiz ona Zaqaqfaziya millətləri müttəhidən [birgə] cavab verməlidirlər. Gürcüstan Hökuməti ümid edir ki, Zaqaqfaziya millətlərinin birləşməsi nəticəsi olaraq Zaqaqfaziya cümhuriyyətlər[i] miyanında [arasında] siyasi və iqtisadi ittifaq əqd etmək [imzalamıq], ümumi bir cəbhə yaratmaq mümkün olacaqdır. Hərgah, bu olarsa, o zaman gələcəyinə ümidlə baxmaq olar.

Bu ruhda Ermənistan Xariciyyə naziri Tıqranyan, Azərbaycan nümayəndəsi Fətəli xan Xoyski nitq irad etmişlər [nitq söyləmişlər].

S. Tıqranyan qeyd eyləmişdir ki, əvvəl də Zaqaqfaziya birlik yox idi. Rusiya zahiri surətdə Zaqaqfaziya millətlərini birləşdirmişdi. Belə ki, Zaqaqfaziya öz hökmranlığını möhkəmləşdirmişdi. Rusiya hökmranlığı düşükdən sonra, birlik də düşmüşdü. Şimdi ilk dəfə olaraq Zaqaqfaziyanın müstəqil millətləri etiraf edirlər, birlik lazımdır. Böylə etiraf Zaqaqfaziya millətlərinin birləşməsinə və mötəlif [bir-birinə uyğunlaşmış, birgə] bir

həyat aparmalarının mümkün olacağına rəhndir [əsasdır; təminatdır].

İclasın qalan hissəsi divani-rəyasət ittixabına və nizamnamə təsdiqinə həsr edilmişdir.”

DAĞISTAN ƏHVALI

Dağıstan Hökuməti Baş vəkili [Baş naziri] Pşemaxo Kotsev işbu əmrnaməni nəşr etmişdir:

“*Dağıstanda vaqə fəvqəladə hallar ciddi tədbirlər ittixabına [tədbirlər görülməsinə] bizi vadar edir.*

Bütün Dağıstan qitəsi [ərazisi] idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında elan edilir. Bu axır vaxtlarda qarət və yağmagərlik [talançılıq] fəvqəladə artmışdır. Hökumət məmurları bu qarətçərliyə qarşı ciddi tədbirlər ittixabı əvəzinə, ancaq kağız üzərində vaqə olan hadisələri xəbər verirlər. Hər halda, bu işlərin qarşısına tədbirlər ittixab edilməyir. Bu əhvala müsaidə etmək olmaz.

Mən bütün məmurlara əmr edirəm, böyükdən kiçiyə qədər, anarşiya, oğurluq, quldurların, qarətçilərin işlərinə qarşı ciddi tədbirlər ittixab etsinlər.

Cinayətkarlar cinayət apardığı yerlərdə tutulduqda, orada qətl edilməlidirlər. Müəyyən bir işi olmayan şəxslər həbs edilib Dağıstan Cümhuriyyəti torpağından çıxarılmalıdırlar. Bu cinayətlərlə mübarizədən aciz olan məmurlara təklif edirəm ki, istefa versinlər. Onsuz da bu cür məmurlar qulluqdan kənar ediləcəkdirlər.

Təklif edirəm ki, saləməti-vətən üçün böyük fəaliyyətlər göstərsin. Məmur-

ların fəaliyyəti kağızlarda yazılan xəbər [xəbərlər] ilə deyil, hüsn-niyyət və gözəl fəaliyyətləri ilə ölçüləcəkdir. Bütün camaatı asudəliyi saxlamağa dəvət edirəm və təvəqqe edirəm, hökumət məmurlarına müavinət [kömək] edəsiniz.

Pşemaxo Kotsev”

Müharibənin davamı haqqında Dağıstan Hökumətinin verdiyi məlumatı

Dağıstan Hökuməti rəisi Kotsevin si-fərişinə görə, Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Dağıstan siyasi nümayəndəsi Əlixan Kantemir aprelin 26-da hamı hökumətlərə və Müttəfiq komandanlığına böylə bir məlumat göndərmişdir:

“Cənab nazir!

Dağıstan məsələsi haqqında Qroznıya cəm olmuş konfransda Dağıstan Hökuməti nümayəndələri ilə Könüllü ordu nümayəndəsi Denikin arasında saziş hü-sula gəlməyibdir. General Denikin qan tökülməsinə bais olan öz əvvəlki tələbatında israr edib, Dağıstan millətlərini onun əmrinə tabe olmaq təkidatında bulunmaqla bərabər, təqib etdiyi məqsədlər mövcubincə [əsasında] Dağıstan Hökumətinin davamını qeyri-müvafiq ədd [hesab] etmişdir. Şimali Qafqaziya Hökuməti-Cümhuriyyəsi, Dağıstan Hökuməti müqəddəratının ancaq beynəlmiləl qayda üzrə qəti surətdə həllini və general Denikin əsgəri təşkilat başında durması ilə bərabər rus millətinin hökumət nümayəndəsi olmadığını və beynəlmiləl əhəmiyyəti haiz olan [daşıyan] məsələlərin həllinə vəkil edilmədiyini nəzərə alıb, Könüllü ordu əleyhinə müharibəni davam etdirmək qərarını qəbul edib, Dağıstan Cümhuriyyətinin təcavüzkarana və qa-

nunsuz bir surətdə işğal edilən yerlərini Könüllü ordudan xali etməyə [boşaltmağa] çalışacaqdır.

Kamali-ehtramla Əlixan Kantemir”

Müttəfiqlərin Dağıstan Hökumətinə müraciəti

Dağıstan Hökuməti rəisi Kotsev Müttəfiq dövlət komandanlığı nümayəndəsindən aşağıdakı məzmununda bir məktub almışdır:

“Dağıstan Hökumətinin Şurayi-Vükəla rəisi [Baş naziri] Kotsev cənablarına bu əhvalatı Dağıstan Hökumətinə xəbər verməyə məmur edilmişəm. Denikin İngiltərənin təklifinə görə əməliyyatda davam etməməyə razı olub, Dağıstana hücum etməyəcəkdir. General Lyaxov əzl ediləcəkdir [qovulacaqdır]. General Denikin çəçenlər, inqışlar, balkarlar və osetinlərlə öz arasında tarzi-rəftarı [raftar tərzini] təyin edib, hökumətin istiqlalıyyət və sərhədi məsələsini həll edəcək. Sülh Konfransının təlimatını gözləyərək sülh bərpa edilmişdir. Bunun müqabilində Dağıstan Hökuməti Quryevi möhkəmlətməyə vasitə olduğuna görə Petrovsk [Mahaçqala] bəndərini [limanını] Könüllü ordunun istifadəsinə vəgüzar etməlidir [tapşırmalıdır]. General Prjevalski general Denikin təlimatına görə öz qüvvəsini Petrovskda azaldacaqdır. Bu lüzumiyyət bir az müddət davam edəcəkdir. Çünki bu, tədriclə olacaqdır. Şəhərlərdə və kəndlərdə Dağıstan Hökumətindən bolşeviklər əleyhinə təcili hərəkət gözləyirlər. Dağıstan hökumətinin hərəkətinə baxıb raftar olunacaqdır. Polkovnik Roulendson göndərilməmişdir inandırın ki, Dağıstan Hökumətinin arzusuna əməl edilir. Əlavə olaraq sizə elan edirəm ki, general Prjevalski

üzərinə ola biləcək hər bir hücum İngiltərə komandanlığı tərəfindən düşmə-nə hərəkət təfsir ediləcəkdir. Xahiş olunur bu məktubun vüsulunu [çatdığını] xəbər verəsiniz.

Petrovskda olan İngiltərə əsgərləri komandanı polkovnik (imza)”

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin Nəzarət cənbindəki [Nazirlik nəzdindəki] Gömrük Vergiləri şöbəsi təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Maliyyə nazirinin məruzəsini təsviblə [bəyənməklə], tapşırılsın ki, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxal edilsin.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycandan aparılacaq balıq və balıq istehsalatına [məhsullarına] yeni gömrük təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinin məruzəsini təsviblə tapşırılsın ki, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxal etsin. Fəqət işbu təshihat [düzelisələr] olmalıdır:

1) Kürü netto [xalis kütlə] putuna 40 əvəzinə 100 manat.

2) Yarışqan və viziqa - 30 əvəzinə 50 manat.

3) Qızılbalıq və şəmayı təzə və duzlanmış - 20 əvəzinə 50 manat.

4) Təzə balıq - 2 əvəzinə 3 manat; kürü - 2 əvəzinə 5 manat.

- Maliyyə nazirinin hərbi xidmətdən azad olunmuşlardan hərbi naloq [vergi] alınmaması barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinin layihəsini təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin artırılmış ticarət və sənəət şəhadətnamələrindən alınan şəhər vergisini 50 faizə qədər artırmaq barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinin layihəsini təsviblə, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin vergi müfəttişliyi vəzifəsi təsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin məruzəsini təsviblə tapşırılsın ki, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxal etsin və o vaxtadək onun 15000 manat məsarifi 20 milyon fondan verilsin.

- Maliyyə nazirinin müavin təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İzrail-Mark Mixayloviç Abezqauz Maliyyə naziri müavinliyini təyin edilsin.

- Maarif nazirinin Zəngəzur və Qaryagin qəzaları xalq məkatibi [məktəbləri] müfəttişi Atamanakisindən əzl edilməsi [işdən azad edilməsi] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Mümaileyhi [adı çəkilən şəxsi] noyabrın 1-dən etibarən əzl edilmiş hesab etməli.

- Tüürüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin dövləti mədaxil mənbələri haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirlərə tapşırılmalı ki, ən yaxın zamanda dövləti mədaxil mənbələri haqqında və onların artırılması barəsində məlumatı havi [ehtiva edən] layihələr təqdim etsinlər.

- Ədliyyə nazirinin 169-cu, 171, 172,

177-ci maddələrin dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin məruzəsini təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Ədliyyə nazirinin 1462-ci maddənin dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin məruzəsini təsviblə, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin 2-ci müavin dəvətinə icazə verilmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirə 2-ci müavin və 2 müşavir çağırmağa icazə verilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin oyun (qumar) kağızı çap etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinə oyun kağızları buraxmağa izin verilsin.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi], Neftçilər İttifaqı İdarəsini nisanın 19-da Ədliyyə Nəzarətinə dəvət edib neft mədənləri fəhlələrinin yeni məvacibləri haqqında müşavirədə bulunmuşdur.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi xidmətçilərə əlavəni mayısın 1-dək verməyi qəbul etmişdir. Bunun rübü [dördüdə biri] pasxa bayramı münasibətilə verilmişsə də, bu vaxtadək mabaqisi [qalanı] verilməmişdir. Xidmətçilər rica edirlər ki, mabaqisi də şimdiki verilsin.

- Məsai Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən Binəqədiyə Şollar suyu ver-

mək haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdu. Bələdiyyə İdarəsi xəbər vermişdir ki, Binəqədi-Şollar su yolu “Binəqədi voprovodu” [su kəməri] nam [adlı] xüsusi bir cəmiyyətin malıdır. Keçən sənə iyun əvəllindən [əvvəllərindən] etibarən həman cəmiyyət fəaliyyətini dayandırmışdı. Şimdi isə, yenidən Bələdiyyə İdarəsi ilə müqavilə əqd etmişdir [imzalamışdır]. Bundan sonra, Binəqədiyə Şollar suyu veriləcəkdir.

- Məsai Nəzarəti Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] müraciətən rica etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi həqiqətən paraya möhtac olduğundan, istiqraz [borc] barəsindəki təşəbbüsatına əncam verilsin.

- Əkin vaxtları yaxınlaşdığından, Şamaxı qəzası qaçqınları əkin işlərinə başlamalıdır. Halbuki toxumları yoxdur. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] naziri Ticarət və Sənaye Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, Şamaxı nahiyə müffəttişinə 6000 putdan az olmamaq şərti ilə toxumluq buraxılsın. Fəqət kontrol təyin etməlidir ki, toxum əkilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] müraciətən məlum etmişdir ki, qaçqınlar miyanında [arasında] bir çox ziyalılar vardır. Bunlar xüsusən sabiq mülkədarlara mənsubdurlar ki, hadisətdən sonra böylə bir halda qalmışlar. Bunlara, başqalarına edilən müavinət kafi deyildir. Binaəniyeh [ona görə], Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Rəisi-vükəladan rica etmişdir ki, Vükəla Şurası bunlara borc vermək məsələsinə izin versin. Borc xüsusi qayda üzrə vaxti-müəyyənədək [müəyyən edilmiş vaxtadək] qaytarılmalıdır. Nəzarət işbu işdən ötrü 300.

000 manat istəmişdir.

- Zəngəzur qaçqınları Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə bir çox ərizələr verərək, əkin işlərinə başlamalarını və öz yurdlarına köçmələrinə müavinətdə bulunmağı rica etmişlər. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Qarabağ general-qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, bu barədə məlumat toplanılsın. Hərgah, qaçqınlar yaylaqlara getməzsələr, o vaxt nerədə onları sakit etmək olacaqdır? Zira, yayda şimdiki yerlərində qalmaları bir çox xəstəlik artırma bilər.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Ağdamdakı müvəkkilinə teleqrafən məlum etmişdir ki, Zəngəzur qaçqınlarına heç bir müavinət edilməyir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri işbu işi Behbudova həvalə edir. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] təcili surətdə Zəngəzura gedərək məhəllində [yerində] lazımı müavinətdə bulunmalıdır.

Nazir bəyan etmişdir ki, layiqli köməkçiləri işə cəlb etmək mütəmənnadır [arzuediləndir]. Bununla bərabər, Zəngəzurda iasə məntəqələri güşad edildiyini [açıldığını] bildirmişdir.

Böylə bir teleqram da Qarabağ general-qubernatoruna göndərilmişdir. Teleqramda denilir ki, Behbudova müavinətdə bulun[ul]sun.

Müşarünileyhə [adı çəkilən şəxsə] bir milyon yarımdan ziyadə para göndərilmişdir.

Bərdə anbarına xərclənmiş 100000 manat buraya daxil deyildir.

- Məsai Nəzarəti Tağıyev fabrikanı komitəsinə məlum etmişdir ki, Nəzarət Ticarət və Sənaye Nəzarətində hər fəhlə başına 20 arşın bez buraxılması barə-

sində təşəbbüsatda bulunmuşdur. Bezin 4 arşını əski qiymətlə, mabaqi [qalan] 16 arşını isə firma sahibinin təyin edəcəyi qiymətlə buraxılacaqdır. Məsai Nəzarəti fəhlələrə təklif etmişdir ki, işə şüru etsinlər [başlasınlar].

KAĞIZ QƏHƏTLİYİ

Bir neçə gün bundan irəli Bakının naşir və mətbəəçiləri yığılıb kağız məsələsini məhəlli-müzakirəyə qoymuşlardır [müzakirəyə çıxarmışlar].

Maarif Nəzarətinin binagüzarlığı [sərəncamı] ilə kağız anbarlarından mətbəəçilərə daha kağız buraxılmadığı üçün nəşriyyat işləri müşkülə düşmüşdür. Bunu nəzərə alaraq mətbəəçilər qət etmişlər ki, hökumətə müraciət edib kağızın ədalətlə mətbəələr arasında təqsim edilməsi [bölünməsi] barəsində bir qərarad istəsinlər. Buna dair hökumətin üç günün ərzində bir binagüzarlığı olmazsa, məsələni sosialistlər vasitəsilə Parlamanə idxal etsinlər.

Mətbəəçilərin fəvqəladə bu təşəbbüsatı bizə sübut edir ki, az bir vaxtdan sonra hərəgah kənardan gətirilməzsə, Bakıda kağız “aclığı” zühur edəcəkdir.

Kağızsız da mətbuat yaşaya bilməz. Mətbuatdan əlavə, təlim kitablarının yeni təbinə [nəşrinə] kağız tapılmadığı üçün bir çox məktəb şagirdləri kitabsız qalmışlar. Hətta bəzi kitabların köhnə və dağılmış nüsxələri biri 25 rubləyə satılır. Payızda universə kimi ali məktəblə bərabər, bir çox təzə məktəblərin güşadı [açılması] gözlənir. Bir bu qədər köhnə və təzə məktəblərin bir çox idarə və kantorelarla bərabər kağıza olan ehtiyacı müla-

hizəyə alınarsa, gələcəkdə kağız müşküləti böyük əngəl törədəcəkdir.

Binənileyh [buna görə], qəzetə naşirlərinin və mətbəəçilərin istidasi [xahişi] hökumətdə qəbul olunarsa, yəni anbarlardakı kağız mətbəələr arasında təqsim edərlərsə, az bir zamanda kağız qəhətliyi ilə bərabər, bir çox ədalətsizliklər də zühur edəcəkdir.

Bir vaxt adi qəzetələrin nüsxəsi bir şahıya və əmələ qəzetəsi də bir qəpiyə satıldığı zamanlarda Bakıda ancaq üç-dörd qəzetə nəşr olunurdu. Bu gün, Azərbaycan dövlətinin hürriyyəti-mətbuat [mətbuat azadlığı] qanunu sayəsində qəzetələrin bir nüsxəsi bir rubləyə satılır. Bununla belə, Bakı qəzetələrinin ədədi göbələk kimi gündən-günə artır.

Bakıda neçə siyasi partiya varsa, bir o qədər də qəzetələr mövcuddur. Gündəlik qəzetələrə kifayət etməyərək, tətil və bayram sabahlarına məxsus neçə mü-təəddid [çoxsaylı] qəzetələr də nəşr olunur.

Görünür ki, kağızın azlığı Bakı partiya qəzetəçilərini heç təşvişə salmayıb. Kağız işinə bir təhər çəkilməzsə, hökumətin özü bir çox müşküləta məruz qalar. Hərəgah mətbəəçilərin istidasi qəbul olunarsa, o halda sair idarələrin də ehtiyacı nəzərə alınmalıdır.

Məncə, kağızın tamam miqdarını dörd hissəyə təqsim etməlidir: bir hissəsi hökumətin xüsusi ehtiyacı üçün, ikincisi naşirlərə və mətbəəçilərə, üçüncüsü məktəblərə və təlim kitablarına və dördüncüsü də idarə və kantorelara sərf olunsun.

Söz yoxdur ki, ağ kağızı mümkün olduqca maarif işlərinə buraxmalıdır. Sarı kağız mətbuata yararsa da, təlim kitablarına heç vəchlə yaramaz. Bunu höku-

mət nəzərdə tutmalıdır. Həmçinin bir çox risalələr, elannamələrə ağ kağızın sərifi əbəsdir. Qəzetələr də dairələrini məhdud qılsınlar ki, kağız az sərf olunsun.

Yenə təkrar edirəm ki, təlim kitabları üçün müəyyən miqdar kağız saxlanılsın ki, məbada uşaqlarımız kitabsız qalarlar!

Fərhad Ağazadə

HÖKUMƏTİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Yalama və Ləcət istasyonlarında hökumət tərəfindən həccinə [müsadirə edilməsinə] qərar verilən və “Tovarişestvo Xaçmaz”a aid olan 200 sajin odunun Biçeraxov dəstəsinə mənsub bulunan bir gürcü zabitinə verilməsi bu “əta” şəraitinin [“bağışlama” şərtlərinin] Azərbaycan xəzineyi-maliyyəsinə vuracağı zərər və ziyanlar gənc hökumətimizə sadıqanə xidmətlər etməyi əxəssi-amal edinmiş [özünə başlıca amal etmiş] olan biz Yalama rayonu odunçularını ciddən dilgir [dixor] etmişdir.

Meşəbəyi ilə Azərbaycana sədaqəti pək də bəlli olmayan kiçik zabit cənablarının baş-başa söyləşib verdiyi qərar böylədir:

Zabit bəy bu 200 sajinə yalnız 100 sajinini Bakıya hökumət ixtiyarına sövq edəcəkdir. 100 sajin odunun Bakıya sövq edilməsi orta hesabla 45 min tutur. Demək 100 sajin odunun sövqünü zabit bəy dərhəddə edir [öhdəsinə götürür], şu şərtlə ki, qalan 100 sajinə əvvəlki odunun sövqündə sərf etdiyi 45 min rublə əvə-

zində kəndisi satacaqdır.

Odu ticarəti ilə iştiğal edənələr [məşğul olanlar] pək əla bilirlər ki, zabit bəy 45 min rublə əvəzində ehtikar etdiyi [baha qiymətə satdığı] bu odunu istasyonlardan heç bir tərəfə sövq etmədən 100 min rubləyə satacaqdır.

Yüz sajin odunun Bakıya sövq edilməsi kimi zəhməti pək az böylə bir işdən birdən-birə 45 min, 50 min rublə qədər bir paranın hökumət zərərinə olaraq aşırılmasına hökumətimiz bilməm nə mənə verəcəkdir.

Böylə işlərdə ötdədən bəri torq [tender] və müzayidə üsulu ilə iş görülməsi adət ikən, meşəbəyi cənablarının keyfəmayəşası [özbaşınalığı] ilə hökumət odununun nisfini [yarısını] başqalarına vermək kimi işləri gördükcə, böylə hökumət məmurlarının gəmidə oturub gəmini altından deşməsinə və açıq-açığına böylə xəyanətlərin pərdə altında qalmasına ağıl erdirəmməyiriz.

Zabit, Biçeraxov dəstəsinə mənsub bir xaini-vətəndir. Hələ böylələrinin içimzdə qalması və hökumət zərərinə olaraq kəndi cibini doldurması ağıl və məntiqə sığan işlərdən olmadığı kimi, meşəbəyinin də hərəkatı-qanunşikənanəsinə [qanunsuz hərəkatlarına] hökumətimizin nəzəri-diqqətini cəlb edirik.

Yalama odunçuları naminə imzalar

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bir May tətili

“Müsavət” planı

Tətil səhər saat 8-dən axşam saat 6-

ya kimi olmalıdır. Balaxanı, Suraxanı, Sabunçu zəhmətkeşləri səhər saat 10-dan şəhərə gəlib Balaxanski, Bazar küçələrindən Parlaman qarşısına yığılıb, oradan Hürriyyət meydanına; Çornı-qorod və Beli-qorod və fabrik, səhər saat 10-dan şəhərə gəlib Telefonu, Tarqovı, Krivoy, Parapetdən Nikolayevski küçələrlə Parlament qarşısına gəlib Hürriyyət meydanına cəm olurlar.

Bibiheybət zəhmətkeşləri: Bayılov – Naberejni – Sadovı – Nikolayevski – Parlaman qarşısında; Hürriyyət meydanı.

Nətiqlər:

1) Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, 2) Rəhim Vəkilzadə, 3) Müzəffər Həsənzadə, 4) Piri Mürsəlzadə, 5) İskəndərov, 6) Rza Zaki, 7) Kazımzadə, 8) Mirzəbala, 9) Məshədi Həmid Paşazadə, 9) Zülfüqar Məhəmmədzadə, 10) Yunis Rəfizadə və qeyriləri.

Bayraqlarda yazılar:

Yaşasın müstəqil Azərbaycanın Əmələ bayramı!

Yaşasın Müsavat!

Yaşasın Əmələ Bayramı!

Yaşasın azad millətlərin ittifaqı!

Yaşasın Azərbaycan!

Təbliğət və Təşkilat şöbəsi tərəfindən, Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rəbi-tə] nazirinə məktub yazılıb, Suraxanıdan Balaxanıya gələn fəhlələrə vaqonların pulsuz verilməsi xahiş olunmuşdur.

Qubernatorun əzimi [gedişi]

Bakı qubernatoru Rəşid bəy Axundzadə qulluq işlərindən dolayı quberniyyəyə, Cavad və Göyçay uyezdlərinə getmişdir. Mümaileyhin [adı çəkilən şəxsin] vəzi-fəsini müvəqqəti olaraq vis-qubernator

Müseyyib bəy Axıcanov ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

İran Maarif Cəmiyyətində

Cümə günü mayın 2-də Şəhər Duması zalında İran Maarif Cəmiyyətinin ümumi iclası vaqe və məzkur [adı çəkilən] cəmiyyətin məramnaməsi haqqında bəyanat veriləcəkdir. Ümum [bütün] üzvlərin təşrif gətirmələri arzu olunur. Yeni üzvlər dəxi orada yazılacaqdır.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

Xüsusi müxbirimizdən:

Təxminən bir ay bundan əvvəl “Müsavat”ın Gəncə şöbəsinə Gəncə qəzasının Sünnülər köyündən çoximzalı bir ərizə verilmişdi. Ərizəyə göstəriləyənə görə, Sünnülər kəndinin yüzbaşısı köylülərə yerli-yersiz bir çox zülüm edirmiş. Dürlü-dürlü bəhanələrlə əhalidən alınan cərimələrin nə həddi, nə hesabı var imiş. Bunun üzərinə Gəncə şöbəsi idarə əzasından [üzvlərindən] iki zati təhqiqaat üçün həman köyə göndərdi. Məhəllində [yerində] edilən təhqiqaat, olunan zülmələri açdı. Alınan cərimələrdən heç birisi yalan çıxmadı. Bu qədər haqsızlığa qarşı yuxarı dairələrə şikayət etmək istəyən bir köylü, birinci çastın [hissənin] komissarı Hüseyin bəy Şıxlinski tərəfindən dəhşətli bir surətdə döyülmüşdür. İxtiyar köylünün sağlam bir dişi tufəng zərbəsi ilə düşmüş, zavallı o dişi hələ cibində saxlayırmış. Bundan daha betər, qocasına imdad etmək niyyəti ilə komissara yalvarmaq təşəbbüsündə bu-

lunan qarı da, o ki var döyülmüşdür. Böylə vəqələri [hadisələri] göndərilən nümayəndələr dəlillərlə bərabər toplayıb “Müsavat”ın Gəncə şöbəsinə təqdim etmişdi. Bunun üzərinə idarə vali həzrətlərinə məlumat verib zalım yüzbaşını [n] təhtimühakiməyə alınmasını [işinə məhkəmədə baxılmasını] rica etmişdi. Anlaşıldığına görə, vali, qəza qaimməqamına [qəza rəisinə] həvalə etmişdir, qaimməqam Mikayıl bəy [İsrafilbəyov] də yüzbaşının yerinə həman şikayət edən köylüləri dama salmışdır. Bu sətirləri yazdığım vaxt köylülər hələ həbsdə idilər. Eşitdiyimə görə, “Müsavat” bu işi təhqiqaat etməyə qərar vermişdir. Nəticəsi xüsusunda ayrıca yazarız.

* * *

Hər ayda qəzetlərdə oxuyuruq ki, filan bələdiyyə idarəsi hökumətdən faizsiz borc istəyir. Bu məmləkətin Bakısı, Şəkisi hökumət xərci ilə dolanır. Böylə şəhərlərdən biri də Gəncədir. Hökumət Gəncəyə hey borc verir, fəqət Gəncə bu borcu kimə verir, bilən yoxdur.

Bura bələdiyyəsinin başsoyuqluğu artıq son dərəcəsinə bulmuşdur. Yolları xarab, gecələri gözüne barmaq soxsalar xəbərin olmaz. Hələ bələdiyyənin ərzaq şöbəsi camaata şəkər yedirməkdən dişlərini töküüb. Utanmazlar hələ bu günlərdə yenə ərzaq işləri üçün borcunu, bəxşişmi pul istəmişlər.

* * *

Gəncə vilayəti Türk Müəllimlər İttifaqı müəllim yoldaşlarından Abbaszadə Mirzə Abbasın bu günlərdə 25 illiyinin yubilesini tərtib etməyə hazırlanmış. Eşitdiyimizə görə, bu yubileyə iştirak etmək üçün, Azərbaycanın sair şəhərlərin-

dəki müəllimlərə də dəvətnamə göndəriləcəkdir. Əlifbə tədrisində birincilik qazanmış möhtərəm bir müəllimin yubileyinin də birinci olmasını ürəkdən arzu edirəm.

Gəncəli

TEATRO VƏ MUSIQI

“Gaveyi-ahəngər”

Cümə günü may ayının 2-də, axşam Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən müdiriyyət artistləri Ələkbər Hüseyinzadə, Camal Paşayev və Əliislam Dadaşovun şərafinə olaraq Şəmsəddin Sami bəyin məşhur əsəri “Gaveyi-ahəngər” mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Tamaşa axşam saat 8-in yarısında başlanacaqdır. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır.

“Leyli və Məcnun”

May ayının 4-də, yekşənbə [bazar] günü yenə həman teatrodada Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən bu mövsümdə axırıncı dəfə olaraq “Leyli-Məcnun” operası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Məcnunun rolunu Hüseyinqulu Sarabski ifa edəcəkdir.

İDARƏDƏN CAVAB

Ramanadan “Toy məclisləri” yazan əfəndiyə: Məqalənidən məlum olmadı ki, orada olan polis məmurları nə günə [nə cür] toy qururlar. Əgər vaqəən [doğrudan da] toy qurub evlənilərsə, buna heç kəsin bir deyəcəyi ola bilməz. Və illa

[yoxsa] yalandan toy adına pul yığırlarsa, o halda çox pis iş görürlər. Böylə pis iş ki, heç Azərbaycan məmurlarına yaraşmaz.

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] parafelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçədə nömrə 6.

8710

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırmaya dişlər. Dişin yaxşı qayırmılması təmin olunur. Kənardan gələnler üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Zəhmət (məsai) bürosu

səh. 1. “Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə”: indiki Rəşid Behbudov və Xaqani küçələrinin kəsişməsində.

“Konka”: Bakıda atla çəkilən tramvay.

Elan

səh. 1. “Olqinski və Lalayevski küçələrin küncündə”: indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi ilə Xurşidbanu Natəvan döngəsinin kəsişməsində.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məsai (Zəhmət) Nəzarəti...

səh. 1. “Bu barədə “Azərbaycan” qəzetəsinin 4 mart tarixli 47-ci nömrəsində elan edilmişdir.”: söhbət rus dilində çıxan “Azərbaycan” (Азербайджан) qəzetindən gedir.

“Naberejni küçədə”: indiki Neftçilər prospektində.

Elan

səh. 2. “Spasski küçə”: Bakıda, indiki Zərgər-palan küçəsi.

Qismi-rəsmi

səh. 2. “...elan edilən təsvirinə əlavə...”: qəzetdə “təsvirinə” yerinə “təsəvvürünə” yazılmışdır.

Dağıstan günü

səh. 4. “ləbbeyk”: “buyurun, nə əmriniz var, nə istəyirsiniz” mənasında ərəbcə söz.

“Hökumət və Məclisi-Məbusanımız var qüvvələri ilə...”: qəzetdə “Məclisi-Məbusanımız” yerinə səhvən “məhəlli məbusanımız” getmişdir.

Dağıstan günü

səh. 5. “atasız balalarına”: qəzetdə “atasız babalarına” getmişdir.

Yol əsnasında gördüklərim

səh. 7. “...o cümlədən Sultan Muradın hərəmi Bəzmialəmin...”: Bəzmialəm, Sultan Muradın yox, Sultan II Mahmudun arvadı olmuşdur.

“leyli”: şagirdlərin həm dərs oxuyub, həm də gecə qaldıqları məktəb (internat) və belə məktəbdə oxuyan; “nəhari”: gündüz növbəsində oxuyan.

“Sonra Təfəyyüz məktəbinə getdik. Müdirəsi Naqiyyə xanımla və müəllimlərlə görüşdük.”: “Təfəyyüz” məktəbi İstanbulda XIX əsrlərin axırlarından etibarən fəaliyyət göstərən məktəb idi, 1920-ci illərdə bağlanmışdır. Naqiyyə xanım “Təfəyyüz” məktəbinin yox, “Feyziyyə” məktəbinin müdirəsi olmuşdur. 1880-ci illərdə Səlanikdə qurulan “Feyziyyə” məktəbi 1915-ci ildə İstanbula köçmüşdür və hal-hazırda da fəaliyyətini işiq Liseyi adı altında davam etdirməkdədir.

səh. 8. “Bəkirəğa bölüyü: İstanbulda Hərbi Nazirliyə məxsus həbsxana olmuşdur. Xalq arasında, həbsxananın ilk müdürü olan Bəkir ağanın adıyla “Bəkirəğa bölüyü” kimi tanınırdı. Bu bina hal-hazırda İstanbul Universitetinə məxsusdur.”

səh. 9. “motor”: benzənlə işləyən dəniz nəqliyyatı, motorlu gəmi.

Doğru yol

səh. 10. “Sedan müharibəsi”: 1870-1871 Fransa-Prussiya müharibəsinin ən böyük döyüşü olan Sedan döyüşü nəzərdə tutulur.

səh. 11. “məişətlə”: “məyyətlə” getmişdir.

Türkiyəyə verilən şəraiti-sülhiyyə

səh. 12. “porto-franko” [porto franco]: sərbəst liman; vergisiz mal idxalatına və ixracatına icazə verilən liman.

“Kor-soqqur” şeiri (səh. 12)

üçün lüğət:

soqqur: zəif, gücsüz, arıq, zavallı

tifli-əma: kor uşaq
dər-pərdə: pərdə arxasında
şəmsi-ziyəpərvəri-dünya: dünyanı işıqla
qidalandıran günəş
məzhəreyi-rəng-nisar: rəngarəng çiçəklik
təmyiz: ayırmaq, seçmək
hüsn: gözəllik
ruyi-dilərə: könül alan sevgilinin üzü
ruyi-pərdə: atanın üzü
çöhreyi-xahər: bacının çöhrəsi
həsəti-rüxsareyi-madər: ananın üzünə
həsərət

milləti-ə'ma: kor millət
kudək: uşaq
ərz: yer üzü
fər: işıq
əvalim: aləmlər
rəhgüzər: yol
ənzar: nəzərlər, gözlər
ə'malar: korlar
bərədər: qardaş
pədidar: aşkar

Teleqraf xəbərləri

səh. 14. “Deyli meyl” [Daily Mail]: Londonda 1896-cı ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet.

Qəzetələrdən

səh. 14. “Dutov dəstələri”: Orenburq kazaklarının atamanı ağqvardiyaçı general Aleksandr Dutovun komandanlığı altındakı dəstələr nəzərdə tutulur.

səh. 15. “Şərqi Prussada Almaniyaya azad keçəcəyinə vəgüzar ediləcəkdir”: Bu cümlə anlaşılmaz bir şəkildə tərcümə edilmişdir; belə başa düşülməlidir: “Almaniyaya, Şərqi Prussiyaya sərbəst keçmək imkanı veriləcəkdir.”

Vükəla Şurasında

səh. 17. “yapışqan”: əsasən nəre balıqlarının üzümə kisələrinin və digər tullantılarının işlənməsi ilə əldə edilən yapışqan;

balıq yapışqanı.

“viziqa” (yaxud vyaziqa): nəre balıqlarının qida məhsulu kimi istifadə olunan xordası.

Bakı xəbərləri: Bir May tətili”

səh. 22. “Natiqlər: 1) Məhəmməd Əmin Rəsulzadə...”: qəzetdə natiqlərin sıra nömrələri qarışdırılmışdır.

Bazar, 4 may 1919-cu il, nömrə 171

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 3 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 4 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

FƏHLƏ KONFRANSİYASI HEYƏTİ-RƏYASƏTİ

Bakı və dairəsi fəhlə konfransı iclası mayıs ayının 4-də saat 10-da təyin olunubdur. Hamı yoldaşların gəlmələri rica olunur.

T-123

ELAN

Bakı Şəhər İdarəsi bununla elan edir ki, mayıs ayının 4-də saat 12-də Təsərrüfat şöbəsi dəftərxanasında şəhər afişa sütunları və afişa yapışdırılmasını icarəyə verməkdən ötrü torq [tender] təyin olunubdur. Şəraiti [şərtləri] yuxarıda zikr olunan şöbə dəftərxanasında oxumaq olar.

T-117

LEYLİ VƏ MƏCNUN

Hökumət Teatrosunda axşam tamaşası

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli
Qardaşları Müdiriyəti

Yekşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 3-də 1337-ci sənə (mayın 4-də 1919-cu ildə) bu mövsümdə axırncı dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır “**Leyli və Məcnun**” operası.

Leyli – Ağdamski
Məcnun – Sarabski

Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

T-122

BEYNƏLMİLƏL İCTİMAİ MƏCMƏ [YIĞINCAQ]

Həmin aprel ayının 15-dən açılmışdır. Olqinski küçə, nömrə 5 (Kafe Parisin üstündə). İctima [yığıncaq] gündüz saat 12-dən və axşam isə saat 9-dan açılır. Ruminski orkestr məşhur skripkaçı N. Angeleskonun təhti-nəzarətində [rəhbərliyi altında] çalınır. Daxil olmaq ancaq üzvlərin müərrifliyi [tanışlığı, aşnalığı] ilə ola bilər.

8747

DAĞISTAN VƏ BİZ

Bu bir-iki gün ərzində Dağıstandan gələn xəbərlər Dağıstan Hökuməti əhvalını o qədər qat-qarışıq bir halda təsvir edir ki, insan çəşib qalır. Bir tərəfdən İngilis Komandanlığının əmri ki, dağıstanlılar Denikin və Prjevalski ordularına qarşı düşmənə hərəkatlərdən əl çəksinlər, Prjevalskinin qoşunu Petrovsku [Ma-

haçqalanı] işğal etsin. Demək, bütün Terski oblast Denikin hökmü altında qalsın. Digər tərəfdən xəbər var ki, dağıstanlılar ittifaq edərək Denikin ordusuna Narzan yanında böyük bir həzimet yetirdib [məğlubiyyətə uğradıb], Qroznını təkrar geri alıbdırlar. Bu tərəfdən dəxi bir şeyiə dövrən edir ki, Dağıstan Hökuməti məqərri [paytaxtı] olan Teymurxanşura şəhərində inqilab əmələ gəlib, bolşeviklik hərəkəti müşahidə edilməkdədir. Əlavə görüşüb tanışdığımız dağıstanlı qardaşlarımızdan bir çoxunun söhbətindən anlaşılır ki, Dağıstan Hökumət əzaları [üzvləri] və Parla-man məbusları arasında dəxi lüzumu də-rəcədə saziş və söz birliyi yox. Əhalidən dəxi bir para qisminin hökumət və Par-lamandan şikayətçi olduqları məsbutdur [sübut edilmişdir].

Həmhüdüdü Dağıstanla aramızda olan dini və siyasi rabitə bizi bu işlərdən baş açmağa və həqiqəti-halı müsbət [qəti, dəlili-sübutlu] bir surətdə təyin etməyə vadar edir. Madam ki, biz Dağıstana kö-mək etməyi özümüz üçün böyük və va-cib bir vəzifə ədd [hesab] edirik ki, filvaqe [doğrudan da] böyük vəzifələrimizdən biri budur, pul yığıriq, könüllü dəstələri təşkil edirik, o halda kömək edəcəyimiz yerin həqiqəti-halından bixəbər qala bilmərik.

Bunun üçün bizə lazım və vacibdir ki, əvvəla Dağıstan haqqında və Dağıstan istiqlalını mühafizə və müdafiə xüsusun-da ingilis baş komandanının rəy və mü-lahizəsini bilək, Dağıstandan ötrü böyük bir mədaxil mənbəyi olan və onsuz Da-ğıstanın müstəqil bir hökumət şəklində yaşaması həman mümkün olmayan Tersk oblastını və dəniz qapısı Petrovsk şəhə-

rini Denikin əlinə verməkdə ingilislərin məqsudu [məqsədi] nə olduğunu aşkar edək.

İkinci olaraq, bizə borcudur ki, Dağıs-tan əhvalından doğru bir xəbər bilmək üçün yalnız bir rəsmi mənbələr xəbər-lərilə iktifa [kifayət] etməyib, Dağıstana xüsusi bir komisyona göndərək ki, hər işi öz məhəllində [yerində] tədqiq və təhqiq edib, bizi əhvaldan vaqif etsinlər. Bu xü-susda, nə qədər tez davransaq, bir o qə-dər yaxşı olar.

Ü. Hacıbəyli

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

24 nisan [aprel] iclası

(Keçən nömrənin axırı)

Sədr - Söz Rüstəmbəyli Şəfi bəyindir.

Şəfi bəy - Burada bazara 510 milyon manat pul buraxmaq kimi mühüm bir məsələ müzakirə olunur. Burası o qədər böyük bir məsələdir ki, onu böylə səthi keçmək olmaz. Bizim zənnimizcə, lazım idi ki, Maliyyə naziri, yəni Nəzarətin bir nümayəndəsi burada olub Məclisi-Məbusana ətraflı məlumat və izahat verəydi, ancaq ondan sonra biz bu məsələnin müzakirəsinə keçə bilərdik. Ona görə mən təklif edərdim ki, bu layihəyi-qanuniyyənin [qanun layihəsinin] müzakirəsi təxirə salınsın və Maliyyə naziri Məclisi-Məbusana, ümumiyyətlə əhvali-maliyyəimiz və maliyyə siyasətimiz haqqında müfəssəl məlumat versin. Öylə

olsa, əhali də bilər ki, pul nə üçün, nə surətlə və nə qədər buraxılır. Mən yenə təklif edirəm, məsələ təxirə salınaraq gələn iclasda müzakirə edək, nazir də bəyanat versin.

Sədr - Məbuslardan rica edirəm, danışmaq istədikdə, vərəqədə nə xüsusda söyləyəcəklərini qeyd etsinlər. Şəfi bəy söz istədikdə nə danışacağını bildirməmişdi. Şimdi çıxıb müəyyən təklif edir. Fəqət mən böylə təklifi qəbul edəmməm. Zira, Nizamnaməyə görə təklif o vaxt qəbul edilib rəyə qonular ki, əqəllən [ən azından] beş məbus tərəfindən imzalanmış olsun. Söz Muxtar Əfəndizadə-nindir.

[Muxtar] Əfəndizadə - Layihəyi-qanuniyyə barəsində bizim bir neçə su-alımız vardı. O suallardan bəziləri haqqında bəyanatçı əfəndi məlumat verdi. Bunları bir daha təkrara ehtiyac və lüzum yoxdur. Qaldı, bir məsələ də var idi ki, nə üçün Maliyyə naziri burada yoxdur ki, əhvali-maliyyəimiz haqqında məlumat versin. Bunu da Şəfi bəy dedi. Pulların bir qismi hələ Məclisi-Məbusan yox ikən, hökumət tərəfindən buraxılmışdır. Bir qismi də, Məclisi-Məbusan mövcud ikən kəsilmişdir. Əvvəla, Parlamandan izin olmadan hökumət heç bir vaxt pul kəsməməlidir. Üçüncü sualımız da məxaric haqqında idi. Burada ingilislərə 25 milyon manat pul verilməsi istənilir. Fəqət mən bilməm bu nə üçün verilsin. Poşlinmi [vergimi], həqqi-himayəmi, ya nə ad ilə verilsin. Mən təklif edirəm, bu vaxtadək kəsilmiş olan kağız pullar təsdiq edilsin. Amma mümkün olan qədər, yə-nidən pul kəsilməməsi tərəfdarıyız. Zira,

indi manatın kursu bir qəpik isə pul da-ima kəsildikdə 1 qəpikdən də aşağı düşür. Binaənileyh [ona görə], biz təklif edər-dik mümkün olan qədər təzədən pul kəsilməsin.

Sədr - Bir təklif var ki, Maliyyə naziri bəyanat verənədək, məsələnin müzakirəsi təxirə salınsın. Başqa təklif yoxmu? Yoxsa, son söz məruzəçinindir.

[Mustafa] Vəkilov - Mən bir məsələ haqqında məlumat vermək istərdim. Burada hökumət qabaqca 300 milyonmu, 390 milyonmu pul kəsmiş olduğundan bəhs olunur və denilir ki, bunu Parla-man təsdiq etməli idi. Bu, səhvdir. Çünki hökumət həman 300 milyon manatı Parla-man olmayan zaman kəsmişdir. Yəni, o vaxtki bütün ixtiyarlar ancaq hökumətin əlində idi. Saniyə [ikincisi], sual olunur ki, ingilislərə nə üçün pul verilmək istənilir. Mən deməliyəm ki, ingilislər bu məbləği bizdən borc istəyirlər və komisyonun məlumatına görə, həman məbləğ ingilislər tərəfindən lazımi dərəcədə təmin edilmişdir. Bir də sual olunur ki, nə üçün bəyanatdan ötrü nazir özü iclasa gəlməmişdir. Buna cavabən ərz edirəm ki, Bütçə və Maliyyə Komisyonu bu layihənin müzakirə ediləcəyini nazirə xəbər vermişdi. Fəqət mühüm işlər üçün iclasları olduğundan, nazir Məclisi-Məbusan iclasına gələ bilməmişdir.

Sədr - Təklif var layihəyi-qanuniyyənin müzakirəsi təxir edilsin. İki natiqə söz verirəm. Biri lehinə, digəri əleyhinə. Kim danışmaq istəyir? Danışmaq istəyən yoxdur, səsə qoyuram, kim məsələnin təxiri tərəfdarıdır, rica edirəm əlini qaldırsın. *(Əllər qalxır.)* Deməli, əksəriyyətlə məsə-

lənin təxiri haqqındakı təklif qəbul olunur. Bununla məsaili-yövmiyyə [gündəlik məsələlər] bitmiş olur. Fəqət, məclisi qapamadan əvvəl möhtərəm məbusların nəzəri-diqqətlərini bir şeyə cəlb edirəm. Komissiyalar [in] yüzdə doxsanı işləməyirlər. Adları əksəriyyəni kağız üzərində var, özləri isə əsla əsəri-həyat və fəaliyyət göstərməyirlər. Parlamanın qərarı ilə komissiyalar əzasının [üzlərinin] miqdarı iki qat artırılmışdır. Fəqət artırmaq daha da işi müşkülə salmışdır. Zira beş adamı yığmaq çətin idi. Şimdi on əzanı çağırmaq daha da müşkül olmuşdur. Dekabrdan bəri bu komissiyalar seçilmiş, fəqət, ancaq kağız üzərində qalmışdır, özləri işləməyirlər. Bir də Torpaq komissiyası üç dəfə iclasa yığılmamış olduğundan, nizamnaməyə görə ləğv edilmişdir. Fəqət bu vaxtdək hələ yeni əza seçilməmişdir. Ona görə, rica edirəm bu məclisdə məzkur [deyilən] komissiyaya namizəd göstərsiniz. *(Namizədlər göstəriləndən sonra vərəqələr yazılıb verilir. Sonradan katib vərəqələri oxuduqca, səs alanlar qeyd olunur. Vərəqələr oxunub qurtarır.)*

Sədr - Cəmi 42 vərəqə verilibdir. Komissiyaya keçən gərək 22 səsə keçsin. Seçkilərin nəticəsini oxuyun. *(Səs alanların ismi oxunur.)* Ən çox səs alanları oxuyun.

Kazımzadə *(oxuyur)* – [Cavad bəy] Məlik-Yeqanov 36, Heybətqulu [Məhəmmədbəyov] 32, Məhəmməd Əli Rəsulzadə 30, [Rza bəy] Qaraşarov 28, Əliheydər Qarayev 27, [Qərib Məhəmmədkərim oğlu] Kərimov 26, Ter-Azarov 26.

Sədr - Fəhlə Komissiyunda beş adam var idi. Beş üzv keçmiş olur. İndi istəyir-

siniz komissiyon üzvlərinin ədədini artırmaq, təklif var yeddi nəfər olsun.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] *(yerindən)* - Əksəriyyəti-mütləqə [mütləq çoxluq] alan nə qədərsə, o qədər də keçsin.

Sədr - Fəhlə Komissiyonuna keçənlər bunlar oldu: [Cavad bəy] Məlik-Yeqanov 36 səsə, Heybətqulu [Məhəmmədbəyov] 32, Məhəmməd Əli Rəsulzadə 30, [Rza bəy] Qaraşarov 28, [Əliheydər] Qarayev 27, [Qərib Məhəmmədkərim oğlu] Kərimov 26, Ter-Azarov 26 səsə.

Sosialist bloku tərəfindən Məclisi-Müəssisən Seçki Komissiyonuna Camo bəy Hacinski əvəzinə Abbas bəy Atamalıbəyov təklif olunur. Ləvayehi-Qanuniyyə komissiyonuna [Qanun Layihələri komissiyasına] “Əhrar” fraksiyası tərəfindən Muxtar əfəndi Əfəndizadə, Aslan bəy Qardaşov yerinə təklif olunur. Bir də Sosialist bloku tərəfindən Ləvayehi-Qanuniyyə komissiyonuna Əhməd bəy Pepinov yerinə [Rza bəy] Qaraşarov təklif edilir.

Qaraşarov *(yerindən)* - Mən istəmirəm.

Sədr - Keçən 13 aprel tarixli iclasda erməni fraksiyası tərəfindən Çubaryan Maliyyə-Büdcə və Torpaq komissiyonuna, Ter-Azarov Ləvazimat, Papyan Məclisi-Müəssisən Seçki komissiyonu ilə İstizah [Sorğu] komissiyonuna təklif edilirlər. Hər gah, istəyirsiniz bunları da indi seçək, ya inki gələn iclasda.

Səslər - Gələn iclasda.

Sədr - Rica edirəm gələn iclasda seçki üçün hazır gələsiniz. Namizədlərin siyahısı dəftərxanada vardır. Oradan ala bilərsiniz. Bununla ruznameyi-müzakirət [müzakirə gündəliyi] bitdiyindən, məclisi qayıram.

(İclas saat 1 - 40 dəqiqədə qapanır.)

TÜRKİYƏYƏ TƏKLİF OLUNAN SÜLH ŞƏRAİTİ

Neçə gün əvvəl Müttəfiqlər tərəfindən Türkiyəyə təklif olunan sülh şəraitini bir vasitə ilə xəbər alaraq nəşr etmişdik. Bu kərə Osmanlı Teleqraf Ajansı-Millisinin nəşr etmiş olduğu sülh şəraiti maddələrini aşağıya dərc etməyə imkanını hasil olmuşdur. Təqdir ediləcəyi vəchlə [təqdir ediləcəyi kimi], bu şərait əvvəlki xəbərə nisbətə çox yüngüldür. Burada 25 illik kontrol maddəsi olmadığı kimi, İzmir ilə Vanın Fransa idarəsində olacağına aid dəxi bir maddə yoxdur. Ajansı-Millinin nəşr etdiyi maddələr bunlardır:

1) İstanbul və boğazlar Osmanlı idarəsində qalacaqdır. Ancaq boğazlar təhkim edilməyəcək [istehkamlarla möhkəmləndirilməyəcək], hər b və ticarət gəmiləri sərbəst keçəcəkdir.

2) Bəhri-səfid [Aralıq dənizi] ingilis, İtaliya və Yunanistanın qarışıq idarələri altında bulunacaq və müstəqil bir hövzə təşkil edəcəkdir.

3) Anadolu və Rumeli şəhərlərində türk və islam nüfusu [əhalisi] çox olan məhəllələr [yerlər] Osmanlı Hökumətinə ilhaq ediləcəkdir [birləşdiriləcəkdir]. Gümülcinə və Dədəağacda türk və islam ənasirinin [ünsürlərinin] fəzlə olmasından naşi [ötürü], Bolqarıstandan alınıb Türkiyəyə ilhaq üçün əhaliyə-məhəlliyəyə [yerli əhaliyə] müraciət ediləcəkdir.

4) Ruslardan işğal edilən üç sancaqda əhalinin arzuları üzərinə Türkiyəyə ilhaq ediləcəkdir. Ancaq Batum iskaləsindən [limanından] bütün Qafqaz Hökumətləri istifadə edəcəkdir.

5) Erməni hökumətinin ibqası [saxlanması] üçün kəndisinə kafi miqdarda ərazi veriləcəkdir.

6) İngilislər İraqı təxliyə edəcəkdir. Mosul, Bağdad və Bəsrə şəhərləri türk, ərəb və kürdlərdən başlı-başına bir idarə təşəkkül edəcəkdir. Şəttülərəb nəhrinin cənubundan Küveytə qədər olan ərazi ingilislərə tərk ediləcəkdir.

7) Bağdad şiməndifər [dəmiryol] xətti tərk və ingilislərə təslim olunacaqdır.

8) Fələstində ərəb və qismən yəhudi hökuməti təşəkkül edəcəkdir. Bunlara müşavir [məsləhətçi] əcnəbilər veriləcəkdir.

9) Suriya vilayətləri əğləbi-ehitmal [böyük ehtimalla] Osmanlı idarəsində qalacaqdır. Məmafih [bununla birgə], əhalinin rəyinə də müraciət ediləcəkdir.

10) Hicazın hüquqi-diniyyəsi məhfuz qalacaqdır və türk-ərəblər idarəsi altında bulunacaqdır.

11) Türkiyə Yəməni tərk edəcəkdir.

12) Türkiyə Misir və Süveyşdəki bütün hüququnu tərk etmişdir.

13) Hicazın istiqlalı təşəkkül etmişdir.

14) Trablus və Benqazi həvalisində [ətrafında] təşəkkül edəcək idarə müştərək heyətlə idarə olunacaqdır.

15) Avropa xilafət məsələsinə qarışmayacaqdır. Etilafiyun [Antanta dövlətləri] Osmanlı Hökumətinin bu haqq və hüququna ehtiram edəcəkdir.

16) Türkiyə Qıbrısı [Kipri] ingilislərə tərk edəcəkdir.

17) Türkiyə Krım və Azərbaycan, Qafqaz işlərinə qarışmayacaqdır.

18) Osmanlı idarəsində bulunan rum, erməni və yəhudilərə mütəsaviyyəni [bir-birinə bərabər] siyasi və idari hüquqları

veriləcəkdir. Qeyri-müsəlmanların hüquqi-məzhəbiyyələri mühafizə edilmişdir.

19) Kapitulyasyonlar ləğv edilmişdir. Məhakim [məhkəmələr] və zabita [asayış] əcnəbilər yardımı ilə tənsiq ediləcəkdir [qaydaya salınacaqdır].

20) Düyni-ümumiyyə borclarından bir qismi tərk ediləcəkdir. Büdcənin müvazinəsi üçün 25 sənə möhlət haqqını haizdir.

21) Osmanlı Hökumətinin əsgəri 50 min nəfəri keçməyəcəkdir.

22) Türkiyədə bulunan şiməndifərlər [dəmiryolları], mədən, iskələ [liman] və sair inşaat üçün əcnəbi sərmayələri qəbul ediləcəkdir.

23) İstanbul, Batum və İzmir sərbəst liman olacaqdır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Fransa inqilab ərəfəsində

Lozanna - Parisdə fransız əmələlərinin [fəhlələrinin] dəhşətli nümayişi vəqə olmuşdur. Bunlar, Klemanso kabinəsinin istefasını və Rusiya işlərinə müsəlləh [silahlı] surətdə müdaxilə etməməyi tələb edirlər. Sen-Antuanda və Cümhuriyyət meydançasında mitinqlər tərtib verilmişdir. Nətiqlər Fransa Hökumətinin siyasətini ciddi surətdə tənqid etmişlərdir. Kabinənin istefasına baxmayaraq, əmələlərin nümayişi davam edir.

Səlanik - Parisdən xəbər verilir ki, Fransada ixtilal çıxarmaqla ittiham edilən Qilyom Qatmanı divani-hərb [hərbi məhkəmə] edama məhkum etmişdir.

* Kubanda müntəşir [nəşr olunan] “Utro Yuqa” qəzetəsi Lozannadan alınmış böylə bir teleqraf nəşr etmişdir:

Fransada inqilab hərəkatı getdikcə artmaqdadır. Viviani ilə [Albert] Tomas yeni hökumət təşkilindən acizdirlər. Paris, Marsel, Lion və sair bu kimi ticarət mənbələrində əmələlərin nümayişi qurtarmayı. Fransada ümum əmələlərin tətil edəcəyi qəviyyə [güclü surətdə] zənn edilir. Bu inqilab ən sol sosialistlərin şüarı ilə qalxmışdır. Məlumatlı dairələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, Fransa dəhşətli inqilab və üsyan ərəfəsindədir.

Paris - Bolşevizm lehinə təbliğati ilə ittiham edilən və Fransada üsyan qalxızmaq istəyən neçə nəfəri hökumət 5 ildən 8 ilədək kürək cəzasına [katorqaya] məhkum etmişdir.

Vyana Almaniya paytaxtı

Zürixdən “Jurnal”a yazılır:

Avstriya Xariciyyə naziri Otto Bauer firqə başçıları və hökumət üzvləri hüzurunda Avstriyanın Almaniya ilə ilhaq edilməsi [birləşdirilməsi] barəsində Almaniya Hökuməti ilə müzakirətdə bulunduğunu ərz etmişdir. Əsasən, bu məsələdə razılıq əmələ gəlmişdir. Bu günlərdə gömrük, maliyyə və ticarət şəraiti [şərtləri] də qəti surətdə həll ediləcəkdir. Vyana böyük Almaniyanın paytaxtı olacaqdır. Danışiq növbətlə gah Vyana, gahi Berlində olacaqdır.

Bavariyada

Kopenhagen xəbər verilir ki, aprelin 5-də Bavariyada Şura Cümhuriyyəti elan edilmişdir. Spada Erzberqerə bu xəbərin doğru olduğunu bildirlər. Həman xəbərdə denilir ki, spartaklar Parlaman imarətini işğal etmişlərdir. Münxendə bir neçə mitinq vəqə olaraq, bunların birində yeni cümhuriyyət elan edilmişdir. Müs-

təqil sosialistlər spartaklara qoşulmuşlardır. Bir neçə nöqtələrdə kəndçilər yığışib Münxenə gəlməyə qərar qoymuşlardır.

Nemeslər hazırlaşirlar

Polyaklar xəbər verirlər ki, Sileziyada almanlar ləvazimati-hərbiyyə və zirehli parovozlar hazırlayırlar.

Macarıstanda qarğışalıq

Kopenhagen - Peştədən xəbər verildiyinə görə, hərbi komissar Poqan istefa vermişdir. Qırmızı ordu burjuazlar ilə kommunistlər arasında olan mübahisətdə [mübahisələrə] müdaxilə edir. Qərbi Macarıstan qubernatoru həbsə alınmışdır. Vyanadan bildirilir ki, Avstriyanın almanlarla məskun hissələrindən Vyana külli bolşeviklər gəlmişlərdir. Aprelin 6-da Macarıstanda böyük nümayişlər vəqə olmuşdur.

* Tiflis qəzetələrinə bu məzmununda teleqraflar çəkilmişdir:

- Kolçak 25 min nəfər bolşeviklərdən əsir tutmuşdur. Birinci Bolşevik ordusu Qomeldə ukraynalılara təslim olmuşdur.

- Bolşeviklər Vilna [Vilnüs] şəhərini qeyb etdiklərinə iqrar [etiraf] edirlər. İngilis qoşunları Murman cəbhəsində güclü bolşevik dəstəsini tutmuşlardır.

London - İki gün bundan əvvəl bolşeviklər Arxangelsk cəbhəsində ciddi həmləyə keçmişlərsə də, onların həmləsi dəf edilmişdir. Müttəfiqlərin tələfatına nisbətən bolşeviklərin tələfatı çoxdur.

Finlandanın Rusiyaya hücumu

Moskva - Finlanda müntəzəm qoşun-

ları Rusiya Cümhuriyyətinin sərhədini keçərək Olonets dairəsində şura qoşunları əleyhinə müharibə açmışlardır. İngilis simsiz telqrafının məlumatından anlaşılır ki, Finlanda qoşunlarının hərəkatı-hərbiyyəsi ilə Etilaf [Antanta] dövlətləri qoşunlarının rabitə və əlaqəsi vardır. Finlanda qoşunları daxil olan oblastlarda onlar irticəpərəstləri və sair bolşevik əleyhinə olan ünsürləri silahlandıraraq, Şura Hökuməti əleyhinə sövq edirlər. Rusiya əmələ və kəndçiləri aşkar görürlər ki, Finlanda hökuməti Finlanda əmələ və kəndçilərini meydanı-hərbə göndərərək, onları qanlarını axıtmağa vadar edirlər. Müttəfiqlərin cahangir [imperialist] hökumətləri Romaniyada boyarlar hökumətinə kömək edərək Romaniya millətini inqilabçı Macarıstana və Ukraynaya göndərirlər. Eyni zamanda, Polşada irticəpərəst hökuməti saxlayaraq, Müttəfiqlər, Polşa əmələ və kəndçilərini qonşu Rusiya Cümhuriyyəti əleyhinə göndərirlər. Müttəfiqlər Finlanda camaatının arzusu-na xilaf olaraq, indiki Finlanda Hökumətinə müavinət [kömək] edirlər. Şura Hökuməti öz istiqlalıyyətini təmin etmədikcə, silahı əlindən buraxmayacaqdır. Şura Hökuməti Finlanda qoşunlarının bu xürcuna [hücumuna] etiraz edir və ümidvərdir ki, axirüləmr [axırda] fin milləti düşünər ki, hökumətin bu qərəzkarəne siyasətinə bir intəha [son] verilməlidir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransındakı ixtilaf barəsində Almaniyanın rəyi

Bəzi Berlin qəzetələrinin məlumatına nəzərən, Almaniya bu rəydedir ki, Sülh

Konfransında İtaliya ilə müttəfiqləri arasında vəqə olan ixtilaf Versalda Almaniya nümayəndələri ilə Müttəfiqlərin danışıqına heç də icrayi-təsir etməz. İtaliya nümayəndələrinin Sülh Konfransından gəlmələri münasibətilə Müttəfiqlərin Almaniya ilə danışıqına girişməyəcəyi barəsində fikir etməyə də əsas yoxdur. Gözlənir ki, Almaniya sülh nümayəndələri Versala varid olacaqdırlar [gələcəklər]. Çaharşənbə ya pəncşənbə [çərşənbə yaxud cümə axşamı] günü Müttəfiqlər bunlara sülh müahidənaməsi [sazişi] təqdim edəcəklərdir.

Almaniya cavabı barəsində

Parisdə əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] böylədir: Almanlar istəyir ki, bu axır vaxtlarda Müttəfiqlər arasında müşahidə edilən ixtilafdan istifadə etsinlər. Almanlar sülh maddələrinin bəzilərinə ya riza göstərməyir, yaxud müahidəni [sazişi] imzadan imtina edirlər. Böyləliklə, Müttəfiqlər müşkül bir vəziyyətdə qalmış olacaqlardır. Məlumdur ki, ümdə təkliflər müzakirə edilmişdir. Yalnız bu müzakirə hərbiyyə nöqtəyi-nəzərindən olmamışdır. Foş çoxdan bəri hərbi planının da qeydini təklif edirdi. Foş istəyirdi ki, Üçlər Şurasında siyasi və iqtisadi məsələlərlə bərabər, bu məsələ də müzakirə edilsin.

Böyləliklə, üç səbəb vardır ki, Vilsonun mayın 20-də gətməsinə mane olur və o üç səbəb də bunlardır:

- 1) Müttəfiqlər İtaliyasız sülh əqdə [imzalaya] bilərmə?
- 2) Müttəfiqlər Yaponiyasız sülh əqdə bilərmə?
- 3) Müttəfiqlər Almaniyasız sülh əqdə bilərlərmə?

İstanbul – Parisdən buraya xəbər verilir ki, fransız saldatları ilə Almaniya saldatları arasında kiçik müsadimədən [toqquşmadan] başqa, Qərb cəbhəsində Almaniya məntəqəsində heç bir əməliyyati-hərbiyyə vəqə olmamışdır.

Almanlar sülhnaməni imza etməyirlər
“Exo de Pari” qəzetəsi yazır ki, 48 saatdan sonra, Almaniya sülh nümayəndələri tərəfindən müahidənin [sazişin] imza edilib-edilməyəcəyi aşkar olacaqdır. İsveçrədən xəbər verirlər ki, almanlar sülh müahidənaməsini imza etmək fikrində deyildirlər.

Ferenbaxın nitqi

Almaniya Milli Məclisi rəisi Ferenbax Kresburqda məclisdə demişdir ki, Almaniya tərəfindən sülh müahidənaməsinin imza edilməməsinin nə qədər vəxim [təhlükəli] nəticələr verəcəyini biz düşünüb bilirik. Amma bununla bərabər, yenə müahidə imza edilməməlidir. Zira, əsirlərdən düşmənlər əlində olduqca, düşmənlər ablukanı [blokadanı] ləğv etmədikcə, Dansiq və Saar hövzəsi düşmənlər əlinə keçdikcə, biz sülhü imza edəmməyiz. Əlbəttə, hökumət və Parlaman bununla öhdəsinə böyük bir məsuliyyət götürür. Fəqət hökumət və Parlamanın arxasında da Almaniya milləti durur. Bizə tələqqi edilən [qəbul etdirilən] sülhü qəbul edə bilməyiz. Biz heç bir zaman qul olmaq istəmiriz.

DAĞISTAN ƏHVALI

Könüllü ordunun məğlubiyyəti
Xariciyyə Nəzarəti cəbhədən böylə bir rəsmi məlumat almışdır:

“Teymurxanşura, 1 may. İnquş, osetin, qabardin və gürcü müttəhid [birləşmiş] qüvvələri ilə Narzan altında Könüllü ordu qəti surətdə məğlub edilmişdir. 4 top, 21 pulemyot, 500 tüfəng və bir çox mühimmat [hərbi ləvazimat] alınmışdır. Şayiata [şayialərə] görə, Qroznı çeçenlər tərəfindən işğal edilmişdir.”

Kuban Radasının teleqrafı

Kuban Radası tərəfindən Dağıstan Hökumətinə böylə bir teleqraf göndərilmişdir:

“Cənubi hökumət təşkilatlarının fəderasiya əsasında birləşmələri məsələsi haqqında Kuban Radasının 13 fevral tarixli qərarına əməl etməkdən ötrü, göstərilən oblastların [vilayətlərin] nümayəndələr konfransı köhnə qayda ilə mayın 5-inə təxir edilmişdir. Bu çağırılacaq konfransda Dağıstan Hökumətinin iştirak edib-etməməsinə xəbər verməni xahiş olunur. İştirak etmək xahişində olsanız, göstərilən müddətə qədər Yekaterinodara [Krasnodara] gəlməkdən ötrü 2 və ya 3 nümayəndə intixab edib [seçib], teleqraf-la onların adlarını və familiyalarını, nə xidmətdə olduqlarını xəbər veriniz. Konfransın məşğuliyyət məramnaməsi bu yaxınlarda sizə göndəriləcəkdir.

İmza etdi:

*Kuban Nahiyə Hökuməti rəisi:
Somkov.”*

Bizə məlum olduğuna görə, həmin bu teleqraf ümumi müzakirədən ötrü Dağıstan Hökuməti tərəfindən Zaqafqaziya Konfransına daxil ediləcəkdir.

* Dağıstan dəmiryolunda tətillər davam edir.

* Bu axır vaxt Teymurxanşura üzərində naməlum aeroplanlar görünməkdədir.

TÜRKİYƏDƏ

Ərzurum vilayəti nə haldadır?

Ərzurumda çıxan “Al bayraq” qəzetəsi vilayətin halını təsvir edən bir məqaləsində əhvalı xülasə edərək sayır ki:

1) İslam və türk nüfusunun [əhalisinin] yarısı öldürülmüş, qəsəbə və köylərin böyük bir qismi təxrib edilmiş [dağıdılmış], vilayət başdan-başa bir yangın yerinə döndərilmişdir.

2) Hökm sürən səfalət ürəklər yaxacaq dərəcədədir. Hökumətin yardımından ziyadə Qars və həvalisi [ətrafı] ilə yapılan ticarət bir qisim xalqın üzünü güldürmüş, bir az toxum, yeyəcək və heyvanat tədarükü imkan daxilinə girmişdi. Bununla bərabər, şimdiyə qədər əkilən toxumun yüzdə 30 qədərini də baharda zər’ ediləcəyi [səpiləcəyi] fərz olunarsa, gələcək sənəki məhsuldan nüfus [əhali] başına sənədə 50 kilo isabət edə biləcəyi [düşə biləcəyi] yapılan istatistik müfəddindən [mənasından] anlaşılır. Şu halda, önümüzə daha böyük fəlakət vücut bulmaqdadır. Hər nə mümkünə yapılaraq, bahar zər’iyyatını [səpinini] çoxaltmaq xüsusu təmin edilməzsə, gələcək sənə qorxunc bir səfalətə məruz qalacağımız şübhəsizdir. [Məclisi]-Məbusanca təxsis edildiyini [Parlament tərəfindən ayrıldığını] minlərcə dəfə qəzetələrdə oxuduğumuz beş milyon hələ ənqa mahiyyətini mühafizə edir. Bilməyiz, bu para nə zaman və nərgəyə sərf ediləcək.

3) Bələdiyyələr hənz işə başlamamışdır. Xarab olan qəsəbələrin, köylərin emarı, ehyası [canlandırılması] üçün hənz bir proje yapmaq imkanı hasil olmamışdır.

4) Nafiə [abadlıq, quruculuq] vəzifələri möhməldir [tərk edilmişdir, başlı-başına buraxılmışdır] – nə para vardır, nə qol...

5) Maarif işlərində də burası üvey [ögey] övlad müamiləsi [rəftarı] görməkdə bərdəvamdir [davam edir]. Hərbdən əvvəl mövcud olan 200-ə yaxın məktəbdən məhəllinin [yerli camaatın] hümməti ilə bir-iki ibtadi açılmışsa da, onların da müəllimlərinin aylardan bəri maaşları verilməməkdədir. Bu sonki ciddən hal düşünməyə layiq qərib[ə] bir vəziyyət ehtas edir [meydana gətirir]: Əcəba məktəbə ehtiyacımız olmadığınıamı qaneyiz?

6) Banka yox, ayda bir posta ancaq gələ bilir. İstanbul və sair ticarət mərkəzləri ilə müvasilə [rabitə] kəsilmiş kimi bir şey. Bu hala baxaraq iqtisadi vəziyyəti təyin etmək müşkül olmaz, zənnindəyiz. Başqa dövlətlərdə hər bə məntəqələrinin emarına, ehyasına sərf edilən hümmətlər, qeyrətlərlə paytaxtımızda hökm sürən laqqırdı qovğalarını göz önünə gətirincə, məyus olacağımız gəlir. Tariximizin acı bir hökmü könlümüzü dağlayır. İstanbul hər zaman dişrələrin [ucqarların], xassətən [xüsusilə] Anadolunun səfalətləri, dərdləri qarşısında laqeyd qalmışdır. Bu qədər fəlakətdən sonra olsun, o qara hökmün dəyişdirilməsini bəkləmək haqqımız deyildir?

Trabzon həvalisinin müqəddəratı

“Millət” qəzetəsi Trabzon həvalisi rumlarının Pontus səltənəti haqqındaki

rumların müddəyyatını [iddialarını] bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] qeyd edir:

Müxtəlif millətlər tərəfindən iddiaiyə hüquq zimmində vüqu bulmaqda olan təşəbbüsət miyanında [haqq iddiası çərçivəsində göstərilən təşəbbüslər arasında] ən ziyadə şayani-diqqət [diqqətəlayiq] və şayani-diqqət olduğu qədər də gülünc olanı “Pontus” namını taqınan [adını alan] Qara dənizli bəzi rumların hərəkətidir. Batum, Trabzon və Canik və Oltunu ehtiva etmək üzrə heç bir haqqi-məşruaya [qanuni haqq] istinad etməyən müəzzəm bir dövlət təşkilinə mətuf olan [yönələn] bu təşəbbüsət son günlərdə kəsbi-vüsət eyləmişdir [genişlənmişdir]. Kəndi amali-xəsisələrini [alçaqca məqsədlərini] tətmin üçün sahibi-haqq olan digər bəzi millətlər sırasında əxzi-mövqe edən [yer tutan] pontuslular əxirən [axır vaxtlarda] Sülh Konfransına tövdi [təqdim] eylədikləri bir müxtirədə [yazılı qeyddə] 700 min rumun müxəyyəl [xəyali] imperatorluq ölkəsində yaşamaqda olduğunu iləri sürdükdən sonra, masal [nağıl, əfsanə] qəbilindən bir taqım hüquqi-tarixiyədən bəhs edirlər. Halbuki, şəraiti-hazirədə zamanımızda yunanlıqla heç bir əlaqəsi olmayan, olmasına əsasən mümkün olmayan bir məmləkət varsa, o da Qafqaziya və bununla məhdud [sərhəd] olan Trabzon vilayətidir. Filvaqe [doğrudan da], vilayəti-məzkurə [adı çəkilən vilayət] ilə Canik livasının [sancağının] nüfusi-ümumiyyəsi [əhalisinin ümumi sayı] 1.516.249 miqdarında olub, bunun 1.187.078 qismi sırf islamlardan ibarətdir. Demək olar ki, nüfusi-müslimə ümum əhalinin yüz[də] 78 miqdarını təşkil etməkdədir. İslam, erməni və sair milliyətlər miyanında [ara-

sında əxzi-mövqe edən rumlar isə pək cüzi miqdara baliğ olmaqdadır [çatmaqdadır]. Həqiqət bu dərəcə sərih və vazeh ikən, dürlü-dürlü təşəbbüsətə Pontus dövləti-müxəyyələsindən [xəyali dövlətdən] bəhs etmək həm gülünc və həm də haqq naminə eyibdir.

Bu xüsusda o həvali [o yerlərin] müsəlmanları tərəfindən İstanbul qəzetələrində protestolar dərc edilmişdir ki, misal olaraq lazistanlıların teleqrafnaməsini dərc edirik:

Lazistan mühafizəyi-hüquqi-milliyə [milli hüquqların qorunması] heyəti tərəfindən məqami-sameyi-sədarətpənahiyyə [Baş nazirin uca hüzuruna] kəşidə qılınan [çəkilən] teleqrafnamənin surətidir:

Bu gün bütün dünyanın sülh və fəlahı [nicəti] ehzar olunmaq [hazırlanmaq, əmələ gətirilmək] üzrə Parisdə iniqad edən [toplaşan] Sülh Konfransı ətrafında yunan, Qara dəniz rumlarına mənsub ezam qılınan heyətlər təğyir və təhrifi-həqayiqə qiyamla [həqiqətləri dəyişdirməyə və təhrif etməyə çalışmaq], Trabzon və həvalisinə və xüsusilə livamız bulunan Lazistan sancağına hakim qılınacaq batil müddəyyatda [iddialarda] bulduqları şayiəsi kiçik və böyük livamız xalqını həyəcəndə buraxmış, məəmlhəqət livamızda məskun [sancağımıza daxil olan ətraf ərazilərlə birgə bu sancaqda yaşayan] əhali ümumiyyətlə islam ikən, qismən müsafirətən [qonaq qismində] bulunan 100 ilə 300 [100-300 arası] rumun hakimiyyəti altına girmələri hürriyyəti-miləl qaideyi-ədələtinə münafidir [millətlərin hürriyyəti haqqında ədalətli qaydaya ziddir]. Qara dəniz səvahlində [sahillərində] əhaliyi-islamiyəyə nisbətə nüfusları əqəlli-qəlil ra-

dəsində [azdan da az dərəcədə] bulunan və heç bir surətlə haqları olmayan rumların böylə açıqdan-açığa tələbi-hakimiyyətləri calibi-diqqətdir [diqqəti cəlb edir]. Sülh və sükuni-bəşəri təminə çalışan Düvəli-Etilafiyə əzimi-ricəlinin [Antanta dövlətlərinin böyük dövlət adamlarının] hüquq və qəvaidi-insaniyyəyə münafi [bəşəri hüquq və qaydalara zidd] qərarlar ittixaz etməyəcəklərinə [qəbul etməyəcəklərinə] əmin bulduğumuzdan, bir dəqiqə lisanlarından düşürmədikləri ədalətlərinə intizar edir və hakimiyyəti-Osmaniyyədən başqa heç bir idareyi-hökuməti qətiyyəqə qəbul edəmməyəcəyimizdən, bu arizuyi-ümumiyyəti-milliyənin [ümumi milli arzunun] əksinə veriləcək müqərrəratın [qərarların] əlim fəcayələr tövlid edəcəyi [kədərli faciələr meydana gətirəcəyi] cəhətlə, bu həvalidə saheyi-tətbiqi qabili-imkan olmadığını [tətbiq edilməsi mümkün olmadığını] qətiyyəqə və müttəhidən [birgə] elan edirik.

RUS TİCARƏTİNİN TARİXİ

- 4 -

Otuzuncu illərdə əcnəbi sularında üzən gəmi və vaporların ancaq 14 yarım faizi rus tacirlərinə mütəəlliq [aid] idi. Bununla belə, ədədcə hamıdan az olan rus gəmiləri əcnəbi iskalələrində [limanlarında] özləri özgələyə göstərdiyi qədər mehmannəvazlığa [qonaqpərvərliyə] rast gəlməyirdilər. Bunlardan iki qat gəmi xəracatı alınaraq tələb olunurdu ki, ancaq rus malları daşınlar.

Dəniz ticarətində əvvəlki kimi ingi-

lislər və quru yol ticarətində də almanlar birinciliyi qazanmışdılar. Almanların Rusiyadan apardığı şeylər – taxıl, kətan, meşə, piy, dəri və donuz tükü olub, qismi-əzəmini [böyük hissəsini] ingilis, Hollandiya və Firəngistana göndərildilər.

Lakin dəniz ticarətinin ən böyük tərəqqisi Qara dəniz səvahlində [sahillərində] vəqə olmuşdur. Bu vaxtlar rus dövləti Qara dənizin bir çox cəhətinə malik olub, ən işlək bugünkü Ades [Odessa] iskləsinə də təmir etdirdi. Bu gündən sonra rus ticarəti Əqsayı-Şərqdə artıcaq şöhrətyab olur [Uzaq Şərqdə çox şöhrət qazanır].

Qırxıncı illərdə rus malının həm bahalıqından, həm də davamsızlığından bir çox şikayətlər olur. Fabrikaçılar “hımayəçi tarifə” istinadən işin nizamı üçün heç də çalışmayırlar. Bunun müqabilində ağır gömrüklə gətirilmiş əcnəbi malları bahalıq baxılmayaraq əhali tərəfindən hüsn-rəğbət qazanır. Odur ki, qaçaqçılıq (kontravətçilik) ticarətçilər arasında kəsb-i-şöhrət edir [şöhrət qazanır]. Banklara pul verib faizlə saxlatmaq həvəsi camaat arasında müşahidə olunur. Bunun da ümdə səbəbi o vaxtlar rus banklarının böyük faizlə (hətta Yevropa banklarından da artıq) pul saxlamasıdır. Odur ki, bu banklarda rus əhalisi ilə bahəm yevropalılar da pul saxlatmağa həvəslənirlər. Bununla belə, saxlanılmış pullardan ki, o vaxtlar 200 milyon keçmişdi, istiqraz tərifi ilə [borc kimi] götürüb istifadə edən nə ruslardan və nə də yevropalılardan heç kəs tapılmayıb. Buna çarə etmək üçün saxlanılmış pullara 4 yarım və istiqraz üçün də 5 yarım faiz qoyulur. Bainhəmə [buna baxmayaraq], yenə

istiqraz həvəşçiləri tapılmayıb. Axırüləmr [axırda], hökumət illərcə bəkar qalmış bu pulları dəmiryollarına və sair dövlət məyətacına [ehtiyaclarına] sərf etməyə məcbur olur.

Bunların hamısından artıq rus ticarətinə mümaniət [manəçilik] göstərən bir məsələ var idisə də, bu da kəndlilərin mülkədarlar əlində əsir və zəlil bir halda yaşamaları idi. Bunun əvvəlinci zərəri bu idi ki, kəndlilərin ağa mülkündən kənar getməyə ixtiyarları olmadığı üçün boş yerlər başına qalıb, müddətlərcə abad olunmayırdı. Sulu, məhsuldar, meyvəli yerlər də istifadəsiz qalırdı, əkilməyirdi, biçilməyirdi. Daha əskimiş və hər yerdən qovulmuş mübadilə üsulu əsir kəndlilər arasında davam edib dururdu. Kəndlilərin azadə zəhmətkeşliyinə böyük bir sədd çəkilmişdi. Zira, buna kənd sahibləri dvoryanlar mane olurdular. Sair əsnaf arasında rəvac tapmış rus malları ümum rus kəndliləri arasında rəvac tapa bilməyirdi. Zira kəndlilər dvoryanlar çəngalında [caynağında] müflis bir hal ilə yaşayırdılar.

Xülasə, 40-50 milyon kəndlilərin böylə əsarəti rus sənaye və ticarətinin rəvişinə [inkişafına] böyük bir müxil [xarab edən, ziyan verən ünsür] kəsilib getmişdi.

Bu macərə rus tacdarlarını [hökmdarlarını] düşündürsə də, lakin kəndliləri azad etməyə İkinci Aleksandrdan başqası cürət etməmişdi. Bunun fərmanı ilə 1861-ci ildə kəndlilər azad oldu. Həman gündən zəmanəmizə qədər rus ticarəti Yevropa ticarətinə oxşar bir ticarət olub, daha irəliləmək məqsədində bulunursa da, mənhus [uğursuz] Yevropa müharibəsi bunun təməl və rüşsinə [kökünə] qədər titrədir, üzqoqlu çevirir. Bundan

sonra, rus ticarətinin başına nə gələcəkdirsə, onu Allah bilir. Lakin kəndlilərin azadəliyi nə payədə [nə dərəcədə] rus ticarətinə sirayət etmişdir, bunu bilmək üçün gələcək məqaləyə müraciət buyurula.

Kəndlilər azad olar-olmaz, rus ticarəti üçün ən parlaq bir dövr açılır ki, həman heç bir əsr və qərinələrdə müşahidə olunmamışdır. Rus məişətinin hər cəhətinə sirayət etmiş bu fəqərə [hadisə], ticarətə də böyük bir təkan vurub, bina və təməlinə qədər lərzənak qıldı [yerindən oynatdı]. Təbii olaraq, kəndlilər azadələyinin birinci təsiri ziraət [kənd təsərrüfatı] işlərinə oldu. Kəndlilərin müftəcə zəhməti ilə mənfəətbərdar olmuş bəyzadələr kəndlilərin azad olması münasibətilə muzd və ücrətlə qabaqki kimi işi görə bilməyib, ziraət işlərini daraltdılar. Az yer əkdilər və az da qaramal saxladılar. Bunun müqabilində kəndlilərin əkin işləri çox sürətlə parıldayıb, mülkədarları yarı yolda qoydu. Taxıl və kartof məhsuləti ildən-ilə artmağa başladı.

O vaxtlar muzduruluq ücrəti ərzan [az, ucuz] olduğu üçün əl zoru əvəzinə ixtira olmuş makinaları alıb işlətməyə hələ mülkədarlar həvəslənməyirdilər. Əkin yerləri aramsız hər il əkildiyi üçün axırda qüvvətdən düşüb məhsulu getdikcə azaldır. Bu biri cəhətdən Amerikadan gətirilmiş taxılın qiyməti ucuz olduğu üçün rus taxılı da tənəzzülə başlayır. Ancaq bu tənəzzüldən sonra rus ziraətçiləri yeni ixtiraatla[ra] meyl və rəğbət göstərməyə məcbur olurlar. Yeri gah əkib, gah dincəltmək, quraqlıqda sulamaq, çürük peyinlə qüvvətləndirmək, qüvvətli mal və makina ilə iş görmək və bunlar kimi məhsuləti artırmağa bəis olan bir çox

tədbir ittixaz olunur [tədbirlər görülür]. Bunun nəticəsi olaraq taxıl məhsuləti böyüyür. Amma, bainhəmə [bununla birgə], indiki günlərə qədər Yevropa məhsulətindən az olur. Məsələn, Rusiyada bir desyatin yerdən 39 put taxıl hasil olduğu halda, Almaniyada 78 və ingilisdə də hətta 123 put hasil olur. Rusiyanın cənub tərəfindəki boşluqlar (həman boşluqlar ki, orada bir vaxt köçəri qaratçılığının qorxusundan slavyanlar dayanamayıb şimala doğru qaçırdılar) əlan [indi] azadə kənd mühacirləri ilə məskun və münbitdir. Bu gün o qaratorpaqda min desyatinlərcə yer əkilib, taxılı ilə rus əhalisindən başqa, bir çox əcnəbi tayfaları da doyurulur. Bu yerləri daha sürətlə abad etmək üçün bir çox yeni dəmir yolları çəkilir. 1901-ci ildə tamam rus dəmir yollarının uzunluğu 60 min verst olmuşdur.

Kəndlilər azadəliyinin böyük bir təsiri də mədəniyyət [mədəniyyət] işlərinə olmuşdur. Həştadını illərdən bəri Ural və Sibir cəhətlərində qızıl, ağ qızıl və gümüşün təhsili [hasil edilməsi] şiddətli bir surətdə artmışdır. Bu vaxtlar Rusiyanın cənub tərəfində daşkömür mədənləri kəşf edildiyi üçün daşkömürə möhtac olmuş zavodların ədədi gün-gündən artır.

Fərhad Ağazadə

İRAN HAQQINDA

İstanbulda bulunan İranın Balkan hökumətləri nəzdinə məmur səfiri Mirzə Əliəkbər xan Bəhmən həzrətləri İran haqqında İstanbul mətbuatına aşağıdakı bəyanatı vermişdir:

“İran əhvali-ümumiyyəsi fəvqələdədir. Bu da Müttəfiqlər lehinə mühafizə etdiyimiz bitərəfiyey-xeyrixahidən [xeyrixah bitərəflikdən] irəli gəlmişdir. Məmləkətimiz əcnəbi əsgərlərin istilasından xeyli iztirab çəkmişdir. Bir çox şəhərlər və qəsəbələr tamamilə xarab olmuşdur. İran bitərəf olmaqla bərabər, feilən [əməli surətdə] hər bə iştirak etmişdir. Çünki nətəyici-müxasimatdan [düşmənciliklərin nəticəsində] müharib [savaşan] bir hökumət kimi düçari-zərər olmuşdur. Binaənileyh [ona görə], düçar olduğu zərərlərin ərazisini istila edənlər tərəfindən təmir və təzmin [kompensasiya] edilməsi müqtəzayə-ədələtdir [ədələtə uyğundur]. Xariciyyə nazirimizin rəyəsətində bulunan bir İran heyəti-məxsusəsi [xüsusi heyəti] mətəlibimiz [tələblərimizi] Sülh Konfransına tövdi [çatdırmağa] və izaha məmur edilmişdir. Ənənəvi rəvabiti-müxadinət [dostluq telləri] ilə İrana mərbut [bağlı] olan ingilislər məmləkətə hər zaman gərək mali, gərək iqtisadi müzahirət [köməklik] və müavinətdə bulunmuşlardır. Bundan başqa, işğalları altında bulunan vilayətlərdə tamamilə alicənabanə bir təzi-hərəkət ixtiyar etmişlərdir. Şimali İranda rus zabitə [asayiş] təşkilatı tətili-mövcudiyət etmişdir [mövcudluğunu dayandırmışdır]. Cənubda ingilislər mühafizəyi-asayişini bizə bizim məmurlarımıza tövdi etmişlərdir [tapşırımlar]. Tamamilə tənsiq edilmiş [qaydaya salınmış] olan jandarmamız öhdəsinə mövdu' [tapşırılmış] vəzifəni behəqq [layiqincə] ifa etməkdədir. Vüquati-şəqavətkaranə [quldurluq hadisələri] tək-tük vüqu bulmaqdadır. Bundan başqa, qəvanini-əsasiyyəyə müstənid islahati-ictimaiyyə [əsas qanunlara (konstitusiyaya)

istinad edən ictimai islahatlar] tətbiq etmək üzrəyiz. Əmn və səlaməti-ümumiyyəni [ümumi asayiş və salamatlığı] mühafizə xüsusundakı ləyaqət və iqtidarlarımızı təsdiq edən Dövəli-Etilafiyə [Antanta dövlətləri] bizə müzahirət [köməklik] göstərməkdədirlər. Vüsuquddövlə Kabinəsi bolşevikliyin İrana mən'i-düxul və tərəşşühü [daxil olmasının və sızmasının qarşısının alınması] üçün tədabiri-şədidə ittixaz etmişdir [şiddətli tədbirlər görmüşdür]. Hüduv kafi miqdarda əsakir [əsgərlər] tərəfindən kamali-diqqətlə mühafizə edilməkdədir. Ərazimizə girməyə müvəfəq olan bolşevizm propaqandaçıları tamamilə tərd və təbid edilmişdir [qovulmuş və sürgün edilmişdir]. Əsasən, İran bir ziraət [kənd təsərrüfatı] məmləkəti olduğundan, bolşevizm təxribatına sinai məmləkətlər [sənaye ölkələri] qədər məruz deyildir. Ciftçi [cütçü] və əshabi-əmlak [mülk sahibləri] məhsulati-ərziyyədən [torpağın məhsullarından] müştərəkən istifadə etməkdədirlər. Ordu hökuməti-mərkəziyyənin əmrlərini sədaqətlə ifaya daima hazır bulunmaqdadır. Bütün Müttəfiq hökumətlərlə münasibətimiz fəvqələdədir. Bolşeviklərin işğalı altında bulunan həvalidə [yerlərdə] Etilaf [Antanta] təbəəsinin müdafiəsini bizim siyasi məmurlarımız dəröhdə etmişlərdir [öz öhdələrinə götürmüşlər]. İranın mədəniyyəti-qədiməsi və düçar olduğu müzahim və məşəqq həsəbi ilə [manəələr və çətinliklər səbəbi ilə] atiyən [gələcəkdə] millətlər arasında istehqəq etmiş [haqq qazanmış] bulduğu mövqeyi ehraz edəcəyini [əldə edəcəyini] qəviyyə [məhkəm surətdə] zənn edirəm.”

* * *

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Daxiliyyə nazirinin səfərbərlik məxaricatı üçün məbləğ təxsis [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyon fonddan avans təriqi [yolu] ilə Daxiliyyə Nəzarətinə 25 min rublə buraxılsın.

- Hərbiyyə nazirinin hökumət nəzdindəki süvari qoşunu xidmətçiləri haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin məruzəsi təsviblə [bəyənilməklə], tapşırılsın ki, təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxal etsin.

- Daxiliyyə nazirinin Cavad qəzasında sərhəddar [sərhədçi] təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fonddan 200 nəfərlik sərhəddarlar təşkili üçün Daxiliyyə Nəzarətinə 62400 rublə buraxılsın.

- Ərazi naziri vəzifəsiylə müvəzzəf [vəzifəsini daşıyan] nazirin çəyirtkə və çöl siçanları ilə mübarizədən ötrü 160 min rublə təxis edilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fonddan istənilən para buraxılsın.

- Maarif nazirinin ünəs məkatibinə [qız məktəblərinə] aid qanunların təbdil və təkmili [dəyişdirilməsi və kamilləşdirilməsi] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin qanun layihəsini təsviblə, ona tapşırılsın ki, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxal edilsin.

- Maarif nazirinin Bakı Politexnik məktəbinin təmiri üçün 22764 rublə təxis edilməsi haqqındakı məruzəsindən son-

ra qət edilmişdir:

İstənilən məbləğ 20 milyon fonddan buraxılsın.

- Maarif nazirinin İkinci Zükur [oğlanlar] gimnaziyası üçün 16 min rublə buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İstənilən məbləğ 20 milyon fonddan buraxılsın.

- Maarif nazirinin Nəzarətin [Nazirliyin] təcili məxaricatı üçün məbləğ buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fonddan...

- Maarif nazirinin Müsəlman Ünəs Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi cənbindəki [nəzdindəki] hünər [peşə] məktəbinə xərc olunmaq üçün 100 min rublə buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İstənilən məbləğ 20 milyon fonddan buraxılsın.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOL QULLUQÇULARI SYEZDİ

25 aprel iclası

İclas açılır saat 6-nın yarısında.

İsrafil Rəhimzadə - Yoldaşlar, mən burada ən aşağı sinif qulluqçuların nümayəndələrini görməməyimə çox mütəəssif oluram [təəssüf edirəm]. Ona binaən [ona görə], çox xahiş edirəm, bir komisiya seçib göndərək, hər yerdən fəhlə nümayəndəsi gəlməyib, onların nümayəndəsini seçdirib göndərsinlər və əlavə, mən bu syezddə görürəm, hər bir nümayəndə öz sinifindən başqa qeyri bir

sinifin hüququnu müdafiə etməyir və etmək belə istəməyir. Ona görə, nümayəndə yoldaşlara təklif edirəm ümum dəmiryol fəhlə və qulluqçularının mənafe-yini nəzərə alıb ümum Azərbaycan dəmiryolunda işləyənlərin hüququnu müdafiə etsinlər.

Yoldaş **Mursiladze** deyir: Mən görürəm, müsəlman yoldaşlar bizim aramıza nifaq salmaq istəyirlər. Mən xahiş edirəm, araya nifaq salmayıb, birlikdə işləyəək.

Yoldaş **İsrafil** cavab verir ki: Mən görürəm, biz müsəlman qardaşları töhmətləndirib bizə iftira etməklə, bizim haqq sözümüzü yalansıtmaq istəyirlər. Nə qədər bizə iftira etsələr də, genə də biz getməyib, birlikdə işləyib öz hüququmuzu, müsəlman fəhlələrinin hüququnu müdafiə edəcəyik. *(Alqışlar)*

Əzimzadə - Mən çox təəccüb edirəm müsəlman yoldaşlara ki, həmişə müsəlman sözü danışirlar və çox təəssüf edirlər ki, nə səbəbə bu syezddə müsəlman nümayəndəsi azdır deyirlər. Müsəlmanlar burada olsa da, olmasa da bu iş olacaq. Və əlavə deyir ki, Bakıda olan qüvvə bizim əlimizdədir. Biz bu işi yeridəcəyik siz olsanız da, olmasanız da. Mən müsəlman nümayəndələrinə təklif edirəm, müsəlman nümayəndələri bizlərnən işləsinlər.

Gəncədən gələn yoldaşlardan **Rəhim Mahmudov** söz alıb deyir: Mən təklif edirəm Əzimzadə dediyi sözləri geri alsın və bizləri Bakı qüvvəsi ilə qorxutmasın. Hədələmək heç bir demokrata yaraşan iş deyil. Heç kəs bir-birindən qorxmıyır və mən dübarə deyirəm, biz müsəlman-

lar borcluyuq həmişə öz hüququmuzu müdafiə etməyə və birliklə millət, vətən üçün çalışmağa. Təəssüflər olsun ki, yoldaş Əzimzadə araya Bakı-Gəncə sözü salıb bizləri bir-birimizdən aralamaq istəyir. Biz buraya fəhlə yoldaşlarımızın hüququnu müdafiə etməyə gəlmişik. Mən təkrarən deyirəm, burada alçaq qulluqda olan yoldaşlar yoxdur, çünki onların hüququ pəymal olur [tapdalanır]. Əlavə, burada olan yoldaşlar həmişə öz kəndi işlərini düzəldə bilirlər, amma onların halı nə cür keçir, heç kəs bilmək belə istəməyir. Ələlxüsus, onlardan üçü mənə məlumdur. İki aydır məvacib almayıblar.

Əzimzadə durub deyir: Mən elə demədim, mən deyirəm birlikdə çalışaq və rus yoldaşlardan ayrılmağa.

Sədr: Bizim syezd ildə 4 dəfə olacaq. Hələ biz təzə başlayırıq. 2-ci syezd də üç aydan sonra olacaq. O vaxt hər bir işi özünüz düzəldərsiniz.

Məshədi Yusif İbrahimli söz alır. Söz verilir:

Yoldaşlar, hərçənd bizim yoldaşlarımız haqlı söz buyururlar. Nə üçün lo-patka ilə, külüng ilə işləyən fəhlələrin nümayəndəsi yoxdur? Düzdür, biz gərək burasını da bilək, əgər baltaçı işləməsələr heç bizim üçün qulluq və bir belə ali məclisimiz olmaz ki, bu gün biz bura yığılıb öz məsələlərimizi həll edirik. Mən bu barədə yoldaşlardan xahiş edirəm, yoldaşlar hamı razı olsun. Yoldaş, biz sədrin sözünə qulaq asıb gələn syezddə həman fəhlə yoldaşlardan lazımcına seçib işlərimizi kamalınca düzəldərik.

Məclis qapanır.

SƏNƏTKARLARIN TƏMƏNNASI

Neçə illərdən bəri idi ki, Nikolay kimi bir zalım padşahın yumruğu altında əzilirdik. Bir iş şüru edərdiksə [başlayardıqsa], iqtidarımız yox idi. Məsələn, ölümümüz olarsa, basdırmağa iqtidarımız yox, toyumuz olardisa, yenə də Nikolaydan izin gərək alaydıq. Hətta, əziz olan günümüz Məhərrəmliyi saxlamağa iqtidarımız yox idi. Hər bir işə başlasaydıq, gərək Nikolaydan bir vəsiqəmiz olaydı. Doğrudan da, bizə çox zülmələr oldusa, çox Nikolaydan da əskiklər bizi tapdaldırlarsa, çox şükürlər olsun ki, indi o cəfaların səfasını çəkmək zamanıdır. İndi öz iqtidarımız öz əlimizdədir. Hər kəs öz ürəyinin sözünü aşkar bəyan edir. Neçə illərdən bəri gözlədiyimiz günlər çatdı.

Qardaşlar! İndi birlik edək, hümmət edək, qeyrət edək ki, bu gülüstanı əldən verməyək. Bu bir güldür, əlimizə düşübdür. Bərk saxlamağı bizə vacib və ələmdir. Necə ki, bir bağban istər bir ağac əksin, o ağacı əkər, sonra o ağaca su verir. Küləkdən saxlamaqdan ötrü çəpər çəkər, heyvanatdan saxlamaqdan ötrü hasar çəkər, hər bir xətdən, bələdan o ağacı saxlar. O ağac müddətində göyərər, xırda-xırda sevimli yarpaqlar, çiçəklər açar. Bağban da baxıb sevinər, əkdüyü ağacın axırda meyvəsini yeyər. İndi, qardaşlar, bizim Azərbaycan Hökuməti də yeni göyərmiş bir ağac misalındadır.

Vətəndaşlar! İndi hər bir vətən övladının bu əziz olan vətəninizi düşməndən saxlamaq borcumuzdur. Bu iş də başa gələr əvvəla birlik ilə. Məsələn, firqə-firqə olmayaq, hamımız bir olaq. Qardaşlar, bir əldən səs çıxmaz, bir işləyəək.

Firqəbazlıq zamanı keçmişdi. İndi isə birlik zamanıdır. Birlik, birlik! Birliklə hər bir iş olar. Baxınız, qonşularınız necə işləyirlər. İkincisi də əsgərlikdir. Əsgərlik demək, yəni vətənimizi, Quranımızı, namusumuzu saxlamaq deməkdir. Doğru ürək ilə silaha sarılaraq əsgərlikdən qaçmayaq. Əgər əsgərimiz olmazsa, tez tələf olarıq. (Məgər yadınızdan çıxdımı?)

“Azərbaycan” qəzetəsinin 166-cı nüsxəsində oxudum, dördgözlü olmalıyıq. Yoldaşlar, nəinki dördgözlü, bəlkə on gözlü olmalıyıq. Özümüzəndən də düşmənimiz çoxdur. Lazımdır ki, böylə xainləri arayıb da, tapaq. Mənim bu sözlərimdən məqsədim budur. Necə ki, yuxarıda zikr etmişəm, indi iqtidarımız öz əlimizdədir. Ürəyimin dərdini açıb deyə bilərəm. Vətənimiz olan Azərbaycan yolunda işləyən qardaşlarımdan acizənə bunu təmənnə edərdim ki, hər həftə biz sənətkarları toplayıb bizə silah məşqi veriləydi. Mənim əqidəmcə, bu bir yaxşı fikirdir və cəmi sənətkarlar, fəhlə qardaşlarım da yəqin ki, həpsi toplanacaqdırlar. Biz fəhlə-sənətkarlar bu işi hökumətimizdən acizənə təmənnə edirik.

Allah bu yeni göyərmiş Azərbaycan Hökumətini paydar [əbədi] etsin. Amin, ya rəbbül-ələmin!

*Sənətkarlardan Qasım İsmayilzadə
və Əliabbas Kərimov*

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Kooperatsiya türk şöbəsində

Xəzər Müstəhləklər [İstehlakçılar] İtti-fağı “Kooperatsiya”nın Ümran [Mədəniy-

yət] və Maarif şöbəsi tərəfindən türkcə “İstehlak cəmiyyətinin üzvü nə bilməli və nə etməlidir” və “Məhəmməd əleyhis-sələmin Qurana idxal edilməmiş ayələri” adlı kitabçalar nəşr edilmişdir. Bu kitabça iməci cəmiyyətlərində və kitab mağazalarında satılmaqdadır. Birincinin qiyməti 1 manat 50 qəpik, ikincisinin isə 1 manatdır.

“Kooperatsiya”nın Ümran və Maarif şöbəsinin cənbində [nəzində] Türk şöbəsi dəxi açılmışdır. Bu şöbənin birinci məqsədi Azərbaycan türkləri arasında kooperativ və kənd təsərrüfatına dair kitabça və risalələr nəşr etməkdir. Türk şöbəsinə türkcəyə bələd yazıçılar dəvət olunmuşdur. Necə ki məlumdur, həmin şöbə tərəfindən türk dilində “Zəhmət həyatı” adında ədəbi kooperativ məcmuəsi [jurnalı] dəxi nəşr edilməkdədir. Bu məcmuə gələcək nömrədən daha da vüsətli [geniş] bir əndazədə çıxıb, ədəbi və iqtisadi tərəfinə daha da artıq əhəmiyyət veriləcəkdir.

Türk mütəəllimləri arasında lotereya

Bakı və ətrafının Türk Mütəəllim və Mütəəllimləri [oğlan və qız tələbələri] İttifaqı öz varidatını artırmaq fikri ilə bu yavuvlarda böyük bir lotereya tərtib etməyi qərara almışdır. Lotereya biletləri biri 3 (üç) rublədən komitə üzvləri vasitəsilə satılır. Adres: Birinci Realnı məktəbində, axşam saat 5-dən 7-yə kimi.

İdilboyu türkləri

İdilboyu [Volqaboyu] müsəlmanlarının mütəşəbbislər heyəti işbununla özünün vətəndaşlarına məlum edir ki, bu gün 5

mayda, saat 5-də, Dördüncü Ünas [qız] məktəbi binasında İdilboyu müsəlmanlarının ümumi cuyoluşları [iclasları] olacaqdır. Qaldırılacaq məsələlər əhəmiyyətli olduğundan, hər vətəndaşının məzkur [deyilən] şuraya təşrif gətirmələri rica olunur.

Meydani-mühakiməyə qoyulan məsələlər:

1) Mart hadisələrinə qədər davam etmiş olan İdilboyu müsəlmanlarının milli idarə[si]ni (şurasını) diriltmək və ona məxsus ustavi [nizamnaməni] baxmaqdır.

Növbətçi apteklər

May ayının 26-a qədər şəhər apteklərindən bu aşağıdakılar növbətçi təyin edilmişlərdir:

May ayının 8, 12, 15, 19, 24 və 25-də Tsipkin, Çernomordinov, Ketiladze, Naberejni, Novo-Şamaxinski apteklər açıq olacaqlar.

May ayının 3, 4, 9, 14, 20, 26 və 29-da Baryatinski, Ferdinand, Vasilevski, Bolşoy Morskoy apteklər açıq olacaqlar.

Mayın 1, 5, 7, 10, 11, 16 və 22-də Ermans, Telefonni, Qoqolevski, Novo-Şamaxinski apteklər açıq olacaqlar.

Mayın 2, 6, 13, 17, 18, 21 və 23-də Nikolayevski, Vitoşinski, Veynilat və Markarov apteklər açıq olacaqlar.

Hadisat

- Bakı qalabəyisi [komendantı] qubernatora məlum etmişdir ki, şəhərdə beynəlmiləl bir cibgirlər kompaniyasının mövcud olduğu kəşf edilmişdir. Həmin kompaniyaya Məlik Əliməhəmməd oğlu, Xəlil Baxış oğlu, Yervand Sanamov, Sadıq İbrahim oğlu, Cabbar Qafar oğlu, Vaqan

Mkırtıçyan, Silutir Maysaşvili, Pyotr Zalvadski, Vasili Bazayev və bir nəfər də yəhudi daxildirlər. Bunlar bu günlərdə tövqif [həbs] edilib və tezliklə Azərbaycan torpağından sürgün edilmələrini qalabəyi qubernatordan rica etmişdir.

- Aziatski küçədə sükunət edən [yaşayan] Teymur Məhəmmədağlı oğlu polisəyə məlum etmişdir ki, onun qardaşı Ağamış Məhəmmədov cibində 50 min manat pul olduğu halda evdən çıxıb getmiş və geri qayıtmamışdır. Təhqiqatdan məlum olmuşdur ki, onu Azovski dalanda 14 nömrəli evdə sükunət edən oğrular pırşığı Əli və Əlihüseyn Həmzə oğlanları və Pyotr Zabludski ilə Vasili Bazov öldürüb və pulunu qarət etmişlərdir. Qatillər tövqiflə [tutulmaqla] mərkəzi həbsxanaya göndərilmişlərdir.

- Malakanski küçədə 3 nömrəli evdə sükunət edən Vera Vertoqradskaya polisəyə məlum etmişdir ki, onun yanına kişi libası geyinmiş bir qız gəlib öldürmək hədəsi ilə 15 min manat pul istəmişdir. Təhqiqatdan məlum olmuşdur ki, o, Şuşanik Ayrapetyan adlı bir qız olub, erməni arvadları Mariya və Varvara Əmirova və Susanna Kasparovadan ibarət bir quldur dəstəsi tərəfindən göndərilmişdir. Beş quldurlar tövqif edilib [tutulub] həbsxanaya göndərilmişlərdir.

Atışma

Dünən saat 9 radələrində Şamaxı küçəsində atışma vaqe olmuşdur. Atışmadan bir nəfər yaralanmışdır. Cani tövqif edilərək [tutularaq] 4-cü polis dairəsinə göndərilmişdir.

MÜTƏƏLLİMLƏR QURULTAYI

Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin [Tələbələrini] Mərkəzi Komitəsi may ayının 1-dəki iclasında qət etmişdir ki:

1) May ayının 30[-da] (otuzunda) Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin Qurultayını çağırınsın.

A) Qurultaya hər təşkilat 100 həqiqi üzvündən bir, 150 üzvündən 2, 200 üzvündən 2, 250 üzvündən 3, 300 üzvündən 3 nümayəndə göndərəcəkdir və hakəza [bunun kimi]...

B) 100 nəfərdən əskik həqiqi üzvü olan təşkilat dəxi bir nümayəndə göndərəcəkdir.

2) Fəaliyyətləri barəsində Komitəyə izahat göndərməmiş təşkilatlar, nümayəndələri ilə izahatlarını göndərməlidirlər. Hər təşkilatın nümayəndəsi qurultayda fəaliyyətləri barəsində məruzədə bulunacaqdır.

3) Mayın 20-sinə (iyirmisinə) kimi təşkilatlar həqiqi üzvlərinin siyahısını Komitəyə göndərməlidirlər.

Başqa qəzetlərdən, iqtibas etməyi rica edirik.

*Sədr: Həmid Məhəmmədzadə
Kاتب: Əbdülvahab Məhəmmədzadə
Ünvanımız: Bakı, posta qutusu
nömrə 273*

ZƏHMƏTKƏŞ ZİYALILAR İTTİFAQI

Bakı və ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqı idarəsinin 12 nisan bəratülqövlü [protokolu]:

Ziyalılar İttifaqının idarəsi ibtidada [əvvəlcə] Əli bəyin, sonra Ağa əfəndinin təhti-sədarətində [sədrliyi altında], Camo bəyin katibliyi ilə açıldı.

Hazirun [iştirakçılar]: Kərim bəy [Alxasov], Teymur bəy, Baba bəy, Əliməhəməd, Sadıq, Mehdi bəy.

Heyətlər tərəfindən: doktor [Əliheydər] Allahverdizadə, Zivər bəy, Kərim bəy [Alxasov]; qaibdə: Ağalar bəy, Rəhim və Cəmil bəy.

Günlük məramnamə: keçmiş iclasdan qalmış məsələlər və heyətlər sədrlərinin məruzələri.

Nisan 4 tarixli iclasın bəratülqövlü oxunub qurtardıqdan sonra qərar qoyuldu ki, əvvəl heyətlər sədrlərinin məruzələri oxunsun.

Səhiyyə heyəti tərəfindən doktor Allahverdizadə heyətin məruzəsini müxtəsər şəkildə söylədi və rəsmi surətdə yarı təqdim edəcəyini vəd etdi.

Maliyyə heyəti tərəfindən Ağa Axundzadə heyətin məruzəsini oxuyub müfəssəl və rəsmi surətdə təqdim edəcəyini vəd etdi.

Texnika heyəti tərəfindən Zivər bəy məruzə oxudu və rəsmi surətdə yarı təqdim edəcəyini vəd etdi.

İdarə bu məruzələri əsasən qəbul edib təsdiq edilməsini qərar verdi.

Məruzələrdən sonra məsələlər[in] həllinə şüru edildi [başlandı].

İkinci və doqquzuncu məsələlər yetimlər yurdu haqqında olduğu üçün birləşdi. Yurd işinə mübaşir olan [baxan] üzvlərdən Teymur bəy xəbər verdi ki, bu zamana kimi hələ yurd binası remont [təmir] edilməmişdir və böyük çöcülər Yollar İdarəsi tərəfindən qəbul edilməyib-

dir. Zivər bəy söylədi ki, Yollar İdarəsi rəisi Əliəsgər bəy bu çöcülərin ərizəsini bəkləyir və ərizələr gəlcək də qəbul ediləcəkdir. İdarə qərar qoydu ki, çöcülərin adından ərizələr yazıb Yollar İdarəsinə göndərsin.

Əxzi-Əsgər [əsgərliyə çağırış] İdarəsinə intixab olunmuş [seçilmiş] Camo bəy xəbər verdi ki, Cəmil bəylə bərabər onlar valinin hüzuruna getdi və vali idarənin təzkərəsini [arayığını] qəbul edib, onlara məhəllə müdiriyyətlərində işləməyi təklif etdi. İdarə qərar qoydu ki, [Axundzadə] Ağa əfəndi valinin hüzuruna gedib ondan rica etsin ki, idarə tərəfindən intixab edilmiş üzvlərə Əxzi-Əsgər İdarəsində də işləmək izni verilsin.

Mərkəzi Ev Komitəsindən gəlmiş məşruhəni [izahatı] Camo bəy oxudu. Bu məşruhədən anlaşıldı ki, Murtuza Muxtarov tərəfindən [M. Y.] Şor bihörmət edilmişdir. İdarə qərar qoydu ki, Ağa Axundzadə bu iş xüsusunda məlumat toplayıb, iclasa məlum etsin.

Mahmud bəy neçə gün bundan əqdəm [qabaq] iki əsgər libasında məst [sərxoş] şəxslərin küçədə kəndisinə sataşdığını söylədi. İdarə qərar qoydu ki, bu əhvalat komandana xəbər verilsin ki, komandan böylə işlərin qabağını almaq təşəbbüsətində bulunsun.

Sonra idarəyə daxil olmuş ərizələr Camo bəy tərəfindən oxundu. Bu ərizələrdə Məhəmmədqulu İsmayılzadə, Məhəmməd Əlizadə, Əliheydər Babazadə, İsmayıl bəy Qədirbəyzadə, Abbas Mirzə Əlizadə, İsgəndər bəy Məlikbəyzadə, Aslan Giray Dudarov, Əliəşraf Sultanzadə, Haşım Rəsulzadə və Abbas Kərimzadə İttifaqa üzv olmaq ricası edirlər. İdarə qə-

rar qoydu: Məhəmmədqulu, Məhəmməd və İsmayıl bəy haqqında Mehdi bəy məlumat toplayıb idarəyə təqdim etsin. Abbas Mirzə, İsgəndər bəy, Əliəşraf və Abbas Kərimzadə üzvlüyə qəbul edilsinlər. Aslan Giray Şamaxıya getdiyi üçün üzvlüyə qəbul etmək məsələsi qalsın və müəllim Haşım xüsusunda el məktəbləri naziri Mahmud bəyə bir təzkərə yazılsın.

CƏMIYYƏTI-MAARIFI-İRANİYAN [İRANLILAR MAARIF CƏMIYYƏTI]

Cümə günü, may ayının 2-də fəvqəzəkir [yuxarıda adı çəkilən] cəmiyyətin müəssisləri [təsisçiləri] tərəfindən ümum [bütün] iranlılar dəvət olunmuşdu. Saat 10 tamamda Şəhər Dumasının salonu məd'ular [dəvət olunanlar] ilə məmlu [dolu] olub, Əjdər Əlizadənin sədarəti ilə iclas açılır.

Sədr cənabları Maarif Cəmiyyətinin tarix və əhəmiyyətindən bahis [danışan] bir nitq söylədikdən sonra, [Mirəcəfər] Cavadzadə müəssislərin fəaliyyətini və heyəti-müvəqqətinin [müvəqqəti heyətin] iqdamatını [təşəbbüslərini] bəyan edib, cəmiyyəti-məzburənin [haqqında danışılan cəmiyyətin] məram və nizamnaməsini oxuyur.

Dübarə, sədr cənabları camaatı üzv olmağa dəvət etdikdən sonra, heyəti-idarə intixab [idarə heyəti seçmək] və məramnaməni təsdiq etmək üçün gələn cümə İttihad məktəbində üzvlərin iclası olacağını elam edib [bildirib], iclas qapandı.

Bu vaxtadək cəmiyyətə ianə edən zəvat [şəxslər]:

Məşhədi Yusif İbrahimzadə - 25 ma-

nat, Məhəmmədhasən Zeynalzadə - 20 manat, İmaməli Hüseynquluzadə, Rəcəb Məhəmmədhusəynzadə, Məşhədi Ağadədə Şükürzadə - hərəsi 10 manat, Məşhədi Yusif Məhəmmədbağırzadə, Mirzəbağır Əlizadə - hərəsi 10 manat, Əbdül Məhəmmədzadə - 11 manat, İsmayıl İbrahimzadə, Həbib Məşhədi Abbas oğlu, Məşhədi Məhəmmədbağır, Kərim Zamanzadə - hərəsi 5 manat, İmaməli Hüseynquluzadə - elan vermək üçün 60 manat.

Yuxarıda adları yazılan əşxasa [şəxslərə] idarə tərəfindən təşəkkür izhar olunur.

Heyəti-müvəqqəti

BALAXANA ÜNAS CƏMIYYƏTI

Balaxana Ünas [qızlar] məktəbinin rəisəsi möhtərəmə Sara xanım Əfəndizadənin qadınlarımızın tərəqqi və təalisi [ucalması] yolunda ibraz etdiyi [göstərdiyi] hümmət şayani-təqdir və təhsindir [bəyənilməyə və alqışlanmağa layiqdir]. Öylə ki, mümailəyha [haqqında danışılan xanım], vaxtını ancaq xırda qız balalarımızın təlim və tərbiyəsi ilə keçirməyib, yaşlı qadınlarımızın da qeydinə qalmışdır. Müşarünileyhanın [adı çəkilən xanımın] səyi səməərəsi olaraq bugünlərdə qadınlara məxsus teatro tamaşası tərtib verilmişdi. Tamaşadan sonra möhtərəmə Sara xanım bir nitq irad edərək [nitq söyləyərək], qadınlara məxsus bir cəmiyyət təşkili lüzum və əhəmiyyətini bildirmişdir. Həman gün Balaxanada “Bacılar İttifaqı” namında bir cəmiyyət təşkil etmişdirlər. Cəmiyyətin birinci məqsədi hələlik bir

məktəb binası tikməkdir. Çünki qızlara məxsus Balaxanada məktəb yoxdur. Fəli-həzə [bunun üçün], fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] tamaşadan hasil olan 1440 manatı məktəb fonduna qoyub, bu barədə bəzi dairələrə də rücu [müraciət] edəcəklərini söyləyirlər.

Cəmiyyətin sədrliyinə Sara xanım Əfəndizadə, müavini-sədrliyə Rəhimə xanım Quluzadə, katib Səriyyə xanım Axundzadə, xəzinədar Savad xanım Qədimzadə, dəftərdar Nuriyə xanım Əlimərdanzadə; heyəti-idarə: Nuriyə xanım Mahmudzadə, Məsumə xanım Qafarzadə, Dilbər xanım Məhəmmədzadə, Südabə xanım Quluzadə, Tubu xanım Qasımszadə; Təftiş komissiyasına Diləfruz xanım Eldarzadə, Vəcihə xanım Rzazadə, Cövhər xanım Ağazadə seçildilər. Cəmiyyətin miyanında [içində] zeylədəki [aşığıdakı] xanımlar vardılar: Şirin xanım Yusifzadə, Nuriyə xanım Quluzadə, Bəhriyə xanım Quluzadə, Şəhrəbanu xanım Quluzadə, Xanımgül xanım Gərayzadə, N. x. Əlizadə, S. x. Babazadə. H. x. Qədimzadə, K. M. x. Rzazadə və sairələri.

H. Eldar

ƏMƏLƏ BAYRAMI

Parlaman qarşısında

Mayın 1-ini Azərbaycan-türk zəhmətkeşləri olduqca nizam və qayda üzrə tən-tənəli bir surətdə icra etdilər. Səhər Parlaman qarşısına camaat toplanmağa başladı. Saat 10 radələrində “İttihad” məktəbinin musiqi dəstəsi gəlib durdu. Camaatı “Müsavat” firqəsi göy, milli

Azərbaycan və qırmızı inqilab bayrağı ilə qarşılayırdı. Saat 11 radələrində fəhlələr musiqi və zurna çala-çala Hürriyyət meydanına doğru yönəldilər.

Qabaqda Azərbaycan bayrağı ilə bəzənmiş avtomobil içində türk aktyorları “Marselyeza” və “Azərbaycan marşı” oxuyurdular. Bayraqlarda “Yaşasın Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti! Yaşasın müstəqil Azərbaycanın azad əmələ bayramı! Yaşasın Müsavat!” yazılmışdı. Bu sırada, Bayıl, Bibiheybət tərəflərindən, Fəhlələr Klubu meydanından, Parapetdən, Çornı-qorod, Vağzal rayonundan və Mədən dairələrindən türk və xarici fəhlələr öz bayraqları ilə bərabər axın-axın Hürriyyət meydanına gəlirdilər.

Musiqilər “Marselyeza” tərənnüm edirdi. Fəhlələrin əllərində tutulmuş qırmızı bayraqlar arasında “Müsavat” dəstəsindən başqa heç birində milli bayraq görünməyirdi.

Bayraqlarda yazılmış sözlərin arasında heç birində “Azərbaycan” kəlməsi, “Azərbaycan istiqlaliyyəti” yazıları yox idi. Hətta Parlamanda, hökumətdə belə oturmuş olan “Hümmət” sosial-demokrat firqəsi “Azərbaycan” sözünü unutmuşdu. Həpsində beynəlmiləliyyət, Şura Hökuməti və kommunizm sözləri görünürdü.

Saat 11 radələrində Çornı-qoroddan gələn böyük bir dəstənin arxasından “Mən bir türkəm!..” nəğməsi eşidildi. Bir-iki yüz 8-9 yaşlarında ayaqyalın türk çocuqları əsgəri nizam ilə qayıma silah çiyinlərində olaraq Hürriyyət meydanına qoşur, böyük cahan bayramında iştirak etmək istəyirdi.

Çocuqlarımızı öz aralarından şəxslər

idarə edirdilər. Qabaqlarında “Yaşasın hürriyyət, rədd olsun istibdad!” sözləri yazılmış qırmızı inqilab bayrağı yellənirdi.

Çocuqlar Hürriyyət meydanına bir az qalmış yenə “Mən türkəm!” marşını oxudular. Hürriyyət meydanında nizamla xüsusi bir yer tutub durdular.

Saat 12 radələrində bütün rayonların, məhəllələrin və firqələrin dəstələri bayraq və musiqiləri ilə Hürriyyət meydanının ətrafını bürümüşdülər. Natiqlər nitqə başladılar. “Müsavat” firqəsi nümayəndələrindən başqa, yerdə qalanları həpsi müttəhid [birləşmiş] görünürdülər. Sosialisti, kommunisti, eseri, Hümməti, Ədaləti – hamısı Şura Hökumətini tərifi və arzu edirdilər. Bunlardan ancaq Azərbaycan sosial-revolusionerləri bu “Şura”-nı Azərbaycan dairəsində görmək istəyirdi. Qalanı ümumiyyətlə Moskvanı çağırırdılar.

“Müsavat” firqəsi tərəfindən bir çox natiqlər nitqlər irad edib [nitqlər söyləyib], müstəqil Azərbaycanın azadə zəhmətkeş xalqını təbrik etdilər. Bu vaxt zurna və musiqi çalınır, hürriyyət nəğməsi, “Azərbaycan marşı” və “Marselyeza” oxunurdu.

Hürriyyət meydanından hamısı Dənikənarı, Sadovı, Nikolayevski təriqi [yolu] ilə Parlmana doğru yönəldilər. Nikolayevski küçədə dəstələr ingilis ştabı qarşısında durub bir neçə nitq irad olundu. Oradan Parlaman qarşısına gəldilər və “Müsavat” firqəsinin irəlicə hazırlanmış musiqi dəstəsi tərəfindən milli hürriyyət nəğmələri ilə qarşılandılar. Görüşük bir səmimiyyət rəngini göstərirdisə də, rus kommunistləri və müsəlman sosialistləri

danışmaqla bu zahiri səmimiyyət pozuldu. “Müsavat”dan başqa hamısı Şura bolşevikindən danışır, “Yaşasın Azərbaycanın Şura Hökuməti!” deyirdi.

“Müsavat” firqəsi tərəfindən “şuraçı istiqlaliyyətçilərə” və hökumətdə oturub da Moskvaya tabe olmağı arzulayanlara cavabən Səməd bəy Əliisgəndərov, Abbasqulu Kazımszadə, [Məhəmmədzadə] Zülfüqar nitqlər söylədilər. “Bizə bolşeviklər lazım deyil, bolşeviklərin verdikləri hənzət gözümüzün qabağında” – deyər İsmailiyyəni göstərdilər. “Bizə istiqlaliyyət lazımdır. O istiqlaliyyət üçün də lazım gəlsə və mümkün olsa, biz Şura Hökuməti də qura bilərik” – dedilər və camaatın alqışlarına nail oldular. Buradan dəstələr saat 4 radələrində dağılmağa başladılar.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

Xüsusi müxbirimizdən:

Quzu dərisinə girib Avropada mərsiyəxanlıq edən Daşnak firqəsi yenidən dişini göstərməkdədir. Bizdə olmayan və olmasına heç ehtimal verilməyən xunxarlığı [qanıçanlığı] bizə isnad verib, bizim qanımızla özlərinə “Böyük Ermənistan imperatorluğu” yaratmaq istəyənlər indi də Azərbaycanın Göyçəsinə saldırmışdır. Türk və müsəlman olduğu üçün köylər, qəsəbələr bir-birinin ardınca yandırılmaqdadır.

Bu sətirlər yazıldığı vaxt 35-ci köyə hücum edildiyinin xəbəri gəldi. Gəncə və qəza Göyçə mühacirləri, əlsiz-ayaqsızları ilə doludur. 15000-ə qədər erməni əs-

gəri yollarındakı müsəlman köylərinə erməni millətinin sətəvətindən [gücündən] (?) dərs verirlər. Ermənilərin hücumu davam edir. Sülh və müsəlimətdən [əmin-amanlıqdan] dəm vuran Avropaya qarşı göyçəllilər isyan etmişlər imiş. Daşnakların bu xunxarlığı bəlkə Avropada bəşəriyyətə bir xidmət hesab edilməkdədir.

Burasını da ərz etmək istəyirdim ki, Qars həvalisində [tərəflərində] büsbütün yox edilən 22 türkman köyünün günahı nə isə, göyçəllilərin də odur. Hasili, haqsızlıq son dərəcəyə qədər çıxdı. Buna səbəb olanların bu işlər gözüne nə vaxt soxulacaqdır, bilməm ki. Tiflisə sərhəd məsələsini həll etmək üçün nümayəndə göndərən Ermənistan Hökuməti bizi əmiri-vaqe [fakt] qarşısında bulundurmaq istəyir? Biz müəmmaları həll etmək istərkən, nə vaxta qədər yeni müəmmalar qarşısında bulunacağız, ya rəbbi?

Şimaldakı Denikin mütəqabilinə sərbəst gedə bilmək üçün bu tərəfi təmin etmək sırası gəldiyini daşnaklar özləri anlatmaq istəyir. Hər halda, bunun önünü almaq üçün millət və hökumət qəti davranmalıdır. Azərbaycanın üstünə gələn düşmən bütün firqələrimizin, istiqlalımızın, vətənimizin düşmənidir. Heç olmazsa günahkarların üzünə tükürül-sün.

Yeni vali

Hökumət tərəfindən Rəfibəyli Xudadad bəyin Gəncəyə vali təyin edilməsi əhalidə böyük bir sevinc oyatmışdır. Xudadad bəyin indiyə qədər göstərmiş olduğu mətanəti, doğruluğu həpimizin məlumumuzdur. Məmləkətin ən ağır bir vaxtında ən mühüm və ən ağır vəzifəni

öhdəsinə alan Xudadad bəyin müvəffəqiyyəti üçün dualar edən vətənpərvərlər pək çoxdur. Hələ bahalığın əlindən təngə gəlmiş olan fəqərə sinifinin sevincinin dərəcəsi ölçülməz. Cənabi-Haqq müvəffəq etsin.

Gəncə müxbiri

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Daxiliyyə nazirinə müraciətən Şamaxı və Kürdəmirdə olan ziraət makinaları[nı]n [kənd təsərrüfat maşınlarının] siyahısını tərtib və Nəzarətə təqdimini rica etmişdir. Böylə makinalar qaçqınlar və əhalinin ziraət işlərinə lazım olduğu üçün cəm ediləcəkdir.

Mühəndislərə müavinət

Bakı qubernatoru Cavad və Göyçə uyezd naçalniklərinə müraciətən rica etmişdir ki, məzkur uyezdlərə [deyilən qəzalara] Kür çayı yaxınlığında olan körpülər və qeyri təmirat işləri üçün göndərilmiş olan mühəndislərə uyezd məmurları tərəfindən lazımı müavinət və müzahirət [köməklik] göstərsin.

TEATRO VƏ MUSİQİ

“Leyli və Məcnun”

Bu gün, may ayının 4-də, yeşənbə [bazar] günü axşam Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən bu mövsümdə axırıncı dəfə olaraq “Leyli-Məcnun” operası təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Məcnunun rolunu Sarabski və Leylinin rolunu Ağdamski ifa edəcəkdir. Ta-

maşa axşam saat 8-in yarısında başlanacaqdır. Biletlər teatrın kassasında satılır.

İtibdir

Təxminən 4 gün bundan irəli mən Möhsün Hacıağazadə bir göy cildli cib dəftəri itirmişəm. İçində bir neçə dənə qəbz və kif-tansiya, 150 manat pul dəxi var idi. Onu tapan şəxsdən acizənə təvəqqe edirəm, pulu özü götürüb dəftəri və qəbzləri 100 manat bəxşis olaraq gətirib bu ünvana versin: Naberejni küçə, “Fenomen” teatrosu qarşısında Hüseyinovun evində Ağaəli Əkbərov və Məhəmməd Rəhimovun zərgər dükanı.

8744

İtibdir

Güləbətin Məmiş qızı 9 yaşında 3-cü uçastokda 2 aydır itibdir. Onun barəsində məlumatları olanlardan acizənə xahiş edirəm bu adresə xəbər versinlər. 2-ci Xrebtovaya küçə, nömrə 72, Qaraş İsmayıl oğlu.

8758

Elan

Bu il 9 mart tarixli 5 nömrəli məsləhətnamə ilə Sabunçu camaatının iclası müqərrər edildiyinə [qərarlaşdırıldığına] görə, Sabunçuda, 3-cü dalanda (tupik) vaqe [yerləşən] mərhum Əsgərəli Cavad oğlunun yetimlərinə məxsus 68 nömrəli ev bu may ayının 5-də düşənbə [bazar ertəsi] günü müzayidə [hər-rac] ilə satılacağından, həman evi almaq istəyənlər yövmi-məzkurda [deyilən gündə] saat 2-də, məzkur [deyilən] evin həyatına gəlsinlər.

Qəyyum: Süleyman Süleymanzadə
8746

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl

üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırmə dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlet münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəlik-

lər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 29. “İki natiqə söz verirəm.”: qəzetdə “söz” yerinə “səs” getmişdir.

Türkiyəyə təklif olunan

sülh şəraiti

səh. 31. “Dədəağac”: Yunanistanın şimal-şərqində şəhər; Aleksandrupolis.

“Gümülcinə”: Yunanistanın şimal-şərqində şəhər; Komotini.

“üç sancaq”: (Əlviyyəyi-sələsə) Batum, Qars və Ərdahan sancaqları nəzərdə tutulur.

“Şəttülərək”: İran və İraq ərazisində çay.

səh. 32. “Düyüni-ümumiyyə”: Osmanlı dövlətinin xarici və daxili borcları və bu borclara nəzarət edən qurum.

Teleqraf xəbərləri

səh. 32. “Spa”: Belçikanın cənub-şərqində yerləşən Spa şəhəri nəzərdə tutulur.

“spartaklar”: Almaniyada fəaliyyət göstərmiş marksist təşkilat olan Spartak İttifaqının üzvləri nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 34. “Üçlər Şurası”: Paris Sülh Konfransının gedişində dörd böyük dövlətin liderlərindən (ABŞ prezidenti Vudro Vilson, Britaniya, Fransa və İtaliya Baş nazirləri Lloyd Corc, Jorj Klemanso və Vittorio Orlando) əmələ gələn Dördlər Şurası mövcud idi. Bəzən İtaliya Baş naziri Orlando olmadan yığılan Şura isə “Üçlər Şurası” adlanırdı.

“Exo de Pari” [L'Écho de Paris]: 1884-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

“Almaniya Milli Məclisi”: söhbət, Veymar Respublikasını quran və yeni Konstitusiyaya qəbul edən Veymar Müəssislər Məclisindən [Weimarer Nationalversammlung] gedir.

Türkiyədə

səh. 35. “ənqa mahiyyətini mühafizə edir”: “Ənqa” yaxud “simurq”, əfsanəyə görə Qaf dağında yaşayan çox iri bir quşun adıdır və insanların bu quşu gözlə görməsi demək olar ki, mümkün deyil. Bu xüsusiyyətinə görə, “adı olub, özü olmayan” şeylər barəsində “ənqa kimi” ifadəsi işlədilir.

səh. 37. “Lazistan”: Türkiyədəki etnik qruplardan olan lazların yaşadığı əraziyə verilən ad; Osmanlı dövlətində Trabzon vilayəti daxilində Lazistan sancağı mövcud olmuşdur. Lazistan sancağının inzibati mərkəzi əvvəllər Batum, Batumun ruslar tərəfindən işğal edilməsindən sonra isə Rizə şəhəri idi.

“...əksinə veriləcək müqərrəratın...”: qəzetdə “müqərrəratın” yerinə “müqəddəratın” getmişdir.

Rus ticarətinin tarixi

səh. 38. “1861-ci ildə kəndlilər azad oldu.”: Rusiyada təhkimçilik hüququnun ləğv edilməsindən söhbət gedir; qəzetdə “1861” yerinə səhvən 1891” getmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 41. “20 milyon fondan...”: qəzetdə bu cümlə, özündən sonra gələn abzasla birləşdirilmişdir: “20 milyon fondan Maarif nazirinin Müsəlman Ünas Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi cənbindəki hünər [peşə] məktəbinə xərc olunmaq üçün 100 min rublə buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir: İstənilən məbləğ 20 milyon fondan buraxılsın.” Belə görünür ki, əvvəlki xəbər yarımçıq qalmışdır.

Azərbaycan

Dəmiryol Qulluqçuları Syezdi

səh. 42. “Sədr”: İclasla İsmail Laleviç sədrlik etmişdir.

Sənətkarların təmənnası

səh. 43. “Azərbaycan” qəzetəsinin 166-cı

nömrəsində oxudum, dördgözlü olmalıq.”: Üzeyir Hacıbəylinin “Azərbaycan” qəzetinin 25 aprel 1919-cu il tarixli 166-cı nömrəsində dərc edilən “Dördgöz olmalıyıq” adlı məqaləsi nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

İdilboyu türkləri

səh. 44. “bu gün 5 mayda”: güman ki, “4 mayda” olmalıdır.

“cuyolış”: iclas (tatarca)

“Qaldırılacaq məsələlər”: qəzetdə “Qaralacaq məsələlər” getmişdir.

Bakı xəbərləri:

Hadisat

səh. 45. “Aziatski”: Bakıda, indiki Ələvsət Quliyev küçəsi.

“Malakanski”: Bakıda, indiki Xaqani küçəsi.

Azərbaycanda

səh. 50. “sətvətindən (?) dərs verirlər”: sual işarəsi qəzetdə getmişdir.

Bazar ertəsi, 5 may 1919-cu il, nömrə 172

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 4 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 5 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlağa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrində 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiatı: birinci səhifədə satrı 4 rubla, axırınca səhifədə satrı 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Hacı Əbdürrəhim Səmədov bununla öz qardaşı **Məşhədi Baba Səmədovun** vəfatı münasibətilə teleqraf və məktub göndərən yaxud şəxsən təşriflə əzami-za iştirak edən zəvata [şəxslərə] artıq təşəkkürlər edir.

EYNI MÜAMİLƏ GÖZLƏYİRİK

Qarabağ ermənilərinin Azərbaycan hökumətinə tabe olmamaq qəsdilə göstərməkdə olduqları inad artıq həyasızlıq dərəcəsinə varmışdır.

İngilis Baş komandanı Bakı nümayəndəsi Şattlvort cənabları Qarabağ ermənilərini Azərbaycan Hökumətinə itaətə dəvət etmək üçün rəsmi surətdə Bakıdan Qarabağın məqərr-i-hökuməti [hökumət mərkəzi] olan Şuşa şəhərinə getdi, erməniləri əhvaldan xəbərdar edib, Qarabağda yalnız Azərbaycan hökuməti icra-ı ray-i-höküm və ifay-i-vəzifə edə biləcəyini onlara bildirdi. İngilislərin də yalnız bu nöqtəyi-nəzəri iltizam [qəbul] etdiklərini elan ilə Qarabağ ermənilərini itaətə dəvət etdi. Buna cavab olaraq Qarabağ erməniləri bir "syezd" [qurultay] yığıb məsələni "müzakirə" etdilər və təkrar bu qərarinə rəğmənlərini Azərbaycan Hökumətinə tabe olmasınlar!

Şattlvort cənabları ermənilərin bu qərarına rəğmənlərini Azərbaycan məhz Azərbaycan Hökuməti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olduğunu elan ilə bu hökumətə tabe olmağı ümum əhaliyə tənbəh etdi. Deməli, bundan sonra hər kəs ki, Qa-

ELAN

1919 mayıs ayının 5-ində düşənbə [bazar ertəsi] günündə saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

T-126

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsindən əmrnamə

Mayısın ibtidasından [əvvəldən] Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusan İdarəsindəki məmurlar səhər saat 9-da idarədə işə mübaşirət edib [başlayıb] gündüz saat 2-də işdən fəriğ [asudə] olacaqları elan edilir.

İdarə müdiri: [Məhəmməd ağa]

Vəkilov

Kargüzər: [Camal] Paşazadə

AZƏRBAYCAN

Qəzetin siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir.

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 4 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 5 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlağa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrində 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiatı: birinci səhifədə satrı 4 rubla, axırınca səhifədə satrı 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

İngilislərin də yalnız bu nöqtəyi-nəzəri iltizam [qəbul] etdiklərini elan ilə Qarabağ ermənilərini itaətə dəvət etdi. Buna cavab olaraq Qarabağ erməniləri bir "syezd" [qurultay] yığıb məsələni "müzakirə" etdilər və təkrar bu qərarinə rəğmənlərini Azərbaycan Hökumətinə tabe olmasınlar!

ELAN

1919 mayıs ayının 5-ində düşənbə [bazar ertəsi] günündə saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

T-126

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsindən əmrnamə

Mayısın ibtidasından [əvvəldən] Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusan İdarəsindəki məmurlar səhər saat 9-da idarədə işə mübaşirət edib [başlayıb] gündüz saat 2-də işdən fəriğ [asudə] olacaqları elan edilir.

İdarə müdiri: [Məhəmməd ağa]

Vəkilov

Kargüzər: [Camal] Paşazadə

Doğu və İslamlağa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrində 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

<p>Yoxdur və əlaqəli məqalələr:</p> <p>Yoxdur və əlaqəli məqalələr.</p>	<p>Yoxdur və əlaqəli məqalələr:</p> <p>Yoxdur və əlaqəli məqalələr.</p>
--	--

Yoxdur və əlaqəli məqalələr. Yoxdur və əlaqəli məqalələr.

Yoxdur və əlaqəli məqalələr. Yoxdur və əlaqəli məqalələr.

Yoxdur və əlaqəli məqalələr. Yoxdur və əlaqəli məqalələr.

Yoxdur və əlaqəli məqalələr. Yoxdur və əlaqəli məqalələr.

ELAN

1919 mayıs ayının 5-ində düşənbə [bazar ertəsi] günündə saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

T-126

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsindən əmrnamə

Mayısın ibtidasından [əvvəldən] Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusan İdarəsindəki məmurlar səhər saat 9-da idarədə işə mübaşirət edib [başlayıb] gündüz saat 2-də işdən fəriğ [asudə] olacaqları elan edilir.

İdarə müdiri: [Məhəmməd ağa]

Vəkilov

Kargüzər: [Camal] Paşazadə

rabağda Azərbaycan Hökumətinə qulaq asmadı, asi və xain cümləsindən ədd [he-sab] edilib layiqi olan cəzalara düşər edilmişdir.

Lakin Qarabağ erməniləri böylə cəza və tənbehərdən qorxmayırlar, çünki öz dedikləri kimi “Yevropaya ümidvardırlar”. Ümidvar olmaqlarının əsası dəxi budur ki, müharibə əsnasında Müttəfiqlərə “kömək durub” düşmən qabağında “döş gərib qılıc vurubdurlar”, bunun əvəzində Müttəfiqlərdən “ənam” gözləyirlər!

.....
Məsələnin bu gün bizi maraqlandıran cəhəti budur: madam ki Qarabağ erməniləri İngilis Baş Komandasının dəxi əmrindən çıxırlar və öz haqsızlıqlarında inadlıq edib dururlar, o surətdə İngilis Baş Komandanlığı öz nüfuz və heysiyyətini itirməmək üçün nə kimi müamillərə [rəftarlara] təvəssül [müraciət] edəcəkdirlər?

Kiriyib duracaqdırmı?

Əlbəttə, əgər ingilislər bu cürə işlərə əvvəldən qatışmasaydırlar və məsələnin həllini bizim özümüza vəgüzar etmiş [tapşırılmış] olsaydırlar, biz bu işi bir növ ilə bitirib, ya sazişlə və ya cəbrən [zorla] haqqımızı yeritməyə qadir olardıq. Məsələn, ingilislər, gürcü və Axıska məsələsinə qatışmadıqları kimi, Azərbaycan və Qarabağ məsələsində də bitərəf qalsaydırlar, biz özümüz bu məsələni çoxdan həll etmiş olardıq. Amma madam ki, ingilislər Qarabağ məsələsinə qatışdırlar, özləri də haqqın tərəfdarıdırlar, o halda gözlədiyimiz odur ki, erməni inadını sındırmaq və erməniləri boş xəyalatdan əl çəkdirmək işini yarımçıq və natamam qoymayıb, axıradək aparsınlar.

İngilis Baş Komandası bu əmri [iş]

axıradək yetirməyə üç cəhətcə borcludur:

Əvvəla, iş natamam qalarsa, ermənilərin haqsızlığı müsəlmanlara xoş gəlməyib arada vuruşma və toqquşmalar əmələ gələ bilər ki, bunun məsuliyyəti ingilislər üzərinə düşər.

Və saniyə [ikincisi], ingilislər bir dəstə Qarabağ ermənilərini itaətə məcbur edə bilməsələr, öz nüfuz və heysiyyətlərini Qafqaz millətləri arasında itirə bilərlər.

Və salisən [üçüncüsü], madam ki ingilislər Qarsı və həvalisini [ətraf ərazilərini] erməni hökumətinə təslim etmək üçün oranın islam “şurasını” dağıtdı, əzalarını [üzvlərini] həbs etdi və bir neçələrini öldürdülər, o halda Qarabağ ermənilərini də itaətə məcbur [etmək] üçün insaf və ədalət naminə eyni müamilləri [rəftarı] işlətməyə mənən məcburdurlar. Və illa [yoxsa] türk qövmünə qarşı böyük bir haqsızlıqda bulunmuş olurlar.

Qarabağda bu “hartu-vırtı” salan və bu hərəkətləri çıxaran bütün Qarabağ erməniləri olmayıb, bəlkə bir dəstə daşnak gürhudur. Qarabağın kənd erməniləri yaxşı bilirlər ki, Azərbaycan Hökumətinə tabe olmasalar, müsəlmanlarla əlaqələrini kəsməyə məcbur olub, acından özlər. Ona görə biz əminik ki, bədbəxt erməni kəndləri bu gün bir dəstə daşnakların xəyanət və şeytənəti [şeytanlığı] qurbanıdırlar.

Bu güruhi-layəfləhun [düzəlməz, adam olmazlar dəstəsi] erməni millətinin gözü-nü o qədər qorxudubdur ki, bir bu qədər haqsızlıq və zülümlərə qarşı ağır açıb söz deməyə cürətləri yoxdur. Əgər bu xainlər güruhu Qarabağdan tərd və təbid edilərsə [qovular və uzaqlaşdırılırsa] və onla-

rın yuvaları dağılırsa, Qarabağ erməniləri asudə nəfəs çəkib həm acından ölməzlər, həm də öz həmişəki qonşuları ilə mehriban dolanıb, Azərbaycan Hökumətinin ədaləti altında və sayeyi-mərhəmətvayəsində kamali-asudəgi ilə imrari-məişət edərlər [mərhəmət paylayan kölgəsində böyük bir asudəliklə dolanarlar].

İştə bizim və ümum [bütün] Qafqaz türklərinin ingilislərdən gözlədiyi budur ki, Qarabağ erməni üsyançılarına qarşı şiddətli tədbirlər ibraz etməklə [tədbirlər görməklə] həm ədalət göstərsinlər, həm də öz şan və heysiyyətlərini artırınsınlar və bununla Qarabağ erməni məsələsi birdəfəlik həll edilib qurtarsın.

Üzeyir Hacıbəyli

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter acentəliyindən)

İran konsuluna töhfə

Londondan teleqraf edirlər ki, Brüsselin məşhur Vətəndaşlar Komitəsi Belçikanın Almaniya tərəfindən istila edilədiyi zaman İran konsolunun göstərdiyi xidmətləri əvəzində konsula bir medal və bir çox imzalarla imzalanmış albom təqdim etmişdir.

Cəmiyyəti-Əqvam

Parisdən Londona verilən xəbərlərə görə, Belçika Xariciyyə naziri Brüsselin Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] üçün bir üssülhərəkə [baza] təyin edilməsi təklifinə baxmaqdan ötrü Orlando, Maklin, Hauz və Smetsdən ibarət bir ko-

missiya təşkil edilməsi haqqında bəyanatda bulunmuşdur.

Bağdad dəmiryolu

Havas acentəliyi xəbər verir ki, Bağdad dəmiryolunda hərəkət başlanmışdır. Tavrusa getmək mümkündür. Mosuldan 150 kilometrə məsafədə olan Nusaybinə dəmiryol hərəkəti mümkündür. Xəlci-farsa [Fars körfəzinə] qədər münasibət [rabitə] bərpa edilməsi üçün təcili surətdə işləyirlər. Müəyyən miqdar dəmiryol qatırı üçün Tikritə qədər yol açıqdır.

Kopenhagen - Ştutqartdan xəbər verilir ki, spartakların tətili-ümumisi müvəffəqiyyətsiz olmuşdur. Hökumət ümuri-ixtiyarı [idarəni, vəziyyətə nəzarəti] öz əlinə almışdır.

- Stanislavdan xəbər verildiyinə görə, Şura qoşunları Şərqi Ukraynada təslim olurlar.

Brüssel - Parisdən xəbər verilir ki, Sülh Konfransı qət eylənmişdir ki, Almaniyanın Ruanda və Urundi müstəmləkələri Belçikaya verilsin.

- Şimali Rusiyadan İngilis Komandanlığı xəbər verir ki, Murmanda Çin əməllərinin hərəkəti yatırılmışdır. Üsyan edənlərin əksəri tövqif [həbs] edilmişdir. Cənubi Seqoda iki həmlə dəf edilmişdir. Şimali Rusiya qoşunları Qarnovolok denilən yeri işğal etmişlərdir.

Berlin - Bavaryada əhval ağırlaşmışdır. Bolşeviklər arasında ixtilaf olduğu xəbər verilir.

- İngilis Komandanlığı xəbər verir ki, Arxangelsk cəbhəsində bolşeviklər dəmiryolu ilə dəhşətli hücumu hazırlayırlar.

Almaniya millətinin asudəliyi

Havas ajansının məlumatına nəzərən, Spada müahidəni imza edən Almaniya vəkilləri bəyan etmişlər ki, Almaniya millətinin asudə olması üçün lazım gələn tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Yekaterinodar - Böylə rəvayət edirlər ki, Sibiriya Hökuməti Yaponiyanın əsgər və silahla müavinət [köməklik] təklifini qəbul etmişdir. Bunun müqabilində Yaponiya Əqsayı-Şərqdə [Uzaq Şərqdə] bir çox imtiyazat alacaqdır. Kolçak ordusuna 100 min Yaponiya əsgəri daxil olur.

Ağməscid - Bolşeviklər tərəfindən göndərilmiş və yolda tutulmuş simsiz teleqraf xəbərindən anlaşılır ki, cəbhədə bolşeviklərin halı ağırdır. Baltik dənizi boyunca Qırmızı qoşunların müvəffəqiyyətsizliyi bu hala səbəb olmuşdur. Narva altında bolşeviklər ricət etmişlərdir [geri çəkilməmişlər]. Qroznı yanında Suçino yanına çəkilməmişlərdir. Kobrin səmtində bolşeviklər Minsk şəhərindən çıxmışlardır.

Paris - Amerika qəzetəsinin Arxangelsk müxbiri rus və Amerika qoşunlarını bəzi nöqtələrdən çıxarmağa məcbur edən bolşeviklərin hücumunu böylə təsvir edir: Hərgah Amerika qoşunları bolşeviklərdən uzaqlaşmasaydılar, bolşeviklər tərəfindən mühasirəyə alınacaqlarmış. Bolşeviklər üç tərəfdən gələrək Şenkursk şəhəri[ni] çevirmişlərdir. Rus-Amerika qo-

şunları ricət edərkən [geri çəkilmərkən] nəqli müşkül olan topları yaramaz hala gətirmişlərdir. Müxbir inandırır ki, bu hal xətrəli [qorxulu] deyildir. Zira Arxangelskdə külli ləvazimi-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] və qüvvə vardır. Amerika mətbuatı bu halda ciddi surətdə müzakirəyə başlamışdır. “Vaşinqton post” qəzetəsi yazır ki, Arxangelskdə olan qoşunları iki dəhşətli düşmənlə qəhrəmananə bir surətdə mübarizə etməlidirlər. Bunların birisi bolşeviklər, digəri isə təbiətdir. Əgər bu mübarizədə qoşunlar məğlub olarlarsa, heç şübhəsiz, son güllələri qurtarandan sonra ola bilər. Fəqət, sual olunur: Amerika saldatları nə üçün böylə ağır təcübələrə sövq edilir? Buna ki, heç lüzum yoxdur. Əcəba cüzi bir dəstəni buzlar arasına, mükəmməl bolşevik dəstələri qarşısına göndərməkdən Müttəfiqlər nə qazanarlar? Bizim saldatların şimdi çəkdiyi zəhmətləri nahaqdır, onların göstərdiyi rəşadət və qəhrəmanlıq mənfəətsizdir. Müttəfiqlərin Rusiya siyasətini tənqid üçün bu fədakarlıq kifayət edir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Zaqafqaziya cümhuriyyətləri

Bakıda çıxan sosialist “Znamya truda” qəzetəsində böylə bir xəbər dərc edilmişdir:

“Əcnəbi məmləkətlərdən aldığımız son məlumatlara görə, Versal Sülh Konfransı Zaqafqaziyada təşəkkül etmiş yeni hökumət və dövlətlər haqqında böylə qərar vermişdir:

Ermənistanın siyasi və iqtisadi həyatına rəhbərlik etmək üçün Amerikaya

mandat verilmişdir. Eyni məqsəd və müdətə Gürcüstan mandatı Fransa Hökumətinə, Azərbaycan və Dağıstan mandatı isə İngiltərə Hökumətinə verilmişdir.”

İdarədən: Bu xəbər hələ rəsmi olmadığından, məsuliyyətini iqtibas etdiyimiz qəzetənin öhdəsinə buraxaraq, rəsmi surətdə elanınadək ehtiyatkarlıqla davranmağı tövsiyə edirik.

QƏZETƏLƏRDƏN

Krımdan

Novorossiysk - Sevastopoldan yazılır ki, Krım Hökuməti icab etdiyi [lazım gəldiyi] təqdirdə “Kaql” kruvazerinə [kreyserinə] alınacaqdır.

Krımin təxliyəsi

Kerç - Krımın təxliyəsi iki səmtədən davam edir. Bütün əcnəbi müəssisələri və ləvazimi-hərbi [hərbi ləvazimat] Sevastopol səmtinə aparılır. Bunların bir hissəsi İstanbula göndərilmişdir. Rus müəssisələri isə Kerçə göndərilir. Krım əhalisi də bolşeviklərin yürüş etdiklərinə görə Kerçə köçür. Fransız Komandanlığına bir çox gəmilər verilmişdir. Bunların əksəri Novorossiyskə əzimet etmişlərdir [yola düşmüşlər].

Bu günlərdə Krımdan Batuma gələnlərin rəvayətinə görə Sevastopol, Feodosiya və Kerçdə əhval qənaətbəxş imiş. Krım Hökuməti Sevastopoldadır. Müttəfiqlər və rus məmurları bu iskalələrin [li-manların] əllərində qalması üçün lazım gələn tədbirləri ittixaz edirlər [tədbirləri görürlər]. Camaat arasında olan həyəcanı

da bəinhəmə [bununla belə] inkar etmək olmaz.

Sevastopol - Sevastopolda olan fransız və sairə qüvvələrin komandanı Trusson demişdir ki:

“Fransada heç bir inqilab və heç bir sosialist hərəkatı yoxdur. Bu barədə verilən xəbərlər bolşevik simsiz teleqraflarının saxtakarlığıdır. Odessadan biz çıxdıq, bir daha oraya qayıtmayacağıq, fəqət Krımda qalacağıq, Rusiyada bolşevik hərəkatı davam etdikcə, Krımı əldə saxlayacağıq.”

Sevastopol - Aprelin 22-də Sevastopola 4 gəmi 20 min nəfər fransız və rum qoşunları gəlmişdir. Bu qoşunlar əvvəlcə Odessada idi, sonra Odessadan İstanbula, oradan da şimdi Sevastopola gəlmişlərdir. Sevastopol şəhəri bir meydanı-hərbə və yaxud mühasirə edilmiş qalaya bənzəyir. Şəhərin hər yerində yola mayınlar [minalar] qoyulmuşdur. Burada olan əmələlərin [fəhlələrin] bolşevikliyinə fransızlar inanmayırlar.

İngilislər Varnada

Yunan qəzetələri yazırlar ki, Varnada bir neçə dəfə nümayiş vaqe olduğundan, Varna şəhəri ingilis qoşunları tərəfindən işğal edilmişdir.

Trablus üsyançıları

Kirenaikadan italyanlara qarşı üsyan etmiş ərəb başçıları Neapola göndərilmişlərdir. Bunlar Sənusilər tərəfindən həbs edilib İtaliya məmurlarına verilmişlərdir. Buna da Seyid İdris ilə italyanlar arasında bağlanmış əhdnamə səbəb olmuşdur.

Batumda

Erməni Məlumat Bürosu xəbər verir ki, İngiltərə Komandanlığı məhəlli [yerli] Oblast Şurasını buraxıb öz əsgəri nümayəndələri vasitəsi ilə oblastı idarə etməyə başlamışdır. Nümayəndələrin yanına xüsusi mütərcimlər [tərcüməçilər] təyin edilmişdir. Oblast Şurasının buraxılması məhəlli əhalinin protestosunu mövcub olmamışdır [etirazına səbəb olmamışdır], çünki Oblast Şurası indiyə qədər əhalinin etibarını qazana bilməmişdir. İngiltərə Komandanlığı Oblast Şurasının Denikin ərkani-hərbi [qərarqahı] ilə xəlvət münasibətdə [münasibətlərdə] bulunduğunu aşkar etmişdir.

Axıska əhvalı

Yenə Erməni Məlumat Bürosu xəbər verir ki, Axıska şəhəri gürcü əsgərləri tərəfindən işğal edildikdən sonra ermənilərə olan münasibət keçmişə görə yaxşılaşmışdır. Şəhər işğal edildiyi gündən idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqələdə vəziyyət] altında elan edilmişdir. Uyezdə sakitlik başlanmışdır. Bələdiyyə İdarəsinə, Məclisi-Müəssisana və Gürcüstanda olan Erməni Milli Şurasına seçkilər hazırlamaqdan ötrü idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyənin götürüləcəyi [götürülməsi] gözlənilir.

ŞİMALİ QAFQAZIYADA

Kizlyar, Tereçni, Petrovsk təriqi [yolu] ilə Georgiyevskdən varid olan [gələn] bir şəxs Kuban oblastı ilə Stavropol quberniyasındakı əhvalı böylə təsvir edir:

Hal-hazırda Könüllü ordu işğal etdiyi

yerlərdə cəbrən [zorla] əsgər cəm etməkdədir. 43 yaşına qədər olanların hamısını əsgərliyə alırlar. Bundan əlavə, gecələr evlərə soxulub adamları yatacaqlarından çıxarıb zorla aparırlar. Bu da ondan ötrüdür ki, əsgərliyə dəvət olunanlar Könüllü ordu səflərinə daxil olmaqdan imtina edirlər. Stavropol quberniyasında əsgərliyə dəvət edilənlərlə Könüllü ordu dəstələri arasında müsəlləh [silahlı] və qanlı müsadimələr [toqquşmalar] olmuşdur. Bu cür çıxışlar amansız bir surətdə yatırılıb, iştirak edənlər ya güllələnir və ya süngü ilə həlakətə yetirilir [həlak edilir]. İşğal edilən yerlərdə Kuban kazakları əhalini, ələlxusus müharibə dəhşətlərindən qaçmış və indi öz yerlərinə qayıdan qaçqınları çox incidirlər. Kazaklar bu qaçqınları öz yerlərinə qayıtmağa qoymayıb, onların evlərini və ev şeylərini satıb ciblərinə qoyurlar. Torpaqlar öz əvvəlki sahiblərinə qaytarılmaqdadır. Desyatini 50 manatdan 100 manata qədər icarəyə verilir. Əhali bunu böylə təfsir edir ki, Kuban kazakları torpaq sahibləridir, ona görə, mülkədarın tərəfini iltizam edir [tərəfini tutur]. Kəlisələrdə [kilsələrdə] Ümumrusiya Müvəqqət Hökuməti yad olunur. Danosbazlıq adı bir iş olmuşdur. Arvadlar ərlərindən, bacılar qardaşlarından danos verirlər. Kəndlərə və şəhərlərə gələn xəbərlərə görə, kazakların gördükləri tədbirlərə baxmayaraq, bolşeviklər Stavropol quberniyasında Svyatoy Krest [Budyonovsk] işğal edib, Tsaritsın [Volqograd] tərəfdə Könüllü ordunu şiddətli surətdə sıxışdırmaqla bərabər, Torqovını zəbt etdikdən sonra Könüllü ordunu iki hissəyə ayırmaqdan ötrü Tixoretskiyə yaxınlaşmaqdadırlar. Kazaklar öz halları-

nın möhkəm olduğuna inanmayaraq, qardaş qanı tökməkdən əl çəkməyi öz aralarında danışırlar, çünki gec-tez bu qanlara cavab verməlidirlər.

Yekaterinodarda

Könüllü ordu Baş Komandanlığı Könüllü ordu dairəsində yaşayan ermənilərin bilafərqi-təbəə [vətəndaşlıq fərqi olmadan] hamısının əsgərliyə alınmasını təhti-qərara almışdır. Könüllü ordunun bu binagüzarlığı [sərəncamı] erməni təbəələri arasında, həmçinin qaçqın ermənilər arasında böyük həyəcan və qələyana [çaxnaşmaya] bais olmuşdur.

Gürcüstan hüdudu haqqında “Tayms”

“Tayms”ın Tiflisdəki müxabiri-məxsusu [xüsusi müxbiri] bildirir:

Düvəli-Mərkəziyyənin birdən-birə düçari-inhizam olmaları [çöküşə məruz qalmaları] üzərinə Cənubi Qafqazda təhəddüs edən [əmələ gələn] vəziyyət şu surətlə təlxis [xülasə] edilə bilər: Almaniya Bağdad təriqinin sədd edildiyini [yolunun bağlandığı] görməsi üzərinə Qafqazdan keçərək şərqa doğru ittisa etmək [genişlənmək] istədi. Eyni zamanda türklər Beynənnəhreyndə [Mesopotamiyada] uğradıqları zayıatı [itkiləri] Bəhri-Xəzər sahillərinə qədər uzanan müsəlman və türk hökumətini təsis surəti ilə tələfi [kompensasiya] etmək istəyirdi. Bu hal iki məmləkətin bəslədiyi imperialist qayələrin təbarüzünü mövcub oldu [meydana çıxması ilə nəticələndi]. Gürcülər, ermənilər və Azərbaycan türkləri bu münazieyi-fih [mübarizə predmeti olan] ərazinin sahibləri idilər. Şayəd ittifaq edə bilsəydilər, məmləkətlərini istiladan qurtara bilərdi. La-

kin yek-digərini istiqab edən [bir-biri ilə rəqabət aparən] mənfəətlər ardından qoşduqları üçün birlikdə hərəkət etmələri mümkün olmadı.

Azərbaycanlılar irqi və dini məhəbbət sövqü ilə kəndi irqdaşları olan türklərə mərbut [bağlı] qalırlar. Gürcülər Düvəli-Etilafiyə [Antanta dövlətləri] ilə halitəmasda olmadıqları və türk istilasını təhdid edildikləri üçün almanların himayəsini qəbul etdilər. Almanlar gürcülərdən kəndi hesablarına istifadə etdilər və onları ermənilərin zərərinə olaraq nailimükafat etdilər [mükafatlandırdılar]. Çünki Qafqazda təsis ediləcək olan mümasətkar [dost kimi görünən, yaxşı keçinən] bir Gürcüstan Ukraynada olduğu kimi kəndiləri üçün qayət müsəid bir zəmin təşkil etməkdə idi. Bu surətlə mötəliflərə [Antanta ölkələrinə] tərəfdar olan Ermənistan hər dürlü müavinətdən, müzahirətdən [köməkdən] məhrum qaldı.

İştə, mütərikə [atəşkəs] imza edildiyi zaman əhval bu mərkəzdə idi. Mötəliflər səhneyi-icraata [fəaliyyət səhnəsinə] gəldilər. Türklər işğal etdikləri yerlərdən çıxarıldılar. Almanlar Gürcüstandan ayrıldılar.

Cənubi Qafqazda təvəccöhi-ümumiyyəni [heç kimin diqqətini, simpatiyasını] qazanmamış bir kimsə varsa, o da ermənidir. Hər kəsin bu sui-nəzərini mövcub olan [mənfə münasibətini meydana çıxaran] səbəbin nə olduğunu kəndisinə sorunuz. O, sizə cavabən bu halın həsəddən münbəis olduğunu [irəli gəldiyini], gürcülərin almanları və azərbaycanlıların isə türkləri istədiklərini və ermənilərin isə bu ikisinin arasında qaib olacağını söylər.

Bundan əvvəl yazdığım bir məktubda

ermənilərin yeni hökumətlər üçün təklif etdikləri hüdudu təqribən təyin etmişdim. Gürcü mətalibəti mövcubincə [Gürcüstanın tələblərinə görə] isə, Gürcüstanın şimali hüdudu Qara dəniz sahilində Tuapse-dən başlayıb, Qafqaz silsiləyi-cibəlini [dağ silsiləsinə] təqib ilə Bəhri-Xəzərə 130 mil məsafədə Zaqatala vilayətində nəhayət bulur. Oradan qərbdən cənuba doğru cızı[la]n bir xətt Tiflisin cənubi-şərqisində Kür nəhrini mürur [keçər], Tiflis və Gəncə vilayətləri hüduduunu təqib edər. Bu hüdudu Qarakilsə və Ərdahanı şamil olaraq ötür, Trabzon ilə Rizə arasında bir nöqtədə Qara dəniz[d]ə münthəhi olar [qurtarar]. Gürcülər tərəfindən dərməyan edilən mətalibə [meydana atılan tələblər] pək möhtərisənədir [tamahkarcadır]. Bu mətalibə təsvib [təsdiq] ediləcək olarsa, bu həvalidə [yerlərdə] münəziat [dava-dalaş] əskik olmayacaqdır.

AZƏRBAYCAN HAQQINDA TARİXİ, ƏDƏBİ VƏ SİYASİ MƏLUMAT

(İbtidasi 167[-ci] nömrədə)

Müttəfiqlərin bizə olan münəziat və əlaqələri daha əvvəlinci gündən zahir olub, hörmət pərdəsi aramızda quruldu. Bu cürə əhvaldan nəticə əlbəttə o oldu ki, mədəni millətlərin nümayəndələri bizim torpağımıza gəldikdə Azərbaycan-da bütün əhvali-ictimaiyyə və siyasiyyənin əhalinin rızası ilə axıb getməkdə olduğunu gözləriylə görüb, həqiqəti-halı yaxından dərk etdilər. Mən kamali-ümid və cəsərlə deyə bilərəm ki, nə qədər

böyük, mədəni millətlərlə münəziat və əlaqədə olarsaq, bir o qədər də aramızdakı əlaqəyi-dostanə möhkəmləşib bir-birimizin həqiqi əhvalından artıcaq xəbərdar olacağız.

İngilis generalı Tomsona bir az vaxt lazım idi ki, cavan Azərbaycan həyatı-siyasiyyəsini diqqətlə təqib edərək, ölkədə yeganə qanuni hökumət saymaq və böyük etimad bəyan etmək üzrə Azərbaycan Hökuməti haqqında əhaliyə xitabən böylə bir elan buraxsın:

“Fətəli xan Xoyski cənablarının sədərəti [sədrliyi] altında müştərək Azərbaycan Hökuməti təşkil olunduğundan, bununla elam edirəm [bildirirəm] ki, Müttəfiqlər Komandanlığı Azərbaycan dairəsində yeganə məşru hökuməti-məhəlliyə [qanuni yerli hökumət] olmaq üzrə bu hökumətə tam müzahirətdə [köməklikdə] bulunacaqdır.

Bakı, 28 dekabr 1918.

Müttəfiq ordu komandası: General Tomson”

Mən özümə borc və əhəmiyyətli bildim, paytaxtımıza, Balkan və Qafqaziya ümum İngiltərə qoşunları Baş komandanı, həmçinin əlahəzrət İngiltərə kralı nümayəndəsi olan ser Corc Milnin gəldiyi zamanda ingilislərin özgə tayfaların hüququna sataşmamağı və hörmət etməyi[ni] öz nitqimdə bəyan edim:

“Cənabi-ali! Azərbaycan Hökuməti Sizi böyük ingilis milləti nümayəndəsi vəzifəsində təbrik edir. Bizim siyasi və ictimai yollarda işləyənlərimiz bilirlər ki, öz millətimiz nicat və səadəti üçün ancaq mədəni millətlərin yaxın dostluğu ilə qüvvə tapacaq. Biz etiqad edirik ki, hürriyyətpərvər İngiltərə oğulları bizdən çox

şad olurlar ki, bu gün Azərbaycan türkləri onları zəncir və kündə ilə bağlanmış kimi xeyr, hürriyyətə əhsən deyə təbrik edirlər. “Habeas Korpus” və “Maqna Xarta Libertatum” kimi böyük yadigarlar əsrlərdən bəri Temza çayı kənarından həyatverici nuru ilə bütün cahanı işıqlandırır. İki aydan bəri paytaxtımızda olan İngiltərə nümayəndələri və başda duran general Tomsonun siyasi qabiliyyəti və millətlərin hüququna ehtiramı bizim sədaqətlə işləyəcəyimizə yaxşı bir zamindir və Azərbaycan camaatı hüququnun Ümumi Sülh Konfransında müdafiəsinə möhkəm bir qüvvədir. Zati-alilərinizin öz vücudunuzla dostluğumuzu daha da möhkəmləşdirəcəyi ümidi ilə sözlərimi müsaidənizlə bu kəlmələrlə qurtarıram: Xoş gəlmişsiniz!”

General səmimi ifadə ilə cavab verdi:

“Mən buraya böyük Müttəfiq millətlər nümayəndəsi hesabında gəldim. Məqsədiniz bu məmləkətdə sülh və ədaləti paydar [bərpa] etməkdir. Müttəfiqlərin qələbəsi hüquq, ədalət və millətlərin təyini-müqəddərat ixtiyarı təmininin rəhnidir. Sülh Konfransında burası bəyan ediləcəkdir. İbraxim etdiyiniz hüsni-istiqlaldan naşi [göstərdiyiniz xoş qarşılama üçün] təşəkkürümü bəyan edirəm. Qoşunlarımız məmləkətinizdə bulduqca hüsni-qəbul və hər dürlü müzahirət [köməklik] görəcəklərinə ümidvaram. Məmləkətinizin ticarət və sənətinin [sənayesinin] tərəqqisinə var qüvvəmizlə çalışacağız. Onlarla bərabər əminəm ki, siz həmişə çalışacağınız qoşunlarınızla sülh və ədalət pozulmasın.

Azərbaycana mənə göstərdiyi hüsni-qəbuldan naşi bir daha təşəkkür edirəm.”

Yanvar ayının 23-də general Miln ilə Azərbaycan Heyəti-Vükəla rəisi [Baş naziri] Fətəli xan Xoyski görüşmüş, general, Fətəli xana bəyan etmişdir ki, Azərbaycan dairəsində İngiltərə Hökuməti Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsini tanıyır və qəbul edir və bu hökumətə Müttəfiqlər Komandanlığı hər babda [hər bərədə] kömək edəcəkdir. Ayı-ayrı millətlərin təyini-müqəddərat hüququ İngiltərə Hökuməti nöqtəyi-nəzərinə müdafiə edilməlidir. Sülh Konfransında da İngiltərə nümayəndələri bunu müdafiə edəcəkləridir. Bundan əlavə, general bəyan etmişdir ki, Müttəfiqlər Komandanlığı təzə təşəkkül etmiş Zaqafqaziya hökumətlərinin daxili işlərinə qarışmayacaqdır və Müttəfiqlərin yeganə məqsədi bu dövlətlərdə asayiş və müsəlimətə [əmin-amanlığa] kömək etməkdir.

İki ingilis generalının, yəni Miln və Tomson cənablarının sözlərindən aydın və aşkar olur ki, Müttəfiqlərin heç bir vaxt cavan Azərbaycan Cümhuriyyətinin daxili işlərinə qarışmaq xəyalları yoxdur. Onlar məhz nizam və asayiş saxlamaq üçün bir az vaxt burada qalmalıdılar. Təşvişə düşmüş Azərbaycan əhalisinin döyünən ürəkləri şəksiz bu iki mötəbər ingilis generalının verdikləri vədlərdən sakitləşib təbii hallarına düşdülər.

Müttəfiqlər qoşunu buraya varid olandan [gələndən] sonra Bakıya bir neçə pis fikirli şəxslər və o cümlədən məşhur Biçeraxov dəstəsi də varid olub, öz ədəbsiz və çirkin hərəkətləri ilə bütün dinc əhalinin istirahətlərini pozub, şəhərin nizam və asayişinə böyük xələl yetirdi. Azərbaycan Hökuməti bu hala davam gətirə bilməyib, bu cür pis hərəkətlərin qaba-

ğına çıxmaq üçün düşünürdü və işlər[in] getdikcə çətinləşməyini görüb düzəlməyinə çalışırdı. Azərbaycan Hökumətinin səy və çalışması ilə bir azdan sonra Biçeraxov öz dəstəsi ilə Azərbaycandan çıxıb getməyə məcbur oldu.

Biçeraxov gedən kimi, onun yerinə general Prjevalski gəlib Denikin üçün qoşun yığmağa başlayıb və onlara nizam verməyə şüru etdi [başladı]. Azərbaycan Hökuməti Prjevalskinin bu istiqlalımıza toxunan hərəkətinə görə genə qan tökmək məsələsini silahla həll etməyə istəməyib səbrlə hərəkət etdi və nəhayət öz səbrinin tükəndiyini Müttəfiqlər nümayəndəsinə işarə etdi. Bu əhvalatdan bir az sonra general Tomsonun hökmünə görə Prjevalski öz dəstəsi ilə mart ayının birində Azərbaycandan çıxmağa məcbur oldu. Və genə həmin tarixdə rus Bəhri-Xəzər hərbi və qeyri-hərbi gəmiləri Müttəfiqlər tərəfindən tərksilah etdirilib, Müttəfiqlər ixtiyarına keçirildi.

Bu vaxtlarda xəbər gəldi ki, Denikin ordusu şimalı qoyub cənub tərəfə hərəkət etməkdədir. Əvvəlcə bu qaraqüvvə dəstə Soçi tərəfindən Gürcüstan Cümhuriyyətinə soxuldu. Lakin onların qabaqlarını Müttəfiqlər nümayəndəsi saxlayıb, irəliləməyə imkan vermədilər. Bundan sonra onlar Gürcüstan Cümhuriyyətindən məyus olub Dağıstan Hökumətinin üstünə cumulub onlara nota verdilər. Elə bir nota ki, büsbütün dağıstanlı qardaşlarımızın cümhuriyyətlərini, istiqlalıyıqlarını məhv etməyə yoxa çıxardırdı.

Böyük rus inqilabi-kəbirindən [Böyük Rus inqilabından] sonra Şeyx Şamilin – o böyük qəhrəmanın müqəddəs vətəni yaşı-yavaşı gülümsəməyə başlamışdı ki,

genə axırda ağ, parlaq alını qırışıb düyümlənməyə üz qoydu. İstibdadın ən şiddətli dövründə altmış il döşlərini gərib şir kimi vuruşan Dağıstan aslanları genə təzədən silaha sarılıb dava meydanına getməyə üz çevirdilər. Bir para qorxaq və ürəyi titrəyən kişilərdən ötrü böyük bir ibrət dərsi olmalıdır ki, dağıstanlı qardaşlarımızın arvadları, qızları da oğulları, qardaşları, kişiləri ilə birgə qara qüvvə ilə vuruşub, istiqlalıyıqlarını qoruyub hifz etməkdədirlər.

Zaqafqaziya cümhuriyyətləri bu bərdə Müttəfiqlər nümayəndələrinə şiddətli etirazlar etdilər ki, heç bir vədə ədalətpərvər Müttəfiqlər nümayəndələri Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti istiqlalının hüququnun qara qüvvələr ayaqlarının altında tapdanmağına izin verməyib və onları tezliklə oradan dəf və rədd etməlidirlər.

Siyasi əhvalımızın biri də Müttəfiq dövlətlər ordusunun buraya gəldikdən sonra dekabr ayının 7-də 1918-ci sənədə Azərbaycan Məclisi-Məbusanının təntənəli bir surətdə açılması olmuşdur ki, oraya bizim siyasi firqələrimizin və azlıqda qalan millətlərin nümayəndələri daxil olmuşlardır. Parlaman açıldığı zaman hər tərəfdən təbrik teleqramları göndərilmişdi və Müttəfiqlər nümayəndəsi lazım hörməti göstərmişdi.

Məclisi-Məbusanda ümum firqələrin rəislərindən mütəşəkkil Senyoren Konvent, Divani-Rəyasət vücuda gəldi. Məclisi-Məbusandakı firqələrin ən görkəmli bayrağında müstəqil türk qövmələrinin müsavət, təcəddüd [yenilənmə] və konfederasiya əsası ilə birləşməsinə şüar qeyd etmiş olan “Müsavət” firqəsidir.

Bu firqənin böyük vahidlərindən birisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin cənablarıdır ki, vaqif olduğu gözəl, eyi lisanı və malik olduğu natiqlik istedadını ümumi işimiz xeyrinə böyük fəsaht və bəlağət ilə işlədərək, istiqlal müdafiəsi məsələsində bu firqə Azərbaycana böyük xidmət göstərmişdir.

Bu firqədən başqa, Parlamanda Sosialistlər firqəsidir ki, bunlar ali sosializm əsasını müdafiə etməklə bərabər, təyini-müqəddərat hüququ üzərinə Azərbaycanın istiqlalıyıqlarını da etiraf edirlər. Ondən sonra İttihad firqəsidir ki, bunların amal və məqsədləri cümlə islamların birləşməsidir. Sonra Əhrrar firqəsidir ki, dəxi “İttihad”a yaxın hürriyyətpərvər bir firqə təşkil edirlər. Sonra bitərəflərdir ki, bunların nə firqəsi, nə də müəyyən bir proqramları vardır.

Parlamanın birinci iclaslarında hər bir firqə öz məramnaməsini izhar etdi. Həmçinin Heyəti-Vükəla rəisi [Baş nazir] hökumətin deklarasiyasını bəyan etdi:

“Etiraf etməli ki, məmləkətin səadəti və rifahi-halı yalnız bütün firqələrlə bərabər hökumətin yekdil və yekcəhət çalışmalarından asılıdır. Məclisi-Məbusanın işi hökumətin işlərinə kömək etmək, ona lazımı yol göstərmək və məmləkətdə hazırda və gələcəkdə törəyə biləcək hadisələrin qabağını almaq üçün tədabirdə [tədbirlərdə] olmaqdadır. Hökumətin vəzifəsi isə ona göstərilən yol ilə getmək, ifası lüzum[lu] işlərin üstündə olmaq, məmləkətin asayişini gözləməkdir.”

Azərbaycan istiqlalı elanından, yəni 1918 sənəsi mayıs ayının 28-dən 1919 sənəsi aprelinin 14-dək Azərbaycanı Fətəli xan Xoyski hökuməti idarə edib,

1919 sənəsi aprel ayının 14-də hökumət başına Yusifbəyli Nəsim bəy cənablarının təşkil etdikləri Kabinə keçmişdir.

Cavan Cümhuriyyətimiz həyatında xətirlərdə mövqə tutmalı, böyük və unudulmaz bir gün də – bu il aprel ayının 5-ci günüdür ki, həman gün ilk dəfə cavan Cümhuriyyət ordumuzun bəzi qitəti [hisələri] Azərbaycan paytaxtına varid [daxil] oldu və camaat tərəfindən böyük şadlıq, hümmət və təntənə ilə istiqbal edildi [qarşılandı]. O dərəcə ki, bazar-dükən bağlanmaqdan əlavə, evlərdə arvad-uşaq da qalmayıb, hamısı qoşunumuzu pişvaza çıxmışdı. İstiqbala [qarşılamağa] çıxanlar arasında bütün müsəlmanlarca məşhur camaat xadimi və xeyir işlərimizdə həmişə çalışan Hacı Zeynalabdin Tağıyev cənabları dəxi isbatı-vücut [iştirak] edirdi. Camaat o qədər məsrur [sevincli] idi ki, çox kişilərin və arvadların gözlərindən şadlıq yaşı axırdı. Bu göz yaşları sübut edirdi ki, millətimiz yeni qoşunumuzu öz həyat və namusunun və Cümhuriyyətimiz istiqlalının hər növ təcavüzlərdən mühafizə və müdafiəsi istinadgahı görür. Həman gün məzkur [deyilən] ordunu yaradan Hərbiyyə nazirimiz qoca general Səməd bəy Mehmandarov camaatın həddən ziyadə hörmət, ehtiram və alqışına məzhər [nail] olub, özü və yaratdığı cavan əsgərlər hər yerdə şiddətli alqışlar, “Yaşasın” sədələri və çiçək səpməklə qarşılanırdı.

Bir mühüm hadisə də Azərbaycan Cümhuriyyəti tərəfindən Cahən Sülh Konfransına Azərbaycanın hüququnu və istiqlalıyıqlarını mühafizə və müdafiə etməyə bir heyət göndərmək olmuşdur. Burasını qeyd etməlidir ki, həyasızlar

cümləsinə daxil edilməmək üzrə bizdə olan təbii həya və məhcubluğa [utancaqlığa] görə milli işlərimiz qeyrilərdən geridə qalmışdır. Bu cəhətdən Avropa və Amerika siyasi və ictimai dairələr və mətbuatı bizə başqa bir nəzərlə baxmaqdadırlar. Bizim bədxahlarımız Avropada və Amerikada xüsusumuzda bilmərrə [əsla] bizə yaraşmaz və o halların qətiyyəni bizdə olmadığı halda bizim millətimizi hər nəhv [hər yol] ilə olursa-olsun başqalar nəzərində ləkələndirib və hazırda da bu hərəkətlərində davam edirlər. Biz isə özümüzü göstərməkdən, həqiqi halımızı və şəxsiyyətimizi qeyri millətlərə bildirməkdən aciz qalmışıq. Bu xüsusda bəzən öylə əcibəli [təəccüblü] və qəribə şeylər nümayan olur [meydana çıxır] ki, insan məəttəl qalır.

İstər istibdad zamanında və istərsə Cahan müharibəsi zamanında bütün Zaqafqaziyada mövcud müsəlmanlar, rus və erməni saldatlarının qılıncı və atəşindən keçib, mülləri zəbt olunmuş, malları qarət və talan olmuş, axırda isə genə bu məzlumlar, bu fəlakətə düçar olanlar bizdən uzaq duran Avropa və Amerika millətlərinin nəzərində vəhşi və zalım sifətində göstərilmişdir. Oralarda, mətbuatda müsəlmanların xaçpərəst balalarını günahsızca öldürmələrini həyasızlıqla yazıb, Qafqaziya müsəlmanlarının hürriyyətə və istiqlalyyətə layiq olmalarını sübut edirlər.

Burada xətimə rum [Roma] natiqi Siseronun Katilinaya onun eylədiyi fəna hərəkətinə görə dediyi sözlər düşdü. O demişdi ki: “Nə vaxta qədər, Katilina, sən bizim səbr kasamızı məşəqqət və cəfa ilə dolduracaqsan?!”

Biz də əhvalımızın həqiqətini Avropa və Amerika mədəni millətlərinə bildirmək vaxtıdır. Doğruluğu isbata əllərimizdə böyük dəlillər vardır. Azərbaycan türklərinin istiqlalyyətə elanı günündən və eyni zamanda daxilində yaşayan bütün qeyri tayfaların hüquqca müsavi, ədalət üzrə yaşamaları, onların istiqlalyyətə müstəhəqq [haqq qazanmış] və layiq olduqları və siyasətə qabil olmalarını isbat edir. Qeyri millətlərə qarşı azərbaycanlılar tərəfindən heç bir sıxıntı və heç bir ədalətsizlik icra edilməmişdir. Rus ruhani idarələrinə yüz minlərlə pul buraxılmışdır. Ümum Azərbaycanın istər hökuməti və istərsə qeyri-hökuməti müəssisə və idarələr[in]də qeyri millətlərin məmurları müsəlmanlardan bəhəməhal [hər halda] çox olub, hüquqca müsavidirlər.

(Yenə var)

Adil xan Ziyadxan

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maarif nazirinin Bakı İkinci Realnı məktəbi müdirinə 20.000 manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyon fondan Marif Nəzarətinə məxaricat üçün buraxılan məbləğdən İkinci Realnı məktəbin xərci üçün 20.000 manat buraxılmağa izin verməli.

- Rəsi-vükəlanın [Baş nazirin], işi olmayan adamları Bakıdan çıxarmaq barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1. Daxiliyyə Nəzarətinə tapşırılmalı ki,

müəyyən xidməti olmayan adamları Bakıdan çıxarmaq üçün lazımı tədabir ittihaz edilsin [tədbirlər görülsün]. Zira böylə əşxas [şəxslər] Azərbaycanın rahat yaşamasına zərər verirlər. Əlavə, portlardan Bakıya gələnlər üçün xüsusi gözetçilik təyin edilməlidir.

[2.] Türük və Məabir [Nəqliyyət və Rəbitə] nazirinə tapşırılsın ki, sərhəddən keçib Cümhuriyyətə gələnləri təhqiq etsinlər.

- Daxiliyyə nazirinin, Məclisi-Məbusan erməni fraksiyonunun adam itmə və zülüm barəsindəki müraciətlərinə dair verdiyi məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə nazirinin Bakı polismeysteri tərəfindən təhrirən [yazılı] verdiyi məlumata və istintaqa məbni [əsasən] məlum olmuşdur ki, bu bəyanat və məlumatın çoxu uydurmadır. Binaənileyh [ona görə], Daxiliyyə Nəzarətinə tapşırılsın, yalan xəbərlər nəşr edənlər əleyhinə ciddi tədabir ittihaz ilə [tədbirlər görməklə], mütəhəmmil edilənlərə şiddətli cəza verilsin.

- Məsai [Əmək] nazirinin sabiq mülki-ləşmiş Bakı dairəsi müəssisələri xidmət-[ç]i və fəhlələrinə avqust ayı ikinci nisfi [yarısı] avansını vermək barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məsai Nəzarətinə tapşırılsın ki, neftçilərə o pulları verməyi təklif etsin. Hər-gah borc vermək lazım gələrsə, Maliyyə Nəzarəti 3.800.000 manat buraxsın. Borc, neft rəhni ilə təmin edilməlidir.

- Maarif nazirinin İkinci Realnı məktəbi üçün ev tutmaq məqsədi ilə əlavə 21.000 manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) Həman məbləğin buraxılmasına izin

verilsin.

2) Həman məbləği dövləti xəzinə xərcinə qəbul etməli.

- Qarabağ general-qubernatorundan Rəisi-vükəla namına böylə raport alınmışdır:

“Bakı, Daxiliyyə nazirinə.

Şuşa polis agentliyindən verilən məlumata görə, martın 22-də Cavanşir alayının birinci bölüyünə mənsub 13 nəfər əsgəri Qaryagin tərəfinə qaçdıqda Ermənikənd yolu ətrafında qət edib Mirzəyev karvansarası qarşısında yerə basdırmışlardır. Bu vaxtadək əlavə məlumat verilməmişdir.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Zaqafqaziya, Dağıstan və Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Zakaspiysk] nahiyə Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı Dağıstan Hökuməti nümayəndəsi Kantemir və Azərbaycan Cümhuriyyəti Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, dəmiryolları xidmətçilərinə əlavə verilmək üçün bir gün təyin edilsin. Böyləliklə, İttifaq, tətili bərtərəf edə [aradan qaldıra] biləcəkdir.

- Kəsbkarlar İttifaqı Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, Binəqədidəki “Boesa” neft mədəni müdiri fəhlələrə veriləcək olan məbləği imtina edir.

İttifaq rica etmişdir ki, işbu həqiqət olarsa, o vaxt mədən üzərində hökumət məmuru təyin edilməklə, satılan neftdən fəhlələrin tələbatına əməl edilməlidir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] kontrolu [müfətti-

şi], məhəllində [yerində] qaçqınların əhvalını təhqiq üçün Şəkiyə göndərilir. Həman Nəzərət nahiyə müfəttişliyi işlərini təftiş üçün məmurlar da oraya azim olurlar [yola düşürlər].

- Keçən sənədə İrəvan quberniyasının Yeni Bayəzid qəzasındakı hadisələrdən dolayı qaçqınlar Gəncə quberniyasında cəm olmuşlardır. Müavinəti-tibbiyyə [tibbi yardım] olmamasından dolayı, qaçqınlar miyanında [arasında] bir çox xəstəliklər baş qalxızmışdır. Zəhmət yoxluğundan dolayı qaçqınlar işdən məhrum qalmışlardır. Bu isə qaçqınlara fəna təsir edir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə naziri Vükəla Şurası nəzdində qaçqınları öz yerlərinə qaytarmaq barəsində tədabir ittixazı [tədbirlər görülməsi] üçün təşəbbüsatda bulunmuşdur.

DAĞISTAN GÜNÜ

Qabaqca xəbər verilmiş olduğu üzrə, şənbə günü mayısın 3-də Azərbaycan Türk Tələbələri İttifaqı tərəfindən Bakıda “Dağıstan günü” elan edilərək, şimallı qardaşlar nəfinə [xeyrinə] ianə toplanırdı.

Səhər tezdən bütün tələbələr, bir çox sair zəvat [şəxslər], əzcümlə [o cümlədən] türk xanımları mərkəzə (ştab-kvartiraya) yığılaraq hər kəs öz dairəsinə yayılır.

Şəhər bir bayram halında idi. Hər yerdə, hər tərəfdə al və üç rəngli Azərbaycan bayraqları təməvvüc edir [dalğalanır], əsgəri musiqi dəstəsi, ibtida [əvvəlcə] piyada, sonra bayraqlarla bəzənmiş avtomobildə, milli nəğmə və marşlar çala-çala şəhəri gəzir.

“İttihad” mədrəsəsi mütəəlimlərinin [şagirdlərinin] musiqi dəstəsi digər bir müzəyyən [bəzənmiş] avtomobildə küçələri dolaşır, nəğmələr, marşlar çalır. Bir neçə zurna dəstəsi, başında böyük izdihamla şəhərin küçələrini bir-bir gəzir, bir tərəfdən digərinə gedir, getdikcə izdiham artır. Alqışlar, urra və yaşasın sədaları hər tərəfdən eşidilməkdədir.

Bu surətlə paytaxtımız bir bayram şəkli alaraq guya camaat Dağıstanlı qardaşlarına ağır gündə imdad əli uzatmaqdan şadlanırdı. Hamının üzündə bir sevinc müşahidə edilirdi.

Səhər saat 8-dən əli cəbəli [qutulmuş] cavanlar və uşaqlar bilafərqi-cins [cinsiyyət fərqi olmadan] küçələri gəzir, hər kəsin önünə gələrək “Qardaşlarımıza kömək edin” deyərək cəbəni uzadırlar.

Fəqət xalq bunu gözləyirmi?

Bakıda çox ianələr toplanmışdır. Bakı camaatı çox böylə şeylər görmüş və çox ianə vermişdir. Fəqət bu dəfəki həvəsi mən əsla görməmişdim. Uzaqdan cəbəni görər-görməz dərhal əlini kisəyə uzadır, pul hazırlayırdı, həm də son dərəcə həvəslə layiqli ianə verirlərdi. Bir misal: bir xanım keçir, bir əfəndi əlini kisəyə uzadır, xanım yanaşır, əfəndi cəbəyə 25 manat buraxır.

Xanım: “Azdır” deyərək etiraz edir.

Əfəndi isə: Xanım əfəndim, əgər yalnız siz olsaydınız və bir dəfə almağa kifayət etsəydiniz, 200 manat verərdim. Artıq gücüm çatmaz. Halbuki sizin kimiləri çoxdur. Heç kəsə də yox deməyəcəyəm – deyərək cavab verir.

Eşitdiyimə görə, cəbə gəzdirlərdən öyləsi yoxdur ki, iki-üç cəbə doldurmasın.

Şübhəsiz ki, hələ hesaba baxılmamış

olduğundan, nəticə məlum deyildir, fəqət yüz minlərlə yığılmış olduğu rəvayət edilməkdədir.

Bu gün calibi-diqqət [diqqəti cəlb edən] bir şey vardı: xanımlar az idilər. Paytaxtımızda açıq gəzən türk-islam xanımları o qədərdir ki, yarısı belə iştirak etsəydi, kifayət idi. Fəqət mütəəssifanə [təəssüf ki], nədənsə xanımlardan ancaq bir cüzü iştirak edirdi. Halbuki böylə işlərdə xanımların iştirakının maddi müvəffəqiyyətə çox böyük təsiri olur.

X.

TİFLİS YUJNI PARK İNGİLİS ÜSƏRA [ƏSİR] QƏRARGAHINDAN

Bizə yazırlar:

Sizi qərib olduğu qədər də qeyri-mühiqq [haqsız, ədalətsiz] olan bir müamələdən [rəftardan] dolayı müsaidənizlə xəbərdar etmək istəyəm. Məruzatım zamanı və mühitinizə müsaid isə, cərideyifəridənizdə [misilsiz, seçilmiş qəzetinizdə] dərc edilməsini təmənnə edirəm.

Şöylə ki, vəzifeyi-vətəniyyə və islamıyyə xidmətini bir fərizə [fərz, məcburiyyət] bilərək, türklərin Qafqazı (Cənubi-Qafqazı) işğalında Orduyi-Osmani ilə Türkiyənin müxtəlif xətlərində şöməndüfər [qatar] məmurları kamali-təhalüklə və xahişlə [təhlükədən qorxmayaraq böyük bir həvə və istəklə] bu mühitə gələrək, öhdələrinə tərəttüb edən [düşən] vəzifəni ifadan sonra, Orduyi-Osmani ilə yenə məmləkətlərinə xidmət və övdətə [qayımağa] amadə [hazır] bulduqları halda, İngiltərə və Türkiyə hökuməti [hökumət-

ləri] komandanları arasında cərəyan edən müzakirə və etilaf [uzlaşma] nəticəsində və hər iki cəhətin göstərmiş olduqları lüzum və istirham [xahiş] üzərinə ingilis şöməndüfər məmurlarının vüruduna dəyin [gəlişinə qədər], yəni kanuni-sani [yanvar] 35 ibtidasından [əvvəldən] bu ana qədər Sarıqamış-Arpaçay dəmiryolunda biz türk məmurlarını iqa etmişlərdi [saxlamışdılar].

Təbii, qüsursuz və ləkəsiz, işlərimizi yaptığımız. İngilis məmurları gəldi, vağzalları türk məmurlarından təslim aldılar. Bizə dedilər ki, artıq sizlərə ehtiyac və lüzumumuz qalmadı. İştə, sizə dörd-beş vaqon, Tiflis tərifi [yolu] ilə İstanbula gedə bilərsiniz.

Toplandıq, əşyalarımızı hazır etdik, hərəkətə mühəyyə olunurduq [hazırlaşırıq]. Pürsilah [başdan-ayağa silahlı] ingilis saldatları gəldi, bütün əşyamızı aradı, heç bir dövlətin zakonunda məmnun [qanununda qadağan] olmayan cib tapançalarını, tərəş usturalarımızı [ülgüclərimizi], dırnaq makaslarımızı [qayçılarımızı] aldılar. Bu müamələyə [rəftara] bütün Qars əhalisini tabe tutduqları üçün biz də xoş gördük, eyvallah dedik. Əqəbdə [sonra] piyanolarımızı, qaryolalarımızı [çarpayılarımızı], Dərsəadətdən [İstanbuldan] bərbərcə gətirmiş olduğumuz xalı və kilimlərdən dörd ədədinin tövqif [tutulması] və qəsb edilməsi müşkülətinə təsadüf etdik. Buna da istasyon komandanının şəxsi müamələsi, keyfi [özbaşına] hərəkətidir dedik və sükut etdik.

Mütəvəkilən-əlallah [Allaha təvəkkül edərək], bu surətlə Tiflisə gəldik. İkinci gün bizi vaqonlardan parka nəql edəcəkləri xəbərini eşitdik. Dedik ki, vaqon-

larda rahat qalammayacağımız üçün xidmətimizə bir mükafat olaraq bizləri ho-teldə və ya münasib bir xanədə bir müd-dəti-müvəqqətdə üçün istirahət etdirə-cəkləri fikrinə sahib olduq [zənninə qə-pıldıq]. Təklifləri vəchi ilə arxalarına düş-dük. Bizi Tiflisin xaricinə çoluq-çocuq və əşyalarla bərabər ihzar etdikləri [hazır-ladıqları] tel örgüləri arasında qurulan dörd çadıra doldurdular və başımıza və hər tərəfə süngülü növbətçilər iqamə etdilər. Bu müamillərinə heyran qaldıq. Əsbabını [səbəbini] sual etdik. Hənzur Türkiyə ilə İngiltərə Hökuməti arasında sülh yapıldığı üçün əsiri-hərb olduğumu-zu bəyan etdilər. Sivil [mülki şəxs] olduğumuz üçün əsiri-hərb olammayacağımızı və sivil məmurlara bu qanunun tətbiqinə məsaği-düvəl [dövlətlərin icazəsi] var isə, bizlər tərəfeyni-hökumətin [hər iki tərəf hökumətinin] lüzum və israrı üzərinə qalmış olduğumuzdan, bu müamilləyə tabe tutulduğumuz doğru olmadığını bir qaç kərələr protesto etmişsək də, doqquz gündür hələ bizə qəti və həqiqi bir cavab verən yox, sual edən yox. Başımızda bir süngülü növbətçi, səfalət və təzyiq o nisbətdə, xaricdən gələnlə görüşməkli-yimizə müsaidə yox...

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Ticarət Nəzarətinin tələbi

* Azərbaycan Cümhuriyyətinin Tica-rət və Sənəət naziri “Kooperatsiya” Xə-zər Müstəhləkin [istehlakçılar] Cəmiyyəti-nə müraciətən, məzkur [adı çəkilən] cə-miyyətin, Nəzarətinə olan 4 milyon ya-rım miqdarlı borcunu tezliklə əda et-

məsini [qaytarmasını] tələb etmişdir.

* Məzkur Nəzarət Mərkəzi Ev Komi-təsi idarəsinə müraciətən, məzkur ida-rənin Nəzarətinə olan 1.577.203 manat miqdarında öz borcunu tezliklə əda eyle-məsini tələb etmişdir.

İçki ilə mübarizə

Mayın 4-də Vükəla Şurasında Bakı və ətrafında olan içki dükanlarının qapan-ması məsələsi müzakirə ediləcəyindən, Bakı qubernatoru tərəfindən dəxi bir nə-fər nümayəndənin iştirak etməsi lazım olmuş və bu barədə qubernatora müraciət edilmişdir.

Nəqliyyat idarəsində

İngiltərə Nəqliyyat İdarəsi Bakı qu-bernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, sabiq Biçeraxov dəstəsi aparmış olduğu malların miqdarını müəyyən etmək üçün “Qafqaz və Merkuri” paroxod şirkəti nü-mayəndəsinə mallar saxlanmış olan an-barı təftiş etməyə icazə versin.

Biletsiz sərnişinlər haqqında

Bakı qalabəyisi [komendantı] quber-natora məlum etmişdir ki, onun binagü-zarlığı [sərəncamı] ilə aprel ayının 22-sin-dən etibarən Bakı-Sabunçu-Suraxanı ara-sında olan sərnişin qatarlarında sərnişin-lərin biletsiz getmələrinə icazə veril-məsi qərardad edilmişdir.

Dövlət müəssisələri xidmətçiləri haq-qında

Maliyyə-büdcə komissiyası Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, bir çox dövlət müəssisələri xidmət-

çiləri maaş almadıqlarından, məzkur [adı çəkilən] komissiyaya müraciətlə şikayət-də bulunmuşlardır. Bunu nəzərə alaraq komissiya bu barədə tezliklə binagüzar-lıq edilməsini rica etmişdir.

Təyin

Bakı qubernatoru dəftərxanasının kar-güzarı Məhəmməd bəy Məlikaslanov Cəbrayıl uyezd naçalnik müavinliyinə tə-yin edilmiş və Qarabağ general-quber-natorunun binagüzarlığı ilə srağagün Ba-kıdan hərəkət və əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

- Srağagün 50 nəfərədək lənkəranlılar İngiltərə Komandanlığı indindəki [nəzdin-dəki] Daxiliyyə Nəzarəti xüsusi işlər mə-muru vasitəsi ilə İngiltərə Komandanlı-ğına bir ərizə verərək onları Lənkəran-dakı “bolşevik” hökuməti çəngalından [caynağından] qurtarmağı rica etmişdir. Ərizədə Lənkəran qəzasında 200.000-ədək islam-türk əhalisi, fəqət 20 min-ədək xristian olmağını dərmianla [mey-dana qoymaqla], 50-dən ziyadə türk-islam kəndlərinin yanmasını məlum etmişlər-dir.

- Mayın 3-də Bakıya varid [daxil] olan ərzaq: buğda 9698 put, un 30 put, kartof 381 put, arpa 4555 put, odun 20 min put.

“Müsavat”da

Sabunçu-Balaxanı mədənlər mərkəzi “Müsavat” idarəsi bununla mədən dai-rələrində bulunan möhtərəm əzasına [üzvlərinə] elan edir: pəncşənbə [cümə axşamı] günü, ayın 8-ində, saat 2-də “Mü-

savat” idarəsində iclasa təşrif gətirsinlər. Müzakirə ediləcək mühüm məsələlər cümləsində yeni heyəti-idarə intixabına [seçilməsinə] şüru olunacaqdır [başlanacaqdır].

Bəratülqövl [protokol]

Aprel ayının 30-unda Azərbaycan də-miryolu baş emalatxanasının müsəlman əmələlərinin yığıncağı vəqə olmuşdur [baş tutmuşdur]. Yığıncaqda 300 əmələ var idi.

İsimləri atidəki [aşağıdakı] şəxslər fəh-lələr tərəfindən seçildilər:

Əli Qurbanov, Abbasqulu Hacıyev, Kərim Mahmudov.

İntixab olan əşxaslar [seçilən şəxslər] haqları vardır hər yerdə öz yoldaşlarının hüququnu müdafiə etsinlər.

Hadisat

Balaxana-Sabunçu qalabəyisi quber-natora bəratülqövl ilə məlum etmişdir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Əmirhacıyan kəndi əhli Nüsrət Qılıncxan oğlunu öldürüb qoyunlarını aparmış olan qatillər Qəmbər Abutalıb oğlu, Abbas-qulu Məhəmməd oğlu, Rəhmət Rəcəb oğlu 5-ci polis müdürü tərəfindən tövqif [tutulmuş] və həbs edilmişlərdir.

Su nəqliyyat xidmətçiləri haqqında

İngiltərə ərkani-hərb [hərbi qərargahı] idarəsi bizdən rica edir xəbər verək ki, sabiq nahiyə idarəsinin su nəqliyyat xid-mətçilərinə maaş və mükafat verilməsi işbu may ayının 7-sindən etibarən qət edilir [kəsilir]. Məzkur [deyilən] günə qə-dər mükafat və maaş almaq üçün gəl-məyənlər ondan məhrum edilir.

Kənara getmək icazələri

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum edir ki, bundan sonra Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından kənara getmək üçün artıq icazənamə almaq lazım olmayacaqdır. Bununla sərhədlərdə olan Azərbaycan məmurlarına əmr olunur ki, sərnəşinlərdən böylə sənədlər istənilməsin. Kim nə yerə getmək istərsə, sərbəst olaraq gedə bilər.

Gürcüstan Cümhuriyyəti müfəttişi

Gürcüstan Hökuməti nəzdindəki Azərbaycan Cümhuriyyəti siyasi nümayəndəsi Daxiliyyə Nəzarətinə məlum edir ki, Gürcüstan Hökuməti tərəfindən bu günlərdə Bakıya Gürcüstan Cümhuriyyətinin Bakıdakı siyasi nümayəndəliyini təftiş etmək üçün məmur Fişer göndərilir. Binaəniyəh [ona görə], məzkura [adı çəkilənə] lazımı müavinət göstərilməsi siyasi nümayəndə tərəfindən rica və təmənnə olunur.

Məhkəməyə cəlb

Azərbaycan İstinaf [Appellyasiya] Məhkəməsinin müddəyi-ümumi [prokuroru] Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə sabiq Şamaxı uyezd naçalniki [qəza rəisi] kapitan Əliyərbəyov xidmətində sui-istifadə etdiyi üçün təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] alınmışdır.

Ramanada Kəndçilər İttifaqı şöbəsi

Aprel ayının 29-da Ramanada kənd divanxanasında kəndçilər ictimasi [yığıncığı] vaqə olub, sədirliyə Abutalıb Rəsulzadə, katibliyə Böyükəğa Vəlizadə seçilib, Ramana kəndində Kəndçilər İttifaqı

şöbəsi açılması barəsində sədr cənabları şəhərdən gələn məktubu oxuyaraq, İttifaqın mənfəəti barəsində bir qədər məlumat verəndən sonra hamı camaat bir ağızdan şöbənin açılmasını lazım bildilər. Bədəhu [sonra] seçkiyə şüru olunub [başlanıb], şu beş nəfərdən ibarət bir heyəti-idarə seçildi: Məşhədi Şükür Balayev, Abutalıb Rəsulov, Mirdaməd Məhəmmədov, Mirzə Şirəliyev, Qeybullə Mollazadə.

Kəndçilər İttifaqından gələn üç dəne türkcə bəratülqövlər [protokollar] yazılıb, camaat qol qoydular; biri Bakıya – Kəndçilər İttifaqına, digəri Ərzaq Nəzarətinə göndərildi. Üçüncüsü şöbədə saxlanıldı.

Dəlləklər iclası

Cümə günü, mayın 2-si, saat 11 tamamda dəlləklərin ümumi iclası vüqu bulur. İclas üçüncü dəfə olduğundan, qanuni hesab olunur. İclas Ələsgər Ələkbərzadənin sədarəti altında açılır. Ələsgər tərtib edilmiş Nizamnaməni oxuyur və izahat verir. Əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə Nizamnamə təsdiq olunur. Sonra beş nəfərdən ibarət idarə, iki nəfər namizəd, üç nəfərdən ibarət təftiş heyəti və iki nəfər namizəd seçilir.

İdarə üzvləri: Qəzənfər, İmaməli, Kərim, Hüseyinqulu, Xəliq.

Namizədlər: Kərbəlayi Hüseyinbala və Əsəd.

Təftiş heyətinin üzvləri: Məşhədi Muxtar (sədr), Qafar, Kərbəlayi Qəmbər.

Namizədlər: Rza və Hacıbala - 19 səs-lə.

Ziyalılar İttifaqında

Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar

İttifaqı idarəsinin 28 nisan [aprel] iclası.

Sədr: Əli bəy [Seyidzadə].

Katib: Camo bəy [Cəbrayılzadə].

Müzakirəyə qoyulan məsələlər:

- 1) Əxzi-Əsgər [əsgərliyə çağırış] İdarəsi haqqında;
- 2) Məmuriyyətlər haqqında;
- 3) Yetimlər yurdu haqqında;
- 4) Bez haqqında;
- 5) Salyan qışlaqları;
- 6) Ərizələr;
- 7) Kəndlərdə çiçək xəstəliyi xüsusunda.

Əxzi-Əsgər İdarəsinə intixab edilmiş [seçilmiş] Sadıq əfəndi [Hüseynzadə] və Camo bəy [Cəbrayılzadə] rəisi-idarə [idarə rəisi] ilə görüşmələrini və ondan məhəllə müdiriyyətlərində işləmək üçün vəsiqə aldıklarını bəyan etdilər. Əlavə, bunlar rəisə idarədə işləmək təklifini etdikdə, rəisdən cavab almışlar ki, bu bərdə vali ona əmr etməmişdir. Məhəllə müdiriyyətlərindən gəlmiş siyahılara diqqət etdikdə, bunların natamam surətdə yazılması nəzərə çarpdığını və martın 15-dən bu zamana kimi müzakirəyə qoyulmamaqlarını söylədilər. Rəisin verdiyi məlumatdan, bu siyahılar hələ də bu halda qalacağı anlaşılmışdır. Buna da səbəb odur ki, məhəllə müdiriyyətlərinin həpsindən tamamilə siyahılar gəlib yeməyibdir və Əxzi-Əsgər İdarəsinin fikri budur ki, siyahılar həpsi toplansın və ondan sonra iş şüru edilsin [başlansın]. Üzvlər “Şimdidən daxil olmuş siyahılar üzvi ilə əsgər toplamaq mümkün deyilmi?” sualına cavab almışlar ki, idarənin bu xüsusda hələ müzakirəsi olmayıbdir və yaxındakı iclasların birinə təklif edilir. Üzvlər bu məlumatı verdikdən sonra,

onların idarədə olmaları həqiqətdə faydalı olduğunu nəzərdə tutub idarə qərar qoydu ki, Ağə Axundzadə yenə valinin yanına gedib bu üzvlərin Əxzi-Əsgər İdarəsinə daxil olmasını tələb etsin.

2) Məmuriyyətlər haqqında hazirun [iştirakçılar] bir çox timsallar [misallar] gətirib dəmiryollarında, dəftərxanalarda və hətta kəndxuda və yasavullardan tutmuş vali idarəsindəki məmurlara kimi cümləsi öz vəzifəsini kamalı ilə ifa etməyib, məhz rüsvətə və sui-istemallara [sui-istifadələrə] baş aparmalarını söylədilər. Sui-istemallar və qərəzlər nəinki qəzalarda, hətta paytaxtımızda getdikcə tərəqqi etməkdədir. Bu cümlədən Denikinın sağ əli olan Voskresenski və onunla bərabər Əmiraslanov həbsə alınmışlarmış, fəqət bir gün həbsdə qaldıqdan sonra yenə azad edilmişlər. Voskresenski həbsə alınan zaman onun mənzilində onunla bərabər valinin xüsusi siparişat məmuru (çinovnik osoboqo poruçeniya) Qolovın da həbsə alınmışmış və dərhal buraxılmışdır. Paytaxtımızda açılmış qumarxana (jokey klub) əhali üçün müzirr [zərərli] sanılıb qapanmışmış və səbəb nə isə yenidən açılmışdır və bu kimi bir çox... müzakirədən sonra bu sui-hərəkətlərin getdikcə tərəqqi etmələrini kəsmək qəddi ilə idarə qərar qoydu ki, əvvəla ümumi iclas dəvət edib məmuriyyətlərə olan bu bidətlər [qayda-qanuna zidd işlər] xüsusunda müzakirə açsın; 3) Məmurlar tərəfindən baş vermiş sui-istemallar xüsusunda müttəsil [daimi surətdə] qəzetələrdə yazılsın və 4) açıq məktub vasitəsi ilə Bakı valisindən bu suallara cavab tələb edilsin: A) Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Bakıda açılmış qumarxana (jokey

klub) nə səbəbə qapanmış idi və nə səbəbə yenidən açıldı? B) Voskresenski və Əmiraslanov nə səbəbə həbsdən azad edildilər? C) Bunlar həbsə alınan zaman Voskresenskinin mənzilində valinin xüsusi sərəşat məmuru Qolovin də həbsə alınmışmış, bu söz doğrudurmu?

Yetimlər yurdu haqqında Teymur bəy [Bayraməlibəyov] məlumat verdi ki, bu zamana kimi bina təmir edilməyibdir. Çocuqlar zavodlara işləməyə Yollar İdarəsi tərəfindən qəbul edilməmişlər və yetimlər yurdunun xüsusi təbibi Bron yurdun müdirinə əmr etmişdir ki, Ziyalılar İttifaqından ora bir kimsəni buraxmasınlar. İdarə qərar qoydu ki, binanın təmiri haqqında Zivər bəy çalışsın. Çocuqların adından ərizələr idarədə yazılsın və doktor Əli bəy doktor Bron ilə danışıb idarəyə məlumat versin.

Heydər bəy Şaxtaxtinskini İttifaqa üzv daxil olmaq ərizəsi Camo bəy [Cəbrayılzadə] tərəfindən oxundu. İdarə Şaxtaxtinskini üzv qəbul etmək qərarı verdi.

5) Səfdər bəy Rəhimbəyov və başqaları tərəfindən Xorasan vilayətinə Azərbaycan nümayəndəsi təyin etmək və bu nümayəndə vəzifəsini Mirmurtuza Musayevə tapşırmaq xüsusunda ərizələri və Mirmurtuzanın bu barədə xüsusi ərizəsi Camo bəy tərəfindən oxundu. İdarə qərar qoydu ki, Xariciyyə nazirinə bir təzkərə [arayı] yazılsın və bu təzkərədə sorulsun ki, Xorasan vilayətində nümayəndə yeri varmı?

6) Kəndlərdə çiçək xəstəliyi əhaliyə ziyadə zərər verib çocuqlarını tələf edir. Bu barədə onlara yardım etmək təklifini doktor Əli bəy eylədi. İdarə qərar qoydu ki, Türük və Məabir Nəzarətindən [Nəq-

liyyat və Rabitə Nazirliyindən] bir yük avtomobili alsın. Zivər bəy Bələdiyyə İdarəsindən dəvəcat və ləvazimat istəsin və xahiş edən üzvlər cümə axşamı axşam toplanıb doktor Əli bəydən çiçək yazmaq [çiçək peyvəndi vurmaq] qaydasını öyrənsinlər və cümə günü avtomobildə kəndlərə gedib xahiş edən çocuqların çiçəklərini peyvənd etsinlər.

Bez və Salyan qışlaqları məsələləri gələn iclasa qaldı.

Bakı quberniyasında

Altağac meşə böyüyü Bakı qubernatoruna müraciətən məlum edir ki, ətraf kəndin əhillərindən bir neçəsi icazəsiz olaraq meşədən ağac kəsirlər. Bu barədə onlara mümaniət [manecilik] göstərildikdə, onlar etina etməyib meşə böyüyünə müqabilə göstərilər. Böylə şəxslərin hərəkətinə mane olmaq üçün tezliklə lazımı tədbirlər ittiqaz edilməsini [tədbirlər görülməsini] meşə böyüyü rica etmişdir.

AZƏRBAYCANDA

Qarabağ

Qarabağda ermənilərlə müsəlmanlar arasında olan münasibəti və ermənilərin Qarabağ general-qubernatorluğuna təbə olmalarını düzəltmək üçün polkovnik Şattlvort Qarabağa əzimət etmişdi [getmişdi]. Məhəlli [yerli] məmurlar nümayəndələri Şattlvortu istiqbal etməkdən [qarşılamaqdan] ötrü Yevlaxa gəlmişlər. Yevlaxdan Qarabağa qədər Şattlvortun avtomobilini süvari dəstəsi müşayiət etmişdir. Süvarilərin qabağında Azərbaycan bayrağı təməvvüc edirmiş [dalğalanır-

mış]. Xankəndinin yanında Şattlvortu fəxri qaraqol [qarovul] dəstəsi istiqbal etmişdir. Polkovnik Şattlvort Şuşaya varid olduqdan [çatdıqdan] sonra Qarabağın erməni əhalisi nümayəndələrinin ictimiasında [yığıncığında] iştirak etmişdir. Polkovnik Şattlvort ermənilərə etdiyi müraciətdə Azərbaycan Hökumətini etiraf [qəbul] etməyə dəvətlə, İngiltərə Komandanlığının bu nöqtəyi-nəzərdə olduğunu söyləmişdir. Qarabağ əhalisi İngiltərə nümayəndəsini fövqələdə şadlıqla istiqbal etmişdir.

* * *

“Aşxatavor” erməni qəzetəsinin Şuşadan aldığı məlumatda deyilir ki, Qarabağ ermənilərinin Azərbaycana mülhəq olub-olmamalarını [qoşulub-qoşulmamaqlarını] aşkar etməkdən ötrü Qarabağın erməni əhalisi nümayəndələrinin ictimiası vaqe olmuşdur [yığıncığı baş tutmuşdur]. Həmin ictimada İngiltərə polkovniki Şattlvort dəxi iştirak etmişdir. İctima Azərbaycan Hökumətini təsdiq etməməyi qərara almışdır. Bu münasibətlə Şattlvort erməni nümayəndələrinə bir sual verib, bu cür qətnamə çıxarmaqla kimə ümidvar olduqları xəbər almışdır. Erməni nümayəndələri cavab vermişlər ki, onlar həmin o Müttəfiq dövlətlərə ümidvardırlar ki, ermənilər onların mənafeyindən ötrü bu qədər qanlar töküüb və qurbanlar vermişlərdir. İctimanın bu qətnaməsinə baxmayaraq, polkovnik Şattlvort sabahı günü bir elan nəşr etmişdir ki, Qarabağ Azərbaycana mülhəq olur və Azərbaycan general-qubernatoru doktor [Xosrov bəy] Sultanov eyni zamanda İngiltərə nümayəndəsi hesab olunur.

Qubadan

Rüşvətlə Mübarizə Cəmiyyəti

Xüsusi müxbirimizdən:

Bu axır zamanlarda hər tərəfdən eşidilməkdə olan rüşvətçilikdən şikayət sədaləri Quba əhalisi içindən də qulaqları çınlatmada idi. Rəvayətlərə baxılarsa, rüşvətçilik təbii işlər sırasına keçib adi bir “ticarət” şəklini almış imiş. Xüsusən əhalini qızdıran polis nəfəratından da ziyadə Ədliyyə məmurlarının rüşvətə həris olmaları imiş.

Mənhus Çar hökuməti-müstəbidəsi zamanında bu qədər fənalıqlara, bu qədər həyasızlıqlara irtikab olunmayırdı [bulaşılmırdı]. Şimdi sevimli hökumətimizin ancaq ayağa qalxmaq istədiyi günlərində, içəri və dışarı düşmənlərlə mühat olduğu [əhatə olunduğu] bir sırada bu namussuzluqlar nə deməkdir əcəba! Həman varlığımız əleyhinə nümayişlər yapan, vücudumuz binasını baltalamaq istəyən düşmənlər əlinə alət vermək demək deyilmidir?! – yollu haqlı sərznəşlər, təkdiramiz [məzəmmət edici] suallar verilir, ötə-bəridə söylənilirdi... Bu şikayətləri eşitmiş olan Quba qaimməqamı [qəza rəisi] rüfətli [uca rütbəli] [Əmir xan] Xoyski əfəndi bir çox işlərdə göstərmiş olduqları yararlıqlar kimi, bu dəfə də bir əzmi-mətin ilə [məhkəm iradəylə] ortaya atılıb ən əvvəl rüşvətçilikdə açıqcasına müttəhim edilən müstəntiq S-ovun istefasına müvəffəq olmuş və sonra da rüşvətlə mübarizə etmək üçün bir cəmiyyət təşkilinə təşəbbüs etmişlərdir.

Nisanın 23-də məscidi-came həvalisi [ətrafı] əvvəlcə ixbar [xəbərdarlıq] edilib toplanmış əhali ilə xınca-xınc dolu olduğu halda, Xoyski əfəndi başda olaraq

ruhanilər və başqa hökumət məmurları təşrif gətirib əhaliyə xitabən söyləmiş olduqları nitqlərində qaimməqam əfəndi bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] idareyi-kəlam edirlər [nitq söyləmişdir]:

“Camaat, onu bilməlisiniz ki, rüşvətçilik ən məzmun [məzəmmət edilən] və mənfur sifətlərdən olduğu kimi, böyük hökumətləri təməmindən sarsıb tarixlərdən silinmək dərəcəsinə gətirən dəxi həman rüşvətçiliyin fəna nəticəsidir. İştə, baxınız bu gün gözümüz önündə ələy qərpən böyük Rusiya Hökuməti həman rüşvətçilik sayəsində böylə rəzalətli günlər keçirməkdədir.

Rüşvət almaq vicdansızlığını irtikab edən bir hökumət məmuru fəna adam olduğu kimi, rüşvət verən adam da onun kimidir. Rüşvəti verən adam da həman alan ilə xəyanətdə şərikdir demək olar. Zira, rüşvət verilməsə, alınmaz. Əlbəttə ki, vicdanlı bir şəxs, millət və hökumətinə məhəbbət hissi bəsləyən bir müsəlman şu vicdansızlığı yapmaz; nə rüşvət alar, nə də verir. İşbu fənalığın alçaq təbəqələrdə kötü adamlar içində nəşvü-nüma bulduğu [yayıldığı, çiçəkləndiyi] bədihidir [aydındır]. Ona görə lazımdır ki, bu fənalıqla qüvvəmizlə mübarizə edəlim. Məlumdur ki, camaatın yardımı olmadan fəna hərəkətlərlə mübarizə pək müşkül olur. Binaənileyh [ona görə], sizə bu Allahın evinə [əli ilə məscidi göstərir] and verərək rica edirəm ki, təşkil etmək istədiyimiz işbu “Doğruluq Cəmiyyəti”nə yardımçı olasınız. Rüşvət vermədiyiniz kimi, vermiş olanları bildikdə, gizlətməyib bizə məlum edəsiniz. Müavinətiniz olarsa, tez zamanda həman rüşvətçilik bəlasını Quba qəzası daxilindən rəf edə

[aradan qaldıra] biləcəyimizə sizə söz veririm. Biz həman “Doğruluq Cəmiyyəti” mütəşəbbisləri [təşəbbüskarları] ki, ibarət olsun (əhaliyə təqdim edərək) mövqə komandanı Məhəmməd bəy Məhəmmədbəyov əfəndi, Bələdiyyə rəisi Əlibas Əlibəyov əfəndi, Ədliyyə məhkəməsi müdiri Xəlid bəy Qayıbov əfəndi, müstəntiq Mustafa və Yusif əfəndilərdən, bu gün bu Allahın evi cənbində [yanında] və sizin qarşınızda ələnan [açıq-aşkar] Qurani-məcida [şanı uca Qurana] qəsam yad edəcəyiz [and içəcəyik] ki, minbə'd [bundan sonra] nə rüşvət ala və nə də rüşvətçilik bəlasına meydan verək.”

Səbiq Ədliyyə məhkəməsi müdiri Əbdülhəy Cəlilov bütün hökumət məmurlarına qəsam verilməsini və bəxşis adı ilə olsa da, verilən rüşvətlərə qarşılıq çarəsi düşünülməsinə təklif edir.

[Əmir xan] Xoyski əfəndi hökumət məmurlarına “Doğruluq Cəmiyyəti” tərəfindən and veriləcəyini bildirir.

Əhalidən dəxi həman cəmiyyətdə birer nümayəndə olmasını arzu edən səslər eşidilir. Bu təklif dəxi qəbula keçir.

Mövqə komandanı Məhəmməd bəy [Məhəmmədbəyov] əfəndi qaimməqamın işbu təşəbbüslərini təbrik və təhniyətlə [qutlamaqla] Cənabi-haqdan tövfiq [kömək] və camaatdan müavinət arzusunda bulunur. Sonra cəmiyyət üzvləri rüşvət almayıb və rüşvətçiliklə mübarizə edəcəklərini qəsamla birer-birer Qurani-məcidi öpürlər. Xoyski əfəndiyə sıra yetişdikdə, barmağını qaldıraraq Quba qəzasına qaimməqam təyin edildikdən bəri nə bir para aldığını, nə alacağını və alanları şiddətli cəzaya düçar etmək üçün bütün vücudu ilə səy edəcəyini qəsamla

kəlamullahı [Allah kəlamını] öpür və bə'd [sonra] Qurani-şərifini götürüb camaata xitabən:

– Hər kəs bu yolda bizə müavinət etməsə və rüşvət verib, verənləri bilib gizlətsə, bu Quran ona xəsm [düşmən] olsun, – deyir.

Camaat Xoyski əfəndini alqışlayaraq, bir ağızdan olan kimi hər dürlü müavinətdə bulunacaqlarına qəsam yad edirlər.

Xoyski əfəndinin bu gözəl təşəbbüsünün Cümhuriyyətimizin başqa yerləri üçün də sərməşq [nümunə] olmasını arzu edirik.

Hüseyn Rza

Lənkərandan

Denikinçilərin həbsi

Sırağagün 25 rəcəbdə Muğan əsgər nəfəratından bir qitə [hərbi dəstə] şəhərə varid [daxil] oldu. Bunlar bəzən zirehli avtomobil ilə, bəzən də atlı və piyada şəhərin hər bir tərəfini dolaşırdılar. Bunların bu çıxışı qorxu içində yaşayan müsəlman ailələri arasında böyük bir həyəcan və iztiraba səbəb oldusa da, nəticədə iş başında olan rus zabitanı və qeyrəni tutub həbs edirdilər. İşbu məhbüslər [1] Denikin təbliğətçiliyi ilə ittiham edirlər və bəzən də iki ay müddət təhtirəyasətlərində [başlıqları altında] olan əsgərləri məvacibsiz qoyub bütün aidatı [haqqı, gəliri] kəndi ciblərinə toplamaqla müqəssir edildiklərini söyləyirlər. Bunlardan güclü pul və intibahnamə [təbliğət vəərəqələri] və Denikin və qeyri irticai ünsürünün məbeynində [arasında] mərsulat [yazışma, məktublaşma] tutulduğu şayiəsi dövrən etməkdədir.

Əsgərlərin məvacibsizlik üzündən bunlara əsir və dəstgir [əli-qolu bağlı] olan müsəlmanların malına və canına sui-qəsd olduğu müşahidə edilməkdədir. Sübut üçün bir neçəsini ərz edəyim. Bir neçə gün bundan qabaq erməni əsgərləri bir İran təbəəsini 300 manatdan ötrü ağzından bir güllə vurub qətl etmişlər və bir neçəsi Şərifovun evinə girib para və müxəlləfat [ev əşyaları] oğurlamışlar. İşbu xırsızların [oğruların] “şaşka [qılınc] və şapkaları” qaldığından, erməni olduqları müşəxxəs olmuş [müəyyən edilmiş], hətta bunlardan iki nəfəri həbs edilmişdir. Xülasə, burada müsəlmanlara çox azar və əziyyət edilir.

Ağaməhəmmədli

Şamaxıdan

Bizə yazırlar:

İlk əvvəl istiqlalıyyət uğrunda vətən, can və malların [1] fəda edən şirvanlılar bu gün yenə öz varlıqlarını isbat edərək xarəbazara dönmüş vətənləri olan Şamaxıya qayıtmaqdadırlar. Əhali keçən aprel ayının 18-ci günündə bir məclis tərtib edib, qaçqın vaxtında qeyri şəhərlərdə çəkdikləri narahatlıqlarını və töhmətlərini yad edərək “Ac da olsa öz vətənimizdə yaşayacağıq” deyərək Şamaxını abad etmək niyyətində olub, ən əvvəl müvəqqəti bələdiyyə idarəsinin təşkilini qərara aldılar.

İdarəyə seçilən üzvlər:

Kərbəlayi Yusif, Ağalar bəy Hüseynbəyov, Ağalar bəy Fəttahbəyov, Abdulla bəy Əbdürrəhmanov, Kərbəlayi Möhsün, Əliqulu, Hacı Əli, Paşa Adil oğlu, Hacı Sədrəddin, Ələkbər Əkbərov, Ələkbər Məhəmmədzaid oğlu, Məhəmmədağlı,

Kərbəlayi Cabbar, Hacı Ələsgər, Sultan Bədəlov və Məşhədi Rəsul cənabları qərazi-şəxsiyyətlərini [şəxsi məqsədlərini] unudaraq, var qüvvələri ilə səmimi-qəlb-dən bu yolda işləyəcəklərini vəd edib, hərə 100-dən 50 manata qədər idarə mənfəətinə topladılar.

Əhali isə qeyri şəhərlərdə yaşayan cəmi vətəndaşlarından və həmçinin bu yolda işləyən cəmiyyətlərdən, ələxüsus Bakıda olan “Yeni Şirvan”dan xahiş edirlər ki, onlar da bizim bu yolda işləyənlərimizə müavinətdə bulunub, viranə qalmış vətənin qalxmasına və nə yerdə bina olunması barəsində işləyib öz təsəvvürlərini bəyan etsinlər ki, fürsət əldə ikən hər kəs özünə bir dam tiksin, bəlkə gələcək qışda dübarə əhali narahatlıqdan qaçıb kənd və şəhərlərə dağılmasın.

Ağaisa

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Möhtərəm müdir əfəndi!

Qəzetənidə həmin məktuba yer verməyinizi rica edirik.

Çəmbərəkəndindəki müsəlman çocuqlarına məxsus yetimlər yurdunu remont [təmir] etmək üçün bir qədər taxta-şalman lazım idi. Ziyalılar İttifaqı remontu öhdəsinə alıb, Kərbəlayi Ələsgər Hacızadədən və Cabbarzadə cənablarından para ilə taxta almaq istədi. Bu cənablar taxtanın yetimlər yurdu üçün alınmasını anlayıb, 2 min rubləlikdən ziyadə parasız taxta, İttifaqa verdilər və İttifaq da lazım olan yerinə sərf etdi. Bu ali hə-

rəkəti şayani-təqdir [təqdirəlayiq] bilib, Ziyalılar İttifaqı həmin zəvata [şəxslərə] səmimi təşəkkür izhar edir.

Sədr: [Əli bəy] Seyidov

Katib: Camo bəy [Cəbrayılzadə]

İDARƏYƏ MƏKTUB

Balaxana kəndində döşəmə yol qayıtdırmaq üçün 1913-cü ildən bəri neft quyuçularından hər puta alınan yarım qəpik cəm olunub mənə və Hacı Babacana tapşırılmışdı. Bu pul ilə yol qayırdı və mən bu yola etdiyim xərcin siyahı və hesabını sənəd üzərinə kənd pristavına təhvil vermişəm. Pristav da polismeysterə göndərrib və bu hesabın təhqiqi və təftiş nəticəsində dürüst olmasından itminan [arxayınlıq] hasil olduğu üçün məzkur [deyilən] sənədlər kənd vəkili Atabala Səfərəli oğluna tapşırılıb. Mart hadisəti zamanı bəzi bolşeviklik edənlər məni bu pula xəyanət etməkdə müttəhim edirlər. Məzkur hadisədən sonra həmin şəxslər bu sənədlərin kənd vəkiliyə olmasını bilib, ondan iyun ayının 6-sında almışlardır. İndi bu sənədlər mənə öz doğru olduğumu isbat etmək üçün lazımdır. O şəxslərin bu sənədləri kənd vəkiliyə qaytarmasını təmənnə [xahiş] edirəm.

Nasir Əlikərimzadə

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] parafelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonni küçədə nömrə 6.

8710

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Arvad diş həkimləri Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırmə dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

İtibdir

Əbdülhəmid Salamovun Şamaxıdan aldığı pasportu itibdir. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

İtibdir

Ağaqulu Hüseyinqulu oğlunun mayıs ayının 1-də bir cib dəftəri içində bir dənə “kupça krepost” [daşınmaz əmlakın mülkiyyət sənədi], 3 min manat pulun qəbzi və zayomnu bankın üzvlük kağızı və qeyri kağızlar itibdir. Tapan əşxasdan [şəxslərdən] acizanə rica edirəm bu adresə gətirib verməklə bərabər 2 yüz manat bəxşiş alsın.

Adres: Bolşoy Morskoy və Tarqovı küçələrin küncündə Ağaqulu Hüseyinqulu oğlunun dükanı.

8762

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilirlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Eyni müamələ gözləyirik**

səh. 56. “.....”: Bir sətir nöqtələr qəzetdə var.

Qəzetələrdən

səh. 59. “Kirenaika”: Şimali Afrikada tarixi vilayət.

“Sənusilər”: 1837-1969-cu illər arasında Şərqi Sudan və Liviyada hökm sürən sülalə. Dini-siyasi cərəyan olan Sənusilik təriqətinə mənsub idilər.

Şimali Qafqaziyada

səh. 60. “Könüllü ordu səflərinə”: qəzetdə “səflərinə” yerinə “sınıflərinə” getmişdir.

səh. 61. “Düvəli-Mərkəziyyə”: Mərkəzi Dövlətlər (yaxud Mərkəzi Hökumətlər); Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətləri (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan).

Azərbaycan haqqında**tarixi, ədəbi və siyasi məlumat**

səh. 63. “Habeas korpus” [Habeas Corpus Act]: İngiltərə Parlamentinin 1679-cu ildə qəbul etdiyi və Böyük Britaniya Konstitusiyasının tərkib hissəsi olan insan hüquqları aktı.

“Maqna Xarta Libertatum” [Magna Carta Libertatum]: Böyük Azadlıqlar Xartiyası. İngiltərədə 1215-ci ildə tərtib edilən siyasi-hüquqi sənəd. İngiltərənin azad əhalisinin hüquqlarını qoruyan və kralın səlahiyyətlərini məhdudlaşdıran bu sənəd, insan hüquqları anlayışının inkişafında mühüm rol oynamışdır.

səh. 64. “...və azlıqda qalan millətlərin nümayəndələri...”: “azlıqda” yerinə qəzetdə “azadlıqda” getmişdir.

“Məclisi-Məbusanda ümum firqələrin rəislərindən mütəşəkkil...”: qəzetdəki mətn-də bu abzasda cümlələr qarışmışdı, mümkün qədər düzəlttik.

“Senyoren Konvent”: Qanunverici orqanda, siyasi partilərin liderlərindən ibarət Şura.

Dağıstan günü

səh. 69. “X.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Tiflis Yujni park**İngilis üsərə qəragahından**

səh. 69. “kanuni-sani 35”: rumi təqvimlə göstərilmişdir; kanuni-sani 1335-ci il, miladi təqvimlə 1919-cu ilin yanvar ayına uyğundur.

Bakı xəbərləri

səh. 72. “Ziyalılar İttifaqında”: bu mətn-də, rəqəmlərlə göstərilən bəndlərdə bəzi yerlərdə qarışıqlıq var; hərflərlə göstərilən bəndlər isə qəzetdə ərəb əlifbasının hərflərinə müvafiq olaraq əlif, be, te kimi verilmişdir.

Azərbaycanda:**Lənkəranda**

səh. 77. “25 rəcəb”: hicri təqvimlə göstərilmişdir; 25 rəcəb 1337-ci il, miladi təqvimlə 26 aprel 1919-cu ilə uyğundur.

Çərşənbə axşamı, 6 may 1919-cu il, nömrə 173

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 5 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 6 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rubla, axırını səhifədə sətri 3 rubla, itən şeylər və yer axtarınlar üçün 2 rubla.

Kvorum təyin olunan vaxta qədər gəlməzsə, 2-ci iclas saat 5-də qanuni hesab olunacaqdır.

8764

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Nəzir qəbul edir: Şəşənbə [çərşənbə axşamı], çaharşənbə [çərşənbə] və şənbə günləri saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 40-35. Müavini-nəzir: Hər gün saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 51-35. Müdir iş hər gün saat 11-dən 1-ədək. Telefon nömrə 40-00.

Daftaxanana müdiri (imza) T-120

BƏHRİ-XƏZƏR İSTEHLAK CƏMIYYƏTLƏRİ İTTİFAQI “KOOPERATSİYA”

Bununla Bakı və dairəsi idarəsi istehlak cəmiyyətləri vəkillərinə elan edir ki, Şəşənbə axşamı may ayının 7-sində çaharşənbə günü may ayının 7-sində saat 4-də “Kooperatsiya” binasında (Qorakovskaya nömrə 4, Tsaturovların evində) təcili nümayəndələr iclası çağırılır.

Gündəlik məramnaməsi:

1) Yeni məhsulət idarələrinin alınması barəsində.

اَزْبَايْجَان

سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تۈرک غەزەتیدیر.

اعلان

تجارت وصناعت نظارتی بونگه اعلان ایدرکه، تظارت ساین «تانیونال» سهاکتانسنده، (وائیستی وولایستی کچه لرگ کینده).

نظر قبول ایدره سه شنبه، چهارشنبه وشنبه کونلری ساعت ۱۱ دن ۲ به ۴ تک بیلون نورو ۳۵-۴۰.

سایر نظره هرگون ساعت ۱۱ دن ۲ به ۴ تک بیلون نورو ۳۵-۴۰.

میلون ایسه هرگون ساعت ۱۱ دن ۱ به ۴ تک بیلون نورو ۴۰۰۰.

دفترخانه مدیری (امضا)

بص خور استهلاک جمعیتلری اتفافی قونوبه ارتسییه

بگه یکی و دارسی ادارسی استهلاک جمعیتلری وکلریه اعلان ایدرکه چارنیه کونلی تظارت ساعت ۴ ده «قونوبه ارتسییه» شنبه (چهارشنبه) نورو ۳۰ ساتورونکونوبه (نورو) تاجیلی نمایندهلر اجلاسی چاغریلوی.

نویسه مرئیه

۱) یکی حصولات اداریلریک اتفافی بارسنده. فوروه سین اولغان و قدر وقره کمرسه ۲ صی اجلاس ساعت ۵ ده نازری حساب اولانجدر. ۸۷۶۴

مجارستانده عسکرلک

بشده شوریریر که رومانی اوودونک حجومی کو کالی صفیه عسکر جیح ایلمه. بیه

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

بشده عسکرلک

محل اداره:	یاکو، وودوفسکی و فورسکی
آبونه شرایطی:	یاکو، وودوفسکی و فورسکی
باکو ایچون:	۶ آغلی ۲۰ روبه ۲ ۳۵ ۰ ۳ ۰ ۵۰ ۰ ۳
غیر شهرلر ایچون:	۱ آغلی ۲۵ روبه ۲ ۳۵ ۰ ۳ ۰ ۷۰ ۰ ۳
تک نسخه مات	۳۸-۶۰

صلح اطرافنده

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

صلح قونراسی ایلمشده ایلیا تانیله...

“Azərbaycan” qəzetinin 173-cü nömrəsinin 1-ci səhifəsi

dəxi müqəddəmki [əvvəlki] faciələrin müsəlman millətinə nə qədər tələfat və zülmələr oldu və hərbi nizam bilmədiklərindən müdafiə etməyə müqtədir olmayıb, irz və namusları əllərindən getdi.

Pəs, əlbəttə, tamam millət bu barədə bilittifaq [birgə] qeyrət və namus ilə çalışmalıdırlar, ta ki, əxzi-əsgər işinə heç bir tərəfdən xəyanət yol tapmasın.

Fəlihəza [ona görə], cənabınıza əkidən müqərrər olur ki [möhkəm tapşırırlar ki], ruhani mollalara vəz və nəsihət və tövsiyə edəsiniz ki, əsgərlik əmrini nizam və qayda üzrə cari olmaq üçün bəzli-hümmət [hümmət sərf etsinlər] və artıq diqqət etsinlər və əlbəttə düşünsünlər ki, bu halda hökuməti-islamiyyənin əsgərə artıq ehtiyacı vardır və bu yolda səy və hümmət etmək vəzaifi-diniyyənin ən mühüm əmrələrindəndir və mollalara əlavə məlum edəsiniz ki, hər-ayinə [mütləq] ehyanən [bəzən] əsgərlik əmrində dəftərə müxalif olaraq şəhadətnamələr verələr və yənkə dəftərə əl vurub təğyir və təbdil edələr [dəyişdirələr], məşər günündə böyük cavabdəhəndə və hökumət indində [nəzində] müqəssir hesab olub, xidmətlərindən məzəl olmaqdan [qovulmaqdan] əlavə, cəzalara giriftar olacaqlar.

*Şeyxülislam
Axund Ağə Ağəalizadə*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Romaniya-Macar müharibəsi

Peştədən xəbər verirlər ki, Romaniya ordusunun hücumu dayandırılmışdır. Bir çox yerlərdə Qırmızı ordu əks-hücumu

keçməyə müvəffəq olub neçə gün əqdəm [qabaq] tərki edilmiş şəhərləri işğal etmişdir.

Macarıstanda əsgərlik

Peştədən xəbər verirlər ki, Romaniya ordusunun hücumu könüllü sifətilə əsgər cəm edilməsinə bais olmuşdur. Peştədə və ətrafında fəhlələr qırmızı bayraq altına cəm olmaqdadırlar. Paytaxtda fəhlə alayları təşkil edilməkdədir. Bu alaylardan səkkizi Şura Hökuməti qarşısında rəsmi-keçid yapacaqdır.

Mitinqdə Orlandonun nitqi

Parisdən teleqrafla xəbər verirlər ki, Kvirinal meydançasında nümayiş olan zaman İtaliya nümayəndəsi Orlando camaatına xitabən söylədiyi nitqində demişdir ki, İtaliya aclığa davam etmişsə [dözmüşsə də] də, heç vaxt namuzsuzluğa davam etməz [dözməz]. Orlandonun nitqi sürəkli alqışlarla qarşılanmışdır. Camaat İtaliya ordusu baş komandanını alqışlayıb izhar etmişdir ki, lazım olduğu təqdirdə ordu və donanma öz vəzifəsini ifa etməyə hazırdır. İtaliyanın hər yerində nümayişlər olmaqdadır.

Fransa və bolşeviklər

Parisdən İstanbula teleqraf edirlər ki, yekşənbə [bazar] gecəsi Fransa Məclisi-Məbusanı 8 milyard 500 milyon frank təzə istiqraz məsələsini müzakirə etməyə başlamışdır. Renodel bu məbləğin 10 milyona qədər azalmasını təklif etmişdir. O zaman hökumət etibar məsələsini qaldırmışdır. Nəticədə [də] sosialistlərin təklifi 131 səs əleyhinə 362 səslə rədd edilmişdir. İclasın axırında Xariciyyə Nəzarəti

katibi Abrami hökumət namından böylə bəyanat vermişdir:

“Fransa hökuməti bolşeviklərlə mübarizə edən millətlərə həqiqi müavinət [köməklik] göstərməyi qərara almışdır. Fransa hökuməti əsliyə [silah], pul, libas, mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] və hər cür şeylərlə müavinət edəcəkdir. Bu işdə Fransa hökuməti hamı Müttəfiq dövlətlərlə müttəhid [birgə] hərəkət edir.”

Katibin bu bəyanatından sonra Pişon dəxi müxtəsər surətdə bəyanat vermişdir. Axırda hərbi istiqraz 97 səs əleyhinə 411 səslə qəbul edilmişdir.

- İstanbuldan xəbər verirlər ki, bura məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dairələrində] belə hesab edirlər ki, Fransa Vəkillər Palatasının hərbi istiqrazı əksəriyyətlə qəbul edilməsi Fransa siyasətinin tərəddüdatı haqqında olan güft-gulara [söz-söhbətlərə] və Fransanın bolşeviklər əleyhinə olan hərəkətdə iştirak etməmək arzusunda olması xüsusunda olan danışıqlara nəhayət verir. Fransanın bolşeviklər əleyhinə mübarizə üçün para, əsliyə və mühimmatla müavinət edəcəyi xəbəri İstanbulda böyük təsir bağışlamışdır. Bununla əlaqədar olaraq Klemansonun hökumət başına qayıdacağını bu yaxın günlərin işi hesab edirlər. Verilən xəbərlərə görə, Pişon və Klemanso Palatada bəyanat verməkdən qabaq Venizelos ilə uzun müzakirətdə bulunmuşlar. Venizelos isə dərhal Atinaya teleqraf göndərərək, tezliklə Cənubi Rusiyaya qoşun göndərilməsini əmr etmişdir.

Yunan komandanlığının təklifi

Yunan generalı demişdir ki, Rusiyaya

əsgər gətirildikdən sonra Yunanıstan təklif edəcəkdir ki, bolşevik dəstələrini tək başına Ukraynaya qovmaq ona vagüzər edilsin [tapşırılsın].

- Vilnanın [Vilnüsün] polyak qoşunları tərəfindən işğal edildiyi barəsində polyakların verdikləri xəbərlər uydurmadır. Vilna əhalisi aclıqdan zinhara gələrək bolşeviklərin əleyhinə çıxaraq, onları oradan qovmuşlardır. Moskvadan gələn polyak bolşevik alayı üsyançılara qoşulmuşlar. Bəzi xəbərlərə görə, polyak qoşunları küçə müharibəsində iştirak etmişlərdir.

Samara – Kazansk altında qırmızı qoşunlar tərəfində könüllü alayı məğlub edilmişdir. Onların köməyinə göndərilmiş olan 8-ci Orenburq və 47-ci atıcı alayı bolşeviklərlə mübarizədən imtina etmişlərdir. Bu alay nəfəratı tamamilə atılmaqda edilməmişdir.

- Nyu-York ətrafında olan silah zavodunun fəvqəladə bir surətdə genişlənməsini və o zavodun Almaniyadakı böyük “Krupp” zavoduna döndərilməsinə hərbi departman qərar vermişdir.

Bolşeviklərin məlumatı

Cənubi cəbhə - Baxmut dairəsi - Düşmənlər Xatsepovka mövqifini [stansiyanı] işğal etmişlərsə də, lakin bizim qitəatın [hərbi hissələrin] əks-həmləsi ilə oradan çıxarılmışlar. Şərq tərəfdə isə düşmənin qüvvəsi artıq olduğundan biz Çernuxino mövqifini tərki etmişdik.

Luqansk dairəsi [si] - Bizim qitələr həmləyə keçərək Pervozvanovka mövqifini işğal etmişlərdir.

Kamensk[o]y] dairə[s]i - Maniç nəhrinin cənub cərəyanının cənub cəhətində bizim həmləməz vüsətlərin.

Tixoretsk dairəsində - Düşmənlərin Torqovaya qarşı ediləcək həmlələri onlar üçün böyük tələfatla dəf edilmişdir.

Şərq cəbhəsində - Orenburq dairəsi - Orenburqun beş verstliyində düşmənlər Menovoy dvoru işğal etmişlərsə də, əks-həmləməzlə geri püskürtülmüşlər.

Buzuluk və Buquruslanski dairə[s]i - Bizim yürüşümüz getdikcə vüsətlərin.

Sergeyevsk[o]y] dairəsi – Sergeyevsk[o]y]nin 18 verstliyində düşmənlər Karavayevonu işğal etdilər.

Buqulmin[ski] dairəsi - Dəmiryolun cənubunda bizim hissələr 15 verst geriyyə çəkilməmişlərdir.

Fəhlələrin işdən imtinası

Rusiya Şura Hökuməti ilə mübarizə etməkdən ötrü gəmiləri sazlayıb bəhriyyə [donanma] könüllüləri ixtiyarına vermək üçün hökumət tərəfindən verilən əmrə qarşı gəmi fəhlələri qan tökmək və ruslarla müharibə etmək istəməyib, gəmiləri sazlamaqdan imtina etmişlərdir. Hökumət fəhlələrə güzəştə bulunmuşdur.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransı iclasında İtaliya nümayəndələrinə məxsus olan üç yerin boş olduğu, nümayəndələrin iclasda iştirak etmədiklərini göstərir. Dünən Konfrans işləri təcilən [sürətlə] irəliləyirdi. İtaliya məsələləri əvəzinə digər məsələ [məsələ-

lər] qoyulmuşdur. Sülh müahidənaməsi [sazişi] qəti surətdə qurtarmışdır, cümə günü Almaniya sülh nümayəndələrinə təqdim ediləcəkdir. Nemeslərin bir hissəsi dünən varid olmuşlar [gəlib çatmışlar], bir hissəsi də sabah gözlənilir. Paris əhalisi nemeslərin vüruduna bətinadirlər [gəlişinə etinasızdırlar]. Sülh Konfransı hakəza [habelə] Paris əhalisi[nə] hökumətin adi iclaslarından artıq maraqlı deyildir. Almaniya nümayəndələrinin əminiyətdə olmaları üçün fransız saldatlarından qarovullar qoyulmuşdur.

Londondan xəbər verirlər ki, Konfrans müttəhidülrəy [yekdilliklə] Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] yeni nizamnaməsini qəbul etmişdir. Bu nizamnaməyə bəzi maddələr əlavə edilmişdir. Böylə ki, Cəmiyyəti-Əqvama daxil olanların iki ildən sonra oradan çıxıb ləcəkləri qeyd edilmişdir. Cəmiyyəti-Əqvamın qərarı Cenevrədə olacaqdır. Fəqət buradan başqa yerə də köçürülə biləcəkdir. Hər ittifaqa [ehtimala] qarşı Cəmiyyəti-Əqvam üzvlərinin həpsi üçün həkəm (arbitraj) məcburi olacaqdır.

Yaponiya məsələsi

Yaponiya nümayəndələri nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə ciddi mübahisəyə girişmişlər. Üçlər Şurasının səhəri cələsində [iclasında] eyni surətlə onlara cavab verilmişdir. Yaponiya nümayəndələri iclasın axırına qədər orada qalmışlarsa da, lakin aralıqda razılıq əmələ gəlməmişdir. Bu məsələ gündüzkü iclasda yenidən müzakirə ediləcəkdir.

Üçlər Şurası Makino ilə danışıqdan sonra Belçika tələbatı müzakirəsinə girişmişdir. Deyirlər ki, Belçika, tələbatı

qəbul edilmədiyindən dolayı narazılığını izhar etmişdir. Sabah Dördlər Şurası Avropa məsələsinə keçəcəkdir.

Ermənistan sülh nümayəndələrinin pul iddiaları

İstanbulda müntəşir [nəşr olunan] “Jamanak” qəzetəsi xəbər verir ki, ermənilər Parisdə Sülh Konfransına Avropa müharibəsi zamanı ermənilərə yetişən maddi xəsarət üçün 19 milyard frank iddia edirlər. Bu barədə tələbnamələrini Konfransa təqdim etmişlərdir.

1) Kənd fəllahət [əkinçilik] işlərinin pərişan edilməsindən dolayı 4 milyard 739 milyon frank.

2) Şəhərlərdə ev müxəlləfatının [əşyalarının] dağılmasına görə 3 milyard 60 milyon frank.

3) Davada məqtul olan [müharibədə öldürülən] şəxslərin ailələri üçün 7 milyon frank.

4) Xəstə və yaralı erməni saldatları üçün 250 milyon.

5) 4 il müharibə zamanı 160 min erməni ailəsinə toxunan xəsarət üçün, hər ailəyə 4 min frank olmaq üzrə 540 milyon frank.

6) 350 min nəfər erməniyə edilən təcavüz və xəsarətdən ötrü, hər birinə 1000 frank olmaq üzrə 350 milyon frank.

7) Qafqaziya fərarilərini [qaçqınlarını] saxlamaq üçün 300 milyon frank.

8) Milli və kəlisə [kilisə] xəsarətləri 75 milyon frank

9) Cəbrən [zorla] zəbt edilən şeylərdən ötrü 200 milyon.

Yekunu 14 milyard frank edir ki, Ermənistan Cümhuriyyətinin zərəri ilə hamısı 19 milyard frank edir.

YENİ BİR MÜXTİRƏ

Milliyyət prinsipi və türklərin haqqı – İstanbul məsələsi – Hərb borclarımız nasıl itfa edilməli [bağlanmalı]?

İsveçrədə, Cenevrə şəhərində iniqad edən [baş tutan] Türk Hürriyyətərvəran Konqresi tərəfindən Sülh Konfransı nəzdində türklərin hüququnu müdafiyyə məmur edilən Şərif paşanın Sülh Konfransına verdiyi müxtirələrdən [yazılı müraziatlərdən, qeydlərdən] birini dün nəşr etmişdik. Bu gün də müşərünileyhin [adı çəkilən şəxsin], məmləkətimizin müqəddəratına dair Konfransa vermiş olduğu müdəlləl [dəlili-sübutlu] və əhəmiyyətli ikinci müxtirəsinə də nəşr edirik. Bu müxtirə də, dün nəşr etdiyimiz müxtirə kimi Sülh Konfransına iştirak edən bütün dövletlər mürəxxəslərindən [nümayəndələrindən] başqa, fransız əyan və məbusanına da tövdi [təqdim] edilmişdir:

Əvvəlü-axir əfkəri-əsryyəyə [zamanənin rəyinə] tərəfdar olan Osmanlı Hürriyyətərvəran Firqəsi bütün istiqbal və səadətə-cahanın məsnəd və müttəkasi [bütün dünyanın gələcəyinin və səadətinin istinad etdiyi və söykənəcəyi] olacaq olan milliyyət prinsipini kəndi proqramına kamali-səmimiyyət və xülus ilə qeyd və əlavə etməkdə heç tərəddüd etmədi.

Məmləkətimizin ərazi-vəsəsinə əqvami-müxtəlifə sakin olmaqdadır [geniş ərazisində müxtəlif xalqlar yaşamaqdadır] ki, bunların bəzi həvalidəki əksəriyyəti-irqisi [bəzi yerlərdə irqi baxımdan çoxluq təşkil etmələri] heç bir etiraza məhəl [yer] buraxmayacaq qədər aşikardır. Bu etibarla, Sülh Konfransının böylə bir vəziyyətdə bulunan əqvama, tələb etdikləri

hüdudi-təbiyyəni [təbii sərhədləri] bəxş etməsi tamamilə doğrudur.

Buna müqabil, baxırsınız Asiyayi-süğ-rada [xüsuslə Kiçik Asiyada, Anadolu] öylə bəzi həvali vardır ki, burada böyük tarixi istilalar bir taqım milləti-məxlutənin [qarışıq millətlərin], müxtəlif ənasiri-əsliliyə və fəthədən ibarət kütəlati-mütəkə-sifənin [müxtəlif yerli ünsürlərlə oranı fəth edən ünsürlərin qarışmasından ibarət sıx kütlələrin] peydasına səbəbiyyət vermişdir ki, bunlar arasında türk milləti; işbu müxtirəyə məruz olub [bu sənədə əlavə edilib], səhhəti-mündəricatı məhəllinə göndəriləcək müxtəlif bir komisiyanın tədqiqat və təhqiqatı ilə əlbəttə sabit olacaq [mündəricatının doğruluğu yerlərə göndəriləcək qarışıq tərkibli komisiyanın tədqiqat və araşdırmaları ilə şübhəsiz təsdiqlənəcək] olan ehsaiyyət [statistika] cədvəllərindən anlaşılacağı vəchlə, aşkar surətdə əksəriyyətdə bulunur. Məruzə [qeyd edilən] cədvəllərə nəzərən, qeyri-türk ənasirinin [ünsürlərinin] ədədi-nüfus məcmusu [əhalisinin sayının cəmi] türk əksəriyyətinin ancaq bir sül[sü] [üçdə biri] nisbətindədir.

Eyni istatistiklərin səhhəti [doğruluğu] Fransa Xariciyyə nazirinin 3 təşirini-sani [noyabr] 1896 tarixində Məclisi-Məbusanda irad etdiyi [söylədiyi] atidə[ki] [aşağıdakı] sözlərlə məəziyədə tədqiq və təyid olunmuşdur [artıqlaması ilə təsdiq edilmişdir]:*

“Əllərimizdə bulunan istatistik cədvəllərinə nəzərən əlyövm [hal-hazırda] yalnız mövzui-bəhs və münəqişə olan

* Fransa Cümhuriyyəti cərideyi-rəsmiyyəsi [rəsmi qəzeti] 4 təşirini-sani [noyabr] 1896 tarixli nüsxə, səhifə 1357-1358.

türk vilayətlərdəki erməni əhalisi səkə-neyi-ümumiyyənin [ümumi əhlinin] hər halda yüzdə on üçündən fəzləsini təşkil etməz. Bütün məmaliki-Osmaniyyədə sakin ermənilərin məcmuyi-nüfusu şübhəsiz üç milyona bəliğ deyildir [çatmır].”

Anadolu vilayətində erməni ünsürünün nüfus etibarını ilə təzə-təqsim və tövzisi pək qeyri-müsavidir [olduqca qeyri-bərabər bir şəkildə paylanmış və yayılmışdır]. Bəzi tərəflərdə onlar daha mütəkə-sif [sıx] bir halda və bəzi tərəflərdə isə daha seyrək və dağınıq bir surətdə yaşayırlar. Vəlhasil, bu bədbəxt əhalinin həqiqətən əksəriyyəti təşkil etdikləri və ətrafında az-çox haizi-muxtariyyət [muxtariyyətə nail] bir hökumətin təəssüs edə biləcəyi [qurula biləcəyi] bir mərkəzi vücuda gətirə biləcəkləri tək bir nöqtəni baladakı [yuxarıdakı] vilayətdə görüb bulmaq mümkün deyildir.

Bu şərait təhtində [altında] bizə mübaliğəli görünən müddəiyatdan [iddialardan] qeyri mətalibəti [mətləbləri] nəzəri-etibara almamaq surəti ilə əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan bir ünsürə bəxşi-istiqlal etmək, milliyət prinsipinin xilafına olaraq əksəriyyətin hüquqi-milliyəsini sadəcə heçə sanmaq demək olar.

Məzkur [deyilən] prinsipin adılana bir surətdə tətbiqi mətlub və mültəzəm [tələb olunan və lazımlı] isə, Sülh Konfransı əlaqədar tərəflərdən biri və ya digəri tərəfindən arz və iradə [təqdim] olunan istatistik cədvəllərinə təməssükdən sərfinə nəzər edərək [statistika cədvəllərinə istinad etməkdən əl çəkərək], əksəriyyət və ya əqəliyyətin [çoxluq və ya azlığın] hanki qöv-mə mənsub olduğu eyicə bilinməyən, binaənileyh [buna görə], münəzəfi [müba-

hisəli] olan həvalidə rəyi-amm [referendum] üsuluna müraciət etməlidir.

Milliyət prinsipi hər tərəfdə tanınmış və hər kəsə qəbul edilmiş olmasına binaən, balada [yuxarıda] tövsiyə etdiyimiz təzə-müamilə [hərəkət təzə] hər kəsin məzhəri-təsvibi [hər kəsin təsdiqinə nail] olacaq və bunun nətəyici [nəticələri] önündə hər kəs baş əyməkdən başqa bir şey yapmayacaqdır.

İstanbul şəhərinə gəlincə, bu, hər şeydən əvvəl bir türk şəhəridir. Onsuz Türkiyənin bəqa və davamı qabili-təsəvvür deyildir. Cameləri ilə, minarələri ilə, abidəti-ümumiyyəsi [bütün abidələri] ilə digər heç bir yerdə təsadüf edilməyən bir mədəniyyəti-məxsusə nümunəsini ibraz edən [göstərən] Dərsəadətdə [İstanbulda] türklər bir əksəriyyəti-qəhirə [qəhir əksəriyyət, böyük çoxluq] təşkil edirlər. Əgər buna və hər şeyə rəğmən bu şəhər beynəlmiləlləşdirilsə, Türkiyənin vücudundan yalnız bir ət parçası deyil, fəqət qəlbi qoparılacaqdır. Zira, Dərsəadətsiz bir Türkiyə, damarlarında artıq qan qalmamış və mənbeyi-həyatından məhrum buraxılmış bir cəsəd olacaqdır. Fəzlə olaraq, Bəhri-səfid [Aralıq dənizi] qapılarına dayanmaq üzrə bulunan bolşevizm hərəkət və cərəyanına qarşı bir səddi-hail [manəə, çəpər] çəkməyə qadir bir qüvvət bilə-bilə imha ediləcəkdir. Nəhayət, vəziyyəti-coğrafiyyəsinə dolaylı iki qiteyi-ərzə [dünyanın iki qitəsinə] şüalar saçan Dərsəadəti beynəlmiləl bir şəhər halına qoymaq, milliyət prinsipinə qələbə çalmaq istedadını göstərən bəzi fəsadkar fikirlər üçün bir mərkəzi-sirayət [yayılmə mərkəzi] vücuda gətirmək deməkdir.

* * *

Ərazi məsələsinin mahiyyəti nə olursa-olsun, Gənc türk Hökumətinin bidəyət-i-hərbədən [müharibənin əvvəlindən] bəri Almaniyada əqd etdiyi [imzaladığı] borclar haqqında Sülh Konfransının nəzəri-diqqətini cəlb etmək istərəm.

Almaniya kəndi mənfəətinə olaraq Türkiyəni hər bə sövq və təşviq etdiyi üçün məmləkətimizin məriülzıkr [deyilən] borcları təsviyəyə [təməzləməyə] məcbur edilməsi qətiyyəni caiz [uyğun] deyildir. Binaənileyh [ona görə], Sülh Konfransının mü-təntən [təntənəli] bir qərarı ilə Türkiyəni bu borclardan qurtarmaq, bunları Almaniyaya təhmil etmək [yükləmək] bir lazimeyi-nisfət və ədalətdir [insaf və ədalət baxımından zəruridir]. Hökuməti-Osmaniyyə ilə Şərqdə bilaxirə [sonradan] təşəkkül edəcək yeni hökumətlər arasında dünyuni-Osmaniyyənin təqsimi [Osmanlı borclarının bölünməsi] məsələsinə gəlincə, məlulini-əsgəriyyəyə və mütaqaidini-mülkiyyəyə və əsgəriyyəyə [hərb əlillərinə, mülki və hərbi təqaüdçülərə] verilməsi iqtizadə [lazım gələn] təzminat və maaşat [maaşlar] daxil olmaq üzrə, hər bədən əvvəlki dünyuni-Osmaniyyənin [Osmanlı borclarının] bizimlə Türkiyədən ayrılan qitələrin [parçaların, hissələrin] vüsət [genişlik] və qiymətinə görə təqsim edilməsinə [bölünməsinə] kimsənin maneə və mötəriz olmayacağına [etiraz etməyəcəyinə] əminiz.

Türkiyənin Balkan hərbindən sonra qəib etdiyi vilayətlərlə Rumeliyi-şərqiyyə [Şərqi Rumeliyyə] aid hisseyi-deynin [borc hissəsinin] təsviyəsi məsələsi vaxti-axirə təliq edildiyindən [axır vaxta saxlandığın-dan], Sülh Konfransının bu məsələni şimdiki konqredən daha səlahiyyətədar bir mərcəyə [quruma] tövcih ediləmməyəcək

[yönləndirilməyəcək] olan şikayət və mətalibəti-müstəqbaləyə [gələcəkdəki şikayətlərə və tələblərə] meydan verilməmək üzrə baladakı məsail [yuxarıdakı məsələlər] ilə birlikdə kəsib atması acəba münasib və müvafiq olmazmı?

XƏZİNƏ OĞURLUĞU

Rus bürokratiyasının Qafqazda buraxdığı çox bədkirdarlıqlardan [yaramazlıqlardan, pis hərəkətlərdən] biri də xəzinə oğurluğudur ki, buna rus ədəbiyyatında gözəl bir təbirlə “казнокрадство” deyirlər. Qafqazın işğal olunduğu gündən başlayaraq canişinlərin tədbir və ənvai vəsilələri [növbənin vəsilələri] ilə rus ünsürü buraya bir çox məmurluğa dəvət olunur. Lakin rusların halal və namuskar qismi yeni işğal olunmuş uzaq və əcnəbi bir ölkənin məmurluğuna çox da meyil və həvəs göstərmədiyindən, əcnəbilər arasında məmurluğu qəbul etmiş ruslara bir çox imtiyazlar verilir ki, ümdəsi yüz cürə ünvanlar altında xəzinədən məvacibdən əlavə, “iaşələr” əxz etmək idi. Bu iaşələrin öylə uydurma adları vardır ki, türkcəyə tərcümə olunmadığından, timsal üçün bir neçələrini burada rusca qeyd etməliyəm. Məsələn: Третное не въ зачеть жалованья, Подъемный, Суточные, Курьерския, Квартирные, Обмундировочныя...

Bunlardan əlavə, sairləri də çoxdur ki, yazmaqda vəsfə gəlməz. Bunlar hamısı ondan ötrü icad olunmuşdu ki, rus ünsürünü Qafqaz məmurluğuna həvəsləndirsinlər. Söz yoxdur ki, rusların tamahkar qismi bu iaşələrə aldanıb fövc-fövc [dəstə-dəstə] ölkəmizə gələrək, canişin-

lərin qoyduğu qanunlara istinadən kamali-cürətlə Qafqaz xəzinəsini soymağa başladılar. Bir bu qədər uydurma ünvanlı iaşələri almış məmurlar Qafqaz xəzinəsini özlərinin südlü inəyi bilib həddindən artıq sağirdilər. Qafqaz füqərə və zəhmətkeşlərindən cəbrən [güclə] və zorən alınmış vergilər ki, xəzinənin ümdə varidatı idi, həman uydurma ünvanlar altında asanca rus məmurlarının ciblərinə daxil olurdu. Buna kifayət etməyərək, rus məmurları məmləkətin torpaqlarını, meşələrini, sularını, mədənlərini böyük rüşvətlərlə bəzi sərvətdarlara qeyri-rəsmən satırdılar, yaxud icarəyə verirdilər. Torq [hərrac] və müzayidə kimi xəfi [gizli] məsələlərin sirrini də böyük rüşvətlərlə açırdılar. Xülasə, Qafqaz xəzinəsi həm açığına, həm də gizlin vasitələrlə soyulurdu, talan edilirdi. Bunu müşahidə etmiş canişinlər gözlərini yumub özlərini bilməməzliyə vururdular. Əhalinin dərisini soyub yüz cürə vergi almış hökumət bu vergiləri xəzinədən hər təriqlə [yolla] olur-olsun çıxarıb, məmurların ciblərini doldurmağa məhz bundan ötrü razı olurdular ki, rus məmurları istibdadın Qafqazda tərəfdar və köməkçiləri olsunlar. Odur ki, xəzinədən oğurlanmış pulların üstü açılmazdı. Təsadüfən açıldığı halda öylə təftişlər yapılırdı ki, nəticəsində “oğrular doğru” çıxardı.

Qafqaz əhli xəzinəyə xəlifələrin beytülmali nəzəriylə baxdığından, bir bu qədər xəzinə oğurluqlarına qarşı mat və məbhut [heyətdə] qalırdılar. Sonralardan yerli məmurlar da, əvvəlcə gürcü və ermənilər və axırda da müsəlman məmurları xəzinədən çap vurmağa alışdılar. Böylə ki, Aleksandr və Nikolay dövrlərində xəzinə oğurluğu adi məsələlərin ən adisi

olmuşdu. Xəzinədən oğurlamayan məmurlara gülürdülər. “Filankəs abid olubdur” – deyə məsxərəyə qoyurdular.

Bugünkü xəzinə oğruları yenə rus istibdadı əli ilə tərbiyələnməmiş həman şəxslərdir ki, xəzinəyə köhnə nəzərlə baxıb, mövqeyi düşdükcə camaatın beytülmalını rahatca udurlar. Timsal olaraq, Rəşid İsmayılovun hərəkətini göstərə bilərik. Naxçıvan füqərasına paylamaq üçün 900 min rublə verilmiş pulu bu cənab günün günorta çağı oğurlamaq istəyirsə də, məqsədinə nail olammayır. Oğurluğun üstü açılır... Bunu hərəgah bir rus məmuru yapsaydı, söz yoxdur ki, buna tamam azərbaycanlıların bir bəd-xahı, hətta xaini kimi baxılırdı. Lakin İsmayılovun müsəlman, həm də azərbaycanlı olduğundan naşi [olduğuna görə], onun hərəkətinə hökumətin və camaatın nə nəzərlə baxacağını və buna qarşı nə kimi cəzaların dərəcəsini göstərməkdə insan aciz qalır. İsmayılov rus olsaydı, vətənin xaini sanılırdı. Müsəlman olduğu halda – xəyanətdən böyük nə kimi cinayətin mürtəkibi [cinayətə qurşanmış] bulunacaqdır? Həm xəzinə oğrusu, həm də füqəranın, biçizlərin [köməkçilərin], əlillərin, şikəstlərin, gözü yaşlı fəlakətçələrin, bir loğma çörəyə möhtac qalmışların loğmasını qəsb etmək niyyətində bulunmuş İsmayılov hanki cəzaya səzadır [layıqdır] ki, biçarələrin ah və nalələrini təskin qıla bilsin?

Bir vaxt Qarabağın bir məclisində qaçaqçılıqdan (kandravatçılıqdan) [kontrabandaçılıqdan] söhbət açılmışdı. Mollalardan biri buyurdu ki: “Qaçaqçılıq şər’ən [şəriətə görə] haramdır, zira, xəzinənin mədaxilinə zərər toxuyur. Xəzinə, hanki

hökumətin əlində olur-olsun, bizim etiqadımızca beytülmaldır. Binaənileyh [ona görə], xəzinənin mədaxilinə qövlən və feilən [sözlə və əməllə] zərər yetirmək şəriətə haramdır.” Möhtərəm mollaının bu izahatı əhli-məclisi heyran buraxdı ki, necə olur da rus xəzinəsi şəriət nəzərində beytülmala müqabil tutulur? Həman xəzinə bu gün Azərbaycanın mali-məxsusu [xüsusi malı] olduğundan, keçmişdəki şübhəli fikir və sui-zənnlərə ehtiyac qalmamışdır. Buna dair şəriətin qəti və ətraflı bir fətvasını Məşixət İdarəsi nəşr qılsaydı, hamı üçün aydın olardı ki, xəzinə mənafeyini müdafiə etmək hər bir Azərbaycan müsəlmanının hüquqi-şər’iyyə və milliyyəsidir.

Ondan sonra, Yalama odunçuları kimi, hər şəxs və hər sinif xəzinə varidatının güdükçüləri olaraq istibdadın aramızda qoyduğu bid’ətin [pis adətin] kökünü kəsərlər. Əhalidən əlavə, hökumətin Fövqəladə Təftişat Komissiyonu “Yalama macərəsi” kimi qəzetələrə dərc olunan fəqərələri [hadisələri] başlı-başına qoymayaraq, hər dəfə təftişə məhkum olunan Heyfa ki, bu komissiyonun sədri türkcə bilməyir!

F. A.

DAĞISTAN GÜNÜ

Mayın 3-ündə dəbdəbəli və təntənəli deməyə şayəstə [layiq] olan “Dağıstan günü” cəbə [ianə qutusu] gəzdirənlərdən Fazil Əfəndizadədən o günü nə cürə keçirdiyini sual etdikdə cavabı bu oldu:

– Cəbə əlimdə olduğu halda gələnkən, tanış-yad deməyib önünə keçir və

cəbəni önünə uzadırdım. Möhtərəm camaatımız alqışlanacaq bir dərəcədə şövq və həvəslə həmiyyətlerini ibraz edirdilər.

Fəqət şayani-təqdir [təqdirəlayiq] bir şey təəccübümə səbəb oldu. Böylə ki, əlimdə cəbə caddə üzərində o tərəf bu tərəfə qoşduğum halda, bir tərəfdən isminin çağırıldığını “rüzgarın mümaniəti” [küləyin maneçiliyi] ilə yarı-buçuq [yarı-yarımçıq] eşitdim... Eşitdimsə də, önümdə izdiham, cəbəyə para tökülmənin arxası kəsilmədiyi və başım bu tərəfə qarışıq olduğu üçün səs gələn tərəfə baxmadım. Mən baxmadımsa da, səsin bir qaç kərə təkrarlandığını eşitdim. Səs sahibi bir çocuq olduğunu səsin incəliyindən anladım. Əlimdəki cəbəni də buradan ayırmaq istəməyir, oraya da cavab vermək istəyirdim. Nə isə, önümdə olan izdiham azaldı, mən də səs gələn tərəfə getdim. Önümdə bir çox qadınlar gördüm. Kəndi-kəndimə: “Əcəba, məni çağıran kim idi? Nə tərəfə gedəyim?” fikrini edərəkən, birdən qadınlar arasından kiçik bir mütəəllimə [qız şagird]: “Fazil, Fazil, cəbəni buraya gətir, mən də pul verəcəyəm” – deyə-deyə kamali-təcil ilə [tələsə-tələsə] mənə yaxınlaşırdı. Qızın üzünə baxdıqda əhbablarımızdan birinin kəriməsi [tanışlarımızdan birinin qızı] olduğunu tanıdım. Bu qızın bir kəndi tərəfindən para buraxmağı üçün məni bu qadınların arasına gətirməyinə qəlbimdə acıqlandım və iləri getməyib durduğum yerdə sabit olub qızı bəklədim. Fikrim yanlış imiş, qız qadınların arasından soxula-soxula yanıma gələnə qədər önümdəki qadınlardan ixtiyar yollu bir qadın kəndisi ayağa qalxıb cəbəyə üç manat ianə salmaqla o biri qadınlara da yol

açdı. Tam iyirmi dəqiqəyə qədər mən burada qalıb qadınların ianələrini toplayırdım və onların dedikləri sözlərə heyran olurdum. Heç güman etmədiyim bu xanımların sevə-sevə verdikləri ianə ilə cəbə ağzına qədər doldu.

Cəbəni dəyişdirmək üçün oradan ayrılmaq istədikdə, qadınlardan birisi:

– Oğlum! Getmə, getmə, dayan! Mən birini də alacağam.

– Xala! Sən aldın ki! Bax, ianə nümunəsi də köksündədir.

– Oğlum, onu özüm üçün aldım, ikisini də evdə balaca nəvələrim var, onlar üçün alacağam, – deyir.

Bir qeyrisi də:

– Bacılarım, verin, Allah sizə kömək olsun. Nə versəniz əlinizlə, o gələcək sizinlə. Kəndi ianənizi kəndi cibinizdən verin, – deyirdi.

Xanımların bu hümməti bugünkü gördüklərimin içində ən əhəmiyyətliyə, – deyir.

Allah böylə xanımların və xanım qızların əmsalını ziyadə eyləsin. Amin.

Şəfiqə Əfəndizadə

**NƏŞRİYYATIMIZIN
ƏSBABİ-TƏRƏQQİ VƏ TƏDƏNNİSİ
[İNKİŞAF VƏ GERİ QALMA SƏBƏBLƏRİ]***

- 3 -

Atinalıların [afinalıların] “İntibah dövrü” iğtişaşın ən şiddətli və əhalinin yekdigərinə [bir-birinə] xəsim [düşmən] və

* 1-ci, 2-ci sıraları 97 və 105-ci sayılardadır.

rəqib kəsildiyi zamanda başlanmış və məmləkətlərini pəncəyi-istilalarına almış düşmənin sətvəti [həmləsi] qarşısında yalnız qayğurmaqla [təəssüflənməklə] keçinməyə məcbur olmuşlardır. Böyük bir şan və şövkətdən sonra xaki-məzəllətə [zəllillik torpağına] düşüb iztirab və inkisara [ümitsizliyə] düşər olduqlarından, fövqəltəqə [taqətləri çatmayan] bir sıxıntı altında çabalayırlardı.

İnsan dəf'inə müqtədir olamadığı bir fəlakətə düşdükdə, o fəlakətin kəndisi üzərinə olan təsirini yüngülləşdirmək üçün xilqət və əf'ali-insaniyyənin [bəşərin yaradılışının və əməllərinin] mahiyyətini, hadisat və vəqayenin [hadisələrin və olanların] səbəbini və hikmətini fəlsəfi tə'lilat və təhlilat ilə [fəlsəfi cəhətdən təhlil etmək və əsaslandırmaqla] məşğul olub, unutmağa çalışır.

Atinalılar bilxassə öylə bir təsəlliyyə möhtac idilər. Çünki əziz və şanlı ikən, zəlil və həqir olmuşlardı. Keçmişə baxıb əsəfxan olurlardı [təəssüflənirdilər]. Gələcəyi nəzərə alıb, xof və xəşyə [qorxu və dəhşətə] düşürlərdi. Bütün məfəxiri-qədimələri [keçmişdəki iftixar mənbələri] sönmüş, getmiş idi. Müntəzəm yeni bir hökumət təşkil edəmməmişlərdi. Buna görə, bütün fikirləri insanların, bilxassə kəndlilərin əhval və xüsusatının tədqiq və təhqiqinə sərf edilməkdə idi. Fəqət intibahlarının məhvəri ədəbiyyat və fəlsəfə ətrafında dönürdü. Bu “İntibah dövrü”nün rəisi və müəssisi [təsisçisi] qəbləl-milad [miladdan əvvəl] 468-400[-cü] illərdə yaşayan filosof-şəhir [məşhur filosof] Sokrat idi.

Filosofi-müşarünileyh [adı çəkilən filosof] qayət əzmkar, səbatlı olduğu kimi,

səfsətə və müğalitənin [boş sözlərin və həqiqətə əsaslanmayan mübahisələrin], saxta fəsahtənin [təmtəraqlı sözlərin] dəxi ən şiddətli düşməni idi. Bu lahuti sifəti [ilahi xüsusiyyətləri] sayəsində mənsub olduğu millətin intibahını qüvvətləndirdiyi ilə bərabər, hikməti-ədəbiyyənin (fəlsəfeyi-əxlaqiyyənin) [əxlaq fəlsəfəsinin], əməli fəlsəfeyi-ədəbiyyənin (hikməti-əxlaqiyyənin) mucidi [icad edən], ya fəlsəfeyi-qədimənin xəyalatdan həqiqətə mühəvili [çevirəni] olmuşdur. Bunu mütəəqib [onun ardınca], Əflatun, Ərəstu, Teofrastus, Neleus kimi məşhur filosoflar Mora müharibəsində nəş'ət [meydana çıxaraq], xitamında kəsbi-şöhrət etməklə [müharibə bitərkən şöhrət qazanmaqla] Suriyaya səyahət, misirlilərin, babillilərin ülumi-təbiyyətlərini [təbiətə dair elmlərini] tibbiyunaniyyə [yunan tibbinə] əlavə, təbabəti təbiət əsası üzrə vəz [izah], 78 kitab təlif [yazan] və 357-də vəfat edən İbokrat kimi təbibi-şəhir [məşhur həkim], ülumi-riyaziyyədə məharəti-tammə [mükəmməl bir məharət] sahibi olan Oklidus, qəti-məxrut [konik kəsiklər] haqqındakı tədqiqatı ilə məşhur olan Apollonius, həndəsə və hesaba mütəəlliq [aid] qəvanini-təbiyyədə [təbiət qanunlarında] bir çox istikşafati-mühümmədə [mühüm kəşflərdə] bulunan Arximedus, ilk dəfə olaraq mülukifərainənin [Misir hökmdarlarının, fironlarının] isimlərini havi [ehtiva edən] cədvəl tərtib və ərzin məsahəsini [Yer kürəsinin sahəsini ölçmək işini] icra edən Eratosten, elmi-heyət [astronomiya] mütəxəssisi Batlamyus, daha sonra Herofilus, Erasistrat və Calinus kimi alimlər yetişdirmişlər ki, maddiyyatca hökumət sürmüşlərsə də, mənəviyyatca İskəndəriyyənin parlaq za-

manın sonuna və islamiyyətin zühuruna qədər hakimiyyət ehraz etdikləri [əldə etdikləri] kimi, qələmə aldıkları asar [əsərlər] dəxi islam mədəniyyətində böyük mövqe tutmuş və sırası ilə yazacağıımız vəchlə əksəri ərəbcəyə tərcümə edilmişdir.

Bundan əlavə, əzmineyi-tarixiyyənin ibtidasından [qədim dövrün başlanğıcından] mədəniyyəti-islamiyyənin zühuruna qədər təvali edən [bir-birinin ardınca gəlib keçən] dövrlərdə müxtəlif qövmlərin elm, fəlsəfə və ədəbiyyatı alimləri tərəfindən vücuda gətirilən maarifi-bəşəriyyənin süzülə-süzülə qismi-əzəmi [böyük hissəsi] İskəndəriyyədə toplanmış “Museyon” nam darülfünunda [universitetdə] təlim və tədris olunurdu. Bu darülfünün isə xüləfayi-Əməviyyənin [Əməvi xəlifələrinin] səkkizincisi olub, hicrətin 99-cu sənəsində xilafətə keçən Ömər bin Əbdüləziz tərəfindən Antakyaya nəql edilmişdir.

Böylə ehtiyacata hindlilər, süryanilər, misirlilər, iranlılar dəxi giriftar olmuşlar. Ədəbiyyatlarında böyük açıqlıqlar görmüşlərdir. Lakin o açıqlıqları örtməkdən sərf-nəzər etməmişlər [vaz keçməmişlər]. Hər daima təzayüdi-ülum, təkamülü-fünuna [elmlərini artırmağa, fənlərini kamilləşdirməyə] çalışmışlardır. Əski iranlıların ülumi-ədəbiyyatına Sasanilərdən Şapur bin Ərdəşir ilə Adil Nuşirəvanın verdiyi tərəqqiyyət dəxi zikrə layiqdir. Fəqət bu xüsusatda hökuməti-islamiyyənin fəaliyyətindən müfəssəl yazmalı olduğumuza görə, artıq sair millətlərdən yazdığımızıza qənaət edirik.

İslam aləmində nəşriyyət və mətbuat haqqındakı müsaidə və mənəvi ehtiyacat ağırlığının ehsası [hiss edilməsi] və iş

başında əhli olmağın fəziləti daha qərib [qəribə, təəccüblü], daha heyratlıdır.

İslamiyyətin zühurunda Hicazda 15-20 nəfərdən ziyadə yazı bilən yox idi. Bunlar dəxi tarixlərdə adbaad zikr olunan kübar səhabələrdən idi. Binaənileyh [ona görə], nə qədər mühüm və yazılmalı olsaydı qələmə alınmazmış. Hətta Quranı-şərif belə “qürra” [oxuyan, Quran oxuyan] namı verilən zatlar [şəxslər] hafizələrində saxlayırmışlar. Qürraların yeddi yüz nəfəri Yəməmə qəzvəsində [döyüşündə] şəhid olduğundan, xüləfayi-raşidin heyrat etmiş və zayıtı-vaqəə [üz verən itki] ilə Quranın dəxi nöqsənəpəzir olacağını və bu cəhətdən islamiyyətin ağır bir ehtiyac qarşısında olduğunu nəzəri-ətinaya alıb, kəlamı-şərifin toplanmasına əmr vermişlərdir.

Gərək xüləfayi-raşidin, gərək sair xüləfayi-islamiyyə milləti-hakimə olmaq saiqəsi [sövqü] ilə yazılarının, dillərinin islahatı yolunda fəvqəladə ciddiyyət və fəaliyyət göstərmişlər. Quranın ayələri düz oxunmaq üçün “hərəkə” və “nəqtələr” vəz etdirdikləri [qoydurduqları] kimi, etiqađati-islamiyyəyə aid bütün əhadis-əxbarı [hədisləri və məlumatları] toplamağa belə külli məsarifat sərf etmişlərdir.

Əbdülməlik bin Mərvan böylə ehtiyacatı rəf etməyə [aradan qaldırmağa], ərəbləri milli ruh, milli duyğu ilə hakim eyləməyə çalışan xüləfayi-Əməviyyənin ən şiddətli və ən irəli gedənlərindən idi. İstiqlali-milliyə və islahatı-mülkiyyəyə [mülki islahatlara] aid şayani-təzkar [yad edilməyə layiq] bir çox təşəbbüsatda bu-lunmuşdur. O cümlədən biri də məmali-islamiyyədə rumcanı [yunancanı] ərəb-

cəyə təhvil etməsidir [çevirməsidir, dəyişdirməsidir].

Bunun zamanına, yəni hicrətin 65-ci sənəsində bütən hökuməti-islamiyyə dairələrində mədaxil, məxaric, mühasibə, hasili ümum təhrirat [bütən yazılı işlər] rumca yazılırdı və boğçalar, məndillər, ev pərdələri, xüləfanın [xəlifələrin], ricalidövlətin [dövlət adamlarının] və ümum əsgəri əlbisələrin üzərində “təraz” [bəzək] namı verilən üsul üzrə altun sırma, yaxud qumaşın rənginə müxalif ipək ilə rumca dualar, isimlər, rəsmlər, ləqəblər nəqş olunurdu. Zira mənsucat [toxunma mallar] tamamilə rumdan, bəzən də İrandan gətirilirdi. O cəhətdən, rum (xristian), İran (atəşpərəst) hökmdarları məzkur [deyilən] mənsucati kəndi rəsmlərini ya hakimiyyətlərinə dəlalət edən bir taqım rəsm və şəkilləri, yaxud Ruhülqüds naminə olan duaları havi olaraq [ehtiva edəcək şəkildə] emal etdirirlərdi.

Bu növ emal olunan əqmiş [qumaşlar, parçalar] ümum islamların evlərində ziynət məqamında qullanılırdı. Biz rus hakimiyyətini andıran, rus asarını və ənənəti-milliyəsini havi təzyinatdan [rus əsərlərini və milli ənənələrini ehtiva edən bəzəklərdən] həzz aldığımız kimi, onlar dəxi ruma aid mənsucatdan zövqəyab olurdu [zövq alırdı]. Hətta hökuməti-islamiyyənin paraları rumda və üzərlərində ruma dair asar və əlamət [nişanlar] olaraq zərb olunurdu.

Bu xüsusatda ilk təşəbbüs edən, islahatına çarələr arayan və ismi ilə müsəmması [adlandırılanı] arasında böyük təzad təşkil edən müqəddəslərimizin təl'ininə [lənətləməsinə] hədəf olmuş Əbdülməlik bin Mərvan olmuşdur. Bilü-

mum pərdələrdə, boğçalarda, məndillərdə və əlbisələrdəki rumcanı ərəbcəyə təhvil etmişdir. Əvət, bu təhvilat isə təqdirəlayiq bir saiqeyi-qeyrat və həmiyyətə dolayı vüqu bulmuşdur. Xəlifeyi-müşarünileyhin ehtisasati-milliyəsi [adı çəkilən xəlifənin milli duyğuları] haqqında müvərrixlər [tarixçilər] böylə bir fəqərə [hadisə] qeyd edir:

“Əbdülməlik bir gün kəndi məclisində oturarkən rumca yazılı bir boğça görmüş, mənasını bilməyə maraq etdiyindən, ərəbcəyə tərcümə edilmişdir. Müşarünileyh kəlmələrin mənasını və nə yerdə qullanıldığını anlayınca islam ölkəsində “təraz”ın o surətlə davamını pək çirkin bulmuşdur.

“Bu hal, yəni boğçalarda böylə yazılar olub da məmali-islamiyyənin hər tərəfində istemal edilməsi [işlənməsi] dini-islamca pək çirkindir” – demişdir.

Dərhal əlbisə və sair istemal olunan mənsucatda rumcanın tərkii, əvəzində “La ilahə iləllahu” [Allahdan başqa məbud yoxdur] ibarəsi yazılacağı və buna müğayir [zidd] hərəkətdə bulunanlara şiddətli cəzalar veriləcəyi haqqında əmrlər sadir etmişdir [əmrlər vermişdir]. Bu məsələ o andan etibarən islamların nəzəridiqqətini daha da ziyadə cəlb edib, ümum islam ölkələrində istemal olunan boğçaların, məndillərin, pərdələrin, xüləfanın, ricali-dövlətlər və əsgəri əlbisələrin üzərindəki rumcaların yerinə əlaməti-müməyyizə [fərqləndirici işarələr] olmaq üzrə ərəbcə “La ilahə iləllahu” ibarəsi ilə xəlifənin namına və ya ləqəbinə və sair xilafəti-islamiyyəyə aid işarətlər vəz olunduğu [qoyulduğu] kimi, məmali-islamiyyənin hər tərəfində də emalatxanalar artırılmışdır.

Əbdülməlik bu təşəbbüsü arəb in-tibahi-milliyəsinə pək böyük qüvvət ver-mək və arəblərin hakimiyyəti-milliyə-ləri haqqında gözlərini açmaq bərabər, rum imperatorunun da hiddətini mövcib [hiddətinə səbəb] olmuşdur. Zira bu hərəkət rum imperatorunun iqtisadi, dövləti siyasəti xüsusunda ağır bir zərbə tələqqi [hesab] olunurdu. Artıq məmali-ki-islamiyyəyə rumca yazılı rum mənsucati getməyə [cək], islam emalatxanasından çıxmış, üzərlərində arəbi ibarələr nəqş edilmiş boğçalar, mändillər və sair-ləri yapılacaqdır.

Binaənileyh, rum imperatoru təkrarən rum “tərraz”ının istemalını bir yola qoydurmaq məqsədi ilə bir çox hədiyyələr göndərmiş və:

– Misirdə yapılan boğça, mändil və sairənin emalı rumlara aiddir. Şimdiyə qədər o mənsucat üzərində rumca yazılırdı. Səndən əvvəl gələn xüləfa bu işə etiraz etməmişlər. Əgər onlar etiraz etməməklə isabət [doğru] etmişlərsə, siz xəta etmiş olarsınız. Biləks [əksinə], siz etirazla isabət etmiş olsanız, onlar xə-tada bulunmuşlar deməkdir. Bu iki hal-dan birinə müvafiqət etməlisiniz [razi olmalısınız], – məalında [mənasında] bir məktub dəxi yazmışsa da, Əbdülməlik hədiyyələrini rədd edib sualını cavabsız buraxmışdır.*

Rum imperatoru ikinci müraciətini də etinasız görüncə qəzəbə gələrək, arzusu əmələ gəlməzsə, rum sikkəsi üzərində səbbi-nəbini [Peyğəmbəri təhqir edən sözləri] həkk edəcəyini məqami-təhdiddə [təhdid olaraq] Əbdülməlikə bildirmişdir.

* “Mədəniyyəti-islamiyyə tarixi”, B. 1, s. 122.

Bu təhdidatla arəb millətinin və hö-kuməti-islamiyyənin daha şiddətli bir ehtiyac qarşısında olduğunu görən Əb-dülməlik hədə müqabilində boyun sunmaq deyil, dönməz üz, bükülməz qol, sar-sılmaz bir qüvvətlə əzmində sabit olmuş, üzərində “Lə ilahə illəllah” kəlmeyi-tey-yibəsi mühərrər [gözəl, halal sözü yazılı], həqiqi islam sikkələri zərb etdirməklə düşmənin iqtisadi siyasətini alt-üst və amalı hüsulunda müvəffəqiyyət ehraz etmiş [əldə etmiş] və bununla kəndi mil-lətinin qəlbəgahi-ürfanında sönməz bir şöleyi-həmiyyət işıqlandırmışdır.

Əvət, istiqlal və müqəddəratı-milliy-yyəsinin paydar və bərqərar olmasını qə-yeyi-amal ittixaz edən [sayan] millət rü-əsaşi [başçıları] var qüvvəsi ilə çalışıb, mil-lətini kəndinə mənsub mənəvi cihazat [alətlər; hisslər] ilə təchiz və ənənəti-mil-liyyəsi [milli ənənələri] ilə müənvən [tanın-mış, ad almış] etməlidir.

Bu gün tarixi-ələm nəzərdən keçiri-lərsə, mənəvi ictihadat [səylər, çalışmalar], asar və nəşriyyat tamamilə böyük əllərlə başlanılmışdır. İttixaz etdiyimiz [ələ aldığımız] mövzular həmişə ali təbəqə tə-rəfindən təshil [asanlaşdırılmış] və təmin edilmişdir. Fəlsəfə ilə ilk əvvəla iştiğal edən Peyğəmbərimiz fəxri-kainat həzrət-lərinin xalası oğlu Xızır, sonra tibb və kimya əməlləri ilə Xəlid bin Yezid olmuşdur. Mərvan bin Həkəmin zamanında süryani Masərcəveyh tərəfindən arəbcə-yə tərcümə edilən “Künnaş” adlı mötə-bər bir tibbi kitab Ömər bin Əbdüləzizin hümməti ilə intişar edilmişdir [yayılmışdır]. Abbasilərdən 136 hicridən 158-ə qədər xəlifəlik edən Mənsur özü elmi-fiqhdə [islam hüququ elmində] iqtidar və

məharət sahibi olduğu kimi, elmi-heyə-tin [astronomiyanın] dəxi arəb-islam ara-sında yayılmasına fəvqəladə xidmət et-mişdir. Nücum elmini [ulduzların elmini, astronomiyanı] arəbcədə təkmlən nəşr etmək üçün rum, fars, hind məmləkət-lərindən heyət [astronomiya] alimləri cəlb etdiyi kimi, məşhur Novbəxt, İbrahim Fəzari ilə oğlu Məhəmməd, Əli bin İsa əl-Üsturlabi kimi heyətşünasları çoxlu ma-aşla yanında saxlamışdır. Ulduzların seyr və hərəkəti haqqında hindlilərcə “Sid-hinta”, arəblərcə “Sindi-hindi-kəbir” na-mi [adlı] kitab müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin] səyi ilə tərcümə edilən kitablar-dandır ki, Məmunun əhdinə [dövrünə] qədər məzkur [deyilən] elm üçün yeganə bir mərcə [müraciət olunan yer] təşkil ey-ləmişdir.* Bununla bərabər, Mənsur tibb elmini dəxi nəzərindən uzaq tutmamışdır. Rum hökmdarına məktub [yazaraq], təbiyyata [təbiət elmlərinə] dair xeyli ki-tablar tələb və cəlb etmişdir. Nücum el-mini məmləkətinə intişar etmək üçün Novbəxt və sairələri kimi, tibb elmini dəxi yaymaq üçün Curcis bin Bəxtişu kimi bö-yük ailəni maaşa bağlamışdır.

Xüləfəyi-Abbasiyyənin [Abbasi xəlifələ-rinin] üçüncüsü olub, 158-dən 169-a qə-dər məqami-xilafətdə bulunan Mehdi, elmi-kəlama [imanın əsaslarından bəhs edən elmə] fəvqəladə əhəmiyyət vermişdir və o sayədə zamanında zühura gələn şid-dətli məzhəb qailəsini [bəlasını] söndür-müşdür.

Məşhur Harun ər-Rəşidin zamanı isə tərifi-dən azadadır [tərifə ehtiyacı yoxdur]. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] tərəfin-dən ülum və fünuna ayrıca diqqət və

sərfi-qeyrət edilmişdir. Bağdadı ətibba, üdəba, üləma və şüəra ictimagahına [tə-biblərin, ədiblərin, alimlərin və şairlərin yığıncaq yerinə] döndərmişdi. Fəth edilən şəhərlərdə mövcud olan kitabları tama-milə mühafizə altında paytaxta gətirt-mişdir. Riyaziyyəti-şəhir [məşhur riyaziyyatçı] Oklidusun “Kitabi-Oklidosu”, Batlamyusun “Məcəsti” kitabı bunun zamanında böyük məsarifat [xərclər] ilə arəbcəyə tərcümə edilmişdir.

Ə. Müznib

CƏNUB-QƏRBI ZAQAQAZIYA İSLAMLARININ MÜQƏDDƏRATI

- 3 -

Rusiyanın Qars, Batum, Ərdahana qarşı təqib etdiyi siyasət, bu həvalinin [bu yerlərin] beynəlmiləl vəziyyəti ilə də əlaqədar bulunurdu. Bilxassə, Batum Rusiyanı Şərqi Anadoluya təqrib etdiyi [yaxınlaşdırdığı] və Qara dənizin mühüm bir açarını əldə edib Avropaya doğru Bakı-Batum tərifi [yolu] ilə böyük bir rə-qabətə imkan verdiyi üçün bilxassə İn-giltərənin Şərq məsələlərindəki məna-feyinə toxunurdu.

19 şubat [fevral] 1878 tarixində Tür-kiyə ilə Rusiya arasında əqd edilən mü-ahidəyə [imzalanan sazişə] görə, türklər 1400 milyon qədər təzminatı-hərbiyyə verəcəklər, yaxud da Batum, Qars, Ər-dahan və Bayəzidi verməklə və ayrıca bir 50 milyon təzminatı-hərbiyyə əlavə ey-

ləməklə iadeyi-sülh [sülhü bərpa] edə biləcəklərdi. Türklər ikincisini qəbul etdikləri zaman İngiltərə buna etiraz etmiş, Türkiyənin hüququnu mühafizə etmişdir.

Ayestefanos müahidəsindən [sazişindən] sonra ayrıca bir Berlin Konqresi dəvət edildiyi zaman Britaniya Xariciyyə naziri Markiz Solsberi, hökuməti namına Batum, Qars, Ərdahan haqqında şiddətli nitqlər söyləyir, “Rusiyanın Batumdan qətiyyətlə əl çəkməsini” hərərətli bir surətlə tələb edirdi. Fəqət təklif qəbul edilməmiş və İngiltərə ilə bir güzəşt siyasəti hüsula gətirilmişdi.

Bununla bərabər, Batumun “porto frank” (sərbəst liman) halına qonulmasını Berlin Konqresi təsdiq etmişdi.

İngiltərə Batum, Qars, Ərdahan haqqında vaxt-vaxt bəzi məxfi siyasətlərlə işlər görmüşdü. 1879-da ingilislərin pul yardımı və başqa vasitələrlə Batum, Qars və Ərdahan islahatları bir qiyama hazırlanmış, asayışı pozmaq istənilmişdi.

Acaralılardan bir növ feodal halında yaşamaları filhəqiqə [doğrudan da] hər hanki bir siyasi qiyam və ixtilal üçün müsaid bulunurdu. Bu səbəblə də Rusiya bu həvalini xüsusi bəzi idarələr altında buraxmağı və bu surətlə də Türkiyəni aciz bir halda bulundurmağı siyasətən müvafiq və məsləhət görmüşdü. Bunun üçün də Batum, Qars, Ərdahan hərbi bərabər şəhər halına qonulur, hərbi idarə altında yaşadılırdı. Cənubun Qars, Batum və Ərdahan haqqında ayrı bir siyasəti də var idi: əhalini hicrət etdirmək! Bu siyasət bir çox yollarla tətbiq olunur, gizli əmrlər verilərək xalq buna məcbur etdirilirdi. Digər tərəfdən, namüstəhiqq

[haqqı olmayan, layiq olmayan] “feodal” bir çox kimsələri də kəndisinə cəlb edir, rütbələr verir, Petroqrad saraylarına göndərir, rəsmi nitqlərində “Acara islamları kimi qəhrəman və nəcib bir millət islam[ın] müəzzəm [əzəmətli] ta-rixində az bulunar!” – deyərək xalqın hissiyyat-diniyyəsini Rusiyaya doğru və Rusiyanın şövkətinə tövcih edərək [çevirərək], bundan istifadə edirdi.

Digər tərəfdən, ayrıca bir maarif siyasəti də var idi. Türkcə kitab oxudulmayı, yalnız dini tədris türkcə olur, fəqət eyni zamanda rusca da rus çinovnikləri ilə qonuşa biləcək bir dərəcədə oxudulurdu.

Gürcülər digər tərəfdən də “gürcülük” propaqandası yapır, gürcücəni nəşr edirdilər [yayırdılar]. Rusların feodal sinfini mühafizə etmələri gürcülər üçün də bir əsas olur, bəylər, ağalar vasitəsilə iş görürldi. Gürcülər inqilabçılığı da bir dərəcəyə qədər bəylərə öyrətmişlər və 1905-ci ilində bir də təcrübəyə girişmişlərdi. 1905-ci ilində Arslan bəy Abaşidze vasitəsilə bir ixtilal çıxarmışlar və iki gün bütün Batum oblastını Arslan bəyin diktatorluğuna buraxmışlardı. Bu macəranı bütün Qafqaziya bilir.

Digər tərəfdən, Qars və Ərdahan daha da başqa bir tərzidə tutulur, bilxassə bu həvalidə mollalar vasitəsilə hissiyyat-diniyyə qüvvətləndirilirdi.

Cənub-Qərbi Zaqaqaziya islahatlarının müqəddəratına heç bir tərəf müsbət bir surətdə təsir etməmişdi. Yalnız Rusiya idarəsi keyfinə görə bir siyasət yolunu çizmiş idi...

Ə[hməd] Həmdi [Qaraağzadə]

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

- Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən rica etmişdir ki, müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə edən komisyona 19-cu xəstəxana və şəhərin Mixaylovski xəstəxanası təşkilatı barəsində məlumat verilsin. Məlumat komiyonunun Bələdiyyə İdarəsi ilə bərabər işləməsindən ötrü lazımdır.

- Bələdiyyə İdarəsi Maliyyə Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, Xalq Təsərrüfatı Litoqrafiyasından Nəzarətə nə qədər bon rəngi və litoqraf daşları və kağızı qalması barəsində məlumat verilsin. Zira işbu məlumat Bələdiyyə İdarəsinə çox lazımdır.

- Uşaq tələfatı ilə mübarizə edən cəmiyyətin Buzovnadakı sill [vərem] şəfəxanası şöbəsi Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, nisanın 14-də Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən məxaricat üçün 3 min manat göndərilmişdir. Halbuki, xərc olduqca çoxdur. Şöbə rica etmişdir ki, işbu məbləğ artırılsın.

- Bələdiyyə İdarəsi Bakı polismeysterinə məlum etmişdir ki, şəhərin bir çox hissələrindəki səkiler xarab olmuşdursa da, ev sahibləri təmir etməyirlər. Bələdiyyə İdarəsi hər ev sahibinə müraciət etməkdən aciz olduğu üçün polismeysterdən rica etmişdir ki, dairə müfəttişləri lazımı binagüzarlıqlarda bulunsunlar [lazımı addımları atsinlər].

- Bələdiyyə rəisi Maliyyə şöbəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, Maliyyə şöbəsi hüquqşünas qlasnilarla bərabər Bələdiyyə İdarəsi qətnaməsinə məbni [əsasən] Bakıda mənzil komiyonu təşkili

məsələsini müzakirə etməlidirlər. Bakı qubernatorunun təcili surətdə bu məsələnin həll edilməsini havi [ehtiva edən] müraciətinə görə, Bələdiyyə rəisi rica etmişdir ki, məsələ tezliklə həll edilsin.

Qaçqınları işə cəlb etmək

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Daxiliyyə nazirinə bir məktub göndərərək, Bakıda olan külli miqdarda qaçqınların işə cəlb edilərək onların zəhmətlərindən istifadə edilməsinin lazım olduğunu bildirmişdir. Hökumət tərəfindən hal-hazırda qaçqınlara müavinət göstərilib və onlar üçün edilən məxaricin cüzi hissəsini təmin etmək lüzumunu göstərərək Nəzarət rica edir ki, hər bir hökumət və camaat müəssisələri işləməyə iqtidarı olan qaçqınları qulluğa qəbul etmələri haqqında binagüzarlıq sadir olsun [sərəncam verilsin]. İşə müqtədir olub [güc çatıb] işləmək istəməyən qaçqınlara isə bundan sonra hökumət tərəfindən artıq müavinət göstərilməyəcəkdir və hal-hazırda onlara verilməkdə olan “paylar” artıq kəsiləcəkdir.

Əxzi-əsgər rəyasətində

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna rəsmi məktub vasitəsilə məlum etmişdir ki, birinci dərəcədə ailə əhvalından dolayı mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] möhlətindən istifadə edən əsgərlər, dəvət olunan idarələrə gəlməməlidirlər. Bundan başqa dərəcə əsgərlər isə heç bir məzuniyyət və təxirdən istifadə ilə əsgərlikdən azad edilməyib və dəvət olunan idarələrə gəlməlidirlər. Məclisi-Məbusan üzvləri dəxi üzv olduq-

ları müddətcə əsgərlikdən azad edilib və xaric olduqları halda onlar dəxi əsgərliyə alınıb və çağırılan vaxtda lazımi yerlərində hazır olmalıdırlar.

Qarnizon naçalnikinin əmri

Bakıdakı Azərbaycan qoşunlarının naçalniki Ağalarov Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişdir ki, axır vaxtlar şəhərdə Azərbaycan ordusu əsgərlər və zabitlərin[in] formasını geymiş olan bir çox şəxslər müşahidə olunmuşdur ki, bunlar həman formadan istifadə ilə bir çox nalayiq hərəkətdə bulunub və Azərbaycan əsgər və zabitinin adını ləkələyirlər. Bunları nəzərə alaraq, naçalnik qubernatordan rica edir ki, böylə şəxslərin hərəkətinə yol verməyib, nahaq yeni forma geymiş olanlar dərhal tutulub lazımi dərəcə cəza və cəriməyə düçar edilsinlər. Şəhərə gələn Azərbaycan əsgər və zabitlərinin yanlarında lazımi şəhadətnamə və sənədləri vardır ki, onun kim olduğu təsdiq edilir.

Qumarxanalar

Bakı qalabəyisi [komendantı] qubernatora məlum etmişdir ki, Bakıda yeni açılmış olan “Jokey klub” və “Beynəlmiləl İctimai Yığıncaq” klublarında axır vaxtlar külli məbləğlə qumar oynanılması müşahidə olunmaqdadır. Bu barədə onun tərəfindən binagüzarlıq edilib [sərəncam verilib], məzkur [deyilən] klublarda qumar oynanılması nəhy [qadağan] edilmişsə də, fəqət yenə də həman hərəkət davam etməkdədir. Bunu göstərərək, qalabəyi qubernatordan həman klubların qapadılmasını rica etmişdir.

Mədən qəsb edilməsi

Şubanıda “Qobi” adlı neft mədəninin sahibləri Taqianosov, Şarin və qeyriləri Bakı qubernatoruna ərizəylə məlum etmişdirlər ki, onların malı olan məzkur mədəni Məhəmmədli kəndi əhli Əjdər Əminov və Yusif Abdullayev qəsb edib və sahib olmaq istəyirlər. Qubernatorun binagüzarlığı ilə həman mədəni məzkur şəxslərdən alınıb sahiblərinə qaytarılmış və 6-cı polis uçastokundan iki nəfər qaradovoy qoyulmuşdur.

Bir vəsiyyətnamə münasibətilə

Məlum olduğu üzrə, neçə il bundan əqdəm [qabaq] Bakı tacirlərindən Hacı Səməd Heydərov özünün Yuxarı məhəllədə, Verxni-Naqornı küçədə olan iki-mərtəbə evini “Səadət” ruhani cəmiyyətinə vəsiyyət etmişdi və bir neçə vaxt məzkur məktəbin mütəəllimləri [şagirdləri] dəxi orada oxumuşlardır. Hacı Səməd vəfat etdiyindən, onun arvadı Sara Əbdülhüseyn qızı indi həman evi kirayə vermək istəyir. Buna binaən [buna görə], məzkur cəmiyyət həman vəsiyyətnamə ilə Simmerman notarius idarəsinə müraciətən, məzkur evin cəmiyyətə verilməsi haqqında hökumət nəzdində təşəbbüsət və binagüzarlıqda bulunmağı rica etmişdir. Notarius arvaddan bu barədə lazımi izahat istəmişdir.

Qarət malların tutulması

Təhərri [axtarış] polis müdiri Fətəlibəyov Bakı qubernatoruna bəratülqövl [protokol] ilə məlum etmişdir ki, mart və sentyabr hadisəti zamanında sabiq Biçeraxov dəstəsi nəfəratı tərəfindən Bakıdan əhaliyə mütəəlliq [məxsus] külli miq-

darda mal, ev müxəlləfatı [ev əşyası], əsləhə [silah] və qeyri əşya qarət edilib aparılmış və bir qədərdən sonra Bakıya qaytarılaraq hərbi iskalədə [limanda] saxlanmaqda və bu vasitə ilə satılmaqda imiş. Bu barədə məlumat alaraq həman iskalədə onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə təftiş icra edilmiş və nəticədə külli miqdarda əsləhə, ev müxəlləfatı və qeyri əşya, o cümlədən bir neçə milyon manat qiymətində 300 dənə xalı tapılmışdır. Həmin mallar hal-hazırda məzkur iskalədə zəbt və möhürlənərək mühafizə təhtində [altında] saxlanmaqdadır. Bunu məlum edərək, polis müdiri qubernatordan malların təhvil alınıb zərərdidə [zərərcəkən] əhaliyə təqsim edilməsini [paylanmasını] rica edir.

Polis məmurlarının siyahısı

Bakı qubernatoru Bakı və Balaxana-Sabunçu qalabəyilərinə və təhərri [axtarış] polis müdirinə müraciətən tez bir zamanda kəndi təhti-idarələrində [təbəçiliklərində] olan bütün məmurların miqdarının təqdim edilməsini təklif etmişdir.

Salyan qışlarında

Bakı qalabəyisi qubernatora məlum edir ki, Salyan qışlarında [kazarmalarında] əsgərlər yerləşdiyindən naşi [ötrü], orada olan polis mühafizəsinə artıq ehtiyac olmadığı üçün qaldırılmışdır.

Duz mədənləri haqqında

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Mədəniyyət [Mədənlər] İdarəsi rəisi Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, bu il iyun ayının 18-də Bakı qəzasında olan Ceyranbatan və Kürdəxanı və Zığ

adlı duz mədənlərinin müzayidəyə [hər-raca] qonulmasına onun tərəfindən müraciət [manəçilik] olub-olmadığını bildirsən və olduğu halda, müzayidənin başqa vaxtını təyin etsin.

FƏHLƏ HƏYATINDAN

Müsəlman əməllərinin yığıncağı

26 apreldə Şəmsi Əsədullayevin mədəninə işləyən 150 nəfərə qədər müsəlman əməllərinin [fəhlələrinin] ümumi iclası vaqe olub, məzkur [deyilən] mədəndən səbəbsiz olaraq 16 nəfər əməllərin qulluqdan çıxarılması məsələsinə müzakirə nəticəsində böylə qərarəddə edilmişdir ki, bu xüsusda Məsai [Əmək] nazirinə və Fabriçni inspektora [Fabrik müfəttişinə] müraciətən, tezliklə həman əməllərin yenidən qulluğa qəbulu tələb edilsin.

Bundan ötrü Oruc Tağıyev, İbrahim Nəbiyev, Rzaəli Məhəmmədqulu oğlu, Məhəmməd Əhməd oğlundan ibarət bir komissiya intixab edilmişdir [seçilmişdir].

AZƏRBAYCANDA

Zəngəzurdan bizə yazırlar:

Şu cahangir müharibədən istifadə edərək tarixi-ələm səhifələrini ləkədar edən xunxar [qanıçən] ermənilərin “Daşnaksutyun” firqəsi ürəklərində yüzillərlə bəslədikləri küdurəti ibrazla [meydana qoymaqla] ağla ərişməz, insaniyyətə yaramaz zülüm və sitəmi fəqət türk milləti haqqında icraya şüru edirlər [girişirlər].

Şu cari olan nisan (aprel) ayının 8-də Tarolu və Çardaxlı köylərinin Ağaçayı su-

yundan bir qənat [arx], insan və heyvanları, cəmi əmlak və güzərişatları [dolanişqları] həman suya vabəstə [bağlı] olduqda, qonşuluqda vaqe Zeyvə kəndinin erməniləri yüz illərlə məzkur köylərin əhalisi təsahüb etdikləri [sahib çıxdıqları, qoruduqları] qənatı dağıdıb, suyunu qət etmiş [kəsmiş] və ziraətlərinə [əkinlərinə] də qəsd etmişlər. Biçarə əhali məzkur Zeyvə kəndinə təkrarən gedib su verilməsini və ziraətlərə təcavüz olmamasını əcz ilə [acizənə] iltica edirlər [yalvarırlar]. Buna qarşı “Saldatların öhdəsindən gələ bilməyiriz” – deyərək cavab etmişlər. Biçarə və məzlum camaat Zəngəzur qaimməqamına [qəza rəisinə] müraciətən su barəsində rəsmi binagüzarlıq [sərəncam] olunmasını rica etmişlər. Qaimməqam isə rəsmən Gorusda sakin İngiltərə nümayəndəsi Tausentə təliqə [rəsmi məktub] yazaraq su barəsində təşəbbüsatda bulunmasını xahiş etmiş. Hamili-təliqə [təliqəni aparan] bir nəfər çapar Gorusdan təhdid ilə xaric olunub, məktubu geri gətirdi!

Bunu müşahidə edən məzkur köylərin əhalisi ziraətləri üçün qoruqçu təyin edirlər. Aprel ayının 10-da ermənilər sui-qəsd ilə ziraətlərə təcavüz etdikdə, qoruqçular mümaniət [maneçilik] göstərmişsə də, faydabəxş olmayıb, bir nəfər Fərəc namı qət edirlər. Buna qisasən məqtulun [qət edilənin] yoldaşları bir nəfər erməni çobanını qət edərək, qoyunları da bu təcavüzü isbat üçün hökuməti-məhəlliyə [yerli hökumət] hüzuruna gətirirlər. Bundan naşi [ötrü] həman gün Zeyvə kəndinə düyü satmağa gedən bir nəfər Hacılı bəylərindən Səməd bəy na-

mı əsir və bə'd [sonra] qət edirlər və mü-təfərriq [ayrı-ayrı] məkanlarda atışmağa şüru edib [başlayıb], nəticədə Hacıqurbanlar binasını yandırır, iki nəfər fəqir adamları qət edərək civar köylərdən Xəştəb, Ağbulaq və qeyri kiçik köylərin başsız əhalisini fərara məcbur etmişlər. Bainhəmə [bununla belə], hal-hazırda qat-qat ziyadə qüvvəli və müqtədir olan müsəlman camaatına qəza qaimməqamı müti olduğu [itaət etdiyi] Azərbaycan Hökuməti-cəlisinin [cəlalli, uca Azərbaycan hökumətinin] əmrinə müvafiqətən [uyğun olaraq] fəqət [ancaq, sadəcə] müdafiədə bulunmağı əmr verdi. Həman gün ermənilər təcavüz etdikləri sipərlərdən atışma zərbi ilə geri çəkilməyə məcbur oldular. Məğlub olan vicdansız həriflər həman gün öz ziri-dəstlərində [əllərinin altında] yaşayan Oxçu, Pir Davudan, Şabadin və Atqız köylərinin məzlum müsəlmanlarından – hansılar ki, xunxar [qaniçən] Andranikin təhdidi ilə neçə müddət bundan əqdəm [əvvəl] təslim halında yaşayırlar – 40 nəfər adamlarını əsir edirlər. Əmn-asayiş [əmin-amanlıq və asayiş] bərpa olmaq üçün qəza qaimməqamı Qəbulov cənabları atışmanı dayandırır ermənilərə sülh təklif etdi. Sülh müzakirəsində mən də iştirak etdim. Yalnız qaimməqam ilə bərabər Zeyvə kəndinin nəzdində Qapan erməni milli komitə üzvləri ilə bərabər iştirak edən qeyri ermənilər ilə də dur-diraz müsahibədən bə'd [uzun-uzadı söhbətdən sonra] müsəlmanlar gətirdikləri 212 rəs [baş] qoyunları və qət olunan çobanın meyitini verməyi qaimməqam cənabları vədə etdi və ermənilərdən fəqət su verilməsini və

əsir olan 40 nəfərin azad olunmasını tələb etdi. Bir gün sonra üçüncü nahiyə müdiri vasitəsilə əxz olunan [alınan] qoyunlar və çobanın meyiti təslim olunduqda, qoyunlardan bir hissə Şabadin və qeyri hərzbədə [müharibədən ziyan çəkmiş] müsəlmanlardan qarət olması məlum olduqda, ermənilər bila-bəhanə [bəhanəsiz] həman qoyunları sahiblərinə rədd edirlər və qət olunan Səməd bəyin cənazəsini təslim ilə qırx nəfər Pir Davudan əsirlərinin qətlam edilmələrini təhəssürlə [təəssüflə, üzülərək] elam edirlər [bildirirlər].

Əvət! Bunlar həpsi doğru və cümləsi şübhədən xalidir [uzaqdır].

Bu daha qərib [qəribə, təəccüblü]! İngiltərə nümayəndələri həməvəqt [həmişə] ermənilərlə mühit olduqlarından [əhatə edildiklərindən], birtərəfli məlumat alaraq həqiqəti-mətləbdən bixəbər olub, haqsızlığın bu dərəcəsinə qarşı nə qədər şikayət və söz söylənmiş olsa da, yenə tərəfi-müqabilin saxta sözlərinə ziyadə bəvər edir [inanır], onların vəhşiyanə hərəkətlərindən bilkülliyyə iğmaz edirlər [tamamilə göz yumurlar]. Lihəzə [bu səbəbdən], haqsızlığı aramaq, məzlumların haqqını riayət üçün Zəngəzurdə müsəlmanlar arasında İngiltərə nümayəndəsi göndərilməsini hökuməti-cəlisimizdən rica edirik.

22 nisan 1919

Sisyan qaçqınlarından: Sadiq

Axundzadə

Dəmiryollarında axtarışlar haqqında

Göyçay uyezd naçalniki [qəza rəisi] Bakı qubernatoruna məlum edir ki, onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Bərgüşad və

Kürdəmir pristavlarına əmr olunmuşdur ki, dəmiryol xətlərində yol məmurlarından icazəsiz axtarış və tövqiflər [həbslər] icra edilməsin.

Köylülərin şikayəti

Göyçay uyezdı Diyallı, Kuş və Yenice kəndləri əhalisinin vəkilləri Süleyman Əfəndizadə, Molla Sirac Rəhiməfəndizadə, Molla Azan Mirzəli oğlu Bakı qubernatoruna uzun-uzadıya bir ərizə təqdim edərək, İvanovka kəndi malakanlarının onlara etdikləri zülüm və əziyyətlərdən şikayət edirlər. Böylə ki, onlar tufənglərdən atəş açmaqla daima narahat edirlər. Öylə hərəkətdən naşi [ötrü] bir çox narazılıqlar əmələ gəldiyi və get-gedə bunun xətrəli [təhlükəli] və geniş bir dairə alacağı ehtimalını nəzərə alaraq, məzkur [deyilən] köylərin əhalisi şimdindən bunun önünü almasını qubernatordan rica və böylə hərəkətdə artıq səbr və təhəmmül edəmməyəcəklərini [dözə bilməyəcəklərini] əlavə olaraq bəyan edirlər.

Kür çayında seyri-səfain hərəkətinin [gəmilərin gediş-gəlişinin] azalması

Türüq və Məabir Nəzarətinin [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinin] Seyri-Səfain [Gəmiçilik] Müdiriyyəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Kür çayında suyun artmasından naşi [ötrü] məzkur [deyilən] çayda paroxod və yakor lodkalarının [ləvbərləri qayıqların] hərəkəti əskilmiş olduğundan, bu barədə lazımi təlimat və əmrnamə hazırlanmışdır ki, ümum paroxod şirkətləri bununla rəftar etməlidirlər. Həmin təlimatı pozmaqda müttəhim edilənlər lazımi cəza və cəriməyə düçar və məhkum ediləcəkləridir.

GÜRCÜSTANDA

Sorghu

Gürcü Məclisi-Müəssisəsinin İctimaiyyəni-İnqilabiyyəni [Sosialist İnqilabçılar] fraksiyası Gürcüstan Daxiliyyə nazirinə bu məzmununda bir sorğu vermişdir:

Kutais baş cinayət milisiyə nəçəliki Adeşvili öz dəstəsi ilə Kutais qəzasında Okribi dairəsində təsviri qeyri-mümkün cinayətlər və dəhşətlər yapmışdır. Bir neçə kəndi talan edib əhaliyə olmazın zülüm etmiş, döyülməkdən bir çox adamlar ölmüşlərdir. Bir neçələri isə vəfat etmişlərdir. Əhali həyəcana düşmüşdür. Bu hekayətlər aya [əcəba] hökumətə məlumdurmu? Məlum isə, bu hallara qarşı nə kimi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]? Və xəsarətdidələrə [zərərçəkənlərə] maddətən kömək üçün nə yollu çarələr ittixaz edilmişdir? Təvəqqe edirik, bu məsələ təcili surətdə müzakirə edilsin.

Bu sorğu İnqilabiyyəni-İctimaiyyəni fraksiyası vəkaləti ilə Məclisi-Müəssisənin üzvü İlya Nutsubidze tərəfindən imza edilmişdir.

ERMƏNİSTANDA

Parlamanın buraxılması

Uzun bir tərəddüddən sonra Ermənistan Parlamanı özü-özünə bir ay məzuniyyət verməyi təhti-qərara almışdır. Parlamanın hər bir işi hökumət ixtiyarına keçir. Bu qərar Daşnak firqəsi ilə Milli firqənin sazişi nəticəsində qəbul edilmişdir.

Andranik

Aprelin 28-də, axşam saat 8-də, Sa-

daxlı istasyonundan Gürcüstan Xariciyyə Nəzarəti namına böylə bir teleqraf alınmışdır:

Düşmən ünsürlər tərəfindən təqib edildiyi[m] halda mən 14 nəfər müsəlləh [silahlı] mühafizəçilərım ilə 5 gün qonaq olmaq üçün Gürcüstan paytaxtı Tiflisə gəlirəm. Ümidvaram ki, sizinlə görüşüb oradan Batuma və sonra Bolqariyyəyə azim olum [yola düşüm]. Məhəbbətlə müavinətdən imtina etməməni və həmçinin mənim dostum Oqanes Tumanova xəbər verməni xahiş edirəm.

Kamali-ehtiramla general-mayor Andranik.

Aprelin 29-da, səhər Andranik Tiflisə varid olmuşdur [çatmışdır].

QARSDA

Ermənistan Hökumətinin Baş nazirlik vəzifəsini ifa edən [Aleksandr İvanoviç] Xatisov aprelin 24-də İrəvandan böylə bir teleqraf göndərmişdir:

“Bizim əsgərlərimiz Qarsı işğal etmişlər. Oblastda administrasiya təyin edilmişdir. Həyat öz adi halına daxil olmaqdadır. Qaçqınlar qayıtmaqdadırlar.”

TEATRO VƏ MUSIQI

Sabunçu Müsəlman Drama Cəmiyyəti tərəfindən bu il 2 aprel tarixində səhnəyə qoyulan tamaşadan hasil olan saf mədaxilin yarısı 1323 manat 50 qəpik və ianə olaraq üç nəfər tərəfindən verilən 142 manat, cəmə 1465 manat 50 qəpik Balaxana edadi məktəbi cəmində

[nəzdində] müsəlman balaları üçün açılmış əlifba şöbəsində oxuyan biçiz [yoxsul] şagirdlərin mənfətinə olan tənaxın [fondun] hesabına mənə vəsul olub, sabiqən elan olunan 902 manat ilə cümlətəni 2367 manat 50 qəpik.

Sabunçu kəndxudası:

İsa Eldaradə

İDARƏYƏ MƏKTUB

- 1 -

Möhtərəm əfəndim! Rica edirəm, bu neçə kəliməyə qəzetəniz sütunlarında yer verəsiniz.

Türk “Azərbaycan” qəzetəsinin 147-ci nömrəsində yazılmışdır ki, mədənlərdəki mərkəzi “Müsəvat” firqəsinin iclası vəqə olub, digər məsələlərlə bərabər atidəki [aşağıdakı] məsələ müzakirəyə qoyulmuşdur: Guya 3-cü Balaxana-Sabunçu polis müavini-müdiri fəna hərəkətlərdə bulunur, “Müsəvat” üzvü Cənnət Baxşəli oğlunu və 5 nəfər əmələni döymüşdür.

İştibahı rəf etməkdən [şübhəni aradan qaldırmaqdan] ötrü bu neçə kəlməni qəzetə vasitəsilə məlumat verməyi kəndimə fərz bildim.

Həqiqət iş böylə olmuşdur ki, 3-cü polis milislərindən iki nəfərinin gecələr təftiş əsnasında əmələlərə məxsus olan mənzildə yatmaqlarını görüb, dəfəatla [dəfələrlə] həman mənzildə yaşayan əmələlərə və məzkur [deyilən] milis nəfərlərinə milis vəzifəsini bildirməkdən ötrü bəyanatda bulunmuşam.

Mərqum [yuxarıda adı çəkilən] əmələ-

lərdən təkrar olunmamasını xahiş etmişəm. Axırını dəfə məzkur milislərin iki əmələ ilə həman mənzildə yatdıqlarını görmüşəm. Milislər tərəfindən bir gün həbsə alınıb və iki əmələlərə cüzi tənbeh etmişəm (nəinki 5 nəfər).

“Müsəvat” üzvü Cənnət Baxşəli oğlunu təhqir etdiyimin səbəbi budur. Müsəlman namına yaraşmayan əməlinə görə neçə günlər bundan əqdəm [qabaq] bir nəfər iranlı Cənnət Baxşəli oğlu tərəfindən döyülməyin xəbər vermişdi. Məzkur Cənnət İran təbəəsini hökumət nəzdində çirkin göstərməkdən ötrü üç rus və bir də özü 3-cü polis yazıçısı olan bir rusa məlumat vermiş ki, türklər zamanında onun qarət olmuş ev əşyaları şikayət edən İran təbəəsinin evindədir. Rus yazıçısı ərizə vasitəsilə polis müdiriyyətdən xahiş etmiş məzkur İran təbəəsinin evi təftiş edilsin.

Cənnətin bu hərəkəti kəndimə müsəlman olduğum halda ağır gəlib, Cənnəti təhqir etmişəm və “Səndə müsəlman qanı, müsəlman hissiyyəti yoxdur, qəhr olasan” – söyləmişəm. Kəndimin bu sözləri Cənnətə ağır gəlmiş və həman məsələni mədənlərdəki “Müsəvat” firqəsində müzakirəyə qoymuş və bəratülqövl [protokol] çıxartmış ki, məzkur müavini-müdiri (yəni məni) bu səyaq vəhşiyanə hərəkətdən ötrü qulluqdan xaric etsinlər.

Bunlar mənafeyi-milliyəni tullayıb, tərəfi-şəxsiyyəni gözləyirlər və 3-cü Balaxana-Sabunçu polis müdiri Tilişev kimi xain adam tərəfdarıdırlar. Kəndim fəna hərəkətdə bulunmuş olsaydım, xain müdir Tilişev və onun kompaniyası ilə dəmir oğurluğuna məşğul olardım və oğurluqlara hesab çəkməzdim.

Kəndimi qulluqdan çıxartmaq fikrinə düşən həmcinslərim heç də maraq etməsinlər, mən var qüvvəmlə vətənimə doğruluqla qulluq etməkdən əl çəkməyəcəyəm.

3-cü Balaxana-Sabunçu müdiriyyəti müavini: Məhəmmədhasən Baxşalızadə

- 2 -

Cavab

Möhtərəm müdir əfəndi! Zati-alilərinizdən acizənə rica edirəm ki, izhəri-həqiqət etmək üçün mənim aşağıdakı bir neçə sözümlə təhti-müdiriyyətinizdə [müdiriyyətiniz altında] bulunan möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsi sütunlarında yer verəsiniz.

“Al bayraq” qəzetəsinin 11-ci nömrəsində “Qubadan” sərəlvhəsi altında Quba həbsxanasına və xüsusən bəndənizə aid bir taqım iftiralər dərc edilmişdir ki, mən həman iftiralərə burada fəsilbəfəsil cavab verməklə həm izhəri-həqiqət edib, həm də qərəzi-şəxsi iləmi, ya demoqoji xəstəliyi iləmi qəzetələrdə yalan xəbərlər nəşr etməni rəva görən “Qubalı” imzalı müstəarı [ləqəbi, təxəllüsü] altında gizlənən hərifi vicdanından utandırmaq istəyirəm.

Yazmışlar ki, guya Quba həbsxanasında olan məhbusların əhvalı çox ağır imiş və çoxları acından və xəstəlikdən tələf olmaqda imişlər. Buna cavab olaraq deyə bilərəm ki, o günlərdə ki, yatalaq xəstəliyi Qubada 20-30-a kimi adam tələf edirdi və şimdiki ki, hər gün bir neçə tabut görülməkdir, Quba həbsxanasında nəinki bir ölən olmamışdır, hətta hifzüssihhə [gigiyena] nöqtəyi-nəzərindən qayət təmiz saxlanmaqda olan həbsxana

içərisində yüngül bir xəstəliyə düşər olan da olmamışdır.

Məhbusların əhvalının ağır keçməsinə dair təftiş olunduqda, məhbuslar özləri cavab verə bilərlərsə də, mən burada ancaq onu söyləmək istəyirəm ki, o zamanda ki, Rusiyanın bütün həbsxanalarını dağıdıb məhbuslar özlərini azad edirlərdi və o günlərdə ki, Qubada anarşi hökmfərma olmasına [hökm sürməsinə] görə həbsxana, qaraqol nəzarətçiləri dağılıb, ancaq 5 müsəlman nəzarətçisi ilə nadzirat [keşikçi] qalmışdı, məhbuslar bir çox həbsxana qarşısına toplaşib onları azad etmək istəyənlərin hay-huyuna heç də etina etməyərək “Nazir əfəndimiz riza göstərməzsə, illərcə də qalsaq, biz həbsxanadan çıxmarız” – deyə müştəlləh [silahlı] olaraq həbsxana qaraqolunu öz öhdələrinə götürmüşdülər.

İştə, məhbusların mənə bu qədər hörmət və etinaları mənim onlarla hüsn-rəftarımı və həbsxanada əhvallarının ağır keçməməsini göstərməyirmi?

Əlavə, 1918 sənəsi ağustos ayından 1919 sənə martına kimi həbsxana idarəsi üçün bir para olsun bir tərəfdən almadığım halda, dəfəat ilə etdiyim iltimas və ilticalar [xahiş və yalvarışlar] sayəsində ancaq işbu sənə martından kredit açılmışdır və o vaxta kimi siz necə olduğunu və nəyə sərf olunduğunu bilmədiyiniz meşədən gələn odunlarla həbsxananın bir çox ehtiyacatı ödənilib, yeməyi isə Ərzaq Komitəsi tərəfindən verilmişdir.

İlanəyə gəldikdə isə, ianə ilə heç bir dənə olsun məhbus saxlanılmamışdır. Ancaq bir dəfə Quba hökumət məmurları öz aralarında para toplayıb həbsxanada inləyən millətdeşlərini Novruz bay-

ramı münasibətilə şad etmək istəyib onlar üçün plov bişirtmişlərdir.

“Həbsxana arabaları” deyə yad olunur, əcəba, həbsxananın neçə arabası var imiş? Həman bir araba deyilmi ki, onun olan-olmaz ikicə dənə atın[ı] qəza qaimməqamı [qəza rəisi] [Əmir xan] Xoyski əfəndi əta qılıb [bağışlayıb], arabasını da mən borc edib, həbsxana qarşısında düzəltdiyim dəmirçidə (kuznıya) sınıq-sökük təkərlərdən hazır etmişəm.

Bədəhu [sonra], mən özüm 15 il qədər dürlü xidmətlərdə zəhmət çəkib toplaya bildiyim az-çox öz mayehtacım [ehtiyatım] var idisə, onlar da daşnak haydudları [quldurları] Qubaya saldırdıqları zaman talan edilib, qup-quru denilən kimi heç şeysiz qaldım. Bu da həman vəzifəm ifasında ehmal göstərməyib, bütün qubalılar arabalar dolusu əşyaları ilə dağlara qaçdıqları zaman mənim həbsxana daxilində, daha doğrusu vəzifə başında qalmamdan irəli gəlmişdir və dəfələrlə özümü öldürmək istəmişlərsə də, Cənabi-haqqın inayəti [Allahın köməyi] olmasındandır ki, salamat qurtula bilmişəm.

İştə, bu yazdıqlarımı bir çox qubalılar təsdiq edə bildiyi kimi, həman aylarca mahanə [aylıq maaş] almayıb yalnız mənim xatirimçün çiyinlərimdə meşədən odun daşıyaraq mənimlə məhbusları saxlamağa çalışan həbsxana nəzarətçiləri və məhbuslar da iqrar [təsdiq] edərlər.

Xatimeyi-kəlam olaraq onu əlavə etmək istəyirəm ki, “Qubalı” əfəndini sakit etmək üçün təcili surətdə Bakı valisi həzrətlərinə, Quba qəzası qaimməqamı əfəndiyə və həbsxana direktorları komitəsinə müraciətlə, həbsxana işlərini təf-

tiş etmələrini rica etmişəm. İnşallah, həqiqət aşkar olan kimi “Al bayraq” heyəti-təhriyyəsi [redaksiya heyəti] xilafi-həqiqət xəbərlər nəşr edən “Qubalı” əfəndinin kim olduğunu ədalət məhkəməsi qarşısında gizlətməz, ümid edirəm.

*Quba həbsxanası müdiri:
Balabəy Şafibəyadə*

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliyov

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Satılır

3 maçtalı [3 dorlu] 2000 puta qədər yük tutan, yaxşı gedən yelkənli qayıq. Görmək olar: “Samolyot” baş kantorası qarşısında 20-ci və 23-cü pristanların [körpülərin] arasında.

8763

Arvad dış həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dışın yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor**Ağahüseyn Kazımov**

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrazi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və dış həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən elan olunur ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilindən əcnəbi məmləkətdən göndərilən malları Gürcüstana istər yük, istər baqaj qaydası ilə göndərmək istəyən şəxslər ixtilaf

çıxmasını deyə göndərilən malların əcnəbi məmləkətin hansı məntəqəsindən göndərilməsi və yüklərin Azərbaycan daxilindən Gürcüstanın müəyyən məntəqəsinə gedəcəyi haqqındakı sənədi (dokumenti) Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinə təqdim etməlidirlər. Bu məsələlər rəsmi olmalıdırlar. Belə ki, məhəlli [yerli] gömrükxanadan, konsulxanalarından, məhəlli rəsmi müəssisələrdən və şəxslərdən, həmçinin nəqliyyat müəssisələrindən alınmalıdır. Ancaq bu cür sənədlər mövcubincə [əsasında] Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti malların göndərilməsinə icazə vəsiqəsi verəcəkdir.

Nəzarət müdiri: Makinski

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Teleqraf xəbərləri**

səh. 84. “Kvirinal meydançası”: Romanın mərkəzi meydanlarından biri olan və eyniadlı tərənin üzərində yerləşən Kvirinal meydanı nəzərdə tutulur.

səh. 85. “Xatsepetovka”: Ukraynanın Baxmut rayonunda yerləşən Uqləqorsk şəhəri keçmişdə belə adlanmışdır.

səh. 86. “Menovoy dvor”: Orenburqun cənubunda, Ural çayının sol sahilində ticarət mərkəzi və dəmiryol stansiyası olmuşdur.

Yeni bir müxtirə

səh. 87. “fransız əyan və məbusanına”: iki palatalı Fransa Parlamentinin yuxarı palatası olan Senatın üzvlərinə və aşağı palatası olan Fransa Milli Məclisinin üzvlərinə.

səh. 89. “Gənc türklər”: Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi siyasi hərəkət.

Xəzinə oğurluğu

səh. 90. “Третное не въ зачетъ жалованья”: illik maaşın üçdə biri miqdarında əlavə ödəniş.

“Подъёмный”: yeni xidmət yerinə təyin olunan məmurlara bir neçə (adətən iki) aylıq maaş miqdarında birdəfəlik ödəniş.

“Суточный”: müəyyən hallarda məmurlara maaşdan əlavə ödənen gündəlik pul.

“Курьерскія”: uzaq bir yerə göndərilən məmurlara maaşdan əlavə ödənen pul.

“Квартирный”: başqa yerə xidmətə göndərilən məmurlara ev kirayəsi üçün maaşdan əlavə ödənen pul.

“Обмундировочный”: müəyyən xidmət sahələrindəki məmurlara geyim forması üçün ödənen əlavə pul.

“beytülmal”: xəzinə; müsəlman dövlətinin xəzinəsi; dövlətə məxsus mal və sərvətin ümumi adı; dövlətin malı.

“Aleksandr və Nikolay dövrlərində”: III Aleksandr və II Nikolay nəzərdə tutulur.

səh. 91. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Nəşriyyatımızın**əsbabi-tərəqqi və tədənnisi**

səh. 93. “intibahlarının məhvəri”: qəzetdə “məhvəri” yerinə “mühərriri” getmişdir.

“istikşafati-mühümmədə”: qəzetdə “istikşafat” sözü təhrif edilmişdir.

“müluki-fərainənin”: qəzetdə “fərainə” sözü təhrif edilmişdir.

səh. 94. “Museyon”: bu söz qəzetdə təhrif edilmişdir. İskəndəriyyə Museyonu Ellinizmin dini, elmi və mədəni mərkəzi idi.

“Yəməmə qəzvəsi”: Müsəlmanlarla yalançı peyğəmbər Müseylimənin ordusu arasında hicri 12-ci (miladi 633-cü) ildə baş tutan döyüş. Müsəlmanların zəfəri ilə başa çatan döyüşdə Müseylimə öldürülmüşdür.

“Xüləfayi-raşidin”: Məhəmməd Peyğəmbərdən sonrakı ilk dörd xəlifə (Əbubəkr, Ömər, Osman, Əli); onların dövrü 632-661-ci illəri əhatə edir.

səh. 95. “Ruhülqüds”: “Müqəddəs ruh”; İslamiyyətdə “Ruhülqüds” deyəndə Cəbrayıl nəzərdə tutulur.

“rumcaların yerinə”: qəzetdə “rumcaların və” getmişdir.

“Mədəniyyəti-islamiyyə tarixi”: ərəb yazıcısı və alimi Corci Zeydanın əsəri.

səh. 97. “İbrahim Fəzari”: qəzetdə səhvən “İbrahim Fərazi” kimi getmişdir.

“Curcis bin Bəxtişi kimi böyük ailəni”: Bəxtişi ailəsi Abbasilər dövründə yaşayan xristian həkimlər ailəsi idi. Bu ailədən I Bəxtişi, I Cəbrayıl, Curcis, II Bəxtişi, II Cəbrayıl, III Bəxtişi, I Übeydulla, Yuhanna, IV Bəxtişi, III Cəbrayıl, II Übeydulla kimi həkimlər çıxmışdır.

“Okklidos”: e. ə. IV-III əsrlərdə yaşamış Qədim Yunan həndəsə alimi Evklid nəzərdə tutulur.

“Bətlamyus”: II əsrdə yaşamış astronomiya, riyaziyyat və mexanika alimi Ptolomey nəzərdə tutulur.

“Məcəsti” (yaxud “Almagest”): II əsrdə yaşamış astronomiya, riyaziyyat və mexanika alimi Ptolemeyin əsəri.

Cənub-Qərbi Zaqafqaziya islamlarının müqəddəratı

səh. 98. “namüstəhiqq”: bu söz qəzetdə təhrif edilmişdir.

Fəhlə həyatından

səh. 101. “məzkur mədəndən səbəbsiz olaraq”: qəzetdə “səbəbsiz” yerinə “kəsbətsiz” getmişdir.

Ermənistanda

səh. 104. “Milli firqə”: Erməni Xalq Partiyası nəzərdə tutulur.

İdarəyə məktub

səh. 106. “Ancaq bir dəfə”: qəzetdə belə getmişdir: “Ancaq bu dəfə”.

səh. 107. “kuznya”: dəmirçi (rusca)

Satılır

səh. 108. “Samolyot”: Volqada gəmiçiliklə məşğul olan böyük şirkətlərdən biri idi. 1853-cü ildə qurulmuşdu. Şirkətin Bakıda şöbəsi var idi.

Çərşənbə, 7 may 1919-cu il, nömrə 174

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 6 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 7 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

TÜRK ƏDƏMİ-MƏRKƏZİYYƏT “MÜSAVAT” FİRQƏSİ TƏRƏFİNDƏN

Millətədaşlar, yoldaş əməllər!

Bakıda cürbəcür maska altında olan Rusiya Hökumətinin agentləri tərəfindən göndərilən adamlar və paylanan pullar vasitəsi ilə başımıza təzə işlər gətirmək istəyirlər. Genə ümumi tətillər elan edirlər. Əsl məqsədlərinin Azərbaycan Cümhuriyyətini müşkülətə soxmaq olduğu aşkar ikən, fikirlərinə başqa don geyindirir, bu zabastovka ekonoimçeskidir (iqtisadidir) deyirlər. Kollektivin mühüm və ekonoimçeski maddələri qəbul olunmaqda ikən, dənizin əlimizdə olmadığını bildikləri halda, Hacı-Tərxana [Həştərxana] yol açmamızı və tezliklə bolşeviklərə neft yollamamızı tələb edirlər.

Məlum deyilmi, yoldaşlar, ki, böylə əmələ gəlməz bir tələblə rus bolşevikləri canımıza, istiqlalımıza, hürriyyət və Cümhuriyyətimizə təzə təpik vurmaq istəyirlər?!

Əlbəttə ki, məlumdur. Bunun üçün də aldanmayın, zabastovkaya iştirak etməyin. Çünki bu zamanda zabastovka edib bütün hissiyyəti durdurmaq, Azər-

baycanın canına qəsd edib millətin boy-nuna kəndir salmaqdır.

Təbiidir ki, özünü bilən türk və müsəlman demokratiyası millətinin qatili olmaz, yalançılara aldanıb zabastovka etməz.

Yaşasın idraklı Türk demokratiyası!
Yaşasın Azərbaycan!

*Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi Bakı Komitəsi
6 may 1919*

NƏ İSTƏYİRLƏR?

Fəhlə Konfransı, daha doğrusu, istiqlalımız bədxahlarından əmələ gəlmiş və hökumət içində hökumət törətmək niyyətilə əl altından iş görən və məqsədləri Azərbaycan istiqlalını uçurmaq olan güruh başçıları guya iqtisadi olaraq yeni bir zabastovka meydana çıxartdı.

Bu günə [bu cür] zabastovkalar istiqlalımız düşmənlərinin əlində bir əslihədir [silahdır] ki, hazır saxlayıb fürsət məqamında bizə zərbələr vururlar.

İqtisadi elan edilmiş olan bu zabastovkanın siyasi mənası böyükdür. Astra-

xan yolunu açmaq və bolşeviklər hücumuna müsaid yollar aramaq istəyirlər.

Məhəllində [yerində], yəni Bakının və Azərbaycanın özündə istiqlalımıza qarşı üsyan törədib, inqilab əmələ gətirməyə hələ özlərinin maddi və mənəvi gücləri kifayət etmədiyindən, kənardan gəlmə gücdən istifadə etmək istəyirlər. Odur ki, Həştərxan yolunu açın deyirlər. Açın ki, əvvəla bolşeviklər neftdən korluq çəkəməsin və saniyə [ikincisi], Bakı üzərinə hücum etməyə həm qüvvəsi, həm də imkanı olsun!

İştə, istədikləri budur.

Fərz edəlim ki, Həştərxan yolu açıldı. Aya, biz əminikmi ki, bolşeviklər bizimlə yalnız bir neft alveri etməklə kifayətlənib də, istiqlalımıza qarşı sui-qəsd etməzlər?

Mart hadisətində bizi, yəni müsəlman burjuvandan tutmuş müsəlman fəqərəyi-kasibəsini və baxşus müsəlman əlsiz-ayaqsızlarını erməni daşnak saldatlarının süngü, güllə və xəncərlərilə arvad və uşağına kimi qırıdın bolşeviklərə biz nə tövr etibar edə bilərik? Bolşeviklik naminə erməni-müsəlman qırğını salanların hansı “gözəl” sözünə və “insaniyyətpərvərənə” sözlərinə inana bilərik?

Bolşevikləri dursun, menşeviklərinə nasıl bel bağlaya bilərik? İstiqlalımızı qəbul etmədiklərinə görəmi? Və bu gün hər bir vəsilə ilə olur-olsun, istiqlalımızı əlimizdən almaq yolunda çalışdıqlarına görəmi?

Bu gün ingilislərdən şikayət edən və onlara düşmənçilik göstərən menşeviklər, roxlinlər, çurayevlər həman adamlar deyildirlərmi ki, bir millətin hüququnu əllərindən alıb da bu hüququn istirdadı [əldə edilməsi] yolunda can verən türk və

islamlarla müharibə üçün ingilisləri yalvara-yalvara çağıraraq, əl və ayaqlarına düşüb kömək diləyirdilər. İndi nə oldu ki, ingilis pis oldu? Azərbaycan türkləri istiqlalının tərəfdarı olduqlarına görəmi? Pəs, Azərbaycan hökumətinə qarşı düşmənlik nədəndir? Hökumət başında Azərbaycan türkləri oturub da Azərbaycan istiqlalının harisi [qoruyucusu] və mühafizi olduğuna görəmi?

Bu gün cümhuriyyətlərində ümum millətlərin hüququnu gözləyən, bunların rifahi-halı üçün öz millətinin bir çox haqqını belə qurban edən, hürriyyəti-mətbuat, hürriyyəti-kəlam, hürriyyəti-ictima [toplaşma azadlığı], hürriyyəti-diniyyə, hürriyyəti-şəxsiyyəsi ilə sosialist Gürcüstandan və daşnak Ermənistandan belə ağac-ağac qabaqda olan bu türk hökumətinin qəbahəti nədir ki, buna qarşı düşmənçilik edirlər?

Türk və islam olduqlarına görəmi?

Zənn edilməsin ki, sözlərimiz prova-kasiyadır. Arada başqa bir səbəb görməyirik.

Bizim hürriyyət düşməni olmadığını və biləks [əksinə], hər bir hürriyyətə riayət etməkdə olduğumuzu görən hürriyyətpərəstlər nə üçün bizimlə, biz Azərbaycan türk və islamları ilə düşmənçilik edirlər?

“Tatarva” [tatarlara məxsus, tatarların] hökuməti olduğuna görəmi?

Biz, sosializm və sosialistlərə düşmən olmadığını Hökumət Kabinəsi içində sosialistlərə yer verməklə, Parlaman-dakı Sosialist fraksiyamız ilə isbat etdiyimiz halda sosialist roxlinlər, çurayevlər və kompaniyasının bizi bəyənmədiyini “tatarva” məsələsindən dolayı olmayıb da bəs nədəndir?

Bizim hökumətimiz var, Parlamanımız var. Əgər Həştərxan yolunu açıb da neftimizi rəvac etmək üçün əhvali-siyasiyyə müsaid olarsa, əlbəttə, biz buna razı olub da heç vaxt istəmərik neftimiz yatıb qalsın. Neftimizin Rusiyaya daşınması bizim mənfəətimizdir. Böylə olarsa, pulumuzun qiyməti artar və ticarətimiz rəvac olar. Amma madam ki, biz hələ bunu etmərik və Həştərxan yolunu hələ açmırıq, görünür ki, istiqlalımızı təhdid edən siyasi əhvallardan çəkinirik və firsəti müsaid bilmirik.

Şübhəsiz, rus fəhlələri neftin satılmasını Azərbaycan türklərinin istiqlalından əziz tuturlar. Onlardan ötrü təki neft satılsın, yerdə qalanı əhəmiyyətsizdir.

Amma türk və islam olan fəhlələr işə bu nəzərlə baxa bilməzlər. Milli hüququ iqtisadi mənfəətlərə sata bilməzlər. İstiqlalımızı neft alış-verişi yolunda qurban və fəda etmək istəməzlər.

Ondan əlavə, bu saat bizim iqtisadi əhvalımız o qədər naçar halda deyildir ki, biz bu saat heç bir şeyə baxmayıb da neftimizi satmaq üçün təhlükəli vəsilələrə [vasitələrə, yollara] əl atmaq.

Gürcüstan və Ermənistanın əhvali-iqtisadiyyəsi Azərbaycandan qat-qat fəna bir halda olduğu surətdə, nədəndir ki, orada ümumi zabastovkalardan heç bir xəbər-əsər görünməyir?

Acından ölən və ianələr ilə dolanan Ermənistan öz istiqlaliyyətindən bərk-bərk yapıdığı halda, Azərbaycana nə olubdur ki, tez neftini satmaq üçün istiqlalını təhlükələrə salsın?

Əlqərəz, bu günə [bu cür] zabastovkaların iqtisadi rəngdə də olmuş olsa bizə, bizim hüquqi-millimizə, bizim azad

yaşamamıza, istiqlalımıza bədxah və düşmən olanlar tərəfindən icra edilməsindən məqsəd məhz istiqlalımızı əlimizdən almaq və bizi təkrar əsir etməkdir. Əgər zabastovka Azərbaycan türk fəhlələri tərəfindən və Azərbaycan türk sosialistləri əli ilə icra edilmiş bir keyfiyyət olsaydı, biz heç bir təşvişə düşməyib də arada xəyanətçilik olmadığına əmin olardıq. Lakin özgələrin zabastovkasına, roxlinlər və çurayevlər təşviqatı ilə icra edilən tətillərə biz ancaq yan-yan baxa bilərik. Çünki onlara inanmırıq və genə də inanmırıq və inanmamağa da əlimizdə böyük tutağlarımız vardır. Onlar bizim puç olmağımızı istəyirlər.

Ü. Hacıbəyli

YETƏR ARTIQ

Dünyada heç bir millət və firqənin istifadə etməmiş olduğu hürriyyəti-ictima, kəlam və mətbuat [toplaşma, söz və mətbuat azadlığı] sayəsində sol cinah sosialistləri Azərbaycanda tutduqları mövqe və vəziyyətdən istifadə edərək təbliğat, təşviqat vasitəsilə yerlərini möhkəmləşdirdilər və şimdiki, daha doğrusu ibtidadan [lap başdan], fəqət şimdiki açıqdan-açığa dövlət və hökumətimizin əleyhinə çıxmağa başladılar. Bir dərəcə ki, hətta axır zamanlar sosialistlərin hərəkətini görən camaat “Hökumət bunların ipini bir qədər çəkməyəcəkmi?” deyərək şikayət dili açdı.

Azərbaycan hökumət və camaatının fikri, zehni daxili işləri düzəltmək çarə-

ləri, əmnü-asayışı [əmin-amanlıq və asayışı] möhkəmləşdirmək təşəbbüsləri və şimaldan gözlənen qara irtica axıntısı ilə məşğul ikən, paytaxtımızda – məmləkətimizin qəlbəhəndə bolşeviklər yuva salıb gündən-günə artmaqda, mövqelərini möhkəmləşdirməkdə və şimdiki artıq açıqdan-açığa istiqlalımız və hüquqi-milliyəmiz müqabilinə mübarizəyə girişməkdədirlər.

Bu vaxtdakı Azərbaycan Hökuməti bolşeviklərə qarşı mübarizə açmamışsa, şübhəsiz ki, zəifliyindən deyil, siyasətimizin təqazasından [tələblərindən], demokratik bir hökumətin demokratiya ilə mübarizə etmək istəməməsindən iləri gəlmişdir.

Fəqət yetər artıq!

Hər şeyin bir həddi, bir intəhası [sonu] olar.

Azərbaycanlılar daima sağ tərəfə diqqət verib onlarla mübarizə etməklə bərabər, bundan böylə sol tərəfi də nəzərdən qaçırmamalıdırlar. Zira, bizim üçün heç fərqi yoxdur.

Sağdanmı, soldanmı istiqlalımızı məhv etmək istəyən hər bir qüvvəyə qarşı mübarizədə bulunmalıyıq.

Azərbaycan türk demokratiyası bilməli və bildirməlidir ki, özgələrin, ələlxüsus hüquqi-istiqlalımız düşmənlərinin dalınca getmək bəsdir artıq.

Fəhlə Konfransı son iclasında ümumi tətillə təhti-qərara alaraq “İstaçkom” [Tətillə Komitəsi] seçmişdir. Dünyədən tətillə başlanmışdır. Bu tətillə iqtisadi rəng vermək, əməllərin gözünü örtərək dala-larınca aparmaq qəsdilə bir “müştərək müqavilə” dəxi qeyd etmişlərdir. Fəqət demokratiya anlamalıdır ki, bu tətillə sif

siyasi mübarizədən və Azərbaycanda bolşevik hökuməti qurmaq planının birinci qədəmindən ibarətdir.

Biz bolşevik hökuməti istərizmi?

Əlbəttə, bu suala cavab vermək müşkül deyildir. Bolşevik hökumətinin “ləz-zətini” görmüş olan hər bir azəri türkün rəyi məlumdur: Nə qədər Nikolay hökumətini istəsə, o qədər də bolşeviki istər.

Madam ki, böylədir, bir dəfə şifri açmaq və türk demokratiyasına açıq bildirmək lazımdır ki, bu zahiri göstərişlər hər bəhanədir. Əsil məqsəd isə bolşevizm bərpa etmək, Azərbaycan Hökumətini yıxmaq və türk demokratiyasının boğazına yenidən kəndir salmaq, keçən ilki əsarəti təzələməkdir.

Bir dəfə burası türk demokratiyasına açıq bildirilsə, o öz çarəsini bilər, tərzihərəkətini təyin edər və şübhəsiz, bu macərəculardan [avantürislərdən] üz çəvirərək deyər: Yetər artıq!

Xəlil İbrahim

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İngiltərənin borcu

London - Avam Kerasında Arnold Boldvinq bəyan etmişdir ki, mart ayının 31-ində İngiltərənin 1 milyard 568 milyon 447 min lirə borcu var imiş.

Türkiyədə həbslər

İstanbul - Türkiyə polis[i] tərəfindən erməni qırğınında iştirak edən şəxslər tövqif [həbs] edilmişlərdir. O cümlədən, Ənvər paşanın əmisi Xəlil paşa da vardır.

Vyanada üsyan

Vyanadan xəbər verilir ki, üsyançılar ilə polis arasında atışma vəqə olmuşdur. Parlaman və başqa imarətlər yandırılmışdır. Yanğın axşam vaxtı yatırılıb, asudəlik bərpa edilmişdir.

İtaliyadan dəhşətli xəbərlər

İtaliyadan dəhşətli xəbərlər gəlməkdədir. Deyirlər ki, Peyc ilə Orlando şurası [müzakirəsi] heç bir nəticə verməmişdir. İtaliyada olan Amerika heyətinin məlumatına nəzərən, Fiumədə böyük mitinqlər vəqə olaraq şəhərin İtaliyaya qayıtmasına qərar verilmişdir. Bu barədə Müttəfiqlərə [Antanta dövlətlərinə] məlumat verilmişdir. Triestdə amerikalılar əleyhinə nümayiş qurulmuşdur. Camaat Amerika konsulxanası qarşısına gələrək Amerika bayrağının endirilməsini tələb etmişdir. Bir az keçincə bu barədə təəssüf edilmişdir.

London - Maqdeburqdan xəbər verilir ki, Vaxtel komitəsi saldatları imperiyanın Ədliyyə nazirini – Landsberqi və bir generalı və bir də ştab [qərgah] afserini həbs etmişlərdir. Volf bürosu deyir ki, nazirləri həbs edən şəxslər şiddətli cəzaya düçar edilməlidirlər. Maqdeburq idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında elan edilib, oraya qoşun göndərilmişdir.

Berlin - Berlində asudəliyi saxlamaq üçün ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Hamburqdan teleqrafla xəbər verildiyinə görə, orada iğtişaş şübhəsiz olacaqdır. Bavariyadan yetişən son xəbərlərə görə, Münxendə Şura Hökumətinin vəziyyəti möhkəm deyildir. Bolşeviklərlə sosialistlər arasında ixtilaf əmələ gəlmişdir. Almaniya Hökuməti bil-

dirmişdir ki, Şura Hökuməti deyil, Hofman hökumətini təsdiq edirlər.

Kopenhagen - Essen və Haseldorfda 289 min nəfər əmələ tətillə etmişdir. Bu yerlər idareyi-əsgəriyyə altında elan edilmişdir. Essendə tətillə edən əməllər Krupp zavodunu işğal etmişlərdir. Berlində bir çox fabrika və zavod əməlləri kongredə iştirak üçün işi tərk etmişlərdir. Almaniya Bank Qulluqçuları İttifaqı dəxi tətillə tərəfdar olmuşdur.

MƏCLİSİ-MƏBUSANIN QƏRARI

Dünən Məclisi-Məbusan fəvqəladə bir Parlaman günü halını iktisab etmiş [vəziyyəti almış], ümumi tətillə haqqında hökumətə bir sual verilmiş, sual münasibətilə firqə natiqləri atəşli nitqlər söyləmiş, hökumət rəisinin bəyanatını müzakirə etdikdən sonra hökumətin tətillə bitirməsi haqqında tədbirlərini ittifaqla təqdir etdikdən sonra, böyük bir əksəriyyətlə aşağıdakı qətnamə qəbul edilmişdir:

“Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] adlanan müəssisə tərəfindən elan olunan tətillə-ümuminin istiqlalımız əleyhinə bir sui-qəsdilə mütəzəmmnin olduğunu [əhatə etdiyini, ehtiva etdiyini] nəzərə alaraq və hökumət rəisinin izahatını eşidərək, hökumətin tətillə bitirmək haqqında görüldüyü və görəcəyi tədbirləri təyid [təsdiq etməklə] və bu xüsusda kəndisinə hər növ müavinətdə bulunacağını vədlə, Məclisi-Məbusan növbədəki məsələlərin müzakirəsinə keçir.”

Hökumət rəisinin Məclisə verdiyi məlumatla görə, dəmiryolu işləyir, su, teleq-

raf dəxi tətillənməmişdir. Hökumət dairələrinin telefonları işləməkdədir. Çox ehtimalla görə, bu gündən etibarən işıq dəxi veriləcəkdir. Aldığımız digər məlumatlara görə, mədənlərdəki müsəlman əməlləri bu tətillə iştirak etməmiş, yalnız elektriklə işləyən zavod və mədən əməlləri bilzərurə [zəruri olaraq] məəttəl qalmışlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

- Pəncşənbə [cümə axşamı] günü yaponlar Kiao-Çaonun Çinə verilməsinə rızasını göstərmişdir. Fəqət bunun əvəzində Xita [Çin] Şandun nim-cəzirəsində [yarımadasında] dəmiryol imtiyazı alır. Bu məsələləri qətiyyənlə həll etmək üçün yenə bir iclasa lüzum görünmüşdür. Üçlər Şurası yaponlara təklif etmişdir ki, güzəştə bulunsunlar. Çaharşənbə [çərşənbə] yaxud pəncşənbə günü məsələ həll ediləcəkdir.

- Yaponiya Sülh Konfransında qələbə çalmışdır. Yaponiyanın Çin ilə olacaq əlaqəsi Yaponiyaya vagüzar edilmişdir [təpşirilmişdir]. Əhval o qədər ağır idi ki, Yaponiya nümayəndələri Konfransı tərk edib də Şandunu istila edəcəyi ehtimal tutulurdu. Nəhayət, Tokionun arzusu üzərinə etilaf [razılışma] əməllə gəlmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Denikin

General Denikin Batuma gəlməsi

haqqında bir para qəzetələrdə yazılan xəbərlər əsilsizdirlər. Yekaterinodardan gələnlərin mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verdikləri xəbərlərə görə, general Denikin Kōnüllü ordu baş komandanlığı mənsəbindən getməsi bu yaxın günlərin məsələsidir. Denikin əleyhinə qəti hərəkət vardır. General Denikin ciddi olmamaqda müttəhim edilir. Baş komandan yerinə general Vrangelin namizədliyi qoyulur. Həman mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, general Vrangelin namizədliyi Müttəfiq dövlətlər tərəfindən də müdafiə edilir.

Ərzurum Şurası

Qarsdan “Aşxatavor” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, axırncı alınan xəbərlərə görə, Ərzurumda bir şura əməllə gəlib, Ərzurumu müstəqil və Türkiyədən ayrı elan etmişdir.

Samara altında Kolçakın məğlubiyəti

Mövsuq mənbələrdən xəbər verirlər ki, axırncı alınan simsiz teleqraf xəbərlərinə görə, Kolçak Samara rayonunda qəti surətdə məğlubiyətə düçar olmuşdur. Şura Hökuməti əsgərləri 5 mindən ziyadə əsgər əsir edib, bir çox top və mühimmatı-hərbiyyə [hərbi sursat] qənimət etmişlərdir. Bütün cəbhədə əhval dəyişmişdir. Kolçakın bütün cəbhədəki hücumu dayanmışdır. Kolçak əsgərləri arasında nifaq vardır, dəstələrlə Şura Hökuməti əsgərləri tərəfinə keçməkdədirlər. Kolçak əleyhinə hərəkət edən Şura əsgərləri komandanı demişdir ki, Kolçakın bundan belə Volqanı görməyəcəyinə söz vermək olar.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Fəhlə Konqresi qətnaməsini Daxiliyyə Nəzarətinə təqdimlə rica etmişdir ki, şəhər və mədən dairələrindəki şəraxbanaların qapanması barəsində lazımi binagüzarlıqda bulunsun [sərəncam versin].

- Bülbülə dairəsindəki “Rapid” səhmdaran cəmiyyəti mədənin fəhlələri Məsai Nəzarətinə məlum etmişlər ki, türklər Bakını işğal etdiyi vaxt onları xidmətdən kənar edərək mədəni bağlamaq istəmişdilər. O vaxt fəhlələrə veriləcək məvacib və əlavəni verməmişdilər. Fəhlələr rica etmişdir ki, bu barədə lazımi binagüzarlıqda bulunulsun. Əks surətdə fəhlələr iqtisadi mübarizə elan edəcəklərdir.

Ən calibi-diqqət [diqqəti cəlb edən] bir məsələ varsa, o da fəqət yeni məvaciblər qəbuludur. Bu məsələ həll edilərsə, tətillə məsələsi bərtərəf edilmiş [aradan qaldırılmış] olur. Neftçilər bu məsələni nisanın [aprelin] 30-unda həll edərək cavab verməlidirlər.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı nahiyyə müfəttişinə xəbər vermişdir ki, Sayad Xızı icması bir para kəndlərinin fəqir əhalisi üçün ərzaq buraxmaq barəsində binagüzarlıqda bulunsun.

- Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzdindəki] Ətfala [Uşaqlara] Yardım Bürosu Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Gimnaziçeski küçədəki 1 nömrəli və Stanislavski küçədəki 2 nömrəli erməni darüleytamını [yetimxanasını] Amerika heyəti öz ixtiyarına almışdır. Həman darüleytamlarda 800 erməni ətfalı

var idi. Şimdi Büro ixtiyarında 5 ədəd darüleytam qalmışdır ki, oradakı ətfalın hesabı 701 nəfərdir. Onlardan 120 nəfəri erməni isə də, Amerika heyəti xüsusi erməni təşkilatı olmadığından, qəbul etməyir. Büro rica etmişdir ki, Büro xəzinəsinin fəna halını nəzərə alaraq, təxsisatı [ayrılan vəsaiti] Nəzarət həman Amerika ixtiyarına keçmiş darüleytamlar hesabına bir qədər artırsın, hər uşaq üçün ayda 120 rublə buraxılsın. Nəzarət təşəbbüsə qəbul və təsdiq etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti bütün nahiyyə müfəttişlərinə evləri və mülkləri dağıdılmışlara yardım üçün tərtib edilmiş düsturüləməlləri [təlimatnamələri] irsal etmişdir [göndərmişdir].

- Bəhri-Xəzərin qərbi kənarlarındakı xəstəxanaları ləğv etmək üçün Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti cənbində təşkil edilmiş təsviyyə [ləğvetmə] komisyona, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nümayəndəliyinə doktor Rudeç təyin və təsdiq edilmişdir.

- Nisanın 30-undakı Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] qətnaməsi mövcubincə [əsasında], Aşurbəylinin Gəncədəki litoqrafiyası həc [müsadirə] edilməlidir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən xüsusi bir komiyaon göndərilmişdir ki, litoqrafiyanın nə halda olmasını tədqiq etsin.

- Fəhlə Konfransı heyəti-rüəsası Məsai nazirinə məlum etmişdir ki, axır vaxtlarda mədən dəvairində [dairələrində] cinayətlər kəsbi-şiddət etməyə [artmağa] başlamışdır. Nisanın 18-ində Suraxanıda Bodriqa nam [adlı] bir fəhləni boğmuşlardır. İşbu hadisə fəhlələrə olduqca fəna təsir bağışladığından ki, konqreyə mü-

raciətən cinayətlərin önü alınmazsa, bir nəfər də Suraxanıda qalmaqacağını bəyan etmişlər.

Heyəti-rüesa nazirdən canilərin tövqifi [tutulması] və böylə hadisənin bir daha təkrar edilməməsi üçün tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica və təmənnə etmişdir. Məsai naziri həman müraciətnamənin surətini Daxiliyyə Nəzarətinə göndərərək rica etmişdir ki, təcili surətdə lazımı binagüzarlıqda bulunulsun.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Etilaf Komissiyonu [Uzlaşma Komissiyası] müştərək müqavilənaməni tərtib verib qurtarmışdır. Şimdi fəqət xüsusi bir müşavirə həman müqavilənamənin nə tərdə yazılmasını həll etməlidir. Fəhlələr məlum etmişlər ki, yeni müqavilənamə mayısın 2-sinədək qəbul edilməlidir. Zira bu vaxtı-müəyyənəni [müəyyən edilmiş vaxtı] Fəhlə Konqresi qət etmişdir.

YÜZ QIRX YEDDİ YETİM

Yetimlər yurdu barəsində Əfəndiyev cənabının “Azərbaycan” (rusca) qəzetəsindəki şikayətini oxuduq. Müsəlman yetimlərinin övzası [vəziyyəti] çox ağır və pərişan bir halda imiş.

Məlum olduğu üzrə, sair millətlərlə bərabər müsəlmanların da Bakıda yetimlərə məxsus bir yurdu mövcuddur. Azərbaycan ətrafında bu birinci müəssisədir ki, buraya müsəlman yetimlərini toplayıb maaş [dolanışq] və tərbiyələri qeydinə qalırlar. Lakin məəttəəssüf [təəssüf ki], yetimlər öylə yaman günlər keçirirlər ki, hərəgah buna bir çarə aran-

mazsa, gələcəkdə ümum Bakı əhalisinin asayışına böyük bir xələl çatacaqdır.

Ayaqyalın və paltarsız uşaqların bir çoxu keçəl olmuşlardır. Üç gündür ki, yurdun müdirəsi təbib və dərmanısızca yadır. Cəmiyyəti-Xeyriyyənin yetimlərə müavinəti olmayır. Yardımçı xanım Muxtarov əfəndi də meydanda tək qaldığından, ehtiyacın öhdəsindən gələ bilməyir. Ortada bir Mərkəzi Ev Komitəsi qalmışdır ki, o da məsarifi yüngülləşdirmək üçün müsəlman yetimlərini rus və erməni yurdlarına paylamaq istəmişdir!

Əcəb haldır: Azərbaycanın hakimiyyəti altında yaşayan xırda millətlərin Bakıda mütəəddid [çoxsaylı] yurdları davam edə bildiyi halda, müsəlmanların təkə bir yurdu yaşamayı, uçub dağılmaq istəyir. Halbuki yurdların yaşamaq şəraiti hamı üçün birdir. Təbii, hökumətin ayda hər yetim üçün buraxdığı 60 rublə kifayət edəmməz. Bu şərait rus və ermənilər üçün də vardır. Lakin onların yurdları bu ağır şərtlərin müqabilində yaşayırlar. Zira, hökumətin məsarifindən başqa, millətlərin də müavinətinə, yardımçılığına nail olurlar. Bu millətlər öz yetimlərindən əlavə, müsəlman yetimlərinə də əl yetirilər. Məsələn, bir rus qadını gətirib müsəlman yetimlərinə kamali-şövq və zövqlə 50 dənə çörək (bulka) payladığı halda, bir çox müsəlmanlar heç bilməyirlər ki, onun milləti yetimləri nə hal ilə yaşayırlar. Bununla belə, kamalı-cürətlə deyə bilərəm ki, Azərbaycan türklərinin bugünkü sərvəti yalnız Qafqazda deyil, İstanbulda, Misirdə, hətta Hindistanda da belə yoxdur. Bəs səbəb nədir ki, bir bu qədər sərvətdar bir millətin yetimlərinə 5-10 dənə əhli-ehsan və pərəstar [hımavədar] tapılmayı?

“AZƏRBAYCAN” MÜRƏTTİBLƏRİ

Zəkat, sədəqə, fitrə, silayi-rəhm və bunlar kimi bir çox şər'i [şəriətin müəyyən etdiyi] vergilər vardır ki, bunların ədasi [verilməsi] ilə yer üzündəki müsəlmanların tamam müstəhəqq [haqq sahibi, vergidən pay almağa haqqı çatan] və füqərəsi yaşaya bilərdi. Amma çifayda, müsəlmanlar zənginləşdikcə, füqəranın halı unudulur. Ehsan fəqərələri [işləri] xaricilərə keçir.

Əlavə, hərəgah bu gün biz bu yetimlərin qeydinə qalmaq olaraq onların küçələrə atılmasına razı olaq, küçə tərbiyəsi ilə böyümüş bu uşaqlar sabah oğru, quldur, cibkəsən və qeyri bu kimi naməşru [qanunsuz] işlərə mübaşir olacaqlar [girişəcəklər] ki, bununla əhalinin onsuz da pozulmuş asayışı daha müşkül bir hala düşəcəkdir.

Yəni canilərin azalmağına deyil, artmağına özümüzə bəis olacağız. Şəhərimizdə davam edən bir bu qədər qətl və qarətlər hanki bir müsəlmana xoş gələ bilər ki, qətl və qarətçilərin hələ gələcəkdə 147 nəfər artmağına da razı qalaq.

Bərəks [əksinə], bu gün 147 nəfər müsəlman yetimlərinin tərbiyəsini öhdəməzə alıb məsarifinə də davam edərsək, şübhəsiz ki, bir vaxt vətənimiz 147 nəfər qəyur [qeyrətli], namuskar və mütəəssib [təəssübkeş] şəxslərə malik olacaqdır ki, onların əfal və hərəkətindən [əməllərindən və hərəkətlərindən] zənginlərlə bərabər miskinlər də məmnun qalacaqlar.

Bu məsləyə şərək olan zəvət [şəxslər] yəqin ki, Azərbaycanda yetimlər adına açılmış ianə dəftərini unutmayıb, hər kəs bacardığı müavinətindən boyun qaçırmaz ümidindəyəm.

Fərhad Ağazadə

Seşənbə günü, mayıs ayının 5-ində “Azərbaycan” qəzetəsi türk mürəttib və əmələlərinin iclası vaqə olaraq, Fəhlə Konfransı tərəfindən elan edilmiş tətillə əlaqədar olaraq vəziyyəti-hazirə və əhvali-siyasiyyəni müzakirə edərək, aşağıdakı qərarnaməni mütəəhdülərə [yekdilliklə] qəbul etmişlərdir:

Türkcə “Azərbaycan” qəzetəsi mürəttibləri vəziyyəti-hazirə və əhvali-xariciyyəni nəzərə alaraq və Bakı Əmələ Konfransının qərarladığını müzakirə edərək, lazım bildik ümumə elan edək [bildirək] ki:

1) Fəhlə Konfransının elan etdiyi tətillə sırf siyasi mübarizədən ibarət olub, müştərək müqavilənamə maddəsi ancaq fəhlələrin gözünü örtmək və onları kor-koranə öz dallarınca aparmaq qəsdinə əl edilmişdir.

2) Biz “Azərbaycan” fəhlələri canımızdan əziz tutduğumuz Azərbaycan Məclisi-Məbusan və Hökumətindən başqa sağdan, soldan, şimaldan, cənubdan, xülasə, nə yerdən gələcək olursa-olsun, heç bir qüvvə və hökuməti tanımaq və görmək belə istəməyiz.

3) Buna görədir ki, biz türk “Azərbaycan” fəhlələri öz istiqlalımıza və onu müdafiə edən Parlaman və Hökumətimizə qarşı açılan hər bir mübarizəyə bütün ruhumuz və mövcudiyətimizlə protesto edərək, böylə hərəkətlərin demokratiyaya şüarına, xüsusən, təyini-müqəddarati-milliyə [milli müqəddəratın təyin edilməsi] hüququ əsaslarına zidd olduğunu uca səslə kəndisini demokratiya rəisi, füqərəyi-kasibə hamisi göstərmək istəyənlərə eşitdiririz.

4) Bütün demokratiya hüzurunda elan edirik ki, biz türk fəhlələri nəinki böylə tətillərə iştirak etməyirik, nəinki yoldaşlarımızı da böylə hərəkətlərdən vaz keçməyə dəvət edirik, hətta bunu da ümumə bildiririk ki:

Biz fəhlələr dəxi öz işimizi anlamışız və bundan böylə hər macərapərəstlər bizi aldadaraq istədikləri tərəfə çəkə bilməzlər. Biz türk fəhlələri böylə mübarizlərə bildiririk ki, hökumət və Parlamanımıza inanır, etimad edir, bütün vətən və millətimizin müqəddəratını ancaq və ancaq öz hökumətimizə tapşıraraq, onu var qüvvəmizlə və son nəfəsimizədək müdafiə edəcəyiz və hər dəqiqə vətən və millətimizi hanki tərəfdən olur-olsun təhdid edən qüvvəyə qarşı sinəmizi gərəkək vü-cudumuzu vətənə sipər etməyə hazırız.

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Məlum olduğu üzrə, Bakıdakı qeyri-müsəlman əməlləri konfransının binagüzarlığı [sərəncamı] ilə tətili-ümumi elan edilmiş və ümum əməllər Azərbaycan Hökumət və Cümhuriyyəti ilə və həmçinin İngiltərə Komandanlığı ilə amansız mübarizəyə dəvət edilmişdir. Konfransın qərarına görə dəmiryol, elektrik, gəmilər hərəkəti və qeyriləri dəxi tətil halında elan edilmişlərdir. Tətil dünən saat 10 radələrində ümumi qudok (fit) çalınmaqla başlanmışdır. Müsəlman əməlləri həmin tətilə iştirak etməyib, işlərində davam edirdilər. Böylə ki, Binəqədi, Suraxanı, Bibiheybət və ələlümüm müsəlmanlar olan mədənələr həman öz işlərində davam etməkdədirlər. Müsəlman

əməllərini bir çox vasitələrlə aldatmaq istəmişlərsə də, onlar həqiqəti-halı düşünüb, etina etməmişlərdir. Şəhərdə hökumətin binagüzarlığı ilə ümum içkixanalar qapanıb möhürlənmişlərdir. Hökumət və İngiltərə Komandanlığının əmri ilə şəhərin bir çox şübhəli yerlərində təftişat və tövqifat [həbslər] icra edilmişdir. Əhval hələ kəskin deyildir. Şəhərdə sükut və asayiş bərpa olub, mühafiz və qarovul dəstələri gəzməklə bərabər, polis nəfəratının [nəfərlərinin] miqdarı artırılaraq fəvqəladə tədbirlər itxaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Şəhərin bir çox yerlərində müsəlləh [silahlı] ingilis əsgərləri gəzməkdədir. “Müsəvat” firqəsinin Bakı Komitəsi tərəfindən əhaliyə və əməllərə türk və rus dillərində intibahnamələr [vərəqələr] buraxılıb, tətilin nədən ibarət olduğu haqqında məlumat verilmiş və əməllərə həmin tətilə iştirak etməmələri təklif edilmişdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Biçeraxov dəstəsi haqqında

Azərbaycan Cümhuriyyəti ərkani-hərb [qəragah] rəisi Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, sabiq Biçeraxov dəstəsinə mənsub olan şəxslərdən Bakı quberniyası dairəsində nə qədər qaldığı və onlarla nə tövr rəftar edildiyi haqqında müfəssəl surətdə məlumat təqdim edilsin. Bununla bərabər, məzkur [adı çəkilən] dəstəyə mütəəlliq [məxsus] olan bəzi əşyanın siyahısı dəxi istənilmişdir.

Türklər buraxdığı malların siyahısı
Bakı qubernatoru Balaxana-Sabunçu

qalabəyisinə [komendantına] müraciətən, həman dairədə türklər buraxdığı əşyanın siyahısını istəmişdir. Həmin əşya cümləsinə ziraət makinaları [kənd təsərrüfatı maşınları] daxil deyildirlər.

Nümayiş

May ayının 1-i, cümə günü, axşam saat 8-də, İkinci Realnı məktəbinin salonunda, Şamaxı yolu “İttihad” məktəbinin (sabiqdə Lalayevin evi) müəllimləri itti-faqi tərəfindən kibar [böyüklər üçün] gecə kurslarının nəfinə [xeyrinə] olaraq nümayiş göstəriləcək. İşbu nümayişdə “İttihad”ın böyük musiqi dəstəsi də iştirak edəcəkdir. Dəvətnamə üçün “İttihad” məktəbində (Qubernski caddə, nömrə 37) Hacı Müəllim cənablarına müraciət etməlidir.

*İttifaqi-mütəəllimini-
mədrəseyi-“İttihad”
[“İttihad” məktəbinin
şagirdlər itti-faqı]*

- Bakıda sükunət edən [yaşayan] Karamrayev hökumət əleyhinə sui-niyyətdə [cinayətdə] bulunmaqda müttəhim edilərək Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından sürgün edilir.

- Aprel ayının 11-indən axırına qədər Bakı qalabəyisinin binagüzarlığı ilə ica-zəsiz silah, tapança gəzdirməkdə müttəhim edilən bir çox şəxslərdən 24 dənə bəratülqövl [protokol] tərtib edilib qubernatora təqdim edilmişdir.

Tağıyevin ərizəsi

Hacı Zeynalabidin Tağıyev Daxiliyyə nazirinə bir ərizə təqdim edərək, ona məxsus olan bez fabrikasında bəzi mü-

fəttinlərin [fitnəkarların] hərəkətindən şikayət etmiş və onların tezliklə həman fabrikadan qovulmalarını rica etmişdir. Həman şəxslər neçə gün bundan əqdəm [qabaq] fabrikadan bir araba bez gətirməyə mümaniət [maneçilik] göstərmək üçün əməlləri təhrikə arabaçını döymək istəmişlərdir. Arabaçı bir tövr onların əlindən xilas olmuşdur. Böylə fitnəkar şəxslərin istər hökumət və istərsə iqtisadi və ictimai nöqtəyi-nəzərdən müzirr [zərərli] olduqlarını nəzərə alaraq, Tağıyev onların haqqında lazımı binagüzarlıq edilməsini [lazımı addımlar atılmasını] istəmişdir. Həmin ərizə Bakı qubernatoruna göndərilərək əməl edilməsi tövsiyə edilmişdir.

Hadisat

Birinci Realnı məktəbinin müdiri qubernatora məlum etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] məktəbin binasından sinematoqraf aları [alətləri] və qeyri şeylər oğurlanmışdır. Təhqiqatdan məlum olmuşdur ki, həmin oğru məktəbin içərisindədir. Bədəfkar [canı] kiçik bir elektrik motoru dəxi oğurlamaq istəmişsə də, xidmətçi ona mane olmuşdur. Həmin oğrunun tövqif [həbs] edilməsini müdir qubernatordan rica etmişdir.

Fəhlə həyatı

Cümə günü, may ayının 2-sində, Bakı konsulu cənab Səidülvüzə həzrətləri, Ramazan xan[in] fəqərəyi-kasibə qardaşlarımızı eylədiyi zülümləri təftiş etməyə Sabunçu “Təməddün” məktəbinə təşrif gətirmişlərdir. Səidülvüzə cənabları Ramazan xanın zülümlərini təhqiq edib gördü ki, həqiqətən Ramazan xandan ra-

zı olan yoxdur. Səidülüzərə həzrətləri ayağa durub dedi ki:

“Həzərət, mən bu gün burada Ramazan xandan razı adam görməyirəm. Mənim üçün təvafüt etməz. Əgər qaradaşım olsa da, mən heç vaxt razı olmaram ki, füqərə camaata zülüm etsinlər. Mən Ramazan xanı üç günə kimi ta fərraşına qədər buradan əzl edib [qovub], özgə nümayəndə göndərəcəyəm.”

Xülasə, camaat öz şikayətlərini Səidülüzərə cənablarına ərz edirdilər. Bu əsnada möhtərəm “Ədalət” firqəsinə mənsub olan Kamran Ağazadə söz alıb, nitqə başlayıb, camaata xitabən söylədi:

“Camaat, bizə lazımdır ki, bir təşkilat düzəldək, “Təməddün” məktəbini idarə etsin. Amma hökumət işinə müdaxilə etməyək. Hökumət öz yerində, camaat da öz yerində.”

Ondan sonra söz verildi möhtərəm “Müsavat” firqəsinin təbliğat və təşkilatçısı Yunis Rəfizadə cənablarına. Ayağa durub dedi ki:

“Əgər hökumət işinə qarışmaması yaxşı deyil, siz nədən ötrü konsul cənablarının avtomobilini əlindən alıb ümum iraniyanın [bütün iranlıların] 6 min illik fəxri olan şirü-xurşid nişanəsini qazdınız. Ar olsun sizə! Utanmayıb genə camaat içinə çıxıb, camaatın arasına nifaq salmaq istəyirsiniz. Bu qədər camaatın şikayətlərini görə-görə istəyirsiniz ki, Ramazan xan kimi bir zalım, füqəranın qanını az sorub, genə sorsun.”

Yunis Rəfizadə cənablarının bu sözləri Ağazadəni sükuta məcbur edib, camaatın alqışına nail oldu. Sonra məclis bu qərara gəldi:

1) Ramazan xanı tamam-kamal fərraşına kimi üç günəncən əzl edib bir ayrı nü-

mayəndə göndərmək.

2) Təzə nümayəndənin yanında həmişə gözətçi qoymaq ki, füqərə camaatı soymasın.

3) Neçə nəfər seçilib ki, bir neçə günə kimi alınan cərimələri və xalça-palazları Ramazan xandan alıb sahiblərinə qaytarsın.

4) “Təməddün” məktəbinin əşyalarını alıb yerinə qoymaq.

5) Məktəbin nə qədər Ramazan xanın öhdəsində olan varidatını alıb camaat tərəfindən intixab olunan [seçilən] Hacı Qasım Həsənova tapşırmaq.

Camaat tərəfindən intixab olan heyət əzalarının [üzvlərinin] adları budur:

- 1) Rza Əmioğlu Həsənelizadə;
- 2) Hacı Rəzzaq Yəhyazadə;
- 3) Məşhədi Fəzləli Ağayev;
- 4) Qasım Məhəmməd həsənzadə;
- 5) Mirnəsir Mikayızadə;
- 6) Nüsrət bəy Nəsirbəyzadə;
- 7) Rzaqulu bəy Səmədbəyzadə;
- 8) Məşhədi Əsəd Məhəmmədcəfərzadə;
- 9) Məşhədi Abbas Məhəmmədtəğizadə;
- 10) Usta Rəhman Qənbərəlizadə;
- 11) Sadiq İsmayızadə;
- 12) Kərbəlayi Hüseyn Abdullazadə;
- 13) Şəfi bəy Rəsulzadə.

Sədr: Sadiq İsmayızadə

Katib: Usta Rəhman Qənbərəlizadə
Heyəti-idareyi-“Təməddün”

AZƏRBAYCANDA

Salyandan

Bihəmdülillah [Allaha şükür olsun], eyni zamanda Azərbaycan Hökumətinin sa-

yəsində məktəblərdə türk lisanında tədarüs [yazıb-oxumaq] parlaq bir surətdə davam edir və hakəza [beləliklə] camaat da məktəbə az da olsa bir rəğbət göstərir... Və mütəəllimləri [şagirdləri] də təhsili-elmə rağib edən [rəğbətəndirən] kimlər olmalıdır? Əlbəttə, ümum müəllim və müəllimə cənabları. Zira hər məmləkətin məxrubəliyi [xaraba qalmağı] cəhldən və abadlığı elmin intişarından [yayılməsindən] nəşidir [irəli gəlir]. Hər büqənin [ölkənin] məsum balaları cəhalət narında [odunda, alovunda] yanmağı ol camaatın rüəsalarının [başçıların] böyük günahlarından məhsub olmazmı [sayılmazmı]?

Necə ki, bir qaç sənə bundan əvvəl Salyan cənbində [tərəflərində] vaqə Arbatan qəryəsinin [kəndinin] camaatının elmə kəmrəğbətliliyindən [rəğbət göstərməməsindən] məsum balalar başıaçıq, ayaqyalın küçələrdə və məzbələlərdə [zibilliklərdə] dolanırdılar.

O axır zamanda, 1918[-ci] ilin oktyabr ayında Arbatan qəryəsində hökumət məktəbinə müəllim təyin olunub, kəndə varid olduqda [gedib çatdıqda], yüzbaşı cənabından məktəb barəsində məlumat sorub, kafi cavab almamağından maəda [əlavə], əsla müəllim cənablarına məhəlgüzar olmayıb [məhəl qoymayıb], hətta yalan vədələrlə təqribən 15 gün məktəbin güşadını [açılışını] təxirə saldı. Müəllim cənabları isə naçar qaluban kənd rüəsalarından məhsub [sayılan] Məşhədi İbad Hacı Səməd oğlu cənablarına müraciət edib, məktəb barəsində istimdad [kömək] dilədi və hakəza [beləliklə], müşarünileyh [adı çəkilən] cənabları var hümməti ilə sayı olub [səy göstərib] və müəllim cənabları təcil üzrə [tələsik olduğu üçün] məktəbin əşyalarını Salyan şəhə-

rində bulunan ünəs [qız] məktəbindən təhvil alıb, çox zamandan bəri qapanmış məktəbi (elm evini) açıb küçələrdə avara dolanan islam çocuqlarını məktəbə toplayıb və işbu tarixə kimi şu məktəbdə təlim və tərbiyə davam edibən və getdikcə də mütəəllimlərin sanı artmaqdadır.

Hər məkanda yaşasın millətprəst qardaşlar, o cümlədən, cənabi-möhtərəm Məşhədi İbad Hacı Səməd oğlu! Ümid ki, Allahın hövl-qüvvəsi [gücü və qüvvəsi] ilə məzkur [adı çəkilən] möhtərəm vücud məktəb barəsində dəxi də parlaq surətdə sayı olub, məsum balaları özünə həmişə duagu [duaçı] edər. Şeyx Sədi nə xoş buyurmuş:

Nuşirəvan nəmürd ki nami-niku güzəşt.

Müəllim Əliqulu Axundzadə

Qazıların şikayəti

Bakı quberniyasının bəzi uyezd [qəza] qazıları tərəfindən qubernatora ərizələr təqdimlə polis nəfəratından şikayət edilir ki, onlar qazıların əmrlərinə itaət etməyirlər. Buna binaən [buna əsasən], qubernator təmimnamə [direktiv] ilə uyezd naçalniklər[in]ə və Balaxana-Sabunçu qalabəyisinə [komendantına] müraciətən, polis məmurlarının qazıların hər bir əmrinə itaət və onların binagüzarlığına [sərəncamlarına] öz vaxtında əməl etmələrini tələb etmişdir.

Məhbuslara dair

Quba uyezd naçalniki qubernatora müraciətən, Quba uyezdində dərdəst edilmiş [ələ keçirilmiş] olan məhbusları Bakıya gətirmək üçün iki həftədə bir dəfə yatab təyin edilməsi qərardad edilsin.

ERMƏNİSTANDA

- Tiflisdə alınan məlumatla nəzərən, Naxçıvan qəzasının erməni qitəti [hərbi hissələri] tərəfindən işğal ediləcəyi gözlənilir.

- İrəvandan “Aşxatavor” qəzetəsinə xəbər verilir ki, guya türklər Vanı təxliyə edirmişlər. Oradan bütün qoşunlarını çəkərək deyirlər ki, guya Van vilayəti ermənilərə keçir. Hər kəs erməni hökmranlığında yaşamaq istəməyirsə, oradan çıxıb gələ bilər.

- Ermənistan Hərbiyyə naziri Dro Türkiyə ermənilərinə, afserlərinə [zabitlərinə], feldfebellərinə, rota komandanlarına müraciətlə onlara təklif edir ki, yeni erməni könüllü dəstəsinə yazılınsınlar. 30 yaşınadək cavan ermənilər qulluğa qəbul edilirlər.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Bir izah

Cənab müdiri-möhtərəm! İşbu neçə sətir yazımızı islamiyyət naminə mübarək olan “Azərbaycan” qəzetəsinin bir guşəsində dərc etməyinizi rica edirəm.

Möhtərəm “Al bayraq” qəzetəsinin 26 aprel, sayı 14-də çıxan nüsxəsini oxuyarkən nəzərimizi cəlb edən bir məqaləyə təsadüf etdik. “İran fəqərəsi” ismi ilə məqalə yazan cənabları bir çox sözlərdən sonra yazır ki:

“Sabunçuda vaqə “Təməddün” mədrəsəsində əvvəla rəcəb 3-də və dübarə rəcəb 10-da iclası xatirinə salıb yazır. Möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsinin 154-

cü nömrəsində yazılan elan məclisi-mü-nəqiddə [baş tutmuş məclisdə] olan müzakirətə zidd və müğayir ədd [hesab] olunsu gərəkdir.”

Əvvəla həmin məclislərdən ikisində də danışılan sözlər cənab Sabunçu naibi Ramazan xanın zülmündən və “Təməddün” məktəbinin xarabazara dönməyindən bəhs olunub və elan da bu günə [bu cür] verilib.

2) Həmin cənab yazır ki, bir neçə ay bundan qabaq həzaran [minlərlə] iltimas və xahişləri ilə Sabunçuya bir nəfər konsul cənablarının tərəfindən bir nəfər naib lüzum olmağını göstərən ağalar öz keyfəmayəşaları ilə [öz keflərinə görə, özləri istədiyi kimi] olmamaq səbəbi ilə dübarə söyləndilər.

Əvvəla, cənab “İran fəqərəsi” adında məqalə yazan cənablarına məlum olsun ki, neçə ay bundan qabaq həzaran iltimas və xahiş ilə düzdür biz Sabunçuya konsul cənablarından naib istədik. Fəqət, cənab konsul göndərən naib ki, ibarət olsun Ramazan xandan, bizim istədiyimiz hüriyyətpərvər, insanpərvər və İran fəqərəyi-kasibəsinin hüququnu müdafiə edən olmadığından və zülmünün şiddətindən tənqə gəlib o cənabı buradan rədd etməyə söyləndik və sizə də çox təşəkkür edirik ki, siz cənablar hərçənd ki, şəxsi qərəzlə bizləri tənqidə qalxmırsınız, fəqət sizin şəxsi qərəzi olan tənqidinizin üzərində bir balaca dayanalım. Siz özünüz iqrar edirsiniz ki, guya ki, ağaların keyfəmayəşaları xatirləri olmamaq səbəbi ilə dübarə söyləndilər. Əvət, bizi söyləndirən həman yuxarıda zikr olunan səbəblərdir, nəinki keyfəmayəşə!

- 2 -

Müdiri-möhtərəm! Təvəqqe olunur işbu iki fəqərəni [əhvalatı] qəzetənin bir guşəsində dərc edəsiniz:

1) Sabiqdə, yəni Mart hadisəsindən əqdəm [qabaq] əməlimizdə [arzumuzda] olan köhnə tamojna [gömrükxana] həyətinin cənbində [yanında] vaqə olan məscidin alınması, şimdiyə cavan Azərbaycan hökuməti-cəlliləmiz [uca hökumətimiz] vaxtında əlimizə keçmişdir. Böylə ki, məhəlli-məzkurda [deyilən yerdə] vaqə illərdən bəri xarici təərrüzündə bulunan məscidimiz xüsusunda Maliyyə Nəzarətindən göndərilmiş təliqəyə binaən [rəsmi məktuba əsasən], bir neçə gün bundan əqdəm tamojna rəisindən məscidi təhvil almaq üçün Bakı qəzavətxanasına [qazılıq idarəsinə] 1278 nömrəli bir məktub gəlmişdi. Bakı qazısı cənabları dəxi təhvil almaq üçün kəndi katibi Həsən ağa Yusifxanlını vəkil edərək göndərmişdi. Mu-maileyh [deyilən şəxs] gedib tamojna rəisindən məscidi təhvil alıbdır. Lakin məscidin həyətinə tamojna məmurlarının bir qədər mənqulə [daşınan] əşyaları olduğu üçün tamojna rəisi həmin may ayının 8-inci günü həyəti və məscidin odalarını xali edərək [boşaldaraq] məscidi müstəqil bir surətdə təhvil verəcəkdir. Buna binaən məscidi təhvil alan günü camaatdan savaba nail olmaq istəyən zəvat [şəxslər] isbatı-vücut [iştirak] edə bilirlər və bundan əlavə məhəllə müsəlmanlarına vacibdir ki, o məscidə layiq tənzi-fat [təmizlik] və ehtiramatı müraat edərək [yerinə yetirərək], qürbətən illəllah [Allah xatirinə] onun təmiri xüsusunda bəzli-hümmət etsinlər [hümmət sərf etsinlər].

3) Cənab məqalə sahibi! Həmin ikinci məclis də üç-dörd nəfər rəyasət iddiasına düşmüş ağalardan ibarət olmayıb, bəlkə qanun üzrə hər 50 adama bir nəfər seçilmiş İran fəqərəyi-kasibəsi tərəfindən göndərilən 400-dən ziyadə vəkil-lər idi.

4) Siz “rəsmi bir məclisin iniqadına müntəzir olaraq [baş tutmasını gözləyə-rək]” deyə xətm-kəlam edirsiniz?

Sizin buyurduğunuz ikinci bir rəsmi məclis rəcəb ayının 10-unda iniqad olundu və necə də ki, özünüzə məqalənin baş sətirində cavab verirsiniz.

Cənab məqalə sahibi! Əvvəla, siz bilin ki, rəyasət sevdasına düşən cənablar fəqərəyi-kasibə[yə] xitabən söylədiyi nitq-lərində duyurdular ki, fəqərəyi-kasibə təzkərəyə pul verməsinlər. Amma nədənsə rəyasətə keçən kimi camaatı soy-mağa başlayıb və konsul cənablarının avtomobilini xarici qüvvəsinə istinad edib zəbt etdilər və həmin xarici qüvvəyə xoş gəlməkdən ötrü ümum iraniyanın 6 min illik fəxri olan şirü xurşid nişanəsini qaz-dılar. Hərgah biz də rəyasət-tələb olsay-dıq o cənablar kimi biz də fəqərəyi-ka-sibəni iğva edib [aldadıb, yoldan çıxarıb], ikinci bir xarici qüvvəyə isnad edib kon-sulun avtomobilini də zəbt edib, şirü xurşidi də avtomobilin üzərindən qazıy-ar-dıq.

Şu izahımıza xətm-kəlam olmaq üzrə o cənabdan sual edirik ki, nə üçün imzasını gizləmək surəti ilə bizi tənqid etmişdir? “İran fəqərəyi-kasibəsi” adı ilə iranlıların həqiqi fəqərəyi-kasibəsinə qarşı müamələdə bulduğunuz [hərəkət etdiyinizi] bilirmisiniz!

*Sabunçu “Təməddün”
heyəti-idarəsi tərəfindən*

Bəli, sənəldən bəri həbsdə qalmış o məkani-müqəddəsini şimdi Azərbaycan müsəlman hökuməti-cəlləsi [uca hökuməti] tərəfindən azad edilməsini nəzərə alaraq, hökumətimizin əbədi olaraq istiqlalını və ricali-hökumətinin izdiyadi-şövkətini [hökumət adamlarımızın şan-şöh-rətinin artmasını] Haq-taala həzrətlərindən ərz və niyaz edirəm. Amin ya rəbbülaləmin.

2) Ümuri-Xeyriyyə [Sosial Təminat] naziri həzrətlərindən Məşixət idareyi-cəlləsi [uca Şeyxülislamıq İdarəsi] təvəssütü [vasitəsi] ilə fəqərə kəfn-dəfni üçün 5 min manat bir məbləğ Bakı qəzavətxanasına tərsil olunmuşdu [göndərilmişdi]. Həman məbləğ təliqədə göstərilmiş maddələrə tibqən [müvafiq olaraq] fəqərə dəfn-kəfninə sərf olunub, məsarifin ünvanları, adresləri, şəhadətnamələri ilə məa [birgə] Daireyi-Məşixətə [Şeyxülislamıq İdarəsinə] pişnihad [təqdim] olundu.

*Qəzavətxana katibi:
Həsən ağa Yusifxanlı*

BƏYANİ-TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm! Aşağıda yazılan bir neçə sətir sözə möhtərəm qəzetənizdə yer verilməsini rica edərəm.

Ağdaş Qaçqınlara Yardım Cəmiyyəti tərəfindən 13 aprelə “Axsam səbri xeyir olar” və “Dursunəli [və] Ballıbadı” komediyaları mövqeyi-tamaşaya qoyuldu. Bilet satışından 7.445 manat, fəxri biletlərdən aşağıda əsamisi [adları] göstərilən vəch üzrə 1.400 manat, cəmə 8.845 manat mədaxil olmuşdur. Bundan məsa-

rif olaraq cəmiyyətin 5 nömrəli bəratülqövlü [protokolu] üzrə 905 manat çıxılıb, əlbaqi [yerdə qalan] 7.940 manat cəmiyyət xəzinədarına təhvil verilmişdir. Fəxri bilet alan zəvatlar əsamisi [şəxslərin adları]:

- 1) Qəza müdiri Məhəmməd bəy - 300 manat;
- 2) Yusif bəy Məlikov - 200 manat;
- 3) Həmid bəy Nəzirov - 200 manat;
- 4) Məcid Vahidov - 200 manat;
- 5) Çərkəz bəy Nəbibəyov - 100 manat;
- 6) Hacıağa Əliabbasov - 100 manat;
- 7) İsmayıl Hacı Əziz oğlu - 100 manat;
- 8) Rəsul Hacı Əhməd oğlu - 100 manat;
- 9) Balaoğlan Muqumov - 100 manat.

Bilet satışı komitəsində fəaliyyət göstərən bazar müdiri Abuzər bəy Məlikova, Həmid Hacıabbasquluzadəyə, Yusif ağa Salehova və öz xariqə sənətləri ilə Ağdaş camaatını heyran buraxan həvəskərlərimizə və öz milli ruhları ilə məşhur olan Ağdaş camaatına cəmiyyət naminə təşəkkür edirəm.

*Cəmiyyət rəisi:
Qasım Qasımov*

İDARƏDƏN CAVAB

Ağdaşda M. Əfəndizadə əfəndiyə: Zətinizi tanımadığımız üçün məqalənizi Parlaman əzalarından [üzvlərindən] Ağdaş məbusu [Əfəndizadə] Muxtar əfəndiyə verdik ki, yazdıqlarınız xüsusunda hökumət nəzdində təhqiqatda bulunsunlar.

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi.

Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] paralelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Elan

Ticarət və Sənəət Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarət sabiq “Natsional” mehmanxanasındadır (Olqinski və Lalayevski küçələrin küncündə).

Nazir qəbul edir: seçənbə [çərşənbə axşamı], çaharşənbə [çərşənbə] və şənbə günləri saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 40-35. Müavini-nazir hər gün saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 51-35. Müdir isə hər gün saat 11-dən 1-ədək. Telefon nömrə 40-00.

Dəftərxana müdiri (imza)
T-120

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən elan olunur ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilindən əcnəbi məmləkətdən göndərilən malları Gürcüstana istər yük, istər baqaj qaydası ilə göndərmək istəyən şəxslər ixtilaf çıxmasın deyər göndərilən malların əcnəbi məmləkətin hansı məntəqəsindən göndərilməsi və yüklərin Azərbaycan daxilindən Gürcüstanın müəyyən məntəqəsinə gedəcəyi haqqındakı sənədi (dokumenti) Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinə təqdim etməlidirlər. Bu məsələlər rəsmi olmalıdırlar. Belə ki, məhəlli [yerli] gömrükxanadan, konsulxanalardan, məhəlli rəsmi müəssisələrdən və şəxslərdən, həmçinin nəqliyyat müəssisələrindən alınmalıdır. Ancaq bu cür sənədlər mövcubincə [əsasında] Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti malların göndərilməsinə icazə vəsiqəsi verəcəkdir.

Nəzarət müdiri: Makinski

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi tərəfindən**

səh. 111. “Kollektivin mühüm və ekono-
miçeski maddələri...”: kollektiv müqavilə
nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 114. “Avam Kamerası”: ikipalatalı
Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan
İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

“Arnold Boldvinq”: çox güman ki, 1917-
1921-ci illərdə Britaniya Dövlət Xəzinəsinin
Maliyyə katibi vəzifəsini tutan Stenli Boldvin
[Stanley Baldwin] olmalı idi.

“erməni qırğınında iştirak edən şəxslər
tövqif edilmişlərdir”: Birinci Dünya müharibə-
sində ermənilərin Osmanlı dövlətinə xəya-
nətinin mənfə təsirini məhdudlaşdırmaq
məqsədi ilə bəzi ermənilər təhcir edilmiş,
yəni köçürülmüşdür. Dövrün siyasi xadimlə-
rindən bəziləri, müharibədən sonra Antanta
dövlətlərinin təzyiqi altında, “erməni qırğı-
nında iştirak etmək” iddiası ilə həbs edil-
mişdir. Bütün arxiv materialları, ermənilərin
və qərbli havadarlarının iddia etdikləri kimi
“erməni qırğını” olmadığını təsdiqləmək-
dədir.

səh. 115. “Volf bürosu”: (yaxud Volf
Agentliyi) [Wolffs Telegraphisches Bureau]:
Alman jurnalisti Bernhard Volfun 1849-cu
ildə təsis etdiyi xəbər agentliyi.

“Hofman hökuməti”: 1919-cu ilin mar-
tından 1920-ci ilin martına qədər Bava-
riyanın Baş naziri olan İohan Hofmanın
başçılıq etdiyi hökumət nəzərdə tutulur.
Qəzetdə “Hofman” yerinə “Homman”
getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 117. “Gimnaziçeski”: Bakıda, indiki
Tolstoy küçəsi.

“Stanislavski”: Bakıda, indiki Azadlıq
küçəsi.

səh. 118. “Baş Fabrika müfəttişi”: Sənaye
müəssisələrində əmək şəraitinə nəzarət
edən dövlət qurumu Fabrik Müfəttişliyinin
baş müfəttişi.

Yüz qırx yeddi yetim

səh. 118. “Yetimlər yurdu barəsində
Əfəndiyev cənabının “Azərbaycan” (rusca)
qəzetəsindəki şikayətini”: “Бакинский му-
сульманский дѣтский приютъ” (“Bakı
müsəlman uşaq sığınacağı”) adlı bu yazı
rusca “Azərbaycan” qəzetinin 4 may 1919-cu
il tarixli 91-ci nömrəsində “A.-b. Əfəndiyev”
imzası ilə çap edilmişdir. Məqalənin müəllifi
çox güman ki, Abdulla bəy Əfəndiyevdir.

“xanım Muxtarov əfəndi”: Murtuza Mux-
tarovun həyat yoldaşı Liza Muxtarova
nəzərdə tutulur.

səh. 119. “sila-yi rəhm”: İslamiyyətdə,
qohumluq əlaqələrini yaşatmaq və qohum-
ların bir-birinə kömək etməsi kimi mənəvi-
əxlaqi borcu ifadə edən termin.

“Azərbaycan” mürəttibləri

səh. 119. “Seşənbə günü, mayıs ayının 5-
ində”: burada ayın tarixi ilə həftənin günü
arasında uyğunsuzluq var; 5 may 1919-cu il
düşənbə [bazar ertəsi], 6 may seçənbə [çər-
şənbə axşamı] gününə uyğundur.

Bakı xəbərləri

səh.121. “Qubernski caddə”: Bakıda, in-
diki Nizami küçəsi.

“Karamrayev”: güman ki, Kara-Murzayev
olmalıdır.

səh. 122. “Ədalət”: Bakıda iranlı müha-
cirlər tərəfindən qurulmuş partiya. 1916-
1920-ci illərdə fəaliyyət göstərmişdir.

“şirü-xurşid nişanəsi”: İranın simvolu
olan şir və günəş.

Azərbaycanda

səh. 123. “Nuşirəvan nəmürd ki nami-

niku güzəşt”: “Nuşirəvan [ona görə] ölməyib
ki, yaxşı ad qoyub [gedib].” (farsca)

Ermənistanda

səh. 124. “feldfebel”: kiçik zabıt heyətinə
məxsus bir hərbi rütbə.

İdarəyə məktub

səh. 124. “rəcəb 3-də və dübarə rəcəb
10-da”: burada tarixlər hicri təqvimlə gös-
tərilmişdir; miladi tarixlə 1919-cu ilin 4 və 11
aprel günlərinə uyğundur.

“məclisi-mün’əqiddə”: qəzetdə təhrif
edilmişdir.

Bəyani-təşəkkür

səh. 126. “Axşam səbri xeyir olar”; “Dur-
sunəli və Ballıbadı”: söhbət Sultanməcid
Qənizadənin əsərlərindən gedir.

Elan

səh. 128. “Azərbaycan Cümhuriyyəti
daxilindən əcnəbi məmləkətdən göndərilən
malları”: burada, xarici ölkədən göndərilən
və Azərbaycandan tranzit qaydası ilə keçən
mallar nəzərdə tutulur.

Cümə axşamı, 8 may 1919-cu il, nömrə 175

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 7 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 8 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müddətində məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rubla, axırınkı səhifədə sətri 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

1919 mayıs ayının 8-ində, pəncşənbə [cümə axşamı] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

HÖKUMƏT ELANI

1) Elan edilmiş tətil-ümumi siyasi və Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğuna və bir taqım Azərbaycan demokrasiyası ilə heç bir əlaqəsi olmayan Rusiya savdepiyası nümayəndələri tərəfindən idarə edildiyinə şübhə etməyərək, hökumət cümlə ağıl başında olan fəhlələrə müraciət edib tətilə iştirak etməməyə dəvət edir.

2) Əhalinin mənfəətini nəzərə alaraq, hökumət su yollarında, dəmiryolunda, teleqrafda, telefonda, elektrik mənbələrinə, xəstəxanalarda, əcxaxanalarda tətilə yol verməyərək, bu mənbələri toxdatmaq [dayandırmaq] istəyənlərin əleyhinə şiddətli tədbirlər icra edəcəkdir.

3) Fəhlələrin haqlı olan iqtisadi tələblərini sərmayədarlar və fəhlələr iştirakı ilə müzakirə etməyi Məsai [Əmək] nazirinə tapşıraraq, hökumət tətil günləri üçün tətil edənlərdən heç bir kimsəyə

muzd verilməyəcəyini elan edir.

4) Mövcud olan idareyi-örfiyyəyə [hərbi rejimə] istinadən, hökumət cümlə əhalini asayış və nizamə dəvət və Azərbaycanın istiqlaliyyətini rəxnədar edə [zədələyə] biləcək cümlə hərəkətin qarşısına şiddətli tədbirlər və hökumət idarələri kimi xüsusi idarələrin dəxi işlərinə xələl yetirmək istəyənlərə örfi idarənin şiddətli qanunları ilə cəza verəcəyi elan edilir.

Mayıs 6
Hökumət namına
Heyəti-Vükala raisi və
Daxiliyyə naziri: Nəşib bəy Yusifbəyli

MÜRACİƏTNAMƏ

"Əhrar" firqəsi fəhlələrə xitabən böylə bir müraciətnamə nəşr etmişdir:

Əmələ qardaşlar!
Azərbaycan istiqlaliyyətini elan etdiyimiz gündən bəri Parlament, hökumət sizin halınızı təmin üçün çalışmaqda olduğuna bilərsiniz. Siz bilirsiniz ki, fəhlə həyatını təmin etmək sülh zamanında belə üç-beş günlük bir iş deyildir.

Mahəza [bununla belə], əhval və öv-

1919 mayıs 8 1919-cu ilin 175-nə nömrə

İkinci sənə dəvamiyyəsi.

Ordu və İslamlaşma müddətində məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Məclis Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

1919 mayıs 8-nə pəncşənbə günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

Hökumət Elanı

1) Elan edilmiş tətil-ümumi siyasi və Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğuna və bir taqım Azərbaycan demokrasiyası ilə heç bir əlaqəsi olmayan Rusiya savdepiyası nümayəndələri tərəfindən idarə edildiyinə şübhə etməyərək, hökumət cümlə ağıl başında olan fəhlələrə müraciət edib tətilə iştirak etməməyə dəvət edir.

2) Əhalinin mənfəətini nəzərə alaraq, hökumət su yollarında, dəmiryolunda, teleqrafda, telefonda, elektrik mənbələrinə, xəstəxanalarda, əcxaxanalarda tətilə yol verməyərək, bu mənbələri toxdatmaq [dayandırmaq] istəyənlərin əleyhinə şiddətli tədbirlər icra edəcəkdir.

3) Fəhlələrin haqlı olan iqtisadi tələblərini sərmayədarlar və fəhlələr iştirakı ilə müzakirə etməyi Məsai [Əmək] nazirinə tapşıraraq, hökumət tətil günləri üçün tətil edənlərdən heç bir kimsəyə

Məclis Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

1919 mayıs 8-nə pəncşənbə günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

Hökumət Elanı

1) Elan edilmiş tətil-ümumi siyasi və Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğuna və bir taqım Azərbaycan demokrasiyası ilə heç bir əlaqəsi olmayan Rusiya savdepiyası nümayəndələri tərəfindən idarə edildiyinə şübhə etməyərək, hökumət cümlə ağıl başında olan fəhlələrə müraciət edib tətilə iştirak etməməyə dəvət edir.

2) Əhalinin mənfəətini nəzərə alaraq, hökumət su yollarında, dəmiryolunda, teleqrafda, telefonda, elektrik mənbələrinə, xəstəxanalarda, əcxaxanalarda tətilə yol verməyərək, bu mənbələri toxdatmaq [dayandırmaq] istəyənlərin əleyhinə şiddətli tədbirlər icra edəcəkdir.

3) Fəhlələrin haqlı olan iqtisadi tələblərini sərmayədarlar və fəhlələr iştirakı ilə müzakirə etməyi Məsai [Əmək] nazirinə tapşıraraq, hökumət tətil günləri üçün tətil edənlərdən heç bir kimsəyə

Məclis Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

1919 mayıs 8-nə pəncşənbə günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi Məbusanı iclası olacağı elan olunur.

Hökumət Elanı

1) Elan edilmiş tətil-ümumi siyasi və Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğuna və bir taqım Azərbaycan demokrasiyası ilə heç bir əlaqəsi olmayan Rusiya savdepiyası nümayəndələri tərəfindən idarə edildiyinə şübhə etməyərək, hökumət cümlə ağıl başında olan fəhlələrə müraciət edib tətilə iştirak etməməyə dəvət edir.

2) Əhalinin mənfəətini nəzərə alaraq, hökumət su yollarında, dəmiryolunda, teleqrafda, telefonda, elektrik mənbələrinə, xəstəxanalarda, əcxaxanalarda tətilə yol verməyərək, bu mənbələri toxdatmaq [dayandırmaq] istəyənlərin əleyhinə şiddətli tədbirlər icra edəcəkdir.

3) Fəhlələrin haqlı olan iqtisadi tələblərini sərmayədarlar və fəhlələr iştirakı ilə müzakirə etməyi Məsai [Əmək] nazirinə tapşıraraq, hökumət tətil günləri üçün tətil edənlərdən heç bir kimsəyə

İqlim Xəbərləri

İqlim xəbərləri... (text continues with weather reports and local news)

İqlim Xəbərləri

İqlim xəbərləri... (text continues with weather reports and local news)

İqlim Xəbərləri

İqlim xəbərləri... (text continues with weather reports and local news)

Hökumət Elanı

Hökumət elanı... (text continues with government announcements)

Hökumət Elanı

Hökumət elanı... (text continues with government announcements)

Hökumət Elanı

Hökumət elanı... (text continues with government announcements)

"Azərbaycan" qəzetinin 175-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

zanın [vəziyyətin] bu qədər müşkül və çətin bir zamanında hökumət yenə sizi unutmamış, məişət və güzəranınızı təmin üçün az işləməmişdir. İndiyə qədər işlənən işlər sizə sübut edə bilər ki, Azərbaycan Hökuməti, Azərbaycan Parlamanı hər şeydən əvvəl sizi rahat etmək üçün çalışır. Öylə isə, siz rahat olacağınıza, sizin halınız siz istədiyiniz kimi təmin olacağına inanıb hökumətinizə zidd olan heç bir hərəkətdə bulunmamalısınız. Azərbaycan Hökumətinin mənafeyini, Azərbaycan istiqlalıyyətini hər kəsdən əvvəl siz müdafiə etməlisiniz, qoruma-lısınız!

Məəttəəssüf [təəssüf ki], Azərbaycan istiqlalıyyətinə, azərbaycanlılar amalına daban-dabana zidd olan və əski rus hakimiyyətini arzu edən bir qaç müzirr [zərərli] ünsürlər sizin aranızda girib, sizi yağlı sözlərlə aldadaraq, kəndi əlinizlə əkdiniz ağacı kəndinizə kökündən kəsdirmək istəyirlər.

Siz keçən sənə bu yağlı sözlərin nəticəsini gördünüz, meyvələrini yediniz. O meyvələrin ləzzətini biz unutmamışıq, siz də unutmazsınız zənn edirik. Sizə vəz edənlər gündə bir nam taqınaraq kəndi murdar fikirlərini yürütmək üçün gah millətpərəst, gah bolşevik olur və istədiklərini yapirlar.

Sizin aranızda bulunan bu müzirr ünsürlərin törətdiyi hiylə və təzvirin [fırıldığın] önünü hökumət səriyyə [sürətlə] alacaqdır və sizin haqlı tələbləriniz isaf olunaraq [yerinə yetirilərək] dərdlərinizə çarə ediləcəkdir. Fəqət siz bunu düşünməlisiniz ki, hər fərd və hər sinifin xüsusi arzusu olduğu kimi, ümumi arzusu da var. Sizin xüsusi arzunuz təmini-məişətdir [dolanışığınızı təmin etməkdir]. Bu arzu yalnız

sizin deyil, böyük-küçük, əkinçi-əmələ, tacir – vəlhasil bütün insanların hər birinin kəndinə məxsus bir şəkildə bu arzusu var. Hər kəs kəndi məişətini kəndi istədiyi yolda təmin etmək, dünyada rahat yaşamaq istər. Fəqət bu xüsusi arzudan başqa bir də ümumi arzu var ki, yuxarıda bəyan olunan siniflərin hər biri heyne-həyatında [bütün həyatı boyu] kəndi xüsusi arzularını işbu ümumi arzuya fəda etməyə hazırdır.

İştə, bu gün həpimizin ümumi arzumuz – Vətənin səadəti, Azərbaycanın istiqlalıyyəti, vətənimizin birdəfəlik rus istilasından azad olmasıdır. Sizin keçən sənədə göstərdiyiniz fədakarlıq bizə isbat etdi ki, siz də bu ümumi arzuya şəriksiniz və heyne-hacətdə [lazım gəldiyində] kəndi xüsusi arzunuzu arzuvi-ümumiyyə fəda etməyə də hazırsınız.

Binaənileyh [ona görə], sağdan olsun, soldan olsun, istiqlalıyyətimizin iffətinə, vətənimizin səlamət və səadətinə, hökumətimizin heysiyyətinə əl uzadacaq hər bir fərd və cəmiyyəti kəndinizə düşmən bilib, onların yağlı və tatlı [şirin] sözlərinə aldanmamanızı sizə tövsiyə edirik.

*Azərbaycan el firqəsi “Əhrar”
Bakı Mərkəzi Komitəsi tərəfindən*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter ajansından

London - Klemansonun təvəqqəsinə görə, edam cəzasına məhkum edilən Kottinin edamı 10 il katorqa cəzasına təbdil edilmişdir [dəyişdirilmişdir].

Berlin - Bavariya kəndçilərin[in] başçısı Şura Hökuməti əleyhinə çıxaraq Mün-

xenə ərzaq gətirilməsinə mane olması ilə təhdiddə bulunur. Nürnberqdə spartaklar çıxışda bulunmuşlardır. Hökumətin güclü dəstəsi hal-hazırda şəhəri mühasirə edib, Vürtemberg Şurası Şura Cümhuriyyəti əleyhinə səs vermişdir. Münxendə üç sosialist firqəsi yek-digərinin [bir-birinin] əleyhinə işləyirlər. Mükəmməl iş-tişaş davam edir.

Berlin - Braunşveyqdə ümumi tətil başlanmışdır. Banklar, qəzetə idarələri, dəmiryollar və tramvay tətil etmişdir.

- Peştədən xəbər verilir ki, Macarıstanda Otvarda Qırmızı qoşun əfradı [əsgərləri] ilə çəxlər arasında qanlı müsadimə [toqquşma] vəqə olaraq 30 nəfər Qırmızı qoşundan, 160 nəfər çəxlərdən qətl olmuşlardır.

London - Rəvayətə görə, general D’Esperi bəyan etmişdir ki, Odessanı Mütəfiqlər əldə saxlaya bilərdilər. Fəqət əhəliyyə ərzaq yetmədiyi üçün oranı təxliyyə qərar vermişdir. Hal-hazırda bolşeviklər Krıma soxulmaq istəyirlər. İndidən fransız və yunan əsgərləri ilə etilafa [razılığa] girişmişlər. Bolşeviklərin məlumatına nəzərən, onlar təzyiq edilmişlərdir. Sevastopolun şimal cəhətinin 30 verstliyində mövcud Perkopolu bolşeviklər işğal etmişlərdir. Omskdan rəsmi surətdə xəbər verilir ki, Sarapul dairəsində iki bolşevik dəstəsi məğlub edilmişdir. Yaralananların miqdarı 900 nəfərdir.

QƏBAHƏTLİLƏR CƏZALARINA ÇATIR

Möhtərəm “Azərbaycan”ı oxuyanlar bu son vaxtlarda vəzifədə sui-istimal

[sui-istifadə] edən və rüşvətxor məmurların İstinaf Məhkəməsi müddəyi-ümumisi [Məhkəmə Palatası prokuroru] tərəfindən təhti-məsuliyyətdə [məsuliyyət altına] alınmağa başlamalarını oxumaqdadır. Vətənin və camaatın da ən böyük təhlükəsi böylə xain məmurların vücudu olması şübhəsizdir. Buna məbni [buna əsasən], böylə məmurların cəzalarına çatması, aradan çıxması xüsusunda səy və müavinət nəinki yalnız bir hökumətin, bəlkə ümum əşxasın [bütün adamların] ən birinci vəzifəsidir.

Bakı şəhər və vilayəti üçün təyin edilərək bu yaxınlarda gələn İstinaf Məhkəməsi müddəyi-ümumisi Əli bəy İristov pək fəal və namuskar bir zat olmasını onu tanıyanlar bilir.

Əli bəy Bakıya gələr-gəlməz cəzaya müstəhəqq [layiq] olan məmurları istər mülkiyyətdə [dövlət idarəsində] olsun, zəbtiiyyətdə [asayiş qurumlarında] olsun və yaxud ədliyyətdə olsun, birər-birər təhti-məsuliyyətdə alaraq həbsxanaya yatırmaqdadır.

Fəqət Əli bəy həzrətlərinin özü deməsinə nəzərən, böylə məmurlarla mübarizədə və onları təmizləməkdə necə ki lazımdır məqsuduna nail olammayır.

Səbəb isə həman məmurlar əleyhinə iqameyi-dava edənlərin [şikayət edənlərin, məhkəmə iddiası qaldıranların] müddəyi-ümumiyə deyil, məmurların öz rəislərinə şikayət etmələridir.

Zira, məmurlardan verilən şikayətlərə əksər övqat [çox vaxt] rəisləri etina etməyirlər. Bəzi vaxt dəxi öz tədabir [tədbirləri] və vasitələri ilə təhqiç və rədd edirlər.

Müddəyi-ümuminin də bundan xəbəri olmayır ki, qəbahətli məmurun təhti-məsuliyyətdə alınmasını tələb etsin.

Doğrudur, istibdad qanunu mövcubincə [əsasında], heç bir məmur öz rəisinin rızası olmaqsızın təhti-məsuliyyətə alınmaz. Buna məbni də [buna əsasən də], məmurlardan edilən şikayətlər həman məmurun rəisinə edilməlidir. Fəqət müddəyi-ümumi dəxi bir məmurun təhti-məsuliyyətə alınmasını həman məmurun rəisindən tələb etmək haqq və səlahiyyətinə qanunən malikdir. Buna məbni də məmurun rəisinə deyil, birbaşa müddəyi-ümumiyyə hər bir məmurun xilafiqanun [qanunazidd] hərəkəti müqabilində şikayət vermək olar ki, bu da müddəyi-ümumi Əli bəy həzrətlərinin arzusudur.

M[im]. S[in].

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsəvat” firqəsi Bakı Komitəsi böylə bir müraciət-namə nəşr etmişdir:

6 may 1919

Əmələ yoldaşlar!

Bu zabastovka [tətil] siyasidir, çünki kollektivi ortaya atıb da o vasitə ilə sizi ingilis qüvvəti ilə müharibəyə çəkmək istəyirlər.

Əmin olunuz ki, sonra növbət Azərbaycan Hökumətinə və Azərbaycanın istiqlalına gələcəkdir.

Bakını Rusiyaya bitşirmək istəyən bolşeviklər sizi istər-istəməz zabastovkaya çəkirlər, yolları bağlayırlar, həyatı durdururlar. Fəqət biliniz ki, bu surətlə əmələnin halı yaxşılaşmaz. Biləks [əksinə], şəhərə buğda gəlməz, bazardakı

ərzaq gizlədilər, bahalıq daha da artar, çörək tapılmaz, müşkülət çıxar.

Deyirlər ki, təfavüt yoxdur, Hacı-Tərxan [Həştərxan] yolu açılmasa, bu hal bir ay sonra olacaq. Mədəncilər mədənləri bağlamaq məcburiyyətində qalacaqlar. Fəqət, konferansiyanın bolşevikləri kimi, hökumət, Parlaman dəxi bu halı görür, düşünür. Təbiidir ki, çarə görür. Hacı-Tərxan yolu açılmasının lazım olduğuna hökumət özü də qanədir. Fəqət nə şərtlə?

Azərbaycan ilə əlaqəsi olmayan, Azərbaycana candan düşmən olan Mirzayanlar, Mikoyanlar, Çurayevlər əlbəttə ki, araya şuluqluq salmaq üçün gözlərini yumub hər növ hərəkət çıxara bilərlər. Fəqət biz də böylə edə biləmiyiz? Bizim hökumətimiz var ki, məmləkətin müqəddəratından məsuldur. Onun tədbirlərini görməli, onun arxasından getməliyiz.

Siz, bolşeviklərin də idarəsini gördünüz. Hacı-Tərxan da onlarda, Bakı da onlarda ikən mədənlər nə halda idi? Hacı-Tərxana nə qədər neft çıxara bilirdi və sizə gündə nə qədər qoz və nə qədər fındıq verirdi?

Əlbəttə, yerinizdən olmayın. Rusiya bolşeviklərinin intriqasına aldanmayın. Onlara Rusiyadan pul gəlmiş, adam gəlmişdir. Onların məqsədi bizi ingilislərlə vuruşdurmaqdır. Bu gün bizim dostumuz kimi görünülər, fəqət sabah əllərinə fürsət düşüncə, yenə müsəlman əmələsi kəndisini bu yolda, kəndi millətdaşlarını bərrü-biyabanlarda [çöldə-düzdə, səhrada] görsün.

Mart günlərini yadına salsın!

Hökumət işləmək istəyən fəhlələri onlara cəbr etmək [zor işlətmək] istəyənlərdən mühafizət etmək üçün tədbirlər gör-

müşdür. Kimsə qorxmasın, işinin üstündə bərk dursun, zabastovka etməsin.

Daha dünənki bəyannaməmizdə deyirdik ki, iqtisadi tələblər qəbul edilir. Yalnız siyasi tələblərdən vaz keçməli və Azərbaycan əmələsinin işini Azərbaycanı dost tutan şəxslər aparmalıdır.

Roçıldə

Mayın 5-ində Ramanada Roçıldə 500[-ə] yaxın müsəlman əmələlərinin yığınağı olub, Zülfüqar Məhəmmədov tərəfindən zabastovka haqqında daklad edildikdən və əmələlər tərəfindən məsələ müzakirə olunduqdan sonra ittihadla [hamılıqla] qəbul edilmişdir ki, “Müsəvat” firqəsi tərəfindən caiz görülməyincə, bir müsəlman əmələ zabastovkaya iştirak etməməlidir. Əlavəyi-bərin [buna əlavə olaraq], bütün zavod komissiya əzalarına [üzvlərinə] düsturüləmə [təlimatnamə] verilməlidir ki, onlar tətil komitəsinə girməyib, onun seçkisinə iştirak etməsinlər.

Nefto-motordlarda

Elektrik qüvvəti ilə işləməyən bütün nefto-motorlu firmalarda olan müsəlmanlar və qismən də ruslar Mərkəzi Tətil Komitəsinin əmrinə baxmayaraq işlərinə davam etməkdədirlər. Şibayev, Volçinski, Mantaşov, 5-ci qruppa, Adamov, Aramazd, Abent, Fartok və qeyrə firmalar bu qəbildəndir.

Suraxanıda

Suraxanıdakı nefto-motordlarla işləyən firmalar zabastovka etməmişlərdir.

Bibiheybətə

Kəza [eləcə də], zabastovka yalnız “Elek-

triçeski Sila”nın dayanması üzündən əmələ gəlmiş, yoxsa nefto-motordlarla işləyən zavodlarda zabastovka olmamışdır.

* Mərkəzi Tətil Komitəsi Rəisi-vükəla [Baş nazir] və Məsai [Əmək] nazirinə böylə bir kağız göndərmişdir:

“Həmin mayısın 7-ci gecəsi bir çox yoldaşlarımız tövqif [həbs] edilmişlərdir. Binaənileyh [ona görə], tələb edirik ki, təcili surətdə onların azad edilməsi barəsində lazımı binagüzarlıqda bulunulsun [sərəncam verilsin] və minbəd [bundan sonra] heç bir tövqifat icra edilməsin. Əks surətdə biz üçüncü sıra müəssisələr tətilinə məcbur olacağız.”

Mərkəzi Tətil Komitəsi

“Tətil Komitəsi xəbəri”ndə xəbər verilir ki, dövləti xidmətlərdə olan məmurlar ittifaqı da tətil elan etmək istəyirmiş. Aldığımız məlumata görə bu xəbər iftiradan ibarətdir. Bütün dövləti idarələrdə işlər adət üzrə getməkdədir.

Tağıyevin fabrikası

Saat 12-də mitinq dəvət edilmişdi. Staçkom əzasından [Tətil Komitəsi üzvlərindən] Muxtar nam [adlı] birisi gəlib mitinqi dağıtmaq istər, fəqət Səməd bəy buna mane olaraq mitinq davam edir və nəhayət hamısı gedib işləməyə qərar verirlər. Fəqət elektrik qüvvəsi olmadığından məəttəl qalırlar. Qüvvə olan kimi işləyəcəklərdir.

Beli-qorod

Şibayev teatrosunda böyük mitinq varmış və tətil komitəsi nümayəndəsi ilə “Müsəvat” nümayəndəsinin mübahisə-

tından və “Müsavat” nümayəndəsi Fəhlə Konfransının hərəkətləri haqqında məlumat verdikdən sonra müsəlman əməllər bir səsle işləməyi təhti-qərara almışlardır. Belə-qorodda [Ağ şəhərdə] ümum müsəlman əməlləri işləyirlər.

Suraxanı

Bir mitinqdə tətilin iqtisadi deyil, siyasi olduğunu qeydlə əməllər işləməyi təhti-qərara almışlardır.

Benkendorfun 18-ci uçaştokunda [sahəsində] Əjdər nam [adlı] birisi səy edirmiş tətil olsun. Səhhətqulu nam isə əksinə çalışmış. Nəticədə fəhlələr işləmişlər, ancaq mübarizə edənlərdən Əjdər bıçaq ilə başından yaralanmışdır.

Bu surətlə Suraxanıda Kaspi-Çernomorski mədəninin rus əməllərindən başqa ümum firmaların müsəlman və qeyri-müsəlman əməlləri işləyirlər.

Balaxana

Kokorev 8-ci uçaştokda [sahədə] əməllər işləmək istəmişlər. Ancaq maslyonşiklər [yağlayıcı fəhlələr] işə buraxmamışlardır.

“Kaspiyskoye tovarışestvo” mədən əməlləri (müsəlman) işləyirlər və müdiriyyətə xəbər vermişlər ki, tətil etməyə və maaşlarını kantordan alacaqlardır.

“Ter-Akopov” 75-ci uçaştokda müsəlman əməlləri işləmək istəmişlər. Ruslar toku buraxmışlardır. Bu halda bir nəfər kazanlı türk gəlib motoru işlədib, fəhlələr işləmişlər.

Şibayev Çələkən uçaştoku əməlləri işləyirlər. Balaxanada hər yerdə ki, motor və buxar var, müsəlman əməlləri işlə-

yırlar. O yerdə ki, elektrikdir, məəttəl qalmışlar, amma tətil etməyirlər.

Nobelin birinci nömrə mədəninə müdir bir tartalıq [dartayçıya] demişdir iş yoxdur. O cavab vermişdir ki, mən tətil bilməm, işləyəcəyəm.

Rzaqulu nam bir tələbə (Hümmət), fəhlələri tətilə dəvət etmişdir. Fəhlələr isə onu eşitmək istəməyib qovmuşlar və işləməyi təhti-qərara almışlardır.

Binəqədida

Cəmi mədənlər tamamilə işləyirlər. Bəzi yerlərdə ki, rus əməlləri tətil etmişdir, onların da işini müsəlmanlar görürlər.

Sabunçuda

“Lianozov”, “Bakı Rus Neft Cəmiyyəti”, “Şibayev”, “Kalantarov”, “Mirzəyev” (50), “Çeknorov”, “Ter-Akopov” 47, 64 və 16, “Russki neft” 15-inci qrup, “Şibayev-Vəzirov”, “Şibayev-Çelokanski”, “Balaxana-Zabrat”, “Aramazd”, “Adamov”, “Mantaşev”, “Kaspiyskoye tovarışestvo” və sairələri tamamilə işləyirlər.

Ramanada

Əsədullayev mədəninə mitinq olub, tətil komitəsi seçmək istəmişlər. Amma müsəlman əməlləri razı olmayıb, işləməyə başlamışlardır.

Nobel 7-ci uçaştokda əməllər işləmək istəmişlər, müdir qoymamışdır. Fəhlələr bəratülqövl [protokol] yazıblar.

Zabratda

Zabrat tərəfdə ümum müsəlman əməlləri işləyirlər.

Bibiheybət

Ümum müsəlman əməlləri işləyirlər, ancaq elektrik lazım olan bəzi yerlərdə məəttəldirlər.

Çorni-qorod [Qara şəhər]

Cəmi müsəlman əməlləri işləyirlər. Şəhər saat 10-da Nobel zavodunun əməllə və sənətkarları ümumi iclas çağıraraq qəti surətdə qərar vermişlər tətil etməsinlər.

Dəmiryolunda

Sabiq “Ejen Şmid” müsəlman əməlləri dəmiryol deposuna gedib, oranı işlətməyə başlamış və son nəfəslərində işi yatırmamağı təhti-qərara almışlardır.

FƏHLƏLƏRİN MƏKTUBU

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məsai Nəzarəti-cəlisinə

1919-cu sənəsi 6 mayıs tarixində, şənbə [çərşənbə axşamı] günü saat 1-də, bir yerdə ictima etmiş “Kaspi neft yoldaşları”nın 115-ci, 241-ci, 23-cü, 46-cı uçaştok mədənləri müsəlman əməlləri tərəfindən məruzələridir.

Biz balada mühərrər [yuxarıda yazılan] mədənlərdə çalışan müsəlman əməlləri heç bir təşkilat tərəfindən tətilə dair məlumat almış olmadığımızdan məəddə [əlavə], tətil etməyi kəndi vətən və millətimiz üçün son dərəcə xətrəli [təhlükəli] olduğu nöqtəyi-nəzərindən şu tətildə iştirak etməməyi qərara aldıq. Hər halda hökumətimizin əmrinə itaətə hazır olduğumuzu ittilya müsariət etməklə [dərhal xəbər verməklə], tətil davamı müddətin-

də məvaciblərimizin müntəzəmən verilməsinə müsəidə buyurmaları rica olunur.

BAYRAĞIMIZ SARSILMAZ

Müqəddəs bayrağımızın münəvvər [nurlu] rəngləri günəşin ziya və şəfəqləri kimi təcəlli edir. Zülmət dostu olan sağ və sol düşmənlərimizin xain gözləri bu nurlardan qamaşır.

Münəvvər bayrağımızın üçrəngli parçasını övci-səməyə [göyün ən yüksək nöqtəsinə] qaldıran ağacı iti bir ox olub alçaq düşmənlərimizin qara qəlblərini deşməkdədir.

Müzəffər bayrağımızı möhkəm tutmuş olan müqəddəs əllərin getdikcə artmaqda olan qüdrət və qüvvəti zalım düşmənlərimizin namərd belini sındırmaq və alçaq başlarını əydirmək üzrədir.

O xain gözlər, qara qəlblər, namərd bellər və alçaq başların sahibləri əzab çəkirlər. Ruhları inciyir, bədənləri ağrıyır. Vicdan əzabı altında haqq qapısında sürünən iblis kimi, müqəddəs bayrağımız qabağında əzilib-büzülür və bu bayrağı qapmaq, ağacını sınıq-sınıq və parçasını para-para etmək üçün bayraqdar üzərinə cummaq və soxulmaq istəyirlər...

Əbəs zəhmət!

O ağac sınmaz, o nur sönməz, o əl dönməz! Çünki bayrağımız haqq bayrağıdır. O, bir millətin hüquqi-bəşəriyyəsinin harisidir [gözətçisidir]. Bir millət ki, onun da insan kimi yaşamağa haqqı vardır. Bir millət ki, daha əsir olmaq istəməyir!

Nahaq səy!

Zülüm və əsarətin yoğun zincirlərini qırıq-qırıq etməyə qadir olmuş bir millətin haqq və hüriyyət bayrağı enməz, sarsılmaz!

Ayn.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

And vermə rəsmi

Dünən gündüz saat 12-də Təzəpir məscidi həyatında Azərbaycan Parlamanının mühafizəsi üçün təzə təşkil olunmuş mühafizə bölüyünə və hökumətin konvoy dəstəsinə, Azərbaycan Cümhuriyyətinə və Parlamanına sadıq qalacaqları üçün and vermə rəsmi [mərasimi] icra edilmişdir. Məzkur [deyilən] dəstələrə Azərbaycan Hökumətinin şeyxülislamı [Axund Ağə] Ağəlizadə and vermişdir. Parlaman sədri Həsən bəy Ağəyev başda olmaq üzrə Parlaman üzvlərindən bəziləri iştirak etmişdir. Həsən bəy Ağəyev cənabları əsgərləri təbrik edib, sonra rəsmikeçid qəbul etmişdir. Parlaman üzvü Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları dəxi əsgərləri təbrik etmişdir. And vermə mərasimindən sonra əsgərlər musiqi çala-çala izdihamin alqışları altında paytaxt küçələrinə çıxmışlardır.

* Mayın 1-indən 5-inə qədər Bakı qalabəyisi [komendantı] tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə icazəsiz əslihə [silah] gəzdirməkdə müttəhim edilən bir çox şəxslərdən 15 dənəyə qədər bəratülqövl [protokol] tərtib edilmişdir.

* “Yoldaşların” Mərkəzi Tətil Komitəsi tərəfindən çap edilmiş olan “İzves-

tiya” adlı yarım vərəq qəzetəyə baxdıqda, tətilin onlar üçün ən “müvəffəqiyyətli” surətdə getməkdə olduğu gözə çarpır. Guya müsəlman əmələləri də ümum Bakı əmələləri ilə bərabər tətilə iştirak edib, bütün həyatı durdurmuşlar. Həqiqəti-halı bir tərəfə buraxıb, guya oxuyucuların mədən dairəsindən yüz verstlərlə kənar olduqlarını zənn edib də əhval haqqında birtərəfli məlumat verilir. Halbuki hər kəs mədən dairəsinə çıxarsa, aşkar görəcəkdir ki, tamamilə əksinədir.

Dünən səhərdən şəhərdə sükunət edən [yaşayan] müsəlman əmələlərini, qazan təmizləyənləri və başqalarını çox adam işə gedən görmüşdür. Binəqədidə mədənlər ta srağəgündən bir dəqiqə də olsa dayanmayıb öz işlərində davam edirlər. Başqa mədənlərdə dəxi motor və qazanla işləyən mədənlərin müsəlman əmələləri tamamilə işlərinə davam etməkdədirlər.

Kokorev mədəninə rus və erməni əmələləri müsəlmanları işdən saxlamaq qəsdilə motorun bəzi hissələrini çıxarıb aparmışlarsa da, bir qəddərdən sonra əmələlər yenə düzəldib işə başlamışlardır. Şəhərdə tətildən heç bir əlamət müşahidə olunmayı. Fəqət axşamlar elektrik olmadığından, ona adət edən sinif bir qəddər “darıxır”. Vəilla [yoxsa] havanın aydınlığı bunu dəxi bir dərəcə rəf edir [aradan qaldırır]. Dünən axşam əhali gecə saat 12-dən daha gec küçələrdə gəzməkdə idi. Aşağı və miyanə [orta] sinif isə işığa ehtiyac belə hiss etməyir. Axşam polis nəfəratı artıb, küçələrdə ümumi asayiş hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Dünən səhər mədən dairələrindən məlumat alınmışdır ki, ümum

müsəlman əmələləri öz işlərində davam edirlər. Şəhərdə hökumət sərəncamı ilə bir çox adamlar, müfəttislər [provokatorlar] və qeyriləri dərdəst [tutulmuş] və məhbus edilmişlərdir. Yoldaşların əhvalı xeyli pərişandır. Raboçi Klubda [Fəhlə Klubunda] əvvəlki fəaliyyət müşahidə olunmayı. Biləks [əksinə], hər yerdə bir şaşqınlıq, qarğışlıq gözə çarpmaqdadır.

Hökumətin binagüzarlığına görə polis tərəfindən mərkəzi elektrik mövqifi [stansiyası] işğal edilib, baş ustalar işə şüru etmişlər [başlamışlar] və bu gündən etibarən işiq dəxi buraxılacaqdır. Dünən səhərdən Azərbaycan ordusunun qoşun hissələri musiqi ilə bərabər şəhərin küçələrini gəzib və Azərbaycan istiqlaliyyətinə səmimi-qəlbədən xidmət edib, son nəfəslərinə qədər onu müdafiə və mühafizə etməyi vəd ilə qəsəm yad etmişlər [and içmişlər].

Hökumətin binagüzarlığı ilə şəhər idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə rejim] altında elan edilmiş və asayiş-ümumiyyə rəxnə salmaq istəyənlərin dərhal tövqif və şiddətli cəzaya düçar olacaqları elan edilmişdir. Şəhərdə olduğu kimi, mədən dairələrində dəxi lazımi tədbirlər ittixaz edilib [tədbirlər görüldü], nizam və asayiş hökmfərma. Rus yoldaşlardan dəxi bəziləri işləməyə başlamışlardır. Bazar, dükan, ticarət və qeyri işlər adi üzrə davam edib, hökumət müəssisələri isə fəvqəladə hərəkət və fəaliyyət göstərməkdədir.

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət elanı

səh. 131. “Rusiya savdepiyası”: Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası.

Tətili-ümumi

səh. 134. “6 may 1919

Əmələ yoldaşlar!” : qəzetdə bu iki sətirin yeri dəyişik düşmüşdür.

səh. 135. “Roçil”: Ramanada, Rotşildlərə məxsus olmuş əraziyə xalq arasında verilən ad.

“Elektriçeskaya Sila”: Bakıda Nobel qardaşlarına məxsus elektrik şirkəti.

səh. 136. “tartalışik” (dartayçı): quyudan köhnə üsulla – xüsusi vedrəylə (dartayla) neft çəkib çıxaran fəhlə.

Cümə, 9 may 1919-cu il, nömrə 176

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 8 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 9 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rubla, axırınca səhifədə sətri 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

ARŞIN MAL ALAN

Hökumət Teatrosunda axşam tamaşası

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti

Cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 8-də 1337-ci sənə (mayın 9-da 1919-cu ildə) Müdiriyyətin artıskası Qəmərxanım və artistləri Hacıbababəyov, Nərimanovun şərafinə (benefsinə) bu mövsümdə axırınca dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəy Hacıbəylinin yazmış olduğu məşhur “Arşin mal alan”.

Biletlər indidən benefis qiymətinə teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Elan

Mayısın 8-də şəhər küçələrində böylə elanname yapıqdirilmişdi: **Zaqafqaziya əhalisinə İngilis Hökumətinin Zaqafqaziyani işğal etməkdə barvəchi-zir [aşaqda] bəyan olunur.** Əvvəla, Düvali-Etilafiyə [Antanta döv-

lətləri] ilə Türkiyə arasında münəqid mü-tarikanamə ehkaminin mövqeyi-tətbiquə qonulması [imzalanmış ataşkəs müqaviləsi hökmlərinin tətbiq edilməsi]; saniyə [ikincisi], hal-hazırda hüdəd məsələləri ilə məşğul olan Sülh məclisinin qərarı-qəti ittixazınadək [qəti qərar qəbul etməsinə qə-dər] məmləkətdə əmniyyət və intizamın təminidir.

Binaənileyh [ona görə], zeylə [aşaqda] vaqə imza edən Zaqafqaziya möv-cud ingilis qüvası [qüvvələri] Baş koman-danı barayi-fərman elan edirəm ki:

Nizam və intizam dairəsində yaşamaq və qabil olduğu qədər əhvali-təbiidə təqib etdikləri [həmişəki, təbii halda məşğul olduqları] işləri ilə iştiğal etmək [məşğul olmaq] hər kəsin vəzifəsidir. Bu nöqtələrə riayət olunduqca, ingilis, yaxud Müttəfiqin qüvasına [Müttəfiqlər ordusuna] qarşı heç bir xüsumət [düşmənçilik] göstərilmədikcə ingilis qüvayı-əsgəriyyə idarəsi tərəfindən heç bir müdaxilə vüqu bulmayacağı kimi, həyatları təhlükədə bulunmayacağı və sərbəstiyi-şəxsiyyələrinə və mallarına [həyat və mülk toxunulmazlıqlarına] riayət olunacaqdır. Məməfih [bununla belə], ifayə-vəzifədə ehmal edənlər hərbin icab etdiyi icabatından [məcburiyyə-

جمعه ۸ شعبان المعظم سنه ۱۳۳۷

۹ مایس ۱۹۱۹سنه اولمورو ۱۷۶

آبونه شوائبى:

باكو آبونى:

۱) آيشى ۲۰ روبله

۲) ۳۰ ۳

۳) ۵۰ ۳

غير شهرلى آبونى:

۱) آيشى ۲۵ روبله

۲) ۳۵ ۳

۳) ۶۰ ۳

توك و اسلاطه مفيد مقاله. مسيله لرمز آچمشر. درج اولتيان اولراق اعاده ايديلمز. درج ايدين مقاللاك مكالاتى اداره نيين ايديور.

اعلان فياتى:

۱) نبي سحيده مطرى ۳ روبله

آخري سحيده مطرى ۳ روبله

اين هيل ويراختاراش ايچون ۲ روبله

موندك سىاسى، اجتماعى، ادبى، اقتصادى تورك غزتميلير.

حكومت تياروستنده (-) **آرشين مال آلان** (-) **آقشام تاشاشى**

مستهلسى، ۱۱۱تاييلار مستهلسى، ۱۲) عدليه و خوقو ايلىرى. سوكرا سدر اسقى يان ايشيورلر كه پروگرامي همين مادمسى عدود مستهلسى قطنى سوزمك سل وصال ايديكى موقت اولراق تيبول و نطريقايله حدودمك سنى سل ايترك ايچون چارلر آرمالير ايلاق هله گلمشدر. يوقرديكى مسئلره باتاق ايچون يقوسيه تفكيك اولمشدر (۱) عدود مسئلارنى حل ايترك چاره اولمشدر (۲) دهر يوللا و خفسراف ايلىرى يوليه قوبوق قوسيه، ۳) پايه مسئلارنى قوسيه، ۴) سياسي مسئلارنى قوسيه، ۵) عدلوق سئلارنى قوسيه، ۶) قانچيلر مستهلسى قوسيه، ۷) حاصصمد اولك تكليله كوچريلر مستهلسى ايچون ۷ يبي بر قوسيه داماملار اولراق قوشمك اولمشدر.

قورئاسن كچمت زؤاسته دافشان جهورئى طرفندى على خان قاندهر حىرى سېلشدر.

مستهلسى، ۱۱۱تاييلار مستهلسى، ۱۲) عدليه و خوقو ايلىرى. سوكرا سدر اسقى يان ايشيورلر كه پروگرامي همين مادمسى عدود مستهلسى قطنى سوزمك سل وصال ايديكى موقت اولراق تيبول و نطريقايله حدودمك سنى سل ايترك ايچون چارلر آرمالير ايلاق هله گلمشدر. يوقرديكى مسئلره باتاق ايچون يقوسيه تفكيك اولمشدر (۱) عدود مسئلارنى حل ايترك چاره اولمشدر (۲) دهر يوللا و خفسراف ايلىرى يوليه قوبوق قوسيه، ۳) پايه مسئلارنى قوسيه، ۴) سياسي مسئلارنى قوسيه، ۵) عدلوق سئلارنى قوسيه، ۶) قانچيلر مستهلسى قوسيه، ۷) حاصصمد اولك تكليله كوچريلر مستهلسى ايچون ۷ يبي بر قوسيه داماملار اولراق قوشمك اولمشدر.

قورئاسن كچمت زؤاسته دافشان جهورئى طرفندى على خان قاندهر حىرى سېلشدر.

دافشانده پىران

باكوده موتوق اسمايلار تله برار مئى روسيه غزتلرگه يازدهرني نظرا موگورده دافشانده بر پىران اولمشدر. واصل اولمشدر. زيرا بو سوك گونره دافشانك حكومتلارنى بووك جيجانره باعت بر چوق علائم كوچولور ايدي. چونكه حكومت بر طرفند داخلى قارهه نظرا اهميتزكك برار خارجه دمكترله دى تاس و سانساده بولونق و ملت اعفان ايله اولي كچورسكن يفته بر نتيجه جيجيور ايدي. همديكى اداريه كنجيه خير ادا نديغنه گوره جوقاسلو، توكي (مصح على شايخ) تك نعمت ايستنده بولبور. و حمان حشمت مل و كچلرلك جيليه طرز ادارمئى بالماق، نيين ايديجك و لاسكلان اجرات و سانسايسته بولماقچلار. هر حالده ايودوم كه يكي سرحات اجتماعيه ميدانه كچمش اولماق. و ملقا بون جديته صمئنه فارسيه بوچيچدر. (وار اولسون ملي حكومت) سلوم نيم اولمى دن يفته هيج اولزون حاجى ساترملرله بوئرله هجده برابر ددرلر.

قاسم راسمى

مايك ۸ نده جويي قاقاس جهورئى نايانديركليك ايكنسى اجلاسى واقع اولمشدر. هنان اجلاسه شمالي قاقاس جهورئى مرخس ايرى اسلايان بو تايوف هيلخان قاندهر اولورالين بوزولا يفت يوشوب ايشتراك ايستلر. دره اجلاسه سدارت اين خان سوپكى سمرتلر قورئاسن نامندن دافشان جهورئى مرخسارنى تيريك و نمئت ايديرك شمالي قاقاسيايله جويي قاقاس آرا. سنده سياسي و اقتصادي جريالار ايلر اولماسنى اراده ايديورلر.

تعميل عومى

باكوقيله قورئاسنى آذربايجان زحمت كش ديموقراتيكي نطليه دعوتو ادوب خفيشلىرى اولونك ايسته سدر كه بو خفيشكر اولونك سنى مازندك سوك تديرلىرى تطبيق اينلامشدر. مايك ۸ سنده فله قورئاسنى طرفندى بور اولون دعوتلده ديورلر كتمطل اولسايلر، چونكه شت كاره نيجاديئندن ايكي گونتن سكره آبار لاراد داووب شهرلك كوچارنه آقشاقدره و آذربايجان مائىتك قيتى سقر درجه سيه اينه سكره. هر كره تيزلكه حشترخان بولنه ويوكلى ايله سياسي واقعايدى سانسابت باشلاما يئيلرجه فله آجندن بولمساكدر، و بورونلوق ياللاور الا بوكلر بر تقينه يله نصل ايئز هر بر زمانه تحيق ايديله جك خفيشكر بوللاور (۱) بر نيه كون بوندن ايلرى دمير بول و تجارت سانسابت نطلازنى نفت معدنيلىرى نايانديرى آذربايجان دمير بوللاورك تجاروت و صمئندلىرى جايلىكى ايشراكه حكومت شوماسى واقع اولمشدر. بو يوراده باكو شتك كارو جيجناسى ايچون سانسارك سنى مذاكره ايديور ايشكار اولمشدر. نفت معدنيلىرى قيرمالدى شتك باكون جيجناسدن سانسابتلا چوكه اولور. بازا قيتيلرندن خيرادر دكئدرلر، ايكنسى:

قورئاسن كچمت زؤاسته دافشان جهورئى طرفندى على خان قاندهر حىرى سېلشدر.

سو كره سدر حشترلى دافشان و شالي قاقاس عهدسته دوشش آخري تيريه لرك بون جويي قاقاسى ملئرى ايجنده بر تايروا يئيتنى ايشاره ايله دافشان يالارلك جويي قاقاس جهورئى لره اتقاد و اتقاق ايتمسته يكي بر قوت بولا جالادىي اعلي تايلى بر سالفه يان ايديورلر. على خان قاندهر حشترلى ايه حجاب اولراق جايون اتقادى جهورئى طرفندى قورئاسنى تيريك ايله دافشان قاقاسينك آيرلماز برسمه سى اولدينى و دافشان يالارلك جويي قاقاسيا ايله داها مئى رايانلر آرزؤ سنده بولدىقلا ردى معلوم ايديورلر.

سدر خان سوپكى حشترلى قورئاسنك بروجوانه كچيرك يان ايديورلر كه قورئاسنك اتقالاتى آقشايده كى قرار اولور اولماقچدر: (۱) دمير بولى ايلى (۲) بو سلفه خفسراف ايلىرى (۳) ماله ايلىرى، (۴) گومرلك سلفه لرى، (۵) مال دكشك، (۶) عدود مسئلارنى حشرك يان بوليدر. (۷) قاقاس جهورئيتريك يگنديگيرئى صديق ايترك مستهلسى، (۸) قاقاس جهورئيتريك ايترك مستهلسى، (۹) استقالاتى متقا دامانه ايترك مستهلسى، (۱۰) جهورئيتريك استقالاتى طليه و سؤيت و جياوؤ لرك اوگنى اتقاق مستهلسى، (۱۱) شيقه لك

yətlərindən] dolayı mücazati-tərhibiyyəyə [çəkirdici cəzalara] düçar olacaqlardır. Şöylə ki, ingilis, ya Müttəfiqin qüvasına və yaxud bunlardan bir fərdinə qarşı və düşmənlərimizə yardım edə biləcək səfərbərlik iqə [etməyə, həyata keçirməyə] və ya iqasına təşəbbüs edənlər və dəmiryollara, körpülərə, teleqraf və telefon tellərinə, qabili-istemal [istifadəsi mümkün olan] sulara və əsgəri malzəmələrə [hərbi ləvazimata], kimə aid olursa-olsun, mövcibi-hüzzar olanlarla bu elannamənin ehkamına müğayir [hökmlərinə zidd] hərəkət edənlər divani-hərbi-örficə [hərbi fəvqəladə məhkəmə tərəfindən] mühakimə olunaraq cürmünə [işlədiyi cinayətə] görə icab edən edam və ya başqa bir cəza ilə təcziyə olunacaqlardır [cəzalandırılacaqlar].

Zaqafqaziyaadakı ingilis qüvası Baş komandanı Qarargahi-ümumi [Baş qarargah]
20 mart 1335 / 1919
General Miln

HACI-TƏRXANDA

Sosialistlərə töhfə olmaq üzrə Hacı-Tərxandan [Həştərxandan] alınmış olan bir məktubdan şəhərin halını göstərən bəzi yerlərini təqdim edirik. Məktub şabanın 3-də yazılıbdır. Sahibi-məktub yazır ki:

“Şəhərdə ümum dükanlar Bolşevik Hökumətinin əlindədir, heç kəsin dükana malik olmaq və alış-veriş etməyə ixtiyarı yoxdur. Gizli satanları da gülləbaran edirlər. Şəhərdə nəhayət dərəcə şiddətli naxoşluqlar hökmfərmədir [höküm sürməkdə-

dir]. Bolşevik hökumət dükanlarından malları bu qiymətlə satırlar: onun putu 2000 manat, qəndin girvənkəsi 250 manat, at 30 manat, yağ 150 manat girvənkəsi, sair şeylər də bu qərar ilə. Bu yaxınlarda Şura Hökuməti aleyhinə üsyan etmişlərdir. Fəhlələr nümayiş edərək hökumət onları gəmi topları ilə qarşılayıb 30 minə qədər fəhlə (o cümlədən bir çox arvad-uşaq) qırılmışlardır. Müsədimə [toqquşma] Polis körpüsü adlı körpü yanında olmuşdur. Körpünü də yandırmışlardır.”

İştə, tətilçilər bizim neftimizi bu bolşeviklərlə mala dəyişib ucuzluq etmək istəyirlər. (?)

QAFQAZIYA CÜMHURİYYƏTLƏRİ KONFRANSI

Mayın 8-də Cənubi Qafqaz cümhuriyyətləri nümayəndələrinin ikinci iclası vaqə olmuşdur. Həman iclasa Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti mürəxxəsləri Aslanbek Butayev, Əlixan Kantemir və Nurəddin Penzulayev yetişib iştirak etmişlərdir. İclasə sədarət edən Xan Xoyski həzrətləri konfrans namından Dağıstan Cümhuriyyəti mürəxxəslərini [nümayəndələrini] təbrik və təhniyyət edərək [qutlayaraq], Şimali Qafqaziya ilə Cənubi Qafqaz arasında siyasi və iqtisadi cərəyanların bir olmasını iradə edirlər [göstəririlər].

Sonra sədr həzrətləri Dağıstan və Şimali Qafqaz öhdəsinə düşmüş ağır təcürbələrin bütün Cənubi Qafqaz millətləri içində bir təsir oyatdığını işarə ilə dağıstanlıların Cənubi Qafqaz cümhuriyyətləri ilə ittihad və ittifaq eyləməsinə yeni bir

qüvvət bulacaqlarını itminanlı [inamlı] bir lisanla bəyan edirlər.

Əlixan Kantemir həzrətləri isə cavab olaraq Cibaliyyun İttihadı Cümhuriyyəti [Birləşmiş Dağıllar Respublikası] tərəfindən konfransı təbriklə, Dağıstan Qafqaziyanın ayrılmaz bir hissəsi olduğunu və dağıstanlıların Cənubi Qafqaziya ilə daha sıx rəbitələr arzusunda bulduqlarını məlum edirlər.

Sədr Xan Xoyski həzrətləri konfransın proqramına keçərək bəyan edirlər ki, konfransın iştiğalatı [məşğuliyyəti] aşağıdakı qərar üzrə olacaqdır:

1. Dəmiryolu işi;
2. Post-teleqraf işləri;
3. Maliyyə işləri;
4. Gömrük məsələləri;
5. Mal dəyişmək;
6. Hüdud məsələləri;
7. Qafqaz cümhuriyyətlərinin yekdiğerini [bir-birini] təsdiq etmək məsələsi;
8. Qafqaziya cümhuriyyətləri istiqlalını müttəfiqən [birgə] müdafiə etmək məsələsi;
9. Cümhuriyyətlər istiqlalı aleyhinə sui-niyyət [terror; cinayət] və təcavüzlərin önünü almaq məsələsi;
10. Seyfiyyəlik [yaylaqçılıq] məsələsi;
11. Qaçqınlar məsələsi;
12. Ədliyyə və hüquq işləri.

Sonra sədr əfəndi bəyan edirlər ki, proqramın 6-cı maddəsi hüdud məsələsini qəti surətdə həll və fəsl edənə [baş çatdırana] kimi müvəqqət olaraq nə yol və nə təriq ilə hüdud məsələsini həll etmək üçün çarələr aramağa razılıq əmələ gəlmişdir.

Yuxarıdakı məsələlərə baxmaq üçün altı komissiya təşkil edilmişdir:

1. Hüdud məsələlərini həll etmək, çarə aramaq komissiyası;
2. Dəmiryollar və teleqraf işlərini yola qoymaq komissiyası;
3. Maliyyə məsələləri komissiyası;
4. Siyasi məsələlər komissiyası;
5. Ədliyyə və hüquq məsələləri komissiyası;
6. Qaçqınlar məsələsi komissiyası.

[Xəlil bəy] Xasməhəmmədovun təklifi ilə köçərilər məsələsi üçün yeddinci bir komissiya daha əlavə olaraq təşkil edilir.

Konfransın heyəti-rüəsasına [rəyasət heyətinə] Dağıstan Cümhuriyyəti tərəfindən Əlixan Kantemir həzrətləri seçilmişdir.

DAĞIŞTANDA BÖHRAN

Bakıda mövsuq istixbaratımızla [aldığımız etibarlı xəbərlərlə] bərabər, bəzi rusca qəzetələrin də yazdıqlarına nəzərən, bu günlərdə Dağıstanda bir böhrani-idari [idarə böhranı] vaqə olmuşdur. Zira bu son günlərdə əhalidə hökumətə qarşı böyük həyəcanlara bəis bir çox ələim [ələmətlər] görüldü. Çünki hökumət-[dən], bir tərəfdən daxili qarğışıqlara əhəmiyyətsizliklə bərabər, xarici düşmənlərlə dəxi təmas və münasibətdə bulunmaq və milləti iğfal [aldatmaq] ilə övqatı [vaxtı] keçirməkdən başqa bir nəticə çıxmıyrdı.

Şimdiki idarəyə gəlincə, xəbər aldığımız görə, müvəqqədən məlum Qarakeli Şeyx Əli Hacının təhti-əməniyyətində [nəzarəti altında] bulunur və həman məşru [qanuni] millət vəkillərin cəlbə ilə tərtizi-idarəsini bilmüzakirə [müzakirələr nəticə-

sində] təyin edəcək və lazım gələn icraat və münasibətdə bulunacaqlar. Hər halda, ümidvaram ki, yeni bir həyati-ictimaiyyə [ictimai həyat] meydana gəlmiş olacaq və mütləqə bütün ciddiyyətlə düşmənlərə qarşı qonacaqdır. (Var olsun milli hökumət!) Məlum Nəcməddindən başqa Şeyx Uzun Hacı və sairələr də bunlarla müttəhid [birgə] və bərabərdirlər.

Şu halda etiqadım budur ki, bundan böylə hürriyyət günəşi bir daha tutulmayacaq və hər tərəfdə tənvir edəcəkdir [parlayacaqdır]. Yalnız bir nöqtə vardır. Kamali-iztirabla [böyük iztirabla] ixtar [xəbərdarlıq] edirəm ki, Dağıstan Hökuməti hər daima bugünkü cahangir [imperialist] hökumətlərlə əlaqədar olduqları kimi, qonşu hökumətlərlə də qəvi [güclü] bir münasibətlə təşriki-məsaidən [əməkdaşlıq etməkdən] qafil olmasınlar. Çünki böylə zamanlarda qardaşdan başqa ağrına ah edəmməz, xüsusən bugünkü islam hökuməti bulunan Azərbaycan türk hökuməti beş-on sənəlik hökumətlər qədər təməli qurmuşdurlar. Tərbiiyyə-təməsini görmüş [tam yetişmiş] gənc və ziyalılar dəxi bütün ciddiyyətlə millət üçün çalışmaqdadırlar. Zəmin də onlara hər vəch ilə müsaidir. Şöylə ki, ünsürü [əhalisi] ilə lisanları bir sərkərdələr [başçılar] isə fikirləri münəvvər, müqtədir bulundurları kimi, olduqca əhvali-hazirəsinə [müasir şəraitə] görə siyasətə vaqifdirlər. Sərvətləri, maşallah, var və ica-bında [yeri gələndə] paxıl da deyildirlər. Zira, dinimizlə qanımız bir, həyatımızla günümüz bir. (Bir oğlu bir.) O halda lazım gəlir zənnindəyəm ki, hər iki tərəfdə də birər istixbarət [xəbərləşmə, rabitə] odaları həman açsınlar.

Gələlim mümaileyhi-zati-möhtərəm [adı çəkilən möhtərəm şəxs] Şeyx Əli Hacıya. Fəqir bəndələri də eyni onu görüb və yaxından tanıdığım üçün bir bu qədər tərcümeyi-halını zikr etməyi əbəs görməyirəm. Dağıstanın bugünkü üləma və məşayixindən [din alimlərindən və şeyxlərindən] birinci[si] olub, vəqur [və] səmut [vüqurlu və təmkinli, azdanışandır]. Avropalılardan ziyadə həyati-ictimaidə insan mövqeyi ilə qədrini təqdir edər, mümkün olduqca qovğa və fitnədən çəkilir, daima səburla hərəkət edər və bugünkü avamların [xalqın] etimadgah və övhədiz-zamanıdır [zəmanəsinin yeganə, tayı-bərabəri olmayan şəxsiyyətidir]. Etiqadım budur ki, məsləki icabatından [tutduğu yolun şərtlərindən] olaraq islamlar arasında qan tökülməməsi üçün əvvəlcə sosialistlərlə münasibətdə bulunmaq həsəbi ilə [səbəbindən] bolşevikliyə nisbət edirlərsə də [bolşevik olduğunu zənn edirlərsə də], bu zat heç bir məna ilə bolşevik demək nə demək olduğunu da bilməyir və qəbul etməz də. Bəzən heyran edərək [təəccüblənərək] bolşevik nə demək olduğunu ətrafdan sual və istizah etdiklərini də [soruşduqlarını da] görmüşlər. Kəndisi hər sinifdən müstəqim müşavirlərlə iş görmək arzu edər və bugünkü hərəkətdə də məşhur bolşevik düşməni Hacı Uzunla bərabərdirlər və proqramları da bundan ibarətdir ki, son nəfəsinə qədər vətən istiqlaliyyətini müdafiə edəcəklərdir. İstər xaricdən bolşevik olsun, istər menşevik olsun, demək ki, məşru [qanuni] bir həqqaniyyət [haqlılıq, ədalət] dairəsində bulunurlar. O halda cahangir hökumətlər əsgəri nümayəndəsi bunlara nə kimi müavinət və iqdamatda bulunacaqlarına in-

tizar edəriz [nə kimi kömək edəcəyini və hansı addımları atacağını maraqla gözləyirik].

Dağıstanlı: Rəcəb oğlu Osman Nuri

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Tətil haqqında

Bakı Fəhlə Konfransı Azərbaycan zəhmətkeş demokratiyasını tətilə dəvət edib həqiqətləri örtmək istəmişdir ki, bu həqiqətlər üzərinə sinfi mübarizənin son tədbirləri tətbiq edilmişdir. Mayın 6-da Fəhlə Konfransı tərəfindən buraxılan dəvətnamədə deyilir ki, tətil olmalıdır, çünki neft kənara çıxmadığından iki gündən sonra anbarlardan daşib şəhərin küçələrinə axacaqdır və Azərbaycan manatının qiyməti sıfır dərəcəsinə enəcəkdir; hərgah tezliklə Həştərxan bolşevikləri ilə siyasi və iqtisadi münasibət başlanmasa, minlərcə fəhlələr acından öləcəklərdir. Bu gurultulu yalanlar ən yüngül bir tənqidə belə təhəmmül etməz [dözməz].

Hər bir zamanda təhqiq ediləcək həqiqətlər bunlardır:

Bir neçə gün bundan iləri Dəmiryol və Ticarət, Sənəət Nəzarətləri, neft mədənçiləri nümayəndələri, Azərbaycan Dəmiryollarının ticarət və xidmətləri naçalnikləri iştirakı ilə hökumət şurası vaqə olmuşdur. Bu şurada Bakı neftinin kənara çıxması üçün mümaniətlərin [maneələrin] səbəbi müzakirə edilib aşkar olmuşdur ki, neft mədənçiləri firmaları neftin Bakıdan çıxmasından saqınırlar. Çünki, əvvəla, bazar qiymətlərindən xəbərdar deyildirlər; ikinci: göndərilən malın ba-

şına nə gələcəyindən mütməin [arxayın] deyildirlər; üçüncü: mal mübadiləsi fəvqəladə müşkülata düşər olur.

Bu üç mümaniət bu tövr rəf edilər [aradan qaldırılır]:

Birinci: Bataumda bir ticarət agenti qoymaq ki, bunun da vəzifəsi malların bazar qiymətləri haqqında Bakı birjasına xəbər vermək olsun.

İkinci: göndərilən malların vaxtılı-vaxtında təhlükəsiz öz məhəllinə [yerinə] çatmasını təmin etməkdən ötrü bir çox adamlarla saziş əqd edilsin [imzalsın].

Üçüncü: şurada iştirak edən hökumət üzvləri neft mədənçilərinin bir tək mal dəyişmək işində deyil, arzularını müdafiə etməyə vədə versinlər.

Nobel qruppası nümayəndələri rəsmi surətdə xəbər vermişlər ki, yuxarıdakı mümaniətlər rəf edilən kimi [maneələr aradan qaldırılan kimi] onlar Qafqaziya-Zakaspi-Çernomorski-Volqa, Cənubi Zəmərskoy və Zaqafqazski-Baltiyski bazarlarına əqd edilən müqavilənamələr şəraitilə neft yükləyəcəklərdir. Bu şərait mövcubincə [bu şərtlərə əsasən], bir tək paroxod şirkətləri dəmiryolsuz və neft-yolusuz Azərbaycanın tələbatına görə üç milyon yarım put gəmi tonnaja neft yükləməsi vağuzar edilməsinə [öhdəlik götürülməsinə] söz verməlidirlər.

Böyləliklə, rezervlərə cəm edilmiş olan neftlər Bakı küçələrinə tökülməyib, xaricə və məhəlli bazara buraxılacaqdır. İndilikdə Bakıda olan neft mövcudu Azərbaycanın ticarətini maddi iflası ilə təhdid edir deyil, biləks [əksinə], bizim vətənin gələcəyi üçün möhkəm bir özü təşkil edir. Hələlikdə qiymətsiz görünən pullar az bir zamandan sonra qiymətli

olaraq dünya bazarlarında möhkəm bir vəziyyət alacaqdır.

Əmələ Klubundan tələq edilən Hacı-Tərhan[la] əlaqəni Azərbaycan demokratiyası əməli bir vəziyyətə salacaqdır. Nəticə etibarilə Fəhlə Klubunun təklifini böylə formula etmək olar:

1) Hacı-Tərhan bolşevizmi pişdarları [başçıları] ilə Bəhri-Xəzər vasitəsilə əlaqəyə girmək ingilislərlə əlaqəmizi kəsər, Şura Rusiyanı dəmir məngənə arasına salan aclıq ablukası [blokadası] bizə də tətbiq edilər.

2) Ac-üryan Hacı-Tərhan ki, orada onun putu 1800 manata, tənəkənin girməkəsi 250 manata, manufaktura və ayaqqabıdan əbədən məhrum olan Hacı-Tərhan bizə nə verə bilər? Bəli, oradan güclü [çox miqdarda] qiymətsiz Kerenski pulları gələr, onsuz da müşkül vəziyyətdə olan fəqir-füqəranın ərzağını alıb aparar.

Bolşeviklər bilatərəddüd [tərəddüd-süz] hal-hazırda asudəlik içində olan Azərbaycanda qanlı müsadimə [toqquşma] və siyasətən ixtilaf və küdurət salar. Öylə dəhşətlər salar ki, onu Bakı proletariati görməmiş deyildir. Ağıl və məntiqdən kənar və baş tutmamış, bir çoxlarının xoşuna gəlməyən və əsasən də heç bir şeyi olmayan bu tətildən məqsəd odur ki, Azərbaycan demokratiyasını bolşevizmin qanlı pəncəsinə salsın.

Bakı demokratiyasının idraklı hissəsi Azərbaycan[ın] neftdən başqa o qədər hər növ zəruri şeylərlə dövlətli və bərkətli və indilikdə olan fəhlələrin iki miqdarını doydura bildiyini bilərək, bolşevik agentlərinin fitnə və fəsad çıxarmaq niyyətində olduğunu da hiss edərək,

tətili sındırdı. Bununla aşkar etdi ki, ən yaxın zamanlaradək əhali arasında etibarlı olan bolşevik şuarları asari-həyatıyyəsinə [həyat nişanəsinə] qeyb etmiş, əhəmiyyətini itirmiş və öylə biməna və gülünc bir hala gəlmişdir ki, mərhum Dövlət Dumasında Purişkeviçlərin hayqırıtlarını yad edir.

Alınmış olan ən mövsuq [etibarlı] xəbərlərə nəzərən, hal-hazırdakı tətill Moskva-dan göndərilmiş olan Şura Hökuməti agentlərinin əli ilə hazır edilmişdir. Bunlara Şura Hökuməti tərəfindən külli məbləğ verilmişdir, tainki bu sayədə Azərbaycanda olan siyasi həyata mane olsunlar. Bu da Fəhlə Konfransının külli məbləğ buraxması ilə təsdiq edilir.

Gəmilər işləyir

Dünəndən etibarən “Demosfen”, “Armeniya”, “Əliəkbər”, “Vladimir” və “Mer-kuri” gəmiləri seyrə başlamışlardır.

Emalatxana

Dəniz məntəqəsi adı ilə məruf [tanınan] hissədəki emalatxanalarda əmələlər dünəndən etibarən işə şüru ilə [işə başlamaqla] tətillə tərək etmişlərdir.

Etirazlar

Tətill Komitəsi (Staçkom) məlumatının növbəti nömrəsində hökumət məmur və xidmətçilərinin də tətillə iştirak etdikləri haqqında xəbər nəşr edilmişdir. Hökumət idarələrinin bilaistisna [istisnasız olaraq] işlərinə davamı bu xəbərin əsilsiz olduğunu sübut etməklə bərabər, hökumət xidmətçiləri bilafərqi-milliyət [milliyət fərqi olmadan] bu əsassız xəbəri təkzib etməyi lazım bilirlər. Bütün xid-

mətçilər gələcəkdə də işlərinə davam edəcəklərini vəd ilə bu kimi əsassız və fitnəli xəbərlər nəşr edən Staçkoma bəyani-etiraz edirlər. Hökumət xidmətçiləri hazırkı tətillin siyasi bir avantüra olduğunu gözəlcə düşündükləri üçün bilafərqi-milliyət bu tətillə ancaq nifrət nəzəri ilə baxa bilirlər.

İmzalar

* “Mərkəzi Tətill Komitəsi xəbəri” qəzetəsinin növbəti nömrəsində denilir ki, Dövlət Qulluqçuları İttifaqı tətill etməyə qərar vermişdir. Bu münasibətlə Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] xidmətçiləri elan edirlər ki, Məsai Nəzarəti xidmətçiləri bilafərqi-milliyət öz xidmətlərində davamla vəzifələrini ifa etməkdədirlər.

Dəmiryolunda

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri [Xudadad bəy] Məlikaslanov ümum dəmiryol əmələlərinə müraciətən məlum etmişlər ki, bu vaxta qədər əmələlərin bütün iqtisadi tələbatını hökumət qəbul edib onların ehtiyacını rəf etməyə [aradan qaldırmağa] çalışmışdır və bundan sonra dəxi çalışacaqdır. Bunu nəzərə alaraq, bəzi şəxslər tərəfindən elan edilmiş olan tətillə iştirak etməməlidirlər. Hərgah əmələlər tətillə iştirak edərlərsə, onlar qulluqdan əzl [kənar] edilib və Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından ixrac və sürgün ediləcəkdirlər. Əmələləri tətillə təhrik edənlər hərbi məhkəməyə veriləcəklərdir.

Roxlinin azad edilməsi

Dünən hökumətin binagüzarlığı [sə-

rəncamı] ilə srağagün həbs edilmiş olan menşeviklərin pişrovu [lideri] Roxlin həbsdən azad edilmişdir.

Mətbəələrin qapanması

Hökumətin binagüzarlığına görə, dünən şəhərdəki hökumət mətbəələrindən siva [başqa], ümum mətbəələr qapanıb və möhürlənmişdi. Həmin binagüzarlıq müvəqqəti olaraq bəzi şəxslər tərəfindən hökumət əleyhinə vərəqələr çap edilməsinə imkan verməmək qəsdilə icra edilmişdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Silah tutulması

Dünən gecə Vayenni portdan altı dənə top, pulemyot və külli miqdarda fişəng, mərmil, barıt və sairə tutulub qalabəyi [komendant] idarəsinə gətirilmişdir.

Pul tapılıbdir

May ayının 5-də Nikolayevski küçədə Hacı Aslan Məcidovun “Şəms” aşbazxanasında müştərilərdən birisinin 150 manat pulu düşüb qalmışdır. Pul sahibi pulunun nişanını deyib oradan aparabilər.

Məhkəməyə cəlb

Üçüncü uçastok pristavının müavini Cahangir Əliməhəmmədov Azərbaycan İstinaf Məhkəməsi müddəi-ümumisinin [Məhkəmə Palatası prokurorunun] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə xidmətindən sui-istifadə etdiyi üçün məhkəməyə cəlb edilmişdir.

Dvornik, dəftər və fənərlər haqqında

Bakı qalabəyisi tərəfindən edilən binagüzarlığa görə, ümum ev sahiblərinə, restoran, mehmanxana, karvansara, evini kirayə verən icarədarlara dvornik [dalandar], dəftər, fənər saxlamaq əmr olunur. Məzkur [deyilən] şəxslər hər bir müsafir və kirayənişin haqqında 24 saat zərfində qalabəyi dəftərxanasına lazımi və müfəssəl məlumat təqdim etməyə məcburdurlar.

Hadisat

Bakı qalabəyisi [komendantı] qubernatora məlum edir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Krasnovodski küçədə məşhur quldur Dativyev ilə milislər arasında atışma vaqə olub, 5-ci uçastok okolodoçnisi [sahə rəisi] 6-cı uçastok müvəqqəti pristavi Ramazan bəy Mirzəbəyov böyük cəsərət göstərmiş, yarım saat quldurla atışdıqdan sonra qulduru ağır surətdə yaralamışdır. Quldur xəstəxanaya aparıldıqda yolda vəfat etmişdir.

Ümumi iclas

İşbu may ayının 9-cu cümə günü gündüz saat 10-da “İttihad” məktəbində Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyanın [İranlılar Maarif Cəmiyyətinin] ümumi iclası olub, idarə heyəti intixab ediləcək [seçiləcək] və məramnamə təsdiq olunacaqdır. Binəniləy [ona görə], üzvlərin məzkur [deyilən] vaxtda hazır olmaları rica olunur.

Müvəqqəti idarə heyəti

Bələdiyyə İdarəsində

Ümumi tətil münasibətilə bələdiyyə

xidmətçilərinin srağagün iclasları təyin edilmişdir. İclas açılmadan polis nümayəndəsi məlum etmişdir ki, hökumətin əmri mövcubincə [əsasında] iclas iniqad etməməlidir [baş tutmamalıdır]. Xidmətçilər qubernatorun yanına nümayəndə göndərilib icazə almaq istəmişlər. Qubernator xəbər vermişdir ki, iclas o vaxt iniqad edə bilər ki, ruznameyi-müzakirat [müzakirə gündəliyi] qubernator tərəfindən təsdiq edilsin və həman ruznaməyə də Azərbaycan Hökuməti əleyhinə danışmaq idxal edilməsin. Bundan sonra xidmətçilərin iclası baş tutmayaraq dağılmışdır.

Sui-niyyət kəşfinə dair

Təhərri [axtarış] polisə müdiri Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Kamenisti küçədə kəşf edilmiş sui-niyyətdə [cinayətdə; terrorda] müttəhim edilən Voskresenskiyə mütəəlliq [aid] əşyanın hamısı onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Birinci Süvari Alayına təhvil verilmişdir. Bəzi qeyri-mühüm şeylər isə Voskresenskinin özünə qaytarılmışdır.

AZƏRBAYCANDA

Salyandan

Azərbaycan Hökuməti-cəviləsi [şanlı Azərbaycan Hökuməti] tərəfindən Daxiliyyə naziri müavini general Sadiq bəy Ağabəyov həzrətlərinin və Bakı valisi [Rəşid bəy] Axundzadə cənablarının qəzamızın əhvalını pək yaxından təftiş etmək üçün Salyanımızı təşrif edəcəklərini əvvəlcədən xəbər almışdıq.

Müşarünileyh həzrətləri [adları çəkilən şəxslər] və məiyyətlərində [yanlarında] qəza qaimməqamı [qəza rəisi] [Yusifov] Əliheydər bəy əfəndi Qalaqayından Salyana gələrək iqamət etməksizin Banka (vətəgəyə) gedərək bir gecə orada qaldıqdan sonra Xilli qəsəbəçisini təşrif etmişlərdir. Xilli mötəbərənindən [mötəbər şəxslərindən] bir çox zəvat [adamlar], o cümlədən Mehmanov, nahiyə müdiri [Məhərrəm] Lələyev, Axund molla Ağababa [Axundzadə] və ümum camaat, qonaqları istiqbal edərək [qarşılayaraq] duzçörək təqdim etmişlərdir.

Bundan sonra “Salyanets” vaporu ilə Salyana doğru gələrək mayısın 5-də Salyana vasil oldular.

Salyan bələdiyyəsi tərəfindən hazırlanan istiqbal [qarşılama] məclisinə gəldikdə, Bələdiyyə İdarəsi rəisi Sadiqbəyov əfəndi qonaqlara duz-əkmək təqdim etmiş və Azərbaycan Hökuməti tərəfindən olaraq birinci kərə Salyanımızı təşrif edən general həzrətlərini təhniyyət [qutlamış] və təbrik etmişdir. Sonra general həzrətləri əhalimizi salamlamışdır. Bundan sonra qonaqlar və əhali cameyi-şərif həyətinə gələrək, ikinci dəfə əhalini salamlayaraq bərvəchi-ati ifadətə bulundular [aşağıdakı sözləri söylədilər]:

“Azərbaycan hökuməti təşkil edildikdən bu ana qədər hökumətimiz xarici məsələlərlə uğraşır, daxili məsələlərdə isə bir qədər səthi bir nəzərlə keçmişdir. Bundan böylə, inşallah, daxili işlərimiz də qanuna tabe tutulacaqdır. Bu xüsusda hökumətimiz əhalidən pək çox yardımlar bəkləyir və hər kəsin bilafərqi-sinif, məslək, din, məzhəb [sinif, məslək, din, məzhəb fərqi olmadan] dərdi, ehtiyacatı varsa, bu-

yursunlar da, mənə ərz və təqdim etsinlər.”

Müşarünileyhi mütəəqib [adı çəkilən şəxsin ardınca] vali Rəşid bəy Axundzadə cənabları hökumətin əhalinin ehtiyacatını rəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] məəda [başqa] heç bir fikri olmadığını qeydlə, Salyan əhalisinin hökumət arxasında duracağına ümid etdiyini bəyan buyurdular.

Məclisdə general həzrətləri; istiqlalıyyətimiz uğrunda şəhid qalan Osmanlı Salyan şəhidlərinin qəbri ziyarətinə gədcəyini əhalimizə ixtar buyurdular [xəbər verdilər]. Həman gün saat 1-də camaat axın-axın qəbiristanına doğru gedərək qəbir üstündə qonaqları bəkləməyə başladılar.

Məclisdə bənam üləmamız [tanınmış alimlərimiz], Salyan mötəbərənı [mötəbər şəxsləri], əhalimizdən cəmi-qəfir [böyük qələbəlik] və məktəb müdirləri isbati-vü-cud [iştirak] edirlərdi. Bu anda qonaqlarımız və məiyyətlərində qəza qaimməqamı, sər-komissarlar [baş komissarlar] və sair polis xidmətçiləri gərdunə ilə [miniklərlə] məclisə təşrif gətirib, burada dəxi səmimi bir surətdə hazirunu [oraya toplaşan xalqı] salamlayaraq, kəndilərinə məxsus məqamda oturdular.

Axund molla Hüseyin cənabları qərra [gözəl, xoşagələ] bir səslə sureyi-şərifə oxuyaraq fətihe edildi. Bundan sonra Rüstəm İskəndərzadə erkani-məclisin [məclis adamlarının] müsaidəsi ilə məqami-xitabətə gələrək Azərbaycan istiqlalıyyətinin nə kimi xunin təzyiqatə [qanlı təzyiqlərə] məruz qaldığını, şimdiki istiqlalıyyətin pək də ucuz mal olmadığını [ucuz başa gəlmədiyini] bütün təfsilatı ilə zikr

etdikdən sonra, türbələrə xitabən müəssir [təsiri] bir nitq irad etdi [nitq söylədi].

Nitq bə'dində [sonrasında] qaimmə-qam Yusifzadə Əliheydər bəy əfəndi şühədə türbələri təmiri üçün xüsusi bir ianə dəftəri açdığını general həzrətlərinə ərz və bəyan etdi. General həzrətləri isə bu məqsədə 1000 manat və vali cənabları isə dəxi 1000 manat ianə etdiklərini izhar etdilər.

Bununla məclis xitam bulub, zatları [özləri] üçün hazırlanan xanəyə övdət etdilər [qayıtdılar].

Demək olar ki, ələlümüm əhalimiz hökumət tərəfindən göndərilən bu möhtərəm qonaqları layiqi vəch üzrə istiqbal etdilər.

Bu günlərdə əhalidən gələn ərzi-hallarla [ərizələrlə] məşğul bulunurlar.

[Rüstəm] İskəndərzadə

Satılır

Çadrovı və Spasski küçələrin küncündə, 51 nömrəli mülkdə, üçqapılı bir baqqal mağazası satılır. Mağazada elektrik işığı və telefon dəxi vardır. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Çadrovı və Spasski küçələrin küncündə Kərbəlayı Qasım Vəlizadənin mağazası.

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qismi-rəsmi

səh. 141. “işləri ilə iştiğal etmək”: qəzetdə “iştiğal” yerinə “işğal” getmişdir.

Hacı-Tərxanda

səh. 142. “şabanın 3-də”: miladi tarixlə mayın 4-də.

“(?)”: sual işarəsi qəzetdə var.

Dağıstanda böhran

səh. 143. Bu yazıda çoxsaylı imla və üslub xətalı var idi; mümkün mərtəbədə düzəlməyə çalışdıq və düzəlişləri bir-bir qeyd etməyə ehtiyac görmədik. Eləcə də bəzi sözlər, lüğət mənasından az-çox fərqli mənada işlədilmişdir; kvadrat mötərizələrdə yazı müəllifinin nəzərdə tutduğu mənəni göstərməyə çalışdıq.

Tətili-ümumi

səh. 145. “Bir neçə gün bundan iləri...”: qəzetdə bu cümlənin əvvəlində “1” rəqəmi qoyulmuşdur; belə görünür ki, buna ehtiyac yoxdur.

Azərbaycanda

səh. 149. “Banka (vətəgəyə)”: indiki Neftçala rayonu ərazisindəki Bankə qəsəbəsi nəzərdə tutulur.

Bazar, 11 may 1919-cu il, nömrə 177

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 10 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 11 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Hacı Qəni Hüseynov öz sevgili oğlu **Məhəmmədəğa Hacı Qəni oğlu Hüseynovun** 8 may[da], Məşqət [Maştağa] kəndində vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn və kədərlə] öz qövm-əqrəbə və dost-aşnalarına məlum edir.

Mərhumun cənazəsi şənbə günü 10 may[da] Məşqət kəndində dəfn olunubdur. Pəsməzar [yas məclisi] Məşqət kəndində öz bağlarında olacaqdır.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlman qadınlılarına məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana [doğum evi] açılır. Vəz'i-həml edənlər [yükünü yerə qoyanlar; doğanlar] hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon 57-39.

ELAN

1919-cu ildə, mayıs 12[-də], bazar er-

təsi günü saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

SIYASI İMTAHAN

Elan edilmiş və hökumətimizlə bərabər millətimiz və millətimizin siyasətən ziyalı qismini təşkil edən fəhlə və əmələlərimiz tərəfindən ustadlıqla söndürülmüş olan zabastovka [tətil] Azərbaycan üçün siyasi bir imtahan idi.

Bu bir böyük imtahan idi ki, bütün dost, düşmən və bitərəflərin nəzər-diqqətləri bizdə olub deyirdilər ki, görək bu Azərbaycan türk və islamları ki, müstəqil yaşamaq və öz-özlərini dolandırmaq istəyirlər, bu siyasi imtahandan keçə biləcəkmə, yoxsa bacarmayıb basılacaqmıydılar və əvvəldən müəyyən edilib dəftərə yazılmışdı ki, əgər biz bunun kimi ağır siyasi imtahanı layiqi ilə verə bilərsək, müstəqil yaşamağa, öz-özümüzü beduni-qəyyum [qəyyumsuz] dolandırmaya layiq bir millət, bir dövlət əfradı [fərdləri] olduğumuzu bütün aləm qarşısında isbat edərik. Vəilla [yoxsa] özümüzə qəyyum tikmək, özgələri üstümüzə hakim qoymaq lazım gələcəkdir. O

hakimin və o qəyyumun da bizimlə nə tövr dolanacağı və yaşamağa layiq olmayan bir millətlə nə günə [nə cür] rəftar edəcəyi məlumdur.

İmtahan ağır imtahan idi.

Bizi imtahana çəkənlərin əsil məqsədləri bizi yıxmaq, əzmək və məhv etmək olduğundan, qabağımıza o dərəcə ağır suallar qoymuşdular ki, hər birisinin cavabı öz-özlüyündə xüsusi bir müşkülət törədirdi.

Onlar, bir kəlmə, istəyirdilər ki, bizim əlimizi, ayağımızı hər bir bənd və bə-rəmizi [bütün keçidlərimizi, əl-qolumuzu] möhkəm-möhkəm bağlayıb, sarıyıb yerə yıxsınlar və meyit kimi hərəkətsiz düşmüş bədənimizə işarə edib kənardan baxan dost və düşmənlərə rişxənd və istehza ilə desinlər ki:

— Baxın! Müstəqil yaşamaq iddiasında olan bu diri ölüyə və ölü diriyyə ki, siz bundan yaşayış iqtidarı gözləyirsiniz. Bunun nə başı başdır ki, özündən və mühitindən xəbəri olsun, nə qolunda bir qüvvət vardır ki, özünü müdafiə etsin, nə ayağında istiqamət var ki, ayaq üstə dura bilsin! Özün[ü] bir dəstə qandırıcıların kəməndinə giriftar edən bu millət daima zəncirbəndi-əsərət olmağa layiqdir!

Lakin şükür olsun ki, böylə olmadı. Millət imtahandan keçdi və parlaq bir surətdə keçdi! İmtahanın ən ağırı fəhlə və əməllərimiz üzərində idi. İqtisadi zabastovka deyə onların gözlərinə pərdə çəkmək istənildi. Fəqət fəhlə və əməllərimiz pərdəni yırtıdılar. Yırtıb da arxasında görünən siyasi cəhətləri dərk etdilər. Dərk edib də dedilər ki:

— Biz istiqlalımızı satmaq, millətimizi

məhv və nabud [yox] etmək, vətənimizi xarabazara döndərmək istəmirik! Biz candan əziz tutduğumuz Azərbaycanımızı dünən bolşeviklərlə “hökumətlik” üstündə qarışıq-qarışıq salan [vuruşan, tutuşan], bu gün isə bolşevikləri köməyə çağırın, dünən ingilislərə yalvaran, bu gün ingilisləri söyən Çurayev, Anaşkin və Mikoyanların həvavü-həvəsinə, keyfəmə-yəşasına [özbaşınalığına] qurban etmək istəmərik.

İmtahan parlaq bir surətdə keçdi. Dost sevindi, düşmən yandı!

Azərbaycan türk və islamı müstəqil yaşamağa qabil, diri, səlaməti-əqlü səlaməti-bədənə malik [əqli və fiziki cəhətdən sağlam] siyasi bir vahid olduğunu yar və əğyar [dost və düşmən] nəzərində isbat etdi!

Ola bilsin ki, gələcəkdə bizim üçün daha ağır imtahanlar hazırlanır. Fəqət biz daha qorxmuruq. Zira bugünkü ağır imtahandan keçmək üçün biz bütün qüvvəmizi sərf etməyə lüzum görmədik, çətin imtahanı asanlıqla keçdik. Bundan daha ağır imtahanları keçmək üçün kifayət qədər qüvvəmiz olduğu aşkar oldu. Düşmənlərimizin gələcək hiylə və təzvirlərinin [fırıldaqlarının] dəxi hər dəfə müvəffəqiyyətsizliyə düşərəcəyinə bugünkü əzmimizdən pey aparmaq [qənaət gətirmək] olar.

Qoy indi bu imtahanı gözlə görən biterəf hakimlər dəftərlərində bunu qeyd etsinlər və ümuma oxutsunlar ki:

— Azərbaycan türk və islamlarının azadlığına toxunulmasın! Onlar bu azadlığa layiqdirlər!

Ü. Hacıbəyli

MƏCLİSİ-MƏBUSAN VƏ TƏTİL

6 may 1919

(İclas saat 11.10 dəqiqədə açılır.)

Sədr: Həsən bəy Ağayev.

Katib: Əhməd Cövdət Pepinov.

Sədr - İclasa davam edirik. Bu gün növbədəki məsələlərdən savayı hökumətə aid divani-rəyasətə bir sual daxil olubdur. Bu sual iclasın axırında elan olacaqdır. Növbədəki məsələ əhaliyə bilavasitə ziraət [əkinçilik] yardımı edən və ziraətə zərər yetirən amillərlə mübarizədə bulunan təşkilatın Daxiliyyə Nəzarəti ixtiyarından Ziraət və Əmlak Nəzarəti ixtiyarına keçirilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məruzəçi Şəfi bəy Rüstəmbəyov.

(Şəfi bəy Rüstəmbəyov layihə haqqında məlumat verdikdən sonra katib layihəni oxuyur.)

Sədr - Söz Parlaman üzvü [Mixail] Vinqradovundur.

(Vinqradov layihə haqqında danışır. Sonra Abdulla bəy Əfəndizadəyə söz verilir. Layihənin ikinci qiraətinə keçilir. Maddəbəməddə oxunduqdan sonra layihənin üçüncü qiraəti gələn iclasa qalır.)

Sədr - Təklif var ki, növbədəki məsələlər gələn iclasa qalsın. Bu təklifin lehinə və əleyhinə iki natiqə söz verəcəyəm. Abuzər bəy Rzayev, buyurunuz.

[Abuzər bəy] Rzayev - Əfəndilər! Hamınıza məlumdur ki, bu gün Bakıda tətil başlanıb, elektrik, dəmiryol yatıb. Bu günlərdə vodoprovod da (su kəməri) yatacaqdır.

Qara bəy [Qarabəyli] (yerindən) - Qoymayacağıq.

[Abuzər bəy] Rzayev (davam edir) - Bu tətil iqtisadi olmayıb, siyasi bir tətildir. Bizim düşmənlərimiz sağdan, soldan, hər yerdə baş qaldıraraq istiqlalımızı əldən almaq istəyirlər. Ona görə biz təklif edirdik ki, bu gün bu məsələyə baxılsın. Başqa məsələlər təxirə salınsın, Parlaman və hökumət bu barədə öz tərəfindən nə tədbirlər görəcəyi haqqında məlumat versin.

Sədr - Bu təklifin əleyhinə danışan yoxdursa, səsə qoyuram. Hər kəs bu təklifin tərəfdarıdırsa, əlini qaldırsın. (Əllər qalxır.) Deməli, növbədəki məsələlərin gələn iclasa qalması əksəriyyətlə qəbul olunur. Keçirik təklifə.

(Katib təklifi oxuyur.)

Sədr - Söz Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyəndir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - Möhtərəm Məclisi-Məbusan əzası [üzvləri]! Bilirsiniz ki, şəhərimiz indi bir fəvqəladə əhval içərisindədir. Zabastovka elan edilmişdir. Bu tətili elan edənlər Əmələ Konfransı namilə və bu addan sui-istifadə edən bir təşkilatdır. Onlar öz məqsədlərinə iqtisadi deyirlərsə də, fəqət onların məqsədlərinin nədən ibarət olduğu və siyasi olduğu kimsədən ötrü gizlin deyildir. Əgər xalq qismi bu məsələnin əsasına bələd olmasa da, Parlamanı oturan möhtərəm əzaların şəkk-şübhə edəcəklərinə qane deyil.

Ələlümüm [ümumiyyətlə] ticarət və sənayemizin düşərəcəyi vəziyyət müşküldür. Əhval və övzadan [vəziyyətdən] naşi [ötrü] əməllərin də müşkül bir vəziyyətdə olduqlarını kimsə inkar etməz. Onların iqtisadi cəhətdən hallarına müavinət lazımdır. Acqarına, kəmmayə [yox-

sul] ikən bir müşkülət içində işləməyə məcburdurlar. Bu müşkülət ilə bərabər, məmləkət işində işləyən bütün əməllərin idraklı qisimləri anlayırlar ki, ticarət və sənayemiz müşkülət içərisindədir. Bu müşküləti rəf etmək [aradan qaldırmaq] lazımdır. Fəqət bunu yalnız konfransa toplanıb da əməllər adından yerli xalq əməlləri ilə əlaqələri olmayan və özlərinin xüsusi intriqaları üçün əməllərin müşkül mövqedə qalmalarından istifadə edib intriqə çevirən şübhəli bir dəstəmi düşünür? Başqa bir təşkilat yoxdurmu ki, bunu düşünsün? O da, siz burada oturan və milləti təmsil edən məbuslar və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır. (*Sağdan və mərkəzdən alqış*) Fəqət onların düşüncələri də başqa, məsələni həll üçün vasitələri də başqa, bizimki də başqadır. Onlar qaş qayırkən göz çıxarmaqdan heç də düşünməzlər. Bizimkilər isə qaş qayımaq istərkən gözü də qorurlar. Onlara şuluq və ixtilal lazımdır, bizə hüriyyət və istiqlal. (*Alqış*) Onlar zahirdə haqq və xoş, batində isə yalan və zəhərli sözlər meydana atırlar. Daha həzrəti Əli əleyhissəlam buyurmuşdur: "Kəlamül-həqq yuradə bil-batıl." Həqiqət bəzi kəlmələr vardır ki, batini örtmək üçün söylənir. Onlar da ortaya bu cür kəlmələr atırlar. Onlar deyirlər ki, Həştərxan yolu açılınsın, oraya neft getsin. Bunu hökumət öz bəyannaməsində də söyləmişdir. Həştərxan yolu açılınsın, ticarət münasibəti başlansın, əməllər işsiz qalmasınlar. Bunlar zahirdə haqq sözlərdir. Fəqət bunun altında batıl bir məqsəd vardır. Onlar bununla vəziyyəti-siyasiyəni bərhəm edib [pozub] Həştərxana neft aparmaqla, Həştərxanı buraya ha-

kim etmək istəyirlər. (*Sosialistlərdən başqa bütün kürsülərdə alqışlar, səslər: Doğrudur, doğrudur.*) Əvət, əfəndilər, məsələ böylədir. Zahirdə iqtisadi tələblər təklif olunur. Tələb olunur ki, stavka artsın, kollektiv [müqavilə] qəbul edilsin.

Əgər, doğrudan da, fəhlələrin halı və mənafeyi-iqtisadiyyələri gözlədilmiş [nəzərdə tutulmuş] olsaydı, əgər arada intriqə və siyasi məqsədlər olmasa idi, digər tələblər də olmalıydı. Əgər Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] əməllərin əhvalını gözləmək istəyir, bilməli idi ki, gündən-günə məvacibi artırmaqla iş düzəlməz. Promişlennost [sənaye] hökumət parası ilə dolanır. Stanok [dəzgah] kağız para kəsir, əməllərə paylayırız. Əməllər tələb etməli ki, hökumət öylə təşkilatlar düzəltməyə kömək eylesin ki, əməllərə ucuz buğda, çörək, ət və sair lazım şeylər versin. Əgər Raboçi Konfrans iqtisadi mənafeyi gözləsəydi, bunu deməli idi. Fəqət bundan bəhs olunmayı. Bunu deməyirlər, lakin öylə şeylər tələb edirlər ki, onlarla əsla dərdə çərə olmaz. Bu cür siyasi məsələlər ortalığa ancaq anarxiya və iğtişaşdan başqa bir şey salmaz.

Əfəndilər! Siz bilirsiniz ki, daha hökumət özü kəndi bəyannaməsində elan etdi ki, Hacı-Tərxan [Həştərxan] yolu gərək açılınsın. Hacı-Tərxan yolunun açılmasının nə qədər əhəmiyyətli olduğunu əlbəttə, hökumət düşünür. Fəqət şimdi Əmələ Konfransı hökumətin bu bəyannaməsindən istifadə edərək, hökumət də Hacı-Tərxan yolunun açılmasını istəyir deyə sui-təfsir edir [yanılış şərh edir]. Azərbaycan Hökumətinin Hacı-Tərxan yolunu açması ilə Çurayev-Mirzəyanların

açmasında fərq vardır. Onu görməyən və idrak etməyən bir fərd tapılmasa gərəkdir. Hökumət Hacı-Tərxan yolunu o vaxt açmaq istər ki, bu xüsusda Sovet Hökuməti müraciət edə və müəyyən şərtləri ola. O şərtlər də bunlardır: Əvvəla, Sovet Hökuməti bizim istiqlalıyımızı tanıyırmı? Saniyəni [ikincisi], bizim daxili işlərimizə qarışmayacağı, Qafqaziya üzərinə hakim olmaqdan qətiyyəni imtina edəcəklərimi? Rus hakimiyyətini buraya tətbiq etmək istəməyəcəklərimi? Bu şərtlər bizim istədiyimiz kimi olarsa, o vaxt, əlbəttə biz neft verərik.

Lakin Fəhlə Konferansiyasında əyləşən və bu gün müvəffəq olan bir taqım sərsərilər qəti surətdə müvəffəqiyyəti əllərinə keçirəcək olarlarsa, bizim ixtiyarımıza, hüququmuza, türk demokratiyasının istiqlalıyyətinə təcavüz etməyəcəklərinə kim təminat verə bilər? Onların bizə verdikləri və ortaya atdıqları təklif bir şahmat oyunudur ki, onunla hiyləgəranə bir surətdə yolumuzu kəsib bizi mat qoymaq istəyirlər. Və bununla burada, öylə bir vəziyyət hasil etmək istəyirlər ki, Bakı Fəhlə Konferansiyası realni bir qüvvəyə istinad etsin, biz istəməz kəndi mənafeyimizi onlara vaxt gəzərək [tapşırıq]. Biz burasını bilməliyiz ki, müstəqil bir millət və camaat ən əvvəl öz qüvvəsinə istinad etməlidir.

Mart faciəsini yaradanlar, bizim onlara istinad edəcəyimizə inanırsalar, qətiyyəni yanılırlar. (*Alqışlar*)

Əfəndilər! Məsələ bu yoldadır. Əməlləri aldatmaq üçün iqtisadiyyata istinad edirlər, fəqət yalan söylədiklərini özləri etiraf edirlər. Fəhlə Konferansiyasında müzakirət əsnasında bu tələbnə-

mə siyasimidir deyə, onlara verilən bir suala qarşı siyasi olduğunu və yalnız ingilislərdən gizləmək üçün onlar iqtisadi bir don geydirdiklərini məlum etmişlərdir. Mən zənn etməyirəm ki, bir taqım Çurayev və Mirzəyanlar ingilislərin gözü qarşısında pərdə asa bilsinlər və ingilislər də o qədər səhl-bavər [asan inanan, sadəlövh] olsunlar ki, nəzərdən gəldikləri məlum olmayanların iğfalına [yalanına] al-dansınlar. Bu pərdəni yalnız ingilislərin deyil, rus, erməni və müsəlman əməllərinin də gözündən asmaq istəyirlər. Mən zənn edirəm ki, əməllər Fəhlə Konfransının bu tələbinə səs vermişlərsə də, həqiqəti bildikdən sonra macəracu [avantürüst] olmazlar və Hacı-Tərxan yolunun bizim ixtiyarımızda olmadığını bilə-bilə, heç bir şeyə əhəmiyyət vermədən “er-kəksən də doğ, dişisən də doğ” deyib bizi müşkül vəziyyətə salmazlar.

Bu zərbə yalnız ingilislərə deyil, eyni zamanda da Azərbaycan hökumətinə, Azərbaycan istiqlalıyyətinədir. Bu sadə bir iqtisadi tələb deyildir. Bu, o tələbdir ki, burada Çurayev Savdep hökuməti qurmaq istəyir. Çurayev konfransı Rusiya Savdep hökumətinin Bakıdakı səfərxanası kimi ədd [hesab] olunmalıdır. Beynəlmiləl hüquqda bir hökumət digər bir hökumət nəzdində səfir bulundurmaq istədikdə, əvvəlcə o hökumətin rəyinə müraciət eylər və müsaidəsini aldıqdan sonra səfərxanasını açar, lakin Savdep hökumətinin qaydası büsbütün başqadır. Onun nümayəndəsi məhəllərdə [yerlərdə] təşkil edilən bolşevik konfranslarıdır. Buradakı konfrans da Savdep hökumətinin səfərxanasından başqa bir şey deyildir. Binaənileyh [ona görə], ora-

dan çıxan qərarların, verilən tələbnamələrin ruhu və mahiyyəti bizcə bəllidir. Biz yaxşı biliriz ki, burada on dörd milyonlarla paralar nasıl sərf edilir. Biz biliriz ki, keçən tətildə Əmələ Konfransı əmələlərdən qəpik-qəpik ianə istəyirdi və vermədiklərindən şikayətlənirdi. Amma indi görürüz ki, Dağıstan gününə və sairəyə on minlərlə ianələr verirlər. Bu paralar nəyədən gəlir? Bu isə bizə haqq verir deyək ki, burada yalnız Savdep hökumətinin agentləri deyil, paralar da işləyir. *(Sağdan və mərkəzdən alqış)*

Əfəndilər! Mən bunu buradan söyləməliyəm, onlar əmələləri aldadırlar. Əmələlərin içərisində gəzib deyirlər ki, bu tələbata Parlaman da tərəfdar olmuşdur. Parlamanda əyləşən heç bir firqə millətin boynuna əsarət zənciri salanlarla bir olmaz. *(Alqışlar)*

Əfəndilər! Böylə mühüm bir məsələ qarşısında ikən burada sakitənə oturub da, ufaq-təfək qanun layihələrini müzakirə edəcək bir halda deyiliz. Ona görə, Parlamanın müxtəlif fraksiya üzvləri imzası ilə hökumətə bir sual verilmişdir. Görək hökumətin bu məsələdə nöqtəyənəzəri nədir və nə tədbirlər düşünür? Qoy, bunu bu kürsüdən söyləsinlər, biz də bilək, millət də bilsin.

Burasını qeyd etməliyəm ki, bizə təhlükənin yalnız bolşevikdən deyil, sağdan da mövcud olduğunu biliriz. Təhlükə təhlükədir, istər sağdan ya soldan olsun, bizim üçün birdir, bu təhlükə kəndi koloniyasından və hakimiyyətindən əl çəkmək istəməyən Rusiya tərəfindəndir. İstiqlaliyyətini müdafiə etmək Məclisi-Məbusana nə dərəcədə fərz isə, istiqlaliyyətini əziz bilən millət və camaat oğul-

larına, bolşevik də olsa istiqlaliyyətimiz əleyhində olanlar ilə mübarizə etmək o dərəcədə fəzdir. İstər sağdan, istər soldan olsa da düşmən düşməndir. Bu vəziyyət bizi hökumətdən sual etməyə vadar etdi. Görək hökumətin fikri nədir. Hökumətdən müvafiq cavab almayınca sakit olub evlərimizə gedəmməyiz. *(Sürəkli alqışlar)*

Sədr - Bu barədə daha kim danışmaq istəyir? Söz Rəisi-vükəlanındır [Baş nazirindir].

Nəsim bəy [Yusifbəyli] - Möhtərəm məbuslar! Bu tətilin iqtisadi olmayıb siyasi olduğunu, güman edirəm, bilməyən yoxdur. Bu tətilin siyasi olduğunu tətil edənlər və tətil etdirmək istəyən adamların özləri də inkar etməyirlər. Onlar öz məclislərində açıq deyirlər ki, biz gərək bütün Rusiyada, o cümlədən də Azərbaycanda – ki onu da Rusiyanın bir parçası hesab edirlər – Savdepiya hökuməti təşkil edək. Onlar bunu inkar etməyirlər və bu məqsədə çatmaqdan ötrü də [hər] vəsiləyə [vasitəyə] müraciət ediblər və edirlər. Məlumi-alinizdir [bilirsiniz] ki, indiyə qədər iş başında olan hökumət və indiki hökumət Azərbaycanın hüriyyətini müdafiə və mühafizə yolunda əlindən gələni əyləmişdir. Hüriyyəti-mətbuat, hüriyyəti-ictimaiyyə, tətillər mühafizə olunmuşdur. Bunun səbəbi nədir? Səbəbi budur ki, hər nə qədər hökumətimizə bəy-xan hökuməti desələr də, iş başında olan hökumət öz demokrat və xalqperəst əməli ilə demokratlığını isbat əyləmişdir. Fəqət bu hüriyyət sui-istimal [sui-istifadə] olunur. Bunlar da öz içimizdə olan əhalimiz deyil, özgə dövlətlərdən gələnlərdir ki, sui-istimal edirlər.

Bu vəziyyət içəridən qalxmış deyil, xaricdən qaldırılır. Bununla da əsil məqsəd Azərbaycanı Rusiyaya ilhaq etməkdir [birləşdirməkdir]. Bunu rusların əksəri, mütəəssifənə [təəssüf ki], hər bir rus istəyir. Sağdan bunu istəyirdilər, hətta bu xüsusda Azərbaycan daxilində bir para tədbirlər görülmüşdü ki, o da kəşf olundu. Bir çoxları nəfə və tərd edildi [sürgün edildi və uzaqlaşdırıldı] və edilir. Soldan da bunu istəyənlər var. Soldan istəyənlər özgə bir vasitə ilə Azərbaycanı Rusiyaya ilhaq etmək istəyirlər. Onlar cürbəcür vasitələrlə öz əhalimizin, əmələlərimizin əli ilə öz ixtiyarlarını və qüvvələrini buraya gətirmək istəyirlər. Doğrudur, türk-müsəlman fəhlələri arasında halı, mövqeyi haqqı ilə düşünə bilməyən, anlaya bilməyən bəzi adamlar tapılar, ancaq əminəm siz də inanarsınız ki, müsəlman türk demokratiyası və ələlümüm yerli demokratiya – ki arasında rus və erməni demokratiyası da var – bu yalana aldanmayacaqdır. *(Mərkəzdən alqış)* Çünki onlar uşaq deyillər. Onlar müvəqqəti olaraq bu yağlı sözlərə aldana bilərlər. Lakin işə gəlmiş zaman, məsələ ki dikinə qoyuldu, yəni ya Azərbaycan tərəfinə və ya Rusiya Savdepiyasına gedəsi məsələsi ki qoyuldu, o zaman zənn etmirəm rus tərəfdarı bir-iki prosentdən [faizdən] artıq raboçi [fəhlə] tapılsın. *(Mərkəzdən alqış)*

Mən eşitməmişəm, mitinqlərdə söyləyirlər ki, hökumət Həştərxan yolunun açılmasına tərəfdardır. Deklarasiyasında da bunu deyir. Doğrudur, hökumət Həştərxan yolunun, bu yeni bazar yolunun açılmasına tərəfdardır. İki yüz milyon put neft var. Onu satmaq lazım, satmaq üçün də mühüm bir bazar Həştərxandır. An-

caq hökumət və millət deyil ki neft, canını da verər ki, Savdepiya hökumətini bura gətirməz və istiqlaliyyətindən əl çəkməz. *(Sosialistlərdən başqa bütün kürsülərdə sürəkli alqış)* Hökumət demişdir ki, bəli, əgər Savdepiyadan təklif olarsa ki, nefti almaq istəyirik, o vaxt bəzi şəraitlə qəbul edəriz. Bunun mənası açıq idi. Əgər Rusiya bizim istiqlaliyyətimizi tanırsa, bizimlə hesablaşarsa, o zaman neft verərik. Bunlar olmayınca, hökumət Savdepiyaya neft verməz. Lakin bunlar deyirlər ki, yolu şəraitsiz [şərtsiz] açın, gəlsinlər. Buna heç bir hökumət, heç bir fəhlə, türk demokratiyası və heç bir azərbaycanlı razı olmaz.

Məlumunuzdur ki, bu zabastovkanın əmələlər içərisində qəbul olunması üçün ona iqtisadi bir rəng verirlər. İqtisadi məsələlərdə hökumət hər zaman fəhlələrin tərəfindəndir və olacaqdır da. Bunu hökumət öz bəyannaməsində də məlum etmişdi. Əgər tələb doğru olarsa və iqtisadi olarsa. Bugünkü tələbnamənin doğru olmadığını bəyan və ərz əylədim. Bunların o sözlərini yalana çıxarmaq üçün hökumət bəzi iqtisadi güzəştlərə də gedə bilər. Hökumət nə qədər güzəştə getsə belə, bu tətili aparmaq istəyənlər heç bir zaman buna razı olmayacaqlar. Onlar deyirlər, kollektivin [kollektiv müqavilənin] hamı maddələri qəbul olunsun. Hamınıza məlumdur ki, kollektivdə bir maddə var. Onda denilir ki, fəhlələri qulluqdan çıxarmaq və qəbul etmək fəhlələrin haqqıdır. Məlumunuzdur ki, bizim bir çox mədənlərimiz və başqa idarələrimiz var ki, hər zaman Çurayevlər istəsələr onları tətil etdirə bilərlər. Bunun da səbəbi odur ki, oradakı əmələlərin hamısı [heç

biri] azərbaycanlı deyil. Budur ki, onlar çalışırlar ki, bu maddə ilə hər yerə öz adamlarını qoysunlar, istədikləri zaman məmləkətin makinalarını və həyatını durdura bilsinlər. Əlbəttə, kollektivin bu maddələrini hökumət heç bir zaman qəbul edə bilməz. *(Alqışlar)*

Bir də, türk demokratiyasını bununla aldatmaq istəyirlər ki, hökumət də, Parlaman da, “Müsavat” da bu tələbatı razıdır. Bu kimi şeylərlə türk demokratiyasını hər nə qədər aldatmaq istəmişlər-sə də, bu gün təsəvvür edilən o tətillə yoxdur. Dəmir yolumuz dünən saat beşdə tətillə elan etmişdi. Fəqət dünən də və bu gün də lazım olan qatar hərəkət etdi. *(Sürəkli alqış)* Teleqraf lazımı dərəcədə işləyir və heç kəs ona mane olammas. *(Sürəkli alqış)* Telefon tamamilə işləməyirsə də, öz adamlarımızdan oraya təyin etdiklərimizin sayəsində hökumət dairələrinin telefonları işləyir. *(Alqış)* Və ola bilsin ki, mən sizə daha qəti deməyirəm, axşam işiğımız da olsun. Demək, o duzaq ki, qurulmuşdur, başa gəlməyəcək. Əgər bir kəs tərəfindən, işləmək istəyənlərin üzərinə hücum olunarsa, hökumət var qüvvəsilə buna mane olacaq. *(Sağdan və mərkəzdən sürəkli alqış)* Lazım gələrsə və çox inad edərlərsə, ətrafdan gələrək burada Savdep lehinə işləmək istəyənlərə təklif olunacaq ki, gedib öz Savdeplərində əyləşib işləsinlər. *(Sağdan və mərkəzdən şiddətli və sürəkli alqış. Soldan daşnaklar dəxi alqışlayırlar.)*

Hökumət rəisinin bəyanatından sonra firqə nümayəndələri hər məsələni münaqişə və müzakirə etmiş, nəticədə böyük bir əksəriyyətlə aşağıdakı qətnəmə qəbul edilmişdir:

“Raboçi Konfrans adlanan müəssisə tərəfindən elan olunan tətillə-ümuminin istiqlalımız əleyhinə bir sui-qəsdə mütəzəmmin olduğunu [hədəflədiyini] nəzərə alaraq və Hökumət rəisinin izahatını eşidərək, hökumətin tətillə bitirmək haqqında gördüyü və görəcəyi qəti tədbirləri təyid [təsdiqləyəcəyini] və bu xüsusda kəndisinə hər növ müavinətdə bulunacağını vədlə, Məclisi-Məbusan növbədkə məsələlərin müzakirəsinə keçir.”

(Yenə var)

AZƏRBAYCAN XİTABƏN

Qan tökərək qazandığın istiqlalı,
Çalışaraq qurduğun şu hər bir halı,
Sərf edərək qazandığın istiqbalı
Əzmək, yemək istəyənlər, canavarlar
Onları da yutacaq çox arslanlar var.
Ey gənc Azərbaycan!
Yazıq sənə ağlamayan şeirə,
Yazıq sənə titrəməyən vicdana,
Yazıq sənə uzanmayan qollara,
Yazıq səni qurtarmayan insana.
Xayır, əsla olamaz ki, səni
Hətta bir bal arısının dikəni
İynə ucı zəhər ilə incitsin.
Pək sevinclə topladığın milləti
Düşmənlərin, canavarlar dağıtsın.
Yazıq sənə ağlamayan şeirə,
Yazıq sənə titrəməyən vicdana,
Yazıq sənə uzanmayan qollara,
Yazıq səni qurtarmayan insana.

Şərəfəddin

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter agentliyindən)

Qahirədə

Qahirədən verilən məlumatı-rəsmiyyəyə nəzərən [rəsmi məlumata əsasən], Misirdə əvvəlkilərə nisbətən sakitlik əmələ gəlmişdir. Şəhərin bəzi hissəsində arabir üsyan vəqə olur. Orada xuliqanlar ermənilərin və yunanilərin əleyhinə düşmənanə hərəkətdə bulunurlar. Hökumət nümayəndələri bu günlərdə tətillə etmiş əmələ nümayəndələri ilə məsləhətdə bulunurlar. Dəmiryol əmələləri işə başlamışlardır. Yalnız dəmiryol zavod əmələləri işləməyirlər. Ətrafdan bildirilir ki, hər yerdə əmin-amanlıqdır.

- London - 5 nəfər Amerika afserlərindən ibarət bir komissiya Suriyaya və Kiçik Asiyaya göndərilir ki, oraların siyasi hallarını öyrənsinlər. Asiyanın iqtisadi halından bu komissiya Vilsona ərzi-hal verəcəkdir.

- Berlin - Düsseldorfda dəhşətli iğtişaş vardır. Tətillə edənlər dəmiryol mövqifini [stansiyasını] pulemyotla atəşə tuturlar. Hökumət qoşunları spartaklara qarşı pulemyot və top istemal edirlər [işlədirlər]. Tətilləçilər və spartaklar küçələrdə hazırladıkları xəndəklərdə əyləşmişlərdir. Böyük müharibələr gözlənilir. Şəhər yenidən idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyətlə] altına alınmışdır.

- Berlin - Bu vaxtdək Almaniya xəzinəsi Reyndə istilə qoşunlarının saxlanması üçün 436 milyon mark pul buraxmışdır.

- Lvov - Pəncşənbə [cümə axşamı] və

cümə günləri Ukrayna qoşunları şəhəri bombardman etmişlərdir. Ölülərin və yaralıların miqdarı çox böyükdür.

- Qırmızı ordu ilə hökumət qoşunları arasında vəqə olan dəhşətli müharibədən sonra hökumət qoşunları Münheni işğal etdilər. Bolşeviklər bir çox rəhin [girov] aldıkları şəxsləri atmışlardır. Bunların arasında general Qraf Bommer də vardır.

[İohan] Hofmann hökuməti bolşeviklərə qarşı qalib gəlmişdir.

- Münhendə müharibə davam edir. Rəhin alınan şəxslərin edamı barəsində rəsmi surətdə bəyan edilir ki, qətl edilənlərin cəsədləri öylə bir hala salınmışdır ki onları tanımaq imkan xaricindədir. Bəzi cəsədlərin başlarını kəmişlərdir. Hökumət qoşunlarının tələfatı əhəmiyyətsizdir. Spartaklar cərgəsində arvadlar da iştirak edirdilər. Bolşeviklərin başcısı Egelhofer və Landauer həbs, birincisi qətl edilmişdir. Hökumət qoşunları cərgəsində general Naqel qətl edilmişdir. Almanyanın sair şəhərlərində mükəmməl asudəlik vardır. Hamburq ilə Berndə dəxi tətillə baxmayaraq asudəlikdir. Münhenə hökumət qoşunları daxil olmuşlardır. Ciddi və dəhşətli küçə müharibəsindən sonra şəhər spartaklardan təmizlənmişdir. Hal-hazırədək Münhendə 5 min nəfər tövqif [həbs] edilmişdir.

Romaniyalılar bolşeviklər əleyhinə

Royter acentə istasyonuna xəbər verirlər ki, romaniyalıların Macarıstana olan hücumu müvəffəqiyyətli bir surətdə iləri getməkdədir. Bu hücum Müttəfiqlərin komandası altında vəqə olub, məqsəd bolşeviklərin təzyiqatını dayandıрмаqdır.

İstilar

Sülh Konfransının icazəsi olmadan geniş və uzunmüddətli istilar olmayacaqdır.

Etimadnamələr

Yəqin edildiyinə görə, cümlətanı 9 qədər etimadnamə təqdim ediləcəkdir [paylanacaqdır]. Bunların arasında İstanbul, Suriya, Ərəbistan, Beynənnəhreyn [Mesopotamiya], Ermənistan və Fələstin etimadnamələri vardır. İşlər Vilson tərəfindən təxirə salınmışdır. Çünki Amerikanın hansı etimadnaməni götürəcəyini Vilson hələ həll etməmişdir.

Cəmiyyəti-Əqvamın İcraiyyə Komitəsi

Gürcü teleqraf acentəliyi xəbər verir ki, Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] İcraiyyə Komitəsinin birinci iclası sabah olacaqdır. Vilson yəni Hauz Amerika tərəfindən, Sesil İngiltərədən, Pişon Fransadan, Venizelos Yunanıstandan, İspaniya səfiri İspaniyadan, Pesoa Braziliyadan nümayəndə olacaqlardır. İtaliyanın hələ nümayəndəsi yoxdur. Cəmiyyət təşkilatı bir çox komitələr tərəfindən müzakirə olunmaqdadır. Cəmiyyətin birinci iclasından ötrü planlar hazırlanmaqdadır. Cəmiyyət Vaşinqtonda oktyabr ayında açılacaqdır. Rəisi-cümhur Vilsona yaxın adamlar deyirlər ki, iyun ayının 1-ində konqrenin xüsusi şöbəsinin iclası təyin ediləcəkdir.

Rusiya əhvalı

Uzun fasilədən sonra Rusiyadan alınan teleqraflar işlərin bütün-bütünə dəyişdiyini göstərir. Kolçak ilə Yudenin hü-

cumu münasibəti ilə Petroqrada ilə Moskva təxliyə edilməkdədir. Romaniya cəbhəsi daxil olmaqla bərabər, hər yerdə bolşeviklər əleyhinə müvəffəqiyyətli surətdə hərəkət davam edir. Romaniya cəbhəsində Romaniya əsgərləri Macarıstan bolşeviklərini sıxışdırmaqdadırlar. Müttəfiq əsgərləri ilə birləşmiş olan fin əsgərləri Arxangelsk altında inadlı bir surətdə hücum etməkdədirlər. Naməlum mənbədən alınan bu xəbərlər hələ o qədər də təsdiq edilməyiblər.

Petroqrada təxliyəsi

Alınan məlumata görə, finlərin hücumu münasibətilə Trotski Petroqrada təxliyə etdirmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN**Könüllü ordunun bəyannaməsi**

“Terski kazak” qəzetəsinin 58-ci nömrəsində zeylədəki [aşığıdakı] fəqərə [xəbər, hadisə] elan edilmişdir:

Cənubi Rusiya qoşunlarının Baş komandanı Müttəfiq dövlətlər nümayəndələrinə rəsmi surətdə zeylədəki bəyannaməni elan etmişdir:

“Təvəqqe edirəm, Cənubi Rusiyada olan Könüllü ordu komandanının Şura Hökuməti ilə mübarizə etməkdən nə məqsəd yürütdüyünü öz hökumətinizə bildirəsiniz.

1) Bolşevizmdən nəşət etmiş [irəli gəlmiş] anarxiyanı məhv və asudəlik bərpa etməkdir.

2) Vahid və ayrılmaz Rusiya təcrid [bərpa] etməkdir.

3) Ümumi və müsavi intixabat [seç-

kilər] ilə Milli Məclis dəvəti.

4) Oblastlara muxtariyyət və məhəlli [yerli] idarə vermək ilə ədəmi-mərkəziyyət üsulu tətbiq etmək.

5) Hürriyyəti-ədyan [dini inanc azadlığı] və hürriyyəti-miriyə [vətəndaş azadlığı].

6) Bilatəxir [dərhal] torpaq islahatına başlamalı və əmələlərin ərazi müşkülətini rəf eyləmək [aradan qaldırmaq].

7) Bilatəxir əmələ sinifinin ehtiyacatını rəf eyləmək üçün qanun tərtib vermək.

Baş komandan: Denikin

Xüsusi Şura sədri: Draqomirov

Xüsusi Şura üzvləri

Koreyada üsyan

London – Nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə xəbər verilir ki, mart ayının 31-indən aprelin 2-sinədək Koreyanın müxtəlif yerlərində 100 üsyan əmələ gəlmişdir. Üsyançılar dəyənək və ağaclarla müsələh olaraq [silahlanaraq], polisə hücum edərək poçta kantoronu, hökumət idarələrini və teleqrafxanaları yandırmışlardır. Deyirlər ki, bu üsyanda bolşeviklərin əli vardır. Bolşeviklərin ştabı Çientatu və Şanxaydadır.

Tokiodan xəbər verilir ki, Koreyada üsyanı yatırmaq üçün 6 batalyon yapon qoşunları göndərilmişdir.

* Odessa - Batum paroxoduna 250 min put ləvazimi-hərbiyyə yüklənib Denikin ordusundan ötrü göndərilərkən yolda partlayıb məhv olmuşdur. Deyirlər ki, paroxodu matroslar partlatmışlardır.

“Müvafiq tədbirlər”

Mayın 4-ündə Petroqraddan xəbər verirlər ki, Petroqrada Şurasının iclası Zi-

novyevin nitqi ilə açılır. Zinoviyev əhvalı belə təsvir edib demişdir ki:

“Nəinki cəbhədə, hətta arxada da müvafiq tədbirlər görmək lazımdır. Arxada əfi ilan az deyildir. Yoldaşımız Qriqoryev növbətə getdiyi zaman səhər ertə güllələnmişdir. Sonra qatillər başqa məsuliyyətli qulluqçulara telefon edib ölümlə təhdid etmişlərdir. Bunun müqabilində biz ciddi və qəti tədbirlər görüb öylə bir tərz-i-idarə vücuda gətirməliyik ki, yüzlərcə fəhlələrin gözləri hər bir şeyi təqib etsin. Biz səflərə cəm olub silahlanmalıyıq. Hərgah biz özümüzü itirib sürüyə dönərsək, düşmən bizimlə bacarar. Amma disiplina və təşkilat saxlarsaq, o vaxt heç bir düşmən bizə təhlükəli olmaz.”

Kostroma şəhərinin işğalı

Novorosiyskədən xəbər verirlər ki, Kostroma şəhəri Kolçak əsgərləri tərəfindən işğal edilib, bir çox mühimmat [ləvazimat] və əsir alınmışdır.

Kolçakın hərəkəti

Admiral Kolçak ordusunun şərq cəbhəsi əhvalı öylədir ki, bolşevik əsgərləri Voloqda-Yaroslavl xəttinə çəkilməyə məcbur olacaqlar. Menzelinsk cəbhəsindəki müvəffəqiyyətə böyük əhəmiyyət verirlər. Burada Kolçak əsgərləri Kuzembet-yevo, Pyanı Bor işğal etmişlərdir. Əsgəri mütəxəssislərin təsdiq etdiyinə görə, buradan Kolçak üçün şimal-qərbə açıq yol açılır. Samara şəhərinin işğalı da təsdiq edilir.

Kolçak və Şura Hökuməti

Kolçakın hücumu Bolşevik Hökumətinin həyəcanına bais olmuşdur.

Rus qiymətli şeylərinin kursu

London birjasında rus qiymətli şeylərinin güclü surətdə kursu yuxarı qalxdığını xəbər verirlər.

Məhəmmədli şah və Nikolay Nikolayeviç

Aprelin 20-sində Krimdan, Odessadan bir çox mühacir İstanbulla varid olmuşdur [gəlmişdir]. Mühacirlər arasında Məhəmmədli şahı-məxlu [taxtdan salınmış şah] və Nikolay Nikolayeviç kəndi validəsi [anası] ilə vardır. Bolşeviklər Novorossiyskə qədər işğal etmişlərdir.

Avstriya, Macar, Bolqariya və Türkiyə müahidənamələri

Təsəvvür edildiyinə görə, Sülh Müahidənaməsi [sazişi] alman nümayəndələri tərəfindən imza edildikdən iki həftə sonra Avstriya, Macar, Bolqariya və Türkiyə arasında olan müahidənamələr imza edilməyə hazırlanacaqdır.

VƏHDƏTİ-MİLLİYYƏ HEYƏTİNİN VERDİYİ MÜXTİRƏ

Vəhdəti-Milliyə Heyəti tərəfindən 17 mart 335 tarixində Əhməd Rza bəy imzası ilə və Paris Konfransında dörd dövləti-müəzzəmə heyəti-mürəxxəsəsinə [dörd böyük dövlətin nümayəndə heyətlərinə] teleqrafla təbliğ edilmək ricası ilə İstanbulda İngiltərə, Amerika, Fransa və İtaliya fəvqəladə komissarlarına tövdi olunan [verilən] fransızca müxtirənin [notanın] surəti-mütərcəməsidir [tərcümə edilmiş surətidir]:

Vəhdəti-Milliyə Heyəti Sülh Konfran-

sının mövzuvi-müzakirəti bulunan məsələnin [müzakirə mövzusu olan məsələlərin] ən çox süubətlik [çətinlik] və ən ziyadə diqqət və etinaya şayan [layiq] olanlarından birinin Məmaliki-Osmaniyyə [Osmanlı ölkəsi] məsələsi olduğu fikrindədir.

Mühəqqəqdir [qətidir] ki, Şərqi-Qərribdə [Yaxın Şərqdə] sülh və asayiş Sülh Konqresi tərəfindən Türkiyə haqqında ittixaz [qəbul] olunacaq məqul [məntiqli], bitərəfanə və münsifanə [insafli, ədalətli] süvəri-təsviyəyə [çarələrə, həll yollarına] şiddətlə mərbutdur [bağlıdır].

Heç bir surətlə arzu və ehzar etmədiyi [istəmədiyi, səbəb olmadığı] bir hərbdən məcruh [yaralı] və bitab çıxan milləti-Osmaniyyə Dövəli-müəzzəməyi-etilafiyə [böyük Antanta dövlətləri] ilə Amerika Cəmahiri-Müttəfiqəsinin [Amerika Birləşmiş Ştatlarının] bilcümlə əlaqədarları [bütün tərəfləri] dinləməkdən, mütəlibatlarının [tələblərinin] leyh və əleyhində haqcuyanə [ədalətli] tədqiqatda bulunmaqdan və müahidəyi-müstəqbəleyi-sülhiyyənin əsaslarını [gələcəkdəki sülh sazişinin prinsiplərini] rəis Vilson cənabları tərəfindən pək müstəhsən [xoşagələn, bəyənilmiş] bir surətdə vücuda gətirilən prinsiplərə istinad etdirməkdən imtina etməyəcəkləri qənaətindədir.

Dövləti-Osmaniyyənin, Vilsonun prinsiplərinin bir hakimiyyət və əmniyyəti-tammə təkəffül etdiyi [tam təhlükəsizliyinə zəmin olduğu] türk əqsamı [ərəziləri] şimalən [şimalda] milliyət prinsiplərinə rəğmən Bolqarıstanla tərək olunan Trakya Qafqaza, şərqən [şərqdə] İran hududuna, cənubən Bağdad və Suriya vilayətlərinə qədər imtidad edir [uzanır].

Rum ünsürünün kiçik bir əqəliyyət

[azlıq] təşkil etdiyi Bursa və Aydın vilayətləri ilə ermənilər[in] əqəliyyətdə bulunduğu halda avropalılar indində [nəzində] “erməni vilayəti” [erməni vilayətləri] ünvanı ilə məruf olan [tanınan] vilayəti-şərqiyyə [şərq vilayətləri] də bu əqsama daxildir.

Məruzəti-salifə [yuxarıdakı məlumatlar], rəsmi ehsaiyyəti-Osmaniyyə [Osmanlının rəsmi statistikas] ilə şübhəyə məhəl [yer] buraxmayacaq bir surətdə müəyyəddir [doğruluğu təsdiq edilmişdir].

Bu müxtirəyə ilhaq [əlavə] edilən xəritələrin vəzəhən göstərdiyi vəchlə [açıq-aşkar göstərdiyi kimi], bu nöqtədə ehsaiyyəti-Osmaniyyə əcnəbi istatistiklərlə mütabiqət etməkdədir [uyğunluq göstərməkdədir].

Məhəza [bununla belə], bu xüsusda ufaq bir tərəddüd mövcud olduğu halda, beynəlmiləl bir heyət tərəfindən təhqiqat icra edilir. Arayi-amməyə [xalqın rəyinə] müraciət olunacaq olarsa, vilayəti-şərqiyyə və Kilikiyada böyük bir Ermənistan təşkilinin, Trakiya ilə Bursa və Aydın vilayətlərinin Yunanıstana ilhaqının [birləşdirilməsinin] milliyət prinsipləri nöqtəyi-nəzərindən qətiyyə qeyri-qabil olduğu təbəyyün edəcəkdir [meydana çıxacaqdır]. Böylə bir qərar millətin əksəriyyəti-əziminin [böyük əksəriyyətinin] mənafeyini müxill [pozan, ixlal edən] bir vəziyyəti-qeyri-təbiiyyə ehdəsindən [qeyri-təbii bir vəziyyət yaratmaqdan] başqa bir şeyə yaramayacaqdır. Keçən sənənin şubatında [fevralında] rəis Vilson cənabları tərəfindən təbəyyün [bəyan] olunan prinsiplərə əzhərcəhət [hər cəhətdən] müğayir [zidd] olan öylə bir hal, bittəb [əlbəttə], bitməz-tükənməz mücadiləti-daxiliyyəyə

[daxili toqquşmalara] səbəbiyyət verəcəkdir. Zira bu gün mövcudiyyəti-milliyəsini idrak edən hər qövmlər bir hakimiyyəti-əcnəbiyyə altına keçməyə və yaxud bir kiçik əqəliyyətin təhəkkümü [kiçik bir azlığın hakimiyyəti] altında qalmağa bittəb müvafiqət edəmməyəcəkdir [razılıq verə bilməz].

Məmaliki-Osmaniyyənin türklərlə məskun əqsamında [türklərin yaşadığı ərazilərində] hakimiyyəti-Osmaniyyənin tam və mükəmməl bir surətdə idaməsi [davam etməsi] ədalət və nisfətə [insafa] müvafiq bir surəti-təsviyədən ibarət olmayıb, eyni zamanda bu həvəleyi-məzkurədə [deyilən regionda] asayiş və sükunətin idaməsinə xadim [xidmət edən] bir tədbirdir.

Digər məmləkətlərdə əqəliyyətlərə bəxş ediləcək olan bilcümlə hüququn [bütün hüquqların] Türkiyədə əqəliyyətdə qalan və əsrlərdən bəri bir taqım imtiyazati-mühimmədən müstəfid bulunan [mühim imtiyazlardan istifadə edən] milliyətlərə də bəxş olunması vücubu müstəğniyyəyə bəyandır [bəxş olunmasının vacibliyini söyləməyə belə ehtiyac yoxdur].

Digər cəhətdən, Qafqazda mövcud bulunan Erməni Cümhuriyyətinə, orada təvəttün [yurd salmaq] arzusunda bulunan ermənilər üçün bir qisim ərazinin ilhaqı xüsusda da ədədləri və Türkiyədə təhti-təsərrüflərində [istifadələrində] olan ərazinin miqdarı daxili-hesab edilmək [hesaba alınmaq] şərti ilə nəzəri-etibara alınmalıdır.

Vilayəti-ərəbiyyəyə [ərəb vilayətlərinə] gəlincə, Vəhdəti-Milliyə Heyəti bu həvalini [bu yerləri] məmaliki-Osmaniyyənin əqsami-mütəbaqiyyəsinə rəbt edən

[qalan hissələrinə bağlayan] əlahi-siyasiyə, diniyyə, iqtisadiyə və ictimaiyyəyə görə [siyasi, dini, iqtisadi və ictimai əlaqələrə görə] nəzəri-etibara alına biləcək paydar [qalıcı] və ağıl və məntiqə müvafiq yeganə surəti-təsviyənin [həll yolunun] vilayəti-məzkurəyə [deyilən vilayətlərə] vase [geniş] bir muxtariyyət bəxş və təminindən ibarət olduğu fikrindədir. Heyət bu nöqtəyi-nəzərə vilayəti-məzkurə əhalisinin iştirak etdiyinə və bu surətlə müstəqillən zühuru məlhuz müşkülət və ixtilafatın [müstəqil surətdə meydana çıxacağı təsəvvürə gətirilən çətinlik və ixtilafatın] önu alınmış bulunacağına qanədir.

Xətmi-kəlam etməzdən əvvəl Vəhdəti-Milliyə Heyəti Etilaf [Antanta] və Amerika Cəmahiri-Müttəfiqəsi düvəli-müəzəməsinin [böyük dövlətlərinin] hissiyyəti-insaniyyətkəranə və bitərəfanəsinə [humanizm və bitərəflik hisslərinə] müraciətlə, ermənilərin təhciri [köçürülməsi] əsnasında iqa olunan məzalim [edilən zülümlər] və rumların Adalar dənizi səvahlindən təbidləri [Egey dənizi sahillərindən qovulması] münasibətilə vüqaa gətirilən yolsuzluqlar haqqında beynəlmiləl bir heyət tərəfindən təhqiqi əsbabının istikmalını [başla çatdırılmasını] rica edir. Öylə bir təhqiqat nüqati-atiyyənin təbəyyünü üçün müqtəzidir [aşağıdakı nöqtələrin aşkar edilməsi üçün lazımdır]:

1) Cəhəti-əsgəriyyənin [hərbi qanadın] qərarı ilə icra edilən təhcir əsnasında erməni əhali türk komitəçiləri tərəfindən zülüm görmüşlərsə də, müsəlman əhalinin rəsmi rus əsgəri raporlarından müstəban [aydın] olduğu üzrə erməni çetələri tərəfindən məruz qaldığı məzalim daha əhvən [daha az] deyildir.

2) Türk əhali, daima təqbih etdiyi [pis-

lədiyi] və bütün failləri [icraçıları] haqqında təqibati-ədliyyə [hüquqi təqib] icra olunan bu cinayətdən [cinayətlərdən] bəriyyəzzimmədir [təmizdir, məsuliyyət daşımır].

3) Vicdani-ümumi bu qədər cinayət irtikabından [cinayətlər işlədikdən] sonra Qafqaziyada və ya sair məhəllərdə [yerlərdə] sərbəstcə dolaşan erməni komitəçilərinin də təcziyəsini [cəzalandırılmasını] tələb etməkdədir.

4) Adalar dənizi səvahlində və Trakiyada rumların qətlam edildiyinə dair rəvayətlər qətiyyəni əsassız olub, məhzən rum ünsürünün daima kiçik bir əqəliyyətdə qaldığı bu həvali haqqında bir taqım qeyri-məşru müddəiyyəti-mülkiyyəyə girizgah təşkil etmək əməli ilə işəə olunmuşdur [qanunsuz mülki iddialara giriş təşkil etmək məqsədi ilə yayılmışdır]. Bu həvalidə rumlar o mərtəbə əqəliyyətdədirlər [o dərəcədə azlıqdadırlar] ki, yunan hökuməti Balkan müharibəsinin fərdasında [ertəsində] idareyi-yunaniyyənin sui-müamilatından [yunan idarəsinin pis rəftarından] dolayı məmaliki-Osmaniyyəyə hicrətə [köçməyə] başlayan müsəlmanlar ilə mübadilələrinə rəsmən müvafiqət etmişdi [razılıq vermişdi].

Vəhdəti-Milliyə Heyəti yalnız türklər nəzdində deyil, bütün aləmi-islamda həyəcani-əzimi mövcib olan [böyük həyəcana səbəb olan] bir məsələni də ərz etmək lüzumuna qaildir [inanır]. Mövzuyi-bəhs [müzakirə mövzusu] olan məsələ bəzi teleqraf ajansları tərəfindən İstanbulun müqəddəratı haqqında verilən həvadisdır [xəbərlərdir]. Bu xəbərin külliyyəni əsassız olduğu ümmidi-qəvisindəyiz [tamamilə əsassız olduğunu möhkəm ümid edirik]. Dövləti-Osmaniyyədən, beş əsrdən bəri mə-

qərri-xilafət bulunan [xilafətin mərkəzi olan] paytaxtı – ki bu ehtiyacı tətmin edə biləcək yeganə şəhərdir – çəkib qoparmaq, millətdən məqabiri-əcdadını [əcdadının qəbirlərini], məsacidini [məscidlərini] və əhalisinin qismi-əzəmi türk olan bir şəhərin bütün müəssisəti-ümumiyyəsinə [xalqa məxsus bütün müəssisələrini] almaq yalnız milliyyət prinsiplərinə deyil, hətta ən bəsit qəvaidi-insaniyyəyə müğayir [insaniyyət qaydalarına zidd] və sərih [açıq-aşkar] bir haqsızlıq olar.

Vəhdəti-Milliyə Heyətinin ədalətdən başqa bir istirhamı [xahişi] yoxdur. Bütün bu məsələlər haqqında təhqiqati-əmiqə [dərin təhqiqatlar] icrasını və istehsal olunacaq [əldə ediləcək] nəticələrə görə Vilson prinsiplərinin tətbiqi[ni] rica edir.

Bir məfkureyi-ədalət [ədalət məfkurəsi] uğrunda və millətlər arasında bilcüm-lə əsbabi-ixtilafı bərtərəf edərək [ümumiyyətlə ixtilaf səbəblərini aradan qaldıraraq] insaniyyəyə bir dövreysi-nisfət və rifah [insaf, ədalət və rifah dövrü] təmin etmək üzrə hər bəş bulunən əqvam [millətlər] tərəfindən, məşruyyəti qeyri-qabili-inkar olan [qanuniliyini inkar etmək mümkün olmayan] bu təmənnə şübhəsiz məsmu olunacaqdır [eşidiləcəkdir].

ERMƏNİSTAN VƏ GÜRCÜSTAN HÜDUDU

Zaqafqaz cümhuriyyətlərinin bu günlərdə Tiflisdə başlanmış konfransında baxılacaq mühüm məsələlərin biri də hüdud məsələsi olduğundan naşi [ötrü], Gürcüstan və Ermənistan iddia etdikləri hüdudu erməni “Aryo” və “Aşxatavor” qə-

zetələrindən tərcümə edir, qareinə [oxuculara] təqdim edirik.

Daşnaksutyunun Tiflis komitəsinin mürəvici-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] “Aşxatavor” qəzetəsinin yazdığından anlaşılır ki, İngilis Hökumətinin İrəvan nümayəndəsi miralay [polkovnik] Temperlinin “Əski Rusiya hüdudu dairəsində olan hansı qitələri [əraziləri] Ermənistan öz ayrılmaz hissələri hesab edir?” - sualına Ararat hökuməti aşağıda göstərilən dairəni göstərmişdir:

1) Bütün İrəvan vilayəti (quberniyası).

2) Qarsın tamam dairəsi.

3) Tiflis quberniyasından Axalkələk qəzasının 2 nahiyəsi, yəni Tabaxuri gölünün cənub, Borjom məntəqəsinin bir hissəsi, Qori uyezdində Saxra-Sxurin səhrasını ayıran silsileyi-cibal [dağ silsiləsi] və bu uyezdin cənub-şərqi[in]də olan Borçalı uyezdinin Salxa adlanan dairəsi, yəni uyezdin qərbi hissəsi, bunun qərbindən çəkilib Hol dağın tərəsi ilə Arğuvan dağından 7 verst aralı çəkilən xətt, Borçalı uyezdində şimaldan başlanıb Sığraş adlı dağdan enib, Xramçay aşağı gəlib dəmir-yol xəttinə dəyir, belə Mukis-Xaçın və Şüləver sərhədin şimal tərəfində, yəni Ermənistan tərəfində qalır.

Gəncə vilayətinin bir hissəsi, yəni Qazax qəzasının şimali hissəsi, o qayda üzrə Uzuntala və Kolanı Ermənistana düşür. Gəncə qəzasının şimali hissəsi, Çardaxlı, Çaykənd qalır dairənin içində.

Cavanşir qəzasının qərbi hissəsi, böylə ki, Tərtər qəsəbəsi sərhəddən kənar qalır. Şuşa qəzasının dağbasar hissəsi – Ağdam, Qacar kəndləri kənar qalırlar.

Cəbrayıl qəzasının erməni kəndləri, Zəngəzur uyezdini başdan-başla, mahalın

qərbində olan Kirs dağı, Şahverdilər kəndi, Aras çay üstündə olan Ağbeli adlı kənd ilə belə.

Bu dairə içində olan yerlərdən indiyədək Ermənistan hökumətinin təhti-idarəsinə [idarəsi altına] keçən yerlər bu[n]lardı[r]:

1) Qars dairəsi.

2) Tiflis quberniyasında Axalsix qəzası hələlikdə ingilislər tərəfindən idarə edilir. Borçalı qəzasında Kaminka çayından Sadaxlıyadək bitərəf məntəqə dairəsinə daxil edilib, qalan hissəsini isə gürcü qoşunu işğal etmişdir.

3) Gəncə uyezdinin bir hissəsi.

4) İrəvan vilayətində Naxçıvan livasının cənub-qərbi, Sərdar qəzasının Aras və Xaçik kəndlərindən cənub tərəfi.

Bundan məlum olur ki, Qarabağı Ermənistan öz hissəsi və təhti-ixtiyarına keçmiş hesab edir.

O cəhətə də [ona görə də], Azərbaycan Hökuməti tərəfindən həman vilayətə general-qubernator təyin edəndə etiraz edib və guya general Tomson həman etiraza cavab olaraq demişdir ki, Qarabağa general-qubernator təyin etməkdə məqsəd oranı Azərbaycana tabe etmək deyilmiş, məhz Yevlax yolunun qaydaya salınıb əmin-amanlığıdır və [Xosrov bəy] Sultanovun Zəngəzur uyezdinə ixtiyarı cari olmayıb o yer Milli Komitə tərəfindən müvəqqəti idarə ediləcəkmiş.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qız itibdir

Aprel ayının 12-sində, Mərdəkandan Çərkəz adında 10 yaşında bir qız Salyana

getmək üçün yola düşmüşdür. Binə kəndi yanında həman qızı görmüşlər. O vaxtdan indiyə qədər qızdan bir xəbər yoxdur. Xəbəri olanlardan xahiş olunur ki, Bakıda Bolşoy Çənberəkənd küçəsində 3 nömrəli evə xəbər verib bəxşiş alsınlar.

Axtarış və əsləhə tutulması

- Hökumət tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, şəhərdə axtarış və tövqifat [həbslər] davam etməkdə olub, bir çox şübhəli və müzirr [ziyanlı] şəxslər həbs edilmişlərdir. O cümlədən, bir nəfər müsəlman tələbəsi (student) dəxi həbs edilmişdir ki, o, saxta pullar hazırlamaqla məşğul olmuş. Onun Kamenisti küçədə olan evindən bir çox pul qayıran alat [alətlər] və makina tapılmışdır. Məzkur [deyilən] şəxs bu vaxta qədər milyon yarım manat məbləğində pul hazırlayıbmış.

- Dünən polis tərəfindən edilən axtarışlar nəticəsində şəhərin bir çox yerlərində bir neçə əsləhə [silah] anbarı, külli miqdarda patron, tüfəng və patlangıç şeyləri tapılmışdır.

Müzirr şəxslər haqqında

Daxiliyyə naziri tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Bakıda sükunət edib [yaşayıb], müəyyən vəzifə və məşğuliyət sahibi olmayıb, hökumət və camaat işlərinə xələl yetirməklə məşğul olan müzirr [ziyanlı] şəxslər Bakıdan çıxarılacaqdılar. Həmin binagüzarlığa əməl edilməkdən ötrü, qubernatora göndərilmişdir. Böylə şəxsləri axtarıb və tövqif [həbs] etməkdən ötrü polis tərəfindən ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Tövqif edilənlər Azərbay-

can Cümhuriyyəti torpağından sürgün ediləcəklərdir.

Şattlvortun əzimi

Bakıdakı Müttəfiqlər qoşunlarının Baş komandanı miralay [polkovnik] Şattlvort dünən sürət qatarı ilə Qarabağa hərəkət və əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

Sultanovun vürudu [gəlişi]

Qarabağ general-qubernatoru doktor Xosrov Paşa bəy Sultanov dünən şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir].

Paroxodların hərəkəti

Dünəndən etibarən paroxodların adı üzrə olaraq hərəkəti başlanıb, Ənzəli və Lənkəran şəhərlərinə birər paroxod getmişdir.

Əmələlərə ərzaq verilməsi

Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən əmələlərin ərzaq cəhəti nəzərə alınaraq, bu yaxınlarda onlara lazımı dərəcə müavinət göstərməkdən ötrü bir qanun layihəsi hazırlanmaqdadır.

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Balaxanada

- Balaxana 10-cu və 13-cü mədənlərin müsəlman əmələləri mayın 4-ündə ictimai [iclas] edərək, Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] şu yolda bir təhriat [məktub] göndərmişdir:

“Əmələlər mayın 4-ündə əqdi-ictimai əylədikdən [iclas keçirdikdən] sonra zabastovka [tətil] məsələsini müzakirə etmiş və zabastovkanın vətən-millət üçün təhlü-

kəli olduğu məlum olmuş və zabastovka elan etməməyi qərara aldıq. Mədən sahibləri hesablarımızı vermədikləri halda məvacibimizi hökumətdən istəyəcəyimizi ərz edirik.”

- Yenə Balaxanada Moskovski-Kavkazski cəmiyyətinin neft mədəninə çalışan müsəlman əmələləri zabastovkanın vətən və millət üçün təhlükəli olduğunu dərk edib tətilə zidd getmişlər və Məsai Nəzarətinə yuxarıdakı məaldə [məzmununda] bir ərizə göndərib qərarlarını elam etmişlərdir [bildirmişlər].

- Mantaşev zavodunda işləyən əmələlər dəxi tətilə qarşı protesto edərək işlərinə müntəzəmən davam etmişlər və Məsai Nəzarətinə təhriat [məktubla] müraciət edərək tələblərini bildirmişlərdir.

- Balaxanada Musa Nağıyevin mədəninə dəxi əmələlərin ümumi iclası olub, müsəlman əmələləri əksəriyyətlə qərar vermişlərdir ki, bu tətilə əsla iştirak etməyib hökumətin mənafeyini hər surətlə müdafiə[yə] və vətənin təhlükəsinə qarşı hər cəhətlə fədakarlığa mühəyyə [hazır] olduqlarını və Mart hadisətini bir daha təkrar etdirmək istəyənlərə qarşı nifrətlərini izhar etmişlərdir.

- Kokerev əmələləri may ayının 6-sında ictimai əqd edib müsəlman əmələlərinin qəti surətlə tətilə meyl etməyəcəklərini qərara alıb, qərarlarını da firqənin Təbliğət və Təşkilat şöbəsinə və Məsai Nəzarətinə bildirmişlərdir.

- May ayının 6-sında Rotşild Kasabov uçastok [sahə] mədəninə işləyən müsəlman əmələləri əqdi-ictimai edib tətilə razı olmadıqlarını bəyan və qərarlarını Təbliğət və Təşviqat şöbəsi ilə Məsai Nəzarətinə elam etmişlərdir.

- “Bakı neft yoldaşları”nın 20-ci uçuş-tokunda işləyən müsəlman əməlləri tətillə qarşı protesto edib, iştirak etməyə-cəklərini Məsai Nəzarətinə bildirmişlərdir.

Ramanada

- Ramanada Musa Nağıyevin mədə-nində Fərəc bəy firqə Təşkilat və Təbliğət şöbəsinə bildirir ki, Nobelin 3-cü nömrəli mədəninə işləyən əməllər tətillə gününü işləmək istədikləri halda, zavod sahibi mane olmaq istəmişdir. Bu səbəblə Fərəc bəy polis müdirliyinə şikayət etmişdir.

- Ramanada Putayev mədəninə, Mantayev, Avakovda bütün əməllər işləmişlərdir. Xristian və islam əməlləri işlərindən ayrılmalıdırlar. Ancaq Nobelin 4, 6, 7[-ci] mədənlərində işləyən əməllərə müdir müavini mane olub işləməyə qoymamış və buna qarşı protesto edilmişdir.

- Kokorev Mərkəzi Balaxana dairəsinə ruslar maşınları aparıb lazım olan hissələrini çıxarmışlar və müsəlman əməllərinin çalışmalarına mane olmuşlardır.

- Şapir zavodunda müsəlmanlar işləmək istədikləri halda, ruslar mane olmuşlardır.

- Ramananın Moskovski-Kavkazski şirkətində Hacı Əlibaba oğlunun verdiyi məlumata görə, mayın 6-sında prikazçik Lapatski əmr vermişdir ki, buruqlar bağlansın. Yoldaş Hacı Əli isə buruqlara yol verib işləməyə başlamışdır. Mədənin idarə məmuru gəlib mane olmaq istəmişsə, əməllər cavab verib buruqları çıxarmağa müvafiqət [razılıq] etməmişlər və məvaciblərini hökumətdən alacaqlarını bə-

yan etmişlərdir.

Bunun üzərinə sədr Damənzadə “Mən Konfransda söz vermişəm, gərək mədəni bağlayam” və ruslar arasında da mərqum [deyilən] təhrikat və təşviqatda bulunmuşdur. Müsəlman əməlləri protesto etmişlərdir. Daha təfəsilat məlum deyildir.

Bayılda

- Bayılda Süleyman Abdullayevin masterskisində [emalatxanasında] işləyən müsəlman əməlləri [fəhlələri] firqənin Təbliğət və Təşkilat şöbəsinə müraciət edib şikayət edirlər ki, özləri işləmək istədikləri halda rus əməlləri mane olmaqdadır. Bunun üzərinə lazım gələn yerlərə müraciət edilib, müsəlman əməllərinin işləmələri təmin edilmişdir.

- Kəza [eləcə də] sabiq Dadaşovun mədəninə işləyən əməllər dəxi işləmək istədikləri halda, rus əməlləri mane olmuşlar və bu keyfiyyət [vəziyyət] məqami-aidinə [aidiyyətli quruma] bildirilərək, müsəlman əməllərinin işləmələri təmin olunmuşdur.

- Bakinski dokda işləyən əməllər dəxi rus əməllərindən şikayət edib, şikayətləri nəzəri-diqqətə alınaraq işləmələri təmin edilmişdir.

MAYIN 9-DAKI TƏTİL ƏHVALINDAN

- Bakinski dok əməlləri işləməyə qərar vermişlərdir.

- Balaxanada Avakov, Pitoyev, Şibayev və Mirzoyev əməlləri işləməyə başlamışlardır. Qeyri-müslimlər də işləyirlər.

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Məclisi-Məbusan və tətillər

səh. 154. “O da, siz burada oturan və milləti təmsil edən məbuslar və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır.”: qəzetdə bu cümlə belə getmişdir: “O da, siz burada oturan və milləti təmsil edən məbuslar var və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır.”

“Kəlamül-həqq yuradə bil-batıl.”: “Sözü haqqdır, nəzərdə tutduğu batildir.” (ərəbcə)

səh. 155. “Savdep” (yaxud Savdep hökuməti; yaxud Savdepiya): Deputatlar Soveti; Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası.

səh. 156. “Azərbaycanın hüriyyətini müdafiə və mühafizə yolunda”: qəzetdə “Azərbaycanın” yerinə “Azərbaycanda” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 162. “Mühacirlər arasında Məhəmmədli şahı-məxlu və Nikolay Nikolayeviç kəndi validəsi ilə vardır.”: Söhbət, 1907-1909-cu illərdə İran şahı olan Məhəmmədli şah Qacar və Rus çarı I Nikolayın nəvəsi Böyük knyaz Nikolay Nikolayeviçdən gedir. Nikolay Nikolayeviçin anası Aleksandra Petrovna 1900-cü ildə ölmüşdür. Böyük knyazla birgə Odessadan qaçan isə imperator II Nikolayın anası Mariya Fyodorovna idi.

Vəhdəti-Milliyə Heyətinin verdiyi müxtirə

səh. 162. “Vəhdəti-Milliyə Cəmiyyəti” (yaxud Vəhdəti-Milliyə Heyəti): Türkiyədə milli birliyə xidmət məqsədi ilə Əhməd Rza bəy tərəfindən qurulan cəmiyyət.

“17 mart 335 tarixində”: Burada tarix rumi təqvimlə (1335-ci il) verilmişdir. Miladi təqvimlə 17 mart 1919-cu il tarixinə uyğundur.

- Binəqədidə müsəlman və qeyri-müsəlman bütün əməllər işləyirlər.

- Çornı-qorod [Qara şəhər] ilə Belı-qoroddakı [Ağ şəhərdəki] bütün müsəlman əməllər işləyir, qeyri-müslimlərdən dəxi bir qismi çalışırlar.

- Suraxanıdakı bütün müsəlmanlar, ruslarla ermənilərin dəxi qismi-mühimmi çalışırlar. Yalnız qeyri-müslimləri Staç-komun [Tətillər Komitəsinin] adamları cəbrən [zorla] işdən almağa təşəbbüs edirlər.

“MÜSAVAT” FIRQƏSİNDƏ

Bu may ayının 9-da mədən dairələrində bulunan bütün əməllər nümayəndələri “Müsəvat” firqəsinə toplanmışlardı. Tətillər haqqında uzun müzakirədən sonra ümum müsəlman və türk əməlləri nümayəndələri qərar qoydular ki, bundan sonra “Müsəvat” firqəsinin müsaidəsi olmayınca, heç bir tətillə iştirak etməsinlər.

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

səh. 164. “...erməni komitəçilərinin də təcziyəsini tələb etməkdədir.”: qəzetdə “təcziyəsini” yerinə səhvən “təcrübəsini” getmişdir.

Ermənistan və Gürcüstan hüdudu

səh. 165. “sualına Ararat hökuməti”: qəzetdə “sualına” yerinə “cavabına” getmişdir.

Tətili-ümumi

səh. 167. “firqənin Təbliğat və Təşkilat şöbəsinə”: “Müsavat” partiyaşının Təbliğat və Təşkilat şöbəsi nəzərdə tutulur.

Bazar ertəsi, 12 may 1919-cu il, nömrə 178

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 11 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 12 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlmanlara məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana açılır. Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon: 58-39.

ZABASTOVKAYA DAİR

Mayıs ayının 6-sından etibarən tətili-ümumi elan edildi. Hökumətin Parlaman-da verdiyi bəyanatından və ümumun gördüyündən məlum oldu ki, “iqtisadi” namı [adı] ilə pərdələnmiş bu yeni tətillə əsla və qəta [qətiyyə] iqtisadi olmayıb, bütün-bütünə siyasi bir amalın qazanılması üçün yapılmış bir hiylədir ki, onun da məqsədi istibdad boyunduruğundan yenicə qurtarmış Azərbaycanı dübarə bir boyunduruq altına soxmaq idi.

Rusiyanın istibdadını da gördük, sosialist namı ilə şöhrət tapmış bolşeviklərini də gördük. Dağıstanlıların qanını axıdan bugünkü Denikin, Lyaxovlarını da gördük.

Kənardan gəlmə ünsürlərin idarəsi “ləzzətini” hamıdan artıq müsəlman fəqərəyi-kasibəsi anlamışdır. Çünki zərbənin ən böyüyü, xarici qapazının ən ağırını hər yerdə və hər vaxtda o biçarələrin başına dəymişdir. Bu acı həqiqəti müsəlman fəhlələri ilə bərabər, bolşevik rəisləri də gözəlcə bilirlər ki, özgələrin bir bu qədər cəfa və bəlasına davam gətirmiş müsəlman fəhlələri artıq sosialistlərin vədə etdiyi “behiştinə” aldanmayacaqlar. Odur ki, məsələyə “iqtisad” maskası geydirilməkdən başqa, hərifiylər ayrı bir çarə tapmamışlardı. Lakin zənn etməyirəm ki, müsəlman fəhlələrinin arasında öylə sadələvhləri tapılsın da Nikolayın jandarmalarını və bolşeviklərin də Mart hadisətini bu tezlikdə unudub, bəzi kənardan gəlmə cibi boş lotuların yağlı vədələrinə aldansınlar.

Burası bizim üçün mühəqqəddir [şübhəsizdir] ki, fəhlələrimiz hiyləkarların hiylələrinə daha aldanmayırlar. Şükürlər olsun ki, millətimizin ənvai [müxtəlif] sinifləri artıq dost ilə düşməne fərq qoymağa başladılar. Binaənileyh [ona görə], ümid bağlamaq olar ki, müsəlman fəhlələri döşlərini gərib müqabildə dayandıqları üçün zabastovkaçılar ürəyində bəslə-

dikləri müfəssid [fitnəkar] məramlarına nail olammazlar. Məsələnin burası azərbaycanlıları maraqlandıran və təsəlliab qılan [təsəlli edən] bir cəhətdir. Demək ki, zabastovkaçıların müsəlman fəhlələrinə ibarət olmuş olan ən böyük şəhpərləri [qanadları] kəsildiyindən dolayı, tək qanadlı qalıb uça bilməyəcəklər. Bununla belə, bəzi işləri cüzi də olsa, təxirə salmaq ehtimalı vardır. Məsələnin ruhu, əsası bundan ibarətdir ki, Bakının sənaye və texnik işlərinin mühüm fəhləri əcnəbi ustalarının əlindədir. Zətan zabastovkaçıların ən böyük istinad və ümidgahları həmin bu texnik ustalarıdır ki, bunların tətili sayəsində tamam məişəti dayandırmışdır.

İştə, bizi düşündürən həmin bu texnik işləridir ki, xaricilərin əllərində davam edib durduqca, bir bu qədər əhalini hər neçə ayda bir dəfə zabastovka qorxusuna mübtəla edəcəklər. Bəzi tələbatın qəbulu ilə bugünkü zabastovka basdırılırsa, ehtimal ki, bir neçə aydan sonra yenə təkrar olunur. Həm də bundan daha böyük bir miqyasda. Zira bununla tətillə müsəid şərtlərin önü alınmayı. Zabastovkanın rəddi üçün bu, səthi bir çarədir. Madam ki, zabastovkaçıların əsləhələri [silahları] – ki xüsusi ustalıqlardan ibarətdir – onların əllərində davam edib qalacaqdır, yeni zabastovkaların da ardı arası kəsilməyəcəkdir. Bunun üçün dərin bir çarə lazımdır ki, o da bir çox texnik məktəbləri açmaqdan ibarətdir. Hər xarici sənətkarı qarşısında amadə [hazır] özü kimi bir sənətkar görməzsə, meydana özünü tək görərək istədiyini yapar, saxta iş görər, can yandırmaz, kefi nə istəsə, onu müzayiqə etməz, hətta bəzi

övqət [bəzi vaxtlar] üzərimizə qarşı xəyanət kimi canilikdən də əl çəkməz.

Xülasə, birdəfəlik xaricilərin qəyyumçuluğundan qurtarmaq üçün indidən bir çox ustad və texnik hazırlamalıdır. Yoxsa müşahidə etdiyimiz bu zabastovkaları yenə dəfəat ilə [dəfələrlə] təkrar görəcəyiz, nizam və məişətimiz pozulacaqdır.

F[ərhad] A[ğzadə]

SÜLH ƏTRAFINDA

(Royter acentastvasından)

Almaniyaya verilən sülh şəraiti

Çaharşənbə [çərşənbə] günü Versalda sülh müahidənaməsi [sazişi] alman nümayəndələrinə verilmişdir. Müttəfiq dövlətlər ancaq bu müahidənamədə yazılan şərait üzrə Almaniyaya sülh əqd etməyə [bağlamağa] razıdılar. Bu müahidənamədə öylə beynəlmiləl sazişlər bərpa edilmişdir ki, bunlar ancaq gələcəkdə müharibəni rədd etmək qəsdilə vücuda gətirilmişdir. Ona görə Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] müqavilənaməsi bu müahidəyə daxil edilmişdir. Fəhlə məsələsi haqqında beynəlmiləl saziş elan ediləbdir. Müahidənamə gücə mindiyi gündən idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] ləğv edilib, düşmən tərəflər arasında rəsmi münasibət başlanır. Almaniyaya 1870-ci il müahidənaməsinin [sazişinin] ləğv edilməsinə razı olmalıdır. Bu müahidənamə mövcubincə [əsasında] Belçika bitərəf hökumət hesab olunub və Gersaalin mübahisəli torpağı ilə Prussiya Gersaali-

nın bir hissəsi üstə Belçikanın hakimiyyətini etiraf etməkdən ibarət idi. Fransa ilə sərhəd 1848-ci ildə olan sərhəd olmalıdır. Bu qərar üzrə Fransa Elzas-Loreni geri alır. Almaniyanın ixtiyarı yoxdur ki, Reyndə 50 kilometrə məntəqədə istehkamət yapıb müsəlləh [silahlı] qoşun saxlasın. Bu məntəqədə istehzari-əsgəriyyəni [əsgər yığmağı] yüngülləşdirən hər cür manevr və səfərbərlik qadağan edilir.

Saar hövzəsinin kömür mədənləri Fransaya keçir. Bu oblast Cəmiyyəti-Əqvamca təyin edilən komisiyon tərəfindən idarə ediləcəkdir. Bir qədər vaxt keçdikdən sonra buranın müqəddəratı rəyiamm [referendum] ilə həll ediləcəkdir. Almaniyaya hökuməti Almaniyaya Avstriyasının və Çex-slovak dövlətinin istiqlalıyyətini təsdiq etməlidir. Almaniyanın sərhədi 1914-cü il sərhədi olacaqdır. Almaniyaya Yuxarı Sileziya, Poznan və Vislanın sol kənarında olan Qərbi Prussiyanın bir hissəsini Lehistana [Polşaya] güzəşt etməlidir.

Almaniyaya öz müstəmləkələrini güzəşt etməlidir, hakəza [bələliklə], o müstəmləkələrdə olan haqqını Müttəfiq dövlətlərə vaxtında verməlidir [tapşırmalıdır]. Bundan əlavə, Almaniyaya Mərakeşdəki haqqından vaz keçməlidir. Almaniyaya İngiltərənin Misir üzərində olan haqqı-himayəsini təsdiq etməlidir. 1914-cü il 4 avqust kapitulyasyonundan və Misir ilə bağlanan əhdnamədən vaz keçməlidirlər. Misir işlərinə aid İngiltərə ilə sair dövlətlər arasında olan danışığa qarışmamalıdırlar.

Süveyş kanalından azad keçmək üçün Türkiyəyə verilmiş olan haqq İngiltərəyə verməlidir. Misirdə olan Almaniyaya təbəələrinin xüsusi əmlakı haqqında Mərakeş və sair yerlərdə olan qanunlar tətbiq

ediləcəkdir. İngiltərə-Qahirə malları Almaniyaya öz ixtiyarı ilə göndəriləcəkdir ki, necə ingilis malları göndərilir. Helqoland və Dünedə olan təhkimatı [istehkamları] almanlar özləri öz hesablarına sökməlidirlər.

Almaniyaya mükəmməl istiqlalıyyəti təsdiq etməlidir. (Burada teleqraf cümləsi buraxılmışdır.) Burası da məlumdur ki, sülh imza edildiyi zaman İtaliya nümayəndələri isbatı-vücut [iştirak] edəcəklərdir. Almaniyaya müahidənaməni imza etmək üçün iki həftə vaxt verilməlidir. Bu müddətdə sülhü imza edib-ətməyəcəyini həll etməlidir. Heç bir şifahi müzakirə qəbul edilməyəcəkdir. Almaniyaya müsəidə verilmişdir ki, təhrirən [yazılı surətdə] təkliflərini bildirsins.

Marşal Hindenburq Ebertə xəbər vermişdir ki, sülhü imza edən kimi ali komandanlıqdan əl çəkəcəkdir.

Royterə xəbər verilir ki, İngiltərənin rəyi böylədir: London müahidəsinə görə, Triest, Pola və Dalmaçiyanın bir hissəsi İtaliyaya keçir, Fiume isə Kroatiyaya [Xorvatiyaya] keçəcəkdir. İngiltərə İtaliyaya təklif edir ki, öz mənafeyindən ötrü bəzi iddialarından vaz keçsin.

QƏZETƏLƏRDƏN

Könüllü orduda olan fransız nümayəndəsinin məlumatı-rəsmiyyəsi

Rostovda müntəşir [nəşr olunan] “Priazovski kray” qəzetəsinin 84-cü nömrəsində zeyldəki [aşağıdakı] fransız məlumatı-rəsmiyyəsi dərc edilmişdir.

Aprelin 24-də Rostovda olan fransız konsuluna Könüllü orduda olan fransız

heyəti rəisindən zeyldəki təcili teleqram göndərilmişdir:

“Təvəqqe edirəm ki, Fransada hökumət təbdili [dəyişikliyi] və Fransanın Kö-nüllü orduya qarşı vəziyyətin[in] dəyiş-məsi xüsusunda olan şayialəri təkzib edə-siniz. Rəisi-vükəla Klemanso öz müttəfiq-ləri ilə müttəhidülray [birgə] bolşevizm əleyhinə mübarizədə davam edir. Fransız qoşunlarının Odessadan və Krimdan çıx-ması Fransanın Kö-nüllü orduya qarşı və-ziyyətini dəyişdirməsinə, mənən və mad-dətən kö-nüllülərə müavinət etməyəcəyi-nə dəlalət etməyir. Gələcək bunların həp-sini isbat edəcəkdir.”

Şimalda bolşeviklərin məğlubiyyəti

Arxangelskdən London qəzetələrinə xəbər verirlər ki, Murman cəbhəsində İngiltərə dəstələri bolşevikləri ciddi su-rətdə məğlub etmişlər. Bolşevik əsgərləri böyük tələfat verib, təcili surətdə cə-nuba çəkilməkdədirlər.

DAĞISTAN ƏHVALI

Təkzib

Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Dağıstan siyasi nümayəndəsi tərəfindən: *(Rəsmi)*

Bu axır günlərdə Bakı qəzetələrinin bir neçələrində bir xəbər nəşr edilmişdi ki, guya Dağıstan Cümhuriyyətində inqilab olub, Şura hökuməti bərpa edilmişdir. Ələlxüsus “Nabat” qəzetəsi mövsuq [etibarlı] mənbələrdən aldığı məlumatla görə, “Dağıstan Cümhuriyyətində inqilaba qədər” ünvanlı üç sütun məqalə dərc edib qışqırıq salmışdır. Dəmiryol tətili

müddətində və teleqraf işləmədiyindən hökumət ilə münasibət olmadığına görə, siyasi nümayəndəlik indiyə qədər bu xə-bəri təkzib etməkdən saqınmışdır. Mayın 8-də Şamilqaladan (Petrovskdan) gələn poçta paroxodu ilə alınan hökumət poç-tasının verdiyi məlumata görə, bu axır həftə müddətində nəşr edilən yalan xə-bərləri qəti surətdə təkzib etməyə şübhə buraxmayıdır.

*Siyasi nümayəndə vəzifəsini müvəqqədən ifa edən:
B. Mallaçı-xan*

ƏHMƏD BƏY AĞAYEV ƏFƏNDİNİN MÜHAKİMƏSİNƏ BAŞLANDI

İki bucuq ay [iki ay yarım] bundan ə-vəl Əhməd bəy Ağayev kəndi xanəsində tövqif [həbs] olundu. Bundan maəda [bundan başqa], ümumi tövqif olan itti-hadçılar 158 kişidən ibarətdir. Əhməd bəy Ağayev Darülfünuni-Osmani Ədə-biyyat fakültəsində müdərris və “Tərcü-mani-həqiqət” qəzetəsində baş mühər-rir olub, İstanbulda qayət böyük şöhrət qazanmış idi. Şu anda Əhməd bəy Ağa-yev ilə bərabər Darülfünunun ümumi müdiri Xalid Ziya bəy, Ziya Gökalp – ictimaiyyat müdərrisi [sosiologiya müəllimi] polis müdiriyyəti binasında dördüncü qatda həbsdədir və bunlara baxmayaraq hər günə fransızların mədəniyyətsizliyi haqqında məqalələri oxunmaqdadır.

Balada mühərrər [yuxarıda yazılı] olan şəxslər ilə 1919 sənəsində nisan ayının 30-cu günündə mühakiməsinə başlandı. Fəqət onu demək istəyirəm ki, Əhməd

bəy əfəndi nasıl ki [Osmanlıda], öylə də Qafqaziyada müstəsna bir zətdir. Zətdən böylə bir mütəfəkkiri Azərbaycanda ara-dığımız və əhvalı ilə düşünməməyimizə təəssüflər edirəm. Bundan maəda [bun-dan əlavə], şu anda onu bizlər əldə etmə-yimiz icab edir [lazım gəlir]. Məmafih [bu-nunla belə], Azərbaycan Cümhuriyyətin-dən bir qaç zəvat [şəxs] müməssil [nüma-yəndə] olaraq intixab edib [seçib] də gön-dərmək üçün hökumətimizin nəzər-di-qətini cəlb edirəm.

Ə. Qəniyev

TƏBRİK

İstanbulda daima Cənubi Qafqaziya-dan fəna həvadislər [pis xəbərlər] qəzetə-lərdə oxunurdu. Məmafih [buna baxma-yaraq], şimdiki Bakı şəhərinə varid olub da [gəlib də] Azərbaycan Cümhuriyyətini mültəzəm [sayılan; dəyərlili] və əhalini məmnun olaraq [görmək], həyatda qa-panmayacaq pək dərin bir yaranın ən öldürücü əlamətini [ələmlərini, acılarını] tə-dil etdi [yumşaltdı, azaltdı]. Münəvvər [işıqlı; ziyalı] hökumətimizə və ümumi və-təndaşlarıma ayrı-ayrı təbrik və təşək-kürlər edirəm.

Ə. Qəniyev

ÜMURİ-XEYRİYYƏ VƏ NAFİƏ NAZİRİNƏ MƏKTUB

Bu günlərdə Parlaman üzvü Cəlil bəy Sultanov tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinə bir belə məktub yazılmışdır:

Alicənab nazir!

Keçmiş sənə noyabr və dekabr aylarında Zəngəzurda 40 minədək müsəl-man xalqı ermənilərin təcavüzündən öz evlərindən, mallarından və dövlətlərindən əl çəkib qaçqın olub hər bir yerə da-ğılıblar. Bunların bərsində mən və hö-kumət məmurları vaxtında Bakıya, hö-kumətə lazım olan məlumatı verib təcili yardım tələb etmişik.

Bizim təkrar teleqramlardan və məktublardan – ki qaçqınlar acından, soyuqdan və həkimsizlikdən gündə yüzlərcə milçək kimi ölürlər – ancaq fevral ayında siz özünüz zəhmət çəkib gedib Zəngəzur qaçqınlarının əhvalını öz gözlərinizlə gördünüz. Və mən belə yad edirəm ki, siz oradan qayıdandan sonra qəzetələrdə bir məqalə yazmışdınız ki, Zəngəzur qaçqınlarının pərişan əhvalını yazmaq və söyləməklə başa gəlməz, ancaq onlara tez və çox yardım lazımdır.

Noyabr ayından bəri 6 ay keçibdir, amma, məəttəəssüf [təəssüf ki], şimdiki yədək Zəngəzur qaçqınlarına sizin Nəzarət [Nazirlik] tərəfindən heç bir yardım çatmayıb və bunun nəticəsində mü-hacirlərin acından, soyuqdan və dərman-sızlıqdan 40 faizi qırılıbdir.

Şimdi biçin vaxtı yavuşlaşdır. Amma o biçarələrin əkinləri ya otarılıb və ya şimdiki otarılmaqdadır. Və onların gələ-cəkdə bir yerə ümidləri qalmayıbdir. Hər-gah Nəzarət onlara təcili və külliyyətli yardım etməzsə, şol vaxt o əlbəqı [qalan] 60 faiz də qırılıb fövt [yox] olasıdır.

Buna binaən [buna görə], bu kağız yazıb sizin nəzərinizi Zəngəzur qaçqın-larına cəlb etmək istəyirəm. Çünki Zəngəzurda qaçqınların ədədi üç və ya dörd

dəfə Azərbaycanın sair yerlərindən artıqdır. Və hələlikdə camaatın əhvalını düşünübəni, bu aşağıda qeyd olunan mədələri nəzəri-etibarınıza təqdimlə, tez əmələ gəlməsini təmənnə edirəm:

1) Lazımdır bu saat Zəngəzura bir çox ixtiyarlı komissiya göndərmək (və mümkün olsa, o komissiyada Parlaman üzvlərindən bir, ya ikisi iştirak etməlidir).

2) Bu komissiya orada özü qaçqınlara öz əli ilə təzə taxıl çıxanadək maaş və pul verməlidir. Gərək nəzərə alaq ki, Zəngəzurdə bu saat sağ qalmış və böyük ehtiyacı olan mühacirlər iyirmi minə qədərdir. Bunlara başa 1 pud taxıl verilərsə və ya pudu 60 manatdan hesab olunub da pul verilərsə, şol vaxt bu eylər 1 milyon 200 min manat.

3) Lazımdır mühacirlərin gələcək yerlərinin toxumlanmağı xüsusunu düşünmək və bunun üçün də əvvəlcə gərək hər bir evə labüd bir öküz alıb vermək. Çünki qaçqınların mallarını tamamilən ermənilər qarət ediblər və yainki çuma [taun] naxoşluğundan qırılıbdırlar.

Bunlardan əlavə:

4) Həman komissiya gərək orada mühacirlərə toxum və gələcək yemək tədarük etmək üçün yerli əhalinin təmiz və diqqətlilərindən də bir əlavə komissiya təşkil edib də onlara kafi miqdarda para buraxsın ki, onlar şimdindən tədarükdə olsunlar.

5) Mühacirlərin içindən ən böyük ehtiyacda olanlarına (5000 qədərinə) 50 min arşın çit paylamalıdır. Bu çiti Təbrizdə 8-10 manata almaq olar.

6) Başa yarım girvənkə şəkər və çay verməlidir. Və hərgah şəkər mümkün olmasa, şol vaxt başa bir girvənkə kişmiş verməlidir. Çünki Zəngəzurdə olan qaç-

qınlar çaysızlıqdan qızdırma və qeyri pis naxoşluqlar tuturlar.

7) Zəngəzurdə bir tibb məntəqəsi və iki-üç feldşerxana açmaq vacibdir.

8) Mühacirləri yerlərinə qaytarmaq üçün gərəkdir ki, onların evlərini tikməyə Nəzarət tərəfindən yardım verilsin və mənim zənnimcə, hər bir evə orta hesabla 500 manat verməlidirlər və bundan ötrü komissiya gedən vaxt əqəllən [ən azı] yarım milyon pul aparmalıdır.

9) Zəngilanda və ya Dondarlı köylərində yetim uşaqlar üçün bir darüleytam [yetimxana] açmalıdır.

10) Bunları yerinə yetirmək üçün komissiya gedən vaxt gərək 3-4 milyon para aparsın.

11) Komissiya getməyini mən təkrar edirəm, çünki Nəzarətin orada olan qulluqçuları şimdiyədək bir iş bacarmayıblar və güman ki, bacara bilməyəcəklər.

*Kamali-hörmət və ehtiramla
Zəngəzur tərəfindən
Məclisi-Məbusan üzvü
Cəlil bəy Sultanov*

ÖMƏR FAİQ ƏFƏNDİ

Qafqaziyada türk çalışqanları və mühərrirləri arasında şərəfli bir mövqə tutan və sənələrdən bəri öz milləti yolunda var qüvvəsi ilə çalışqan sevgili Ömər Faiq əfəndi neçə gündür ki, Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

Axıska hadisələri əsnasında Ömər Faiq əfəndinin tutulub Tiflisə gətirilməsi və onun Tiflisdə dəfələrlə həbsxanalara salınıb işgəncələrə məruz olması oxucularımıza məlumdur. Ömər Faiq əfəndi Tif-

lisdə həbsdə ikən Azərbaycan demokratiyası [xalqı] onun azad edilməsini canu-dildən arzu edib, ona əziyyət verənlərə protestolar etmiş idi. Ömər Faiq əfəndi hələ istibdad zamanından başlamış şimdiyə qədər vətən və milləti yolunda yorulmaqsızın çalışmış, fədakarənə və qəhrəmanənə bir surətdə öz vəzifəsi ifasından bir an geri durmamışdır. Faiq əfəndi həmişə ümidvarlıqla çalışıb vətəninin və millətinin gələcək rifah və səadətində yənə ümidvardır. Faiq əfəndi qəzetəmizdə çalışacaqdır. Möhtərəm əfəndini bir bu qədər əziyyət və cəfadən qurtarmalarından və Bakıya gəlmələrindən dolayı kamali-məsərrətlə [böyük şadlıqla] təbrik və təhniyyət edəriz [qutlarız].

TƏTİLİ-ÜMUMİ

“İqtisadi” tətillin axırı nə olacaqmış?

“İqtisadi” deyə elan edilmiş olan bu zabastovkanın [tətillin] axırı nəyə müncər olacaqmış [nə ilə nəticələncək]? Bu xüsusda edilən təhqiqatdan və külliyyətli miqdarda tutulmaqda olan əsləhə və karastılardan [silah və alətlərdən] məlum olur ki, zabastovkaçılar “Staçkom” [Tətil Komitəsi] dedikləri komitənin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olaraq Azərbaycan hökumətinə və türk və islam millətinə qarşı böyük bir qiyam və müsəlləh iğtişaş və inqilab hazırlayırlarmış. Qərar böylə imiş ki, şəhərdə gəzən işsizləri, köhnə saldatları və müsəlman olmayan xarici fəhlələri silahlandırılıb, lazım olan yerlərdə top və pulemyot düzəldib, qəfəltən hökumət idarələri üzərinə hücum edib idarələri əllərinə alsınlar və şəhərdə böyük bir inqilab əmələ gətirsinlər. Şü-

kürlər olsun ki, xəfi və ələni [gizli və açıq] polis dairələrimiz pişəzvəqt [qabaqcadan] işdən xəbərdar olub silahları tutdurmaq-la, düşmənlərimizin bu qədər böyük xəyanətinə mane olubdurlar.

Roxlin nə üçün buraxıldı?

Mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığımız xəbərə görə, Roxlinin buraxılmağına səbəb o olubdur ki, Roxlin hökumət nəzdində kişi sözü veribdir ki, bir də Azərbaycana qarşı hərəkətdə iştirak etməsin və təhrik və təşviqatdan əl çəksin.

Bolşevik emissarlarının həbsi

Bu günlərdə polis idarəsinə xəbər verilməmişdi ki, bolşeviklərin 5 nəfər başçı emissarları Bakıdan 22 milyon manat Nikolay pulu və təlsiz teleqraf makinası aparmaq fikrindədirlər. Bu adamlar Bayılovda olurlar. Dün gecə polis nəfəratı [nəfərləri] evi mühasirə edib, başçılardan ikisini tutmuşlar, üçü gizlənməmişdir, onları da tutmaq üçün tədbir görülür. Həbs edilmiş bolşeviklər o qədər pul olduğunu və qaçırmaq istədiklərini danmışlardır. Amma təlsiz teleqraf olduğunu və aparmaq istədiklərini boyunlarına almışlar, fəqət yerini deməmişlərdir. Bolşeviklərin evləri axtarılır.

“Tovarişlərin hərəkəti”

Maliyyə Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum edir ki, mayın 6-da aksiz məmurları kəndi işlərinə məşğul olmaq məqsədilə olaraq işə şüru etmək [başlamaq] istədikdə, tətil etmiş olan qeyri-müsəlman əmələləri onları zorla tətilə məcbur etmək istəmişlərdir. Daxiliyyə naziri həmin müraciəti sərəncamdan ötrü Bakı qubernatoruna göndərmişdir ki, tə-

til etmək istəməyən əməllərə qarşı zor göstərilməsinə imkan verməsin.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

* Bu günlərdə Ticarət Nəzarətinin kontrolu [müfəttişi] Tağıyev fabrikasının yanından 80 kisə ağ un, 84 tay kağız və karton, iki dənə ağır sandıq tutmuşdur. Sandıq hələ açılmamış olduğundan, içindəki şey məlum deyildir.

Anlaşıldığına görə, bu şeyləri Əli oğlu Nəriman nam [adlı] bir şəxs qayıqla İrana aparmaq istəyirmiş. Mal tutulub gömrükxanaya göndərilmişdir. Bu iş Maliyyə Nəzarətinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

* Bakı qalabəyisi [komendantı] qubernatora məlum etmişdir ki, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən əmr edildiyinə görə evsiz uşaqları, yetimləri küçələrdən təmizləmək üçün onun tərəfindən lazımı binagüzarlıq [sərəncam] edilmişdir.

Müsəlman tələbələrinin nəzəri-diq-qətinə

Mülazim (praporşik) məktəbinə daxil olmaq arzusunda olub da sinnləri [yaşı] əsgərliyə müvafiq olan və olmayan tələbələr özlərini yazdırmaq üçün may ayının 13-nə qədər Parlaman imarətində səhər saat 9-dan 2-yə və axşam saat 5-dən 6-ya qədər tələbələrdən Nərimanov və Ağabəyova müraciət edə bilirlər. Yoldaşlardan xahiş olunur ki, bir yerdə əzimət etmək [getmək] üçün özlərini yazdırsınlar.

Komissiya

Saxta pul

Armyanski-Kamenisti küçələrin kün-cündə bir qəlp pul fabrikası tapılmışdır. Burada Bakı pulu kəsirmişlər. Müəssisi [təsisçisi] bir müsəlman tələbə imiş. Tələbə həbs, makina, cövhər, daş və sairləri zəbt edilmişdir.

ERMƏNİ MƏTBUATI

Ermənilər və gürcülər

Gürcüstan hüdudu və Ermənistan ilə Gürcüstan arasında hüddud üstə olan münaqişə xüsusunda erməni “Aref” qəzetəsi yazır:

“Gürcüstan iddia eylədiyi hüddud şimalda Qara dəniz sahilindən başlanıb Maykopa, buradan da Qafqaz silsileyib cibalı [dağ silsiləsi] üzrə gedib Bəhri-Xəzərin 130 verstliyindən Zaqatala məntəqəsini tutur. Buradan qərbdən cənuba gedib Kür çayını ötürək Tiflis quberniyasını və Ərdahan ilə Oltunu əhatə edərək, Trabzon ilə Rizənin arasından Qara dəniz sahilinə çıxır.

Bu dairə başmaq çeşnisində [formasında] olub, təxminən 40 min mürəbbe kilometrə [kvadrat kilometr] bir yer tutur, şimaldan və cənubdan qonşuların Qara dənizə çıxacağı kəsir.

Gürcüstan ilə Ermənistan arasında məchul olan Borçalı və Axalkələk qəzaları 40 mürəbbe kilometrdir. Həmin yerlərdə sükunət edən [yaşayan] əhalinin əksəri erməni olduğunu gürcülər inkar etməməklə belə, iddialarında davam edib deyirlər ki, ermənilər oraya Türkiyədə qırğından qaçıb Ərzurumdan, Vandan, Bitlisdən gəlibmişlər və çörək kasadlığı

olduqda çəkirgə [çəyirtkə] kimi çəkilib gedir. Bu aşkar sübut edir ki, ermənilər o yerləri özlərinə vətən hesab etməyirlər. O cəhətə həman yerləri iddia eyləməyə haqları yoxdur. Əgər onlar istəyirlər azad, müstəqil Ermənistanları olsun, haradan gəliblər, getsinlər ora.

Əlavə-əzan [buna əlavə olaraq], Tiflisin cənub tərəfində olan Borçalı uyezdinin Lori məntəqəsi Gürcüstandan ötrü əsgəri [hərbi] böyük əhəmiyyəti vardır. Çünki orası Tiflisin qapısı mənzələsindədir [yerindədir]. Lorini Ermənistanda qoymaq ermənilərin əlinə dolu tapança verib öz başını ona nişanə qoymaq kimi bir iş olar.

O ki qaldı Axalkələyə, orası da qədim əyyamdan gürcü toprağı olub, ruslar Qafqazı işğal edən zaman Gürcüstanda imiş, özü də gürcü tayfasının əsil məkanı olub, milli şairlərin və dahilərin vətənləridir.

Gürcülərin həman dəlillərinə, xüsusən tarixi sübutlarına təəccüb edib deyirlər, Axalkələk əslən Gürcüstan torpağı olmaq dürüstdür, lakin ora əhalisindən hamıdan kəmi gürcüdür ki, ədədləri 500 nüfusdan [nəfərdən] ziyadə deyildir.

Tarixi dəlillərə gəldikdə, məlumdur ki, gərək Axalkələk, gərək Lori ərəblər və fars dövründən bəri neçə dəfələrlə əldən-ələ keçmişdir. Bainhəmə [bununla belə], Lori tarixcə Ermənistan məmləkəti olmaqdan düşmüşdür, çünki Lori ermənilərin Baqratuni sülaləsinin tacgüzarı [tacqoyma yeri] olmuşdur. Sanain isə qədim zamanda ermənilərin ədəbi və dini bir mərkəzi imiş. Sanaində erməni müvərrixi [tarixçisi] Mxitar nam on üçüncü əsrin əvaxirində [axırlarında] Ermənistanın siyasi və dini tarixini tərtib etmişdir. Borçalı qə-

zasında hər yana tərpanırsən, qədimdən qalma erməni kilsələri, ibadətgahları gözə çarpır. Bunların cümləsi sübut edir ki, Sanain ermənilərin milli təməddünü [mədəniyyəti] mənbəyi, padşahlarının ana-dan olan yerləri imiş.”

QARSDA

Qars Müsəlman Şurayi-Millisinin teleqrafı

Ermənistan siyasi nümayəndəsi [Tiqran] Bekzadyan İrevandan böylə bir teleqraf almışdır:

7 may 1919

“Ermənistan Rəisi-vükəlası [Baş naziri] Qarsdan Müsəlman Şurayi-Millisi sədrindən böylə bir teleqraf almışdır:

Qars oblastının müsəlman əhalisinin vəkalətinə görə, sizi və Ermənistan Cümhuriyyətini təbrik edib mehriban qonşuluğa sadıq qalacağımıza hazır olduğumuzu şəhadət verirəm. Biz də yorulub asayış, qanuna və dinc zəhmət çəkməyə həsrət qalmışıq. Bu gün sülh və asayışı bərpaedici hökuməti şadlıqla qarşılayırıq. Açıq ürəklə biz sizi qarşılayıb sizin bərpa edəcəyiniz qanun və asayışı sizinlə bərabər mühafizə edəcəyiz.”

Müsəlman Şurayi-Millisi sədri
doktor Əsəd bəy Hacıyev

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Sülh ətrafında

səh. 173. “Visla”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

Əhməd bəy Ağayev əfəndinin mühakiməsinə başlandı

səh. 174. “İttihadçılar”: İttihad və Tərəqqi Partiyası üzvləri nəzərdə tutulur.

“Darülfünuni-Osmeni”: indiki İstanbul Universiteti.

“Tərcümani-həqiqət”: İstanbulda 1878-1924-cü illərdə nəşr edilmiş qəzet.

Erməni mətbuatı

səh. 179. “Mxitar”: XIII əsr erməni şairi və tarixçisi Mxitar Ayrıvanetsi nəzərdə tutulur.

Çərşənbə axşamı, 13 may 1919-cu il, nömrə 179

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 12 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 13 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN
TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlimalərə məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana açılır. Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon: 58-39.

miləri ilə abluka [mühasirə] edilmişdir. Bunların arasında “Kuiz Elizabet” nam [adlı] böyük drednot vardır. Abluka son günlərdə dəhşətli xasiyyət almışdır. Müttəfiqlərin gəmiləri Krimdan Odessaya həтта alma aparmağa belə müsaidə etməyirlər. Ablukanı ingilislər idarə edirlər.

Kiyev - Xarici işlər komissiyasına xəbər verildiyinə görə, Gürcüstan Abxaziyaya daxil[i] işlərində mükəmməl muxtariyyət verir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniya kəndçiləri Şura əleyhinə

Berlin - Eyllenbarger, Bavariya kəndçilərinin başçısı olmaq sifəti ilə Şura Hökuməti əleyhinə çıxaraq, Münhenə ərzaq buraxmayacağı ilə təhdiddə bulunmuşdur.

- Vürsenberq Şura Cümhuriyyəti əleyhinə səs vermişdir. Sosialist firqələri birinin əleyhinə çalışırlar.

Qara dəniz boyunun ablukası

Sevastopol dairəsində Qara dəniz boyu fransız gəmilərindən əlavə bu günlərdə İstanbuldan gəlmiş ingilis gə-

SÜLH ƏTRAFINDA

Havas agentəliyi xəbər verir ki, dünən Fransa Parlamanında 300 məbus bir manifest imza etmişlərdir ki, Məclisi-Əyan ilə Məclisi-Məbusan müttəfiqən [birgə] çalışsın. Vəkillər böyləliklə Sülh Konfransında Fransa nümayəndələrinin vəziyyətini möhkəmləşdirmək və onlara öz arzularına konfransda nail olmağa imkan vermək istəmişlərdir. Manifestdə təklif edilmişdir ki, Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] rəsmi lisanı fransız lisanı olsun. Cəmiyyəti-Əqvam komissiyonu bu rəydedir ki, bu məsələ Sülh Konfransında həll edilməlidir.

QƏZETƏLƏRDƏN**Türkiyədə**

“İstanbul” qəzetəsi xəbər verir, Osmanlı Hökuməti Asiyayi-süğraya [Kiçik Asiyaya] iki komissiya göndərir. Birincisi, Daxiliyyə naziri Camal bəyin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] İzmirə, digəri isə senator Rəşid paşanın təhti-sədarətində Qara dəniz boyuna gedir. Bunlar bu yerlərdə quldurluğun qətiyyə qarsısına çıxıb idarələri tənzim edəcəklərdir.

- Milli Müdafiə və Donanma Komitəsi sultan həzrətlərinin iradəsi ilə buraxılmışlardır.

- Erməni mənbəyindən [mənbələrindən] verilən xəbərlərə nəzərən, sabiq nazirlər və “İttihad-Tərrəqi” komitəsinin başçıları həbsxanada ələddəvam [davamlı surətdə] müşavirədə bulunurlar. Bunlar layihə hazırlayıb öz tərəfdarlarına verirlər. Bunlar Türkiyənin sair qitələri [hissələri] ilə də əlaqədə bulunub özlərinin əvvəlki təbliğatında davam edirlərmiş.

Leninin əndişəsi

“Kommunar” qəzetəsində Leninin böylə bir əmri nəşr edilmişdir:

Yoldaşlar! Şərq cəbhəsində əhval fəvqəladə bir surətdə fənallaşmışdır. Bu gün Kolçak tərəfindən Votkinski zavod işğal edilmişdir. Buqulma məhv olur. Kolçak gündən-günə irəliləyir. Xətrə [təhlükə] böyükdür. Biz Peterburq əməllərindən [fəhlələrindən] xahiş edirik ki, Şərq cəbhəsinə müavinət [köməklik] üçün hamısı ayağa qalxsın. Bizim müqəddə-

ratımız Şərq cəbhəsində həll ediləcəkdir. Ona görə hamınız Şərq cəbhəsinə azim olunuz [yollanın].

Lenin

DAĞISTAN ƏHVALI**Vladiqafqaz**

Könüllülər tərəfindən istila edilmiş olan Vladiqafqaz şəhəri böhran keçirməkdədir. Bahalıq çox artıqdır. Denikin adamları müntəzəm təşkilatdan acizdirlər. Zəbt etmək və məcburi adam cəm etmək işləri əhalini təngə gətirmişdir. Dağıstanlıların ziyalı taqımı şəhərdə yoxdurlar. Ətrafda olan əhalinin hakəza [eləcə də] şəhərlə heç bir əlaqəsi yoxdur. Bunlar könüllülərdən özlərini kənar saxlamışlardır. Bolşeviklərlə mübarizə üçün alay təşkili barəsində inqışlara verdikləri ultimatumun heç bir əsəri olmamışdır. General Lyaxov iş başından çəkildikdən sonra dağıstanlılardan qoşun cəm etmək amalı dəfn edilmişdir. Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, könüllülərə inanmış olan çərkəz qitəti də [birlikləri də] dağılmışdır. Osetinlər də onlara ədavət bəsləyirlər. Şimali cəbhəyə [yollanan] osetin alayı Darq-Kox[dan] o tərəfə getməkdən imtina etmişlərdir. Alay artıq davam etməyir.

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin Suraxanıya aparılacaq şirin su-

yun yol kirayəsinin əvvəlki qayda üzrə qalması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Nazirin məruzəsi təsdiq edilsin.

- Ticarət və Sənaye nazirinin və Ərzaq nazirinin məən [birgə] Ərzaq Nəzarəti xidmətçilərinə təsviyə [ləğvetmə] haqqı vermək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ərzaq Nəzarəti təsviyə [ləğv] edildiyi üçün bütün xidmətçilərinə bilafərqi-sinif və mənəsb təsviyə haqqı verilsin. Evlilərə iki ayın, külfətsizlərə bir ayın məvacibi verilməlidir.

- Posta və Teleqraf nazirinin posta xidmətçiləri üçün ambulatoriya güşadı [açılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Daxiliyyə nazirinin Azərbaycan Cümhuriyyəti bələdiyyə idarələrinə qlasni intixabı [seçilməsi] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə nazirinin qanun layihəsi işbu dəyişikliklərlə təsvib edilsin:

1) “Onu elam etmək [bildirmək]” sözlərindən sonrakı “Azərbaycan qəzetəsi” əvəzində “dövləti rəsmi qəzetələrdə” yazmalı.

2) A) “Hamı istifadə edir” sözlərindən sonra “Azərbaycan Cümhuriyyəti vətəndaşları” əlavə etməli.

B) “Bilafərq” sözlərindən sonra “təbəyyə” [vətəndaşlıq] sözünü pozmalı.

C) “Siyahılar” sözlərindən sonrakı “iyirmi sənə”ni “iyirmi sənə” sözü ilə dəyişməli.

5) “İntixabatda [seçkilərdə] iştirak et-

məkdən məhrum olurlar” sözlərindən sonra “xarici təbəələri” əlavə etməli.

6) “Qlasnılar intixabında” sözlərindən sonra “hərbi xidmətdə olanlar da” sözlərini əlavə etməli.

7) “Yarisından əskik olmazdı” sözlərini “hamısından əskik olmazdı” sözləri ilə dəyişməli.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Hal-hazırda qaçqınlara Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] tərəfindən verilən qərzlər [borclar] birdəfəlik olduğu üçün o qədər də gözəl nəticələr verməyir. Binaənileyh [ona görə], Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Vükəla Şurası indində [Nazirlər Kabineti nəzdində] xüsusi bir istiqraz təşkilatının güşadı [açılması] haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur. Bu təriqlə [yolla] fəqət xaraba qalmış təsərrüfatı təmir etmək olacaqdır. Hələ 50-dək cəmiyyət güşadı təsəvvür edilir.

- İşsiz qaçqınlar və fükəra sinifi üçün iş tapmaq qəsdini ilə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri milli təşkilatlara müraciətən, əllərində olan məlumatın pişnihadını [təqdim edilməsini] rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti, Ticarət və Sənaye Nəzarəti etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, Şamaxı nahiyə müfəttişinə Məruzə anbarından 16 min pud buğda buraxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Nəzarəti] Qarabağ qaçqınları ehtiyacı üçün Ağdama 50 pud sabun göndərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti

tərəfindən verilən qanun layihələri qövləndən feilə [sözdən işə] gələcək olarsa, işbu mədaxil gələ biləcəkdir:

1) Oyun (qumar) kağızlarından əqələn [ən azı] 3.500.000 manat.

2) Cümhuriyyətin tamaşaxana biletlərindən 200.000 manat.

3) Dəmir yolları və vapor biletlərinə xüsusi vergi təyin ediləcək: bu məbləğ əqəllən 3 milyon manat.

4) Əcnəbi məmləkətlərdən gələn oyun kağızlarına hər başlığına 2 manat təyin edilərsə, bundan da böyük mədaxil varid [daxil] olacaqdır.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətindən [Əmək Nazirliyindən] [soruşmuşdur ki,] Nobel qardaşları firmaları fəhlələrindən hangi tətillər barəsində məlumat cəm edilməlidir, zira axırıncı ay zərfində Nobelin başqa-başqa firmalarında tətillər baş vermişdir.

- Maliyyə Nəzarəti Məsai Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, beynəldarə [idarələrarası] komisionun iclası 12 may axşam saat 7-də təyin edilmişdir.

- Məsai Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinin 3209 nömrəli əlaqəsinə cavabən xəbər vermişdir ki, Nəzarət xidmətçiləri əsgərlikdən təcil edilmək [əsgərliklərini təxirə salmaq] istəməyərək, istiqlalıyyət və inqilabı müdafiə etməyə hər zaman hazırdırlar.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Məsai Nəzarətinə müraciətən Suraxanı-Mərdəkan şose yolu təmirini Nəzarət öhdəsinə götürməsinə rica etmişdir. Məsai Nəzarəti xəbər vermişdir ki, mü-təxəssislər yolxluğundan həman yol təmirini öhdəsinə ala bilməz, fəqət fəhlə vermək kimi iqdamatda ola biləcəkdir

[addımlar ata bilər].

- Bir çox dairələrdə və başqa-başqa əşxasda [şəxslərdə] əhalidən cəm edilmiş üşr buğdası qalmışdır ki, bu vaxtadək Hərbiyyə Nəzarətinə verilməmişdir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti teleqrafən rica etmişdir, böylə ərzaq hesaba alınsın.

ZAQAFQAZIYA KONFRANSINDA FƏTƏLİ XAN XOYSKİNİN NİTQİ

F. x. Xoyski – “Müsaidənizlə, mən də Azərbaycan Cümhuriyyəti namından [adından] öz səsimizi Zaqaqaziya Konfransında əyləşən millət nümayəndələrinin səsinə mülhəq edəyim [qoşum]. Azərbaycan Hökuməti daima bu nöqtəyi-nəzəri təqib eyləmişdir ki, bəzi əsaslı [prinsipial] məsələlərdə buraya cəm olan millətlər nümayəndələri müttəhidülrəy [həmrəy] olmaq və xətti-hərəkətlərini bir etməklə, öz dövlətlərinin daxili işlərində bir səbat və qətiyyət əmələ gətirə bilərlər. Ona görə də Azərbaycan Hökuməti bu kimi iqdamata [təşəbbüsə] həmişə hüsn-təvəccöh göstərib ümid edir ki, birləşmək üçün ən birinci və doğru yol, bilavasitə mübahisəli məsələləri birləkdə həll etməkdir.

Mən ümidvaram ki, bizim Konfransda yığışmağımız və bir-birimizlə görüşməyimiz [nəticəsində], gələcək məsələlərin müzakirəsində tərəflər xırda-para məsələlərin fəvqündə duraraq, Qafqaz millətlərinin qarşısında xırda məsələlərin müzakirəsi üçün zəminə hazırlayacaqlar. Ona görə biz zənn edirik ki, bütün Zaqaqaziya və Şimali Qafqaziya cümhu-

riyyətlərinin nümayəndələrindən ibarət olan bu konfrans bir arzu ilə ruhlanmışlardır. Onlar hamı ixtilafli məsələlərdə etilafə [razılığa] gələcəklərdir.

Zira bizim aramızda etilaf və saziş olmazsa, Qafqaziya millətləri adi həyata qədəm basa bilməzlər. Bizim millətlərin hürriyyəti onu tələb edir. O məsələlərə diqqət edək ki, onların həlli sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamağımıza səbəb olacaqdır. Biz zənn edirik ki, burada onların həpsi bunu etiraf edirlər. Biz Azərbaycan nümayəndələri bu konfransa Qafqaziya millətləri arasında dostanə bir rabitə əmələ gətirmək niyyəti ilə gəlmişik və biz yenə ümid edirik ki, bu konfransdan sonra münasibətimiz [münasibətlərimiz] bu vaxtadək olduğundan daha sıxı, daha yaxın olacaqdır. Biz bu iman ilə buraya cəm olmuş Qafqaziya millətləri nümayəndələrini təbrik və onların işlərində müvəffəqiyyətli olmalarını arzu edirik.”

TƏTİL ƏTRAFINDA

Məşqət kəndində

Tətili-ümumi münasibətilə Məşqət [Maşağa] kəndlilərinin yığıncağı vaqə olub böylə bir qətnamə çıxarılmışdır:

“Biz Məşqət kəndliləri qeyri-müsəlman əməllər [fəhlələr] tərəfindən elan edilmiş olan tətili-ümumi haqqında böylə qarara gəldik ki, həmin tətillər Azərbaycan Hökuməti və istiqlalıyyəti əleyhinə olduğundan, ona heç bir növlə iştirak edilməməsindən ötrü ümum müsəlman əməllərinə müraciət olunsun və bunun-

la bərabər, hökumət və istiqlalıyyətimizi var qüvvəmizlə müdafiə və mühafizə edəcəyimizi yəmin edirik.”

Mədənlərdə

Ümum mədən dairəsində işləyən müsəlman əməllər tərəfindən zeyldəki [aşağıdakı] qətnamələr qəbul edilib Hökumət rəisi və Məsai [Əmək] nazirinə göndərilmişdir:

Tovarişestva Sinay, 5-ci qruppa Kavalovski, Rozin qardaşları Zabrat, Rotşild-Kasabov, Bibiheybət Rono, Mantaşov, Nobel, Moskovski-Kaspiyski, Milov, Tahirov, Moskovski-Balaxanski, Born yoldaşları 149-cu uçaştok, Moskovski-Kavkazski, Mantaşov 175-ci uçaştok, Klivenski 5-ci qruppa, Mirzəyev, Petro-Baku, Nobel qardaşları 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7-ci uçaştoklar, Rılski 17, 39-cu uçaştok, Musa Nağıyev, Kokerev, Kaspi-Çernomor 27, 28, 37, 46, 107, 14, 15-ci uçaştoklar, Bakı Neft Cəmiyyəti 19, Binəqədi Səlimov, Nobel, Musa Nağıyev, Binəqədi şirkəti, Olivneft və qeyriləri... Məzkur [adı çəkilən] mədənlərin ümum müsəlman əməlləri öz qətnamələrində tətillə iştirak etməyib, var qüvvələri ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti və istiqlalıyyətini müdafiə edəcəklərini bəyanla işlərinə davam etməkdədirlər.

Bolşeviklərin həbs edilməsi

Hökumət tərəfindən edilən bina-güzarlığa [sərəncama] görə, təhərrri [axtarış] polisə müdiri Fətəlibəyov Əmələ Konfransı və Tətillər Komitəsi üzvləri olan bolşevik Çurayev, Anaşkin, Mikoyan, Mirzoyan, Kovalı tövqif [həbs] və istintaq etmişdir. İstintaqda onlardan ancaq

Anaşkin, Mirzoyan biri Ermənikəndində, o biri isə Belı-qorodda olduqlarını bildirib, qalanı isə evsiz, yersiz və müəyyən qulluqsuz olaraq yoldaşları evində yaşadıklarını məlum etmişlərdir. Mirzoyan heç bir firqəyə mənsub olmayıb və tətildə iştirak etmədiyini bəyan etmiş, Çurayev özünü menşevik adlandırır ancaq iqtisadi tətilə iştirak etdiyini bildirmişdir. Anaşkin, Mikoyan və Koval bolşevik olub tətilə iştirak etdiklərini bildirmişlərdir. Təhərri polis müdirinin binagüzarlığı ilə müqəssirlər Bakı Mərkəzi Həbsxanasına göndərilmişlərdir.

“BUGÜNKÜ VƏZİFƏMİZ”

(Tətil münasibətilə)

Rusiya inqilabi-kəbirinin [Böyük Rusiya inqilabının] bizə bəxş etdiyi istiqlalıyyəti var mövcudiyətimizlə saxlamaq ən böyük vəzifələrımızdən biridir. Zahirde özlərini bizə dost göstərənler çoxdursa da, batında cavan Cümhuriyyətimizə kökündən balta çalıb yıxanlar da az deyildir, desəm, xəta etməm zənnindəyəm. Ona binaən [ona görə], lazımdır ki, dost ilə düşmənimizi tanıyaq, hansılar ki, o düşmənlər paytaxtımızda yaşadığı halda gecə və gündüz fikirləri cavan cümhuriyyətimizi məhv edib yerinə başqa bir zülümkar və qanıqıcı bir hökumət təyin etməkdədir. Odur ki, onlar da hər dürlü işlərə əl aparıb, gahi ümumi tətil edib cavan Cümhuriyyətimizin paytaxtını yaman hala salmaq və gahi də Hacı-Tərxan [Həştərxan] yolunu açıdırıb neftimizi bolşeviklərə göndərmək və

axırda da bolşevikləri paytaxtımıza gətirib salmaq istəyirlər. Əcəba, bu xain və istiqlalımızın ziddi olan bir taqım qaragüruhlər bu gün Hacı-Tərxan yolunu tətil vasitəsilə açıdırıb bolşeviklərin gəlməyinə müavinət edərlərsə, sabah da başqa dövləti işlərimizə əl aparmazlar mı? İştə, lazımdır ki, istiqlalını sevən hər bir müsəlman istiqlalını möhkəm saxlamaqdan ötrü hökumətimizə hər dürlü müavinətdə bulunub bu kimi alçaq fikirlər qaragüruhlərə yol verməsin. İştə, bugünkü vəzifəmiz budur. Vəilla [yoxsa] bu qaragüruhlər işlərində davam edərlərsə, şübhəsiz ki, sonrakı peşmançılığın faydası olmaz. Ümidvarıq ki, hökumətimiz də bu kimi istiqlalımızın ziddi olan qaragüruhlərə laqeydanə baxmaz.

*Məhəmmədəli Əsədullazadə
Tabaqqı*

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Mayın 8 və 9-da Bakıya varid olan [gələn] ərzaq: buğda 3957 pud, un 773 pud, kartof 1086 pud, arpa 3750 pud, saman 380 pud, ot 88 pud. Mayın 10-da gətirilən ərzaq: buğda 2987 pud, un 1639 pud, arpa 2423 pud, saman 695 pud.

- Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] rəyasəti Bakı polismeysterinə müraciətən rica etmişdir ki, əsgərlik yaşlılar vaporlar və yaxud trenlərlə [qatarlarla] Bakıdan başqa yerə buraxılmasınlar.

Bir qız tapılıbdir

Sultan Suğra qızı nam [adlı] 10 yaşında bir qız tapılıbdir. Sahibi 15-ci

Çənberəkənd küçəsi, 5 nömrəli evdə Yusif Hüseyinzadəyə (boyaqqı) müraciət etməlidir. Qızın rəvayətinə görə, atası ölmüş imiş.

Bakı üçün kağız

Bakıda mövcud Naşirlər İttifaqı bu günlərdə Tiflisə bir nəfər nümayəndə göndərir ki, Finlandiyadan Bakıya kağız gətirmək mümkün olub-olmadığını müəyyən etsin. İngiltərə Komandanlığı və Finlandiya kağız firmaları nümayəndələri ilə olan müzakirə və müsahibədən məlum olmuşdur ki, Bakıya əyri [dolaylı] yollarla kağız gətirmək iki-üç aya kimi mümkün olar. Naşirlər həmin vasitə ilə bu günlərdə işə şüru edəcəklərdir [başlayacaqlar].

Müsri xəstəliklərə dair

Şəhərdə müsri [yoluxucu] xəstəliklər – səpmə yatalaq və qeyriləri bitdiyindən, həmin xəstəliklərlə mübarizə edən komitə buraxılmışdır.

Dəmiryol qurultayı

Mayın 15-də Bakıda ümum dəmiryol və seyri-səfain [gəmiçilik] xidmətçilərinin qurultayı dəvət edilmişdir. Həmin qurultayda Qafqaz, Zakaspi, Qara dəniz, Volqa, Baltik, Cənubi Zamorski yollarının qara [quru] və dəniz xidmətçiləri iştirak edəcəklərdir. Həmin qurultay aprelin 15-nə təyin edilmişdisə də, Odessanın bolşeviklər tərəfindən alınmasına görə təxir edilmişdi.

Qurultayda Bakı nefti və Azərbaycan Cümhuriyyəti pambığının çıxarılması məsələsi müzakirə ediləcəkdir. Neft ələlümum [başlıca olaraq] Avropa və Türkiyə

şəhərlərinə göndəriləcəkdir. Burası[n]da hal-hazırda neftə artıq dərəcə ehtiyac hiss edilməkdədir. Neftin qiyməti o yerlərdə 35-dən 42 manata qədər satılacaqdır.

* Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi tərəfindən dəmiryol kirayələri qiymətlərinin əskilməsindən ötrü bir layihə hazırlanmaqdadır.

* Bir para səbəblərə görə gecikmiş olan “Gənclər yurdu” məcmuəsi bu günlərdə genə Tiflisdə çıxmasına davam edəcəkdir.

İttifaqa dəvət

Dəlləklər İttifaqı bununla Bakı və ətrafında yaşayan dəlləklərin sinifi ittifaqa yazılmaqdan ötrü Spasski və Nijni-Priyutski küçələrin küncündə Xaliq Gülüseyin oğlunun dəllək dükənina gəlməklərini rica edir.

- Bakı qubernatorunun binagüzarlığına [sərəncamına] görə İvan Çəşin, İvan Putyavin, Armenak Allahverdiyev, Aşot Qriqoryan, Artyom Ter-Mosisov müzirr [zərərli] şəxslər olub, asayışı-ümumiyyə xələl yetirməkdə müttəhim edildiklərindən, hərəsi üç ay həbsə məhkum edilmişlərdir.

Məhkəməyə cəlb

Bakı qubernatorunun binagüzarlığına [sərəncamına] görə, sabiq Bakı qalabəyisi [komendantı] Yadigarov və müavinini Zalsman xidmətlərində sui-istemalda [sui-istifadə etməkdə] ittihamla təhti-mühakiməyə alınırlar.

- Sabiq təhərri [axtarış] polis müdiri müavini Xijnyakov xidmətindən sui-istifadə etdiyindən Bakı nahiyyə məhkəməsi müddəyi-ümumi[si] [prokuroru] tərəfindən məhkəməyə cəlb edilmişdir.

Ərzaq işləri

Azərbaycan Cümhuriyyəti Ərzaq naziri Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, axır vaxtlar Kürkəndi, Zirə, Buzovna, Nardaran kəndlərindən türkmənlərin külli miqdarda un, qab və qeyri zəruri şeylər aparmaqda olduqları müşahidə olunmuşdur. Böylə hərəkətin hökumətə və ərzaq işlərinə böyük zərər olduğunu göstərərək, Nəzarət qubernatordan tezliklə onun önü alınmasını rica etmişdir.

Qaçqınları işə cəlb etmək

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı qubernatoruna müraciətən uyezdərdə [qəzalarda] nə qədər əmələyə [işçiyə] ehtiyac hiss edildiyi haqqında məlumat istəmişdir ki, həmin işlərə qaçqınlardan göndərsin. Qaçqınların ailələri isə hökumətdən almaqda olduqları maaşı yenə alacaqdırlar.

AZƏRBAYCANDA

Dərə Zarat kəndlilərinin ricası

Quba uyezdi [qəzası] Dərə Zarat kəndi əhalisinin vəkilləri qubernatoruna müraciətən məlum etmişlər ki, Saray uçastoku pristavı onların Dəvəçi pristavlığından çıxıb Saray uçastokuna tabe olmaqlarını tələb edir. Vəkillər; böylə binagüzarlıq [sərəncam] ali hökumət müəssisələrindən olmayıb və bunun hər

cəhətdən camaata zərər olduğunu nəzərə alaraq, həmin binagüzarlığın ləğv edilməsini qubernatordan [rica] edirlər.

- Quba uyezdi Qasımkənd camaatının vəkilləri Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişlər ki, köhnə hökumət vaxtında onların yerləri alınıb Rusiyadan köçürülmüş olan xaxollara verilmişdi. Hürriyyət alındıqdan sonra xaxollar həmin yerlərin icarə pullarını verməyib, Rusiyaya köçüb getmişlərdir. İndi Azərbaycan Hökuməti məmurları həmin pulları məzkur [adı çəkilən] kəndlilərdən istədiklərindən, onlar qüvvələri olmadığından, pulların alınmamasını qubernatordan rica edirlər.

- Qubernator Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə [Səhiyyə Nazirliyinə] müraciətən Quba uyezdində yatalaq xəstəliyi ilə mübarizə etməkdən ötrü 100 min manat təxsis edilməsini [ayrılmasını] rica etmişdir.

Müsri xəstəliklərlə mübarizə

Bakı qubernatoru Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə müraciətən Göyçay uyezdində müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə etməkdən ötrü ciddi tədbirlər ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Cinayətlər haqqında

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, uyezdərdə vüqu bulmaqda olan cinayətlər və qeyri sui-hərəkət haqqında hər uyezdən əlahiddə olaraq hər ay Nəzarətə müfəssəl surətdə məlumat və siyahı təqdim edilsin.

Yüzbaşından şikayət

Bakı uyezdi Siyazən kəndi camaatı Bakı qubernatoruna bir ərizə verib həmin kəndin yüzbaşısı Balaəli Zülfüqar oğlundan şikayət edirlər. Məzkur [adı çəkilən] yüzbaşı kənd camaatına nəhayət dərəcə zülüm və əziyyəti rəva görüb, döyüb incitməklə bərabər, onlardan külli miqdarda rüşvət və “vergilər” almışdır.

Xəsarətin miqdarı

Cavad uyezdi Xıllı uçastokunda bolşevik və ermənilərin hücumundan 24 kəndin 10 milyon manatdan ziyadə xəsarətə uğradığı barəsində qubernatoruna müfəssəl surətdə siyahı və məlumat təqdim edilmişdir.

Qazaxdan

Mehdi ağa Qiyasbəyzadənin vəfatı
May ayının 6-da Mehdi ağa Qiyasbəyzadənin yaralanmağı bizə ziyadə təsir etdi. Belə ki, vətən və millət yolunda çalışan Mehdi ağa Qiyasbəyzadəni bivicdanlar və bədəfkarlar [cinayətkarlar] tərəfindən yaraladılar. Bu şəxs məşhur bir adam olub, öz vəzifəsini kamalınca ifa edirdi. “Padatnıy inspektor” [vergi müfəttişi] ümum əhaliyə bacardığı hörməti müzayiqə etməzdi [əsirgəməzdi]. Müşərünileyh [haqqında danışılan şəxs] may ayının 5-də zərbənin şiddətindən dərəcəyə rehlət buyurdu [əbədiyyət diyarına köçdü]. Həqiqət, bədəfkarlar buna bica yerə zərbə çaldılar. Hökumətimizdə böylə adamların artıq dərəcədə lazım olduğu halda, düşmənlər əlində fənaya getməsi bəzi-təəssüfdür. Heyfa ki, biz müsəlmanlar böylə şəxslərin vətənə və millətə xidmətini anlamayıb, onlara zərər bələr çalıb qara torpaqlar altında dəfn

olunmasına səbəb olurduq. Mərhumun təşviyi-cənəzəsinə [cənəzəsinin yola salınmasına] biz darülmüəllimin [seminariya] şagirdləri öz müəllimlərimiz və mürəbbimiz [tərbiyəçimiz] ilə olub axırıncı borcumuzu onun haqqında yerinə yetirməyi lazım bilib iştirak etdik. Bu barədə müdirimiz Firidun bəy Köçərli həzrətləri bir nitq deyib, sonra şagirdlərdən Əliməhəmməd Hüseynzadə nitqlər söylədilər. Axırda yenə şagirdlərdən Yusif Nəbizadə “Qurani-şərif”dən bir parça oxuyub, camaat dağılmağa başladılar.

Məhəmmədzadə

BƏYANI-TƏŞƏKKÜR

Bundan üç gün əvvəl iqamət etdiyim [yaşadığım] evdə ailəmə aid böyük bir mücəvhərat oğurluğu olmuşdur. Xəfiyyə (sısknoy) [axtarış] polis idarəsinin ciddi və bəsirətkarənə fəaliyyəti nəticəsində dün oğrular tövqif [həbs] edilib, oğurlanan şeylər dəxi mənə verilmişdir. Xəfiyyə (sısknoy) polis baş məmuru (naçalniki) [rəisi] möhtərəm Həsən bəy Fətəlibəyov cənablarının hər kəscə, bilxassə bu axır zamanlardakı Bakı hadisələrində məlum olan hümmət və qeyrəti özümün başına gələn bir vəqə ilə də məndə mümaileyhə [adı çəkilən şəxsə] qarşı qüvvətli bir qənaət hüsula gətirdiyi üçün işbu bir neçə sətir yazılarımla ələnən [açıqca] Həsən bəyə və yoldaşlarına bəyani-təşəkkür eyləməyi özümə borc bildim.

Parlaman əzasından [üzvlərindən]:

Qaraağazadə Əhməd Həmd

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 181. “Kuin Elizabet”: Britaniya donanmasına məxsus zirehli hərbi gəmi “Queen Elizabeth” nəzərdə tutulur. Qəzetdə “Kırım Yelizabet” kimi getmişdir.

“drednot” (drednout): zirehli hərbi gəmi.

Qəzetələrdən

səh. 182. “Daxiliyyə naziri Camal bəy”: Camal Keşmir nəzərdə tutulur.

“sultan həzrətlərinin iradəsi ilə...”: Osmanlı sultanı VI Məhməd (Məhməd Vəhi-dəddin) nəzərdə tutulur.

“Votkinski zavod”: Udmurtiyanın Votkinsk şəhərində dəmir emalı zavodu. Əsası XVIII əsrin ortalarında qoyulmuşdur. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində zavod dəfələrlə müxtəlif qruplar tərəfindən ələ keçirilərək qarət edilmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 183. “A) Hamı istifadə edir...”: burada bəndlər hərflərlə işarələnərkən, ərəb əlifbasının hərflərinə (əlif, bə, tə) riayət edilmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 184. “üşr”: kənd təsərrüfatı məhsullarından onda bir miqdarında alınan vergi.

Bakı xəbərləri

səh. 187. “Spaski və Nijni-Priyutski küçələrin küncündə”: Bakıda, indiki Zərgərpalan və Süleyman Rəhimov küçələri.

Çərşənbə, 14 may 1919-cu il, nömrə 180

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 13 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 14 may 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 4 rublə, axıncı səhifədə sətiri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlmlərə məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana açılır. Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon: 58-39.

TƏTİL BİTDİ!

Azərbaycanın istiqlalına, türk demokratiyasının hakimiyyətinə qarşı adda iqtisadi, işdə siyasi olaraq elan edilmiş olan zabastovka [tətill] gözlənən nəticə ilə bitdi.

Mərkəzi Tətill Komitəsi dün nəşr etdiyi bəyannaməsində əməllərə [fəhlələrə] xitab edərək: “Yoldaşlar, biz məğlub olduq!” deyir.

Fəqət məğlub olan əməllər deyil, yalnız Mərkəzi Tətill Komitəsidir. Yoxsa tətillin nəticəsi əsil Azərbaycan əməlləsinin, bu yerin sahibi olan türk demokratiyasının eyni-arzusu [məhz arzusu], demək ki, eyni-qələbəsidir [məhz

qələbəsidir]. Vətənin böylə müşkül bir zamanında ortalığı şuluğa vermək istəməsi ilə birtərəfli qurulan Raboçi Konfransiya [Fəhlə Konfransi] ilə Mərkəzi Tətill Komitəsi Bakı fəqərəyi-kasibəsinin [proletariatının] arzusuna deyil, Rusiya Sovet hökumətinin intriqasına xidmət edirlər.

Azərbaycan zəhmətkeşi, istiqlalçı türk demokratiyası isə bu intriqadan bizar və bu hərəkətdən kənar idi.

Onun iradəsi dəxi hakim olmalıydı.

Fəqət özlərindən şübhələnən bolşeviklər hər dəfə olduğu kimi, bu dəfə də türk xalqının bu istəyinə əhəmiyyət vermədilər. Bittəb [təbii olaraq] bunun cəzasını da çəkdilər.

Əvət, məğlub olan qüvvət, Mərkəzi Tətill Komitəsinin bəyannaməsində denildi ki, Bakı fəqərəyi-kasibəsi deyil, Rusiya intriqasıdır.

Hər məğlubun müqabilində bir də qalib vardır. Bu dəfə qalib gələn qüvvət dəxi məğlubların izah edəcəyi vəchlə [izah edəcəyi kimi] burjuazi qüvvəti deyil, türk demokratiyasının əzmi və istiqlalimilli fikrinin qüvvətidir.

Zabastovka intriqası ilə müvəffəqiyyətli bir surətdə mübarizə etdiyi üçün

Azərbaycan tarixi-istiqlalında şayani-qeyd [qeyd edilməyə layiq] bir mövqe tutacaq olan Nəsim bəy Kabinəsi hər nə qədər əzminin mənbəyini Məclisi-Məbusanın ittifaqla verdiyi qərarından aldısı da, bu əzmini icradakı müvəffəqiyyətini tamamilə istiqlalpərvər Azərbaycan demokratiyasına və milliyətini anlamış türk zəhmətkeş xalqına borcludur.

Bakı fəqərəyi-kasibəsi bu məsələdə qətiyyətlə məğlub deyil, qalibdir. Çünki zabastovkanı istəyən Bakı fəqərəyi-kasibəsi deyil, bolşevik intriqasına uyan rus əməlləri idi.

Türk demokratiyası bu birinci dəfə deyildir ki, kəndi gücünü göstərmiş, onun əzmi xaricində heç bir şey görülməyəcəyini aydın bir surətdə isbat etmişdir.

Bu üçüncü dəfədir ki, türk və müsəlman zəhmətkeşinin iradəsi xaricində görülmək istənilən təşəbbüslər əqim [şəmərsiz] qalır, nəticə yalançı demokratların zərər və xüsranı [ziyanı, üzüntüsü] ilə tamam olur.

Faydasız zərər olmaz zərbi-məsəli bilxassə bu tətillə yaraşar.

Azərbaycan paytaxtı altı günlük fəvqələdə bir həyat keçirməklə, şübhəsiz ki, zərər gördü. Fəqət gördüyü faydalar müqabilində, bu zərərlərin nə qədər cüzi bir şey olduğu təsəvvür olunsun.

Ən böyük fayda bu ki, hökumət bir kərə daimi bir fəsad halında olan Rusiya acentlərini məmləkətimizdən sürüb də gəldikləri yerə atmaq imkanını hasil etdi. Bolşevik fəsadçıları tutdu, sonra başımızda patlamaq üçün zəxirə olunan [gizlənilib saxlanan] tufəng, fişəng və top ambarlarını kəşf etdi.

Denikin adamlarını buradan çıxarmağa təşəbbüs edərkən, hökumət bolşeviklərdən dəxi bu bələkəş məmləkətin yaxasını qurtarmalıdır. Bolşeviklər kəndiləri kəndindən yaxayı ələ verdilər. Öz əlləri ilə özlərini kəsdilər.

Xalqın arzusu, türk zəhmətkeşinin iradəsi və Parlamanın etimadına dayanan Nəsim bəy Hökuməti siyasi bir intriqadan ibarət olan zabastovkanı şanlı bir surətdə basdırdıqdan sonra, təbiidir ki, əməllərin iqtisadi ehtiyaclarını və həqiqi mənfəətlərini heç bir zaman ehmal etməz. Zətən böylə yapacağını əvəlcədən bildirmişdi.

Hökumət əlbəttə ki, kollektivin əməlləri çıxarıb və qəbul etmək haqqı əməllərə aiddir kimi maddələrini qəbul edəmməz. Çünki bu maddə doğrudan-dogruya türk zəhmətkeş demokratiyası əleyhinədir.

Çünki bu maddə ilə “bolşevik ya çar” rus intriqanları istəyirlər ki, başımız üstündə daima siyasi bir tətillə şəmşiri [qılıncı] saxlasınlar. Çünki onlar gördülər ki, əleyhimizə tərtib olunan zabastovkaya birinci zərbəni endirən milliləşmiş Dəmiryol İdarəsi oldu.

“Azərbaycan” qəzetəsi keçən məqalələrindən birində bu zabastovkaya “siyasi bir imtahan” adını vermişdir. Bu imtahandan əliyyüləla [ən əla, əladan da əla] bir surətdə çıxanlar şübhəsiz ki, milli hökumətləri arxasında səddi-İskəndər kimi duran zəhmətkeş türk xalqı oldu.

Bu əli qabarlı vətəndaşlar hər sinifimizdən ziyadə həmiyyət və siyasi idrak sahibi olduqlarını göstərdilər və bununla millətimizi təmsil edən hökumətimizin qələbəsini təmin etdilər.

Əvət, onlar məğlub oldular. Fəqət məğlub olan Bakı fəqərəyi-kasibəsi deyil, Rusiya adına [adına] hərəkət edən siyasət intriqanlarıdır.

M. Ə. [Rəsulzadə]

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

12 mayıs iclası

İclas saat 11-də açılaraq müəllimlərin və Maarif Nəzarəti məmurlarının məaşlarının artırılması haqqında Maarif Nəzarəti tərəfindən təqdim edilmiş olan layihəyi-qanuniyyə və ümum dövlət xidmətçi və məmurlarının məvaciblərinin artması barəsindəki qanun təcili surətdə müzakirə və qəbul edildikdən sonra, iclasın axırında Sosialistlər fraksiyası general Milnin 20 martda nəşr etmiş olduğu və mayın 7-sində Bakı və ümum Zaqafqaziyada paylanmış olan elan haqqında hökumətə sual verir. (Elan Zaqafqaziyanın ingilislər qəzetimizdə vardı.) Bu suala cavabən Rəisivükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy həzrətləri böylə bəyanat verir:

Nəsim bəy [Yusifbəyli] - Möhtərəm məbuslar! Məlumunuzdur ki, ingilis əsgərləri paytaxtımıza daxil olduğu gündən bəri bir çox təbəddülat [dəyişiklik] vəqə olmuşdur. Mən sizin yadınıza salmaq istəyirəm o günləri ki, ingilis əsgərləri Biçeraxov dəstəsi ilə bərabər paytaxtımıza daxil oldular. Yenə sizin xatirinə o günlərdə ingilislər tərəfindən intişar edilmiş [nəşr edilmiş] proklamasiyaları

[bəyannamələri] salmaq istəyirəm. Bununla demək və ərz etmək istəyirəm ki, o şey ki, general Miln tərəfindən elan olunmuşdur, məəttəəssüf [təəssüflər olsun ki], Azərbaycan üçün yeni bir şey deyil. Yalnız bir şeyi sizə ərz etməyə istəyirəm ki, buraya daxil olan xarici qüvvənin gündən-günə, saatdan-saata hökumətə, istiqlalıyyətimizə olan münasibəti dəyişməkdə idi. Paytaxtımızı general-qubernatorluq elan edən Tomson, məəttəəssüf, ərz etməliyəm ki, bütün daxili işlərimizə müdaxilə edirdi. Lakin gündən bu münasibət dəyişildi. Şimdi biz o haldayız ki, heç bir cəhətlə bizim daxili işimizə müdaxilə edilməyir.

Əlbəttə ki, bu hallar səbəbsiz deyildir. Bunun səbəbi-müəyyəni nədir? İngilislər buraya gəldiyi zaman bizim haqqımızda olan məlumatları büsbütün başqa idi. Onlar paytaxtımıza daxil olduqdan sonra özlərinin səhvə olduqlarını gördülər və bildilər ki, bizim haqqımızda onlara verilən məlumat yalandır.

Onlar gördülər ki, Azərbaycan milləti o qədər yüksəlmiş ki, özlərini idarə edə bilirlər. Bunu inkar da etməyirlər. Axır günlərdə onlar açıq deyirlər ki, biz gördük və anladıq ki, siz özünüzü idarə edə bilərsiniz. Sizin daxili işlərinizə müdaxilə etmək artıqdır.

Əlbəttə, biz istəməyirik və istəməyəcəyik ki, kim olursa olsun, xah [istər] ingilis və xah başqa bir dövlət, bizim işlərimizə müdaxilə eylesin. *(Alqış)* Biz istəməyirik və istəməyəcəyik ki, bizim işlərimizə nə qədər qüvvətli və nə qədər təntənəli və şəşəəli [ehtişamlı] olursa olsun, kimsə müdaxilə eylesin. Özümüz-özümüzü idarə etməyə ləyaqətimiz vardır və idarə edə bilərik.

Milnin elan etdiyi intibahnamə, məlumunuzdur ki, mart ayına aiddir. Martın 20-sində İstanbulda çap edilmişdir. Burada texnika cəhətindən iki aydan sonra gəlib çıxmışdır. Bu iki ayın zərfində ya burada, ya ümum aləmdə o qədər təbəddülat hasil olmuş ki, İngiltərə hökumətinin iki ay əvvəl nə düşündüyünü burada müzakirə etməyə bir o qədər də lüzum yoxdur. İki ay əvvəl ola bilər ki, İngiltərə hökuməti öylə düşünürmüş. Hər halda həman məsələ bu günə aid deyildir. Çünki iki ayda deyil, iki gündə deyil, saatın ərzində dəyişikliklər vəqə olur.

Çox ola bilsin ki, bu yaxın zamanlarda hökumət mümkün biləcəkdir ki, sizə bir çox təbəddülatlardan bəhs etsin. Mən kamali-əməniyyət [tam əminlik] və cəsəratlə deyə bilərəm ki, Miln tərəfindən elan edilən intibahnamənin bir o qədər əhəmiyyəti qalmamışdır və ya Tiflisdən bizə verilən məlumata görə, bu elan tarixə aid köhnə bir şeydir. Onlar öylə mülahizə etmişlər, bəlkə onların şu elanı şəhərimizdə vəqə olan tətillə bir təsiri olsun. Mən təkrar ərz etməyə istəyirəm ki, ola bilsin yaxın günlərdə sizə məlumat verək ki, bizim artıq müqəddəratımız təyin edilmişdir, Məvərayi-Qafqaziyanın [Zaqafqaziyanın] məsələsi Sülh Konfransında həll edilmişdir. Bunun nəticəsi olaraq bir çox təbəddülat hasil olacaqdır. Əlbəttə, bunlar mənim şəxsi qənaətimdir. Hər halda yəqin etməyə olar ki, bizim müqəddəratımız həll edilmişdir. Ancaq bir məsələ var ki, o da millətin əzmi və arzusudur. Necə ki, tətillə zamanı da isbat etdi ki, millət artıq özünü bilir, millət istiqlalıyyətə layiqdir. Buna layiq olduğdan sonra əlbəttə öz

istiqlalıyyətini mühafizə edər və mən yenə təkrar edirəm ki, Azərbaycanın heç bir şeydən qorxusu yoxdur.

(Mabədi var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Hacı-Tərxan altında (Rəsmi məlumat)

Mayın 10-da İngiltərə aeroplanları düşmənin Volqada olan üssülhərəkəsi [bazası] üzərində müvəffəqiyyətli bir surətdə uçmuşlardır. Aeroplan mövqiflərinə və müsəlləh [silahlı] gəmilərə bombalar salınmışdır. Bombaların bir çoxu yerinə düşüb yanğınlar əmələ gətirmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransının açılması və alman nümayəndəsinin nitqi

Versaldan alınmış olan məlumatı-rəsmiyyəyə görə may ayının 7-sində, saat 3-də “Palas” oteldə Almaniya sülh nümayəndələrinə sülh şəraiti [şərtləri] təqdim edilmişdir. Almaniya tərəfindən indiki Almaniya nazirlərindən Brokdorf-Rantsau, Gisberts, prezident Leynert, professor Şukinq, doktor Melxior, direktor Simons, fon Ştokhammern və səfərxana müstəşarı Rediger isbatı-vücud [iştirak] etmişlərdir.

Etilaf [Antanta] dövlətləri tərəfindən Konqre üzvləri Klemanso, Vilson, Lloyd Corcdur. Bunlar Almaniya nümayəndələri varid olduğda ehtiramən ayağa durmuşlardır. Klemanso təbrik nitqi irad

etdikdən sonra qraf Brokdorf-Rantsau bu məzmununda nitq irad etmişdir:

“Centlmenlər! Bizi bir yerdə cəm edib də mümkün olduğu qədər tez bütün cahana möhkəm və mətin sülh vermək məsələsi həllinə müvəzzəf olduğumuzdan [vəzifəsini öhdəməizə aldığımızdan] biz çox məmnunuz. Biz heç bir vaxt özümüzü məğlubıyyətimizin qədəri və zəifliyimizin dərəcəsi [barəsi]ndə aldatmayırıq. Biz biliriz ki, Almaniya ordusunun gücü pərişan olmuşdur.

Burada bizə qarşı olan nifrəti biliriz. Biz bunu da eşitmişik ki, qaliblər nəinki bizi məğlub düşmən, bəlkə cani sifəti ilə mühakimə etmək istəyirlər. Bu aləmşümül Avropa müharibəsi... (Burada teleqraf cümləsi buraxılmışdır.) ...qaldığından uzağıq. Almaniya ki, müdafiə müharibə [müdafiə müharibəsi] aparırdı, davanın başlanmasında yalnız müqəssir deyildir. Bizlərdən kimsə istəməz təsdiq edə ki, Avstriya-Macaristan vəliəhdinin qətli münasibəti ilə səhv edilmişdir. Axırını 50 ildə bütün Avropanın cahangirliyi beynəlmiləl halı zəhərləmişdir. Revanş politikası, nüfuz dairəsini artırmaq siyasəti və xırda millətlərə muxtariyyət verməmək siyasəti öylə bir bədbəxtanə hal yaratdı ki, o hal Avropa müharibəsinə səbəbiyyət verdi. Rusiyanın səfərbərlik elanı möhlət vermədi ki, bu bədbəxtanə vəzi [vəziyyəti] dü-zəltmək mümkün olsun və məsələnin həllini hərbi məmurların ixtiyarına verdi.”

Zaqafqaziya cümhuriyyətləri

Tiflisdən alınan mövsuq [etibarlı] məlumatı görə, Sülh Konfransı Zaqafqaziya cümhuriyyətləri haqqında müəyyən qə-

rara gəlmişdir ki, bu qərar üzrə də Zaqafqaziya cümhuriyyətləri təsdiq edilir. Etimadnamələr Müttəfiq dövlətlər arasında təqsim edilmişdir [bölünmüşdür].

QƏZETƏLƏRDƏN

Odessa bolşeviklər tərəfindən işğal edilmədən əvvəl sabiq imperatoriçə Mariya Fyodorovna Paris[dəki] Danimark səfərxanası vasitəsilə Müttəfiqlərin [Antanta ölkələrinin] nümayəndələrinə müraciət edib, maddi cəhətdən müavinət edilməsini onlardan rica etmiş və özlərinin qayət fəqr içində üsrətdə [çətinlikdə] olduqlarını əlavə etmişdir. Imperatoriçənin təvəqqesinə əməl edilmişdir.

Sabiq knyazların Petroqrada təbidi [qovulması]

Sabiq Veliki knyaz [Böyük knyaz] Nikolay Mixayloviç, Georgi Mixayloviç, Pavel Aleksandroviç Qafqaz Mədənlərində bolşeviklər tərəfindən həbs edilib hal-hazırədək Petroqradda saxlanılmaqdadırlar. Petroqrada təxliyə edildikdən və general Yudenitç həmləsindən sonra onların müqəddəratı məlum deyildir.

- Arnold Boldvinq xəbər vermişdir ki, mart ayının 31-ində Müttəfiqlərin İngiltərəyə olan borcu 1.508.447.000 lirədir.

DAĞISTAN ƏHVALI

Çeçəndə

Çeçen rayonunda əməliyyatda bulunan Könüllü ordu dəstələri Qrozniya

çəkilməşlərdir. Yandırılmış olan bir neçə çeçen kəndlərinin elçiləri bugünlərdə Denikin dəstələrinin harada olduqlarını öyrənmək istəmişlərdir. Çeçenlərlə Dağistanlı dəstəsi arasında, məəttəəssüf [təəssüf ki], müsadimə [toqquşma] vaqə olmuşdur. Aşkar olduğuna görə, bu da düşmənlər tərəfindən buraxılan müfəttinanə [araqarışdırıcı] şayiələrin nəticəsi olmuşdur. İstintaq edən hökumət komissiyasının işi qurtarmışdır. Çeçenlər axırıncı ictimada [yığıncaqda] qəti surətdə izhar etmişlər ki, onlar öz varlıqlarını ancaq dağistanlıların ittifaqında görürlər. Ona görə heç bir qüvvə Denikin və kompaniyasının polis təzri-idarəsini onların boynuna keçirməyə malik deyildir.

Teymurxanşurada

Məşhur Şeyx Uzun Hacı Saltinski və Əli Hacı Akuşinski hökumətin dəvətinə görə hal-hazırda Teymurxanşurada idarəyi-ruhaniyyədə islahat icrası ilə məşğuldurlar. Hökumət rəisi Kotsev kəndləri gəzib övdət etmişdir [qayıtmışdır]. Mayın 15-ində təyin edilmiş Məclisi-Məbusan seçkiləri üçün hər yerdə ciddiyyət görünü.

Qroznı mədənlərində dəhşətli yanğın

“T. K.” qəzetəsi bu yaxınlarda Qroznıda vaqə olan dəhşətli yanğın böylə təsvir edir:

Aprelin 27-sində, gündüz saat 3-də naməlum səbəbdən “Şimali Qafqaz” şirkətinin 232-ci uçastokunda 1 nömrəli buruq yanmışdır. Qanav [qanov, arx] ilə atəş 2 nömrəli buruğa keçir, sonra atəş “Petrograd-Qroznı” neft şirkətinin 137-

ci uçastokuna keçir. 55 nömrəli fontanlı buruğu güclə yanğından saxlamaq mümkün olmuşdur.

Mədən dairəsində alov seylabı [seli] axırdı və nerəyə çatsa, oranı da yandırır. Buruqlarda yanan neftlərin miqdarı 4 milyon putdur. Yanğını tezliklə söndürmək əmələ [fəhlə] yoxluğundan və texnika cəhətdən mümkün olmamışdır. Onlarla milyon xəsarət vardır. Yanğından hasil olan bulud Qroznını zülmət içində buraxmışdır.

HANSI VACİBDİR?

Hökuməti mövqesiz zabastovkalarla işğal edən fəhlə güruhu yəqin ki, sabahkı günün fikrinə qalmaq istəməyir. Bildirki çörək qəhətliyi bu il də təkrar olmasın. Bildir Muğandan hasil olmuş taxılın həddi-hesabı yox idi. Ümuri-siyaysiyyə [siyasət işləri] başlı və müdəbbir [uzaq-görən] bir hökumətin əlində olsaydı, bildirki yalnız Muğanın taxılı bugünkü Zaqafqaz cümhuriyyətlərinin dördünə də kifayət edərdi. Məəttəəssüf [təəssüf ki], bolşevik sərsəriləri taxıl qeydinə deyil, qabaqca taxıl əkməş biçərə əkinçilərin qırğını ilə məşğul olaraq bərəkətli bir məhsulətin fikrinə də qalmaqdadılar. Qəflətdən bir vaxt ayıldılar ki, daha rüzgarın təsiri ilə sünbülələr əyilib dənələrini ətrafa saçırıldı. Bu vaxtlar kəndlilər əyinlərini, dam-daşlarını buraxıb dağlara, meşələrə qaçmışdılar. Taxılları biçmək üçün bir çox oraq və dəryaz kimi karastılara [alətlərə] ehtiyac var idi. Lakin hərçi çalışdılar, çabaladılar, Maskovdan beləsinə teleqraflar çəkildilər, amma bu

karastıları ələ gətirəmmədilər. Bina-ənileyh [ona görə], milyonlarca əhalinin taxılı yerlə yeksan olub qumlarla, torpaqlara qarışdı getdi. Fəhlələr çörəyin girvənkəsi[ni] 20 rubləyə yedilərsə də, qorxudan səslərini də çıxarammadılar. Çünki zalım bolşeviklərin hərəkətinə qarşı heç kəs cıqqırığını da çıxara bilməzdi.

Yeni biçin vaxtına az qalmışdır. Bildirki kimi məhsulumuz boldur. Azərbaycanın hər cəhətindən tərif sədələri eşidilməkdədir. Bunun hamısını ələ gətirə bilmək üçün fəvqəladə ciddi tədbirlərə ehtiyac görülür. Minlərcə biçinçi və çalınçıların mühəyyəsi [hazırlanması] ilə bərabər, yüz minlərlə oraq və dəryaz kimi şeylərin pişəzvəqt [qabaqcadan] tədarükü gərək görülsün. Bunun qeydinə əhali ilə bərabər hökumət də qalmalıdır. Lakin Fəhlə Konfransı adı ilə bir dəstə xaricdən gəlmə sərsərilər gündə bir zabastovka məğlətəsi [hay-küyü] ilə hökuməti məşğul edir, faydalı vaxtını bihudə işlərə sərf etdirir ki, müəssisələrin fəaliyyəti siyasi zabastovkalar kimi xəyanətlərlə mübarizədən ibarət olarsa, taxıl hasilatı kimi məsələlərin həllinə vaxt daha qalmaz. Bu ilki taxılı da yenə qurd-quşlar yeyər.

Əcəba, rus fəhlələrinin arasında idrak və əqli-səlimə [sağlam ağıla, mühakiməyə] malik olanları yoxdurmu ki, hökumətdən Hacı-Tərxan [Həştərxan] yolu əvəzinə Muğan yolunun açılmasını tələb etsinlər?

Hacı-Tərxanlıların bugünkü qəhətlikdən çəkdiqləri müsibətini hamıdan artıq fəhlə qismi hiss etdiyi halda, “Bakının məişət anbarı” müqabilində bulunan Muğanın əhval və övzasına [vəziyyətinə]

diqqət etməyib, təkasül ilə [başisoyuq] davranmağı böyük bir qəbahətdir sanıram. Halbuki bu il də Muğanın məhsuləti cəm olmazsa, söz yoxdur ki, fəvqəranın və ələlxüsus fəhlə qisminin məişəti indikindən də ağır keçəcəkdir. İştə, zabastovkanın məramı filvaqə [həqiqətən] iqtisadidirsə, məmləkətin iqtisad cəhətindən ən böyük ehtiyacı Tanrının bəzi [saçdığı] və ehsan etdiyi milyonlarca nemətinin asan vəchlə ələ gətirilməsidir ki, bu yolda fəhlələrin nə kimi fəaliyyəti olursa-olsun başqasının heç bir söz söyləməyə haqqı olmazdı. Bakının nefti Hacı-Tərxana getsə də, getməsə də işləyən fəhlə haqqını alacaqdır.

Lakin fəhlə ac qalarsa, hökumətdən buna çarə tələb edəcəkdir, ucuz çörək istəyəcəkdir. Məhsulətin ələ gətirilməsi üçün hökumətə bu gün yardımlıq etməyib də hələ bəzi fitnəli məğlətələrlə onu işğal edən fəhlələrin sabah ac qala biləcək halında müqəssir kim olacaqdır, aya [görəsən]?

Bakıda oturub Rusiyanın qeydinə qalanlara nə nəzərlə baxmalıdır? Azərbaycanın dərdinə qalmaqda bizlə qəm şərifi olmayanlar yəqin ki, azərbaycanlı olmaz. Azərbaycanlılığın birinci sifəti şad günlərində məsrur [şad], qəmli günlərində məğmum [qəmli] və həyəcanlı günlərdə də mərdanə fədakarlıqdan ibarətdir ki, bu sifətlər kimdə olmasa azərbaycanlılardan məhsulə deyildir [hesab olunmur]!

Özgə qolunun zoruna ümid bağlayıb qalarsaq, Mart hadisəti kimi fəqərələr [hadisələr] yenə təkrar olunur. Biz ancaq öz zəhmətkeşlərimizə ümidvar olmalıyıq. Bunların sayəsində məhsulətimizi

asudəliklə toplayıb, vaxtılı-vaxtında anbarlarımızı doldurmaliyiq ki, məqamizərurətdə özlərimizlə bərabər özgələri də çörəksiz qoymayaq.

Əvvəla hökumətin ianəsi ilə dolanan yüz minlərlə qaçqınlarımız vardır ki, əkin və biçin kimi şeylərin hamısı bunların əlindən gəlir. Bunları xüsusi idarələr və sitəsilə məhsulətə bol olmuş kəndlərə və qəzalara göndərməlidir ki, əkin sahiblərindən qanuni ücrətlər alıb, buğda və arpanı biçsinlər.

Hələ biçin vaxtnadək tarlaları bir çox afat [fəlakət] və bəlalardan hifz etməlidir ki, başlıcaları çəyirtgə və çöl siçanlarıdır. Ziraət idarəsinin məlumatına görə, Bakı quberniyasında dörd min və Gəncə quberniyasında bir min desyatın yer çəyirtgə yumurtası ilə doludur. Həman yerlərdə çöl siçanları da hədsiz ürüyüb artmışlardır. Bunlarla mübarizə kompaniyasını indidən açmalıdır ki, məbada sonradan əkinçilərin səy və zəhmətləri hədəyə gedər. Bunun icrası üçün Ziraət idarəsi hökumətdən 110 min rublə pul tələb edir. Bu pulun çoxu bəzi karas-tıların tədarükü və məxsusi dərmanların hazırlanmasına sərf olunacaqdır. Zənn edirəm ki, həman qaçqınlarımız tərtib verilə biləcək bu mübarizə dəstələrinə də yarasınlar.

Binaənileyh [ona görə], mübarizə rəhbərlərinin birinci vəzifəsi görülməli biləcək işlərin hamısını da olmasa, bir çoxunu qaçqınlara tapşırmaqdır ki, həm qaçqınlar öz zəhmətləri sayəsində dolansınlar, həm də hökumətin bunlara xərc-lədiyi məsarifi dağılmaıyib xəzinədə sair ehtiyaclarımız üçün qalsın.

Xülasə, məhsulətin ələ gətirilməsi

üçün vaxtı fövtə verməməli, hər bir fə-dakarlıqdan çəkinməməlidir.

F. A.

TƏTİL ƏTRAFINDA

Tətilin qurtarması

Mərkəzi Tətil Komitəsi (Staçkom) tətilin qurtarmasını və mayın 13-ündə, gündüz saat 12-də işə başlamağı qərara almışdır. İşə başlamadan əvvəl səhər saat 10-da rayon staçkomları [tətil komitələri] mitinqlər tərtib edəcəklərdir. Bu mitinqlərdə Mərkəzi Tətil Komitəsinin nümayəndələri Bakı füyqərayi-kasibəsinin tələbatı haqqında məruzədə buluna-caqlardır. Tətil Komitəsi bu münasibətlə buraxdığı müraciətnamədə deyir ki:

“Yoldaşlar! Biz məğlub olduqsa da lakin Bakı füyqərayi-kasibəsinin qüvvəti artıqdır.”

“Raboçi Klub”un qapanması

Dünən hökumətin binagüzarlığı [sə-rəncamı] ilə Bakıdakı “Raboçi Klub” polis tərəfindən qapanıb və möhürlənmişdir.

Pristavın qovulması

Portovoy uçastokun [liman sahəsinin] pristavı Maksimyuk tətil əsnasında hərəkətsiz və fəaliyyətsiz qalaraq lazımi ciddiyət göstərmədiyindən qubernatorun binagüzarlığı [sə-rəncamı] ilə qul-luğundan əzl [kənar] edilmişdir.

Bolşeviklərin həbs edilməsi

Mayın 9 və 10-nunda Balaxana-Sa-bunçu mədən dairəsində müsəlman

əmələləri tərəfindən tətil və bolşevizm lehinə təbliğatda bulunan Kamran Ağazadə, Mixail Kazaşvili, Arçil Georqadze, Sergey Çinyakin, Kaqam Kurmayev, Pavel Anderson və İshaq Xvalis tövqif [həbs] edilib polis müdirinə verilmişdir. Onlar şəhərə təhərri [axtarış] polisəsi binagüzarlığına göndərilmişlərdir. Xvalis 1907-ci ildən bəri bolşevik olub Tiflisdə və Qori şəhərlərində tətillərdə iştirak etmişdir. Onlar hamısı həbsxanaya göndərilmişlərdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Qubernatorun övdəti

Bakı qubernatoru Rəşid bəy Axundzadə dünən Bakıya övdət edərək [qayıdaraq], kəndi vəzifəsini ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

Konka hərəkəti

Şəhərdə müsri [yoluxucu] xəstəliklər qurtardığından, Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə mütəəlliq [Səhiyyə Nazirliyinə məxsus] sihhiyyə nəqliyyat arabaları işsiz qalmışdır. Buna binaən [buna əsasən], Səhhəti-Ümumiyyə naziri Şəhər idarəsinə müraciətən rica etmişdir ki, arabaların azad edilmiş olan 50 rəs [baş] atlarını alıb konka hərəkətinə başlasın.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədə

Təzəlikcə buraxılmış olan Azərbaycan yüzlükləri əhali və tüccarlar tərəfindən qayət həvəslə qəbul edilir. Bu yüzlükləri alıb əvəzinə xırda pullar verirlər. Zaqaq-

qaz pulu ilə başa-baş dəyişirlər. Halbuki əvvəlcə Zaqaq qaz pulu artıq faizlə gedirdi.

- Qazax mahalı naçalniki Ərzaq Nəzarəti qarşısında təşəbbüsdə bulunmuşdur ki, mahal dairəsindən xüsusi şəxslər taxıl aparmasınlar. Zira bu axırıncılar mahalda taxıl qiymətinin artmasında böyük rollar oynayırlar.

- Hərbiyyə Nəzarətinin binagüzarlığı [sə-rəncamı] ilə Ərzaq Nəzarəti ixtiyarında olan ərzaq şeyləri Bakıya və Gəncəyə gətirilir.

İZHARİ-İMTİNAN [TƏŞƏKKÜR BİLDİRİLMƏSİ]

Salyan qəzasına tabe Xıllı nahiyəsi müdiri Mirzə Məhərrəm Lələyev əfəndi inqilabdan şimdihə qədər dəfəatla [də-fələrlə] dağıdılıb bərbad bir hala gələn kənd məktəblərini bir dərəcəyə qədər maddətən təmir edərək tərbiyyə təşnə olan kənd çocuqlarının məktəbə toplanmasına bais olmaqdan maəda [əlavə], Kür suyu daşqınında ətrafda ədd çəkdirməkdə böyük fəaliyyət ibraz etmişdir [göstərmişdir]. Mümaileyh [haqqında danışılan] əfəndinin işbu hərəkətini həm dövlət və həm də camaatımız üçün fəv-qəladə bir xidmət ədd [hesab] edərək, səmimi təşəkküratımızı izhar etməyə qəzetənin vasitə olmasını rica edirik.

[Rüstəm] İskəndərzadə

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Tətil bitdi!

səh. 192. “kollektivin”: kollektiv müqavilə nəzərdə tutulur.

“səddi-İskəndər”: “Quran”a görə, İskəndər Zülqərneynin Yəcuc-Məcuc qövmü ilə mədəni qövmlər arasında inşa etdiyi sədd. Ədəbiyyatda “keçilməz, aşılmaz sədd” mənasında işlədilir.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 193. “(Elan Zaqafqaziyanın ingilislər qəzetəmizdə vardı.):” Belə görünür ki, bu cümlə yarımcıq çıxmışdır. General Milnin “Zaqafqaziya əhalisinə” adlı, 20 mart 1919-cu il tarixli bəyanatı “Azərbaycan” qəzetinin 9 may tarixli 176-cı nömrəsində verilmişdir.

“Mən sizin yadınıza salmaq istəyirəm o günləri ki, ingilis əsgərləri Biçeraxov dəstəsi ilə bərabər paytaxtımıza daxil oldular.”: Bu cümlə qəzetdə belə getmişdir: “Mən sizin yadınıza salmaq istəyirəm o günləri ki, ingilis tərəfindən işğal haqqında idi ki məzmunu əsgərləri Biçeraxov dəstəsi ilə bərabər paytaxtımıza daxil oldular.”

Sülh ətrafında

səh. 194. “Palas” otel: söhbət Versalda yerləşən Trianon Palace Versailles otelindən gedir. Otel 1910-cu ildə inşa edilmişdir. Versal Sazişi 1919-cu ildə bu oteldə hazırlanmış və Almaniya nümayəndə heyətinə təqdim edilmişdir.

səh. 195. “məğlubiyətimizin”: qəzetdə “məğlubumuzun” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 195. “Qafqaz Mədənlərində”: Qafqaz Mineral Suları kurortlar qrupu nəzərdə tutulur.

“Arnold Boldvinq”: güman ki, 1917-1921-ci illərdə Britaniya Dövlət Xəzinəsinin Maliyyə katibi vəzifəsini tutan Stenli Boldvindən [Stanley Baldwin] söhbət gedir. Qəzetdə “Arnold Boldvinq” yazılmışdır.

Dağıstan əhvalı

səh. 196. “T. K.”: Vladiqafqazda nəşr edilmiş “Terski kazak” qəzeti nəzərdə tutulur.

Hansı vacibdir?

səh. 198. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Azərbaycanda

səh. 199. “mahalda taxıl qiymətinin artmasında”: qəzetdə “qiymətinin” yerinə “qisminin” getmişdir.

Cümə axşamı, 15 may 1919-cu il, nömrə 181

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 14 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 15 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919-cu ildə mayıs 15 pəncşənbə [cümə axşamı] günü saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

T-152

Hökumət Teatrosunda
Axşam tamaşası

NADİR ŞAH ƏFŞAR

Milli səhnəmizin müqtədir və mahir xadimi və sabiq baş rejissoru mərhum Hüseyn Ərəblinin qəbri üstə abidə rəzk [abidə qoymaq] və biçiz [köməksiz] qalmış ixtiyar validəsinin məişətini təmin etmək və ehtiyacını rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 15-də 1337 sənə (mayın 16-da 1919-cu ildə) milli səhnəmizin zəhmətkeşi mərhum Hüseyn Ərəblinskinin ruhunu dərxatir [yad] etmək üçün Müdiriyyətin aktyorları tərəfindən mərhum Hüseynin sevdiyi “Na-

dir şah Əfşar” faciəsi mütəntən [təntənəli] surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşanın həm mənəvi və həm də maddi cəhətini nəzərə alaraq, Müdiriyyət, aktyorları ilə bərabər ümidvardır ki, möhtərəm camaatımız fəvqə məzkur [yuxarıda deyilən] məqsədə diqqət edərək həman günü işbu tamaşada isbatı-vücut [iştirak] etməyə əhəmiyyət verməklə belə axırını dəfə olaraq mərhumun ruhunu dərxatir və şad edərlər. Bununla əlavə olunur ki, bu tamaşada “Nadir şah” rolunu ifa edən məşhur artist Abbas Mirzə Şərifov mərhum Hüseynin öz səliqəsi ilə tikdirdiyi Nadir şah libasında çıxacaqdır.

Biletlər indidən cəmi aktyorların iştirakı ilə əldə və teatrın kassasında satılmaqdadır. Bu məqsədə ianə olunarsa, idarəmizdə (Qubernski küçədə nömrə 43) kamali-məmnuniyyətlə qəbul edilib ianə sahibinin verdiyi paranın qədəri və ismi qəzetələr vasitəsilə göstəriləcəkdir.

Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

XATİMƏ

Zabastovkanı yatırmaq və xələldar edilmiş məişəti öz yoluna salmaq haqqında hökumətimiz tərəfindən ittixaz edilmiş tədabiri-şədidədən [görülmüş şiddətli tədbirlərdən] hasil olan müvəffəqiyyət və müzəffəriyyəti avam və anlamazlar nəzərində ləkələmək üçün hökumətimizi irticapərəstliklə ittixam edirlər. “Kontr-revolusioner”, [əks-inqilabçı], “reaksioner” [irticaçı] deyərək avamfirib [demaqoqcasına] təbirlərlə [sözlərlə] qandırmaq [aldatmaq] istəyirlər ki, guya bizim hökumətimiz Nikolay hökuməti yoluyla gedib “proletariya” ilə mübarizəyə qalxırmış! Fəqət böylə deyil ki, böylə də olsun!

Zabastovkanı yatırdan hökumətimiz azad Azərbaycan Cümhuriyyətinin ən hürriyyətpərvər, ən demokratik bir hökumətidir ki, bu sifətləri haiz olduğunu [daşdığını], sözlə deyil, feilən isbat edib də azad bir Cümhuriyyətə yaraşan azadlıqların hamısına yol vermişdi.

Zabastovka quran adamlar isə Bakı proletariyası, Bakının əsil fəqarayı-kasibəsi olmayıb da imperializm amalının, yəni bir millətin azadlığına qarşı sui-qəsd etmək fikrinin tərəfdarları idi ki, Azərbaycan türklərinin azadlığı, azad bir surətdə tərəqqi və inkişaf etməsi və bir millət olmaq üzrə qüvayi-cismaniyyə və ruhaniyyə və maddiyyə və mənəviyyəsinin [cismani, ruhani, maddi və mənəvi qüvvələrinin] sərbəstənə təalisi [ucalması, artması] onlarca arzu olunmayan və onların xoşuna gəlməyən əhvallardandır.

Deməli, bu mübarizə kontr-revolusioneriya ilə proletariya mübarizəsi deyil,

hürriyyətpərvər və azadlıq tərəfdarı olan bir millətin qırmızı rəngə boyanmış qara qüvvələrdən özünü qoruması, müdafiə və mühafizə etməsidir.

Əsarət kəməndini təkrar boynuna salmaq və zəlalət zəncirini təzədən ayaqlarına vurmaq istəməyən bir millət və o millətin başında duran hökuməti “kontr-revolusioner” deyərək təkdir [məzəmmət] etmək, başını qəssabın bıçağı altına uzatmaq istəməyən bir heyvanı söymək mənzələsindədir [yerindədir].

* * * * *

Bu zabastovka – ki baş tuta bilsəydi, bütün həyatımızı durduracaq və zabastovkaçıların müvəffəq olduqları təqdirdə ola bilsin ki, paytaxtımızı təkrar qan ocağına döndərəcəkdə – yeni təşəkkül etmiş Kabinəmizdən ötrü öz bacarığını və bacarıqsızlığını əhalimizə və ümuma bildirmək üçün bir imtahan və bir məhək daşı idi.

Kabinəmiz təşəkkül edən gündən bəri, bir çoxlarının əli ürəyi üstə durub fikir-zikir edirdilər ki, aya, bu qədər uzun bir böhrandan sonra əmələ gəlmiş olan bu Kabinə bir şey bacaracaqmı, yoxsa idarə işində bacarıqsızlıq və düşmənlərimiz qarşısında mətanətsizlik göstərərək məmləkəti idarədən acizmi qalacaqdır.

Zabastovkanı yatırtmaq yolunda hökumətimiz tərəfindən göstərilmiş olan bu əzm və səbat bizi və hər bir istiqlal-dost vətənpərvərləri mütməninülqəlb [ürəyi sakit, arxayın] edə bilər. Çünki hökumət bu imtahandan parlaq bir surətdə keçdi. Məhək daşı hökumətimizin səbat və bacarıq sahibi olduğunu meydana qoyub aşkar etdi. Nəsim bəy [Yusifbəyli] Kabinəsinə bəyani-etimad etmiş [etimad

göstərmiş] olan Parlaman səhv etmədiyini bilsin.

Nəsim bəy həzrətləri bir Kabinə raisi olmaqla bu heyətə bir əzm və səbat ruhu vermək və bir Daxiliyyə naziri olmaqla məmləkətin xələldar edilmək istənilən əmnü-asayişini [əmin-amanlıq və asayişini] müdəbbirənə [ağıllı] bir surətdə bərpa və bərqərar etməkdə nə qədər səlim [sağlam] bir ağıl, mətin bir qəlb və qüvvətli bir iradəyə malik qiymətli bir zat olduğunu ələni [açıq] surətdə bildirdi və müstəqil Azərbaycan tarixində böyük bir ad qoydu.

Azərbaycan türk və islamı və əmnü[ü]-asayiş tərəfdarı olan Azərbaycan millətləri Nəsim bəy Kabinəsinə bel bağlaya bilər və ümidvar ola bilər ki, idareyiməmləkət işinin hər bir cəhətlərində dəxi bunun kimi salamat bir politika işlənilib, məmləkətimiz və vətənimiz kamali-sürətlə bir tərəfdən qüvvət tapıb, bir tərəfdən də tərəqqi edəcək və getdikcə ağı günlərə çatacaqdır.

Ü. Hacıbəyli

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ**Almaniya nümayəndələri**

Versalda olan alman nümayəndələri fəvqəladə bir surətdə işə məşğuldurlar. Nümayəndələrdən bir çoxu Veymara gedib-gəlməkdədirlər. Böylə bir rəy vardır ki, Almaniya mətbuatının kampaniyası qurtarıb, düşmən sakit olduqdan sonra işlərin bu surətlə cərəyanına tabe olmağa çalışar. Şənbə günü Dördlər Şurası,

düşmən işi təxirə salmağa çalışdıqda ittixaz ediləcək [görüləcək] tədbirləri müzakirə etmişdir. Vilsonun Vaşinqtona qayıtması iyun ayının ortasında gözlənilir. Düşənbə [bazar ertəsi] günü Şeydeman nitq irad edib [nitq söyləyib] Almaniya hökuməti tərəfindən təklif edilən və sülh şəraitinə aid olan yeni maddələri bəyan edəcəkdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Çin sülh nümayəndələri bəyannamə nəşr edərək Kiao-Çao barəsində olan Sülh Konfransının qətnaməsini tənqid edirlər və deyirlər ki, Şəndunda almanlara verilən hüquqdan artıq Kiao-Çaoda yaponlara verilmişdir. Kiao-Çaoda Yaponiyaya verilən faizlik [üstünlük] Çinin hüquqi-hökumətiyyəsinə hədələyir.

Paris - Dünən axşam iclasdan sonra Almaniya heyəti üzvləri sülh əhdnaməsinin [sazişinin] nüsxəsini özləri ilə bərabər Berlinə aparmışlardır. Siyasi dairələrdə zənn edilir ki, heyət Berlinə getmişdir ki, Berlin qəzetələrində bu xüsusda məqalələr dərc etsin. Almaniya Məclisi-Müəssisəsinin sülh komissiyası iclasında Ferenbax demişdir ki, sülh əhdnaməsi çox yaman təsir bağışlamışdır. Seyson demiş ki, bu əhdnamə Almaniya milləti üçün qəbir olacaqdır.

Nauen - Almaniyanın siyasi firqələri bu rəydedirlər ki, Müttəfiqlər tərəfindən elan edilən sülh şərtnaməsi gözləniləndən çox ağırdır. Vilson məramnaməsinə inanmış olanlar üçün bu, böyük bir zər-

bədir. Onlar Almaniyayı tərksilaha vadar edirdilər. Hamı qəzetlər müttəhidülray [yekdilliklə] yazırlar ki, Müttəfiqlərin sülh müahidəsi [sazişi] qəbul ediləmməz. Bu müahidə əsasında təbdil edilməlidir [dəyişdirilməlidir]. Ancaq o halda Almaniya nümayəndələri sülh cəlasələrində [iclaslarında] iştirak edə bilərlər. Sülh əhd-naməsinin xüsusi maddələrinə almanlar əks-təklif edirlər. Hərgah Müttəfiqlər razı olmazlarsa, onlar ancaq cəbrən özlərinin təcavüzkarənə məqsədlərinə nail ola bilərlər.

Almaniya və Rusiya

Nauəndən xəbər verirlər ki, Məclisi-Müəssisanın sülh komissiyasında Rusiya ilə iqtisadi münasibət başlanmasında məsələsi müzakirə edilmişdir. Hamı natiqlər Rusiya ilə dostanə münasibət bərpasını və hərəkəti-hərbiyyənin [hərbi əməliyyatların] dayandırılıb ticarət münasibəti başlanmasını söyləmişlərdir.

DAĞISTAN ƏHVALI

Şamilqalada

Təqribən bir həftə bundan irəli Dağıstan hökumətinin tələbinə görə Prjevalskinin könüllü əsgərləri özlərinə məxsus şeylərlə Krasnovodska getməkdən ötrü 5 paroxoda yüklənmişlər. Gəmilər yola düşmək üzrə [ikən] gəmi komandaları tətilliklərindən, könüllülər hələliyə qalmağa məcbur olmuşlardır. Bu günlərdə İngiltərə komandanlığı hökumətlə müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Şamilqaladan Petrovska getmişdi. Də-

miryol tətillik fəhlələrin tələbatı təmin edilməklə qurtarmışdır.

Dərbənddə

Dağıstan Parlamanına və məhəlli [yerli] bələdiyyə idarəsinə seçkilər üçün hazırlanmaqdadırlar. Bələdiyyə idarəsi seçkiləri mayın 16-na təyin edilmişdir. Arada dörd siyahı var. Biri müsəlmanların, Yəhudi Milli Komitəsinin, Rus Milli Komitəsinin, axırıncısı Həmkarlar İttifaqı ilə demiryol qulluqçularının. Müsəlman siyahısı əvvəlcədən hər bir cərəyanlarla saziş hüsula gətirdikdən sonra hazırlanmışdır. Şəhər qlavalığına [sədrliyinə] hal-hazırda dava vəkilə mənəbində olan Müslüm bəy İsrəfilov namizəd göstərilir. Qlasnıların miqdarı 25 nəfər təsəvvür edilir.

NƏZARƏTLƏRDƏ

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzdindəki] darüleytam [yetimxana] məxaricatı üçün mayıs ayı hesablarına 88 min rublə buraxmışdır.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Balaxanadakı fəhlələr miyanında [arasında] təqsim edilmək [paylanmaq] üçün ora Mərkəzi Ev Komitəsinə parasız 1035 pud taxıl buraxmağa icazə vermişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti mədən dairələrindəki işə məntəqələrini artırmaqla, fəhlələrə ucuz çörək vermək istəyir. Binaənileyh [buna əsasən], Mərkəzi Ev Komitəsinə müraciətən rica etmişdir ki, ucuz qiymətə yaxşı çörək vermək barəsində öz rəyini Nəzarətə bildirsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şurasında şöbə müdiri doktor Bronun kəndlərdə Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki Ətfala Müavinət [Uşaqlara Kömək] Edici Cəmiyyət tərəfindən seyfiiyələr güşadı [yay düşərgələri açılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir ki, müsəlman ictimai təkilatlarıyla bərabər bu barədə tədabir ittiqaz edilsin [tədbirlər görülsün]. Həman iclasda doktor Brona kəndlərdə Mərkəzi Ev Komitələri təşkilinə icazə verilmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şurası qət etmişdir ki, Nəzarət ixtiyarındakı bütün xəstəxanaları xidmətçiləri və müxəlləfatı [avadanlıqları] ilə bərabər Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə versin. Fəqət Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti yerli əhali ehtiyacatı rəfindən [ehtiyaclarının aradan qaldırılmasından] ötrü öz rəyini verəcəkdir.

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, atidə mündəric [aşağıda yazılan] müəssisələrin qapanması yaxşı olmadığından, fəhlələr miyanında [arasında] fəna təsir buraxa biləcəkdir:

- 1) Fəhlə klubu;
- 2) Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı Şurası;
- 3) Neft Mədənələri Fəhlələri Şurası.

- Məsai Nəzarəti cənbindəki Arbitraj Komissiyası əsasında [üzvlərindən] fəhlə nümayəndələri Krual ilə Rebrux həbs edilmişlərdir. Məsai Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, onların müqəssirliyi sübut edilməzsə, bilatəxir [dərhal] azad edilməlidirlər. Zira təşkilat fəaliyyətsiz qalmağa məcbur olacaqdır. Nəzarət rica etmişdir ki, hə-

man komissiyası əzası polis təqibindən qurtarmalıdır.

İSLAMLARIN, TÜRKLƏRİN HƏR DÜRLÜ TƏALİLƏRİ QADINLARIN TƏRFİYİ-SƏVİYYƏSİNƏ VABƏSTƏDİR [MÜSƏLMANLARIN, TÜRKLƏRİN HƏR CÜR UCALMASI QADINLARIN SƏVİYYƏSİNİN YÜKSƏLMƏSİNƏ BAĞLIDIR]

Erkəkləri [kişiləri] iləri olub da, qadınları geridə qalmış olan millətlərdən biri də biziz. Əsaslı bir mədəniyyət aranırsa, ancaq ikitərəfli ola bilər.

İslamların iləri getməsinə, əsasımızın möhkəm və mətin olmasını, təşkilatımızın əbədilik olmasını istərsək, tərəqqiyyəyimiz üçün də məktəblərdən başlamaqla kifayətlənməməliyiz. Bunun hərsindən əvvəl qadınlarımızın həyatını islah etməliyiz ki, onlar da çocuqları, çocuqlar da böyüdüklərində hökumət və millət halını islah etsinlər.

Məlumdur ki, bir bina yapılacağı vaxt qapı-pəncərəsindən başlanmaz. Əvvələn təməli qazınılmalı. Əgər təməl möhkəm və mədəniyyətli bir əldən çıxmış olarsa, onun üzərinə qurulan bina da öyləcə möhkəm olub, əsrlərcə davama müqtədir olar. Təməl möhkəm olmazsa, divarları altundan da məmul edilmiş [düzəldilmiş] olsa, az zaman içində sarsılması və bir az sonra devrilib o qədər çəkilən zəhmət və məsarifləri bərabər etməsi aşıqardır.

Bizim yeni təşkilata başlamış hökumətimiz də yeni təməli qurulan bir bi-

naya bənzər. Əgər gələcəkdə möhkəm bir binaya, əsaslı bir təşkilata, möhkəm bir hökumətə sahib olmaq istərsək, onun təməlinin möhkəm olmasına cümləmiz əl birliyi ilə, dil birliyi ilə, ürək birliyi ilə çalışmalıyıq. Həm də nasıl? Yılmaz, bıqmaz, usanmaz bir həvəslə...

Kim çalışmalı? Həman yalnız iş başında olan məmuriyyət sahiblərimi? Hər kəs kəndi ümuruna [öhdəsinə] aldığı vəzifəsinəmi çalışmalı? Xayırlı! Bin kərə xayırlı! Hər kəs, hər ziruh [canlı] çalışmalı, yalnız erkək deyil, qadınlar da çalışmalı, yalnız qadınlar deyil, uşaqlar da çalışmalı.

Mənim bu sözümə şimdihə qədər qadınların çalışmasına alıxmamış erkəklərimiz güləcəklər. Varsın gülsünlər, sözümlə həqiqət olduğunu az bir zamanda, həm də böyük dəlillərlə sübut edə bilərəm. Sonra kəndiləri də düşünüb sözümə haqq verərlər ki, qadının da cəmiyyəti- bəşəriyyətdə və aləmi-səy və əməldə bir mövqeyi vardır.

Şimdihə qədər zülüm və istibdad altında əsir düşmüş qadınlar şimdihə hüquqlarını tələb edir və qismən də istehsal etmişdir [əldə etmişdir]. İslamiyyət qadına hər dürlü hüququ vermişdir, heç bir haqq yoxdur ki, qadına verilmiş olmasın.

İslamiyyətdə qadın cəmiyyətdə daxildir. İslamiyyətdə qadın çalışmaq səlahiyyətini haizdir [daşıyır]. Zaman qadına haqqını, mövqeyini iadə edəcəkdir [qaytaracaqdır]. Bu, müqəddərdir [qaçılmazdır].

Hal-hazırda belə biz qadınların lehinə bulunanlar çox-çoxdur, şimdihə qədər qadınlar haqqında əsirgənməyən zülümlərə qarşı qadın məzlumdur. Əgər

bu gün qadında bəzi uyğunsuz əhval bulunarsa, qəbahət kəndisində deyil, dərununa vəz olunduğu mühiti-ictimaiyyətdədir [içinə atıldığı ictimai mühitədir]. Hanı qadının tərbiyəsində hümmət edən cəmiyyət? Hanı qadınların təkamülü üçün güşadına [açılmasına] məcburiyyət hasil olan müəssəsət [qurumlar]?

Bununla bərabər, müsəlman qadınlarının aralarında fazilətün-nisa [fəzilət sahibi qadınlar] az deyildir.

Qadın olduğum cəhətlə, qadınların hər halından xəbərdaram. Qadınlarımızda böyük bir qabiliyyət görürəm. Əgər təhsili-mükəmməl əsasi-məcburi [məcburi prinsip] olub bir az qadınlarımız üçün çalışılsa, mədani-iftixarımız [qürur mənbəyimiz] olacaq nə böyük qadınlar, nə şöhrətli ədibələr, nə müşfiq [şəfqətli] validələr, nə xeyirli mürəbbiyələr [tərbiyəçilər] çıxar! Əlimizdəki məadindən [mədənlərdən, qaynaqlardan] istifadə etmək yolunu bilməyir və ya düşünməyir, daha doğrusu nəzəri-etibara almaq istəməyiriz. Xilqətin meydana gətirməyə müvəffəq olduğu ən böyük gözəlliyi qapayırıq, istibdadın cəzasını çəkiz.

Daha vaxtdır. Vaxtdır ki, erkəklərimiz eylədikləri zülümləri düşünüb və o üzdən millətimizin çəkdiyi zərərləri görüb peşman olsunlar. Və keçmiş zərərləri qapamaq üçün şimdihə hər şeydən əvvəl, hər işdən lazımlı qadınların səlahiyyətini mülahizə ilə onların [onların] qeydinə qalsınlar. O xüsusda komissiyalar seçib, cəmiyyətlər təşkil etsinlər. Qadınlarımızın təalisi [ucalması], millətimizin nicatı üçün nə lazımsa, ona çalışsınlar.

Böylə olan surətdə, nə üçün qızlarımızı layiq olduqları mövqeyi-ictimaiyyə

çıxarmaq üçün onların tərbiyeyi-ümumiyyətinə baxmayalım?

Əgər xilafgirlərimiz [zidd fikirdə olanlar] deyərsə ki, qadın zəfi [zəifliyi] etibarilə erkək ilə rəqabət edəmməz, biz də təcrübəsini yapaalım. Ətrafda yapılmış təcrübələr bizə göstərir ki, bir çox xüsusatda qadın erkək kimi çalışa bilər. Xüsusilə diqqətə, zövqə, səbrə mütəvəqqif [bağlı] olan işlərdə qadınlar daha ziyadə müvəffəq olar.

Ticarətdə, dəftər tutmada, ümuri-xeyriyyətdə [xeyriyyəçilik işlərində], sənayeyi-nəfisədə [incəsənətdə] qadınlar cinslərinin istedadını isbat etmişlərdir. Uzağa getməyelim: Dərsədətdə [İstanbulda] müharibə dolayısı ilə əksər qadınlar, xanım qızlar məmuriyyətlərə girmiş olduqları məlumdur. Onlardan şəxsən bir çoxlarından məmuriyyətlərinin nə cür keçdiyini sual eylədim. Aldığım cavabların həpsi razılıqlarını, hətta həvəslə məmuriyyətə davamlarını söyləyirdilər. Hətta “Xanımların Təali [Ucalmasına] və Tərəqqisinə Çalışan Ünas [Qadın] Cəmiyyəti” məmuriyyətdə bulunan xanımların, məmuriyyətlərinə nasıl davam etdiklərini mənbələrdən sual etdikdə, şimdihə qədər erkəklərdə görülməyən bir şövq və həvəslə davamda bulunduqlarını kamali-məmnuniyyətlə bəyan etmişlərdir.

Hələ şanlı mühərrirlərimizdən Cəlil Nuri bəy Türkiyənin türk xanımlarına xitabən Rusiyada yaşayan türk xanımları haqqındakı məqaləsində:

“Rusiyada müsəlman qadınları eyi bir yol almışlardır. Bu məmləkətdə müsəlman qadınları təsəttür [çadrayla örtünmək] bilmədikləri halda, heç şübhəsiz bizim qadınlarımızdan iləridədirlər. Deyə

bilərəm ki, ən mütərəqqi müsəlman qadınları Rusiyadadır. Rusların ağıza alınmaz əxlaqsızlıqları, tərəddiyyəti [mənaevi geriləməsi, soy-kökünü itirməsi] içində müsəlman həmsirələrimizin [bacılarımızın] səlabəti-əxlaqiyyəsi [əxlaqi mətinliyi] şayani-təqdisdir [sitayışə layiqdir]. Bu üsulu bir az daha yaxından, bir az daha ciddiyyətlə tədqiq etməliyiz. Vaqəən [doğrusu] ora nisvanı [qadınları] da arzu edilədiyi dərəcədə mütəkamil [kamilləşmiş] ədd [hesab] olunammazlarsa da, istehsal edilən [əldə edilən] nəticə yenə şayani-təqdiridir [təqdirəlayiqdir].

Əcəba, Rusiyada islam qadınları böylə üsullara təməssül etdikləri [müraciət etdikləri] üçün süqutmu etdilər? Əbədə [qətiyyəni yox]! Zənn edirəm ki, oranın üsuli-təsəttürə qeyri-vaqif müxəddərati [ismətli, təmiz qadınları] ilə şu köhnə Bizansda çarşafın məəlkərahə [istəməyə-istəməyə] qapadığı bəzi qadınlar beyində [arasında] külli fərq vardır.

Mədəniyyəti-sinaiyyənin [sənaye mədəniyyətinin] qadın həyatına təəllüq edən [aid olan] cəhətlərini iqtibas etməkdə [almaqda, götürməkdə] tərəddüd etməyəlim. Tərzi-müaşirət və məişətin [birgə yaşayış və məişət tərzinin] bəzi ümumi nöqtələri vardır ki, bunlar Avropada da, Amerikada da birdir.

Oralarda qadının mövqeyi-ictimaiyyəti bizimkindən yuxarı olarsa, əlbəttə, məmləkətimizdə uyğunsuzluqlar çıxar. Əlbəttə, bu hal məfasidəni mövcub olar [fəsadlıqlar əmələ gətirər]. Onun üçün “ibtidai” bir cəmiyyət olmaqdan qurtulmalıyıq. Zətən şəriətimiz qadın cəmiyyətini ibtidai deyil, ciddən “nəhai” bir hala qoymuşdur.

Erkəklər nə qədər təkamül edirlərsə etsinlər, qadınlar da onlarla mütəvaziyən [paralel] iləriləməzlərsə, iş yarıda qalar, tamamən təməddün edəmməyiz [mədəniləşə bilmərik].

Dünyada erkəklərinin tərəqqi edib də, qadınlarının hali-tədennidə [geridə, alçaqda] qaldığı bir millət yoxdur. Qadın başqa, erkək başqa bir millət olammas. Bir millətin nisfi-müzəkkəri [kişilərdən ibarət olan yarısı] nisfi-müənnəsindən [qadınlardan ibarət olan yarısından] müstəqil yaşayammas. Qadın erkəyi, erkək qadını ikmal [bütövləşdirər; kamilləşdirər] və tamam edər.

Bu əsrdə siyasətdə olduğu kimi, müəşirətdə də [bircə yaşayışda da] istibdad qabil deyildir. Hər yerdə qadınların səviyyəsi is'ada [yüksəldilməyə] çalışıldığı halda, biz bizimkilərin mərtəbəsini ələhalə [olduğu kimi] ibqə edəmməyiz [saxlaya bilmərik]. Edərsək, qadınlarımız bu mərtəbədə daha aşağıya enərlər.” – demişdir.

Biz də üzərimizdə olan bütün qüsurları, qəbahətləri istibdadın üzərinə həml edirdik [yükləyirdik]. İştə, istibdad yıxıldı, hökumət əlimizə keçdi, Məclisi-Məbusan təşəkkül etdi, cəmiyyətlər çoxaldı, hər kəs böyük mövqelərə çatdı. Fəqət qadınların halı yenə “əski tas, əski hamam” halında qaldı. Bütün cəmiyyətlərin möhtərəm üzvlərinə üzümü tutub deyirəm: Qadınları yetişdirəlim, tarixə, zəmanəyə, ictimaya [cəmiyyətə] hazırlayalım ki, hökumətimizin qəvi [möhkəmliyi] və mətinliyi üçün zükürən və ünəsən [kişili-qadın] əl birliylə, dil birliylə, ürək birliylə çalışalım.

Şəfiqə Əfəndizadə

TƏTİL VƏ İŞĞAL ORDUSU HAQQINDA

Bu son günlərdə Bakıda olduqca şayanı-əhəmiyyət məsələlər çıxdı. Bunlardan biri Bakı Əmələ Konfransının tətil elan etməsi, digəri də ingilis işğal ordusu tərəfindən böylə bir zamanda bəyannamə buraxılmasıdır.

Birinci məsələ, əsasən, çoxdan gözlənen bir məsələ idi. Çünki mart ayında Fəhlə Konfransının təşəbbüs edib də müvəffəqiyyətsiz qalan zabastovkası, ikinci bir təcrübəyə qədər intizar etmək [gözləmək] lüzumunu bu zabastovkalara ixtar [xəbərdarlıq] etmişdi.

Digər tərəfdən, Fəhlə Konfransı islam sosialistlərini də bir dərəcəyə qədər cəlb etmiş və iqtisadi mətalibin [tələblərin] mühiqq [haqlı] bir keyfiyyət olduğuna dair onlara da bir qənaət vermişdi. Bu aralıq Parlamanda mali bir məsələ müzakirə edilərkən, türk sosialistləri pul buraxılması əleyhində bəzi nitqlər söylədikdən, pul yerinə Bakı-Astraxan yolunun açılmasını əhəmiyyətlə təklif etdikdən və ingilislərə də ayda 30 milyon borc verilməsinə zidd getdikdən sonra az-çox məsələ kəşf edilmişdi.

Filhəqiqə [doğrudan da], türk sosialistləri rus bolşeviklərinin hər hərəkətinə uymamış bulunurdular. Fəqət bu cəhət aydın bulunurdu – bu da islam sosialistlərinin son zamanlarda qüvvət etibarilə böhranlar içərisində bulunmaları idi. Türk sosialistlərinə istinad edəcək bir qüvvət lazım idi. Bu qüvvət daxilə çətin buluna bildiyi halda, xaricdə hesabsız idi.

Məsələni daha doğru təhlil edə bilmək üçün əsil rus Fəhlə Konfransına

nəqli-kəlam etməliyiz [sözü gətirməliyik].

Fəhlə Konfransı son zamanlarda görürdü ki, Azərbaycanın əhvali-daxiliyyə və siyasiyyəsi getdikcə düzəlməkdə, milli bir idarə və hökuməti tənzim edərək ciddi bir mövcudiyyət göstərməkdədir. Filhəqiqə, sosialistlər və bolşeviklərin ən çox təkrar etdikləri şey – hər millətin kəndi hüququna sahib olması və müqəddəratını bizzat [şəxsən] təyin etməsidir. Bu müqəddəs şüar yalnız sosialistlər və bolşeviklərin inhisarları altında deyil, hər əqli-səlim [məntiq] sahibi bir adam üçün də mübəccəl [əziz, uca] və məsud bir keyfiyyətdir. Fəqət sosialist və bolşeviklər bu şüar önündə o qədər gurultu etmişlər, o qədər ifratlara getmişlər ki, artıq onlar üçün bunun qiymət və əhəmiyyəti qalmamış kimidir. Onlara qüvvət lazımdır, öylə qüvvət ki, Afrika vəhşiləri, Hindistan “fəqir”ləri də olsa, ancaq təxribat yapmaq surəti ilə yararlıqları olsun. İştə bu qədər.

Onlar bu vəhşi qüvvəti Azərbaycanda bulmaqdan ümidlərini kəsmişlər kimi idi. Fəqət ara-sıra yek-digərlərinə [bir-birlərinə] bir hesab pusulası [hesab kağızı] təqdim edərək, türklərdən nə qədər qüvvət bulacaqlarını ölçüb-biçməkdə idilər. Digər tərəfdən, Avstriya və Almaniyada bolşevik inqilabının çıxması bunların xəyalatında cürbəcür fırtınalar doğurmaqda idi. Türk sosialistləri ilə də dost idi, lakin dostluqları şu surətlə idi: türk sosialistləri daxilə yardım edəcəklər, rus bolşevikləri də islam sosialistlərini xaricdən qüvvətləndirəcəklərdi. Nəhayət, müqavilə mövcubincə [əsasında] iş olmuşdu. Parlamandakı türk sosialistləri bir tərəfdən Hacı-Tərxan [Həş-

tərxan] yolunun açılmasını istəyir, digər tərəfdən də Fəhlə Konfransı “iqtisadi” tələblərini ortaya qoyaraq tətil üçün hazırlanırdı. İşin həqiqəti böylə idi. Yəni adi bir həyat mübarizəsinin qanunu amil olurdu.

Fəhlə Konfransının tətili idarə edən komitəyə Parlamanda bulunan bir məbus da daxil olmuş, o da Nərimanov və Vəzirov sərgüzəştini kəndi üzərində təcrübə etməyə girişmişdi. Hasili, hazırlıqlar bu surətlə olduğu zaman türk əmələ və demokratiyası mənafeyini dərk etmiş bulunur, çürük taxtaya ayağını basmaq istəməyirdi. Nəhayət, zabastovka elan edildi. Acgözlü macəracular [avantüristlər] bu müvəffəqiyyətə nail olacaqlarına əmin olmuşlardı. Bir gün, bir gecə bütün şəhər telefonsuz və elektriksiz qalmışdı. Çurayev rahat bir nəfəs almış, Roxlin öz hümmətli və həqiqətən əzablı məsəsinin [işinin] mükafatını gözləmək üzərə idi. Əzimzadə, Ağazadə və sairələr də Azərbaycan müqəddəratına barmaq sallamağa başlamış, bəyannamələr çıxmış, böyük yoldaş Leninin “Bizə istiqanlı qəhrəmanlar lazım deyil, lazım olan inqilabçı işçilərin dəmir səfləridir” kəlamını elan etmiş, vəlhasil, səfərbər halına girmişlərdi.

Məqsədləri nə idi? İqtisadi bir tələb mi? Xayı. Başqa iş var idi. Başqa iş olduğunu şununla da isbat etmək olar ki, məsələn, Hacı-Tərxan yolu açılar da, oraya neft gedərsə, əcəba, bu neft bolşeviklər tərəfindən sosializatsiya edilməyəcəkmi idi? Bu, bir. Bolşeviklər hələ də kapitalizmlə fəqərəyi-kasibə mənafeyini uyuşduramıdıqları halda, əcəba Bakı ilə rus bolşevik məmləkətlərində ticari

bir münasibət və təbii bir iqtisad yolunu təmin edə bilərlərmi idi?

Çünki hər gün bolşevik diyarından gələn xəbərlər göstərir ki, oralarda iqtisadi və mali böhranlar bütün qüvvəti ilə davam etməkdə və Lenin hökuməti ancaq hərbi ilə məşğul olmaqdadır. Demək ki, Bakı bolşevikləri üçün ancaq üzlərinə həsrət qaldıqları rus mövcudiyətini təmin etmək, Leninlərlə qucaqlaşmaq arzusundan başqa bir şey yox idi.

Təbii, nasıl rus bolşevikləri Rusiyanı yağma edirlərsə [talayırlarsa], bu yağmagərlikdən məhrum qalan Bakı bolşevikləri həsəd və qibtə içərisində yaşamaqdansa, hərəkət göstərməyi və Azərbaycana qarşı bir ixtilal yapmağı gözə aldırımlar və marş borusunu çalmışlardı.

Türk sosialistlərinə gəlincə, onlar Lenin kimi bütün həyatını Avropada zəhmətlər, məşəqqətlər içərisində keçirmiş bir simanı kəndi aralarında bulmadıqlarını bilirlər və rus bolşevik və sosialistlərinin tələbəliyini qəbul etməyi bilməcburiyyətə hiss edirlərdi. Artıq burada onlar qazanacaqlarmıydı, yoxsa qeybmi edəcəklərdi? Bilmirlərdi. Bir təcrübəyə girişir, bütün həyatları əlim təcrübələrlə keçdiyi halda, yenə Leninin “Məğlub olsan da, qalibyyət üçün çalış” şüarını mənimsəyirlərdi, çünki türk sosialistləri üçün yalnız fikri bir mövcudiyət kafi gəlməyir, həyatda göstərmək lazım gəlirdi. O həyatı isə xaricdəki qüvvətlərin lütfündə görürdülər.

İştə, bu siyasi tətil böylə olmuşdu. Fəqət onların istədikləri kimi olmadı. Türk əməlləri iş və güclərindən ayrılmadılar. Zira türk əməlləri çoxdan mə-

nafeələrini bilmiş və Mart hadisəsindəki həzin fəlakəti bütün acılığı ilə dadmış idi. Bir daha qapana girmək böyük bir fəlakətə daha uğramaq idi. Onun üçün də rus əməlləri sərsəriyanə Bakı küçələrini gəzərkən, müsəlman əməlləri makina başında, dəstgahın önündə hərəkət və fəaliyyətini dayandırmamışdı.

Yaşasın müsəlman əməlləri!

Bu əsnada idi ki, ingilis işğal ordusunun Zaqafqaziya bir bəyannaməsi çıxdı. Bəyannamə əski olmaqla bərabər, əhəmiyyəti haizdir [əhəmiyyət daşıyır].

Əcəba “işğal ordusu” nə deməkdir? Bunun siyasi mahiyyəti nədir?

Bu xüsusda qətiyyətlə bir şey deyə bilməyəcəyiz. İngilis tarixi-siyasisində Hindistan, Misir, Tunis kimi yerlər ibtidada [əvvəlcə] böylə “işğal ordusu” altında olduğu elan edilmiş və o tarixdən etibarən ingilislər o yerlərdə yerləşmişlərdir.

Fəqət əsri-hazırda ingilis işğal ordusunun hədəfi başqadır. Belçikanı işğal edən ingilislər almanlarla hərbi etmək üçün bu işğala lüzum görmüşlərdi.

Digər tərəfdən, ingilis işğal ordusu Almaniyə və Avstriyanın bəzi yerlərini tutmuşdur. Bittəb [təbii olaraq], bu keyfiyyət sülhün nəhayətinə qədər olub, ondan sonra o ərazinin müqəddəratı təəyyün edəcəkdir [müəyyənləşəcəkdir].

Lloyd Corcun Avam və Lordlar Kamerasındakı bəyanatı dəxi göstərir ki, ingilis işğal ordusu Sülh Konfransının qərarlarına qədər davam edəcək, ondan sonra qaldırılacaqdır. Lloyd Corc işğal ordusunun Rusiya və Zaqafqaziya millətlərin hüququnu mühafizə etmək kimi müqəddəs bir vəzifə ilə mükəlləf olduğunu da söylədi. Demək ki, işğal ordusu

yeni bir şey deyildir. Ancaq indi yenidən elanına lüzum görülmüşdür. Əcəba, bu nə üçün?

Son zamanlardakı bolşevik hərəkəti, tətili-ümumi kimi əhval ilə əlaqədar olub da, bir növ nümayiş qəbilindən bir şey olmasın?

General Milnin elanında görülür ki, Zaqafqaziya ancaq mütarikə şəraitində mövcubincə [atəşkəs şərtlərinə əsasən] Türkiyədən alınmışdır. Yəni rus hakimiyyəti feilən tanılmayıb. Ancaq türk hakimiyyəti-siyasiyyəsinə varis olunduğu yazılır. Bundan da şu nəticə ki, Rusiya zamanında təyini-müqəddərat edəmməyən Zaqafqaziya millətləri Türkiyə hakimiyyəti-siyasiyyəsi zamanında elani-istiqlal etmişlər və türklərin buraxdığı vəziyyət (statuko) ingilis işğal ordusu tərəfindən qəbul və təsdiq olunmaqdadır.

İştə, bu məsələni biz böylə təhlil edərək, Bakıda Savdepiya hökumətinin səfərxanasını təsis edən rus bolşevikləri üçün türk hakimiyyəti-siyasiyyəsi zamanındakı statukonun kəndiləri üçün əsla dəyişmədiyini əlavə eyləməliyiz. Şu halda onların gurultu və patırdılarına nə ingilis işğal ordusu təhəmmül edə [dözə] bilər, nə hüquq və istiqlaliyyətini əldə etmiş Azərbaycan!

Ə. H.

TƏTİL ƏTRAFINDA

Sırağagün tətili-ümumi bitməsi münasibətilə Hürriyyət meydanında və Çorlu-qorodda Nobel və Şibayev zavodlarında böyük mitinqlər tərtib edilmişdir. Mitinqlərdə söyləmiş olan natiqlər əhval

haqqında məlumat verməyi buraxıb, adi provokasiyada davam etmişlərdir. Böylə ki, onlardan Mikaelyan deyilən birisi həmin tətilin xaçpərəstlərlə müsəlmanların mübarizəsi olduğunu söyləmişdir. Buna etiraz olduqda, o, sözünü geri almışdır. Mitinqlərdə bütün “Müsavat” firqəsindən şikayət etmişlərdir. Mitinqlərin hamısında “Müsavat” firqəsi tərəfindən Səməd Əliisgəndərzadə ilə Yusif İbrahimi böyük çətinliklə nitqlər söyləyib, müxalif natiqlərə cavab vermişlərdir.

Sabunçu kəndində

Sabunçu kənd camaatı və orada yaşayan başqa əhali tərəfindən ictimai dəvət edilib [iclas çağırılıb] tətil haqqında müzakirə etdikdən sonra həmin tətilin Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğunu nəzərə alaraq var qüvvə ilə tətilin əleyhinə və hökumətin mühafizəsində xidmət edəcəkləri təhti-qərara alınmışdır.

- Mantaşovun müsəlman əməlləri ümumi bir iclas dəvət edib, tətilə iştirak etməyib var qüvvələri [ilə] hökuməti müdafiə və mühafizə edəcəklərini təhti-qərara almışlardır.

- Maslov, Şatin, “Bakinski dok”, Abdullayev, Dadaşov, “Zaqafqaz-Merkuri”, “Obşestvo Mexanik”, “Sudamotor” və qeyri masterskoyların [emalatxanaların] müsəlman əməlləri ümumi mitinq dəvət edərək tətilin Azərbaycan istiqlaliyyəti əleyhinə olduğunu təyin ilə ona iştirak etməyib, var qüvvələri ilə hökuməti müdafiə edəcəkləri haqqında qətnamə çıxarmışlardır.

- Tətilin axırıncı günlərində Bibiheybətə Tağıyev fabrikasında və ümum mədən dairələrində müsəlman əməllərinin ümumi iclasları vəqə olub, bundan sonra dəxi istiqlaliyyət əleyhinə olan siyasi tətillərə iştirak etməyəcəklərini təhti-qərara almışlardır.

- “Müsavat” firqəsinin mədən dairəsindəki mərkəzi şöbəsində ümumi iclas vəqə olub, tətil haqqında bir çox mühüm məsələlər müzakirə və həll edilmişdir.

- Müsəlman şofərlərinin ümumi iclası vəqə olub tətil haqqında müzakirə edildikdən sonra heç bir vəchlə ona iştirak etməyəcəklərini qərar ilə var qüvvələri ilə hökumətə xidmət etmək haqqında qətnamə çıxarıb və kəndi tərəflərindən Mustafa Hacı İbrahim oğlunu nümayəndə intixab etmişlərdir [seçmişlər].

- Bakı dəmiryol deposu və baş məstərskoyda müsəlman əməllərinin böyük bir mitinqi vəqə olub, tətilə heç bir vəchlə iştirak etməyəcəklərini bəyanla, bu barədə qətnamə çıxarılmışdır. Mitinq nəticəsində 9 nəfərdən ibarət bir heyət intixab edilmişdir.

MƏTBUAT VƏ TƏTİL

Son tətil, şübhəsiz ki, paytaxtımız həyatında mühüm siyasi bir hadisə idi. Xüsusən tətilin müvəffəqiyyətsizliklə qurtarması həm hökumətimizin qətiyyəti, ciddiyyət və fəaliyyəti, həm camaatımızın, xüsusən fəhlələrimizin idrakinin dərəcəsini göstərmək üzrə bir nümunə təşkil edir. Böylə mühüm bir

hadisənin müxtəlif siyasi firqə və təşkilatlara necə təsir bağışladığını mətbuatdan öyrənəlik.

Sosial-demokrat menşevik qəzetəsi olan “İskra” bu münasibətlə yazdığı baş məqaləsində: *“Tətil müvəffəqiyyətsiz qaldı. Demokratiya məğlub və ricətə [geri çəkilməyə] məcbur oldu.”* deyərək böylə məğlubiyətin səbəbini haqlı olaraq türk-Azərbaycan fəhlələrinin onlardan ayrılmasında və haqsız olaraq guya “Müsavat”ın və hökumətin təzyiqində görərək deyir ki: *“Bununla bərabər fəhlələrin öz arasında daxili səbəblər olmasaydı, bu tədbirlər fayda verməzlərdi.”*

Biz “İskra”nı inandırırıq ki, nə qədər ki onlar Azərbaycan-türk əməllərinin mənafeyini gözləməyib onların rəyini nəzərə almayırlar, şübhəsiz, həmişə böylə olacaqdır.

Həman daxili səbəbləri sonraya buraxaraq qəzetə yazır ki:

“Bu səbəblərdən təkrar və müfəssəl bəhs edəcəyiz. Zira fəhlələr bu tətildən dərsi-ibrət almaldırlar ki, gələcəkdə bir daha böylə xətalari işləməsinlər. Bu tətil göstərdi ki, sinif düşmənləri ilə mütəşəkkil və müntəzəm mübarizəni necə aparmaq lazımdır və necə lazım deyildir. Və gələcəkdə füqərayi-kasibə [proletariat] öz müqəddəratını daha düşüncəli, daha ayıq və daha təcrübəli rəhbərlərə tapşırılmalıdır.”

Əlbəttə, iskraçılar istərlər ki, füqərayi-kasibənin cilovu həmişə “təcrübəli” Roxlin və sair menşeviklər əlində olsun. Amma, bizcə, Azərbaycan fəhləsinin cilovu Azərbaycan (türk) demokratiyası əlində olmalı və hər işdə türk fəhləsi ilə hesablaşmalıdır.

Axırda qaliblərə nəqli-kəlam edərək [sözü gətirərək] “İskra” yazır ki:

“Amma qaliblər dəxi müvəqqəət qələbələrinə sərməst olma[ma]lıdırlar. Fəhlə Konfransının qaldırdığı məsələlərə və fəhlələrin tələblərinə bilatəxir [dərhal] əməl edilməlidir. Ən yaxın zamanda əməl edilməzsə, fəhlələr səflərini dəyişərək yenidən mübarizəyə başlamalı olacaqlardır.”

“İskra”nın hədələməsi artıqdır. Səf nə qədər dəyişsə də, Azərbaycan mənafeyi dəyişməz. Fəqət bunu da bilməlidir ki, Azərbaycan hökuməti həmişə fəhlənin haqlı tələbinə əməl edir və mənafeyini nəzərdə tutur. Çünki Azərbaycan hökuməti cahangir [imperialist] bürokratlardan deyil, həman demokratiya içərisindən çıxmış demokratlardan mütəşəkkildir.

Eyni münasibətlə “İctimaiyyəni-inqilabiyyəni” [Sosialist-inqilabçılar] firqəsi mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Znamya truda” tətilçilərin məğlubiyəti səbəbini başqa yerdə arayaraq deyir ki:

“Mübarizənin qəti bir anında milli firqələr geridə qalmış fəhlələrdən (yəni türklərdən) bilistifadə [istifadə etməklə], onları bütün füqərayi-kasibədən ayırdılar və onlara göstərdilər ki, guya Mart hadisələri yenidən hazırlanır və bu mübarizə Azərbaycanın milliyyət və istiqlalıyyəti əleyhinədir.”

Znamyaçılar əmin olsunlar ki, türk fəhlələri artıq öz mənafe və dostlarını yaxşı tanımışlardır və onlar öz milli və siyasi mənafeələrini heç vaxt yalançı çöhrək vədlərinə satmayacaqlardır.

Həman məqalənin axırında qəzetə bizi hədələməyə başlayaraq yazır ki:

“Mübarizə hələ qabaqdadır və başlamış olduğumuz mübarizədə düçar olduğumuz müvəqqəət müvəffəqiyyətsizlik bizi qorxutmaz. Tətil qurtardı, demokratiya gərək müntəzəm bir surətdə işə başlasın. Bununla bərabər biz tələb edirik ki, hökumət həbs edilmiş siyasi xadimləri bilatəxir [dərhal] azad etsin.”

Yəni hökumət onlara desin, yaxşı eyləyirsiniz, cavan bir dövlətin binasını qazıyırsınız. Gedin təzə plan hazırlayın.

Bitərəf ermənilər qəzetəsi olan “Naşə vremya” isə məsələyə ayrı bir nəzərlə baxaraq, Hacı-Tərxana [Həştərxana] neft göndərildiyi təqdirdə ac-çıplaq və xəstə Rusiyanın bizə heç bir şey verə bilməyəcəyini və biləks [əksinə] yol açılaraq bolşeviklərin ayaq açma biləcəklərini qeydlə deyir ki:

“Hələ bundan əlavə, hərc-mərc içində acından həlak olan Savdepiya ilə münasibət Azərbaycan üçün fəna nəticələr verə bilərdi. Böylə ki, Azərbaycanın son sərvəti olan nefti çəkib ac Savdepiyanın doymaz qarnını doldurduqdan sonra, rusiyalılar onsuz da zəif və möhkəmlənməmiş olan dövlətimizin əsasını dağıda bilərlər. Və pək təbiidir ki, Zaqafqaziyanın əsl fəhlə əhalisi (türk-islam əməlləri) ilk dəfə və bütün şiddəti ilə hiss etdilər ki, onlar Zaqafqaziyanın mənafeyini nəzərə almayıb məmləkətimiz üçün yabançı və kənar fikirlərlə çalışan bolşeviklərin getdikləri yol ilə gedə bilməzlər. Tətilin qurtarmasını ancaq təbrik etməlidir.”

TƏSSÜFLÜ BİR İTİK

Axıska və Ərdahan faciələrində düşmənin namərdanə bir surətdə hücum və təcavüzünə düçar olub əlim bir halda parça-parça edilərək öldürülən bir şəxs vardır ki, namusu, nəcabəti, qəhrəmanlığı ilə bütün Axıska və ərdahanlılar arasında nam buraxmışdır. Bu, Əfzəl bəy Musakiyevdir. Musakiyev vətəni Şimali Qafqazıyanı tərk edərək bir çox illər Ömər Faiq əfəndi [Nemanzadə] ilə bərabər Axıskada çalışmış və çalışdığı işlərdə sədaqət, iman, fikir və məsləkdə səbat kimi xislətləri mətin bir surətdə göstərmişdir.

Əfzəl bəy ağırbaşlı, incə düşüncəli, sülhərvər, xəluq [xoşxasiyyət] bir şəxs idi. Əksəriyyəni pulsuz, möhtac bir halda qaldığı zamanda yenə camaat işindən ayrılmamış, bütün axıskalıları arasında fədakarlığı ilə, mücahidəsi [səyi, mübarizəsi] ilə bəllənmiş idi. Öldü, fəqət onu tanıyan pək çox kimsələr onun xatirəsini saxlayacaqlardır.

Zavallının möhtac və kimsəsiz ailəsi qalmışdır. Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi və başqa müəssisələr onun Ərdahanın soyuq mahalında yaşlar, fəryadlar, ələmlər içərisində qalan ailəsinə yardım etsələr, ən savablı bir iş görmüş olarlar.

Allah Musakiyevə rəhmət etsin. Və bu şəhidə qarşı da bütün səmahətli [səxavətli] yoldaş və idarələrin ianədə bu-lunmalarını diləriz.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Dün Zavağzalını Obşestvenni sobra-

niyadakı [İctimai yığıncaqdakı] kinamoda [kinoteatrda] şəhər kontrolu tərəfindən xəyanət kəşf edilmişdir. Kinamoda Bələdiyyə İdarəsi və başqa bilet məxari-catını verməmək qəsdilə polisdə təsdiq edilməmiş kitabçalardan bilet satılmışdır. Tədabir [tədbirlər] sayəsində kinamo sahibinə bəratülqövl [protokol] tərtib verilməmişdir. Həman gün həman kontrol tərəfindən Ticarət Məktəbinin şagirdanı [şagirdləri] tərəfindən tərtib veriləcək müsəmirə [konsert] bileti satışına da mümaniət [mançilik] göstərilmişdir. Zira biletlər Bələdiyyə İdarəsində və polisdə təsdiq edilməmişdi. Məktəb müdiri öz öhdəsinə qəbul etmişdir ki, şəhər vergisi veriləcəkdir. Binaənileyh [buna əsasən], bilet satışı mümaniəti bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır].

Müsəlman tələbələrinin nəzəri-diq-qətinə

Bu gün mayın 15-də saat 4-də İkinci Zükur [oğlanlar] gimnaziyasında mü-lazim (praporşik) məktəbinə daxil olmaq istəyən müsəlman tələbələrinin iclası təyin edilmişdir.

Komissiya

İclasa dəvət

Cümə günü “İttihad” məktəbində Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyanın ümumi iclası olacaq. Məramnamə təsdiq olunub, heyəti-idarə intixab ediləcəkdir [idarə heyəti seçiləcəkdir]. Bu iclas ikinci dəfə dəvət olduğuna binaən [görə], hər [nə] qədər üzv gələrsə, qanunidir.

Yeni vergilər

Maliyyə-Büdcə komissiyası Bakı qu-

bernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, 1919-cu il üçün vergilər təyini haqqında siyahı və lazımı məlumat təqdim edilsin.

Elektrik mövqifinin mühafizəsi

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatorundan rica etmişdir ki, Belı-qorod və Balaxanıda elektrik mövqiflərini [stansiyalarını] mühafizə etməkdən ötrü lazımı və ciddi tədbirlər ittixaz edilməklə [tədbirlər görülməklə] bərabər, həman mövqiflərə süvari və piyada əsgərlərdən ibarət bir mühafizə dəstəsi təyin edilsin.

Məşqət kəndlilərinin şikayəti

Məşqət [Maştağa] kəndliləri “Müsavat” firqəsi vasitəsilə Bakı qubernatoruna bir ərizə təqdim edərək həman kənddə olan polis nəfəratından nəhayət-də narazı və rəncidə [incik] olduqlarını bəyanla, onların tezliklə qulluqdan əzli [kənar] edilmələrini rica edirlər.

Rus milli komitələrinin ictimasi

Bakı Rus Milli Komitəsi Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, iyunun 1-də Tiflisdə Zaqafqaziyada yaşayan rusların və milli komitələrinin ictimasi [yığıncağı] vaqə olacaqdır. Bakı quberniyasında yaşayan rusların dəxi nümayəndələri dəvət edildiyindən, Zaqafqaziya Rus [Milli] Komitəsi tərəfindən Şamaxı və Quba uyezdlərinə əhaliyə məlumat verib, seçkilər icra etməkdən ötrü göndərilmiş olan nümayəndələrə lazımı müavinət [köməklik] göstərilməsini Komitə qubernatordan rica edir.

Yalan şayiələr haqqında

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatorun-

dan rica etmişdir ki, mətbuat və qeyri vasitələrlə əhali arasında yalan şayiələr buraxan şəxslər tezliklə təhti-məsuliyyətdə [məsuliyyət altına] alınmaqla bərabər tövqif [tutulunsunlar] və həbs edilsinlər.

Araz çayı körpüsünün dağılması

Daxiliyyə naziri məlumat almışdır ki, Araz Culfa-Bakı dəmiryolunun Sadaxlı mövqifi yaxınlığında olan körpüsünü su götürüb aparmışdır. Körpünü təmir etməkdən ötrü Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən mühəndis Kort göndərilir.

Nargin cəzirəsində

Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, Nargin cəzirəsində [adasında] bütün əşya və təmiratın Azərbaycan hökumətinə keçdiyindən, onları mühafizə etməkdən ötrü lazımı tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Ev sahiblərinin şikayəti

Bakıda Ev Sahibləri İttifaqı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, neçə vaxt bundan əqdəm [qabaq] təşkil edilmiş olan Həc [Müsadirə] Komissiyonu və şəhərin mühafizəsi üçün təşkil edilmiş olan xüsusi heyətə məzkur [adı çəkilən] ittifaq tərəfindən dəxi nümayəndələr qəbul edilsin.

Əsgəri xəstəxanalar

Hərbiyyə naziri qubernatoruna müraciətən, bu yaxınlarda Bakı şəhərində və Biləcəri, Hacıqabul mövqiflərində [stansiyalarında] bir əsgəri xəstəxana açılacağından, bunlar üçün münasib evlər axtarılmasını rica etmişdir.

Sentrodomun şikayəti

Sentrodom [Mərkəzi Ev Komitəsi] rəisi Bakı qubernatoruna müraciətən ev sahiblərinin kirayənişinlərlə fəna bir surətdə hərəkət və rəftarda bulunmalarından şikayət edərək, böylə ittifaqlarda [hallarda] polis məmurlarının kirayənişinlərə lazımi müavinətdə bulunmasını rica etmişdir.

Gömrüklər haqqında

Bakı gömrükhana müdirləri qubernatora müraciətən rica etmişdir ki, Ermənistan və Gürcüstan cümhuriyyətlərinə göndərilən mallara gömrük təyin edildiyindən, uyezd naçalniklər[in]dən hangi sərhədlərdə nəzarət məmurları təyin edilməsi lazım olduğu haqqında lazımi məlumat və bəyanat istənilsin.

Hadisat

- Qalkin xəstəxanasında müalicədə bulunan Haman Əmirəli oğlu bihuş olduğu halda ikinci mərtəbənin pəncərəsindən özünü ataraq ölmüşdür.

- Balaxanski küçədə Ağabala Qəhrəman oğlu ilə Həmid Əliəsgərov atışb, birinci ikincisini mauzer güllələri ilə ağır surətdə yaralamışdır.

GÜRCÜSTANDA

Zaqafqaziyanın istilasına haqqındakı elan Batum və Bakı küçələrində yapıdırılıb, Tiflisdə hələ nəşr edilməmişdir [yayılmamışdır].

Zaqafqaziyanın ingilislər tərəfindən istila edilməsi haqqındakı xəbər Tiflisdə məlum olduğdan iki gün sonra Gürcüs-

tan Məclisi-Müəssisənin iclası vaqə olmuşdur. Xariciyyə naziri Gegeçkori ələlümüm [ümumiyyətlə] Zaqafqaziyanın, xüsusən Gürcüstanın beynəlmiləl əhvalı haqqında müfəssəl məruzədə bulunmuşdur. Gegeçkori İtaliya heyətinin Tiflisə varid olması [gəlməsi] haqqındakı teleqrafı oxumuşdur. Gürcüstan Məclisi-Müəssisənin bu iclası xeyli gurultulu keçmişdir. Qəbul edilən qətnamələrdə ümid edilir ki, Gürcüstan hökuməti Gürcüstanın həqiqi istiqlaliyyətini mühafizə etmək üçün hər dürlü tədbirlər ittixaz edəcəkdir [tədbirlər görəcəkdir].

İtaliya heyətinin Tiflisə vürudu

Mayın 12-si səhər saat 11-in yarısında xüsusi qatarla Prins Spoleto-de-Savoya və polkovnik Qabba başda olmaq üzrə İtaliya heyəti Tiflisə varid olmuşdur [gəlməmişdir]. Bundan əlavə, heyətlə bərabər az bir miqdarda İtaliya əsgəri dəxi gəlmişdir. Bir neçə vaqon avtomobil gətirilmişdir. Qatar varid olan zaman Gürcüstan hökuməti nümayəndələri və əcnəbi heyətlər mövqifə [stansiyaya] cəm olmuşlar. İtaliya heyəti Gürcüstan ordusunun fəxri qaraqolu [qarovulu] tərəfindən istiqbal edilib [qarşılıb], musiqi çalınmışdır. Prins Savoyski və heyətin başqa üzvləri mövqif otaqlarına daxil olub Gürcüstan hökuməti nümayəndələri tərəfindən təbrik edilmişlərdir. İngiltərə komandanlığı da həmçinin mövqifdə isbatı-vücut [iştirak] etmişdir.

İtaliya drednotu

İtaliya drednotu “Roma” Batuma varid olmuşdur. Bu drednot axır vaxt Odesada idi.

- Batumdan gələnlərin rəvayətinə görə, Zaqafqaziyanı istila etmək üçün italyanlara mandat verilməsi haqqında Batumda elannamələr yapıdırılmışdır. 12 ilə italyanlara mandat verilmişdir. Rəvayətə görə, bu iş Fiumenin çex-slavlara keçməsi üçün Müttəfiqlərin İtaliyaya mükafat vermək arzusunda olduqları nəticəsidir.

- Tiflisdə dövrən edən [gəzən] şayiələrə görə, İtaliya əsgəri dəstələri Zaqafqaziyanın böyük şəhərlərində, o cümlədən Tiflisdə olacaqlardır. İtaliya ordusu varid olduğdan sonra guya ingilislər Zaqafqaziyanı tərk edəcəklərmiş.

ERMƏNİ MƏTBUATI

Daşnakların “Aşxatavor” qəzetəsi yazır:

“Müttəfiq hökumətlərin qələbəsi nəticəsi olaraq müvəffəqiyyətsiz qalmış Tələt-Ənvər və Sultanov, Xan Xoyskilərin ittihadı-islam və pantürk siyasəti özünə təzə-təzə yerlər tapır. İstanbuldan və hökumətdən qovulmuş yeni türklər sabiq ixtiyarlarını təzədən əllərinə keçirib talançı siyasətlərini genə də yürütməkdən ötrü özlərinə möhkəm istinadgahlar arayırlar. Konya dairəsində toplaşb və inqilabçı demokratiyanın müqəddəs şüarlarına bürünüb yeni türklər avam cəmiyyəti müsəlləh edərək [silahlandıraraq] onların qəlblərinə öz siyasi düşmənlərinin üzərinə ədavət toxumları saçırlar.

Onların bu xain siyasətlərinin əsərləri bizim hüdudumuzda nəticə bəxş etməkdədir. Böylə ki, burada onların tədbiri ilə guya azadiyi-milliyə əsasına

məbni olaraq [millətlərin azadlığı prinsipinə söykənərək] müxtəlif cümhuriyyətlər əmələ gəlir. Həqiqətən isə bu cümhuriyyətlər türk imperializminin birər vahələri olub, Zaqafqaziya hüdudunu aşb, məmləkəti xarabazar etməyə fürsət gözləyirlər.

Bilmərrə [heç; qətiyyətlə] əsassız əmələ gəlmiş bu cür cümhuriyyətlərin heç bir mənası olamayacağı cümləyə bəllidir. Onlar bu gün məhz ondan ötrü əmələ gəlmişlər ki, sabah yox olsunlar. Qars, Axalsix, Naxçıvan, Araz və qeyri bu kimi cümhuriyyətlər pişəzvəqt [qabaqcadan] gərək bizim aramızdan götürülsünlər.

Aldığımız məlumata görə, Qars hökuməti həbs edilib Batuma göndərilmişdir. Əks-inqilab bəndələri və onların müdirləri, türk mübəlləğləri [təbliğətçiləri] və müşəvviqləri [təşviqatçiləri] isə qaçıb dağılmışlar. Qars xüsusunda rəva görülmən iqdamat [addımlar, tədbirlər] bilatəxir [təxirəsalınmadan] Naxçıvan və qeyri cümhuriyyətlər barəsində gərək edilsin.

Madam ki, bu cür cümhuriyyətlər mövcuddurlar, zəhmətkeş camaat özünü əmin-amanlıqda hesab edə bilməz. Onlar nə qədər tez bərhəm olsalar [dağılsalar, məhv olsalar], Zaqafqaziyada sülh bir o qədər təmin edilmiş olar. Hal-hazırın yeganə tələbi budur.”

Ermənilər Zəngəzurdə əmələ gətirdikləri cümhuriyyətdən bir söz də olsun deməyirlər. Görünür ki, Zəngəzur cümhuriyyəti və Qarabağın hər bir erməni kəndində qurulmuş olan “cümhuriyyətlər” daşnaklar yuvası olduğundan, tənqiddən xaricdir. Əgər “Aşxatavor”, filhəqiqə [doğrudan da], sülh tərəfdarı isə Qarabağın daşnak bəndələrini cilovlayıb erməni kəndlərini onların əlindən xilas

etməyə və bununla asayiş bərpasına kömək etsin.

Arvad diş həkimi
M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Doktor
Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrazi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradı qapıdan.

8753

Doktor
Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan

naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor
M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrazi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi
S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çarşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçədə nömrə 6.

8710

Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi

M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Saleh Kərbəlayı Gülhüseyn oğlu Ağəli Ağayevə verdiyi notarialni vəkalətnamə bununla batil edilir. Bundan belə onun mən tərəfdən vəkalət etməyə haqqı olmayır.

8776

İtibdir

Balakişi Cəbrayıl oğlu Nardaran camaatının bez razreşeniyasını [icazənaməsini], 5 tay bez üçün bezin hesabını və Ərzaq Nəzarətinə verdiyi pulun qəbzini itiribdir. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

8773

Bağ icarəyə verilir

Şüvələnda bir bağ icarəyə verilir. Üç otaq, mətbəxanası ilə. Bağda meyvə də vardır. Hacığa bəy Sultanovun bağı. Şəraiti haqqında Suraxanski küçədə 219 nömrəli evdə Əliyevə müraciət etməli.

8774

Şəkililərin nəzəri-diqqətinə!

Həmin may ayının 16-da Parlaman dairəsində “Əhrar” fraksiyasının salonunda səhər saat 9-da Şəki Həmvətənlər Cəmiyyətinin ümumi iclası olacaqdır. Bilümm [bütün] şəkililərin təşrif gətirmələrini rica edəriz.

Müvəqqəti Komissiya

8772

Auksion salonu
“Zarya” və kompaniya

Kantor torq təriqi ilə [hərrac yoluyla] satmaqdan ötrü hər tövr qiymətli şeylər, mallar, abstanovkalar [ev əşyası, mebel] və qeyrilərini

qəbul edir. Qiymətli öz abstanovkalarını, qiymətli və qeyri şeylərini satmaq arzusunda olanlardan xahiş olunur bu adresə müraciət etsinlər: Mariinski küçə, nömrə 42. Telefon nömrə: 8-50.

Əvvəlinci torq mayıs ayının 23-nə təyin olunubdur. Sonra isə torqlar həftədə iki dəfə, yəni cümə və bazar günləri təyin olunacaqdır.

8775

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Elan**

səh. 201. “T-152” qəzetdə “521-T” kimi getmişdir.

Nadir şah Əfşar

səh. 201. “milli səhnəmizin zəhmətkeşi”: qəzetdə “milli səhnəmizin zəhmətini” getmişdir.

Xatimə

səh. 202. “bu sifətləri haiz olduğu”: qəzetdə “sifətləri” yerinə “sənətləri” getmişdir. “fikir-zikir edirdilər”: qəzetdə “fikir-fikir edirdilər” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 203. “Veymar” (yaxud Veymar Respublikası): Almaniya tarixində 1918-1933-cü illəri əhatə edən respublika dövrü.

Sülh ətrafında

səh. 203. “Kiao-Çao” [Kiautschou]: Çinin şərqindəki Şandun yarımadasının cənub sahilində, 1898-1914-cü illərdə mövcud olmuş Almaniya koloniyası. 1914-cü ildə Yaponiya tərəfindən işğal edilmiş, 1922-ci ildə Çinə qaytarılmışdır.

“Şandun” [Shandong]: Çinin şərqində əyalət. XIX əsrdə Almaniyanın maraq dairəsinə daxil olmuşdu.

Tətıl və işğal ordusu haqqında

səh. 209. “Bizə istiqanlı qəhrəmanlar lazım deyil, lazım olan inqilabçı işçilərin dəmir səfləridir.”: “Нам истерические порывы не нужны. Нам нужна мерная поступь железных батальонов пролетариата.”

səh. 210. “Avam və Lordlar Kamerasındakı”: Britaniya Parlamentinin İcmalar Palatası və Lordlar Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 211. “Savdepiya”: Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası nəzərdə tutulur.

Erməni mətbuatı

səh. 217. “yeni türklər”: Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif olan gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi “Jön türklər” (yaxud “Gənc türklər”) hərəkatı nəzərdə tutulur.

Cümə, 16 may 1919-cu il, nömrə 182

AZƏRBAYCAN*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 15 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 16 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

Hökumət Teatrosunda**Axşam tamaşası****NADİR ŞAH ƏFŞAR**

Milli səhnəmizin müqtədir və mahir xadimi və sabiq baş rejissoru mərhum Hüseyn Ərəblinin qəbri üstə abidə rəzk [abidə qoymaq] və biçiz [köməksiz] qalmış ixtiyar validəsinin məişətini təmin etmək və ehtiyacını rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 15-də 1337 sənə (mayın 16-da 1919-cu ildə) milli səhnəmizin zəhmətkeşi mərhum Hüseyn Ərəblinskinin ruhunu dərxatir [yad] etmək üçün Müdiriyyətin aktyorları tərəfindən mərhum Hüseynin sevdiyi “Nadir şah Əfşar” faciəsi mütəntən [təntənəli] surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşanın həm mənəvi və həm də maddi cəhətini nəzərə alaraq, Müdiriyyət, aktyorları ilə bərabər ümidvardır ki, möhtərəm camaatımız fəvqə məzkur [yuxarıda deyilən] məqsədə diqqət edərək həman günü işbu tamaşada

isbatı-vücut [iştirak] etməyə əhəmiyyət verməklə belə axırncı dəfə olaraq mərhumun ruhunu dərxatir və şad edərlər. Bununla əlavə olunur ki, bu tamaşada “Nadir şah” rolunu ifa edən məşhur artist Abbas Mirzə Şərifov mərhum Hüseynin öz səliqəsi ilə tikdirdiyi Nadir şah libasında çıxacaqdır.

Biletlər indidən cəmi aktyorların iştirakı ilə əldə və teatrın kassasında satılmaqdadır. Bu məqsədə ianə olunarsa, idarəmizdə (Qubernski küçədə nömrə 43) kamali-məmnuniyyətlə qəbul edilib ianə sahibinin verdiyi paranın qədəri və ismi qəzetlər vasitəsilə göstəriləcəkdir.

Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

ŞƏKİLLƏRİN NƏZƏRİ-DİQQƏTİNƏ!

Həmin may ayının 16-da Parlaman dairəsində “Əhrar” fraksiyasının salosunda səhər saat 9-da Şəki Həmvətənlər Cəmiyyətinin ümumi iclası olacaqdır. Bilümmum [bütün] şəkililərin təşrif gətirmələrini rica edəriz.

Müvəqqəti Komissiya

8772

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

12 mayıs

(keçən nömrədən mabəd)

General Miln[in] elanı haqqında Sosialist fraksiyası tərəfindən hökumətə verilmiş olan suala Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinin cavabı münasibətilə Əhməd Cövdət bəy söz alaraq şu nitqi irad edir [söyləyir]:

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Əfəndilər! Əlbəttə ki, bizim fraksiyamız hökumətə bu sualı verərkən bundan bir məqsəd vardı və təbii, əhəmiyyəti olmasaydı, bu sualı da verməzdi. Məəttəssüf [təəssüf ki], əhəmiyyəti vardır. Azərbaycanın camaat vəkilləri məmləkətdə nə kimi əhvalat cərəyan edərsə bilməlidir, ta ki bizim vasitəmiz ilə də camaat vəziyyəti anlasın. Burada Rəisi-vükəla buyurdular ki, elanın əhəmiyyəti qalmamışdır. Üç ay irəli İstanbulda çap olunmuşdur və texnik cəhətdən buraya gec gəlib çıxmışdır. Kaş öylə olaydı, əhəmiyyətsiz olaydı. Lakin zənn etməyiriz ki, əllərində bütün dəryalar və simsiz teleqramlar bulunduğu halda ingilis dövləti üçün texnik cəhət kağızların gec gəlməsinə bais olsun. Hərgah həqiqətən də bu elannamənin əhəmiyyəti olmasaydı, İngilis Komandanlığı onu yapıdırmazdı. Madam ki, vurulmuşdur, onda, əhəmiyyəti də vardır demək. Əgər Rəisi-vükəlanın buyurduğu kimi bu elan tətillə qarşı olsaydı, bu da həqiqətlə düz olmasın gərək, çünki biləks [əksinə], bu tədbir bəlkə daha da tətillin artmasına

səbəb oldu. Və bu da əgər yalnız tətillə üçün olmuş olsaydı, yalnız Bakıda vurulardı, daha Zaqafqaziyanın başqa yerlərində yapıdırmazdı. Fəqət, məlumatımıza görə, Tiflis istisna olaraq, Zaqafqaziyanın qeyri şəhərində də vurulmuşdur. Bu vaxta kimi ingilislər bu elannamələri saxlayıb indi isə yapıdırırlar.

Deməli ki, bir əhəmiyyəti vardır. Buna görə bizim də bu məsələyə əhəmiyyət verməyimiz lazımdır.

Elannaməyə keçmədən əvvəl ona aid bir neçə kəlmə danışmaq istəyirəm. Müharibə bir tərəfin məğlubiyyəti ilə qurtarandan sonra zənn olunurdu ki, qalib, məğlub və bitərəf dövlətlərin nümayəndələrindən ibarət Sülh Konfransı qurulacaqdır. Bir çoxları Sülh Konfransı qurulacaq da, o konfransda mübahisəli məsələlər də adılanə surətdə həll ediləcəkdir; bir çoxları Sülh Konfransından məzlum və məhkum millətlərin azadlığı və daha bir çox şeylər gözləyirdilər. Bütün cahən və bəşəriyyət gözləyirdi ki, bu qanlı müharibədən sonra qurulacaq Sülh Konfransı yeni yaşama əsasları düzəldib, dünya da yeni bir həyat dövrəsinə girəcəkdir. Lakin qəzetə oxuyub təqib edənlər bilirlər ki, neçə aydan bəri davam edən Sülh Konfransı bu şeylərə oxşayan bir şey ortaya çıxara bilmir. Bu Sülh Konfransı millətlər konfransı deyil, qalib və məğlubların Sülh Konfransı deyil, ancaq qaliblərin konfransıdır. Orada sülh şəraiti ancaq məğlub millətlərə təklif və diktə etmək üçün çıxarılır.

Bu günlərdə almanların nümayəndəsini oraya çağırırlar və onlara sülh şərai-

tini veriblər ki, 2 həftəyə ya qəbul və ya rədd etsinlər. Bir vaxt vardı ki, Vilson[un] 14 maddələrindən çox dəm vurulurdu. İndi isə onlar da həyata tətbiq olunmayıdır. Onun əvəzində isə, beş qalib dövlətlərin təklifləri ancaq ortaya qoyulub tətbiq olunur.

Bilirsiniz ki, millətlərin bəqası adında bir təşkilat düzəltmək fikri var idi. İndi aşkar olur ki, o da beş qalib dövlətin birliyinə dönübdür. Və teleqramların gətirdiyi xəbərlər də aydın göstərir ki, Sülh Konfransı dünyada yeni əsaslar və təbəddülata [dəyişikliyə] meydan verməyib, yaşadıqca köhnə imperalizm və burjuazni əsaslarını daha da möhkəmləndirmək və rahatlandırmaq istəyir. Yeni ölkələr qəsb edilir, yeni mandatlar paylanır. Türkiyə vilayətlərindən Suriyanın mandatını birisinə, Fələstin birinə, Ərəbistan, Misir birinə, Ermənistan birinə verilibdir. Demək onlardan sonra Zaqafqaziyanın da sırası gəlmişdir. Əgər Avropa Sülh Konfransı doğrudan da dünyada yeni əsaslar qurmaq istəsəydi, o vaxt cümlə millətlərin nümayəndəsini çağırıb ədalətli bir sülh yapa biləcək konfrans təşkil edə bilərdi. Fəqət, cahən imperialistləri bunu yapa bilməzlər və önümüzdəki faktlar da göstərir ki, həqiqət də böylədir. İndi burada qarşımızda İngilis Komandanlığı vardır ki, beş aydır onlarla münasibətdə bulunuruq. Rəisi-vükəla doğru söylədilər ki, ingilislər əvvəl dəfə buraya gəldikləri vaxt buraxılan intibahnamələr [vərəqələr, bəyanamələr] nəzərə alınmalıdır. Doğrudur, o vaxt İngilis Komandanlığı Azərbaycan xalqının arzusunu və əzmini bilməmiş və bəzi sərsərilərin iftiralalarına inanmaqda

idi. Bunlara baxmayaraq, onların general-qubernatorluğu yalnız hərbi olub, ancaq Bakıya aid idi. Zaqafqaziya ilə əlaqəsi yox idi.

Biz arzu edərdik ki, bu elannamənin əhəmiyyəti olmasın və yalnız divarda qalsın. Madam ki, burada İngilis Komandanlığı vardır, onlarla hesablaşmağa məcburuz. Və bu barədə onlar haqqında bir neçə söz deməliyəm.

(mabədi var)

VƏTƏN GƏNCLƏRİNƏ BİR QAÇ SÖZ

Məlumdur ki, heç bir hökumət ordusuz yaşayamz. Hökumət kəndi mövcudiyətini göstərmək, təbiri-axərlə [başqa sözlə], boynuna yüklənmiş ağır milli vəzifələri ifa üçün istinad edəcəyi ən mühüm amil və ən birinci qüvvət vətənin ruhu məsəbəndə [yerində] bulunan ordudur. Bir millətin səhneyi-dünyada tutduğu mövqe, o millətin ordusunun müntəzəm, müstəqim və ruhu yüksək olması halları ilə mütənasibdir.

Sənərlə rus çarizmi altında əzilərkən insan dərəcəsinə sayılmaya haqqımız olmasın. Biz azərbaycanlılar bu gün kəndi müqəddəratımızı, istiqlalımızı kəndi əlimizdə bulundurmaq istəyiriz. Burasından əmin olmalıdır ki, sözüümüzü dinləyəcək canlı və mükəmməl qüvvəyə, yəni müntəzəm bir orduya malik olmadıqca, istədiyimizə nail olmamız pək şübhəlidir.

Bu gün, daha doğrusu, müqəddəratımız, bütün haqq və hüququmuz sün-

gümüzün ucundan asılıdır. Bu qüyudatı mütaliedən [bu qeydləri nəzərə aldıqdan] sonra bir də mühitimizə baxalım. Nə görürüz? Əsgərlik kimi şanlı, müqəddəs vəzifədən iraz edən [qaçan, üz çevirən] və övladlarını bu yoldan qurtarmağa çalışan bir çox atalar... Bu gün hər fərdimiz boş-boğazlığa xitam verərək qışlalara [kazar-malara] girəcəyimiz yerdə, övladlarımızın böylə müqəddəs vəzifədən kənar olması üçün ətkəllərlə paralar tökürüz. Bəzimiz İran pasportu alaraq İran rəyyətiyəz deyə, bəzimiz də min dürlü dəsaıs [fırıl-daqlar] və hiylə ilə qaçırız. Əsgərlik denilincə, hər bir fərdimiz fəlakət ocağı, ölüm ayağıdır zənn edirik.

Övladlarımızı vətən mühafizəsi kimi müqəddəs bir vəzifədən kənar edib də əziyyət verməyelim. Pəki! Ya qəflətən yarın əcnəbi bir əl vətənimizə təcavüzlə uzadıldıqda milli və dini yaşayışımızın nasıl olacağı[nı], hər fərdimizin vəhşi sürülər kimi ovlanacağını nə üçün düşünməyiriz?

Bu gün zaman icabatı [tələbləri] ilə bir çox islahata möhtac isək də, onlar müruri-zamanla [vaxt ötdükə] düzələr. Fəqət bu gün vətən gənclərinə tərəttüb edən [əhdəsinə düşən] vəzifə təmiz ürək və saf vicdanla qışlalara girərək bir təkamülü-əsgəriyyə meydana gətirməkdir [hərbi təlim almaqdır]. Ətrafımıza baxalım da, kiçik, böyük millətlərdən ibrət alalım.

Məlumdur ki, hər kəsin bir ümidi olur. Millətin də milli bir ümidi olur ki, o da zaman və inqilabdır. Bu iki qüvvətin hüsula gəlməsini dərnəzər edərək [nəzərdə tutaraq] səy edərsək, istədiyimiz hər amalı, hər qayəni əldə edəcəyimiz

mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Vətənimizin bir çox yerlərində övladlarını azad etmək uğrunda ətkəllərlə para saçan bəzi atalar vardır. Ya hanı həmiyyət? Vətən namusu, vətən qeydi böyləmi çəkilir?

Orasını düşünməyiriz ki, bu gün, ümumiyyətlə, əl-ələ verərək qızıl qanlarımızı gözəl qayə uğrunda axıtmağa hazır olmasaq, bədihidir [açıqdır] ki, ümid günəşlərimiz tülu etməyəcək [doğmayacaq] və vətənimizdə o qızıl qanların əks səmərəsi olan qızılgüllər və çiçəklər açılmayacaq. Vətən övladı da cənnəti-səadətdə deyil, guşeyi-rəzalətdə yaşayaraq əziləcəkdir. Düşünməlidir ki, bir zamanlar sətvət və şükuhları ilə [gücləri və ehtisamlarıyla], əzəmət və qüvvətlərilə dünyanı titrədən əcdadımız ordu, əsgərlik sayəsində istədiklərini yapmağa müqtədər olaraq hakimiyət kürsülərindən hökmran olurdular. Türk oğlu yurdunu anlamazlığa qapılaraq silahını yerə atıb süngüsünü çıxarar-çıxarmaz, əski əzəmət və qüvvət də tədricən yoğalmağa [yox olmağa, itib getməyə] başlamışdır.

Artıq qullar kimi haqqımızda müamilə [rəftar] edildiyinə xitam verdimiz və mövcudiyyətimizi göstərmək üçün hər fərdimiz silaha sarılıb süngünü qucaqlamalıyıq. Bu gün keçirdiyimiz vəz [vəziyyət] və əhval bizim üçün həyat və məmət mənzələsindədir [ölüm-qalım məsələsi yerindədir]. Bu gün isbatı-vücut edərək [özümüzü göstərərək] cəladət [igidlik] və rəşadətimizlə əsgəri qışlalarımızı təzyin etməzsək [bəzəməzsək], irəlində vətənimiz əcnəbi ovlağı olmaqla üfüqümüzə qara buludlar oynayacaqdır.

Bu gün hatifi bir nida [qeybdən gələn

bir səs, bir nida] bizim də acizlər, zəiflər sırasından çıxaraq tam bir istiqlalə nail olmamız üçün “Silah başına!” əmrini verir. Bu qəti və layətəğəyyər [dəyişməz, möhkəm] əmrin önündə hər azərbaycanlı həmiyyət və mətanəti-fövqələdə ilə diz çökərək vətən imdadına qoşmalıdır, ta ki bu surətlə babalarımızın getdiyi izlər[!]ə gedərək tariximizin yenə əski zərrin [qızı] səhifələrini işğal edəlim.

Əbdürrəhim Ağakışızadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Əfqanıstan və inqilab

Moskva - Şura Rusiya ilə Əfqanıstan arasında bir rabitə əmələ gətirmək üçün Moskvaya gəlmiş olan Milli Hind Konqresi üzvü professor Bərekətullanın müsaibəsi qəzetələrdə dərc edilmişdir.

1919-cu il mart ayında əfqan əmiri Həbibulla xan qətl edildikdən sonra ingilisləri görmək istəməyən Əmanulla taxta çıxmışdı. Bərekətulla Moskvaya Əfqanıstanın fəvqələdə səfiri sifəti ilə göndərilmişdir və məqsəd Əfqanıstanla bolşevik hökuməti arasında daimi əlaqə peyda etməkdir.

Məlum olduğu üzrə, Əfqanıstanla İngiltərə arasında olan xüsusi əhdnaməyə görə, Əfqanıstan İngiltərədən başqa heç bir dövlətlə siyasi və diplomasi əlaqədə buluna bilməzdi. Şimdi Əfqanıstanın bu xətti-hərəkəti ilə həman əhdnamə ləğv edilmiş olur. Əfqanıstan sərmayədar (kapitalist) bir dövlət deyildir. Şura hökumətinin cahangirlərə [imperialistlərə] qar-

şı mübarizə açmaq dəvətnaməsi, gizli müahidələrin [sazişlərin] elan edilməsi Əfqanıstanda artıq təsir bağışlamışdır. (Burada xəbər qarışmışdır).

- Almaniya milləti təklif edilən sülh müahidəsinə [sazişinə] heç bir halda razı olmaz. Fəqət onlar münasib vaxt bəkləyəcəklərdir ki, həman müahidəni heçə yendirsinlər. Məğlub dövlətləri şimdiki halda qurtara biləcək yeganə vasitə ümum cahan inqilabı olacaqdır.

- London - Rəsmi surətdə verilən xəbərlərə nəzərən, Arxangelsk cəbhəsində Müttəfiq qoşunların həmləsi müvəffəqiyyətli olmuşdur.

Çörçill öz nitqində bəyan etmişdir ki, Rusiyada olan qitətin [hərbi hissələrin] təgyir və təbdil ediləcəyi [dəyişdiriləcəyi] barəsində Rəisi-vükəla [Baş nazir] onu inandırmışdı. Bolşevizm bütün cahanda ən dəhşətli bir şeydir. Ondən xilas olmaq yolu Almaniya üçün açıqdır. Bolşevizm qarşısına müharibə açan və bolşeviklərin qabağında möhkəm sədd olan Almaniya demokratiyası cahani-mədəniyyət ilə birləşməyə birinci qədəm qoyur.

Eston Hökuməti

Novoçerkassk - Müttəfiq mənbələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, Estoniya Parisdə olan nümayəndəsi vasitəsilə Fransaya Estoniyada müstəqil dövlət elan və Milli Məclis dəvət edildiyini ixtar etmişdir [xəbər vermişdir].

- Londonda müntəşir [nəşr olunan] “Novosti mira” qəzetəsi yazır ki, mövsuq

[mötəbər] mənbələrdən aldıkları məlumatı görə, hal-hazırda bolşeviklərin güclü ordusu vardır. Yenə həmin qəzetənin məlumatına görə, Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau, Kautski ilə bərabər bolşeviklərlə danışığa girişmək üçün Moskvaya əzimet edəcəklərdir [yola düşəcəklər].

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniyaya təqdim edilən sülh şərt-naməsi

(*keçən nömrədən mabəd*)

1917-ci il noyabr inqilabı zamanında bağlanmış olan və Rusiya torpağına aid olan Brest-Litovsk və sair müahidənamələr [sazişlər] ləğv edilməlidirlər. Bu müahidənamə mövcubincə [əsasında], Müttəfiqlər Rusiyanın Almaniya tərəfindən təminat alması hüququnu saxlayırlar. Almaniya Yaponiyanın hər bir hüququnu və Kiao-Çaoda olan dövləti əməlini [mal-mülkünü], Sindaoda Sankoya qədər məsafəni Yaponiyaya tərk etməlidir. İki ayın müddətində Almaniya öz ordusunu tərk etməlidir. Almaniya ordusu 100 min nəfərə yetirilib, könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Ərkani-hərb [Hərbi qərargah, Baş ştab] ləğv edilməli və Hərbiyyə Nəzarətində olan mülki ştab ixtisar edilməlidir. Siyahıda göstərilən miqdardan ziyadə ləvazimi-hərbi hazır edilməməlidir. Boğucu qazlar və yandırıcı əczalar [dərmanlar, məhlullar], tanklar və zirehli avtomobillər emalı qadağan edilir. Almaniyanın qüvvəyi-bəhriyyəsi [donanması] 6 zirehli, 6 yüngül kruvazer [kreyser], 12 müxrib gəmi [destroyer] və 12

torpedodan ziyadə olmamalıdır. Qalan hərbi gəmilər Müttəfiqlərə təslim edilməlidir. Bəhri ştab [Donanma qərargahı] 50 min nəfərdən ziyadə olmamalıdır. Almaniya bütün təhtəlbəhləri [sualtı gəmiləri] qaytarmalıdır. Yeni təhtəlbəhlər inşası və əldə edilməsi qadağan edilir. Bəhri ştab cəm edilməsi uzun müddətlə könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Almaniyanın hərbi və bəhri hava flotu olmalıdır. Yalnız 100 hidroplan saxlaya bilsin, bunlar da oktyabrın 1-nə qədər minaları axtarır tapmalıdırlar. Qeysəri-məğlubun [məğlub kayzerin] təslimi tələb ediləcəkdir. Beş düvəli-müəzzəmənin [beş böyük dövlətin] birer nümayəndələrindən ibarət olan Məhkəməyi-Alidə [Ali Məhkəmədə] qeysər mühakimə ediləcəkdir. Həmin məhkəmə müharibə zamanında cinayət yapanları da mühakimə edəcəkdir. Almaniya 7 maddə ilə qrajdanların zərərini ödəməlidir. Almaniya öz müttəfiqlərindən zəbt etdiyi şeyləri tamamilə qaytarmalıdır. Xəsarəti iadə edən [zərərləri kompensasiya edən] Beynəlmüttəfiq [Müttəfiqlərarası] Komissiya Almaniya tərəfindən xəsarəti ödəmək üçün verəcəyi məbləği təyin etməlidir. Bu məbləğ 30 il müddətində verilməlidir. Komissiya Almaniya vergi üsulunu təyin və aşkar edənə qədər Almaniya 1000 lirə verməlidir. Komissiya baş qərargahı Parisdə olacaqdır. Müttəfiqlərin ticarət və balıq gəmilərinə toxunan zərəri son tonna qədər verməlidir. İki ay müddətində Almaniya 1600 tondan böyük olan ümum gəmilərini, 1000-dən 1600 ton arasında gəmilərin nisfini [yarsını] və balıq gəmilərinin dördəndən birisini Müttəfiqlərə verməlidir. Beş il müddətində Almaniya

Müttəfiqlərdən ötrü hər il 200 min ton ticarət gəmiləri inşa etməlidir. Almaniya öz iqtisadi qüvvələrini xarab olan yerlərin abadlığı üçün vaxtında verməlidir [verməlidir]. Buna görə də öz makinalarını verib, abadlıq üçün lazımı material hazırlamalıdır. On il müddətində Almaniya Fransada kömür ehtiyacını rəf etməlidir [aradan qaldırmalıdır]. Bundan əlavə, Fransaya ixtiyar verməlidir ki, hər il 7 milyon ton Almaniya kömür alsın. Bəyülə haqq Belçika və İtaliyaya dəxi verilməlidir. Elba, Oder, Neman və Tuna [Dunay] nəhləri beynəlmiləl elan edilməlidirlər. Süveyş kanalı sərbəst olmalıdır. 15 il müddətində təminatdan ötrü Reyndən qərbə olan yerlər və istehkamlar Müttəfiqlər əlində olmalıdır. Hərgah sülh şəraitinə tamamilə əməl edilərsə, beş-on ildən sonra istila müddəti əskilə bilsin. Almaniya Brest-Litovsk və Bükreş [Buxarest] müahidənamələrinin ləğv edilməsini təsdiq etməlidir.

Almaniya sosialistlərinin bütün cahan sosialistlərinə xitabnaməsi

Berində müntəşir [nəşr edilən] “Forverts” qəzetəsində Almaniya sosialistləri bütün cahan sosialistlərinə işbu xitabnamə ilə müraciət etmişlərdir:

“Versal Sülh əhdnaməsinin layihəsi sülh tərəfdarlarına ən ağır təsir etdi. Versal diktəsi ilə təklif edilən və cəbrən biza qəbul etdirilən sülh əhdnaməsi milli müdafiədə socialist firqələrinin əx etdikləri [tutduqları] mövqedə haqlı olduqlarını isbat edir. Biz həmişə bildirdik ki, Etilaf [Antanta] dövlətləri sülh tələqin etdikləri təqdirdə Almaniyanı nə kimi xətrələr [təhlükələr] gözləyir. Ona görə də

var qüvvə və vasitələrlə bu əhvalın qarşısını saxlamaq istədik. Başqa yerlərin sosialistləri! Şimdi siz bir xətti-hərəkətimizi düşünürsünüz? Biza tələq edilən sülh Almaniya Cümhuriyyətinin qəlbəgahına mühlik [öldürücü] bir zərbə təşkil edir. Sərmayədar Fransa, İngiltərə və Amerika hökumətlərinin planı ilə socialist Almaniya üçün qəbulu qeyri-mümkün hal törədirlər. Eyni zamanda beynəlmiləl sosializmə mühlik zərbə endirilir. Biz Almaniya sosialistləri bütün müharibə zamanında sülh tərəfdarı olmuşuq. Bizim arzumuz millətlərin sülh və müsəlmlətlə [əmin-amanlıqla] yaşamaları olmuşdur. Tainki bu yol ilə yeni müharibə bir dəxi təkrar edilməsin. Etilaf [Antanta] dövlətləri bütün müharibə zamanında bütün cahana bildirdilər ki, onlar qeyser və Almaniya zabitanı [zabitləri] qarşısına müharibə edirlər, Almaniya milləti qarşısına müharibə et[mə]mişlərdir. Fəqət Versal müahidəsi büsbütün Almaniya millətinin əleyhinə tərtib verilmişdir. Hərgah iqtisadi və mali təzyiqaat vücudə gələrsə – necə ki belə də zənn edilir – o zaman Almaniya əməlləri qulama dönərək ancaq sair yerlərin sərmayədarlarına xidmət etməlidirlər. Almaniya milləti müharibədən yetişmiş xəsarətləri ödəmək istəyir. Noyabrda xəl edilmiş [taxtdan endirilmiş] hökumətinin əmri ilə beynəlmiləl qanundan kənar olaraq yetirilən xəsarətləri əda etməyi [kompensasiya etməyi] arzu edir. Almaniya milləti istəyir ki, Belçikanı abad etmək xərcini öhdəsinə götürsün. Almanlar Şimali Fransanın abad və ümrənini [rifahını] öhdəsinə götürməyə razıdırlar. Bunun üçün də, əlbəttə, Almaniya iqtisadi işlərdə

bir intizam olmalıdır. Fəqət Versal müahidəsi Almanyanın iqtisadiyyatı üçün edamdır. Həman şəraiti qəbul etmək imkan xaricində olduğundan, onun keçməsinə Almaniya sosialistləri mümaniət [maneçilik] göstərəcəkdirlər. Eyni zamanda nifrət mənbəyi [olan] dayanmaz 4 il müharibədən dolayı, əsasən, sarsılmış olan Avropa asudə olmaz. Versalda hazır edilən sülh maddələrinin hər biri Vilsonun 14 maddəli müahidəsini gülünc hala qoyur. Almaniya millətinin istiqlalıya haqqı olmaz. Dansiq, Mets və sair əsil Almaniya oblastları Almaniya Cümhuriyyətindən qoparılib, o yerlərin əhalisi cəbrən əcnəbi boyunduruğu altına salınır. Saar hövzəsinin məharətlə, andırmaqsızın ilhaq edilməsinə də əməl etmək qabil deyildir. Hal-hazırda Almaniyanı parçalayıb doğrayan müstəbid Etilaf nümayəndələri qarşısında mütəvəffa [vəfat etmiş] Bismark aciz bir şəxs idi. Etilaf dövlətləri bu sülh təklifi ilə bizə Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] girməmizi təklif edirlər. Cəmiyyəti-Əqvamda da bunlar hökmran olub, Almaniya millətinin əleyhinə gedənlər də Cəmiyyəti-Əqvamda bunlar olacaqlardır. Hər bir ədalətdən kənar olan bu sülh müahidəsi möhkəm və mətin sülh verəmməz. Bu sülh müahidəsi ancaq nifrət törədir. Bu müahidə irticəpərəstlərin milli təşviqatını artırır. Camaatın sosializmə varmasına əngəl törədir. Berndə sülhün ümumi məramnaməsi barəsində bitərəf dövlətlərin sosialistləri Etilaf dövlətləri ilə Mərkəzi Avropa dövlətləri arasında bir saziş əmələ gətirmişdilər. Onlar Vilson notasının təbdil edilməsinə [dəyişdirilməsinə] qarşı etiraz edirdilər. Saar və Dansiq məsələ-

lərinin həllini o surətlə arzu edirdilər ki, bir daha Almaniyanı müharibəyə sövq etməsin. Etilaf dövlətləri möhkəm və mətin sülhün təmin edilməsinə çalışmayıb, yalnız süngülərinə ümidvar olaraq cəbrən fikirlərini yeritmək istəyirlər.

Şimdi beynəlmiləl sosializm səsini öylə çıxararmı ki, qalib cərgəsində özlərini hiss edən hökmranların qulaqlarına o səs yetişsin? Biz zənn edirik, səsini ucaldar.

Almaniya milləti məhv olmaq ərafəsindədir. Bundan əlavə, xəritəyə Avropa müqəddəratı qoyulmuşdur. Bütün məmləkətlərdə camaat dəhşətli faciələri keçirməlidir. Yalnız bir alman milləti tamamilə məhv olmaz. Bu hal sair millətlərə keçəcəkdir. Ona görə, bütün cahən demokratiyası, təcavüzkarana sülhün qarşısına çıxınız. Zira bu təcavüzkarana sülh Avropaya sülh və müsəlmat [əmin-amanlıq, asayış] verməyəcəyi kimi, sosialist məmləkətlərə də dəhşətli zərbə endirəcəkdir.”

Almanların notası

Mayın 9-da Versalda Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau Sülh Konfransı sədri Klemansoya bu məzmununda bir nota təqdim etmişdir:

“Cənab rəis, Almaniya sülh nümayəndələri özlərinə təqdim edilən sülh şərt-naməsinə aşına oldular. Heyət etiraf edir ki, müahidənin baş maddələri əvvəlcə vəd edilən ədalətli sülh əsaslarına müvafiq deyildirlər. Heyət gözləyirdi ki, Almaniya millətinə və bütün insaniyyətə verilmiş olan vədlər bir xülyadan ibarət olub qalacaqdır. Həman müahidədə öylə tələblər vardır ki, heç bir millət onu qəbul

edəmməz. Bundan əlavə, bizim mütəxəssislərin rəyinə görə, tələblərin bəzilərinə əməl etmək əbədən mümkün olmaz. Almaniya sülh heyəti müahidəni müzakirə edəcək, sonra Etilaf dövlətlərinə öz rəy və mülahizətini bildirəcəkdir.”

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxandan axırıncı xəbərlər

Bir həftə bundan irəli Hacı-Tərxandan [Həştərxandan] Petrovska, ordan da Bakıya gələn iki nəfər balıqçı Hacı-Tərxan əhvalı haqqında böylə məlumat verirlər:

Burjuaziya bilaistisna [istisnasız] çoxdan həlak olmuşdur. Bunların arasında bir çox keşiş, dava vəkili, müəllimlər və qeyrilər vardır. Bu yaxınlarda çörək və balıq paylarının artırılmasını tələb edən fəhlələrdən 3 minə qədər asılıb güllələnmişdir. Kizlyar səmtində pərakəndə edilən 12-ci Ordu əsgərlərindən sağ qalanları səpmə yatalaq və qara çiçək azarını şəhərə gətirmişlər. Uşağı olan arvadlardan başqa qalan arvadların hamısı 16 yaşından 40 yaşına qədər naxoşlara baxmaqdan ötrü cəm edilmişlərdir. Çörəyin girvənkəsi 40 manat olduğu halda, fəhlələr gündə 31 manat muzd alırlar. Zaqafqaziya haqqında cürbəcür yalan xəbərlər buraxırlar, o cümlədən guya Azərbaycan fəhlələri ayda 120 manat məvacib alıb özləri də ingilis süngüsünün gücü ilə işləyirlər. Hacı-Tərxanda bu xəbərlərə inanmayırlar, çünki kənardan doğru xəbərlər alırlar. Bolşevik komissarlarının bir tək fikri Bakını alıb neftlə bərabər Bakıda olan ərzaq şeylərini çə-

kib aparmaqdır. Çünki bolşeviklərin ərzaq şeylərinə artıq ehtiyacı vardır. Bolşevik idarələrində və Qırmızı orduda xidmət etməyən Hacı-Tərxan əhalisinin arzusu bir növlə Hacı-Tərxan cəlladlarının əlindən qurtarmaqdır. Buna görə ingilis aeroplanları Hacı-Tərxan üzərində uçduqda, bombalardan gözlənən təhlükəyə baxmayaraq, şadlıqla qarşılanmışlardır.

Rusiyada

Bolşeviklər səfərbərlikdə hər növ vəsitələrə əl aparırlarsa da, yenə müvəffəq olmayırlar. Bolşeviklərin cəbhəyə gedən alayları 500-dən artıq olmayır. Bunun da nisfi [yarısı] yolda qaçır.

Petroqrada işğalı

“Çernomorski qazeta”da mayın 4-ü tarixi ilə yazılır: Petroqrada könüllülər tərəfindən işğal edildi. Bolşevik komissarları həpsi edam edilmişlərdir. Pokrovski və Kutelov şayiata görə, Torqovını işğal etmişlərdir. Təfəsilat sabahkı nömrədə.

Samaranın işğalı

Yekaterinodar - OSVAQ qəzetəsinin məlumatına nəzərən admiral Kolçak tərəfindən Samara işğal edilmişdir.

* Moskva - Hərbi İşlər komissarı bəyan edir ki, Qırmızı qoşunlar Romaniya qoşunları və Don hövzəsində Denikin qoşunları qarşısına həmləyə başlamışdır.

Leninin nitqi

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Leninin nitqi bütün şəhərdə yayışdırılmışdır.

Bu nitqdə Lenin deyir ki, bolşeviklər işin yarısına qədər öz işlərini görmüşlərdir. O cümlədən burjuaziyaya qalib gəlmişlərdir. Lakin işin çətin nisfi [yarısı] hələ indi başlayır. Cahan inqilabı bolşeviklərin imperializm üzərinə qalib gəlmələrindən asılıdır.

NƏZARƏTLƏTDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin məruzəsi nəticəsi olaraq hökumət tərəfindən Qarabağ general-qubernatoruna əmr verilmişdir ki, təcili surətdə qaçqınları öz yerlərində sakin etmək üçün lazımı tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin Tiflisdəki konqresində iştirak üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən nazir müavini Rüstəm xan Xoyski cənabları bu günlərdə Tiflisə ezam ediləcəkdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Zəngəzur qaçqınları haqqında geniş bir məruzə tərtib verərək Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] pişnihad [təqdim] etmişdir. Məruzədə təcili surətdə qaçqınlara yardım edəcək vəsait göstərilmişdir. Xüsusi bir komiya təşkil edilərək geniş vəkalət və böyük məbləğlə mücəhhəz [təchiz] edilməlidir. Nəzarət məbləği 15 milyon 750 min manat göstərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti işsizlərin fəna əhvalını nəzərə alaraq müavinət vəsaiti tapmaq məqsədilə nisanın [aprelin] 26-da Kəsbkarlar [Həmkarlar] ittifaqı Şurasına müraciətən, işsizlər əhvalına dair məlumat vermək üçün bir

nəfər nümayəndə göndərilməsini rica etmişdi. Şura Nəzarətin [Nazirliyin] kağızını cavabsız buraxmışdır. Buna baxmayaraq, Nəzarət ikinci dəfə, heç olmasa məlumat verməyi və müavinət vəsaiti göstərilməsini rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, Ağdamdakı ərzaq anbarından xəstə qaçqınlar üçün qəhvə qayırmaq üçün 500 pud ağ arpa buraxılsın.

- Yaxın Şərqdə Amerika Müavinət Cəmiyyəti ancaq ermənilərə müavinət göstərdiyi üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti həman Cəmiyyətə müraciətən rica etmişdir ki, Yevlax şose yolundakı darüleytamı [yetimxananı] da öz ixtiyarına alsın. Oradakı 146 ətfdan [uşaqdan] 120 nəfəri ermənidir.

- Müavinət üçün müraciət edən işə yararlar iş tapmaq arzusunda olduğu, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti bütün milli təşkilatlara müraciətən işə yararların siyahısı təqdimini rica etmişdir. Həman məqsədlə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti milli təşkilatlardan emalatxanalar və başqa zəhmət müəssisələri güşadı [açılması] haqqında məlumat istəmişdir.

- Ətfalın [uşaqların] fəna halda olduğunu nəzəri-etibara alaraq Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində xüsusi bir qanun layihəsi tərtib verilməkdədir ki, ətfal əvəzində valideyni və yaxud qəyyumları cavabdəhəndə [cavabdeh] olacaqlırlar.

- Bir çox qaçqınlar işə yarar olduqları halda, iş yoxluğundan dövlət xərci ilə dolanmaqdadırlar. Ümuri-Xeyriyyə və

Nafiə Nəzarəti dövlət xəzinəsi məxari-catını azaltmaq və qaçqınları işə alıdırmaq məqsədilə bir çox emalatxana açmaq təsəvvüründədir.

“Müsavat” firqəsindən Məsai Nəzarətinə böylə bir ərizə verilmişdir:

Məsai Nəzarəti hüzeni-alilərinə!

Aşağıda adları yazılan adamları Sabunçuda Putayevin mədəninə qulluqdan xaric ediblər:

Makar Avakimov – maslyonşik [yağlayıcı], Armenak Puryans – tartalşik [dartaşçı], Artun Aqriyev – tartalşik, Qazarşah Nəzərov – tartalşik, Sergey Ambarsumov – tartalşik, Məhəmmədhüseyn Baxşı oğlu – tartalşik, Artun Məliksitov, İsak Ter-Mkırıçov, Kiqor Qiçoqiyov, Alumili Ustinov.

Məsai Nəzarəti-cəliləsi hüzeni-alilərinəndən istirham və rica olunur, bunların geri qəbul edilmələri haqqında sərəncam buyursunlar. Fəhlələr bu barədə fabrika inspektoruna da [fabrik müfəttişinə də] ərizə veriblər.

MÜSAHİBƏ

- 1 -

Bu günlərdə mühərrirlərimizdən birisi Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətində məsuliyyətli bir mövqe tutan bir zat ilə müsahibədə bulunmuşdur. Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinin əhvalı, ümumiyyətlə, bu surətdədir: Ticarət və Sənaye Nəzarəti hal-hazırda üç məsələ qarşısında bulunur:

1) İki Nəzarətin birləşməsi münasibətilə məmurlar heyətini əskiltmək;

2) Sabiq Nəzarətlərin nöqsanlarını düzəltmək;

3) Əhalini ərzaq və birinci zəruri şeylərdən təmin etmək və məmləkətin ticarət işlərini təhərə salmaq.

Birinci məsələni Nəzarət böylə həll edir ki, lüzumundan artıq nə qədər xidmətçi varsa, əzl [işdən kənar] edir. Bu məqsədlə 200-dən ziyadə xidmətçi qulluğundan çıxarılır. Şübhəsizdir ki, bu üz-dən xəzinəyi-dövlət ildə milyonlarca iləri olacaqdır. Həm də bu iş pək asandır. İkinci məsələyə gəlincə, burası bir qədər müşküldür, zira sabiq Nəzarətlər o qədər xətalər işləmiş, o qədər nöqsan kəşf edilmişdir ki, bunları təmizləmək, Nəzarət fəaliyyətini düz yoluna salmaq üçün vaxt və ciddən çalışmaq lazım gələcəkdir. Məsələn, sabiq Nəzarətdə Səlimov Hidayət nam [adlı] bir kontrolyor var imiş. Fəqət bu adam rəsmi surətdə təyin edilməmişdir. Anlaşıdır ki, hökumətdən maaş dəxi al[m]ırmış. Bu nə üçün imiş? Vəzifəsi nə imiş, dövlət məmuru imişmi, yoxsa nə imiş? Məmur isə nə üçün maaşsız və təyinsiz qalmış? Deyilsə, nə kontrol-bazlıqdır?

İştə, suallar!

Digər tərəfdən, sabiq Ticarət və Sənaye Nəzarətində bir çox sui-istəmal və istifadələr kəşf edilmişdir. Məsələn, bir çox müqavilənamələr əqd edilmiş, fəqət əməl edən yoxdur. Mümkün də olmayacaqdır. Çünki çox adamlarla müqavilə əqd edilib neft icazəsi verilmişdir ki, müqavilənamədə ancaq fəmiyaları var. Amma adları, adresləri, yerləri, nə iş sahibi olduqları əsla məlum deyildir.

Şübhəsiz ki, böylə adamlar müqavilənəməyə əməl etməyəcəklər və onlardan neustoyka [öhdəliyin yerinə yetirilməməsi müqabilində nəzərdə tutulan cərimə] almaq da mümkün olmayacaqdır.

Bundan əlavə, bəzi adamlara icazə veriləndir əcnəbi məmləkətlərə neft aparsın, bu şərtlə ki, müqabilində Azərbaycanla qənd gətirsinlər. Bu adamlar neft və cövhəri aparmışlar, amma qənd gətirməmişlərdir. İndi də gəlib Nəzarətə təklif edirlər ki, qənd əvəzinə üç ay bundan sonra pudu 75 manatdan buğda gətirsinlər.

Əlbəttə, Nəzarət buna razı olmamışdır və ola bilməz də. Zira Nəzarət nümayəndələri Cavad qəzasından təzə taxılı 45 manata danışmışdır və alacaqdır və şübhəsizdir ki, 1-2 ayadək təzə taxıl çıxacaq və pudu 20-30 manatadək yənəcəkdir.

Təəccüb burasıdır ki, sabiq Nəzarət bu adamlara nə üçün və hangi təminatla icazə vermişdir.

Bununla bərabər, hökumət məmurlarının özlərinin də sui-istifadə və ehtikarı [möhtəkirlilik əməli] kəşf edilməkdədir. Məsələn, Gürcüstan sərhədinə yaxın mövqiflərdən [stansiyalardan] birində yeni Nəzarət kontrolları [Nazirlik müfəttişləri] bir qədər mal tutmuşlardır. Kağızlardan anlaşılırdır ki, bu mal guya 100 pud saqqız imiş və göndərən mühafizə naçalniki Səfərov imiş. Mal icazəsiz göndərildiyindən, tutub gömrükxanaya göndərmişlərdir. Məlum olmuşdur ki, göndərilən 100 pud saqqız deyil, 116 pud 30 girvənkə parafın imiş.

Şimdi Nəzarət ən böyük bir məsələ qarşısında bulunur. Əhaliyə mümkün olan qədər ərzaq və sair zəruri şeylər

vermək və Azərbaycanla sair məmləkətlər arasında ticarət münasibəti hasil etmək. Bu məsələdə Nəzarət bir çox müşkülata uğrayır.

Məsələn, əhaliyə ərzaq vermək.

Şübhəsizdir ki, camaata ucuz qiymətlə ərzaq şeyləri verə bilmək üçün Nəzarət iki mühüm təşkilata malik olmalıdır. Bunlardan birisi nə yerdən lazım və mümkün isə mal alıb Azərbaycana gətirməli, digəri isə Nəzarət tərəfindən vasitə olaraq ərzaq şeylərini əhaliyə yetirməlidir.

Almaq məsələsinə gəlincə, bu vaxtadək bu xüsusda öylə gözə görünən bir iş görülməmişdir. Böylə bir təşkilat, bir aparat müntəzəm surətdə təşkil edilməmişdir. Bu ya o şəxslərlə bağlanan müqavilənamələr dəxi yuxarıda zikr olunduğu vəchlə, gözlənən və istənən nəticəni verməmişdir. Fəqət bununla bərabər, Nəzarətin yeni heyəti bu xüsusda ciddi tədbirlər görməkdə və ən yaxın zamanda böyük nəticələr əldə edə biləcəyinə əmin olmaqdadır.

O ki qaldı şeyləri paylamaq məsələsinə, burada daha artıq müşkülət çıxır. Bu da möhtəkirlərin xəyanəti və camaatın avamlığından nəşət edir [irəli gəlir]. Böylə ki, məlum olduğu üzrə sabiq nazirlər dövründə Ərzaq Nəzarəti camaatın öz “vəkillərinə” mal buraxırdı ki, xalqa paylasınlar, “vəkillər” isə malları camaata verməyib satırdılar. Bu xəyanəti gördükdən sonra yeni Nəzarət daha öylə adamlara şey buraxmaq istəməyib, camaatın halını nəzərə alaraq qərar vermişdir ki, məsuliyyətli bir müəssisə vasitəsilə paylasın. Bu məqsədlə “Kəndçilər İttifaqı” adı ilə məruf [tanınan] cəmiyyəti yaxın çəkərək Nəzarətdə ona yer vermiş

və əhaliyə ərzaq şeylərini həman cəmiyyət vasitəsilə paylamağa başlamışdır.

Amma xainlər, möhtəkirlər bu işdən narazı qaldıqlarından, fitnəyə [əl atmış], başlamışlardır min dürlü fitnə çıxarmağa. Məsələn, cəmiyyəti xalqın nəzərindən salmaq üçün həman adamlar camaat arasında səs salmışlar ki, guya hökumət bu şeyləri camaata pulsuz paylamaq üçün buraxmışdır. Lakin cəmiyyət üzvləri pulsuz verməyib, camaata satır və hasil olan məbləği öz ciblərinə qoyurlar.

Halbuki bizim Nəzarətdən aldığımız məlumata görə, hökumət o şeyləri pulsuz buraxmayır və əlbəttə, buraxmaz da. Ancaq o cəmiyyətin əli ilə buraxır ki, şeylər gedib camaatın əlinə çatsınlar, həm də ucuz çatsınlar.

Ona görədir ki, camaat bu fitnəçilərin sözüne qulaq asmayaraq nə qədər mal vüsul olmuşsa [çatmışsa], pulunu verməlidirlər ki, Nəzarət dəxi həman pul ilə yenidən mal alıb paylaya bilsin. Əgər böylə olsa, Nəzarət camaata hər şey alıb verəcəkdir. Əhali öz ehtiyacını həman Kəndçilər İttifaqı vasitəsilə bildirərsə, hökumət həmişə onların hər bir ehtiyacını ödəməyə çalışacaqdır.

Fəqət əhalinin ehtiyacı yalnız ərzaq şeylərinə deyil, əlbisəyə, zər'i mala [bitkilərdən hazırlanan sənaye mallarına] dəxi böyük ehtiyacı vardır. Nəzarət bunu da nəzərə alaraq qərar vermişdir, Tağıyev fabrikasının mallarını özü təhvil alaraq ucuz qiymətlə camaata satdırsın.

Amma burada da fabrika tərəfindən böyük müşkülət çıxarılır. Böylə ki, aldığımız məlumata görə, fabrika malları aşağıda göstərilən qiymətlə buraxmağa razı olmuş: bez 11 manat 20 qəpik,

kətan 13 manat, lankord [pambıq parça növü] 13 manat, döşəkağı 25 manat, bomazı 13 manat, ərəbi 35 manat, kripton 15 manat, raqoja [qalın kətan parça] 45 manat, zayit 35 manat, dəstmal (?) – 8 manat.

Fabrika malları Nəzarətə bu qiymətlə buraxmaq istəyir. Şübhəsiz ki, Nəzarət dəxi malı bu fiyatla [qiymətlə] alacaq olarsa, əhaliyə satdırdıqda xərcini və bəlkə bir faiz mənfəət dəxi üstünə gəlməli olacaqdır. Halbuki müxtəlif vasitələrlə vəsiqə ala bilmiş olan xoşbəxtlər elə hal-hazırda bazarda bu qiymətlə mal satırlar.

Digər tərəfdən, hamıya məlumdur ki, Azərbaycan pambığının birinci növünün bir pudundan 170, ikinci növündən 150 arşın mənsucat [toxunma mal] hasil olur. Fabrika pambığın pudunu almışdır 80-120 manata. Bu hesaba baxıldıqda, fabrikanın Nəzarətdən tələb etdiyi qiymət insanı bir növ heyərdə buraxır. Əcəba, fabrika hangi hesabla böylə qiymət tələb edir? Yəqin ki, hökumət bu şeyləri camaata ucuz satdırmaq üçün aldığından, buna heç vaxt razı olammas. Əlbəttə, fabrika gərək mənfəət götürsün. Fəqət mənfəətin də bir həddi-hesabı olar, nəinki bu qədər. Ona görədir ki, Nəzarət bu işi mütəxəssislərdən ibarət bir komissiyaya vermək istəyir.

Bu məsələdə fabrikanın nə qədər kəmfürsətlik etdiyini təsvir üçün məsələni bir qədər daha açayım.

Məlumdur ki, hökumətimiz Azərbaycanda hasil olan ümum xammalların, o cümlədən pambığın əcnəbi məmləkətlərə aparılmasını mən [qadağan] etmişdir. Bu surətlə pambıq məhsulu tamamilə

Azərbaycanın daxilində qalır. Vətənimizdə sair fabrika olmadığından, Tağıyev fabrikanı meydanda özünü tək görüb rəqəbat çıxaran olmayacağından əmin olaraq, pambığı ucuz qiymətə alır. Bu surətlə, deməli, Tağıyev fabrikanı bir tərəfdən xammal ixracının məni [qadağan edilməsi] haqqındakı qanundan bilistifadə [istifadə etməklə] xammalı ucuz alır, digər tərəfdən də digər rəqib bulunmadığından öz mallarını mümkün qədər baha satmağa çalışır ki, bu vəchlə öz vəziyyətindən ikitərəfli istifadə, daha doğrusu, sui-istifadə edir. Lakin hökumət camaatın hamisi olduğundan, şübhəsiz ki, əhalinin mənafeyini müdafiə etməlidir. Odur ki, heç vaxt hökumət bu qiymətlərə razı ola bilməz və olmamalıdır. Ümidvarız ki, Ticarət və Sənaye Nəzarəti bu məsələdə camaatın mənafeyini ciddi və qəti surətdə müdafiə edəcəkdir.

Fabrikadan söz düşmüşkən bir məsələdən daha bəhs edəyim.

Ticarət və Sənaye Nəzarətindən aldığımız məlumatlara görə, bu günlərdə fabrikanın idarə məmur və xidmətçiləri (administrasiyası) Nəzarətə bir ərizə verərək, fabrikadan öz ailələrinin ehtiyacı üçün bəzi mallar almağa izin və vəsiqə istəmişlərdir. Fəqət təəccüb burasıdır ki, Nəzarətə verilmiş olan siyahıya baxılsa, görürsünüz ki, hər adam 800 arşından ziyadə parça istəyir ki, bu da orta hesabla 15 min, 50 min manata qədər pul edir. Fabrika qulluqçularının kim olduğunu bilməyiriz. Ancaq buna da təəccüb etməmək olmaz ki, hangi qulluqçu öz evinə birdən-birə 15 min manatlıqdan ziyadə zər'i mal ala bilər.

Görəsən, heç Tağıyev özü 15 min manatlıq birdən-birə ağ alırmı?!

TÜRKÜSTANIN SİYASİ ƏHVALI HAQQINDA BƏYANAT

Sülh Konfransına gedən türküstanlı bir əfəndinin bəyanatına görə, Türküstanda siyasi əhval aşağıdakı surətlə imiş:

Türküstan şimdi də bolşeviklər əlində olub, Şuralar hökuməti tərəfindən idarə olunmaqdadır. Məhəlli şuraların Moskva ilə münasibətləri fəqət [sadəcə] telsiz teleqraf vasitəsilədir. Bundan iki ay müqəddəm [qabaq] bolşeviklər tərəfindən Ufa və Orenburq şəhərləri zəbt edildikdən sonra daxili Rusiya ilə münasibət başlanması ümid edilmişsə də, rus kazaklarının Daşkənd və Samara dəmir yolunun əksəri yerlərinin xarab edilməkləri cəhəti ilə bu məqsədə erişmək müvəfəq olunammamışdır. Çünki məzkur [deyilən] yollar islah edilib tamam oluncaya qədər Kolçak orduları tərəfindən Ufa və Ginnil istasyonları alınmış və türküstanlı bolşeviklərə daxili Rusiya ilə “iqtisadi cəhətdən çox əhəmiyyəti haiz olan münasibəti” hasil etməyə imkan verməmişdir.

Türküstan şuralarının siyasəti təbii olaraq zaman və həyat istədikcə sağlaşmış və onun nəticəsi olaraq ümumi və rəsmi idarələrə müsəlman gəncləri dəxi qəbul olunmuşdur.

Keçən ildəki kimi qəhətlik bu il yoxdur. Çünki yerli əhali pambıq yerinə çöl, qır və sulaq yerlərə buğdanı əkib kəndi həyatlarını nisbətən təmin etmişlərdir.

Binaənileyh [ona görə], Türküstanda bu sənə keçən sənədəki kimi dəhşətli qırğınlar dəxi olmamışdır. Çünki əhalinin geniş təbəqələri Şuralar hökumətindən narazı olurlarsa da, üsyana məcbur edilməyə böyük səbəblər olmamışdır.

Mart ayında vəqə olmuş üsyan rus partiyaları və baxüsus [xüsusilə] menşeviklər tərəfindən yapılib, bir gün yarım müddətində Daşkənddə idarə məqsədilə rus firqələri əlində qalmış, o zaman əski Daşkənddə iş başında olan gənc müsəlmanlar öz ixtiyarları ilə idarəni millətçi müsəlmanlara tapşırımlar ki, onlar əski Daşkəndi afatdan [bəlalardan] xilas etsinlər və bitərəflik saxlayıb bolşevik və menşevik qoşunları arasında vəqə olan mübarizədə iştirak etməsinlər. Sonuncular isə əski Daşkənddə təzə bir idarə düzəldirmişlər, şəhərbaşı intixab etmişlər [seçmişlər] və müsəlmanlardan ibarət milisiya yığmışlar. Gün yarım sonra əmələ gəlmiş dəhşətli qırğınlara əski Daşkəndlilərdən aşağıda məzkur [deyilən] təşəbbüslər sayəsində cəmi 30 müsəlman həbs edilib, 3-4 nəfər adam öldürülmüşlərdir. Halbuki yeni Daşkənddə kəsilən 5 min canın nisfi [yarısı] müsəlmandır.

Əski Daşkəndlilərin tərəfeyn [iki tərəf] mübarizə edən zaman bitərəf olmaları bolşeviklərə xeyirxahlıqdan deyil, bəlkə idarənin bir düşmən əlindən ikinci düşmən əlinə keçməsinə istəmədiklərindən ibarət idi.

Şimdi Türküstan dəxi bolşeviklər əlindədir. Burada bolşeviklərin qüvvətləri çox olmayıb, xaricdən müsəlmanlara azacıq yardım olduqda onları məğlub edib bütün Türküstan idarəsini müsəlmanlar əlinə almaq mümkündür.

Türklərin Bakıya gəldikləri zaman Türküstan əhalisini pək güldürmüşdür. Lakin təqdirin bir cilvəsi bu xəyalın vücuda gəlməsinə mane olubdur.

Sonki vaxtlarda Türküstan müsəl-

manlarının əfkari-ümumiyyəsi [ictimai fikri] bolşeviklərə qarşı olduğu kimi, “Yedinaya Rossiya”nın [vahid Rusiyanın] cüzü olmaq fikrindən dəxi uzaqdır. Ümum əhalinin tutduğu yol ingilis oriyantasyonu üzərində istiqlalyyəət kəsb etməkdir [qazanmaqdır]. Türküstanın iqtisadi işləri tamamən bolşeviklər əlinə keçmiş, böyük firmalar, banklar, ticarət və iqtisadi müəssisələr milliləşdirilmişdir. Xəbər var ki, ssuda [istiqraz; pul vəsaiti] yoxdur. Bütün ssuda ənvai [müxtəlif] komitələrə, həm də spekulyatorlara keçibdir.

Maarif işlərinə gəldikdə, bolşeviklər o babda çox gözəl işlər yapırlar. Məsələn, Daşkənd və qeyri Türküstan şəhərlərində ən yaxşı binaları məktəblərə çevirmişlər və qayət çox məktəblər və darülmüəlliminlər [seminariyalar] açmışlardır.

Orta Asiyada olan müsəlman məmləkətlərini birləşdirib bir federasiya düzəltmək fikri ilə meydana çıxan bir komisiyon vardır. O heyətdə iranlılar və əfqanlılar da iştirak edirdi. İşbu heyət Xivə, Buxara hökumətində[n] və Fərqanədə[n] sonra Daşkəndə gəlmişdir. Daşkənd soveti bu heyəti qayət mehmanpərvəranə surətdə qəbul etmiş və Trotskinin ricası üzərinə məzkur [deyilən] heyətin rəisi Moskvada dəxi olmuşdur. Məzkur heyətin məqsədini uzaqlaşdıran bir şey varsa, o da Buxara hökumətinin Orta Asiya İttifaqına girməyə razı olması olmuşdur.

Buxara

Keçən il Daşkənddə olan sovetlər yardımı ilə Buxarada əski hökumət düşü-

rülüb yeni hökumət – Sovetlər meydana çıxarılmış idi və bu yeni hökumət içində müsəlman gəncləri dəxi var idi. Lakin bolşeviklər tez zaman əmir tərəfdarlarının təcavüzü altında Buxaralı buraxmağa məcbur olmuşlardı. Madam ki, bolşeviklər özlərinin hökumət sürən müddətlərində çox həlakət yapıb öldürmüşlər, şu hal buxaralılara ağır-ağır xatirələr buraxmışdır. O bolşeviklərin arasında 200-ə qədər gənc müsəlmanların olması buxaralılardan təəssüblərini o dərəcədə qabartmışdır ki, şimdiki buxaralılar bütün tərəqqipərvər adamları tövqif [həbs] edirlər və heç bir yeni təşkilatı və ya islahatı qəbul etməyi istəməyirlər. Məgər bu təəssübdən bir yaxşı nəticə dəxi doğubdur ki, buxaralılar keçən il içində 25-30 minə qərib [yaxın] əsgər toplamışlar. Onlar nizamlı əsgərlərə qarşı mübarizə etmək dərəcəsində təlim edirmişlərdir.

Lakin, təəssüf ki, əhval və zaman müsəid olduğu halda Buxarada bir qüvvətli hökumət təşkil etmək çarəsini görməyirlər.

Xivə

Xivəni Türkünə qoşmaq üçün bolşeviklər tərəfindən sövq edilən əsgər birinci müsədimədə [toqquşmada] məğlub olduqdan sonra, yenidən xivəliyə qarşı xəttül-hərəkətdə bulunmuşlar. Binaəni-leyh [ona görə] Xivənin əhvalı şayani-məmnuniyyət [məmnuniyyətverici] bir haldadır.

Əfqanıstan

Əfqanıstan əmiri öldürüldükdən sonra əsgərlər və xalq arasında niza [mübahisə; qovğa] qopmuşdur ki, bir tərəf əsgərlər və bəzi qaratörədlər [qaragüruh],

öldürülən əmirin uluğ [böyük] oğlunun, ikinci tərəfdə xalq və bəzi əsgərlər əmirin kiçik gənc oğlunun Əfqanıstan əmiri olmasını istəyirlər. İşbu zəmində bir neçə mərtəbə qanlı vuruşmalar dəxi olubdur.

Kiçik şahzadəni müdafiə edən tərəf qalib gəlib ehtimal taxta gətirilmişdir.

* * *

Müsəfir əfəndi məzkur xəbərləri rəvayət etdikdən sonra deyir ki:

Türkünə və ümumən Orta Asiya müsəlmanları bolşevik anarxiyasından qayət dərəcədə bizar olubdurlar və onun nəticəsi ilədir ki, ingilislərə məhəbbət edirlər.

Əgər azacıq yenə xaricdən müsəlman qüvvəti yardım göstərsəydi, bütün Türkünə və Orta Asiyayı birləşdirib Azərbaycan kimi istiqlalı bir islam məmləkəti meydana gətirmək mümkün olardı. Çünki müsəlmanlarda qulluqdan azad olmaq, özlərinə istiqlalıyyət kəsb etmək [qazanmaq] fikri geniş meydan alır. Xüsusən ona Türkünədə zəmin dəxi çox yaxşıdır. Məsələn, Fərqanə vilayətində bir fədəi keçən il 180 nəfərdən ibarət bir firqə düzəldirmiş idi. Bu il isə bu firqənin hesabı 25 min dərəcəsindədir. Bu hal göstərir ki, nə dərəcə türkünəlilər təşkilatı müstəiddirlər [istedadları var]. Məzkur fədəilər firqəsi bu gün də hökumət müəssisələrini, dəmir yolları və sairəni talan etməkdədir. Xüsusi mülkə əl uzatmayırlar, bəlkə müsəlman sövdəgərlərə yardım göstəririlər. Xüsusi adamların şəxsi hüququnu saxlayırlar. Əgər bu firqə içində təcrübəli zabitlər olsa və birər üsul üzrə islah edilsə, şübhə yox ki, ondan çox xeyirli işlər etmək mümkün olar.

Sad. Tə.

İZÇİLİK

- 2 -

Baden-Pauel gəncliyin tərbiyəsi üçün vəhşi millətlərin üsulundan istifadə etmək istəyir:

“Bu gün ən vəhşi və ibtidai bir qövmlə hesab edilən zuluslarda 17-18 yaşına gəlmiş bir cavan, vətəndaşlar sırasına keçmək üçün Avropada olduğu kimi papiros çəkməklə işə başlamaz. O müşkül bir imtahan və özünün vətəndaşlığına layiq olub-olmadığını isbat etmək məcburiyyətindədir. Böylə bir cavan bütün paltarlarını üstündən atar, bədənini bir növ rəng ilə boyar, əlinə bir mizraq və bir qalxan alır və köydən dişarıya vəhşi heyvanların yaşadığı meşəyə, insanların uğramadığı səhralara gedər. Bu cavan vücudunun rəngi tökülünçəyə qədər özbaşına gəzəcək, çörəyini özü tapacaq, vəhşi heyvanlardan, vəhşi təbiətdən həyatını saxlayacaqdır. Vücudundakı rəngin tökülməsi üçün ən azdan iki ay lazımdır. Bu vaxt içində onu köy civarında görərlərsə, öldürərlər. Bu iki aylıq orman həyatından sonra köyə salamat dönərsə, o artıq bir qəhrəman vətəndaş hesab edilir və böyük şənliklərlə qarşılanır. İngilis gəncliyinin də böylə bir imtahanda müvəffəq olmasını səmimi arzu edərəm.”

Mədəniyyət tarixində bu növ tərbiyəyə biz köhnə zamanda spartalılarda təsadüf edirik.

Məlumdur ki, Sparta Cümhuriyyəti vətən uşaqlarının ana və ataya deyil, bəlkə bütün məmləkətə aid olduğunu

qəbul edərək tərbiyələrini də öz öhdəsinə götürmüşdü. Hökumət hamı uşaqları kazarmalarda böyüdür və bunları artıq dərəcədə cəfaya, məşəqqətə alışdırırdı. Əzası [bədən üzvləri] nöqsan, ağılı tamam olmayan uşaqlar tədaviyə mümkün olmazsa, öldürülürdü. Kazarmalarda tərbiyə görən uşaqlar bütün həyatında yataq üzü, sıcaq aş görə bilməzlər. İştə bu məşəqqətli tərbiyə sayəsində balaca Sparta Cümhuriyyəti o zaman pək qüvvətli olan hamı qonşularını məğlub etdi və Ağ dənizdə [Aralıq dənizində] hökmran oldu.

Onların qonşusu Atina [Afina] Cümhuriyyəti isə aristokrat bir üsulu qəbul etmişdi. Mükəlləf [dəbdəbəli] saraylarda yaşayırlar, zamanın şairləri, ədibləri, alimləri gəncliyi Sparta üsuluna zidd bir tərzdə tərbiyə edirdilər. Gənclər orada biləks [əksinə] nazik, kübar və xəyalpərvər olurdu. Həyatın maddi mübarizələrinə qarşı qeydsiz qalır, zənginlik, elm Atinada daha çox, pək çox olduğu halda, fəqir, demokrat Sparta Atinanı məğlub etdi.

General Baden-Pauel izçilik əsasında spartalıları düşünməklə bərabər, izçilərin bir qışla (kazarma) tərbiyəsi görmələrinə, bu təşkilatın əsgəri bir şəkil almasına bütün qüvvəti ilə müxalifdir. O, əsgərlikdəki bir başla hərəkət edən insan kütləsi yerinə, hər şəxsin ayrı-ayrı düşünər, mühakimə və sonra hərəkət edər şüurlu (разумный) birər fərd olmasını istəyir.

İngilislərin fərdi təkamülləri daha qüvvətli olduğu üçün generalın məqsədi onlarda tamamilən hasil oldu. Yəni izçilik yüz minlərlə uşaqlardan mürəkkəb [iba-

rət] əzim [böyük] bir ordu olduğu halda, hər izçinin fərdi şüuru əsla qiymətdən düşmədi, əksinə olaraq qiymətləndi, tə-kəmmül etdi.

Halbuki Germaniyada izçilik alman-ların əsgəri tərbiyəsindən mütəəssir ol-du və izçilərin fərdi qiymətləri ingilislər dərəcəsinə artmadı. Binaənileyh [ona görə], biz dəxi izçi təşkilatının əsgərliyə heç bir əlaqəsi və rəbəsi olmadığını mütləq surətdə qəbul edəcəyiz.*

Öylə iman edirdim ki, uzun zaman məhkum millət halında yaşayaraq milli və fərdi səciyyələri uyşuq bir halda qalmış Azərbaycan türklərinin irəli get-məsinə, ondakı qiymətli əxlaqların və duyğuların açılmasına izçiliyin böyük kö-məyi olacaqdır və istiqbalın xeyirxah, vəzifəşünas, fədakar və cəsur, qanuna müti, vətənpərvər, vəlhasil bütün mə-nası ilə “ehtiram edər və ehtiram görər” Azərbaycan türkü bu sayədə yetişəcəkdir.

İzçilik ingiliscə “Scout”un tərcüməsi-dir. Avropa dillərinin hamısına bu kəlmə daxil olmuşdur. Türkcədə “kəşşaf” [kəş-fiyyətçi], “pişdar” [qabaqda gedən] və “izçi” deyər üç kəlmə ilə tərcümə olunmuşdur. Bunların içində izçilik türkcə kəlmə ol-masından və mənası da əsgəri istilahlardan [terminlərdən] (pişdar əsgəri bir tə-

birdir, авангард deməkdir) uzaq bulun-masından digərlərinə tərcih edilə bilər.

İzçilik vəhşi məmləkətlərdəki hüdu-d gözətçilərinin* həyatlarını və hərəkət-lərini təqliddən ibarətdir. İzçi (Scout) səhrada, meşədə gəzər, gəzərkən ət-rafını tanı[ya]r, kiçik hadisələri belə gö-rər, daima diqqətli və oyanıq bir insan deməkdir. Binaənileyh [ona görə] izçilər meşələrdə yaşamağı, özlərinə balaca evlər yapmağı, xörəklərini qayıрмаğı, ul-duzlarla yollarını bulmağı, hər növ vəhşi və əhli heyvanların izlərini tanımağı, uca ağacların tərəsinə bir qaç dəqiqədə çı-xmağı, qayalara dırmanmağı, vəlhasil ica-bında [lazım gəldikdə] Robinzon Kruzo kimi başqalarına möhtac olmadan öz-başına yaşaya bilməyi biləcəklərdir.

Bunları öyrənə bilmək üçün nə zövq-lü bir həyat keçirmək lazımdır? Cümlənin məlumu olan Robinzon hekayəsini oxur-kən bizim də öylə bir macərə keçirmək-liyimizi nə qədər arzu edərdik. Hələ məş-hur fənni mühərrir [elmi fantastika yazıçısı] Jül Vernin “iki il məktəb tətill” hekayəsi bütün uşaqların pərəstideyi-qəlbidir [ürəkdən sevdikləridir].

Hal-hazırda Avropada izçilik ədəbiy-yatı pək çoxdur. Həman hər tərəfdə izçi jurnalları çıxır və yüz minlərcə nüsxə satılır.

Filhəqiqə [doğrudan da], açıq havada

* İzçilər taborlar, alaylar təşkil edirlər. Hətta böyük manevralar dəxi yapırırlar. 1911 sənəsi iyul ayının dördüncü günü ingilis kralı Georq 30 min izçinin keçid rəsmində bulundu. Fəqət bu keçid rəsmi taborların hərəkəti, əsgərlikdə olduğu kimi rrap... rrap... deyildi, bəlkə bir arada bulunan insanların qeyri-müntəzəm bir yığın halında görünməmək üçün alacaqları təbii vəziyyətdən ibarət idi.

yaşamaq, vücudun hər əzasını mütə-nasibən qüvvələndirəcək təbii idman-larla məşğul olmaq, səbət etmək, balıq ağı [toru] qayımaq, bəsit bir stol əmələ gətirmək, bir izi təqib edib sahibini bulmaq kimi uşaqların da xoşuna gələcək işlər onların özlərinə etimadı, səbət və əzmlərini artdırır. Təbiəti yalnız kitab səhifələrində deyil, əsil kəndisindən oxu-maları və qanmaları, görmək, görmək nəticəsində görülməyənləri bilmək, diq-qətləri artmaq və bir-biri ilə doğruya çox yaxın qiyas [müqayisə] etmək kimi sə-ciyyətlərini yüksəldir və nəşəli, nikbin, cəsur və doğru düşünür bir hala gətirir. Və hər şeyə, hər ehtimala qarşı “hazır!” olur. Bu hazır olmaq siyasi deyil, pək təbii, həyat mübarizəsinə hazır olmaq deməkdir. Həyat mübarizəsində tama-milə hazır olan bir izçi siyasi və vətəni vəzifələrində də hazırdır. Və hazır olan mütləqə qalib və müzəffər olar.

General Baden-Pauel iyirminci əsrin izçilərinə “son əsr şovalyeleri” deyir. Avropada feodalizma zamanında şovalyeler vardı. Bunlar qəhrəmanlıq göstərə bilmək üçün fürsət ararlardı və diyar-diyar gəzərlərdi. O zamanın şovalyeleri dindar, zəifə və fəqirə qarşı mərhəmətli, zalıma mərhəmətsizlərdi. İndiki zamanın izçiləri dəxi özgələrin imdadına qoşar, xeyir işləməyi bilər, sadıq və vədlərini unutmaz, cəmiyyətin işini şəxsi fayda-sına fəda edər uşaq şovalyelərdir.

Avropada və Amerikada izçilər böyük yanğınların söndürülməsinə, yer tərpən-məsi kimi afətlərdən qəzaya uğrayan yerlərdə əhaliyə kömək etməyə, dənizə düşən bir adamı qurtarmağa müvəffəq

olurlar və bu xeyir işlərində izçilik tari-xinə şanlı, ibrətli səhifələr əlavə edirlər.*

Məmafih [bununla belə], izçilik müxə-lifləri də yox deyildir. Generalın fikirləri bir çox pedaqoqlar tərəfindən tənqid edilmişdir. Bu tənqidlərin ümumi xətləri şunlardır:

“Uşaqların taborlar və alaylar təşkil etmələri, gözəl və yeknəsəq paltarlar geymələri, bir-iki bəsit əl işi öyrənmələri, Amerika vəhşilərini rüyalarında görəcək dərəcədə səyyahi və həyəcanlı hekayələrə alışdırılmaları, meşələrdə sərsəri-yanə dolanmaları müvəqqəti bir zaman üçün bəlkə faydalı olar. Lakin insanın özündəki xassələrin, səciyyələrin tamamilə inkişaf edə bilmələrinə yardım etməz. Bundan başqa, izçilik tərbiyəsi uşaqları “mən hər şeyi bilirəm” etimadı ilə bilmədiyi halda yalançı bir qürur naxoşluğuna düşər. Böylə bir tər-biyanın insanları macərəpərəst, avan-türüst yapması pək mümkündür, ilaxır...”

Pedaqoqların şu tənqidləri doğrumu-dur, doğru deyildir, burasını hələlik qəti surətdə təyin etmək mühaldır [çə-tindir]. Bu tərbiyə ilə böyümüş bir nəsil yetişməli, bunların həyat meydanındaki güzərişləri [gedişatları] layiqli surətdə tədqiq olunmalı və sonra qərar verilmə-lidir. Pək fəlsəfi və radikal nöqtəyi-nə-

* 1912-ci ildə ingilis qəzetəsi “Deyli meyl” tərəfindən Trinqtonda bir təyyarə müsabiqəsi tərtib edilmişdi. Təyyarəçi Bomon hərəkət edəcəyi zaman vücudunda uyuşuqluq hasil oldu. Bir doktor istədi. Doktora hacət qal-madan, o məhəllin [yerin] izçilərindən masaj bilənlər təyyarəçinin ətrafını sararaq vücudunu ovdular və vücudundakı naxoşluğu gərdildilər.

zərlə baxarsaq, bütün tərbiyə üsullarında xətlər, nöqsanlar görürük, lakin onların yerlərinə qonulacaq üsulların xətasız və nöqsansız olacağını bizə kim təmin edər?

Şurasını unutmayalım ki, izçilik uşaqların bütün həyatlarını məşğul etməyir. Onlar yenə məktəblərində oxuyurlar, öz külfət ocaqlarında ailə tərbiyəsini alırlar. Boş zamanlarında küçələrdə məqsədsiz və məntiqsiz oyunlarla məşğul olacaqlarına, daha məqsədli və cəmiyyətli bir surətdə oyun oynayırlar. İzçi olmayan sinif dəxi “Şerlok Holms”, “Nat Pinkerton” hekayələri ilə zəhərlənməyirmi?

Məmafih, bir damcısı bir həyatı qurtaran dəvaların belə bir neçə damcısı mövtə [ölümə] səbəb olur. İzçiliyin də ifratı bəlkə müzirdir [zərərli]. Fəqət hal-hazırda ən faydalı mənəvi və maddi bir idmandır.

Tofiq Nurəddin Ağayev

İRAN İŞLƏRİ

Doktor Həşmətin edamı

Dünən Rəştdən Bakıya varid olanların [gələnlərin] dediyinə görə, bu günlərdə Cəngəldə Kiçik xanın birinci müavirlərindən olan məşhur doktor Həşmət hökumət qoşunları komandanı polkovnik Staroselskinin əmri mövcibincə [əsasında] edam edilmişdir. Məlum olduğu üzrə, doktor Həşmət neçə gün əqdəm [qabaq] öz dəstəsi ilə hökumət qoşununa təslim olmuşdu.

HİNDİSTANDA

Bu axır vaxt Hindistanda böyük iş-tişəşlər vəqə olmuşdur. Bu nizamsızlıqların səbəbi İngiltərə məlumatına görə böylədir:

Müharibənin əvvəlinci iki ilində Almaniyadan məvacib alan anarxist müşəvviqlər [təşviqatçılar] inqilab qaldırmaqdan ötrü ələlümdə Amerikadan Hindistana gəlmişlərdi. Bunlar bir o qədər də müvəffəqiyyətə nail ola bilməmişlərdi. Bu müşəvviqlərin qabağını alıb tədbirlər görməkdən ötrü London Ali Məhkəməsinin sədri başda olmaq üzrə Hindistana xüsusi bir komissiya gəlmişdir. Komissiya qərar qoymuşdu ki, mübəlligləri [təbliğatçıları] tutub həbs etmək haqqı hökumətə vəgüzar edilsin [verilsin]. Bu tədbirin əhaliyə dəxli olmayıb, ancaq siyasi qatil və anarxistlər haqqında tətbiq edilsin. Bu qanun mart ayında qəbul olunmuşdu. Bu qanunun nəşrinə mane olan siyasi xadimlər aprelin 1-ci gününü təzə qanun əleyhinə protesto olmaqdan ötrü ümumi oruc elan etmişlərdi. Mübəlliglər və anarxistlər nizamsızlıq qaldırmaqdan ötrü bu işdən istifadə edib zorla dükənləri qapatmağa, qatarlarda evlərinə övdət edən [qayıdan] hindu əsgərləri tutub saxlamağa başlamışlar. Qərar üzrə əvvəlcə Ravlidə, sonra Bombeydə, Əhmədabadda və Pəncəbın başqa yerlərində üsyan qalxmışdır. Bu qarışıqlıq əsnasında bir neçə adam qətl edilmişdir. Bu münasibətlə ümumi tətil elan edənlər bu hadisəyə təəssüflər edib, asayışı saxlamaq üçün əhaliyə müraciət etmişlərdi. Lakin onların bu müraciəti təsirsiz qalmışdır. Hindistan-

dan alınan axırncı xəbərlərdə asayış bərpa edilmiş olduğu bildirilir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Mayın 11-də Bakıya gətirilən ərzaq: buğda 244 pud, un 1541 pud, kartof 709 pud, arpa 2100 pud. Mayın 12-də gətirilən ərzaq: buğda 9389 pud, un 549 pud, kartof 45 pud, arpa 1866 pud, saman 150 pud.

Hərbi müstəntiq

Bu günlərdə Azərbaycan Hərbi məhkəməsinin müstəntiqi Bakıya varid olub [gəlib], kəndi vəzifəsini ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

Ticarət məktəbində

Bu il Bakı Ticarət məktəbini 3 nəfər müsəlman mütəəllimləri [şagirdləri] – Balağa Ağayev, Bala Cəbiyev və Kərim Zeynalov ikmal edib [məktəbi bitirib] şəhadətnamə almışlardır.

Dəmiryol xidmətçilərinin qərarı

Srağagün Bakı mövqifi [stansiyası] dəmiryol müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vəqə olub, bir çox müzakirədən sonra zeyldəki [aşağıdakı] məsələlər həll edilmişdir: 1) Neçə gün bundan sonra Ramazan ayı daxil olduğunu nəzərə alaraq, müsəlman əmələləri cümə günləri bayram və tətil etməlidirlər; 2) Dəmiryol xidmətçiləri üçün Bakıda bir dənə kitabxana açılsın və 3) Çörəkçi ilə kooperativ dükənlərinə xüsusi nazirlər [müfəttişlər] təyin edilsin.

Həbs edilənlərə dair

Məsai [Əmək] naziri Əmələ Konfransı heyəti-rəyasətinə məlum etmişdir ki, onun tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, tətili-ümumi vaxtında həbs edilən əmələ və onların nümayəndələri bu günlərdə azad ediləcəkdirlər. İcazəsiz olaraq silah və qeyri şeylər saxlamaqda müttəhim edilənlər isə ümumi qanun üzrə mühakimə edilməkdən ötrü məhkəməyə cəlb edilməlidirlər.

Fəhlə həyatından

- Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın heyəti-rəyasəti tərəfindən tətil vaxtı rus əmələləri əvəzinə işləmiş olan müsəlman əmələlərinin qulluqdan çıxarılması təhti-qərara alınmışdır.

- Bibiheybətə mədən dairəsində işləyən müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vəqə olub, hökumətdən müştərək müqavilənin hangi maddələri qəbul edilib və edilmədiyi haqqında sual və təcirlərin, dükəncilərin və qeyrilərinin iş-tahasına hədd qoyulması ilə bahalıqın önünü[n] alınması arzu olunması təhti-qərara alınmışdır.

ZƏHMƏTKƏŞ ZİYALILAR İTTİFAQINDA

Mayın 5-də Ziyalılar İttifaqının növbəti iclası vəqə olaraq, ibtida [əvvəla] 28 nisan [aprel] tarixli iclasın bəratülqövlü [protokolu] oxunaraq əxzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələsinin yenidən müzakirəyə qoyulması lazım bilindi.

Yetimlər yurdu maddəsi haqqında Əli bəy məlumat verdi ki, Mərkəzi Ev Ko-

mitəsi sədri ilə görüşüb qonuşmuşdur. Sədrin izahatından belə görünür ki, Mərkəzi Ev Komitəsinin cümlə üzvləri, o cümlədən yetimlər yurduna təyin olunmuş doktor və başqası, Ziyalılar İttifaqı ilə bərabər işləmək təmmənasındadırlar və Komitə tərəfindən heç kəs “İttifaqın üzvləri yetimlər yurdu işinə qarışa bilməz” söyləməyibdir. İdarə bu izahat ilə iktifalandı [kifayətləndi]. Əlavə Teymur bəy söylədi ki, Mərkəzi Evlər Komitəsi 5 min rublə paraya buraxdığı çustlar həpsi çox az vaxtda tələf olmuşdur və uşaqlar hal-hazırda ayaqyalın gəzirlər. İdarə qərar qoydu ki, Mərkəzi Ev Komitəsinə intixab olunmuş [seçilmiş] üzvlər Komitənin iclasında bu barədə sorğu versinlər. Xorasan nümayəndəsinə dair maddə oxunduqda Ağə əfəndi [Axundzadə] məlumat verdi ki, bu barədə Xariciyyə naziri ilə ərizəçilər kəndiləri görüşmüşdür və özləri bu təşəbbüsdədirlər.

Çiçək xəstəliyi haqqında Əli bəy və Zivər bəy xəbər verdilər ki, maya [peyvənd mayası] və başqa ləvazimat təyin olan vaxtda dərdəst edilmədiyi [əldə edilmədiyi] üçün məsələ ləngə düşdü və ümid var ki, cümə axşamı bu şeylər cümləsi ələ gəlsin. İdarə qərar qoydu ki, üzvlər cümə axşamı yenidən toplanıb bu işə şüru etsinlər [başlasınlar].

Bəratülqövl [protokol] qurtardıqdan sonra günlük məramnamədəki məsələlərin müzakirəsinə şüru edildi.

Günlük məramnamə:

- 1) Əxzi-Əsgər [Hərbi çağırış] İdarəsi haqqında;
- 2) Müəllimlərin maaşları haqqında;
- 3) İdarələrdə lisan haqqında;
- 4) Maliyyə heyətinin məruzəsi;

5) Müsri [yoluxucu] cild [dəri] xəstəliyi haqqında;

6) Səhiyyə heyətinin qeyri-fəal olduğu haqqında;

7) Daxil olmuş məktublar;

8) Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti təşkili;

9) Bez haqqında;

10) Salyan qışlaqları məsələsi.

Əvvəlinci məsələ müzakirəyə qoyulduqda, Sadıq Hüseyinzadə söylədi ki, Əxzi-Əsgər İdarəsinə müntəxəb [seçilmiş] üzvlər haqqında valinin müavini ilə görüşmüşdür. Orada o cavab almışdır ki, İttifaqın üzvlərini Əxzi-Əsgər İdarəsinə qəbul etməyə qanunən ixtiyar yoxdur. Lazımdır ki, bu məsələ qanun layihəsi surətində Parlamandan keçirilsin. Bu məlumat keçmiş iclaslarda danışılan sözlərlə müvafiq gəlmədiyi üçün üzvlərin hər biri tərəfindən protesto edildi.

Ziyalılar İttifaqı valinin bu hərəkətini protesto edir və yenə üç üzvünün İdarəyə daxil olmasını vacib bilib israrla təmənnə etməkdədir.

2) Hazırda olan müəllimlər; hökumət tərəfindən kanuni-əvvəldən [dekabrdan] bu zamana kimi onların maaşı xüsusunda layihə təxirə salınmışdır və müəllimlər hal-hazırda təşrinisənədə [noyabrda] təyin olunmuş maaşı alaraq ziyadə aclıq və məşəqqətlə həyat etməkdədirlər. Bu xüsus da müəllimlər arasında bir çox danışıklara bais olmuşdur deyə İttifaqdan bu barədə yardım təmənnə etdilər. İdarə qərar qoydu ki, Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] rəsmi bir məşruhə [izahat] yazılsın və bu məşruhəni Camo bəy [Hacinski] və Əliməhəmməd, rəisin hüzuruna təqdim etsinlər və mü-

əllimlərin halı xüsusunda ona məlumat versinlər.

(İdarədən: Müəllimlərin məvacibi artırılmaq haqqındakı qanun Parlamanda qəbul edilmişdir.)

3) Dəftərxanalarda və idarələrdə bu zamana kimi plakatlar cümləsi rus dilində yazılmışdır və bir az yerlərdə türkcə plakatlar varsa da, onlar çox bisavad yazılmışdır, – söyləyib, Əliməhəmməd nümunə üçün bir plakat təqdim etdi: “Kansalarda pristav üçüncü uçastok Bakı verilir saat 12-dən 1-ə qədər gündüz praznik günlərindən başqa.” Bu səbəbə rusca bilməyənlər idarələrdə qarı-qarı gəzib axırda öz işini həll etməmiş qayıdırlar.

İdarə qərar qoydu ki, dəftərxanalarda türkcə də plakatlar asılmaq lüzumu haqqında hökumətə bir məktub yazılsın və mətbuat heyəti idarələr milliləşmək haqqında müfəssəl bir layihə təqdim etsin.

4) Maliyyə heyəti tərəfindən Ağə Axundzadə istiqraz müəssisələri haqqında müfəssəl bir layihə oxuyub, layihənin qəbul olunmasını təklif etdi. İdarə bu layihəni qəbul edib çapa verilməsinə qərar qoydu. Əlavə, Maliyyə Nəzarətində hal-hazırda həştad nəfər məmuradan ancaq 10 nəfəri müsəlman olduğunu və bu 10 nəfərin ancaq iki nəfəri mühüm vəzifə başında durmasını ərz etdi. Bunlardan masiva [başqa], bu Nəzarət idarəsinə yenə müsəlman müraciət etmişsə də, onlar qəbul olmayıb və qəbul olanlar cümləsi Denikin adamıdır. İdarə qərar qoydu ki, əhalinin, məqami-aidənin [aidiyyətli qurumun] diqqətini bu işə cəlb etmək üçün qəzetədə çap olunsun.

Salisən [üçüncüsü], maliyyə heyəti tərəfindən heyətlərə müraciətən Ağə əfəndi [Axundzadə] təklif etdi ki, hər heyətə nə miqdarda para lazım isə maliyyə heyətinə yazıb məlum etsin.

5) Əli bəy əhali arasında şiddətli gicişmə (qotur) xəstəliyi olduğunu və bu məruzə bais, küçələrdə yiyəsiz gəzən qotur itlər olduğunu söylədi. İdarə qərar qoydu ki, bu itləri tələf etməyə xüsusunda Bələdiyyə İdarəsinə bir kağız yazılsın.

6) Ağə əfəndi [Axundzadə] tələbə İsmayıl Axundzadə tərəfindən əhaliyə hifzi-səhhət yardımı haqqında bir məruzə oxuyub, səhiyyə heyətinin bu hala kimi heç bir iş görəmədiyini söylədi. İdarə qərar qoydu ki, bu məruzə səhiyyə heyətinin sədrinə verilsin və sədri çaharşənbə gününə təyin olunmuş iclasa dəvət edib heyətin fəaliyyəti barəsində izahat istənilsin.

7) Camo bəy [Hacinski] “Müsavət” tərəfindən gəlmiş məşruhəni [izahatı] oxudu. Bu məşruhədə firqə “istiqlaliyyəti-Azərbaycan” iclasına üç nümayəndə tələb edir. İdarə bu iclasa [Axundzadə] Ağə əfəndini, [Hüseyinzadə] Sadıq əfəndini və [Alxasov] Kərim bəyi intixab etdi [seçdi].

Və 2) Dava vəkili [Murtuza bəy] Palavandovun üzvlüyə daxil olmaq xüsusunda ərizəsi oxundu, ərizə qəbula keçdi.

8) İttifaq üzvü [Heydər bəy] Şahtaxtinski tərəfindən Azərbaycanda bir Hilali-Əhmər Cəmiyyəti təşkil etmək haqqındakı təklifi bilməzliklə [müzakirə etməklə], İdarə qərar qoydu ki, bu məsələ səhiyyə heyətinə mühəvvəl olunsun [tapşırılsın] və səhiyyə heyəti bu xüsusda bir məruzə təqdim etsin.

AZƏRBAYCANDA**Quldur dəstəsi**

Quba uyezd naçalniki [qəza rəisi] qubernatora məlum etmişdir ki, Novruz Pirmurad oğlu ilə Nəsrulla Şıxbaba oğlu 28 nəfərdən ibarət bir quldur dəstəsi təşkil edib dinc əhalini qətl-qarət etdiyindən, bu günlərdə onun tərəfindən ittixaz edilmiş olan [görülən] tədbirlər nəticəsində dəstə pərakəndə edilməklə bərabər, quldurlardan bir çoxu tövqif [tutulmuş] və həbs edilmişlərdir.

İran sərhədini mühafizə

Bakı qubernatoru Cavad uyezd naçalnikinə məlum etmişdir ki, Cavad uyezd dairəsində İran sərhədini Şahsevənlərdən mühafizə etmək üçün Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən 200 nəfərdən ibarət bir qoşun dəstəsi təşkil edilir və bu günlərdə məhəllinə [yerinə] göndəriləcəkdir. Dəstənin maddi cəhəti və ləvazimatı Nəzarət tərəfindən təmin olunacaqdır.

Muğan camaatının ricası haqqında

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Muğan camaatının cavanların əsgərliyə dəvəti iyul ayının 1-nə kimi təxir edilməsi xüsusunda verdikləri ərizə qəbul edilməyir. Sərhədi Şahsevənlərdən mühafizə etmək məsələsi hökumət tərəfindən ciddi surətdə müzakirə və bu bərdə lazımı tədbirlər ittixaz edilmişdir.

Vergilərin istənilməsi

Qubernator qalabəyidən rica etmişdir ki, Sayad Xızı camaatından bu vaxta qədər təxirə uğramış olan iki ilin vergisi alınsın.

GÜRCÜSTANDA**İtaliya əsgəri heyəti**

Tiflisdə nəşr olunan “K. S.” qəzetəsi-nin mühərriri Tiflisə varid olan [gələn] İtaliya heyəti üzvü, sabiqdə Tiflisdə olan İtaliya konsulu Valeri tərəfindən qəbul edilib uzun müsahibədə bulunmuşdur. Heyət başında polkovnik Qabba, ərkani-hərb naçalniki [qərargah rəisi] Mekelidir. Heyət 18 nəfər müxtəlif məsələlərdə mütəxəssis olan zabıtdən ibarətdir. Bu heyət Parisdən İtaliya sülh nümayəndələri tərəfindən Zaqafqaziya göndərilmişlərdir. Heyətin məqsədi Zaqafqaziyanın siyasi, iqtisadi, maliyyə və qeyri əhvalını nəzərdən keçirməkdir. Heyət öz vəzifəsi ifasından sonra öz işlərinin nəticəsini İtaliya sülh nümayəndələrinə məruzədə bulunmaqdan ötrü Parisə övdət edəcəkdir [qayıdacaqdır]. Heyəti 50 nəfərlik bir saldat dəstəsi müşayiət etməkdədir. Heyət aprelin 22-də Parisdən, 26-da isə Romadan azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

Zaqafqaziya Darülfünunu

Mayın 11-də Zaqafqaziya Darülfünunu [Universiteti] şurasının iclası olmuşdur. İclasda xəbər verilmişdir ki, erməni hökuməti Zaqafqaziya Darülfünununun 1 milyon manat təxsisat [vəsait ayrılması] haqqındakı istidasını [xahişini] rədd etmişdir. Çünki Ermənistan hökuməti İrəvanda darülfünunun açmağı qərara alıb, bunun üçün də 5 milyon manat para buraxmışdır.

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Mart inqilabından sonra kəndlərimizdə olan məktəblər və bunların əsbabi-

tədrisiyyəsi [tədris vasitələri] avam camaat tərəfindən məhv olmaq dərəcəsinə gəldiyindən, bu sənə məktəblərin güşad olunması [açılması] imkan xaricində idi. Cavad qəzasının Xıllı nahiyəsi müdiri Mirzə Məhərrəm Lələyev cənabları bu məktəblərin intizamı və güşad olunması xüsusunda artıq dərəcədə səy və kuşış edərək [çalışaraq], məktəbləri güşad etməyə müvəffəq olmuşdur. O cümlədən bizim Süleymankənd məktəbini də min gunə [min cür] cidd-cəhdlə güşad etdirib, balalarımızın tərbiyəsinə bais olmuşdur. Bu xüsusda mümaileyh [adı çəkilən] Mirzə Məhərrəm Lələyev həzrətlərinə səmimi təşəkkür edirik.

*Süleymankənd məktəbi müəllimi:
Mirzə Məhəmməd Zeynalzadə*

Pianino

Təzə və bir qədər köhnə, məşhur rus və əcnəbi fabrika pianinoları, çoxlu miqdarda notalar satılır. Adres: Birjevaya küçə, Adamovun evində nömrə 19, mənzil nömrə 7.

8778

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi**E. S. Karşteynbaumun**

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzgin) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-

ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrazı-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrazi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet,

Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik [tövsiyə] edir. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Sülh ətrafında

səh. 226. “Qeysəri-məğlub”: 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olan Almaniya imperatoru II Vilhelm nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 229. “OSVAQ” (Osvedomitelnoye Aqentstvo: Məlumat Agentliyi): Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin məlumat və propaqanda orqanı olmuşdur.

Nəzarətlərdə

səh. 230. “Yaxın Şərqdə Amerika Müavinət Cəmiyyəti”: Əsası 1915-ci ildə “Erməni və suriyalılara yardım üzrə Amerika Komitəsi” [American Committee for Armenian and Syrian Relief] kimi qoyulmuş, sonrakı dövrlərdə Yaxın Şərqə yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Relief in the Near East] və Yaxın Şərq Fondu [Near East Foundation] adıyla fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Müsahibə

səh. 233. “həm də ucuz çatsınlar”: qəzetdə “çatsınlar” yerinə “satsınlar” getmişdir.

“dəstmal (?)”: sual işarəsi (?) qəzetdə getmişdir.

Türküstanın siyasi əhvalı

haqqında bəyanat

səh. 236. “Əfqanıstan əmiri öldürüldükdən sonra...”: Əfqanıstan əmiri Həbibulla xanın 20 fevral 1919-cu ildə suiqəsd nəticəsində öldürülməsindən sonra, kiçik qardaşı Nəsrulla xan 21-28 fevral tarixlərində əmir olmuşdur. Daha sonra Həbibulla xanın kiçik oğlu Əmənulla xan taxta keçmiş və

1926-cı ilə qədər Əfqanıstan əmiri, 1926-1929-cu illərdə isə Əfqanıstan şahı olmuşdur. Həbibulla xanın böyük oğlu İnaşatulla xan isə 1929-cu ildə 3 gün müddətində Əfqanıstan şahı olmuşdur.

İzçilik

səh. 238. “İzçilik ingiliscə “Scout”un tərcüməsidir.”: qəzetdə “Scout” sözü latın hərfləriylə yığılmışdır.

“İzçi (Scout) səhrada, meşədə gəzər”: qəzetdə “Scout” sözü latın hərfləriylə yığılmışdır.

səh. 240. “Şerlok Holms”: ingilis yazıçısı Artur Konan Doyleun məşhur detektiv qəhrəmanı.

“Nat Pinkerton”: XX əsrin əvvəllərində məchul alman müəllifi tərəfindən yaradılan və Avropada məşhur olan detektiv qəhrəmanı.

Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqında

səh. 242. “Salyan qışlaqları məsələsi”: qəzetdə “Salyan” yerinə “Süleyman” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 244. “K. S.”: 1914-1919-cu illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet olan “Kavkazskoye slovo” nəzərdə tutulur.

İzhari-təşəkkür

səh. 245. “Süleymankənd”: indiki Salyan rayonunun Çuxanlı kəndi.

Bazar, 18 may 1919-cu il, nömrə 183

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 17 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 18 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 4 rubla, axırını səhifədə sətiri 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

ELAN

Bakı 3-cü Şəhər Sülh məhkəməsi müdiri bununla məhkəmənin 1401[-ci] maddəsində binaənin [əsasən], vəfat etmiş Ağamusa Nağıyevin vərəsələrini öz odasına dəvət edir. Ağamusa Nağıyev vərəsələri "Məcməyi-Qəvanin" in ["Qanunlar Toplusu"nun] 10-cu cild əvvəlinci hissəsi 1241[-ci] maddəsi mövcibincə olan vaxtda [maddəsinin müəyyən etdiyi vaxtda] öz-lərinin vərisliyini isbat edici ixtiyaratı təqdim etməlidirlər.

hər cür şəhadətnamələr verilir, analizlər və 606-914 müalicəsi qəbul olunur.

8782

ELAN

Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalları İttifaqı bir qəç səhiyyə bölükləri təşkil etmək qəsdı ilə səhiyyə kursu açmışdır. Müsəlman gəncləri həmin kursa daxil olmağa dəvət edilirlər. Daxil olmaq istəyənlər səbh saat 10-dan 2-yədək Voznesenski küçədə 3 nömrəli evdə idarəyə müraciət etməlidirlər.

8784

BƏHRİ-XƏZƏR İSTEHLAK CƏMIYYƏTİ "KOOPERATSIYA"

Tərəfindən may ayının 17-sindən etibarən müalicəxanaya açılır.

Xidmətçilərdən və istehlak cəmiyyəti üzvlərindən müayinə haqqı 4 manat, qeyrilərdən 6 manat olacaqdır.

Bolşoy Morskoy və Tarqov küçələrin küncündə (yolu Bolşoy Morskoydan). Telefon nömrə 26-90.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək; 4-dən 6-yədək.

Müalicəxanada həmişəlik konsultasiyalar razılıq ilə. Peyvənd olunur,

يکشنبه ۱۸ شعبان المعظم سنه ۱۳۳۷

ایکینجی سنه ده امیسنه

۱۸ مایه ۱۹۱۹ سنه نومرو ۱۸۳

AZƏRBAYCAN

موندلیک سیاس، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزته یلدر.

ورک و اسلامله مفید مقاله ره صحیبه لرمز آچیلدور. درج اولمیان اوراق اعاده ایلمیلر. درج ایلمیلن مقالایک مکافاتنی اداره تئین ایلدور.

آونو شه ایطیلی: باکو ایچون: ۱ آیلدی ۳۰ روبله ۲ ۳۵ ۳ ۵۰ ۴ ۶۰

محل اداره: باکو، ورونوفسکی و غوربتسکی کوجا بک ۳۵ نمره ایوده

باج حیزر استهلاک جمعیتی "قو پهر انسیا" طرفین مای ائتک ۱۷ سنه اعتباراً مالمیخانه آچیلور. خدمتیارلار و استهلاک جمعیتی عضولریندین مایه یحقی ۶ سات غیر ادره ایه عیانت اولاجلدر. باشوی مارسوفی و تارغوفی کوچولرک کئچینه (بولی باشوی مارسوفین) نفوسن نمره ۲-۴۶. قبول اولنور سحر ساعت ۹ دن ۲-۴ دك.

سالمه خنده همینک فونکولتسیلر، ممالات جراحیه و فونکولتسیلر واسی اوق ایله یونو اولنور، هر حیزر شادیناتلر وریولور. تالیپیلر و ۶۰-۹۳ مالمیخانی قبول اولنور. 8782

سلمان زحمت کئین شیالیلری اقلای بر قساج صحیبه بولگهری تشکیل اینک قصدیه صحیبه فورسی آخمشده. مسلمان کئچیلری همین فورسه داخل اولمائه دعوت ایلمیلر. داخل اولوق ایستیلر ساعت ۹۰ دن ۲ دك ووزمه صبح کچمده ۳ نمره ایوده ادره مه مراجعت اولمشلدر.

سیاسیات انکیزلرک قفازدن کئینگی و عوضنده ایتنایان لرک کئینگی-مخلف کئینگهره سببت ویرمکدهدور. سیاسیات کئینگیلرک هر کس بر حیوره تئسیر ایلیوره؛ بول-سیاسیایانلر متفق لردن قفازدن سورتده آ کئینلر، انکیز فوسه قوشو بر حده قولمق، مسمومته قاتیلدیلر و ساتره بولگی مئتالره تئسیر ویرلر واردور.

بیرجه بوجول-سیاسیات بوشلر بر عراضنی بول کون ادره ده دوش اولان متفق دوللرک بریو غرام د کئینلرینی آ کئلان احوالردن دکادره بول- م نظریت و غیلاردن مسکن مرتبه یوک استادلر قازانق. حیزر ایستاده کئینگیلرک املقاری حیزر و زینلری مفتعیله قاتیرسوق و آلمانیاسی حیزرسز بر حاله صالح ایلمیلرله مشغول اولان متفق لرک عسکری ماتوراسیهدور که قوشون حیدرلرک اشراحتی قفازدن تئسیر ایلمهسته لزوم تورولمشدر.

قفاز جمع ویرتاری اولورنده «بریتقوروات تئین اینک وحی حمایتک کیه ویرلرک مسلمانلک هلاک حل اولمادیکی طن ایلمیلرک. عومیتله بولدی بیک اولارک، متفق لردن قفازده دولاشماسی- اوجه طن اولدیگی کئی روسیای ویرلشک و اسکی حدودلری دائر مسنده بئگدن برقرار اینک تئیه اولوبدی، بله آلمان ایلی قلمش اولان براردن آلمان نفوذنی بالکلیه محاربتک و بالکلیه ویک لیکک بالیمسته بر حده یوق قصدیلدی.

حی حایه مسلمانلیک کلهجک مسئلهلر دئسور. مهنوازنیله مشهور اولان قافقازلار باخوسوس آذربایجان تورک و اسلاملری، وفاد و حرکاتکی اتاده خیر خواهانه دلات ایتمین انکیزلری یله برمهاته ایلی اولان حرمتانه قوشولادیگی کئی دوست و خیرخواه اولاملیق لری ایله ایلمیلر.

وقله استیباد و اسارت آجیلینی دادمش اولان ایطنانلر، بر استیباد و اسارت چکنکدن یکیمه جان قوشولمش اولان آذربایجانلارک حلی گوزلجک ۴ کلداره ۶ عیالوه تورلرک ایله

ایون- و پاهن ویرلن معلومه نظرنا بولفاربا آلمالارده قوشو قوه خاشریلور فرانسولر بسو شایعانه بود ایتمه بولور.

توتون- توتون و ایوانلار ادمان آلمالیا قوشون لاریتک چقاریلجینسی آلمانده عموماً تئسیرس ایلمیشدهدور. پوقوشولار آلمانایه دعا مسئلهلر ایچون جلب ایلمیلر.

توتون- تئیس غزتمسک معلومهته گسوره دایانک رسیه نمایمسی آلمانلار کئی بر آلمان کئی متفق لرک تکلیفه قوشو چئمشلدر. یون- پارلمان ویرلن معلومه نظرنا آوستریا و آلمانیا اقلای مسلمانس آرتق قلمیلریشمشدر. آوستریا بولقافندن امتناع ایلمیوردی.

توتون- استرلی تاناقک ۳۳ آغاخاننده آدیربال قولیاق دستنه دوشلره بولکدره ایلمیشلدر ۶ اولاددن کئی بولمیت طوب و لوز، هر حیزر غیبت آندیشدر. قولیاق دستنه طرفین استور بولل اشغال و اولاده کئی غیبت آلمشده. و بر بچه بولتهویک ایلمیلری حیزر ایلمیشلدر. حیدرلرک بولتهویک اولدوسنده

ایون- و پاهن ویرلن معلومه نظرنا بولفاربا آلمالارده قوشو قوه خاشریلور فرانسولر بسو شایعانه بود ایتمه بولور.

توتون- توتون و ایوانلار ادمان آلمالیا قوشون لاریتک چقاریلجینسی آلمانده عموماً تئسیرس ایلمیشدهدور. پوقوشولار آلمانایه دعا مسئلهلر ایچون جلب ایلمیلر.

انتقام دوشیوره اوچ بولشونلر قسقی محاربه ایتمکدن امتناع ایلمیلریندن حیدره کئیریه دعوت ایلمیشلدر. و واتسکی کئینگیلری قما نهری یونده اولان اولابلاستلرک کئینگیلری خورا حکومتی علیه قام ایلمیشلدر.

پارتیزولار- جلب قوشورسده اولان انکیزه فرانسیز هر حیزر جیتی ترغوراد اولورته بوشی روسیه قوشورس کئینگیلرک ایلمیلر قوشولار شایه معلوم کئیلدی و شین ایلمیشلر غیلدر. قیانتا ایکی قره قوشون کوندمشدر.

بولشهویکلرک ایتدیشی، «هری آروفسکی قرائه غزتمسک بولنت ویکلرک فیلده کی ایتمائه لری درج ایلمیشلدر. «دشمنلرک یکی شتیبه» متفق قولولور روسیه قوشورس اولورته بکی چتته اشلاتلارده. انکیز وادیویسک معلومه نظرنا چارچیلو کول ایلمیشلدر که خالی روسیه اولدوسه بولتهویکلر علیه حرب ایکن قوشولارده مسارت ایلمشون، ایکن بولن او چتور که منتظر اولایه بکی مسانت چتار ایلمیشلدر. بولیه ایله محاربه دوام ایلیوره معتدل قولودو و لیسون غیر متدل انکیز فرانسیز قولدولری طرفین مغلوب ایلمیشلدر.

طبیعی منتقلرک عهده ایلمیلری قولیاقده. قولیاقک موقییتی متفق چارچیلری حیزر تئسیردی. سوگره بوشی مسئله قیانتا بک حجومی دور. خطر کئینگیلرک آرتیر اقلایه قوشی اولان دشمنلر خطرناک بئگهر طرفین دکئیدور. بولمان جیتمسک انکیزلر بوشی ایلمیلر شیشیم قیانتا بولمیز ترغوراد اولورته حجوم ایکن و قیتمسک حجوم ایلمیشلدر. بر بوشلرک قوشوسه بر لیکیز و چارچیلرک ایله جیتمایق.

دشمنلرک بولوم حلقه یی بزم بوشینه تانق ایستیلورلر بزم قفازدن ایله بوجلدری اولورسندن اولاق ایتمه لیرن.

«تئین» غزتمسی «توکواتر» غزتمسندن اشیر حیزری ایلمیلور.

بزمه باریبورلرک هلماسو حکومت بامته کچمشلدر او حیزر بر وقت بولتهویکلر قوشو سنده بولون آلمیشلدر وطن ایلمیلورلرک هر بر دول منظمه برجهجک کولکلی ویرسکندر که ترغوراد اتمال ایلمیشون هلماسو حال حیزرده دورتلر شونرلنده استیلور اوکا غلردهدو پارلمان جلمه لرینده اشراک ایتمیلور.

شرقی آذربایجانده بولشهویکلر ایله مبارزه ایتمکدن اورتی کولکلی مسلمانلرک دولتلیک ایچون ایرسدک استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

استادک نلمدن ایرمهانه سادر اولمشلدر اولدوسک استادک کئی چه اولوقیا اولاجلدر.

nün proqramını bu gün əllərində tutmuş olan Müttəfiq dövlətlərin proqram dəyişikliklərini anladan əhvallardan deyildir. Bu, müzəffəriyyə və qələbələrindən mümkün mərtəbə böyük istifadələr qazanmaq, hər bəsnasında çəkmiş olduqları zərər və ziyanları mənfəətlə qaytarmaq və Almaniyani zərərsiz bir hala salmaq işlərilə məşğul olan Müttəfiqlərin əsgəri manevasıdır ki, qoşun hissələrinin istirahəti nöqtəy-nəzərindən ittixaz edilməsinə [həyata keçirilməsinə] lüzum görülmüşdür.

Qafqaz cümhuriyyətləri üzərində “protektorat” təyin etmək və haqqi-himayənin kimə verilmək məsələsinin hələlik həll olunmadığını zənn edirik. Ümumiyyətlə, bunu demək olar ki, Müttəfiqlərin Qafqazda dolaşması əvvəlcə zənn olunduğu kimi Rusiyani diriltmək və əski hüduqları dairəsində yenidən bərqərar etmək niyyəti ilə olmayıb, bəlkə alman ayağı dəymiş olan yerlərdən alman nüfuzunu bilkülliyyə [tamamilə] məhv etmək və bolşevikliyin yayılmasına bir hədd qoymaq qəsdilədir.

Haqqi-himayə məsələsi gələcək məsələlərdəndir. Mehmənnəvazlığı [qonaqpərvərliyi] ilə məşhur olan qafqazlılar və bəxusus Azərbaycan türk və islamı, rəftar və hərəkəti ibtidada [başlanğıcda] xeyirxahlığa dəlalət etməyən ingilisləri belə bir mehmana layiq olan hörmətlə qarşıladığı kimi, dost və xeyirxah olacaqlarını ümid etdiyimiz italyanları dəxi kamali-mehmənnəvazi ilə qəbul edəcəklərdir.

Vaxtilə istibdad və əsarət acılığını dadmış olan italyanlar bu istibdad və əsarət çəngindən yenidən can qurtarmış

olan azərbaycanlıların halını gözəlcə anlarlar, əlavə, türklük ilə italyanlar arasında qədim və yeni tarixlərdə bir o qədər dərin bir xüsumət [ədavət] və düş-mənçilik olmadığını və bu gün italyanlar ilə Osmanlı türkləri arasında mövcud olan ülfət və məvəddəti [dostluğu] mü-lahizəyə alarsaq, italyanlardan mənfə-ətdən başqa bir zərər görməyəcəyimizi indidən qəviyyə [möhkəm surətdə] ümid etmək olar.

İngilislərin getməyinə gəlincə, yuxarıda zikr etdiyimiz üzrə, bizdən, bizim adət [adətlər], əxlaq və rəftarımızdan doğru xəbərləri olmayan və düşmənlərimiz tərəfindən haqqımızda yalan-yalan xəbər və məlumat əxz etmiş [əldə etmiş] olan ingilislər ibtidayi-əmrə [işin əvvəlində] bizə bir qədər yan-yan baxmaq istədilərsə də, sonra bizimlə yaxından tanış olub da, məlumatlarının yalan və yanlış olduğunu dərk edib hər münasibət və müamillətlərini [rəftarlarını] dəyişdilər və bizim xeyirxahımız olmaqla, düşmənlərimizi başısağığı etdilər. Hökumətimizi təsdiq etmək, daxili işlərimizə qarışmamaq, bizi və bilümmum [bütün] Zaqafqaziyanı bolşeviklər hücumundan qorumaq, Biçeraxov kazaklarını rədd etmək, Denikin və prjevalskilər qaragürhunu paytaxtımızdan çıxartmaq, Qarabağ məsələsində bizə kömək kimi rəftarlarla Azərbaycan türkləri arasında rəğbət qazandıqlarından, çıxıb getmələrinə heyifslənməmək qabil deyildir. İngilislərin burada olmağından biz istifadə edib də, yenidən təşkil etmiş olduğumuz dövlətimizin mövqeyini bərkitdik. Ümuri-mülkiyyə və əsgəriyyəyimizi [mülki və hərbi işlərimizi] qaydaya salıb gücləndik

və özümüzü düşmən hücumundan lazımcıncə və layiqi ilə müdafiə və mühafizə edə biləcəkdir bir hala gətirdik. Ümidvarıq ki, dostluqlarını intizar və arzu etdiyimiz italyanların vürudundan [gəlişindən] dəxi böyük-böyük istifadələr edib, hər bir nöqsanatımızı təkmilə [tamamlamağa] firsət bulacağız.

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Peştədən

Aprelin 20-sində Peştədən xəbər verirlər ki, Mərkəzi Şura çex, Romaniya və cənubi slav [yuqoslav] əsgərləri əleyhinə müdafiə müharibəsi elan etmişdir. Əhali Şuranın bu qərarını ruh yüksəkliyi ilə qarşılamışdır. Şura qərar qoymuşdur ki, hər cür sənəət [sənaye] dairələrində işləyən fəhlələrin nisfi [yarısı] silah altına gəlməlidir. Romaniyalıların hücumu inqilab dairələrində böyük həyəcana bais olmuşdur. Hökumət buraxdığı dəvətnaməsində deyir ki, inqilabı böyük təhlükə təhdid etməkdədir. Ona görə bütün fəhlələr top güllələri hazırlamağa cəlb edilmişdirlər. Ehtiyat zabitlərinə və saldatlarına orduya mühləq olmaq [qoşulmaq] əmri verilmişdir.

Lehistan sərhədi

Parisdə nəşr olunan “Jurnal” qəzetəsi xəbər verir ki, Lehistan [Polşa] işlərinə baxan komissiya Lehistanın şərq sərhədinin Baltik dənizindən başlayıb Brest-Litovsk, Rovno və Buq nəhrindən keçməsi təklifini qəbul etmişdir.

Romaniyalıların hücumu

Vyanadan xəbər verirlər ki, romaniyalıların hücumu münasibəti ilə Macarıstan Şurasının əhvalı xeyli fənallaşmışdır. Çox ola bilər ki, çex-slav və cənubi slav [yuqoslav] əsgərləri təzədən Karolyi hökuməti[ni] bərpa etməkdən ötrü Peştə üzərinə hücum etsinlər.

İngiltərə donanması

Fransa Hökumətinin dəvətinə görə iki İngiltərə donanması Fransaya varid olacaqdır [gələcəkdir]. Donanma tayfaları [matrosları] və zabitlər üçün məşğuliyyət məramnaməsi hazırlanmışdır. Zabitlər müharibə çöllərini, o cümlədən Reymsi gəzəcəklərdir. Bunların gəlməsi münasibətilə Fransa qəzetələrinin baş məqalələri İngiltərə donanmasını tərif edirlər.

Şerburqdan xəbər verirlər ki, bir zirehli, bir kruvazer [kreysər] və 8 müxrib [destroyer] gəmilərdən ibarət birinci İngiltərə donanması varid olmuşdur. Tirvittin komandası altında 5 kruvazer və 8 müxrib gəmilərdən ibarət ikinci İngiltərə donanması varid olmuşdur. Varid olanlar izdiham tərəfindən təbrik edilmişlərdir.

Lion - Vyanadan verilən məlumata nəzərən, Bolqariya almanlara qarşı qüvvə hazırlayır. Fransızlar bu şayiata bəvər etməyirlər [inanmayırlar].

Nauen - Litvadan və Liflandadan Almaniyaya qoşunlarının çıxarılacağı Almaniyada ümumən təqdir edilməkdədir. Bu qoşunlar Almaniyada daha [vacib] məsələlər üçün cəm edilirlər.

Nauen - “Tayms” qəzetəsinin məlumatına görə, Daniyanın [Danimarkanın] rəsmi nümayəndəsi Almaniyadan külli

yer almaq kimi Müttəfiqlərin təklifinə qarşı çıxmışlardır.

Lion - Bazeldən verilən məlumata nəzərən, Avstriya və Almaniya ittifaqı məsələsi artıq qaldırılmışdır. Avstriya bu ittifaqdan imtina edirmiş.

London - Sterlitamakın 33 ağaclığının admiral Kolçak dəstəsi düşmənlərə böyük zərbə endirmişdir. Onlardan külli pulemyot, top və ləvazimi-hərbi qənimət alınmışdır. Kolçak dəstəsi tərəfindən Stavropol işğal və orada külli qənimət alınmışdır və bir neçə bolşevik liderləri həbs edilmişlərdir. Deyirlər ki, bolşevik ordusunda intizam düşür. Üç bolşevik firqəsi [diviziyası] müharibə etməkdən imtina etdiklərindən, cəbhədən geriyyə dəvət edilmişlərdir. Vyatski kəndçiləri, Kama nəhri boyunca olan oblastların kəndçiləri Şura Hökuməti əleyhinə qiyam etmişlərdir.

Yekaterinodar - Helsingforsda [Helsinki] olan ingilis-fransız hərbi heyəti Petroqrad üzərinə yürüş edən qüvvəyə sərkeşlik [başçılıq] edirlər. Qoşunlar ziyalı, müəllim, kəndli və şəhər əhalisindən ibarətdir. Finlanda iki firqə [diviziya] qoşun göndərmişdir.

Bolşeviklərin əndişəsi

“Priazovski kray” qəzetəsində bolşeviklərin zeyldəki [aşağıdakı] intibahnamələri [bəyanatı] dərc edilmişdir:

Düşmənlərin yeni təzyiqi

Müttəfiq quldurlar Rusiya Şurası üzərinə yeni çıxışa başlamışlardır. İngilis rədiyosunun məlumatına nəzərən, Çörçill vəkil edilmişdir ki, Şimali Rusiyada olub da bolşeviklər əleyhinə hərəkət edən qoşunlara müavinət etsin. Əlbəttə, bundan

o çıxır ki, Müttəfiqlər oraya yeni desant çıxaracaqlardır. Böyləliklə, müharibə davam edir. Mötədil quldur Vilson qeyri-mötədil ingilis-fransız quldurları tərəfindən məğlub edilmişdir. Təbii, Müttəfiqlərin ümdə ümidləri Kolçakdır. Kolçakın müvəffəqiyyəti Müttəfiq qarətçiləri cürətləndirdi. Sonra növbəti məsələ Finlandiyanın hücumudur. Xətrə [təhlükə] getdikcə artır. İnqilaba qarşı olan dəhşətli xətrə yalnız şərqdən deyildir. Murman cəbhəsində ingilislər yürüş edirlər. Şübhəsiz Finlandiyaya, Qırmızı Petroqrad üzərinə hücum etmək vəzifəsi mühəvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Biz bu xətrələrin qarşısına birliyimiz və cəsərimizlə çıxmalıyıq. Düşmənlərimiz ölüm halqasını bizim boynumuza taxmaq istəyirlər. Biz qüdrətimizlə bu cəlladları özümüzə uzaq etməliyiz.

- “Matin” qəzetəsi “Viktuar” qəzetəsindən işbu xəbəri iqtibas edir:

“Bizə yazırlar ki, Klemanso hökumət başına keçmişdir. O heç bir vaxt bolşeviklər qarşısında boyun əyməmişdir və zənn edirik ki, hər bir düvəli-müəzzəmə [böyük dövlət] bir neçə min könüllü verəcəkdir ki, Petroqrad işğal edilsin. Klemanso hal-hazırda Dördlər Şurasında işləyir. Ona görə də Parlaman cəlasələrində [iclaslarında] iştirak etməyir.

Şərqi Avropada bolşeviklərlə mübarizə etməkdən ötrü könüllü dəstələri düzəltmək üçün Parisdə hökumət namından [adından] əmrnamə sadi olmuşdur [yayılmışdır]. Ordunun istinadgahı Çexoslovakiya olacaqdır.”

- Omskdan “Royter” acentəliyinə xəbər verilir: Üç saatlıq dəhşətli mühari-

bədən sonra Kolçak dəstəsi İjevski işğal etmişdir. Qırmızı qoşunlar həyəcan içində qaçmışlardır. Sarapulda 25 min nəfər əsir tutulmuşdur. Bütün cəbhə boyu hücum davam edir. Qırmızı qoşunlar ricət edirlər [geri çəkirlər]. Qaliblərin qoşunları kilsə zəngləri ilə qarşılanmışdır. Tutulan xəbərlərdən anlaşılır ki, bolşeviklərin səfərbərliyi artıq müşkülata uğrayır. Cəbhə onlar qoşun cəm edirlər. Əsirlər bolşevik ordusunun intizamdan düşdüyünü təsdiq edirlər. Onların arasında əsgərlikdən qaçmaq vüsətləndir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Vaşinqton - Rusiya səfərxanası Parisdə olan Rusiya nümayəndələrinin Sülh Konferansına təqdim etdiyi layihəni elan etmişdir. Bu layihədə təklif edilir ki, Rusiya dövlətlərini federasyon əsası ilə qəbul etməli, bundan əlavə, camaat etibarına məzhər [nail] olan və demokratik üsul üzərinə təşkil edilmiş milli hökumətlər də təsdiq edilməlidir.

Paris - Müharibə məsuliyyəti məsələsinə baxan komissiya bütün məsuliyyəti Almaniyaya və Avstriyaya üzərinə qoymuşdur.

- Kopenhagendən xəbər verilir ki, Almaniyaya hökuməti fransız hökumətinə xəbər vermişdir ki, Almaniyaya sülh nümayəndələri Fransaya gəlməyə razıdır. Bu şərtlə ki, onlara mükəmməl azadlıq verilsin və sülh məsələsini müzakirə etməyə və Berlin ilə əlaqədə bulunmalarına müsaidə verilsin.

Paris - Almaniyaya hökuməti əsasən qət etmişdir ki, müahidəni [sazişi] imza et-

məkdən imtina etməsin. Fəqət təklif edilir ki, sülh danışıqına başlansın. Onlar Vilson şüarının ortalığa gəlməsinə Müttəfiqləri vadar etmək və o əsaslarla güzəşt etməyə hazırdırlar. Hərgah Hökumət və Milli İclas sülhü imza etməkdən imtina edərsə, o zaman rəyi-amma [referendum] müraciət ediləcəkdir.

Kopenhagen - Berlindən çəkilmiş olan teleqramda denilir: Bu gün Almaniya alınan notada bildirilir ki, Almaniyaya Müttəfiqlərin şəraitini qəbul edir. Bu notada əlavə edilir: Almaniyaya hökuməti ümid edir ki, sülh müahidəsi [sazişi] layihəsi verildikdən sonra o barədə ətrafıca danışıq olacaqdır. Almaniyaya hökuməti tələb edir ki, Versalda Almaniyaya nümayəndələri hər cəhətdən təmin edilsinlər. Onlar teleqraf, telefonda istifadə edə bilsinlər və onlara Berlin ilə Almaniyaya hökuməti ilə əlaqədə bulunmağa müsaidə edilsin. Həman notada bu da əlavə edilir ki, Almaniyaya nümayəndələrinin Versaldan çıxmaları bir neçə günlüyə təxirə salınmışdır.

- 1901-ci ildə Bokser müahidəsi [sazişi] ilə Almaniya verilən haqdan və təzminatı-hərbiyyədən Almaniya vaz keçir və bu haqqını Çinə tərək edir. Arintində olan tamam əmlakından, tabyalar [redutlarda] təhkimatdan əl çəkir. Yalnız diplomasi müəssisə [diplomatiya qurumu] və konsulxana Almaniya əlində olmalıdır. Kiao-Çao müstəsna olduğu halda, Çinin sair yerlərində olan Almaniya əmlakı da Çinə tərək edilir. 1900-1901-ci illərdə Almaniya əlinə keçmiş astronomi şeylərini də Çinə verməyə razıdır.

- Görünür ki, Versalda olan alman

sülh nümayəndələri Berlinə övdət edərək [qayıdaraq] yalnız Versalda bir neçə nəfər bulunduracaqlardır. Onlar istefa verməyi, sülhü imza etməyə tərcih verəcəkdirlər. Alman nümayəndələrinin bir hissəsi böylə zənn edirlər ki, bəzi məsələlərdə güzəşt etmək mümkün olacaqdır. Fəqət bu danışıqlar hər halda iyun ayından tez qurtarmayacaqdır. Əvvəla, Almaniya hökuməti təklif edilən bu sülh müahidəsinə, təbdil edilməzsə [dəyişdirilməzsə], tərəfdar olmayacaq və istefa verəcəkdir. Sonradan təşkil ediləcək hökumət camaatın rızası olacağı təqdirdə müahidəni imza edə bilərdi. Fəqət bu da imkan xaricindədir. Müahidə Vilsonun 14 maddəli müahidəsinə müvafiqət etməlidir [uyğun gəlməlidir]. Ona görə də indiki sülhü qəbul etmək, qanunu xələldar etmək [pozmaq] deməkdir.

Versal müahidəsinə qarşı etiraz

Almaniyanın hər bir tərəfindən Versal müahidəsinə qarşı etirazlar gəlir. Berlin Əmələ Şurası iclasında Versal müahidəsinə etirazedicilər qərarlar çıxarmışlardı.

Nauen - Əcnəbi mətbuatı sülh müahidəsinin şəraitindən [sazişinin şərtlərindən] artıq dərəcə narazı qalmışlardı. Qəzetlər yeklisan olaraq [yekdilliklə] bəyan edirlər ki, bu sülh Avropada bir çox qovğaların qalxmasına bais olacaqdır və bütün cahanı xətrə [təhlükə] altına salaçaqdır və xətrə o dərəcədə vüsətlənəcəkdir ki, onun qarşısını heç bir vasitə ilə saxlamaq mümkün olmayacaqdır.

- “Curnal İtaliya”, “Korryere de Sera”

qəzetləri xəbər verirlər ki, Almaniya nümayəndələri bir qədər inaddan sonra nəhayət müahidəni imza etməyə məcbur olacaqlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Fransızlar bolşevik əleyhində

Parisdən İstanbula teleqrafla xəbər verirlər ki, yekşənbə [bazar] günü Fransız Məclisi-Məbusanında 8 milyard 500 milyon frank miqdarında hökumətə kredit buraxılması məsələsi müzakirə edilirdi. Renodel təklif etmişdir ki, bu məbləğ 10 milyon endirilsin. Bu təklifdən sonra hökumət etibar məsələsini ortalığa qoymuş, 362 səs 131 səsə qarşı olaraq sosialistlərin təklifi rədd edilmişdir. İclasın axırında Xariciyyə nazirinin katibi Abrami hökumət namından məclisə zeylədəki [aşğıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“Fransız hökuməti qət etmişdir ki bolşeviklərə qarşı mübarizə edənlərə həqiqətən də müavinət etlən. O millətlərə müavinət ediləcəkdir ki, onlar bolşeviklərlə mübarizə edirlər. Fransız hökuməti silah, pul, əlbisə, ləvazimi-hərbi və hər növ ərzaqla müavinətdə bulunacaq. Bu işdə hökumət öz müttəfiqləri ilə birlikdə işləyir və onların rızası ilə iş görür.”

Katib bəyanat verdikdən sonra Pişon da ixtisarən izahat vermişdir.

Nəhayət, 411 səs 97 səsə qarşı olaraq hərbi kredit qəbul edilmişdir.

İstanbulun siyasi dairələrində bu rəyədərlər ki, hökumətə olunan etibar və kreditin qəbul edilməsi göstərir ki, Fransız hökumətinin mövqeyi möhkəmdir və

bolşeviklərə qarşı mübarizə işlərində əzmindən dönməmişdir. Silah, pul və sairə ilə müavinət ediləcəyi məsələsi İstanbula artıq təsir bağışlamışdır. Orada zənn edilir ki, yaxın zamanda Klemanso hökumət başına keçəcəkdir.

Amerikada bolşevizm

Parisdən xəbər verirlər ki, Xarici İşlər baş katibi Lansinq mətbuat banketində bir nitq irad edib [nitq söyləyib], bolşevizm təşviqatı ilə mübarizədə bulunmağın lazım olduğunu göstərmişdir. Lansinq izhar etmişdir ki, bolşeviklər Amerikada geniş bir surətdə təşviqat yapmaqdadırlar. Bir çox komitələr kəşf edilmişdir. Bu komitələrdə 13 minə qədər bolşevik və anarxist fəhlələr işləyirmiş. Bolşevik təşviqatının yuvası ələlumdə [başlıca olaraq] rus mühacirləri mərkəzindədir. Lansinqin dediyinə görə, Filadelfiyada, Sietlədə, Takomada və qeyri yerlərdə tətill etmək təşəbbüsü bolşeviklərin fəaliyyəti ilə əlaqədardır. Hökumət bu təşviqatı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün tədbirlər görməkdədir. Bu günlərdə Nyu-Yorkda Rus Kəndliləri Cəmiyyətinin şurası kəşf edilib, 198 kişi və 2 arvad həbsə alınmışdır. Rus və ingilis dillərində təşviqat mətbuatı tapılmışdır.

Krım

Sevastopolun müdafiəsi

Sevastopol gözəl surətdə möhkəmləşdirilmişdir. Ətraf tikanlı məftil ilə mühasirə edilmişdir. Nəinki cəbhədə, hətta arxada da bir çox top və pulemyot vardır. Aprelin 15-ində Sevastopol altında müharibə başlanıb, aprelin 16-sında Malaxov və İnkerman buxtası bolşeviklər tə-

rəfindən işğal edilmişdir. Fransızlar bolşevikləri top gülləsi ilə qarşılayıb geri çəkilməyə məcbur etmişlərdir. Küçələrin hamısı pulemyot atəşinə tutulub arxaya keçmək üçün mümaniət [maneçilik] göstərilməmişdir. Həman gün bolşeviklərə məxsus 1300 tufəng tapılmışdır. Cəbhədə yunanlılarla Seneqal nişançıları müharibə edirlər. Fransızlar isə arxanı saxlayırlar. Fransızlar qərara almışlar ki, Sevastopolu bolşeviklərə verməsinlər. Çünki bolşeviklərin hökmfərmalığı [hökmranlığı] ilə almanlar tərəfindən İstanbul təhlükədə olar. Sevastopol banklarının qiymətli şeyləri ilə yüklənmiş olan “Kaql” zirehlisi lazım olduğu təqdirdə Novorossiyskə azim olmalıdır [yola düşməlidir]. Sevastopolda içməli suya artıq ehtiyac vardır. Əvvəlcə şəhərə İnkerman boğazından su gəlirdi. Odessadan köçürülmüş əsgərlərin hamısı Sevastopola gətirilmişdir.

Könüllü ordu komandanı və gürcülər

Könüllü ordu Baş komandanı Vayenni qruzinski yol [Hərbi Gürcüstan yolu] ilə getdiyi zaman körpülərdən birində Baş komandanın avtomobili gürcü qaraqolxanasına rast gəlmişdir. Baş komandan ilə edilən müsahibədə gürcülər izhar etmişlər ki, onlar Könüllü ordu ilə müharibə etmək niyyətində deyildirlər. Onların çörəyi yoxdur və öz hökumətlərinə də o qədər etibar etməyirlər. Müsahibənin axırında gürcü saldatları öz bədbəxt və kasıb hallarından şikayət edib, ailələrinə çörək verilməsini Baş komandan xahiş etmişlərdir. Baş komandan gürcülərin Vladıqafqaz şəhərinə gəlib taxıl almaları üçün icazə verilməsi əmrində bulunmuşdur.

HİNDİSTAN MÜSƏLMANLARININ YENİ BİR MÜXTİRƏSİ

“Tayms” qəzetəsinin 25 mart 1919 tarixli nüsxəsində dərc edilən Hindistan müsəlmanlarının yeni bir müxtirəsi [notası] bizim üçün bir az gecikmiş olmaqla bərabər, müxtirənin bəzi yerləri əhəmiyyətli olduğundan nəql edirik:

Müxtirəni [III] Ağa Xan, Əmir Əli və Abbas İsfahani həzrətləri imzalayıb, İngiltərə Xariciyyə naziri Balfur cənablarına təqdim edilmişdir.

Aşağıda imzaları bulunanlar aləmi-islamın məsəli-islamiyyəyə təəllüq edən əfkarını [islami məsələlərə dair fikirlərini] Sülh Konfransında islam mürəxxəsləri [nümayəndələri] bulunmaması həsəbi [səbəbi] ilə Hökuməti-Kraliyyənin [Krallıq Hökumətinin] nəzərgahında vəz eyləməyi [meydana qoymağı; izah etməyi] münasib görmüşlərdir.

Türkiyənin işğal edilən vilayətlərində və Ermənistanda Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] təminatı altında kəndi-kəndilərini idarə edəcək muxtariyyətlər təsisinə mütəəlliq [dair] təklifi hüsn-qəbul edirik. Fəqət bu məhəllərin [yerlərin] Osmanlı imperatorluğundan ayrılmasına bütün qüvvətimizlə etiraz edirik. Bu məsələyə aid dəlillərimiz hissiyyətə istinad etmiş deyildir. Bunlar Hökuməti-Kraliyyənin və Müttəfiqlər ilə müştərəklərinin [ortaqlarının] ciddiyyətlə nəzər-diqqətə almaları lazım gələn idari və inzibati əsaslara istinad etməkdədir.

Ümid edirik ki, yeni sülh Asiyada zühur edən iğtişaşdan və şü idarədən bilistifadə [istifadə etməklə] siyasəti-təməssülə [assimilyasiya siyasətinə] və iqtisadən təfəyyüzə [iqtisadi cəhətdən varlanmağa] çalışan iki imperatorluğun halına bənzəməyəcək, Qərbi və Orta Asiyanın bir surəti-müsəlimgərkənədə [əmin-amanlıq şəraitində] inkişafını təmin eyləyəcəkdir. Türkiyə kəndi hökumətinin idarəsi altında olaraq cahan müsəlmanları arasında haiz [malik] olduğu nüfuz ilə bir çox islam təbəyəyə malik olan İngiltərə ilə müttəfiqləri üçün böyük bir qüvvət mənbəyi olacağı haqqındakı qənaətimizi izharda tərəddüd eyləməyiz.

Anadolunun mülki və mali idarəsi ilə birlikdə məşhur bir ingilis Hindistan idarə məmuruna tövdi [tapşırmaq] üçün Türkiyənin hərbdən əvvəl vəqə olan təklifi qəbul edilmiş olsaydı, bu günə Qərbi Asiyada xeyli səlah və rahatlıq görülmüş olacaqdı. Türkiyəyə mərbut [bağlı] vilayətlərin hər nə şəkildə olursa olsun Türk imperatorluğundan ayrılması bir ədalət-sizlik təsiri hüsula gətirəcəyindən qorxarız və hər halda yenidən təşkil ediləcək muxtariyyəti-idarələrin Osmanlı imperatorluğunun sifəti-mənəviyyəsi olan xilafətdən ayrılma[ma]sını bütün qüvvətimizlə tələb və surəti-ciddiyədə tələb eyləyirik.

Bu xüsusdakı tələbimiz əvvəla Qərbi Asiyanın sülh və müsəlimgətlə [əmin-amanlıqla] inkişafı haqqındakı arzumuza, saniyən [ikinci olaraq], Hökuməti-Kraliyyənin nüfusi-ümumiyyəsinin [ümumi əhalisinin] dörddə birini təşkil eyləyən islamın arzu və amali-məşruələrini [qanuni amallarını] mümkün olduğu qədər tətbiq etmək istədiyi haqqındakı qənaətimizə istinad etməkdədir. Sünni məzhəbinə, rəisi-hökumət xəlifə tərəfindən nəsb [təyin] edinilsə, təbəəsi nəzərində

mövqeyi məşrudur [qanunidir] və əleyhində vəqə olacaq hər dürlü hərəkət qeyri-məşrudur [qeyri-qanunidir]. Xəlifənin əmri ona bir nüfuzi-mənəvi verər və mövqeyini təhkim eylər [möhkəmləndirər].

Şü imperatorluğunun zühurundan əvvəl Hindistan islam hökmdarlarının xəlifəyə müraciətlə, onun tərəfindən nəsb olunması bu səbəbdən naşi idi [irəli gəlirdi].

Binaənileyh, Sülh Konfransı yeni təşkil ediləcək muxtariyyəti-idarələrə üsulən rəisi-hökumətlər nəsb etmək səlahiyyətini xəlifəyə verdiyi təqdirdə, həm islamın hissiyyətinə riayət etmiş, həm də bu məmləkətlərin əhalisi beynində [arasında] sülh və sükunətin mühafizəsinə və bir surəti-müsəlimgərkənədə inkişaflarına qarşı təminat vermiş olacaqdır. Əksi-hal, yəni yeni təşkil edəcək idarələrin dövləti-Osmaniyyədən maddi və mənəvi ayrılıqları, fikrimizcə, daima qarışıqlığa mövcib [səbəb] olacaqdır.

Əgər Fələstində bir yəhudi hökuməti meydana çıxarılacaqsa, bunu yəhudi hökm-darın təhti-idarəsinə [idarəsi altına] vermək aləmi-islami pək ziyadə münfəil [qəzəbləndirəcək] və mütəəssir edəcəkdir. Qüdsə ehtiram ehkami-islamiyyə iqtizasından [islam ehkaminin zərurətlərindən] olmaqla bərabər, bu şəhər 14 əsrdən bəri islam asar və xatirəti [əsərləri və xatirələri] ilə doludur. Nüfusa [əhaliyə] gəlincə, Fələstin əhalisinin ancaq 7-dən 1-i yəhudidir.

Tarixcə müsbət [isbatlanmış] bir keyfiyyətdir ki, islam hökumətlərinin təhti-idarəsində bulunan yəhudilər Avropada kəndilərinə verilməyən bir çox müstəsna

müsaidələrə məzhər [nail] olmuşlar və islamla qayət dostanə bir surətdə yaşamışlardır.

Yeni Ermənistan hökumətinə gəlincə, bu hökumət[ə] ayrılacaq ərazi daxilində sakin olan [yaşayan] əsli-islamın [müsəlman əsillilərin] hüquqi-siyasiyyə və mədəniyyətlərinin və müəssəsəti-diniyyətlərinin [dini qurumlarının] mühafizəsinə və bilcümlə imtiyazlarda müsavi olmayan əhali ilə müsavi tutulmasını gərək Hökuməti-Kraliyyələrinə və gərək Sülh Konfransına bir dəfə daha izah və tələb və iddia eylədiyimizi bəyan eyləyirik.

DAĞISTAN ƏHVALI

Hökumət böhranı

Alınan məlumata görə, Dağıstan Cümhuriyyətində hökumət böhranı vücuda gəlmişdir. Ümumi tətillə görə hökumətlə Parlaman arasında mübahisə başlanıb, dərhal qəti-münasibata mübəddəl olmuşdur [münasibətlərin kəsilməsinə çevrilmişdir]. Hökumət böhranı gözlənilir.

* Təsdiq edilmiş xəbərlərə görə, Dağıstan Parlamanı, Hökumət rəisi Kotsevin istefasını qəbul etmişdir. Təzə Kabinə təşkili general [Mikayıl Maqomedoviç] Xəlilova həvalə edilmişdir. Bakıda olan Mallaçı-xana Dəmiryol, Poçt və Teleqraf Nəzarəti təklif edilmişdir. Kabinə təşkil edilib qurtarmaq üzrədir.

Şimali Qafqaziyada

Mayın 14-ündə Şimali Qafqaziyadan gəlmiş bir nəfər Şimali Qafqaziya haqqında maraqlı əhvalat nəql edir:

Torqovı istasyonu həqiqətdə kazaklar tərəfindən işğal edilmişdir. Bolşeviklərin əhvalı fəlakətlidir. Rostovun və Yekaterinodarın [Krasnodarın] təxliyə edilmələri xəbərləri yalan və əsilsizdirlər. Rostovu almaqdan ötrü müharibələr davam edir. Könüllü ordunun əhvalı əvvəlkindən yaxşıdır. Dəmiryol xətti düzəlib, Rostovdan Xasavyurta qədər hərəkət vardır. Ancaq Mozdokdan Kizlyara qədər dəmiryol xəttində hərəkət yoxdur. Burada bolşeviklər tərəfindən xarab edilən körpü təmir edilməkdədir. Tersk oblastında bolşevizm kökündən bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Əhalinin bolşevizm hökuməti zamanında keçirdiyi dəhşətlər hələ də yadındadır. Könüllü ordu arasında ən şiddətli nizam vardır. Böylə ki, bir cüzi təqsir üstə həтта [zabitləri qırbaqlayırlar. Xəbər verirlər ki, bu günlərdə Denikin bəzi] zabitlərlə Kizlyardan keçib general Kolçakla görüşməkdən ötrü nəməlum bir yol ilə Uralska tərəf azim olmuşdur [yollanmışdır]. Qroznı Könüllü ordu əlindədir. Mədənlərin hamısı işləməkdədir.

Mədən Sularında hal-hazırda bir çox Krım və Odessa qaçqınları cəm olmuşdur. Kuban oblastında həyat ucuzdur. Tersk oblastında isə bahalıqdır. Kizlyarda çörəyin girvənkəsi 8 manatdır, qənd, bəzzaziyyə malı yoxdur. Staro-Tereçninin bolşeviklər tərəfindən işğal edilməsi yalandır. Staro-Tereçni Könüllü ordu əlindədir.

- Bu axır vaxtlarda Denikin ordusunun halı fənalalmışdır. Əvvəldə görünən intizam şimdiki yoxdur. Gecələr Denikin ordusu əfradı [əsgərləri] qarətçilik və təcavüz edirlər. Don və Kuban ordularının rabitəsi zəifdir. Könüllü ordu tərə-

findən Rostov şəhəri üzərinə 5 milyon manat təminat qoyulmuşdur. Şimali Qafqaziya ilə Gürcüstan arasında müxəbirə [rabitə] qətiyyəyən yoxdur. Vayenni qruzinski yol bağlanmışdır. Paroxodlar gürcü iskalələrinə [limanlarına] dəymədən Novorossiysk[dən] Batuma gedirlər. Xüsusi şəxsləri Batuma asanlıqla buraxmayırlar.

UNUDULMUŞ BİR HAQQ

Neçə vaxt bundan əvvəl möhtərəm Əhməd bəy Ağayevin İstanbulda tövqif edilib [tutulub] həbsə alındığını qəzetələr vasitəsilə xəbər aldığımızı qəzetələr az sonra onun həbsdən təxlişi [buraxılması] haqqında şayiələr nəşr olundusa [yayıldısa] da, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu xəbərin doğru olmadığını öyrəndik.

Əhməd bəy həbsdədir. Həтта alınan xəbərlərə görə, görüşmək üçün yanına gələnləri belə buraxmayırlar.

Əhməd bəyin kim olduğunu anlatmağa qalxışmaq zənn edirəm bicadır.

Əhməd bəyi tanımayan kim var? Onun vətəni və milləti uğrunda göstərdiyi fədakarlıqları kim bilməyir?

Əhməd bəyin gördüyü işləri, göstərdiyi yararlıqları düşündükcə, zənnimə böylə gəlir ki, millətin ümum əfradı [bütün fərdləri] kəndisinə qarşı qəlblərində dərin və səmimi məhəbbət bəsləməlidirlər. Çünki Əhməd bəy həbsə alınmış, kəndi ailə əfradını belə görüşmək üçün yanına buraxmayırlar. Bu, kəndisi üçün, kimin tərəfindən olursa olsun bir həqarət deyilmi? Bu həqarəti biz də hiss etməli deyilməyimiz?

Baxusus [xüsusilə] cavan cümhuriy-

yətimiz kəndi mürəxxəsi [nümayəndəsi] olan bir zata edilən bu təcavüzü hiss etməli deyilməyirdi? Ya etdi isə, onu nə ilə göstərdi? Heç bir etiraz etdimi?

Zatən millətimizin böyük qüsurlarından biri də budur ki, kəndi fəal oğullarını təqdir etmək qabiliyyətinə malik deyildir. Bu, mənfi sifətlərimizin biridir. Bu həqiqət göz önündə ikən xalqımızdan bu dəfə dəxi heç bir xeyirxahanə təşəbbüs gözləməməlidir. Yəni buna bir dürlü alışımsız da. Böylə ki, hər kəs bu millətin yolunda bir fədakarlıq etməyə qalxırsa, o qabaqcadan kəndisinin təqdir edilməyəcəyini bilir.

Böylə, amma mətbuatımız damı böylə bir bəlaya girtirdir?

Bizə böylə gəlir ki, mətbuatımız Əhməd bəyin həbsi məsələsi ilə kəndi səhaifini [səhifələrini] həftələrlə doldurmalı idi. Bütün cahanın məsmusu olacaq qədər [bütün dünya tərəfindən eşidiləcək qədər] çığırıp, bağırıp, protestolar yazmalı idi. Ədib və mühərrirlərimiz protestolar etməli idilər. Çünki bununla bir tərəfdən kəndi vəzifeyi-insaniyyəimizi ifa etmiş olar[d]ıq, digər tərəfdən də bir millət olaraq yaşadığımızı və yaşamağa haqlı bulunduğumuzu göstərmiş olardıq. Fəqət məəttəəssüf, bu vəzifələrimizin heç birini ifa etmədik. Nə üçün? İştə bizi hey-rətdə qoyan məsələ də budur.

Qaf. Ayn.

“VPERYOD”UN RAZILAŞMAQ YOLU

Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] cümhuriyyələrinin beynlərində [aralarında] siyasi məsələlərlə bərabər, dəmiryol,

posta və teleqraf, gömrük, maliyyə, qaçqınlar və başqa məsələləri sülh yolu ilə həll etmək üçün təşkil edilmiş konfrans haqqında “Daşnak” firqəsinin “Vperiyod” qəzetəsi deyir ki:

“Azərbaycan və Ermənistan Xariciyyə Nazarətləri tərəfindən nəşr edilmiş notalarda məzkur [deyilən] Konfransda hüdud məsələlərinin də həll olunması xahiş edilir. Bu məsələnin həlli Ermənistan nazirinin sözlərinə görə, gələcəkdə cümhuriyyətlər istiqlalı yolunda iki tərəfin də birlikdə çalışmalarına pişəzvəqt [qabaqcadan] bir vəsilə ola bilər. Təati edilən [qarşılıqlı surətdə verilən] notalarda mücadiləyə səbəb olacaq məsələ dörd Qafqaz Cümhuriyyətləri Konfransına beşinci Qafqaz – Cənub-Qərb Cümhuriyyətinin də iştirakı təklifdir ki, bu beşinci cümhuriyyətin də mənafeyi Qafqaz cümhuriyyətləri mənafeyinə bağlı olduğundan, onun da Konfransda iştirakını Azərbaycan naziri lazım görür. Bu təklifə qarşı Ermənistan naziri etiraz edib, onun iştirakını qəbul etməməyir.”

Buradan “Vperiyod” qəzetəsi əskidən tutduqları yolu özünə rəvan görüb yorğalayır, “Ermənistan nazirinin nöqtəyi-nəzəri doğru olduğu insafcasına qəbul edilməlidir” – deyir. Əlbəttə, daşnak erməni naziri desin də, “Vperiyod” qəzetəsi tərəfindən doğru ədd [hesab] edilməsin!

Cənub-Qərb Hökuməti nümayəndəsinin Qafqaz Cümhuriyyətləri Konfransına iştirak etmələrinə qarşı Ermənistan nazirinin etirazı haqqında məzkur nazirin nöqtəyi-nəzəri doğru olmasına əsas nəmiş? “Vperiyod” qəzetəsinin dediyinə görə, odur ki, Cənub-Qərb Cümhuriyyəsi türk acentələrinin yuvasıdır və məzkur

acentələr həməvəqt [həmişə] qaib etdiklərini geriye almaq fikrindədirlər və bu “Panislamizm” yuvasından ermənilər və gürcülərə qarşı fitnə etmək fikrindədirlər və böylə yuvaların ocağı Şəhur və Naxçıvanda da varmı. Bunların Mavərayı-Qafqazda sülh-müsalimətə [əmin-amanlığa] qarşı böyük bir qorxu təşkil etdiklərindən, Konfransa dəvət edilmələri haqqında danışılmayıb, tezliklə onları dağıtmaq yolunu bulmalıdır.

Söylədiyimiz üzrə “Panislamizm” mikroblarını əskidən erməni mətbuatı kəndisi üçün müzəvvirliyə [yalançılığa, saxtakarlığa] bir vəsilə [yol] bulmuş və bunu olur-olmaz yerdə ortalığa atmağ[ın] insanıyyət və nəzakətə yaxışmaz bir şey olduğunu aşnalar düşünməyir. Zira, böylə mikroblarla başqalarını aldadıb kəndi işlərinə yol açmaq arzusundadırlar və böylə bir arzuya qarşı nəzakət, ləyaqət nə olduğunu kirvə müləhizə edə bilərmi?

Biz vperiyodlulara onu söyləyəcəyiz ki, razılaşmaq arzusunda bulunan bir kimsə yolun alt-üstünə enməz, ibtida [əvvəla] kəndi doğru yolu ilə gedib, başqalarını da şu yola dəvət edər. Vəilla [yoxsa], mən başqalarını böylə laqırtılarla qandırıb kəndi arzuma nail ola biləcəyəm fikrini bəsləmək əbəsdir. Çün böylə sözləri şimdihə qədər biz çox eşitdik, imtahan etdik, qarşımızdakıların amalıni eyicə öyrəndik. Bundan sonra rəqiblərimizin böylə laqırtılarına uymayacağız. Burasını gözəl anlasınlar da, bizlərlə “razılaşmaq” istərlərsə, birinci, doğru fikir bəsləyib, doğru lisanla qonuşsunlar. Yoxsa, vücuđu olmayan “Panislamizm” sözləri ilə bizi qarşılayıb da

razılaşmaq təklifində bulunmaq əbəsdir.

Panislamizm daşnakların iftirasıdır. Şəhur və Naxçıvanda, aləmi-islamda böylə bir fikir yoxdur. Ermənilər kəndi həyatını kəndi arzusu üzrə qurmaq istədikləri kimi, Şəhur və Naxçıvan da kəndi işlərini kəndiləri yapmaq istədikləri təbii olduğundan başqa, böylə bir arzuya əsas, daşnakların islam aləminə qarşı bəslədikləri sui-niyyətdir. Biçarə Şəhur və naxçıvanlılar gün kimi aşkar bilirlər ki, kəndiləri üçün müstəqil bir hökumət sahibi olmayıb, ermənilər əlinə düşərlərsə, məhv olub gedəcəklər və bundan xilas olmaq üçün son nəfəslərinə qədər davranacaqları aşkardır.

Şəhur və naxçıvanlıların böylə bir fəlakətdən xilas olmaları yolunda ciddü-cəhdlərinə hər bir vicdan sahibi insan yardımında bulunmaq insanıyyət naminə olan əməldir və islam aləminin də dini bir vəzifəsidir. Ermənilər anlaşımaq və razılaşmaq doğru arzu edirlərsə, kəndi mənfəətlərini bərpa etmək istədikləri kimi, başqalarının da nəflərini [xeyrini] düşünməlidirlər və yolun alt-üstünə enməyib, düz yol ilə sərbəst getməlidirlər.

Məhəmməd

EYİ BİR MƏQAM

Əsrlərdən bəri çar hökuməti-müstəbidəsinin ağır olan zənciri-mənhusu altında inləyən biz türk milləti, Allahül-həmd [Allaha şükür olsun], axır xilas olduq. Olduq, əvət, möhtərəm qarelər. Fəqət başımızın üstündə genə də qara buludlar dolanıb azadlıq günəşimizi tut-

maq istəyirlər. Ona görə hər bir vətən övladına lazımdır ki, çahar ətrafa [dörd tərəfə] artıq diqqətlə nəzər etsin. Hər yerdə ki, ləkə olduğunu gördü, həmin zamanda, həmin ləkəni tezcə silib yox etməyə çalışsın, böyüməsin. Böyüməyinin nəticəsi nə ola bildiyini möhtərəm Azərbaycan türk və islamlarına Mart faciəyi-əliməsi [kədərli Mart faciəsi] göstərdi. İkincisi isə əsgərlikdir. Vaxtımız bizdən artıq dərəcə tələb edir ki, həmin əsgərliyin millətimizə, vətənimizə, Quranımıza və hökumətimizə nə qədər faydası və savabı vardır; hər iki dünyamız hökuməti-islama kömək vermək, peyğəmbərə tabe olmaq, Xudavəndi-zışanın [şanı uca Allahın] ehkamını dinləmək, hər bir islam oğlu islama vacib və müstəhəqdır [lazımdır]. Necə ki, Xudavəndi-kərim Qurani-şərifində buyurur: “Ləqəd kanə ləküm fi Rəsulillahı usvətün həsənətün.” Yəni, siz müsəlmanlar gərək Rəsuli-Xudaya [Allahın Peyğəmbərinə] gözəl vəch ilə [gözəl surətdə] tabe olub, ona iqtida edib [onu özünüzə nümunə götürüb], dini-islama kömək olasınız. Siz gərək cihad etməkdə ona tabe sabit və rasix [möhkəm] durasınız. “Limən kanə yərcullahə vəlyövməlxirə və zəkərallahə kəsirən.” Yəni, sizlərdən o şəxslər ki, Allah-taala rəhmətini və axirət günündə nicat tapmağı rica tutub, Allah-taalaya çox itaət və ibadət edər, gərək Rəsuli-Xudaya tabe olub onun kimi cihad etməkdə möhkəm dursun. Əvət, lazımdır əməl edək. Öz işimizdir. Hər kəs ki, öz işindən boyun qaçır, onun insan olmağa da haqqı yoxdur. Biz islam milləti gərək səy edək, iş bizimdir qəflət etməyə. Dörd ətrafa artıq diqqətlə baxaq. Tainki o müqəddəs bayrağımıza xainlər əl uzatmasın. O uca

bayrağımıza uzanan əl qurusun və dünyada türk övladı Azərbaycan qəhrəmanlarının adları baqi qalsın. Məhv olsun xainlərimiz, yaşasın o müqəddəs ayparalı bayrağımız deyib, xətmə-kəlam edirəm.

Siracəddin Mahmudov

MƏTBUAT

İtalyanların Azərbaycana gəlmələri münasibətilə

“Müsavət” firqəsi qəzetəsi olan “İstiqlal” yazır ki:

“Qafqaziya cümhuriyyətləri bu gün qarşılarında Avropanın qocalmış və əsr-didə [qədim] böyük bir ingilis millətini deyil, cavan və hürriyyəti-milliyəni eyicə təqdir etmiş bir milləti görməkdədir. Bu, italyanlardır.

İtaliya Avropada yeni dünyaya gəlmiş bir dövlət və italyanlar da milli bir intibaha yeni nail olmuş bir millətdir.

İtaliya təzyiq və təhəkküm altında qalmış, Prussiyanın 1871 hürriyyət müharibəsində öz hürriyyətini aldığı kimi, milli hürriyyətin qiymət və qüdsiyyətini dəxi Avropa millətlərinin hamısından daha ziyadə təqdir etmişdir.

İtaliya Qaribaldisi ilə milliyət qəhrəmanlığını bildi, Manin ilə də milli intibaha nail oldu.

Şübhəsiz ki, Qafqaziya cümhuriyyətlərinin də bu milli hürriyyətləri, milli istiqlalıyyətləri İtaliya tarixindəki vəqələri [hadisələri] təmsil edir.

Əvət, Azərbaycan da qaribaldisini bilir, milli və siyasi intibahının amil və müəssirlərini tanıyır.

İngilislər Azərbaycanda ən parlaq təsirlər aldılar. İtalyanlar isə ümumiyyətlə Qafqaziya millətlərinin və Azərbaycanın hüriyyəti-milliyətini və istiqlaliyyətini, öz tarixindəki milli intibah, milli hüriyyətlərin qiymət və qüdsiyyəti qədər şayanı-hörmət [hormətəlayiq] olduğunu daha eyi bilirlər.

İtalyanlar məhkumiyəti tanımış bir millətdir. Bunun üçün də Azərbaycana qarşı səmimi bir millətin dostluğunu göstərəcəyinə etimadımız tamdır.

Bakıya gələn İtaliya heyəti-əsgəriyyəsinə qarşı Azərbaycan, İtaliya heyəti-əsgəriyyəsinə dostanə bir surətdə təbrik edərək, Azərbaycan hüquq və istiqlaliyyətinə İtaliyanın səmimiyyətlə diqqət və əhəmiyyət verəcəyinə ümidvar olduğunu elan eylər.”

Yenə həman qəzetə tətillə münasibətilə bir məqalə yazaraq, tətillərin ədəmi-müvəffəqiyyəti [müvəffəqiyyətsizliyi] və türk demokratiyasının əzmini qeydlə deyir ki:

“Əvət, onlar məğlubdurlar. Fəqət demokratiya və fəhlə məğlub deyil. Rusiyaçı müfəsidlərin [araqarışdıranların] tutduqları yol, başladıkları oyun məğlubdur.

Məğlub olan qurnazlıq, hiyləkarlıq, intriqaçılıqdır. Ağıllı-başlı və mənafeyini bilən səmimi rus demokratiyası üçün məğlubiyət yoxdur. Türk demokratiyası rus və yaxud başqa xristian demokratiyasının haqqərvəranə arzularına, hüriyyətpərvəranə əməllərinə [niyyətlərinə] qarşı getməmişdir, getməyəcəkdir də.

Çünki özünün sahib olduğu bir haqqı, nail olduğu bir hüriyyəti, öz cəhd və qeyrəti ilə əldə etdiyi bir şərəfi başqa

millətlərdə, başqa millətlərin demokratiyasında dəxi görmək istər, onları[n] dəxi kəndi dərəcəsinə olmasını arzu eylər.

Fəqət bu, Azərbaycan torpağında deyil, hər millətin və hər demokratiyanın öz vətəninə olmalı, öz məmləkət və vətəni daxilində bu haqqa, bu hüriyyətə istə-həqq kəsb etməlidir [haqq qazanmalıdır].

Azərbaycan torpağında isə hakim demokratiya bittəb [təbii olaraq] əksəriyyəti təşkil edən türk demokratiyası, türk millətidir.

Türk millətindən başqa rus və xristian demokratiyası üçün isə Azərbaycanda ancaq sülhpərvəranə bir həyat, dostanə bir münasibət, haqcuyanə bir rabitə bulunursa, buna qarşı türk demokratiyası dəxi dostluq əlini uzatmağa hazırdır. İştə bu üçüncü təcrübədir ki, təbiət və həqiqət hökmünü, nüfuzunu göstərir. Üçüncü dəfədir ki intriqaçılar məğlub olur. Bu məğlubiyət önündə türk demokratiyası əzimpərvər [əzmkar] Azərbaycan hökumətinin icraatına və ayrıca da firqənin müəssis [təsisçi] və banilərindən olan Baş vəkil [Baş nazir] Nəsim bəy Yusifbəyliyə təqdirlərimizi təqdim edərəkən, “İstiqlal”, bütün Azərbaycan dəxi yüksək səslə deyir:

Bir müzəffəriyyət daha!”

Tətillə münasibətilə Rus Milli Şurası mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Yedinaya Rossiya” qəzetəsi dəxi bir məqalə yazır və tətillərin bir saat belə ümumi olmayıb pozulduğunu qeydlə, səbəbindən bəhs edir və deyir ki:

“Hər şeydən əvvəl bu tətillə bolşeviklərin bir əqəbə (arxa) fəaliyyəti idi.”

Sonra bolşeviklərin Bakıda kök sal-

dıqlarını, menşevik, eser və sairələrinin bolşevikləşdiklərini və milyonlar sərf edildiyini, arada bir rus cahangir və mü-rəttiblərini müdafinə üçün qara irtica qarşısında “Müsavat”ın da bir qədər sollaşdığını və bu surətlə bolşeviklərə böyük bir ümid bəxş etdiyini, “Hümmət” firqəsindən bir zatın hökumət bəyannəməsində Hacı-Tərxan [Həştərxan] ilə mübadiləyi-əməval [mə mübadiləsi] haqqındakı maddəni təfsirlə, bu məsələni tezliklə qövlədən feilə [sözdən işə] çıxarmağa çağırıldığını və nəhayət Xan Xoyski hökuməti ilə bolşeviklər arasında guya müzakirət vüqu bulması xüsusunda qəzetələrdə bir xəbər görüldüyünü təzkar edir [qeyd edir] və yazır ki:

“Bunların həpsi siyasi və taktik birər xəta olsaydı dərd yarı idi. Fəqət kim bizi təmin edər ki, gələcəkdə böylə xətalər baş verməyəcəkdir. Bolşeviklərlə “Müsavat” arasında ümumi bir şey var. O da maksimalizmdir. “Müsavat” milli, onlar isə sosial maksimalistdirlər. Müsavatçılar böylə güman edirlər ki, bolşeviklər Rusiyani dağıtmaqla onlara kömək edirlər. Odur ki, Savdepiyaya hüsn-təvəccöh göstərilər. Böyük firqənin böylə hüsn-təvəccöhü bir dəfə Azərbaycan əhalisini Mart hadisəsinə məruz qoydu. Kim bilir, bu tətillə fəqərəsində [hadisəsində] nə kimi fəlakətlər baş verəcəkdə. Şimdi dalbadal bomba və silah anbarları tutulduqdan sonra “Müsavat” görür ki, firqə və bütün Azərbaycan bolşeviklərdən nə gözləyə bilərmiş.”

Arzu edirdik ki, barı bu dəfə ibrət alınsın. Təşəkkür edirik, yaxşı məsləhətdir. Fəqət türk məsəlidir, “Avazın yaxşı gəlir, oxuduğun Quran ola.”

Görəsən “Yedinaya Rossiya”çılar nə vaxtdan bəri bizə böylə xeyirxah və dost olmuşlardır?

İTALİYA HEYƏTİ ŞƏHƏRİMİZDƏ

Srağagün mayın 16-sında səhər saat 8 radələrində İtaliya siyasi heyəti şahzadə Savoyski başda olmaq üzrə Tiflisdən şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Qatar mövqifə [stansiyaya] yetişdiyi vaxt Azərbaycan qoşunu hissələrindən mühafizət tərtib edilib, heyəti istiqbal etmək [qarşılamaq] üçün Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan mövqifdə hazır olmuşdur. Mövqif binası, ona yaxın küçələr Azərbaycan milli bayraqları ilə bəzənmişdi. Qatar mövqifə daxil olduqda şahzadə Savoyski vaqondan çıxıb mövqif komandanından bəratülqövlü [protokolu] qəbul etdikdən sonra Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan ona müraciətən zeyldəki [aşağıdakı] sözləri demişdir:

“Şahzadə həzrətləri! Azərbaycan Cümhuriyyəti və Hökuməti tərəfindən zati-alilərinə təbrik etməyə mənə icazə veriniz. Sizin bu gün paytaxtımıza varid olmanızı bizə dost olan bir dövlət nümayəndəsi olduğunuzdan dolayı təbrik edir və xoş gəldiniz deyirəm.”

Şahzadə təbrik cavabında kəndi təşəkküratını izhar ilə mühafizə dəstələrini nəzərdən keçirmiş və Xariciyyə naziri müavininə müraciətən, onun bu dərəcə hüsn-qəbul və ehtirama məzhər [nail] olduğundan son dərəcə məmnun olmasını Azərbaycan Hökumətinə yetirməyi rica və təmənnə etmişdir.

Dünən şahzadə həzrətləri öz məiy-yəti ilə bərabər Rəisi-vükəla və Daxiliyyə naziri və müavini Nəsim bəy Yusifbəyli və general [Sadiq bəy] Ağabəyov, Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan, Məclisi-Məbusan rəisi doktor Həsən bəy Ağayev və Bakı qubernatoru Rəşid bəy Axundzadəni ziyarət edərək kəndi səmi-miyyətini izhar ilə [bildirməklə] və son dərəcə məsrur [şad] olduğunu bəyan etmişdir. Zikr olunan hökumət nümayəndələri dəxi öz növbələrində həman gün şahzadəni ziyarətlə hökumət namından [adından] izhari-məmnuniyyət etmişlərdir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Axır vaxtlarda bir çox məhəlli müəs-sisədarlardan [yerli şirkət sahiblərindən] Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən şəhər konkalərini işlətmək üçün onlara icarəyə vermək barəsində təşəbbüsatda bulunmuşlardır.

Bələdiyyə rəisi bir komisiyon təşkil edib işbu işin müzakirəsini həman komisiyona həvalə etmişdi. Komisiyon Bələdiyyə İdarəsi üzvü Kərimovun sədarəti altında müşavirə yaparaq qət etmişdir ki, əldə etdikləri məlumatı Bələdiyyə İdarəsi iclasına təqdim etsin.

- Bələdiyyə İdarəsi rəisi İlyuşkin tərəfindən müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə etmək üçün xüsusi bir komisiya təşkil edilmişdir.

Mikoyanın qaçması

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] tə-

tili-ümumi vaxtında onun lehinə təbli-ğatda bulunub və müfəttinə [fitnəkar] hərəkətdə müttəhim və məhbus edilmiş olan məşhur bolşevik Mikoyan srağagün Bakı Mərkəzi Həbsxanasından qaçmışdır. Onun qaçmasında həbsxana müdiri müavini Bayrambəyov müqəssir hesab edilərək həbsə alınmışdır.

Teleqraflara sansür təyini

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinə və ondan xaricə göndərilən bütün teleqraflara sansür [senzura] təyin edildiyindən, bütün polis idarələri qubernator vasitəsilə ancaq Daxiliyyə nazirinə müraciətlə ondan icazə almaqla teleqraflar göndərə bilərlər.

Məhbusların azad edilməsi

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] həbs edilmiş olan bolşeviklərin 33 nəfəri bu günlərdə azad edilmiş, qalanı 10 nəfəri isə hələ həbsxanada saxlanmaqdadırlar. Azad edilənlər cümləsində məşhur bolşevik Kamran Ağazadə dəxi vardır. Məhbuslardan bir çoxu Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından sürgün edilmişdirlər.

Müəllimlər ictiməsi

Yekşənbə [bazar] günü 18 mayıs axşam saat 5-də Bakı şəhərinin 9-cu Türk məktəbində müsəlman müəllimlərinin ümumi ictiməsi [yığıncığı] olacaqdır. Li-həzə [buna görə] idarə hamı müəllim və müəllimələrin təşrif gətirmələrini rica etməklə və vəqti-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] hazır olmadıqları halda saat 6-da iclas qanuni hesab olduğunu

ixtar edir [xəbər verir].

Məsaili-cariyyə [cari məsələlər]:

1) Məclisi-Məbusanda məvaciblərin artması xüsusunda;

2) Nümayəndələr iclasında müntə-xəb [seçilmiş] yeni idarə əzasının [üzvlərinin] siyahısı təqdimi və təsdiqi və başqaları barəsində.

AZƏRBAYCANDA

Quba Şəhər xəstəxanası

Qubada türklər tərəfindən təşkil edilmiş olan Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti və xəstəxana Quba Şəhər xəstəxanasına mübəddəl edilmişdir [çevrilmişdir].

Dağıstandan gəlmək şərtləri

Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən Quba qəza qaimməqamına [qəza rəisinə] Dağıstandan Azərbaycan Cümhuriyyətinə gəlmək üçün lazım olan təlimat göndərilmişdir. Həmin təlimata görə, Azərbaycana gəlmək istəyənlər Dağıstandakı Azərbaycan Hökuməti vəkili və həmçinin Bakıdakı Dağıstan Hökuməti vəkildən şəhadətnamələr almalıdırlar. Quba qəza qaimməqamı Dağıstandan gələn sərninlərin böylə şəhadətnamələri olub-olmadığını ciddi surətdə təftiş və təhqiq etməkdən ötrü tədbirlər ittihaz etməlidir [tədbirlər görməlidir].

Salyan Şəhər İdarəsində

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Salyan Şəhər İdarəsinin istədiyi maaş qlasnların əksəri tərəfindən deyil, qeyri-qanuni olduğun-

dan, verilməyəcəkdir. Bundan ötrü Nəzarətə [Nazirliyə] lazımı məlumat və sənədlər təqdim etməyə ehtiyac vardır.

Yüzbaşidan şikayət

Dəvəçi uçastoku Sumaqlı qəryəsinin [kəndinin] əhli Mirbaba Həsən oğlu həman kəndin yüzbaşısı Muxtar Əfəndiyevdən şikayətlə məlum etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] yüzbaşı cürbəcür vəsitələrlə ondan 7 min rublə rüşvət almış və heç bir müavinətdə bulunmamışdır.

Əsliyə tutulması

Göyçay qəza qaimməqamı qubernatoru məlum etmişdir ki, Sağırılı mövqifində [stansiyasında] olan bufet sahibi Məhəmməd Rüstəmbəyov İrana gizli surətdə əsliyə [silah] göndəriləkdə müttəhim olaraq həbs, əsliyə isə zəbt edilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

Zaqafqaziya Darülfünunu

Zaqafqaziya Darülfünununun [Universitetinin] professorları şurasının mayın 11-ində vaqə olan iclasında Darülfünunun Bakıya köçürülməsi əksəriyyətirəy [səs çoxluğu] ilə rədd edilmişdir. Eyni zamanda vücuda gələn şərait mövcubincə [şəraitə əsasən], gələcək tədris ili üçün təminat olmadığını etirafı, Darülfünunun gələcəkdə Tiflisdə qalması üçün tədbirlər görülməsi qərara alınmışdır.

General Tomsonun əzimi [gedişi]

Keçən gün səhər saat 5-də general Tomson öz ərkani [qarargahı] ilə bərabər

Batum tərqi [yolu] ilə Londona yola düşmüşdür. General Tomsonu Batumda zi-rehli gözləyir.

ERMƏNİSTANDA

- Sarıqamış dəmiryolunun vəkili Gürcüstanda olan erməni dəmiryol acentinə teleqrafla bildirmişdir ki, İngilis Komandanlığı mayın 2-sində saat 12-də Arpaçay-Sarıqamış dəmiryolunun ixtiyarını Ermənistan hökumətinə [vermişdir].

- Erməni dəmiryollarının naçalniki Gürcüstan nümayəndəsinə xəbər vermişdir ki, may ayının 4-ündən etibarən Qars dəmiryolu işləməyə başlamışdır.

- Gürcüstanda olan erməni diplomasi nümayəndəsinə göndərilmiş olan teleqrafa nəzərən, aprelin 17-sində erməni sülh heyəti rəisi Poqos Nubar paşa və Aqaronyan Vilsonu ziyarət etmişlərdir. Vilson Poqos Nubar paşa ilə görüşdükdə demişdir ki, Ermənistanın vahidliyi və istiqlalıyyəti məsələsi həll edilmişdir. Yalnız sərhəd təyini məsələsi qalmışdır ki, o da bu yaxınlarda həll edilib qurtaracaqdır.

Doktor

M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor

Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Berlin Dərülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi

M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

İtibdir

Zəki Məhəmməd Hüseyin oğlu bu gün 6 gündür itibdir. Onun barəsində məlumatları olanlardan acizənə rica edirəm gəlib bu adresə xəbər versinlər.

Adres: Suraxanski küçə, nömrə 52.

Satılır

Qusaridə bir ev, bağı, hər bir şeyi ilə bərabər satılır. Xahiş edənələr bu adresə müraciət etməlidirlər: Birinci Bailovski küçədə nömrə 37, Martovun mənzili. Telefon nömrə 4-53.

8783

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya”

səh. 249. “Xidmətçilərdən və istehlak cəmiyyəti üzvlərindən müayinə haqqı 4 manat, qeyrilərdən 6 manat olacaqdır.”: qəzetdə səhvən belə getmişdir: “Xidmətçilərdən və istehlak cəmiyyəti üzvlərindən müayinə haqqı 6 manat, qeyrilərdən 4 manat olacaqdır.”

Siyasiyyat

səh. 249. “İngilis nüfuzuna”: qəzetdə “İngilis nüfuzuna” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 251. “Karolyi hökuməti”: Macarıstanın Baş naziri və daha sonra Prezidenti olmuş Mihay Karolyinin [Mihály Károlyi] rəhbərlik etdiyi hökumət nəzərdə tutulur.

“Liflanda”: (yaxud Liflandiya) Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə.

səh. 252. “Vyatski”: indiki Kirov vilayəti; Rusiyada Volqayanı Federal Dairəsi tərkibində yerləşir.

“Matin” [Le Matin]: 1882-1944-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik qəzet.

“Viktuar” [Victoire]: qəzet (Fransa).

Sülh ətrafında

səh. 253. “Bokser sazişi”: Çində iqtisadiyyata, daxili siyasətə və dini həyata yadelli müdaxiləsi əleyhinə 1898-1901-ci illərdə baş vermiş üsyanın (Bokser üsyanının) yatırılmasında iştirak edən 11 ölkə ilə Çin arasında 1901-ci ilin 7 sentyabrında imzalanmış saziş.

səh. 254. “Curnal İtaliya”: Əsası 1901-ci ildə Romada qoyulan “Il curnal d’Italia” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Korryere de Sera”: Əsası 1876-cı ildə Milanda qoyulan “Koryere della Sera” qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetəldən

səh. 254. “10 milyon endirilsin”: qəzetdə belə getmişdir: “10 milyona endirilsin”.

səh. 255. “Malaxov”: Sevastopolda tak-tiki əhəmiyyət daşıyan yüksəklik olan Malaxov kurqanı nəzərdə tutulur.

“Hərbi Gürcüstan yolu”: Vladıqafqaz və Tiflis şəhərlərini birləşdirən yol.

Hindistan müsəlmanlarının yeni bir müxtirəsi

səh. 256. “ciddiyyətlə nəzər-diqqətə almaları”: qəzetdə belə getmişdir: “hürriyyətlə nəzər-diqqətə alınmaları”.

Dağıstan əhvalı

səh. 258. “Torqovı istasyonu”: Rusiyanın Rostov vilayətində indiki Salsk dəmiryol stansiyasından söhbət gedir.

“Böylə ki, bir cüzi təqsir üstə hətta...”: “Azərbaycan” qəzetində xəbər mətninin bir hissəsi (yuxarıdakı cümlənin axırı ilə ondan sonrakı cümlənin əvvəli) düşmüşdür; digər mənbələrdən xəbəri bərpa etdik.

Mətbuat

səh. 263. “Savdepiya”: (yaxud Rusiya Savdepiyası): Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası.

Satılır

səh. 267. “Birinci Bailovski küçədə”: qəzetdə “Birinci Mailovski küçədə” getmişdir.

Bazar ertəsi, 19 may 1919-cu il, nömrə 184

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 18 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 19 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axıncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 mayıs 19-da, bazar ertəsi saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI

Bu mövsümdə axıncı olaraq opera və operetta tamaşaları

Zülfüqar bəy və

Üzeyir bəy Hacıbəyli

Qardaşları Müdiriyyəti

Düşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 18-ində (mayısın 19-unda)

1337 – 1919-cu ildə

“Əsli və Kərəm” operası

səşənbə günü şabanın 19-unda (mayısın 20-sində) 1337-1919-cu ildə

“O olmasın bu olsun” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Balet, qızlar və oğlanlar xoru və hal-hazırımıza dair

“Meyxana”.

Biletlər imdidən satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaqdır

axşam saat 8-in yarısında.

Müdür:

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

İNDİ BAŞA DÜŞÜRLƏR

İstiqlalımıza qarşı qurulmuş olan zabastovka [tətıl] hökumət və millətimizin səy və hümməti ilə yatırıldı. İstiqlalımız düşmənləri olan zabastovkaçılar basıldılar. Özləri də biabırçılıqla basıldılar. Biizzü bədnam [hormətsiz, xar, rüsvay] oldular. Hörmətdən və gözdən düşdülər və hər bir nüfuzlarını itirdilər. Deməli, xain və xasirlərə [uduzmuş, ziyana uğramışlara] layiq olan mənəvi cəzalarına çatdılar.

Bu biabırçılığın şiddətini azaltmaq və itmiş nüfuzlarını geri qaytarmaq kimi təşəbbüslərə girişməyin müvəffəqiyyət-pəzir ola bilməyəcəyini dərk etmiş olan zabastovkaçılar – “vahid cəbhə” qurulduqdan sonra – partiya-partiya olub, birlərindən ayrılmağa tələsdilər. Tələsdilər ki, məğlubiyətlərinin təqsirini birlərinin üzərinə atmaqla hər kəs öz adını təmizə çıxartsın.

İştə, iki gün əvvəl yığılmış olan “Raboçi Konfrans”da [Fəhlə Konfransında] bu məğlubiyət məsələsi müzakirə edilərkən, bolşeviklər menşevikləri və bunlar da onları ittiham etməyə başlamışdılar.

Təqsirin ən böyüyünü və məsuliyyətin ən ağırını türk sosialistlər firqəsi

olan “Hümmət” üzərinə yıxıbdırlar və deyibdirilər ki, əgər “Hümmət” hümmət eyləsəymiş, zabastovka yatırılmazmış.

“Hümmət”i müdafiə etmək üçün güc və bəla ilə söz ala bilmiş olan Əhməd Cövdət [Pepinov] əfəndinin “müdafiənamə”sindən görünür ki, daşnaklardan dönmə bolşeviklər tərəfindən qurulmuş olan bu zabastovka – necə ki, biz kərratla [dəfələrlə] demişik və necə ki, türk füqərayi-kasibəsi [proletariat] özü də hiss və dərk etdi – məhz Azərbaycan türklərinin istiqlalına qarşı qurulan bir kələk imiş.

Safdərun [sadələvh] “hümmət”çilər səy edirmişlər ki, zabastovkanı Azərbaycan Hökumətinə qarşı deyil, ingilis politikası əleyhinə çevirsinlər. Hökumətimizin vaxtilə demiş olduğu sözlərini – ki, lazım və mümkün olduğu halda Həştərxana neft göndərərək – əldə dəstəvəz edib də Həştərxan ilə mal mübadiləsinə mane olanlar yalnız bir ingilislərdir deyə çalışmış ki, zabastovka məhz siyasi bir rəngdə olub, ingilis siyasətinə qarşı bir protesto olsun.

Lakin hiyləgər daşnak bolşeviklərin əsl məqsədləri mal mübadiləsi məsələsi olmayıb da Azərbaycan Hökumətini dağıtmaq və Azərbaycan türklərinin istiqlalını məhv etmək olduğundan, safdərun sosialistlərimizin sözlərinə məhəlgüzar olmayıb öz dediklərində durubdurlar. Amma sonradan özlərinin basıldığını görüb, təqsiri genə müsəlman sosialistlərinin üzərinə atıb, onları “proletariya” dedikləri cəmiyyət gözündə bədnam etməklə bir güllə ilə iki dovşan vururlar. Əvvəla, biabırılıqlarının təqsirini özlərindən götürür və saniyə [ikincisi] türk

sosialistlərini “xəyanət”lə ittiham edirlər..

Daşnak bolşeviklərin və daşnak menşeviklərin bu cürə hiylələrini, ürəklərinin xainliklərini və ümum türklüyə – türk füqərayi-kasibəsi və türk sosialistləri də buraya daxil olmaq şərti ilə – düşmən kəsildiklərini biz çoxdan bilirdik. Mart və martdan sentyabra qədər davam edən faciələr bu əhvalatı ümum türklüyə və bəxşus Azərbaycan türklərinə açıb aşkar etdi. Təəccüb ediləcək hal burası idi ki, bu aşkar şeyi hamı görürdüsə də, safdərun sosialistlərimiz görə bilməyib, sosializm fikrinə də və istiqlalımıza da düşmən olan və “maska”lar altında işləyənlərə etibar edib, onlarla əlbir olmağı özlərinə rəva görürdülər.

Əlbəttə, əlbir olmaq, dilbir [həmfikir; ürəyi bir] olmaq deyildir və biz, haşa, türk sosialistlərini xainlərlə dilbir olmaqda məznun [şübhəli, müqəssir] görünərdən deyilik. Parlamamız güşadında [açıılışında] [Əkbər ağa] Şeyxülislamov əfəndinin dili ilə, “Azərbaycan türklərinin istiqlalını müdafiə yolunda birinci cərgədə biz sosialistləri görürsünüz!” və bu zabastovka günləri Əhməd Cövdət [Pepinov] və [Səməd ağa] Ağamalıoğlu əfəndilərin ağzı ilə, “Biz istiqlalımızı sağdan və soldan da müdafiəyə hazırız” deyən sosialistlərimizi, bu, istiqlalımızı sarsıtmaq və məhv etmək istəyən daşnakdan dönmə “sosialist”lərlə dilbirlikdə ittiham etməyə haqqımız yoxdur.

Təəccübləndiyimiz əhval bunların onlarla əlbir olmağı və bu yalançılara inanmağı və sosializm maskası altında gizlənmə xain sifətləri görməməkləri idi.

İndi şükür olsun ki, bu zabastovka xainlərin maskasını yırtıdı və əsil sifət-

lərini bizim sosialistlərə göstərməklə bunları nifrətləndirdi və zənn edirik ki, gözlərini açdı.

Türk sosialistlərinin naşiri-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Zarya” qəzetəsi həman xainlər xüsusunda dünənki baş məqaləsində deyir ki:

“Bu adamlar yalan deməyi, camaatı aldatmağı və iftiralara məşğul olmağı vicdanlarına rəva görürlər. Bu xüsusda nasional bolşeviklər (yəni daşnakdan dönmələr) və sosial bolşeviklər dilbirdirlər... Prezidium seçmək işində Mikoyan utanmaya-utanmaya kələklər qurub Əbilovu və Pepinovu rədd edib, firqənin başqa azalarını da [üzvlərini də] işə qəbul etmədi... O adam ki, hələ dünənləri daşnak partiyası cərgəsində idi, bu gün üzünə kommunist (bolşevik) maskası geyib türk sosialist firqəsinin başçıları fəhlələr qarşısında bədnam etmək istəyir. Bu yalançıların və maska geyənlərin hamısına bizim bir cavabımız var: Murdar allərinizi geri çəkin! Siz, fəhlələr və fəhlə rəhbərləri arasında provokasiyalar düzəldə bilməzsiniz. Türk füqərayi-kasibəsi ağır ibrət dostları vasitəsilə öz maskalı “dost”larını yaxşıca tanıdı...”

Bu əhvalatdan və bu sözlərdən sonra biz də ümidvar olmalıyıq ki, türk füqərayi-kasibəsinin martdan bəri gözəlcə tanımış olduğu “mehriban dost”larını türk sosialistləri gec də olsa bu gündən tanıyıb və tanıyanları da tanımayanlarına tanıdıb, xain və xasirlərlə daha bundan sonra əlbir olmaz və onların istiqlalımıza qarşı qurmaq istəyəcəkləri zabastovkaları yatırmaqda türk füqərayi-kasibəsinə kömək edərlər.

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Bolşevik bürosundan)

Romada inqilab gözlənir

Mayın 11-ində Amerika simsiz teleqrafı [ilə] Liona xəbər verirlər ki, Romadan qayıtmış olan Amerika səfiri Vilsona demişdir ki, İtaliya əhvalı böhranlıdır. Məmləkət inqilab ərəfəsindədir.

Rusiya məsələsi

Mayın 10-unda Parisdən xəbər verirlər ki, qəti surətdə məlum olmuşdur ki, Sülh Konfransı Rusiya məsələsinə baxmayacaqdır. Rusiya məsələsinin həlli, hərgah ittifaq düşərsə, Cəmiyyəti-Əq-vama [Millətlər Cəmiyyətinə] vagüzar ediləcəkdir [tapşırılaçaqdır].

Bolşevik ordusundan qaçmaq

Mayın 11-ində Xarkovdan xəbər verirlər ki, “Donskiye vedomosti” qəzetəsində Don ordusu komandanı general [İvan Daniloviç] Popovun bir məktubu dərc edilmişdir. Bu məktubda deyilir ki, zabidlərə və əsgərlikdən qaçanlara şiddətli tənbehlər ediləcəkdir. Çünki zabidlərin və əsgərlərin ordudan qaçması adi bir şey olmuşdur.

Amerika Məclisi-Əyanında Rusiya məsələsi

Vaşinqtondan xəbər verirlər ki, Məclisi-Əyanda Demokrat firqəsi nümayəndəsi Mak-Kumber ondan əvvəl danışan natiqə etiraz edib demişdir ki, Mütəfiqlərin və Amerikanın vəzifəsi adlarını bolşevik qoyan quldur dəstəsini dağıtmaqdan ötrü tezliklə Rusiyaya kifayət

qədəri ordu göndərməkdir, tainki Rusiya xalqı özü üçün qanuni bir hökumət təşkil etsin.

Çörçill və Pişon

Cenevrədən teleqrafla xəbər verirlər ki, Çörçill Cənubi Rusiyada tədbirlər görülməsi üçün Pişon ilə teleqrafən müşavirədə bulunmuşdur.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya və sülh şərtnaməsi

Berlin Şurasının 8 may tarixli iclasında bitərəf sosialistlər Versal sülh şəraiti layihəsini qeyri-məqbul görərək, ümumi sülhü qeyri-mümkün qılmaqla təhdid edən təcavüzkarana sülhnaməni rədd etmək üçün bütün cahan füqərayi-kasibəsinin müavinətinə güvənir.

Almaniyanın hər bir tərəfindən protestolar gəlməkdədir. Ələlxüsus Şərqi və Qərbi Prussiya ilə Sileziya əhalisinin həyəcanı aşkara müşahidə edilməkdədir. Müstəmləkələrin və ticarət flotunun Almaniyadan alınması məsələsi münasibətilə Hamburqda şiddətli qələyan hökm-fərmaadır [iğtişah hökm sürməkdədir]. Fəhlələr arasında narazılıq artmaqdadır. İndiki hökumət istefa verərsə, ola bilər ki, bitərəflərin hökuməti iş başına keçib sülhü imza etsin. Çünki bu hökumət bütün cahan inqilabına ümidvardır.

Breslau Xalq Şurası Sileziya əhalisinə xitabən böylə bir müraciətnamə buraxmışdır:

“Vətən ciddi təhlükə ilə təhdid edilməkdədir. Düşmənlər eşidilməmiş tələbat təqdim etmişlərdir. Onlar bunu bil-

məlidir ki, bu sülh möhkəm olmayıb Sileziyadan ötrü fəlakətlidir. Sileziya əhalisi gərəkdir ki, dostluq və mərdanəliklə var qüvvələri ilə hökuməti müdafiə edib, Almaniya hökumətinin vətənidən lazımı oblastlarının ayrılmasına imkan verməz. Kəndlərdə olan kişilər birləşiniz. Bütün dünyaya uca səslə bildiriniz ki, siz böylə sülh şəraitinə tabe olmayırsınız.”

Sileziya yuxarisında əhali arasında qələyan olduğuna görə sərhəd qaraqollarının vürudu [qarovullarının gəlişi] münasibətilə böyük nümayişlər icra edilmişdir. Əhali tələb etmişdir ki, onları silahlandırınlar. Çünki Sileziya əhalisi heç bir şərait üzrə məhv olmaq istəmir və sülh şəraitindən [şərtlərindən] imtina etməyi tələb edir.

Təhdid edən həlakət mövcubincə [məhv olmaq təhlükəsinə görə], alman xalqının həyəcanı gəldikcə şiddətlənməkdədir. Təcavüzata mümaniət [maneçilik] etmək qərarı o qədər müəyyəndir ki, həyəcan qalxacağı mümkün ədd [hesab] etməlidir.

Almaniyanın hər bir tərəfindən böylə bəyanat gəlməkdədir:

“Hökumət Qərbi Prussiya əhalisinin əhvalından xəbərdar edilmişdir. Almaniya əhalisi bilməlidir ki, biz tezliklə həlak olarıq, amma özümüzü hakim və qisas axtaran polyakların əlinə vermərik.”

Hamı bəyannamələrdə bu cür sülhün imza edilməməsi tələbatı qoyulmuşdur.

Almaniya Milli Şurası iclasında bəyanat verilmişdir. Bu bəyanatın axırı bütün cahan füqərayi-kasibəsinə müraciətlə qurtarır. Burada deyilir ki, bütün cahan sosialist inqilabı vasitəsilə Rusiya

Şura Cümhuriyyəti ilə bərabər hamı millətlərin birliyini vücuda gətirməlidir.

Prussiya Landtaqının [Parlamentinin] mayın 8-də vaqe olan iclasında sədarət edən Hirş sülh şəraitini müzakirə edərək demişdir ki:

“Bu şəraitdə ağıl kəsən və ədalətli sülh nişanələri tapmaq mümkün deyildir. Bu cür sülh şəraiti vücuda gətirildiyi təqdirdə, bizim vətənimiz və bütün Yevropa üçün bu ancaq gözyaşı və qan dəryası olacaqdır.”

Sədrin müavini Kitsel vəkillərin bir çoxu namından [adından] böylə demişdir:

“Sülh şəraitinə baxdıqda çətin inanmaq olar ki, ən şiddətli düşmənin intiqam ataşi bizim düşmənlərimiz tərəfindən təqdim edilən tələbat kimi olsun. Biz qəti protesto ilə bu şərait əleyhinəyiz. Çünki qoyulan tələbat sülhdən ötrü mütarikə əqd edildiyi [atəşkəs imzalandığı] zaman biz qəbul etdiyimiz əsaslardan nahəmvar və o əsaslardan imtina edici surətdə təcavüzkarandir. Bu şərait düşmən hökumətləri nümayəndələrinin icbari və xələdar edilməz [pozulmaz] ədd [hesab] etdikləri əsaslara da həmçinin ziddir. Bu, ədalət qarşısına cinayətdir.”

Almaniya Milli Şurası

Almaniya Milli Şurası yekşənbə [bazar] günü vaqe olan iclasda bu qərara gəlmişdir ki, sülh şəraiti hal-hazırda Versalda təqdim edildiyi surətlə qəbul ediləmməz və əməl olunammaz bir haldadır.

Demokratiya firqəsi nəşr etdiyi [yaydığı] dəvətnaməsində kəskin bir surətdə

o həqiqəti qeyd edir ki, bu sülh şəraiti mütarikə əqd edildiyi [atəşkəs imzalandığı] zaman verilən sözü xələdar edir [pozur]. Bu şəraitdə ticarət azadlığı üçün vəd edilən ixtiyarlar yoxdur və ədalət yoxdur.

Almaniya Ticarət İttifaqının məşhur başçısı Legin Versaldan Berlinə azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Məlumat vardır ki, vəzirlərdən Gisberts və Landsberg həmçinin Berlinə əzimet edib [gedib] müşavirələrdə iştirak edəcəkləridir.

- Berlindən alınan teleqrafların hamısında xəbər verilir ki, Almaniya hökuməti Müttəfiqlərə cavab vermək qərarını qəbul etmişdir. Berlində və Frankfurtda birja bağlanmışdır. Tamaşaxanalar məmnü [qadağan] edilib, teatrolar bir həftə müddətinə qapanmışdır. Şeydemanın və Ebertin tərzi-hərəkatı hamı üçün nümuneyi-ibrət olmuşdur. Şeydemanın düşənbə [bazar ertəsi] günü Milli Şurada nitq irad edəcəkdir [nitq söyləyəcəkdir]. Gözlənik ki, hökumət üzvlərinin bir hissəsi Almaniya nəfinə [xeyrinə] olaraq başqa dövlətlərə icrayi-təsir [təsir göstərmək] üçün sülh şəraitinin qəbul edilməsi əleyhinə protesto etsinlər. Almanlar Sülh Konfransına özləri bir sülh şərtnaməsi təqdim edəcəklər.

Sülh müahidənaməsi haqqında Almaniyanın notası

Almaniyadan alınan notada deyilir ki, sülh müahidənaməsi [sazişi] Vilson məramnaməsinin 14 maddəsinə müxalifdir. Notada şifahi müzakirət həlli haqqında qəti tələblər və təkliflər vardır. Almaniya mətbuatı deyir ki, bu cür sülh imza edi-

ləmməz. Mətbuat Almaniyaya təklif edir ki, bolşeviklərlə ittifaq bağlansın.

- Sülh müahidəsinə görə Almaniyanın Toqo və Kamerun müstəmləkəsi Fransaya keçir. Buna fransız və ingilislər arasında razılıq əmələ gəlmişdir. Bu etilaf [razılıq] ilə Fransa və İngiltərə sərhədi təyin edilmişdir. Toqo müstəmləkəsi xüsusunda hələlik danışıq qurtarmamışdır.

Rantsaunun Klemansoya məktubu

Almaniya sülh nümayəndəsi Brokdorf-Rantsau Klemansoya bir məktub yazmışdır ki, sülh şərtnaməsinin bəzi maddələri alman milləti tərəfindən qəbul edilə bilməz, mütarikə [atəşkəs] əsaslarına ziddir. Klemanso Müttəfiqlər namından bəyan etmişdir ki, bu məsələnin müzakirə edilməsinə heç bir vəchlə müsaidə verəmməzlər. Sülh Konfransı tərəfindən tərtib verilən şərtnamə öyləcə qalmalıdır. Sülh Konfransı da heç bir vaxtda mütarikə əsaslarını nəzərdən qaçırmamışdır. Brokdorf-Rantsau ikinci məktubunda təəccüblə deyir ki, Almaniyaya o sülh müahidəsinə imzalamığı təklif edirlər ki, Cəmiyyəti-Əqvam məsələsi oraya daxil edildiyi halda Almaniyanın kəndisini Cəmiyyəti-Əqvama daxil etməmişlərdir. Nəhayət Rantsau Almaniyanın təklifini bildirmişdir. Klemanso demişdir ki, nemeslərin tələbatı xüsusi komissiyaya göndəriləcəkdir. Qaldı Cəmiyyəti-Əqvam məsələsinə, oraya yeni üzvlər qəbul edilir. Bu da layihədə qeyd edilmişdir.

- Beş nəfər Xariciyyə nazirləri Avstriya sərhədini təyin etmişlər.

QƏZETƏLƏRDƏN

Trabzonda Amerika əsgərləri

Erməni “Aşxatavor” qəzetəsinin mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığı xəbərlərə görə, italyanların Qafqaziyaya gəlmələri ilə bərabər, Amerika əsgərləri Trabzonda quruya çıxmışlardır.

Təbriz-Tiflis arasında qatar

İran ordusu komandanı Sipəhsalari-əzəmin istidasına [xahişinə] görə, İngiltərə konsulu hər həftə Təbrizdən Tiflisə bir ədəd dəmiryol qatarı yola salınmasına razı olmuşdur.

Təbrizdə baş tutmayan bir üsyan

“Aşxatavor” qəzetəsinin “Təbriz” qəzetəsindən aldığı məlumata görə, guya bir dəstə adam Təbrizdə üsyan qaldırmaq istəyirmiş. Mirzəbala Ağa nam [adlı] bir nəfər həbs edilmişdir. Bu adam yoldaşlarını ələ verməmək üçün siyahını udmaq istəmişdir. Candarmalar bu siyahını onun ağzından çıxarıb özünü də döymüşlər.

Aleksandrovsk fortunun bolşeviklər tərəfindən alınması

“Zarya” qəzetəsi yazır ki, müxbirimizin İngiltərə polkovniki Braundan aldığı məlumata görə, Xəzər dənizi kənarında olan Aleksandrovsk fortu bolşeviklər tərəfindən işğal edilmişdir. Quruya çıxan əsgərlərin miqdarı məlum deyildir, 8 minə qədər rəvayət olunur. Bu qərar üzrə Quryev yolu kəsilib, bolşevik əsgərlərinin hərəkət dairəsi genişlənməmişdir.

Suriya və Ermənistan mandatları

“Caqatamart” erməni qəzetəsi mayın

2-sindən xəbər verir ki, “Tan” qəzetəsinin və Fransa mətbuatının verdiyi məlumata nəzərən, Fransa ilə Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] arasında mandatlar barəsində saziş əmələ gəlmişdir. Fransa Aleppo [Hələb] və İsgəndərün daxil edilməklə bərabər Suriya mandatını, Amerika isə Ermənistan mandatını götürəcəkdir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] Ermənistanına neft, darı, benzin və ammiak [ammonyak] aparmaq barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Ermənistan ehtiyacından ötrü mübadiləsiz 10 vaqon neft, bir vaqon benzin buraxılsın. Darı məsələsi isə Ticarət və Sənaye Nəzarətinə verilsin.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan Kazyonnaya Palatası [Xəzinə Palatası] dəftərxanası təşkilindən ötrü 75 min manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fondan istənilən məbləğ buraxılsın.

- Xariciyyə nazirinin Azərbaycanın məmaliki-əcnəbiyyədəki [xarici ölkələrdəki] siyasi nümayəndələri üçün 750 min manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, Parlamana pişnihad [təqdim] ediləcək Xariciyyə Nəzarəti smetasının 1/12 hissəsini Xariciyyə Nəzarətinə buraxsın.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycanın dəniz səvahlindəki [sahillərindəki] gəmilərdən vergi almaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin gömrükxanalar anbarlarında satılan malların vergisini artırmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin gömrükxanalar və dəftərxana vergisini artırmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Daxiliyyə nazirinin Fəhlə Tətil Komissiyonu haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) Fəhlələr tərəfindən elan edilmiş tətilin siyasi olduğunu təsdiq etməli.

2) Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] tətil təsviyə üçün tövqifat [həbslər] və Azərbaycan dairəsindən çıxarmağadək tam bir ixtiyar verilsin. Rəisi-vükəla Azərbaycan dövlətinin əsasına zərər yetirə biləcək hər kəslə böylə müamilədə [rəftarda] buluna biləcəkdir.

3) Tətil günləri üçün fəhlələrə məvacib verməməli.

4) Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] tapşırılsın ki, müəssisədarlar və fəhlə nümayəndələri ilə bərabər fəhlələrin iqtisadi cəhətlərinin həqiqisini müzakirə etsin və nəticəni hökumətə məlum etsin.

5) Rəisi-vükəlaya fəhlələrə lazımı elanı elam etmək [bildirmək] tapşırılsın.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] naziri fəqir qaçqınlar üçün dəmiryollarında 50 faiz güzəşt etmək barəsində 10 mayda Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] bir məruzə vermişdir. Məruzə qəbul edilmişdir. Biletlərin mabaqi [qalan] pulu hər ayın axırında Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən veriləcəkdir.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] məlum etmişdir ki, Tağıyev fabrikasının tətillik etmiş 1500 fəhləsindən fəqət [ancaq] 524-ü işə başlamışdır. Mabaqi [qalan] 986 nəfəri tətildə davam edərək, həbs edilmiş Mahmud Mahmudov və Hüseyinqulu Muxtar oğlunun buraxılmasını tələb edir.

- Pitoyev mədənlərinin fəhlələrindən 10 nəfəri Məsai Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, onlar tartalçı və maslyonçu olduqları halda, onlara bir mədəndən o biri mədənə dallarında ağır əşya daşımağı təklif etdikdə onlar imtina etmişlərdir. Bundan ötrü də onları xidmətlərindən çıxarmaq istəyirlər. Fəhlələr rica etmişlər ki, lazımı binagüzarlıqda bulunulsun [sərəncam verilsin].

- Qaçqınların əhvalını nəzərə alaraq Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] naziri Ərzaq Nəzarəti ilə etilafa [razılığa] girmişdir ki, qaçqınlar üçün təcili surətdə bez və ərzaq buraxılsın.

- Qazax qəzasında axır vaxtlardak Ermənistan qaçaq taxıl satıldığından, ərzaq qiyməti ziyadəsincə qalxmışdır. Binaənileyh [ona görə], qaçqınlar üçün taxıl almaq mümkün deyildir. Halbuki

Qazağın öz qaçqınları ərzaqsız qalmışlar. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti həman qaçqınlar üçün Cavanşir qəzasının Bərdə dairəsindən taxıl almağa şüru etmişdir [başlamışdır].

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən 9-cu müfəttişlik dairəsindəki böyükklər üçün darüləcəzə [qocalar evi] nizamnaməsini təsdiq etmişdir.

MÜSAHİBƏ

- 2 -

Keçən nömrəmizdə Ticarət və Sənaye Nəzarətində mühüm bir mövqe tutan bir zat ilə mühərririmizin müsahibəsini dərc etmişdik. Bu gün müsahibənin ən mühüm qismini təşkil edən 3-cü məsələdən [bəhs] edəlim.

Müsahibənin axırında Azərbaycanın başqa məmləkətlərlə alış-veriş etməsindən bəhs açılaraq, müsahib əfəndinin bəyanatından məlum olmuşdur:

Qarelərə [oxuculara] məlum olduğu üzrə, Gürcüstan ilə Azərbaycan arasında bağlanmış ticarət müqavilənaməsi kimi Ermənistan ilə Azərbaycan ticarəti haqqında da bir müqavilənamə hazırlanır. Yaxın zamanda həman müqavilənamə təsdiq üçün Məclisi-Məbusana təqdim ediləcəkdir.

Bundan əlavə, Azərbaycanın neftini, neft məhsulətini, pambıq, ipək və sairə kimi xammalını əcnəbi məmləkətlərə aparmaq və külliyyətli mal mübadiləsi hasil etmək üçün Sənaye Nəzarəti bir layihə hazırlayır. Həman layihəyə görə, başda Nəzarətin öz lazım bildiyi adamlar

olmaq üzrə bir nəql-həml [yüklərin daşınması] əməliyyatı təşkil edilməlidir. Bir təşkilat Azərbaycanın mallarını əcnəbi məmləkətlərə, xüsusən Avropaya göndərərək, əvəzində bəzi mallar gətirməklə bərabər, ibtida [başlanğıcda] kiçik miqyasda olsa da kibrit (spička) və şüşə mal zavodlarına və yun parça toxuyan fabrikeyə lazım olan malını və sair ləvazimat gətirəcəklərdir. Bu surətlə ticarət münasibəti nəticəsində Azərbaycanın daxilində bir çox zavodlar, fabrikalar açılmasına təşəbbüs ediləcəkdir ki, tainki camaatımız hər şeydə özgələrə möhtac olmayıb, lazım gələn şeylər mümkün qədər öz vətənimizdə istehsal və emal edilsin. Şübhəsiz ki, böylə olan surətdə, həm ticarət artar, həm mal çoxalmaqla rəqabət nəticəsində mal ucuzlar, həm də pulun kursu qalxar. Bunların həpsinin də məmləkətə nə qədər faydası olduğu aşkardır. Bunu da əlavə etməliyiz ki, Nəzarət əcnəbi məmləkətlərə göndərilən malların mümaniətsiz [maneəsiz] aparılması üçün tədbirlər görüb, nəql və həml [mal daşınmasını] təmin edəcəkdir.

Yəqindir ki, bu işlərin həpsini hökumət öz əli ilə etməyib, ticarəti inhisar altına almayacaqdır. Ticarət işlərində xüsusi mütəşəbbislərə, camaatın özünə geniş sərbəstlik və hətta dövlət tərəfindən kömək veriləcəkdir. Böylə ki, məsələn, nəql və həml işlərində, ələlxüsus fabrika və zavod açmaqda camaat nə qədər təşəbbüsatda bulunsa, hökumət müzahirət [köməklik] göstərəcəkdir. Xüsusən böylə böyük işlər tək-tək adamların işi olmadığından, şirkətlər, səhmdaran [səhmdarlar] cəmiyyətləri və sairələri təsisinə çox səy ediləcəkdir. Camaatımız böylə şirkət və cəmiyyətlər təsisinə rəğbət göstərsə, hökumət həmişə müzahirətdə bulunacaqdır.

Bunlardan əlavə, Azərbaycanın qənd zavoduna da əşəddi-ehtiyacı [şiddətli ehtiyacı] vardır. Binaənileyh [ona görə], hökumətimiz Ticarət və Sənaye Nəzarəti şəxsində bu xüsusda düşünməmiş deyildir.

Əlbəttə, qənd zavodu açmaq istəyən bir məmləkət biyan və çuğunduru xammal surəti ilə əcnəbi məmləkətlərdən də gətirə bilər, yeri müsaid olarsa, özü də əkdirə bilər. Şükürlər olsun, Azərbaycanın münbit, bərəkətli torpağı buna da müsaidir. Ümumə məlumdur ki, Muğan və Mil səhrasında ildə yüz minlərcə pud əkilmədən biyan (solodkovı koren) hasil olur. Şimdi Nəzarətin müraciəti ilə mütəxəssislər bəyan etmişlər ki, Azərbaycan öz daxilində çuğundur və biyan əkdirə bilər. Bu xüsusda birinci mövqe tutan Muğan səhrasıdır, ikinci Gəncə vilayəti, üçüncü Quba qəzası. Bu surətdə məmləkətimiz bu cəhətdən də özünü təmin edə bilər.

İxracat və idxalat məsələsindən bəhs edərək, səhmdarlar cəmiyyəti və müxtəlif şirkətlər kimi şübhəsiz ki, sığorta məsələsini də unutmaq olmaz. Ona görədir ki, hal-hazırda Azərbaycanda anormal bir vəziyyətdə bulunan sığorta (straxovaniye) məsələsindən də söhbət açılmışdır. Məlum olduğu üzrə, hal-hazırda Azərbaycandan kənara aparılan mallardan, xüsusən, dəniz tərifi [yolu] ilə göndərilən şeylərdən sığorta pulu alırlar vəhalonki [halbuki] Azərbaycanın özündə böylə bir sığorta cəmiyyəti yoxdur. Şöbəsi burada olan cəmiyyətlərin də mə-

kəzi idarələri Peterburq, Moskva və sair bu kimi əcnəbi şəhərlərdədir. Burası da məlumdur ki, burada sığorta haqqı və rən bir şəxsin malı tələf olarsa, məhəlli [yerli] şöbələr mütləqə mərkəzi idarəyə, yəni Peterburq, Moskvaya və qeyrisinə müraciət etməyi təklif edəcəkdir. Bu isə yəqin bir nəticə verə bilməz (hal-hazırkı şərait altında). Bu surətlə hal-hazırda ticarət işləri sığorta cəhətindən bir növ təmin edilməmiş bir haldadır. Əlbəttə, böylə davam edə bilməz. Ələlxüsus ki, yuxarıda ərz olunduğu vəchlə, Azərbaycan geniş dairə və böyük miqyasda nəql-həml işlərinə başlamaq fikrindədir. Odur ki, həman ticarət məsələsi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanda, xüsusən Bakıda böyük bir sığorta cəmiyyəti təsisinə də əşaddi-əhtiyac hiss edilməkdədir. Sərvətdarlarımız böylə bir cəmiyyət təsis etsəydilər, həm ticarətə böyük tərəqqi vermiş, həm tacirlərimizi bir növ təmin etmiş və bu üzdən vətənə iqtisadi böyük bir xidmət göstərmiş olarlardı, həm də bu gün müqəddəratı da heç də məlum olmayan mərkəzi idarələrlə əsla əlaqədə bulunmayan yabançı cəmiyyətlərin aparıldığı milyonlarla fayda öz müəssisələrimizə, öz mütəşəbbislərimizə vüsul olardı [çatardı].

Yeni Kabinənin sair əzaları [üzvləri] kimi, anlaşıldığı vəchlə, Ticarət və Sənaye Nəzarəti dəxi gözəl təşəbbüslərə iqdəm etməkdədir [girişməkdədir]. Cavan hökumətimizə hər təşəbbüsdə müvəffəqiyyət diləməklə bərabər, təəssüf etməlidir ki, sabiq Nəzarətlər bu xüsuslarda heç bir iş görməmiş və hətta bir çox nöqsan buraxmışlardır ki, o irsdən yeni heyət hələ də qurtara bilməyir.

Fəqət ümidvarız ki, hökumətin səy və təşəbbüsü və camaatın hümmət və qeyrəti sayəsində cavan vətənimiz və zəngin məmləkətimiz parlaq bir istiqbala [gələcəyə] üz qoymağdadır.

İTALİYA ŞAHZADƏSİ AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

1919 mayıs 18-də saat 11-də təşrifinə müntəzir olduğumuz İtaliya şahzadəsi Savoyiski məiyyətinə bir polkovnik olduğu halda, Azərbaycan Məclisi-Məbusan rəisi Həsən bəy Ağazadə həzrətlərinin görüşünə təşrif gətirmişlərdir.

Şahzadə həzrətləri Divani-Rəyasət qapısı önündə Məclisi-Məbusan katibi Mehdi bəy Hacızadə tərəfindən istiqbal olunub [qarşılanıb], Divani-Rəyasətə daxil oldular.

Şahzadə həzrətləri bir çox gözəl və məhəbbətli söhbətlərdən sonra İtaliya qoşunu komandanlığının izhari-məhəbbətini Azərbaycana ərz etdi və əvvəlinci sözü bu oldu ki: *“Sizə gəlməmiş sizi təbrik etməyə ki, siz kəndi ürəyiniz istədiyini kimi yaşayacaqsınız və yaşamağa haqqınız olduğu kimi, müqtədir olduğunuzu da biliriz. İtaliya var qüvvəsi ilə sizin azadə yaşamağınıza çalışacaq. Biz italiyalılar hürriyyət və istiqlalı[mız] üçün çox qanlar tökmüşük. Ona görə də bunların qədrini bilir və bu kimi işlərdə özlərinə dəxi hörmət edirik. İnşallah ümid edirəm ki, siz asudə olduğunuz halda dostunuz İtaliyaya dəxi gələrsiniz və bizim Parla-man rəisi ilə görüşüb o vaxt biz italiyalıların sizə olan məhəbbətini təsdiq edərsiniz.”* – buyurdular.

MAVƏRAYI-BƏHRİ XƏZƏR HÖKUMƏTİ NÜMAYƏNDƏLƏRİ ŞƏHƏRİMİZDƏ

Srağagün Aşqabaddan Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Zakaspiysk] Hökuməti tərəfindən göndərilən siyasi nümayəndələr heyəti şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Heyət 6 nəfərdən ibarət olub, 3 nəfəri müsəlman türkmən – Xanmurad Səhhətmuradov, Məhəmməd Niyaz xan və Muradəli xan və 3 nəfəri də rusdur. Hal-hazırda Mavərayi-Bəhri-Xəzər mahalında 5 nəfərdən ibarət “Müdafiyyə-İctimaiyyə” komitəsi adında bir hökuməti-təşriyyə [qanunverici hökumət] və 7 nəfərdən ibarət bir hökuməti-icraiyyə [icraedici hökumət] vardır. Hökuməti-təşriyyəyə türkmənlərdən Uraz Sərdar Eyvəz bəyov və Seyid Murad Uraz bəyov, hökuməti-icraiyyəyə isə Daxiliyyə naziri müavinliyinə Kokacan Berdiyev və Maarif naziri müavinliyinə Əliəkbər Tahirov daxil olmuşlardır. Uraz Sərdar hal-hazırda Ravnino mövqifi [stansiyası] yanında olan cəbhədə bolşevik qüvvələri ilə mübarizə və müharibədə bulunan Könüllü ordu və türkmən qoşunlarının Baş komandanıdır.

Heyətin Bakıya gəlməsində məqsəd, Azərbaycan Hökuməti ilə sıx əlaqə və münasibət peyda etməklə bərabər, hər iki hökumətin dostanə və müttəfiqanə bir tərzdə hərəkət etmələrinə zəmin hazırlamaqdır. Böylə münasibət ilə məzkur [adı çəkilən] məmləkətlərin arasında mal mübadiləsi və qeyri müzakirət başlanacaqdır. Heyət əzaları [üzvləri] türkmənlər Azərbaycan Cümhuriyyətinin böylə hal və idarəsindən nümayəndə-şad

olub [sevindiklərini büruzə verib], gələcəkdə özlərinin dəxi səadəti və hər cəhətdən tərəqqilərini ondan gözləyir və ümid edir ki, Azərbaycanlı qardaşlar onlara yardım və müavinət etməkdən çəkinməzlər.

Maarif və mədəniyyət cəhətindən türkmənlər çox geridədir. Fəqət indi türkmən cavanları bu yolda çalışmağa başlamış və çox çətinliklə işləyirlər. Aprel ayının axırlarında Aşqabadda ümum müsəlman müəllimlərinin qurultayı vaqə olub, qərar qonulmuşdur ki, bütün rus-müsəlman məktəbləri milliləşib, bu il payızdan Mərv, Aşqabad və Tazəşəhərdə [Türkmənbaşı] bir darülmüəllimin [seminariya] açılsın. Hələlik Aşqabadda üç aylıq müəllim kursları açılacaqdır. Bu kurslarda tədrisdə bulunmaq üçün heyət Azərbaycan hökumətindən və firqələrdən müəllimlər xahiş edəcəkdir. Ələlümum Mavərayi-Bəhri-Xəzərdə ziyalılara, maarifpərvər şəxslərə artıq dərəcə ehtiyac hiss edildiyindən, Azərbaycandan bu cəhətdə yardım diləyirlər.

Cəbhədə hərdənbir şiddətli vuruşmalar olursa da, qəti nəticələr hasil olmayır.

Azuqə cəhətindən Mavərayi-Bəhri-Xəzərin halı fəna deyildir. Taxıl və qeyri zəruri şeylər başqa yerlərə nisbət ucuzdur.

Heyət bir neçə gün şəhərimizdə mehman qalacaqdır.

ERMƏNİSTAN HÖKUMƏTİ RƏİSİNİN TELEQRAFI

Ermənistan siyasi nümayəndəsi [Tiqran] Bekzadyan böylə bir teleqraf almışdır:

“Alınan məlumata görə, Azərbaycan əsgərləri Novosaratovkaya varid olub [çatıb], möhkəmləşməkdədirlər. Novosaratovka rayonu Ermənistan torpağında-dır. Buna görə, Azərbaycan Hökumətinin vəzifəsidir ki, müəssif [təəssüf doğuracaq] hadisələr olmamaq üçün Azərbaycan mü-səlləh [silahlı] qüvvələrinin Ermənistan torpağına gəlmələrini buraxmasın.

*Xariciyyə naziri avəzinə
Hökumət rəisi: Xatışov”*

BAKI XƏBƏRLƏRİ

İdarədən

Qarelərimizin [oxucularımızın] gördük-ləri vəchlə, neçə müddətdir ki, qəzetə-miz gündə bir qitədə [ölçüdə] və bəzən səliqəsiz belə çıxmaqdadır. Səbəbi budur ki, mayısın 6-sından etibarən rusca “Azərbaycan” qəzetəsinin mürəttib və sair əməlləri tətıl etdiklərindən, türkcə “Azərbaycan”ın adamları iki qəzetədə çalışmaq məcburiyyətində qalır. Ümumi tətıl adı ilə elan edilmiş tətıl qurtardıq-dan sonra kantorumuz hökumətin qəra-rına istinadən əməllərin [işçilərin] işlə-mədikləri günlərin haqqını verməmişdir. Ona görə əməllər yenidən tətıl elan et-mişlərdir. Şimdi yenə bizim əməllərimiz onların da işlərini görürlər. Bundan do-layı da rusca qəzetənin əməlləri işə şüru edənədək [başlayanadək] müvəqqə-t qəzetəmiz kiçik qitədə çıxacaqdır.

Qaçqınlara yardım

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernato-

runa müraciətən rica etmişdir ki, Şamaxı şəhərində kəlisada [kilsədə] saxlanmaq-da olan sahibsiz mallar qaçqınlar ara-sında təqsim edilmək [bölünmək] üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] təslim edilsin.

Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalıları İtti-fağında

Çaharşənbə [çərşənbə] günü mayın 14-ündə Ağa Axundovun sədarəti altın-da Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalıları İtti-fağının iclası vaqe olmuşdur. Bu iclasda əzcümlə [o cümlədən] Maarif Nəzarətinin sabiq müdiri Həmid bəy Şahtaxtinski-nin bir neçə məmurla bərabər Nəzarətdən [Nazirlikdən] çıxmaları məsələsi müzakirə edilmişdir. Məzkur [deyilən] heyətin Nə-zarətdən istefa vermələri səbəblərini müzakirədən sərf-nəzər, İttifaq idarəsi qət etmişdir ki, böylə bir zamanda bu tövr sadiq ziyalıların iş başından çəkil-mələrinin xalq maarifi işlərinə yaxşı nə-ticəsi olmadığını etirafı, Həmid bəyin öz yoldaşları ilə bərabər istefa verməsinə səbəb olan hadisəni bərtərəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] ötrü tezliklə lazımı tədbirlər görülməsi üçün Parlaman frak-siyaları qarşısında məsələ qaldırsın. Par-laman fraksiyaları ilə bu barədə müza-kirədə bulunmaqdan ötrü Ağa Axundov ilə Səməd bəy Hacıəliyev vəkil edilmiş-lərdir.

İtaliya ilə mal mübadiləsi

Aldığımız məlumata görə, Bakıya va-rid olmuş [gəlmiş] İtaliya heyəti Azər-baycan Hökuməti ilə İtaliyaya neft göndər-mək barəsində müzakirata başlayacaq-dır.

Qafqaziyada Lehistan nümayəndəsi

Lehistan [Polşa] Hökuməti Xariciyyə naziri tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Qafqaziyada Lehistan Hökuməti nümayəndəliyi təsis edilmiş-dir. Məzkur [deyilən] nümayəndəlik Qaf-qaziyada yaşayan polyaklara elam edir [bildirir] ki, Lehistana gedənlər nümayən-dədən icazə və şəhadətnamə almalıdırlar. Şəhadətnamələri olmayanlar heç bir vəchlə Lehistan torpağına buraxılmaya-caqlardır.

AZƏRBAYCANDA

Qarabağda

Qarabağ ermənilərinin 5-ci ictimasi-nın [yığıncığının] köçəri məsələsi haqqın-da qətnamə[si]:

“Qarabağ ermənilərinin 5-ci ictimasi köçərilərin Qarabağın ermənilərlə məs-kun yerlərindən yaylağa hərəkət etmə-ləri məsələsini müzakirə edib və bu mə-sələnin iki qonşu millət arasında meh-riban qonşuluq münasibəti saxlamaq üçün əhəmiyyətini nəzərə alıb, İngiltərə komandanının təminatı və İngiltərə əs-gəri dəstələrinin mühafizəsi altında kö-çərilərin yaylağa keçib getmələrini lazım görür. İngiltərə komandanlığı və əsgər-ləri hər iki tərəfdən üz verə biləcək ha-disələrin qabağını almaq üçün tədbirlər görməlidir. Bunlardan əlavə, köçərilər si-lahsız olmaq şərti ilə köçüb getməlidirlər. Hər iki tərəfdən varid olacaq [əmələ gə-ləcək] xəsarəti aşkar edib avəzinə almaq-dan ötrü erməni kəndlilərindən və mü-səlman köçərilərindən ibarət bir beynəl-milal komitə vücuda gətirilməsi lazımdır.

Xəsarətin avəzi üçün bu komitə məhkə-məsiz və istintaqsız qərar çıxaracaqdır.”

Qazaxdan

Aprelin 27[-si] gecəsində saat iki ra-dələrinə Qazax vergi məmuru Mehdi ağa Qiyasbəyov klubdan evinə getdiyi yerdə bir neçə xain və zalım canilər tə-rəfindən ağır yaralanmışdı. Yazıq, yaraya davam gətirə bilməyib bir həftədən son-ra vəfat etdi. Tanrı haqqını versin!

Adam öldürmək, qan içmək, quldur-luq, qaçaqçılıq, bir-biri ilə ədavət edib düşmənçilik sürmək Qazax əhalisi üçün istər xas, istər alim olsun, adi bir həyat-dır. Bunsuz bunların ömrü batıl və naqis olarmış.

Mehdi ağanın öldürülməsi biz Qazax ürəfasını [ziyalılarını] gərək fikrə salsın. Çünki o fəqir öz xüsusi düşmənindən öl-məyibdir. Onun heç kəsə xüsusi işi yox idi. Mehdi ağa ölübdürsə, ölübdür ancaq ümumun uğrunda, öz haqq sözü, haqq dolanacağı üstündə.

Yazıq payızdan bəri məmləkətin və camaatın nəf [mənfəət] və rahatlığına zidd gedən, bir çox nahaq işlərlə – ki bunları törədən altdan-altdan vurunan bir para xain şəxslərdi ki ancaq öz nəfs-lərini, öz qarınlarını güdürdülər – bun-larla çarpışıb, vuruşub bir neçə pərdəli işlərinin üstünü açdı. Təbiidir, Mehdi ağanın bu müdarası onlara xoş gəlməyə-cəkdi. Odur ki, o xainlər gecə qaranlıqda çəpər dibində bu “zərərli” şəxsdən xilas oldular.

Fəqət bunu bilməlidir ki, Mehdi ağa-ya vurulan zərbə bizim hamımıza vurul-muşdur. Binaənileyh [ona görə] də biz bu hadisəyə kəmətinə [laqeyd] ola bilmərik.

Canilər Qazaxda olan ürəfanı büsbütün sıxışdırmaq, ağızlarına kilid vurmaq istəyirlər. Odur ki, sabiqdə kontrabanda məsələsinə görə yığılan ürəfanın bir də yığılmasını, həman zalım, xunxar [qanıçən], dilazar [insafsız] canilər təhdid etmişlərdir. Fəqət pusquda durub qaranlıqda iş görən bu bədəfkarlar [canilər] zehinlərində bərk-bərk tutmalıdırlar ki, onların təhdidi bizi haqq sözü danışmaqdan, camaatın xeyrinə çalışmaqdan çəkəndirməyəcəkdir. Bərəks [əksinə], bizim inadımızı dəxi də artacaq.

Canilərdən hələ birisi dustaq olunmuşdur, ikisi isə qaçmışdır. Fəqət birinci məsələ varsa, o da canilərin təhris [şirnikləndiricisini] və təşviqçisini tapmaqdır. Hər halda, hökumətin qəti tədbirləri lazımdır.

Ərəş uyezdində

Buralarda əcnəbi qaçqınların olduğu məlumdur və Nuxu uyezdində [Şəki qəzası] ilə Ərəş uyezdində [Ağdaş qəzalarında] olan, Nuxu uyezdinin 3-cü çastı [bölməsi] adlanan Vartaşen qəryəsinə [kəndinə] və Calut qəryəsinə və 4-cü çastı adlanan Nij qəryəsinə qaçqınlar toplanmışdır və bu qaçqınlar qaçarkən özlərində mövcud olan silahlarını və fişənglərini yol içərisində, bağlar içində, qəbiristan içərisində basdırmışlar. İndi bu qaçqınlar hökumətimiz tərəfindən qoyulan qanunlar sayəsində rahat yaşayıb, vaxtında istifadə edib də həman qəbiristan içərisində, yollar içərisində basdırdıkları silahları və fişəngləri çıxarıb, daşayıb məzkur [adı çəkilən] köylərə götürməkdədirlər və Ərəş uyezdinin Hacıəli uçastokunun Söyüdlü qəryəsinin qaçqınları bir neçə vaxt gün

bundan əqdəm [qabaq] Söyüdlü qəryəsinin qəbiristanından iki yeşik silah və dörd yeşik fişəng çıxarıb Nuxu uyezdinin 4-cü uçastoku olan Nij qəryəsinə aparmışlardır. Bu köylərdə hökumətimiz tərəfindən axtarış əmri olsa, nə qədər silah toplarlar! Və türklər Nij qəryəsinə mühasirə edib onlardan silah istəyəndə mən özüm orada idim. Onlardan cüzi silah toplanıb gəldi. Yəni onları 200, artıq olmazdı. Amma Nij qəryəsi nüfusca [əhali baxımından] 1000 evdən ibarət bir kənddir. Onlarda daha 2000-dən ziyadə silah vardır. Hətta yaxın islam köylərini hədə altına almaqdadırlar. Hətta onlar Nij qəryəsində əsgər təlim olunan zamanlarda gecə ikən 2 nəfər əsgər öldürülər və hələ bunlarda silah olmağı da hökumət xadimlərinə də məlumdur.

Əlbəttə, böylə silahlı, ehtiyatlı bir [əhali], milləti-islam içərisində yaşayıb da silahlarını hökumətə təslim etməyəndə, bunların hər vaxtda məxfi surətdə əllərinə kim düşərsə, yəqin ki, kəsib itirəcəklər. Millətim, dini islam dini [olan] şəxs borcludur ki, hökumətimizə olan sui-qəsdə dörd gözlə bilib, hökumət xadimlərini xəbərdar etsinlər və bu yolda var qüvvə ilə çalışmalıdır. Əlbəttə, gözümüzü açmalı və qeyrət etməliyik.

Nuxu uyezdinin 4-cü uçastokunda, Nij qəryəsinin islam məhəllələrindən Abdallı məhəlləsində Molla Sadəddin Əsəd əfəndi oğlu, İdris Hacı Mustafa oğlu və bunların əmisi oğlu İsgəndər – neçə həftələrdən bəri bunlar Bakıya getmək üçün alverdən ötrü pul toplayırmış. Türk pulu və Nikolay pulu. Nəhayət bunlar 35 min manat türk, [2 min manat] Nikolay pulu, 14 min 400 manat da Bakı pulu,

cümlətanı 51400 manat toplayıb işbu nisan [aprel] ayının 24-cü şənbə günü Bakıya getmək üçün yola düşürlər. Bu adamlar sübhədən durub yola qədəm qoyurlar. Bunlar Nij qəryəsindən Ağdaşa gələcəklər. Gələrkən Nijdən 20 verst aşağı, Ağdaşa 20 verst qalmış Savalan qəryəsinin iki verstliyində quldurlar tərəfindən dərdəst olunurlar [ələ keçirilir]. Əvvəla yuxarıda yazılan pullarını tamamilə alırlar, sonra iki ədəd tapançalarını alırlar, sonra özlərini tamamilə soyundururlar. Papaq, palto, pencək, çəkmə, bir tumanla köynəkdən maəda [başqa] nələri varsa cümləsinə alırlar. Sonra bunları bir-bir güllələyib, cidalayıb [soyuq silahla deşib] öldürürlər. Sabahı şeyləri araba ilə gətirib gəlir qohum-əqrəbələri kəndlərinə. Bu qədər quldurlardan heç birisi dərdəst olunmayıb [ələ keçməyib] və hələ bilinməyir bədəfkarlar islamdırmı və ya xarici. Ümidvaram ki, hökumətimiz tərəfindən tezliklə bu işlərə yol verilməyəcəkdir. Canilər və quldurlar dərdəst olmaq üçün tədbirlər ittixaz olunacaqdır [tədbirlər görülməkdir]. İstiqlalımızı müdafiə və mühafizə yolda dördgöz olub da xarici və daxili düşmənlərimizi aradan qaldırmaq üçün var qüvvə ilə çalışmalıyıq. Allah cümlemizi açıqfikirli, doğru ürəkli eylesin.

M. M.

Naxçıvanda

Mayın 5-ində general Devi Naxçıvana varid olub [gəlib], Naxçıvan və Şərur müsəlmanlarını yığıb elan etmişdir ki, onlar Ermənistan hökumətinə tabe olmalıdırlar. Çünki Naxçıvan və Şərur uyezləri Ermənistan Cümhuriyyəti dairəsin-

dədir. General Devinin bu təklifi ətrafıca müzakirə edildikdən sonra müsəlmanlar ictiması [yığıncığı] ermənilər tərəfindən zəbt edilən yerlərdə müsəlmanların ağır olan maddi və mənəvi hallarını nəzərə alıb, general Devinin təklifini qəbul etməməyi təhti-qərara almışdır. Çünki yuxarıda göstərilən uyezlərin müsəlmanları özlərini Azərbaycan təbəəsi və yaşadıkları yerləri Azərbaycan torpağı hesab edirlər və bunu da anlayırlar ki, general Devinin bu təklifi yuxarıda göstərilən uyezlərin müsəlmanlarına maddi zərər vürməyə da, yəqin ki, mənəvi həlakətə [məhvə] bais olacaqdır. Bu qəbul edilən qərarı əmələ gətirməkdən ötrü müsəlmanların müsəlləh [silahlı] dəstələri Volçi Varotanı zəbt edib erməni müsəlləh dəstələrini Naxçıvan uyezdinə buraxmamağı təhti-qərara almışlardır. Fövqəladə ağır əhval vücuda gəlmişdir. Bu hal ancaq hökumətin təcili tədbirləri ilə bərtərəf edilə [aradan qaldırıla] bilər.

ERMƏNİSTANDA

Xüsusi

“Joxovrdi dzayn” qəzetəsi yazır:

Bu günlərdə Təbrizdən varid olmuş [gəlmiş] bir mötəbər şəxs Şaxtaxtı mövqifinin [stansiyasının] səmtində İrəvandan Naxçıvana Dronun təhti-komandası ilə [komandanlığı altında] hərəkətdə bulunan bir əsgəri ordusu görmüşdür. Bu hərəkətdən məqsəd bütün Ermənistan hüdudunu istila edib, məmləkətdə qayda və qanun bərpa etməklə belə, qaçqınlara öz yerlərinə qayıdıb işlərinə məşğul olmağa imkan verməkdir.

Şahtaxtda Naxçıvan müsəlmanlarının və erməni hökumətinin nümayəndələrinin görüşüyü vaqe olacaqmış.

—

“Aryo” yazır:

General Tomsonun təvəqqesinə görə, erməni qoşununun Naxçıvana tərəf hərəkəti müvəqqəti surətdə dayandırılmışdır. Bu məsələ texnik cəhətdən ehtimal edilən mümaniatlarla mərbutdur [yaradılan maneçiliklərlə bağlıdır]. Həmin mümaniatları rəf etmək [maneçilikləri aradan qaldırmaq] üçün ciddi tədbirlər ittixaz edilirlər [tədbirlər görülür].

Tomsonun binagüzarlığından [sərəncamından] qabaq məhəlli [yerli] əhali erməni qoşununu xoşhəllə istiqbal edir-di [qarşılayırdı].

- İrəvanda Məclisi-Məbusan ittixatına şüru edilmişdir [seçkilərinə başlanmışdır]. Təyin edilmiş gün İctimaiyyətin inqilabiyyəti firqəsi [Sosialist-inqilabçılar partiyası] 35 namizəd siyahısı təqdim etmişdir.

- Qars dairəsi mürur ilə [zamanla] təmizlənilib sakitləşməkdədir. Gürcüstan qoşunu Ərdə[ha]nı istila etdikdən sonra Merdinik denilən yeri də tutmuşlardır. İngilislərin tələbinə görə, onlar həman yeri boşaldıb Ərdahanın səmtində dayandılar. Ondan sonra erməni qoşunu Ərdahanı işğal edib Oltu tərəfinə hərəkət başladı.

- Amerikada əmələ gəlmiş Ermənistan İstiqlal Komitəsi teleqraf ilə Ermənistanı öz tarixi hüdudu dairəsində di-

riltməyi Vilsondan tələb etmişdir. Ona cavab olaraq Vilson böylə bir teleqraf göndərmişdir:

“Sizin teleqrafınız ürəyimdə döyünmə əmələ gətirdi. Komitəni inandırırım ki, Ermənistan nəfinə [xeyrinə] olaraq artıq dərəcədə say edib mümkün olan hər bir vasitəyə müraciəti müzayiqə eyləməyə-cəyəm [əsirgəməyəcəyəm].”

- Nyu-Yorkda sakin [yaşayan] erməni, yəhudi və yunan camaatlarının müttəfiq ictimai [iclas] nümayəndələri Venizelosa böylə bir teleqram göndərmişlərdir:

“Uzun müddət Türkiyə boyunduruğu altında yaşayan üç tayfa yek-digərinə [bir-birinə] hüsn-rəğbət və məhəbbət bağ-layıb, hürriyyəti-milli və kəndi müqəddə-ratını hər bir millət təyin eyləmək ixti-yaratını nəzərə alıb, bizi ittixab edən [se-çən] əhali bizim vasitəməzlə bilavasitə Parisdə cəm olmuş düvəli-müəzzəmə [bö-yük dövlətlər] nümayəndələrində[n] atı-dəki [aşığıdakı] maddələri tələb etməyi qərara vermişdir:

1) *Kiçik Asiyada yaşayan yunan tay-fasının əsil vətənləri olan Yunanistan ilə mülhəq olmaq [birləşmək] məsələsini bi-tirib təmin etmək;*

2) *Ermənistanı müstəqil bir hökumət sayacağında öz yerində dikəltmək;*

3) *Fələstində ingilis təhti-himayə-sində [himayəsi altında] yəhudilər üçün bir mərkəz müəyyən eyləmək.”*

ŞİKAYƏT

Müdiri-möhtərəm!
Qəzetənin sütunlarında mənim bu aciz olan təmənnə və sözümlü dərc et-

məyinizi istirham [xahiş] edirəm.

1919-cu ilin aprel ayının 25-ci günün-də mən, Azərbaycan dəmiryolunun Min-gəçevir stansiyasından əmələ işlədən as-tarçı Əli Abbasqulu oğlu yazıb cənabınıza məlum edirəm, aprel ayının 25-ci günün-də Gəncə uyezdi Goranboy-Əhmədli yüzbaşısı Cavad Əhmədyan oğlu, yanın-da 6 atlı gəldi, məndən 1000 manat pul istədi. Mən də dedim sənə nə verəcəyim var, oğru deyiləm, qaçaq deyiləm. Sonra məni çox döydülər və məndən və mə-nim 10 nəfər fəhləmdən 250 manat pul aldı, getdi. Mən də heç kəsə şikayət ey-ləmədim. Qorxuram şikayətə baxan ol-maya, yüzbaşı eşidə, mənə böyük cəfa eyləyə.

Üzümü çevirib möhtərəm olan hö-kumətimizə müraciət edirəm, böylə iş-lərin qabağını alarsınız, və illə [yoxsa] də-miryolunda işləmək çətin olacaq. Baqi ehtiram.

*Gəncə uyezdidin
Mingəçevir vağzalında əmələ
işlədən astarçı Əli Abbasqulu oğlu*

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndidən bu bir neçə kəlmənin “Azərbaycan” ruznamə-sində [qəzetində] dərcinə müsaidə buyur-maların təmənnə ediriz.

“Azərbaycan” qəzetəsinin 181-ci nö-m-rəsində Məşqət [Maştağa] qəzasından ca-maat tərəfindən “Müsəvat” firqəsi vasi-təsilə qubernatora polis nəfərətindən [nəfərlərindən] şikayət dərc edilmişdi.

“Müsəvat” firqəsi fəaliyyəti sayəsində bəzi cüzi qüsuratlar sərəncam edil-

məkdən nəşi [yoluna qoyulduğuna görə], hal-hazırda polis nəfərətə layiqincə fə-aliyyətdə girişmişdir. Binaənileyh [ona gö-rə], firqənin Məşqət şöbəsi bir ay yarım bundan əqdəm [qabaq] verilən raporun şimdi qəzetəyə dərcini yersiz bilib bəya-ni-həqiqət eyləyir.

*Sədr: M. Hüseyinzadə
Katib: S. B. Axundzadə*

İDARƏDƏN CAVAB

“Gəncədə şəhər məktəbləri müəllim-lərindən biri” əfəndiyə:

Zatınızı idarəyə bildirmək istəmədi-yinizdən, məqalənizi çap edə bilmədik. Yazdıqlarınız haqqında Gəncə Müəllim-lər İttifaqı vasitəsilə məlumat versəniz, daha gözəl olar.

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstə-liklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başla-mışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armysanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş labora-toriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Tele-fon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.
b-37

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.
8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.
8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.
8754

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradı qapıdan.
8753

“Azərbaycan” qəzetəsi idarəsindən

Kağız bahalanması və mətbəə əmələ-

rinin muzdları artması münasibətilə qəzetə nəşriyyatının xərci artdığından, “Azərbaycan” qəzetəsi və sair qəzetələr müvəqqəti olaraq işbu mayın 18-dən qəzetənin qiymətini artırmağa məcbur olmuşdur.

Mayın 18-indən “Azərbaycan” qəzetəsinin tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik təyin edilmişdir.

Elan

Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamıq] İdarəsində kargüzarlıq və dəftərdarlıq (registrator) vəzifələrində istixdam [xidmətə qəbul edilmək] üçün türkcəsi kamil olmaq şərti ilə rusca dəxi bilən iki nəfər adam lazımdır. Arzu edənlər Bakıda Nijni Priyutski caddədə 66 nömrəli evdə Məşixət İdarəsinə müraciət buyursunlar.

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik [tövsiyə] edir. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.
8755

Müvəqqəti müdir:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****İndi başa düşürlər**

səh. 269. “biizzü bədnam”: qəzetdə “biəzmü bədnam” getmişdir.

səh. 271. “ağır ibrət dostları”: qəzetdə “ağır ibrət rusları” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 271. “Donskiye vedomosti”: 1919-cu ildə Novoçerkasskda rus dilində nəşr edilmiş qəzet.

“Məclisi-Əyan” ABŞ-da ikipalatalı qanunverici hakimiyyət orqanı olan ABŞ Konqresinin yuxarı palatası (Senat).

Sülh ətrafında

səh. 273. “Hirş”: qəzetdə “Qirş” kimi verilmişdir.

“Almaniya Ticarət ittifaqının məşhur başçısı Legin”: əslində Almaniya Həmkarlar İttifaqları Federasiyasının prezidenti Karl Legin nəzərdə tutulur. Qəzetdə Leginin soyadı da təhrif edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 274. “Aleksandrovska fortu”: İndiki Qazaxıstanın Mangistau (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovska (Fort-Aleksandrovska) adlanmışdır.

“Quryev”: Qazaxıstanda indiki Atırav şəhəri.

səh. 275. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

Mavərayi-Bəhri-Xəzər Hökuməti nümayəndələri şəhərimizdə

səh. 279. “Ravnino”: Türkmənstanda Marı-Türkmənabad arasında dəmiryol xətti yaxınlığında şəhərliplə qəsəbə; hal-hazırda Bərqərar adlanır.

Azərbaycanda

səh. 281. “Təbiidir, Mehdi ağanın müdərəsi onlara xoş gəlməyəcəkdi.”: “müdərə” sözü “üzə gülmək, nifrətini bürüzə verməyə yərək üzə dostluq göstərmək” mənasına gəlir; mümkündür ki, burada “xalqın dərdinə qalmaq” mənasında işlənmişdir.

səh. 282. “Millətim, dini islam dini [olan] şəxs borcludur ki...”: bu cümlə xətalı idi; mümkün qədər düzəlttik.

Ermənistanda

səh. 284. “Təyin edilmiş gün”: qəzetdə “təyin” yerinə “təəyyün” getmişdir.

“Mərdinik”: Türkiyənin Ərdahan ilinin Göle ilçəsi.

Elan

səh. 286. “Nijni-Priyutski”: Bakıda, indiki Süleyman Rəhimov küçəsi.

virəm” deməklə olmaz. Quru-quruya “vətənə məhəbbətim var” deməklə hübbi-vətən olduğu təsdiq olunmaz. Çünki məlum olduğu üzrə iman “lisanla iqrar [etiraf] və qəlblə təsdiq”dən ibarətdir. Binaənileyh [ona görə], qəlbində iman olmayan kimsənin lisanən [diliylə] kəlmeyi-şəhadət gətirməsində əhəmiyyət yoxdur. Madam ki, Rəsuli-əkrəm əleyhissəlavət vəssəlam vətənə məhəbbəti də imandan cüz qılır, öylə halda vətəni sevmək yalnız lisanən və “vətənimə və məmləkətimə məhəbbətim var” deməklə olmaz. Bəlkə, qəlbən vətənə qarşı məhəbbət bəsləmək, vətən hissini qəlbinin ən dərin guşəsində mühafizə və bu surətlə vətəni hər növ təərrüzdən [təcavüzdən] himayə etmək, hər nə surətlə olursa-olsun, quldurların və zalımların təcavüzlərinə meydan verməmək və bunun üçün hər növ müdafiə tədarükləri hazırlamaq lazım gəlir.

Müsəlman qardaşlar! Bizim üçün imandan daha əziz, imandan daha böyük, ondan daha qiymətli bir şey varmı? Zənn edirəm “var!” deyəcək bir müsəlman təsəvvür olunmaz. Çünki, həqiqətən, müsəlman olan kimsə dünyada ancaq dini, irzi, namusu üçün yaşar, onun yolunda hər növ fədakarlığı, ölümü gözüne alar, dininə, irzinə, namusuna bir tük qədər ləkə gəlməmək üçün həyatı-şəxsiyyətini, öz övladlarını, qiymətli mallarını fəda edər də, yenə qəlbə şad və məsrur [sevincli] olar. Buna binaən [buna əsasən], vətənə məhəbbət etmək dəxi bu nisbətdə olmaq lazımdır. Çünki Cənnabi-Peyğəmbər vətəni o qədər təqdis etmişlər [müqəddəsləşdirmişlər] ki, “Vətənə məhəbbət etmək imandan cüzdür” demişlər. Vətənə məhəbbət etmək dinin

əzəm rüknü [ən böyük dirəyi, istinadgahı] olan imandan cüz olduğunu sevgili peyğəmbərimiz bizə xəbər verirsə, müsəlman olanlar, qəlbində iman qüvvəti, Allah, peyğəmbər eşqi olanlar vətəni quldurlardan, zalımlardan mühafizə etmək üçün mallarını, övladlarını, həyatlarını fəda etməkdən nə üçün çəkinirlər?!

Ey şövkətli Azərbaycan hökumətinə tabe olan müsəlmanlar! Ən qiymətli olan dinimizi, irzimizi, namusumuzu mühafizə edəcək bir şey varsa da, o da ancaq vətəndir. Vətən səlamət olarsa, hər şeydən qiymətli olan dinimiz də səlamət olar, irz və namusumuz da möhtərəm və müqəddəs qalar. Keçən mart ayının faciəsi bu mətləbə şahiddir. İslam əhlinə şayəstə olmayan [yaraşmayan] fəlakət və rəzalətləri cümləmiz gördük. Bu halda hökumət sizdən əsgər istəyir. Hökumət əsgəri nədən ötrü toplayır? Sizin balalarınızı və pərdeyisimətdə yaşayan analarınız və bacılarınızı himayə etmək üçün, məscidlərinizi və müqəddəs olan Qurani-kərimi ehtiramla saxlamaq üçün... Zənn edirəm bu mətləbin haqq olmağında bir kimsənin şübhəsi yox. Məəttəəssüf [təəssüf ki], əxzi-əsgərə [hərbi çağırışa] dair zəruri əmri nizamla aparmaqda sizlərdən növbənöv kəsəlet [süslük] və müsamiyə [səhlənkərlilik], xəyanət və müzayiqə [əsirgəmə, qiyməmə] zühur və bürüz etməkdədir.

Qəflət və cəhalət bəsdir! Oyanınız, ibrət götürünüz və bilin ki, Azərbaycan Hökumətinə lazım qədər əsgər verməmək dini-islami, həzrəti-Quranı ayaqlar altına alıb parça-parça etmək deməkdir. Çünki hökumətin münzəm [ni-

zamlı] əsgəri olmazsa, əhl və əyallarınız yenə də olar ki, düşmənlər əlinə əsir düşələr, məscidlərinizi topa tutalar, necə ki, keçən sənədə vaqə oldu.

Binaənileyh [ona görə], Allah eşqinə, din və vətən hörmətinə, qanun iqtizası ilə kim ki, əsgərliyə dəvət olunur, əlbəttə, müzayiqə etməsin və əlbəttə, elmən və ürfən bu barədə öz vəzifələrini doğruluqca ifa etsinlər ki, böylə neməti-üzma [böyük bir nemət] olan hökumət əlimizdən getməyib, şan və şərəfləyə şamağa qabiliyyətimiz və imkanımız olsun. Amin!

*Şeyxülislam
Molla Ağa Ağaalizadə*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Bolşevik məlumatı

Daşkənd - Əfqanıstanda vaqə olan inqilab xüsusunda verdiyimiz məlumata əlavə olaraq, Buxara vasitəsilə rəsmən bildirilir ki... (Burada cümlə buraxılmışdır.) Qətl edilmiş əmirin qardaşı yeni əmir Nəsrulla xan Hindistana qaçmışdır. Onun müridləri təqib edilirlər. Buxara sərhədində Süvari-Şərif denilən yerdə yeni əmiri qəbul etməyən qoşun hissəsindən yüz nəfər həbs edilmişdir. Bunların həbsi müsadimə [toqquşma] ilə nəticələnmişdir. Yeni əmir Əmanulla xan bir fərman sadir edərək [fərman verərək], yeddi illik vergidən camaatı azad etmişdir. Orduya da əmr vermişdir ki, müharibə halında qışlalarda [kazarmalarda] hazır olsunlar. Süvari-Şərifdən qoşunlar geriyyə çağırılaraq, əvəzinə yenisi

göndərilmişdir. Süvari-Şərif valisi həbs edilərək qaraqol altında Kabilə göndərilmişdir. Onun bütün əmlakı müsadirə edilmişdir.

“Məğlublar İttifaqı”

Bu axır vaxt Almaniyada məğlub dövlətlər, yəni Rusiya, Almaniya və Avstriyanın bir hissəsi “Məğlublar İttifaqı” amalı müvəffəqiyyətli bir hal kəsb etmişdir [qazanmışdır]. Bu yolda böyük təşviqat yapılmışdır. Bundan əlavə, Almaniya öz məmurları vasitəsilə Almaniyada könüllü əsirlərdən ibarət rus ordusu vücuda gətirilməsinə böyük müavinət göstərməkdədir. Bu işdə Kiyevdən gələn zabitlər də iştirak edirlər. Bu işin başında alman mühibbi [alman dostu, almanları sevən] rus komitəsi sabiq Duma üzvü Deryuqin və Tuqan-Baranovski dayanmışdır. Tuqan-Baranovski Pskov quberniyasında general Keylerin Şimal ordusunu təşkil edirdi. Təzə təşkil edilən ordu “Şimali Könüllü ordu” adındadır. Ordunu təşkil edənlər general Yudeniy ordusu səflərinə qarışacağına ümidvardırlar.

Alman nümayəndələrinin əzimi

Mayın 15-də Liondan xəbər verirlər ki, iki nəfər alman nümayəndəsi təlimat almaqdan ötrü Berlinə əzimət etmişlərdir [getmişlər].

SÜLH ƏTRAFINDA

Türklərə və bolqarlara sülh şəraiti verildikdə, Amerika heyəti isbatı-vücut [iştirak] edəcəkdir. Fəqət zənn edilməyir

ki, bu müahidə [saziş] müzakirətində Amerika nümayəndələri iştirak etsinlər. Zira Amerika bu dövlətlərə müharibə elan etməmişdir. Böyləliklə, amerikalıların konfransda iştirak etmələri yalnız nemes və Avstriya müahidələri xüsusunda idi. Nemeslərə verildiyi kimi, avstriyalılara 15 gün möhlət verilməyəcəkdir. Yalnız bir həftə, ya on gün möhlət veriləcəkdir. Çünki Avstriyaya veriləcək müahidə müxtəasdır. Böyləliklə, Avstriya ilə Almaniya bir vaxtda Müttəfiqlərə cavab verməlidirlər. Rəisi-cümhur Vilson türk və Bolqariya müahidələri müzakirəsinədək Parisdə qalmayacaqdır. Fəqət ümumiyyətlə müahidələrin məzmununa vaqif olacaqdır. Bu müahidələrin müzakirəsi Yunanıstan üçün çox əhəmiyyətlidir. Hələlik nemeslərlə şifahi danışq davam edir. Müttəfiqlər komitəsinin bəyannaməsi hər iki tərəfin mütəxəssislərinin iclasında baxılacaqdır. Deyirlər ki, bu barədə heç bir müzakirə olmayacaqdır. Ancaq müfəssəl izahat veriləcəkdir. Müttəfiqlərin nemeslərlə olan müahidəsi bir çox mühüm məsələləri həll edir. Bununla bərabər, bəzi məsələlər Cəmiyyəti-Əqvamda [Millətlər Cəmiyyətində] həll ediləcəkdir.

Paris - Fransa Ticarət Nəzarətində mayın 12-də mühüm bir iclas olmuşdur. Almanlar sülh əhdnaməsini [müqaviləsini] imza etməyəcəkləri təqdirdə, nasıl iqtisadi təzyiqtəda bulunmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. İclasda qərar qoyulmuşdur ki, bu kimi hal üz verərsə, yəni Almaniya müahidəni imza etməzsə, şiddətli abluka vəz edilsin [blokada tətbiq edilsin]. Bu qərar Dördlər Şurasına veril-

cəkdir ki, icab etdiyi [lazım gəldiyi] zaman vücuda gətirilsin.

İspaniya iskalələrində [limanlarında] olan alman təhtəlbəhrlərinin [suallı gəmilərinin] Müttəfiqlərə təslim edilməsi işlərini İspaniya Hökuməti öz öhdəsinə götürmüşdür.

Şeydeman Almaniya Milli Məclisində sülh müahidəsinə dair bir nitq irad etmişdir. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs], müahidəni tənqid etmişsə də, müahidənin imza edilib-edilməyəcəyindən danışmamışdır. Bu hal Məclis üzvlərini məmnun etməmişdir.

Türkiyə və sülh

İstanbulda çıxan “Axşam” qəzetəsin-dən:

Avropadan son gələn haizi-əhəmiyyət zəvat ilə [önəmli şəxslərlə] İstanbuldakı əcnəbi məhafilində [dairələrində], bilxassə son 10-15 gündən bəri haqqımızda cərəyan etməkdə olan müzakirənin almış olduğu şəkilin fəvqəladə mövcubi-qənaət və məmnuniyyət [qənaətəbəxş və məmnunedici] olduğu izhar edil-məkdədir. Gərək Anadolu şərq, gərək rum əqəliyyətlərinin [azlıqlarının] bulundu-ğu ərazi haqqındakı müfrit müddə-iyyət [ifrat iddialar] suya düşmüşdür. Rusiyada təşəkkül edən Ermənistanın məm-ləkətimizə aid vilayətlərdə yalnız təshih-hüddud [sərhədlərin dəqiqləşdirilməsi] su-rəti ilə qismən tövsi edə biləcəyinə [genişləndiriləcəyinə] qəti olaraq hökm edilə bilər. Bu səlahi müsbət iki təsirə mədyunuz [Bu yaxşılığı iki müsbət təsirə borcuyuz]: Biri əski hər b zehniyyətinə

millətin filhəqiqə [doğrudan da] müariz [müxalif, qarşı] və zidd olduğunun get-gedə və tamamilə təəyyüd etməsi [aşkar olması], digəri müəyyən ünsürlərin mü-tarikədən [atəşkəsdən] bəri göstərdikləri ifratkarənə hərəkətin əks-təsiri.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Post və Teleqraf nazirinin şimdiki əhvala görə Azərbaycana idxal ediləcək əşyanın siyahısını artırmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qə-rara alınmışdır]:

Post və Teleqraf, Maliyyə, Ticarət və Sənaye və Ərzaq nazirlərindən mürək-kəb [ibarət] komisyona tapşırılsın ki, gə-tirilməyə mümaniat [manecilik] olan əş-yanın siyahısı tərtib verilsin.

- Türiq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin Bakıda pud vergisi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə və iqtisadiyyə komiyonuna tapşırılsın, Azərbaycan şəhərləri üçün pud vergisi qanun layihəsi tərtib versin.

- Post və Teleqraf nazirinin Gürcüs-tan, Ermənistan və Mavərayi-Bəhri-Xə-zərlə pul bəratını qəbul etməmək haq-qındakı məruzəsindən sonra qət edil-mişdir:

1) Gürcüstan və Ermənistanla pul bəratı əlaqəsi aparılsın. Fəqət məbləğ 10 min manatadək məhdud edilsin və he-sab hər ayın axırında təmizlənməlidir.

2) 10 min manatdan ziyadə pul ör-tülü zərflərdə posta ilə göndərilməlidir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] müsəlman da-rüleytamına [yetimxanasına] 3000 rublə ianə etmiş Hüseyin Məlikova öz təşək-kürünü izhar edir.

- İrəvana, möhtac müsəlmanlara mü-avinət üçün Ədliyyə naziri müavini [Tey-mur bəy] Makinski sədarəti ilə əzimat etmiş [yola düşmüş] heyət Tiflis Dövləti Bankından bir milyon manatdan qalmış 349 860 manatı ala bilməmişdir. İşbu məbləğ keçən sənədə Seym tərəfindən İrəvan qaçqınları üçün buraxılmışdı. Mü-səlmanların əhvalını nəzəri-etibara ala-raq heyət Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nə-zarətindən rica etmişdir ki, hələlik 200 000 manat buraxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şimali nahiyə müfəttişinə müraciətən rica etmişdir ki, qaçqınlara məxsus bir çox əşyanı Daxiliyyə Nəzarəti əmri möv-cibincə [əmrinə əsasən] öz ixtiyarına alsın. Əşya Şamaxı şəhərindədir.

- “Müsavat” firqəsi Məsai [Əmək] Nə-zarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, tətill zamanı iştirak etməmiş bir çox mə-dənlərin müsəlman fəhlələrinə tətill gün-ləri məvaciblərini verməkdən imtina edirmişlər. Bir çox mədənlərdə də qu-yuları bağlayıb fəhlələri xidmətdən əzl [kənar] edirlər. Əlavə, firqə təklif etmişdir ki, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Kəsbkarlar İttifaqından [Həmkarlar İttifa-qından] işsizlərin siyahısını istəmişdi; la-zım gələrsə, “Müsavat” işsizlərin siyahı-sını verə biləcəkdir.

Ticarət Nəzarətində

Qəzetə səhifəsində bir xəbərdə Nəzarətin bütün qulluqçularının sui-hərəkətlərini təsvir etmək mümkün deyildir. Zira işbu müəssisə xidmətçiləri sui-hərəkətlərində böyük məharət göstərmişlərdir. Sübutdan ötrü iki şeyi göstəralim: sabiq Nəzarət dövründə heç bir Nəzarətdə xidmət etməyən bir nəfərə necə olubsa da, bütün körpülərdəki anbarları təftiş etmək üçün rəsmi təsdiqnamə verilməmişdir.

Bir də gerbovu marka əvəzində Nəzarət möhürü ilə möhürlənmiş xırda kağızlar satılmaqda imiş. Böylə əldə qayırlmış markalar Nəzarətlərə gələn kağızlara vurulmaqla bərabər, başqa yerlərdə də satılmaqda imiş. Bu vaxtadək nə qədər satılmışsa məlum olmadığından, mədaxilin miqdarı və nə yerə getdiyi də məlum olmayacaqdır.

Ağa Əminov ilə onun müavini Yusifəli Əliyevin üzərinə böyük bir iş düşmüşdür. Fəqət bu iki zat mətanət ibrazıyla [mətanət göstərməklə], öz fəaliyyətlərində davam edə durmuşlardır. Bunun sayəsində mənfəətli nəticələr görülməkdədir. Cavan cümhuriyyətdən ötrü sadıq zatlar vücudu lazımdır.

Ağa Əminov həzrətlərinin müştərək Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nazirliyi vəzifəsinə şüruundan [başlamasından] sonra sabiq Nəzarətlərdə başsızlıqlar araya çıxmışdır. Birinci qədəmdə həman Nəzarətlərdəki bətalət [durğunluq, fəaliyyətsizlik] aradan çıxarılmışdır.

Bir çox kağızlar siyahı edilməyərək belə qalmışdır. Bir çox mal mübadiləsinə məxsus müqavilənamələr tapılmışdır ki, qaydasız olaraq əqd edilmiş [bağlanmış].

Bir çox müqavilənamələr də vardır ki, əqddən sonra qalmışdır. Vaxtı keçəndən sonra heç bir şey iddia edilməmişdir. Halbuki iddia ediləcək maddələr də görülməkdədir. Müqavilə miyanından [arasından] bir səğir [kiçik] adam ilə əqd edilmiş bir müqavilə, imzasız bir müqavilə və vaxtı-müəyyənsiz [tarixsiz] bir müqavilə də tapılmışdır. Bir çox müqavilələr də xəzinənin zərərinə belə əqd edilmişdir.

Bir çox zəvat [şəxslər] vəzifələrində belə xəyanət etdiklərindən, Xüsusi Təftiş Komissiyonu nəzdində məsuliyyətə cəlb etmək üçün iqdamatda bulun[ul]muşdur. İşlər hələ qurtarmamışdır. Hər günkü təftiş böylə işlərin çox olduğunu göstərir.

İSTANBULDAN SON XƏBƏRLƏR

İki gün bundan əvvəl İstanbuldan varid olmuş [gəlmiş] mötəbər bir zat ilə müsahibədə bulunduq. Müsahibimiz bizə böylə məlumat verdi:

İstanbulun vəziyyəti

İstanbulun vəziyyətini üçə bölmək olar. Biriminci dövr Müttəfiqlər qoşunlarının İstanbula ilk varid olduğu günlərdir. Türklərin halı bu zamanlar pərişan idi. Bu günlərdə rum qoşunları və ermənilər özlərini qayət fəna aparırdılar. Müttəfiqlər də bunlara heç bir söz deməyirdi. Fransız qoşunları türklərin Hərbiyyə Məktəbini tutmaq istəyirdi. Türklər səbəbini sual etdikdə, artıq sizin qoşununuz olmayacaq, ona görə də sizə məktəb də lazım deyildir, cavabını verir-

lərdi. Bu zamanlar yunanlılar (rumlar) özlərini İstanbula ağa hesab edirdilər. Hətta rumların cəsarəti bir dərəcəyə çatmışdı ki, Ayasofiya üzərinə tənənəli surətdə xaç tikmək istəyirdilər. Bunların böylə ədəbsizlikləri türkləri qızdırdı. Həman saat şəhərin hər yerinə pulemyotlar qoyuldu. Ayasofiya üzərinə yürüş ediləcəyi təqdirdə pulemyotlar, şübhəsiz, işləyəcəkdə. Bu halı gören rumlar bir arvad dəstəsi düzəldib, türklər arvadlara atəş açmazlar deyə bunları qabaqca göndərmək istədilər. Türklər bunun da çarəsini gördülər. Dərhal böyük çənlərdə isti su və nasoslar hazırladılar. Arvadları su ilə qovmaq istədilər.

Londondan gəlmiş olan xəbərlər bu vəziyyəti dəyişirdi. Londondan nifrət rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə xəbər verirdi ki, İstanbul, İzmir və sair vilayətlər qəti surətdə türklərin əlində qalacaqdır. Yalnız İstanbulda Amerika kontrolu olacaqdır. Bu xəbərlər bir dərəcə vəziyyəti dəyişdi. Rumların iştahaları yatdı.

İtalyanlar, ingilislər türklərə çox kömək edirlər. İtalyanların türklərə kömək etməsi də səbəbsiz deyildir. Bu son günlərdə Parisdən ikinci bir xəbər də gəldi. İstanbul, İzmir və sair vilayətlər türklərdə qalacağı bildirildi. Bu münasibətlə general Franşe D'Esperi sultan həzrətlərini ziyarət etmək istədisə də, sultan mümai-leyhi [adı çəkilən şəxsi] qəbul etmədi.

Bosfor, Dardanel türklərin əlindədir. Son vaxtlarda oralar təhkim edilir. Yalnız buralarda ingilis kontrolu vardır.

Türklər və ermənilər

Son vaxtlarda ermənilərlə türklərin müamilələri [rəftarları] o qədər də gözəl

deyildi. Ermənilər özlərini qayət fəna aparırdılar. Ermənilərin iddiası da çox böyük idi. Lakin bunların da son günlərdə vəziyyəti dəyişmiş. Zira ermənilərin iddia etdikləri yerlərdə müsəlmanların əksəriyyət qazandıqları Konfransa da məlumdur. Ermənilərin tərəfdarı olan və erməni məsələsi ilə ziyadəsi ilə məşğul olan amerikalı Kullec Türkiyədə olan ermənilərin hesabını tutmuş və sonra Londona, Parisə gedib məlum etmişdir ki, ermənilərin iddia etdikləri yerləri ermənilərə vermək böyük səhv olar. Öyləliklə, müsəlmanları erməni boyundurduğu altına salmış olarıq. İstanbulda böylə şayiət var ki, indiki Ermənistan Cümhuriyyəti təsdiq ediləcək. Urmiyə, Xoy və Türkiyədən də Van, Bitlis, Bayəzid onlara veriləcəkdir. Əlbəttə, bu da təsdiq edilməmiş bir xəbərdir.

Yunanlar Sülh Konfransında

Yunanilərin iddiaları ermənilərin iddiasından daha ziyadədir. Yunan baş naziri Venizelos, Klemansoya Yunanıstanın tələbnaməsini təqdim etmiş. Venizelos İstanbul və Türkiyənin bir çox yerlərindən, Rusiyadan da Odessa və Sevastopolu istəyirmiş. Guya bu yerlər bir vaxtda Yunanıstanın imiş. Klemanso tələbnaməni alıb oxuduqdan sonra Venizelosun yanına gəlib məzədən ötrü demiş:

“Mən Fransa Hökuməti namından sizə təşəkkürlər edirəm və çox sağ olunuz ki, bizim Marseli istəməmişsiniz. Ola bilər, Marsel də bir vaxt Yunanıstan müstəmləkəsi imiş.”

Hər halda, yunanilərin başından artıq İstanbul xülyası çıxmış və anlamışlar ki,

İstanbul əsil sahibi olan türklərin əlində qalacaqdır.

Azərbaycan nümayəndələri

Azərbaycan nümayəndələri İstanbulda varid olduğu gündən bəri İstanbulda yunan və ermənilər tərəfindən nəşr edilən qəzetlər Əhməd bəy Ağayev haqqında yazmağa başladılar. Onu erməni qırğınında iştirak etdiyi iftirası ilə təqsirləndirdilər. Müharibə zamanı Əhməd bəyin Müttəfiqlər əleyhinə yazmış olduğu məqalələri bu qəzetlər yenidən çap edib Müttəfiq komandanlığının nəzərini cəlb edirdilər. Nəhayət, fransız komandanlığı Ağayevin həbs edilməsinə qərar verib də mümaileyhi [haqqında danışılan şəxsi] həbs etdirir. Şimdi Ağayev fransızların nəzarətindən türklərin ixtiyarına keçmiş, bu günlərdə türklər mümaileyhi azad edəcəkdirlər. Azərbaycan sülh nümayəndələrindən Əlimərdan bəy Topçubaşovu da Parisə buraxmaq istəməyirdilər. Bu xüsusda çox zəhmətlər çəkildi. Axirüləmr [nəhayət], bunların Parisə əzimet etmələrinə [yola düşmələrinə] müsaidə verildi. Bunlar İtaliya paroxodunda Neapol təriqi [yolu] ilə əzimet etmişlərdir. Vəkillərimizdən Məhəmməd həsən Hacinski, Əkbər ağa Şeyxülislamov və Ceyhun bəy Hacıbəyli Parisə, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Miryaqub Mehdiyev və [Məhəmməd] Məhərrəmov Londraya əzimet etmişlərdir. Mən Tiflisdə ikən Parisdən Çxeidzedən Gürcüstan Hökumətinə bir məktub gəlmişdi. O məktubda Qafqaz cümhuriyyəti məsələlərinin ümidbəxş olduğunu bildirdi. Bunu da söyləməliyəm ki, italyanlar türklər və azərbaycanlılara artıq hüsn-təvəccöh göstə-

rirlər. Bizim nümayəndələr İstanbulda ikən İtaliya nümayəndələri ticarət müqavilənamələri bağlamaq istəmişlərdir. Nümayəndələrimiz böylə bir müahidə bağlamağa səlahiyyətləri olmadığını bildirərək, onlara Bakıya getmələrini tövsiyə etmişlərdir. Bu günlərdə mühəndis Simens İtaliya tüccar heyəti ilə Bakıya varid olaraq Azərbaycan Hökuməti ilə ticarət müqaviləsi əqd edəcəkdirlər.

İSTİQLAL BAYRAMI

Məşixətin teleqrafları

Məşixət İdarəsi [Şeyxülislamıq İdarəsi] qazılara böylə bir teleqraf göndərmişdir:

Keçən May ayının 28-də Azərbaycan istiqlalının elanı münasibətilə şükranəlik bəbindən həman günü bayram etmək və bu barədə Haqtaala dərğahından hökumətimizin daimi olmağını istida [xahiş] qılmaq ümum əhli-islama fərz və vacib olduğuna görə, cənabınıza müqərrər olur [bildirilir] ki, kənd və şəhər ruhanilərinə və başqa üləməyə işbu May ayının 28-ci gününü əzəmətli və möhtərəm saxlamaq üçün əmr verəsiniz. Məsacidi [məscidləri] hər nə qədər mümkün isə fərş edib [döşəyib], xaricini və daxilini müzəyyən qılasınız [bəzəyəsəniz] və məscidlər üstə çırağan edəsiniz. Camaat kamali-təntənə ilə məsacidə cəm olub o günün şərəfinə nitq demək, məktəb uşaqlarını azad etmək dəxi lazımdır. Və bu barədə artıq səy və hümmət etmək cənabınıza tövsiyə olunur.

Azərbaycan Məşixəti-İslamiyyə İdarəsi naminə şeyxülislam: Axund Ağa Ağaalizadə

İSTİQLAL BAYRAMI

Keçən il təzə qayda ilə May ayının 28-də Tiflisdə Azərbaycan Cümhuriyyəti və istiqlaliyyəti elan ilə, simsiz teleqraf vasitəsilə ümum cahana bildirilmişdi. Bu il may ayının 28-də istiqlaliyyət elanının birinci səneyi-dövriyyəsi münasibətilə Məclisi-Məbusan və hökumət tərəfindən həman günün təntənəli bir surətdə olaraq ümumi bayram və şənlik edilməsi təhti-qərara alınıb və bayram günü tətib etmək üçün xüsusi bir komissiya təşkil edilmişdir.

Srağagün Məclisi-Müəssisan binasında axşam saat 5 radələrində Məclisi-Məbusan Ləvazim heyəti müdiri Mehdi bəy Hacıbababəyovun təhti-sədarətində [başçılığı altında] olaraq məzkur [adı çəkilən] komissiyanın iclası vaqe olmuş və bayram üçün zeyldəki [aşağıdakı] məramnamə tərtib edilmişdir:

Mayın 28-də ümum hökumət və camaat müəssisələri, dükan, bazar və Bələdiyyə İdarəsi tətil və xidmətçilərini bu gün azad edəcəklərdir. Bələdiyyə İdarəsi və onun şöbələri şəhər bağını, bulvarı və şəhərin bir çox yerlərini bəzəyib və çıraqban edəcəkdir. Dənizin içərisində və şəhərin hündür bir yerində elektrik işığı ilə böyük bir “İstiqlal” kəlməsi göstəriləcəkdir. Ümum məktəblər və mədrəsələr tətil edəcək, mütəəlimlər [şagirdlər] isə musiqi dəstələri ilə nəğmə oxuyaraq şəhərin küçələrini gəzəcəklərdir. Şeyxülislam və müftü həzrətləri tərəfindən Azərbaycan Cümhuriyyəti qazılarına teleqraflar çəkilib, hər bir şəhər və kəndlərdə camaatı məscidlərə cəm edib ayini-dua icra etmək əmr

edilmişdir. Şəhər məscidlərində hər məhəllə ruhanisi öz məhəlləsi əhalisini məscidə cəm edib ayini-dua icra etməklə bərabər, xütbələr, moizələr və nitqlər irad olunacaqdır. Şəhərin bütün evləri milli Azərbaycan bayraqları və xalılarla bəzənib, axşam çıraqban olunacaqdır. Bundan əlavə, şəhər məscidlərində 5000 nəfər fəqirə ehsan veriləcəkdir. Həman gün qəzetlər yaşıl və qırmızı haşiyələrlə çap edilib çıxacaqlardır. Gündüz saat 11 radələrində Məclisi-Məbusanın fəvqəladə və təntənəli iclası və saat 1 radələrində Hürriyyət meydanında Azərbaycan qoşunlarının rəsmi-keçidi vaqe olaraq, 21 ədəd şadyanalıq topları atılacaqdır.

Rəsmi-keçiddə ümumi hökumət və camaat müəssisələri ilə qeyri dövlət [başqa dövlətlərin] siyasi nümayəndələri hazır olacaqlardır. Rəsmi-keçidi Hərbiyyə naziri və Rəisi-vükəla [Baş nazir] qəbul edəcəklərdir. Axşam saat 6-da klubun zalında məclisi-ziyafət tərtib edilib qonaqlara çay və şirniyyat təqdim ediləcəkdir. Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən müxtəlif mütəhərrik əkslərlə [hərəkətli şəkillərlə] tarixi dəstələr tərtib və təşkil edilərək, küçələrdə böyük tamaşalar və təntənəli nümayişat yapılaçaqdır. Qız qalası üzərində elektrik işığı ilə böyük bir tarixi şəkil və yazılar göstəriləcəkdir.

Kəndlərdən tərəkəmə köçləri gəlib, küçələri gəzərək şəhərdən keçib gedəcəkdir. Axşam şəhərin küçələrində səyar elektrik əksləri göstərilərək təntənəli surətdə gəzişlər olacaqdır. Axşam şəhərin hər tərəfi rəngarəng işıqlarla çıraqban və müzəyyən ediləcəkdir [bəzənəcəkdir]. Məscidlərin həyətləri və özləri

milli bayraqlar və xalılar ilə bəzənib, axşam isə rəngarəng işıqlarla çıraqban olunacaqdır. Ümum dəstələr Parlaman qarşısına gəlib orada məşhur natiqlər tərəfindən istiqlalıyyət haqqında müfəssəl və mühüm nitqlər irad olunacaqdır.

Məramnaməyə bir çox şeylər dəxi əlavə olunacaqdır ki, bu barədə gələcək nömrəmizdə təfsil məlumat verəcəyiz.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bakı müsəlmanlarına

Bu axır günlərdə Nəcəfi-əşrəfdə müctəhidi-məşhur məlcülənam [xalqın pənahı] Ağa Seyid Kazım Yəzdi cənablarının rəhməti-ilahiyəyə vüsul ilə tərkidari-fəna buyurduqları [fanilik evini tərk edərək Allahın rəhmətinə qovuşması] xəbəri-dəhşət-əsəri məsmumuz olub [dəhşət verici xəbəri qulağımıza çatıb], bu xəbər bütün əhli-islamın yə's və kədərini mövcib olduğu kimi [matəm və kədərində bais olduğu kimi], üləməyə [ruhani alimlərinə] dəxi artıq dərəcə təsir etdiyindən, həmin may ayının 21-i olan çaharşənbə [çərşənbə] günü İçərişəhər cameyi-şərifində və Hacı Qasım bəy məscidində tərhim [yas] məclisi tərtib edilməyinə qərar verilməmişdir.

Müctəhidi-mərhumun mərtəbeyi-diniyyə və elmiyyəsinə və sadati-səniyyədən [böyük seydələrdən] olmaq şanına ehtiramən, ümum əhli-islamın yövmi-məzkurda [deyilən gündə] ticarət və sair işlərini tətil etməklə, məzkur məscidlərdə təziyə məclisinə iştirak etmələri rica olunur.

*Məşixət sədri şeyxülislam:
Ağaalizadə*

Hökumət İdarəsinin xüsusi şöbəsi

Hökumət Şurası tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Hökumət İdarəsinin xüsusi bir şöbəsi açılıb və “Metropol” mehmanxanasında dəftərxana açmışdır. Məzkur [deyilən] şöbənin fəaliyyəti hökumət və Məclisi-Məbusan tərəfindən sadir olan [verilən] qəraradları və qəbul edilən qanun layihələri və həmçinin hökumətin əmrləri və hökmlərini intişar etməkdən [yaymaqdan] ibarət olacaqdır. Bundan əlavə, hökumətin naşiri-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olan həftəlik bir məcmuə təb [çap] etdiriləcəkdir. Şöbənin rəisliyində sabiq Rusiya müsəlmanlarının Hərbi Şurası müavini-sədri dava vəkili Osman Tokumbet dəvət edilmişdir.

Şöbə srağagündən etibarən kəndi və zifələrini ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

Məhbusların qaçması

Bakı Mərkəzi Həbsxanasında saxlanan Ağabala Almaz oğlu və Mirələkbər Miribrahim oğlu adlı məhbuslar həbsxanadan müstəntiq idarəsinə apardıqda yolda fərar etmişlərdir. Onları axtarmaqdan ötrü ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Bəxşiş atası

Bakı qalabəyisi [komendantı] qubernatora müraciətən rica etmişdir ki, axır vaxtlar öz xidmətlərində böyük ciddiyyət və fəaliyyət göstərmiş olan məmurlara bəxşiş verilməkdən ötrü 50 000 manat təxsis edilsin [ayrılısın].

Balaxana-Sabunçu dairəsində

Balaxana-Sabunçu qalabəyisi [komen-

dantı] Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, fevral, mart və aprel aylarında məzkur [deyilən] dairənin polis idarələrində 200 min manata qədər məxaric olmuşdur.

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçədə nömrə 6.

8710

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Elan

Ticarət və Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, bu günə qədər xarici məmləkətə köhnə dəmir aparmaqdan ötrü verilmiş icazələr bir ay etibarlıdırlar. Həmin elan edilməmişdən əvvəl icazə almış olanların icazələri isə bir həftə etibarlıdırlar.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri müavini
(imza)
T-118

Maliyyə Nəzarəti elan edir ki:

Bu son zamanlarda anlaşıldığına görə, güclü bir surətdə sərhəd xaricinə bir çox gizli mallar, xüsusilə özümüzün birinci dərəcədə ehtiyacı olan yük, ərzaq aparılır. Buna binaən [buna görə], Nəzarət kəndisinə tərəttüb edən [üzərinə düşən] vəzifənin ifası üçün pişəzvəqt [qabaqcadan] əhalini xəbərdar edir ki, Cümhuriyyət xaricinə aparılan gizli mallar tutulduğu kimi tamamilə hökumət hesabına həcz [müsadirə] ediləcəkdir. Göndərən və aparən əşxas [şəxslər] isə qanunun (1910-da müntəşir Məcəlləyi-Qanunun 6-cı hissəsi) 1054[-cü] maddələri ilə təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacaqdır.

T-175

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarət tərəfindən Hidayət Səlimova 20 fevralda verilmiş 996 nömrəli kontrolluq şəhadətnaməsi ondan alınıb və bu gündən onun kontrolluq vəzifəsini ifa etməyə ixtiyarı yoxdur.

Ticarət, Sənəət, Ərzaq naziri müavini
(imza)
T-129

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarətdə qerbovi markalar əvəzində balaca kağızlar üzərində Nəzarətin möhürü olan kağızlar qanuni olma-

dığından, ərizələr həmin kağızlarla qəbul edilməyib sərəncamsız buraxılacaqdır. Ərizələrə qerbovi marka yapışdırılmalıdır.

Müavini-nazir: (imza)
Əslinə mütabiqdir: (imza)
19 mayıs 1919
T-130

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Azərbaycandan keçən mal sahibləri üç günün müddətində xarici məmləkətlərdən mallarının gəlmələrinə dair Bakı gömrükxanasından şəhadətnamələrini aldıqdan sonra Nəzarətə mallarının göndərilmələrinə dair icazə almaqdan ötrü müraciət etməlidirlər. Hərgah təyin olunmuş vaxtın müddətində mal sahibləri mallarının göndərilməsi üçün icazə vəsiqəsi almaq təşəbbüsətində bulunmazlarsa, onlarda olan malın vəsiqəsi batil hesab olunur.

Müavini-nazir: (imza)
Əslinə mütabiqdir: (imza)
T-131

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Məşixəti-İslamiyyə tərəfindən müsəlmanlara əxzi-əsgərə dair moizədir**

səh. 289. “Təbük müharibəsi”: Bizans ordusu ilə savaşımaq üçün 630-cu ildə müsəlmanların 30 min nəfərlik ordu ilə indiki Səudiyyə Ərəbistanının şimal-qərbində yerləşən Təbük şəhərinə səfəri nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 291. “Deryuqin”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Keller”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 294. “gerbovi marka”: rəsmi sənədlərə yapışdırılan və xüsusi vergi ödənişini göstərən marka.

İstanbuldan son xəbərlər

səh. 295. “sultan həzrətlərini”: Osmanlı imperiyasının sonuncu sultanı VI Məhməd Vəhidəddin nəzərdə tutulur.

səh. 296. “ticarət müqaviləsi əqd edəcəkdirlər”: qəzetdə “ticarəti müqaviləsi əqd edəcəkdirlər” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 298. “Ağabala Almaz oğlu”: qəzetdə səhvən “Ağabala Olmaz oğlu” getmişdir.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti...

səh. 300. “T-131”: qəzetdə “T-31” getmişdir.

lorusiya cümhuriyyətləri Rusiya ilə sazişə gəlmişlərdir. İstiqlal məsələsində bunlar yek-digərinə [bir-birinə] müavinətdə bulunmalı imişlər.

- Kronştadt istehkamətə təhkim edilmişdir. Orada olan əsgərlərdə intizam vardır. Bunlar fəqərə (proletariya) inqilabını saxlamaq arzusu ilə ruhlanmışdılar. Matroslar tamamilə cəbhəyə gəndərilmələrini tələb edirlər. Kronştadtın müdafiəsi də mükəmməldir. Ora ərzəq cəhətindən təmin edilmişdir.

Xarkov - Denikin öz yavərləri ilə Rostov şəhərinə varid olmuşdur [getmişdir].

- May ayının 12-də İngiltərənin Avam Kameronunda Bonar Lou məbus Vedjvudun Petroqrada hücumuna dair sualına cavab olaraq demişdir ki, ingilis donanması Petroqrada üzərinə yürüşə hazırlanır. Görünür ki, qırmızı paytaxtı təzyiq altına almışlardır.

Samara və Petroqrada

Ukrayna Mətbuat Bürosu xəbər verir ki, amiral [admiral] Kolçak qoşunları Samara şəhərini işğal etmişlərdir. Skandinaviya qəzetələri yazırlar ki, Finlandiya qoşunları Petroqrada bir neçə verstliyinədərlər.

Almaniyada

Berlin - Dünən Hamburqda camaat su kənarında olan evləri dağıtmışdır. Camaat ilə polis arasında müsadimə [toqquşma] vəqə olub, nəticədə bir çoxları ölmüş və yaralanmışlardır. Svyatoy Pavel qəsəbəsində müntəzəm müharibə olmuşdur. Polis uçaştoku talan edilib, 30 nəfər məhbus azad edilmişdir.

Hamburq - Dəhşətli iğtişaş əmələ gəlmişdi üçün polis və milli qvardiyaya əmr verilmişdir ki, talan edənləri hər yerdə güllələsinlər.

Bavariyada

London - Yuxarı Bavariyada Freyziq yaxınlığında qırmızı qoşun əfradı [əsgərləri] ilə hökumət qoşunları arasında müsadimə [toqquşma] vəqə olmuşdur. Deyirlər ki, hökumət qoşunlarından 80 nəfər öləndir. Spartaklar şəhər qarşısında xəndəklər qazıyıb və oraya pulemyotlar qoyaraq atışmaya başlamışlardır. “Beqblatt” qəzetəsi xəbər verir ki, şəhərə 30 min hökumət qoşunu girdikcə hökumət Münhendə iqdamatda bulunmayacaqdır [heç bir addım atmayacaqdır].

- Arxangelsk cəbhəsində bizimkilər bolşevik istehkamlarını topa tutmuşlardır.

Arxangelsk - Ayronsayd xəbər verir ki, may ayının 6-da Vaqa nəhri üzərində olan səngərlərimizə bolşeviklər 50 min top gülləsi buraxmışlardır. Sonra iki piyada hücumu icra edilmişsə də, hər ikisi dəf edilmişdir. Bizim tələfatımız çox əhəmiyyətsizdir.

Bolşeviklərin məlumatı

Şərq cəbhəsində Ural dairəsi: Biz Uralsk şəhərini tərk etdik.

Orenburq cəbhəsi: Orenburq dəmiryolu Buzulukun cənub cəhətində əməliyyatda bulunan qoşunlarımız bu yolun cənub-qərb cəhətinin 25 verstliyinə çıxmışlardır. Orenburq yaxınlığında müharibə davam edir.

Buquruslan dairəsi: Bizim qoşunlar Buquruslanın 45 verstliyinə çıxmışlardır.

Əfqanıstanda

Şayiata görə, həbsxanada Əfqanıstan əmirinin əmisi Nəsrulla xan qətl edilmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Liöndən verilən xəbərlərə görə, Müttəfiqlər bu gün Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətler Cəmiyyətinin] bir şöbəsi olan Beynəlmiləl Zəhmət İttifaqına almanların bilatəxir [təxirəsalınmadan] daxil edilməsi məsələsini müzakirə etmişlərdir. Çox ümid vardır ki, almanlar Cəmiyyəti-Əqvama da daxil ediləcəklərdir. Beynəlmiləl Zəhmət İttifaqına qəbul edilən üzvlərin əksəri Cəmiyyəti-Əqvama qəbul ediləcəkdirlər.

Adriatik məsələsi

Adriatik dənizi məsələsi hələ həll edilmişdir. Fransız mətbuatı bu məsələnin hüsn-həll ediləcəyini gözləyir.

Saar hövzəsi məsələsi

Paris qəzetələri yazırlar:

Nahaq yerə zənn edirlər ki, Saar hövzəsi 15 illik istiladan sonra camaatın arzusu ilə Almaniyaya qaytarılacaqdır. Sülh müahidəsinə görə, hərəgah camaat Saar hövzəsinin Almaniyaya verilməsini arzu etsə, o zaman Almaniya qızıl pula müqabil bu yeri ələ keçirər. Hərəgah Almaniya bu qədər məbləği verməkdən aciz olarsa, onda Saar hövzəsi qətiyyənlə Fransaya mütləq ediləcəkdir [birləşdiriləcəkdir]. Sülh müahidəsinin [sazişinin] maddi və iqtisadi şəraitini nəzərə alıqdanda anlaşılır ki, Almaniyaya 5 il müddətində kifayət edəcək

qədər qızıl hasil edəmməyəcəkdir. Hərəgah Almaniyadan kafi miqdarda qızıl hasil etmək mümkün olsa belə, müharibə xəsarətini ödəyən komisiyon ondan istifadə edəcəkdir.

Nauen - Yepiskop Şultse Roma papasından təvəqqe eyləmişdir ki, sülh şəraitinin yüngülləşdirilməsini Müttəfiqlərdən rica eyləsin. Zira cəbrən bu sülh müahidəsi almanlara qəbul etdirilərsə, o zaman cahan inqilabı qalxacaqdır.

Almanlar sülh barəsində

Rantsau sülh şəraiti barəsində almanlara məlumat verərkən demişdir: Almanlar bilirlər ki, onların qüvvəti sınıılmışdır. Fəqət müharibənin yeganə günahkarı almanlar olduğunu etirafdan imtina edirlər. Almaniyaya bunu etiraf edər ki, təqsirin bir hissəsi öz üstünə düşür, fəqət bütün Avropa bu işdə təqsirkardır. Çünki bu axırıncı 10 ildə bütün dövlətlərin cahangirliyi [imperializmi] beynəlmiləl əlaqəni zəhərləmişdir.

Berлиндə müntəşir [nəşr olunan] “Ta-qeblatt” qəzetəsi deyir:

“Sülh şərtnaməsi ən yaman gözlədiyimiz nəticələri keçdi. Görünür ki, bu şərtnamə düşünülməmiş bir qabalığın nəticəsidir. Danışıqla bu şərtnaməni dəyişdirmək olmaz. Yeganə çarə isə böylə müahidəni qəbul etməris sözüdür. Hökumət Almaniyada bir intibahnamə [vəraqə; bəyannamə] nəşr edərək məlum edir ki, Versal müahidəsinə [sazişini] qəbul etmək olmaz.”

Berлиндən verilən teleqrafda təsdiq edilir ki, Lüdenqorf müsahibədən imtina eyləmişdir. Fəqət qəzetə müxbirinə mə-

lum eyləmişdir ki, əgər sülh şərti bu isə Amerika rədd olub gedə bilər.

Brüssel - 100 min nəfər üzvü və 300 nəfər xadimi olan milli siyasi komitə krala bir ərizə verərək təvəqqe edirlər ki, sülh şərtnaməsini imza etməsin. Ərizədə deyilir ki, Belçikaya az mükafat verildiyindən və hər bir arzusu rədd edildiyindən, Belçika əhalisi çox narazıdır. Belçikasız əqd edilən müahidənin ədalətsiz olduğunu Belçika məhv olsa da isbat edə.

Bu gecə Kral Şurası müttəhidülərə [yekdilliklə] müahidənin imza edilməsinə qərar vermişdir. 4 saatlıq müşavirədən sonra Himans bəyan eyləmişdir ki, Belçikaya təqdim edilən şərait şərfli və ümidlidir. Şura qərar qoymuşdur Müttəfiqlərə məlum edə ki, Belçikanın abad və ümran edilməsi üçün onların müavinəti zəruridir.

İsveçlər sülh barəsində

Versalda Müttəfiqlər tərəfindən Almanlara təqdim edilmiş olan sülh şəraiti barəsində İsveç qəzetləri bəyani-mütaliədə bulunaraq [fikir bildirərək, şərh edərək] yazırlar ki, bu sülh yeni müharibə hədəfi və əməllərin [fəhlələrin] həyəcanından başqa heç bir səmərə verməyəcəkdir.

Sülh və alman birjası

Versal sülh müahidəsi Almanyanın maliyyə və ticarət dairələrinə artıq təsir eyləmişdir. Münhendə üsyan yatırıldıqdan sonra birjanın halı möhkəmləşmişdi. Fəqət sülh şərtnaməsi barəsində Al-

maniyaya birinci xəbər yetişərkən, yenə birja qiymətləri düşmüşdür. Nə qədər ki, bu barədə müfəssəl xəbərlər gəlir, o dərəcədə də birja qiyməti düşür.

* Yekşənbə [bazar] günü Almaniya Milli Şurasının iclası vaqe olaraq sülh şərtnaməsi müzakirə edilmişdir. Bu xüsusdakı müzakirə nəticəsi olaraq Versal şərtnaməsinin qəbulu qeyri-mümkün olduğuna qərar verilmişdir. Demokratik müəssisələr intibahnamələr intişar edərək [vərəqələr yayaraq] müahidəni ciddi-yən tənqidlə bərabər deyirlər ki, mütərikə [atəşkəs] zamanında verilən vədələrin kəffəsini [hamısını] bu müahidə pozur və xələdar edir. Bu təklifdə milli azadlıq, sərbəst ticarət və ədalət yoxdur. Almaniya Ticarət İttifaqının məşhur lideri Legin Versaldan Berlinə əzimet eyləmişdir [yola düşmüşdür]. Nazirlərdən Gisberts və Landsberqin də Berlinə əzimet edəcəyi xəbər verilir. Bunlar Berlin Şurasında iştirak edəcəkdirlər.

London - Battomli Avam Kameronun bəyan eyləmişdir ki, ingilis nazirləri tərəfindən xəsarətin əda ediləcəyi [zərərlərin kompensasiya ediləcəyi] barəsində verilən vədələri sülh müahidəsi vücuda gətirməyir. Bu müharibənin maddi ağırlığı İngiltərənin üzərinə düşür. Bütün hərbi məsarifi əda etməyən müahidə qəbul ediləmməz.

* Türkiyənin sabiq naziri Əbdülqədir paşa və Parlaman üzvü Lütü Fikri bəy Sülh Konfransında kürdlərin sülh heyəti üzvü təyin edilmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngiltərə əsgərlərinin hərəkəti

İngiltərə əsgəri dəstələri tədriclə Tiflisdən çıxıb getməkdədirlər. 1914-1915-ci illərin əsgərləri İngiltərəyə göndərilirlər. 1916, 1917 və 1918-ci illərin əsgərləri isə Misirə gedirlər. 22-ci firqə İngiltərəyə gedəcəkdir. Onun əvəzinə isə bu yaxınlarda Misirdən 27-ci firqə gələcəkdir.

Batımda bolşevik sualtı qayığı

Keçən gün Batımdan gələn bir şəxs nəql edir ki, səşənbə [çərşənbə axşamı] günü mayın 13-də Batım iskaləsi yanında bolşevik sualtı qayığı suyun üzünə qalxmışdır. Sualtı qayığı iskalə [liman] xaricində duran İtaliya kruvazeri [kreyseri] “Roma”nın yaxınlığında görünmüşdür. İskalə daxilində olan İngiltərə hərbi paroxodu birinci olaraq sualtı qayığını görüb dərhal toplardan qayığa atəş açmışdır. Başqa hərbi gəmilər də, həmçinin, atəş açmağa başlamışlar. Gəmilərdən atəş açılan kimi sualtı qayığı suya cumub gizlənməmişdir. Təsəvvür edildiyinə görə, qayıq gecəni Batım sahillərində keçirmişdir. Səhər isə kəşfiyyat üçün iskaləyə yaxınlaşmışdır. Batımda dövrən edən şayiələrə görə Şura Hökuməti Batım ilə Novorossiysk arasında yolları kəsməkdən ötrü üç ədəd sualtı qayığı göndərmişdir.

Cioyevin həbsi

Bu günlərdə Tiflisdə Cənubi Osetin Milli Şurasının müavini-sədri N. J. Cioyevin evində axtarış icra edilib özü də həbsə alınmışdır.

Krımada Feodosiyanın Müttəfiqlər tərəfindən atəşə tutulması

Bolşevik Hökuməti əsgərləri Feodosiya şəhərinə yaxınlaşmışlar. Bu halda iskalədə İngiltərə fəvqdrednoutu [superdrednoutu] və bir neçə də İngiltərə və yunan minonosları [torpedo gəmiləri] durmuşmuşlar. İngiltərə və yunan gəmiləri bolşeviklərin yaxınlaşmasını eşidib atəş açmışlardır. Gəmilərin atəşi bolşeviklərə böyük tələfat vermişdir. Gəmilərdən atəş açılan zaman İngiltərə və yunan qoşunları ilə fəhlələr nümayəndəsi gəmilərə gəlib atəşi dayandırmağı xahiş etmişlərdir. Onlar demişlər ki, şəhər bolşeviklər tərəfindən alınarsa, əcnəbi təbəələrini bolşeviklər təqib etməyə başlarlar. Donanma komandanı bunların bu xahişini rədd edib demişdir ki, Feodosiyada yaşayan əcnəbi təbəələrinin hamısını gəmiyə götürməyə hazırdır. Hərgah şəhərdə birisi mütəzərrir olarsa [zərər çəkərsə], atəş şəhərə döndəriləcəkdir. Bolşeviklərin Feodosiya üzərinə hücumu dayandırılmışdır.

Mitropolit Platon

Odessa təxliyə edildiyi zaman mitropolit Platon ingilis dilində ingilislərə qarşı demişdir ki, biz sizi gözləyib Müttəfiqlərin köməyinə ümidvar idik. Biz indi də hələ sizin müavinətinizə ümidvarıq. Hərgah bizim ümidlərimiz doğru olmasa, təqdirimiz bizi Almaniya ilə ittifaqa girişməyə məcbur edəcəkdir. Ola bilər ki, bir vaxt bizim müttəfiqlər Uraldan Reynə qədər alaylar görəcəklər.

Xarkovda

Xarkovda 18, 19 və 20 yaşında olanla-

rın əsgərliyə dəvət edilmələri elan olunmuşdur. Bu münasibətlə üsyan başlanmışdır. Əvvəlcə həyəcan Sumıda başlanıb, sonra Xarkova sirayət etmişdir. Kəndlilər Könüllü ordu əleyhinə çıxmaqdan imtina etmişlər. Üsyan əsnasında komissar Yefimov və başqa 4 nəfər məşhur komissar qətl edilmişdir. Üsyan latışlar və maryaklar [dənizçilər] tərəfindən yatırılmışdır.

Əsgərliyə dəvət edilənlərin bir hissəsi qaçıb, qalanlarını isə qapalı vaqonlarda cəbhəyə göndərmişlər. Fəhlə sinifi bolşeviklərə düşmən nəzəri ilə baxır. Paroxod inşa edən zavod iki dəfə tətillənmişdir. Təzminat cinsən alınır. Çuquyevdə taxıl və qeyri ərzaq şeyləri həcz [məsadirə] edildiyindən, üsyan qalxmışdır.

Savdep üzvləri və bir çox kommunistlər Donets nəhrində qərq edilmişlər.

İranlı könüllülər

Batum qəzetələrinin verdikləri məlumata görə, ingilislər bolşeviklərlə mübarizəyə göndərməkdən ötrü İranda könüllü dəstələri təşkil etməyə başlamışlar. Xüsusən Lyaxov dəstəsi süvarilərindən külli miqdarda könüllülər cəm olurlar. İranlı könüllülərinin birinci dəstəsi Batuma varid olub [çatıb], buradan da bu yaxınlarda cəbhəyə göndəriləcəkdir.

Qərb sosialistləri Moskvada

Bern Sosialist Konfransı nümayəndələri Moskvaya varid olmuşlar [gəlmişlər]. Bunlar Rusiyanın böyük şəhərlərində mitinqlər tərtib etmək niyyətindədirlər.

Trotski və Kolçak hücumu barəsində

Moskvada mitinqdə çıxan Trotski yenə təzədən fəhlələri inqilab fütuhətini

[nailiyyətlərini] müdafiə və mühafizə etməyə dəvət edib göstərmişdir ki, Şərq cəbhəsi cahan inqilabı cəbhəsidir. Hər gah Kolçak Volqanı alarsa, o zaman bolşevik hökumətinin həlakəti [məhvi] yəqindir [qaçılmazdır].

Kuban sülh heyəti Parisdə

Kuban sülh heyəti Rada sədri L. L. Biç başda olmaq üzrə 73 günlük bir səfərdən sonra Fransa paytaxtına varid olmuşdur [çatmışdır]. Məzkur [deyilən] heyətdən sonra doktor Dolqopolov əzimet edib [yola düşüb], lakin onlardan qabaq Parisə varid olmuşdur. Doktor Dolqopolov knyaz [Georgi Yevgenyeviç] Lvov başda olaraq rus sülh heyəti dəstəsinə mülhəq olmuşdur [qoşulmuşdur]. Kuban heyətinin başqa üzvləri isə məzkur dəstəyə mülhəq olmayıb, ələümdə [əsasən] xarici işlərə baxan Parlaman komissiyasının sədri ilə müzakirədadırlar. Kuban heyəti də rus sülh heyəti kimi Sülh Konfransı işlərində bilavasitə iştirak etməyirlər.

Buxarada

Buxarada əmirin hökmranlığı davam edir. Hərçənd Şura Hökuməti namından Peçatnikov adlı birisi Buxarada əyləşirsə də, bununla bərabər, əmirlə Şura Hökumətinin əlaqəsi bir o qədər də yaxşı deyildir. Buxara xanlığında bolşeviklərin kağız paraları işlənməyir. Buxara torpağından kənarında Şura Hökuməti Buxara əleyhinə işləyir. Bolşeviklərin müavinəti ilə Daşkənddə Gənc Buxaralılar Komitəsi təşkil edilmişdir. Buxarada dəxi bu komitənin şöbəsi vardır. Gənc Buxaralılar vaxtın iqtizasına [tələbinə] görə bolşeviklərə qoşulmuşlardır. Hər halda Gənc

Buxaralıların əqidəsi bolşevik əqidəsinə müvafiqət etməz [uyğun gəlməz]. Bunlar məşrutəli [konstitusiyalı] hökumət tələb edirlər. Buxaranın özündə rahatlıq yoxdur. Buxara məmurları işi bir dərəcəyə yetirmişlər ki, bəzi yeniliklərdə camaat üsyan qalxızmışlardır. Fəqət hər dəfə bu üsyan ən qaba üsullarla yatırılmışdır.

Xivə

Məlum olduğu üzrə, keçən il dekabr ayında Xivə xanı Seyid İsfəndiyar Bahadır xan qətl edilmişdi. Xan taxtına zahiri olaraq onun qardaşı əyləşmişdisə də, fəqət Yomut qəbiləsi rəisi Cüneyd xan Xivə xanlığını idarə edirdi. Bu həman zətdir ki, mütəvəffa [vəfat etmiş] xan ilə ciddi mübarizələr edirdi və bu Cüneyd xanın əleyhinə vaxtilə general-qubernator Samsonov bir dəstə düzəltmişdi.

İbtida [əvvəlcə] Cüneyd xan bolşeviklərlə mübarizə edirdi. Bolşevik dəstələrindən birisi 1918-ci sənə dekabrın axırlarında onları məğlub əyləmişdi. Lakin hal-hazırda Türküstan hökuməti Xivə xanlığı ilə dostanə bir surətdə dolanmaq istəyir. Bu məqsədlə də Daşkəndə varid olmuş [gəlmiş] Əfqanıstandakı türk heyəti üzvü yüzbaşı Məhəmməd Kazım Xivəyə göndərilmişdir. Məhəmməd Kazım xivəliyə bolşeviklərə mail etməyə müvəffəq olmasa belə, Şura Hökuməti ilə müharibənin önünü almağa müvəffəq olacaqdır. Xivə və Buxara hələlik bitərəflik saxlayırlar.

Əfqanıstan

Türküstanın gərək şura və gərək qeyri-şura hissəsi olsun, Əfqanıstanla əlaqə-

dardırlar. Əmir Həbibulla xan qətl edildikdən sonra taxt üstündə iki qüvvə yekdigəri [bir-biri] ilə mübarizə edirdi. Birinci, ingilis mühibbi [dostu, tərəfdarı] olan qüvvə mütəvəffa [vəfat etmiş] əmirin siyasətini davam etdirmək, büsbütün ingilis nüfuzu altında qalmaq istəyirdi. İkinci qüvvə isə özünü heç kimə düşmən hesab etməyərək bəyan edirdi ki, Əfqanıstan hüquqlu və müstəqil bir dövlətdir, hər yerdə əfqan milli siyasətini yeritməlidir. Hər kəs əfqan hüququna toxunarsa, müsəlləh [silahlı] surətdə qarşılanacaqdır. Bu dəstə istiqlaliyyət sevən, milli siyasət aparan və Əfqanıstan daxilini islah edən bir dəstədir.

Bu mübarizənin nəticəsi əhalinin hanki tərəfə mail olduğunu göstərdi. İkinci qalib gəldi. Bu dəstənin başçısı əmirin kiçik oğlu Əmanulla xan idi. Onun xanədanı, rəqibləri, böyük qardaşı İna-yətulla xan və əmisi Nəsrulla xan yeni əmiri qəbul etmişlərdir. Fəqət böyük qardaşı İna-yətulla xan təqibdən ehtiyat edərək Hindistana köçmüşdür.

Yeni əmirin cülusu [taxta çıxması] münasibətilə fərman edərək siyasi mücrimlərin [cinayətkarların] həpsini əfv etmiş, qoşunların məvacibini artırmış və camaata vergiləri bağışlamış, əlavə, qanun qoyucu Milli Şura dəvət edəcəyini bildirmişdir.

Urmiyəyə müavinət

İran Hökumətinin əmrinə görə, bütün məmləkətdə Urmiyədə xəsarətdidə olan [zərər görən] müsəlmanlar üçün ianə cəm edilməsinə başlanmışdır. Birinci olaraq Şah əfəndi 15 min tümən ianə vermişdir.

Krım qaçqınları

Krımdan Batuma bir çox qaçqınlar gəlməkdədir. Batuma daxil olmağa hələ heç bir icazə tələb edilməyir. Şəhərdə bahalıq hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Mehmanxana nömrəsi yüz manatdır. Balaca bir otaq 900 manata kirayəyə verilir. Bahalığa səbəb Batuma varid olan [gələn] dövlətlilər olmuşlar. Dövlətli qaçqınlar arasında tənəbəkə fabrikaları sahibi [Vladimir Konstantinoviç] Mesaksudi və Stamboli də vardırlar.

DAĞISTAN ƏHVALI**Dağıstanlılar və general Biç**

Şənbə günü mayın 10-da Zaqafqaziya Konfransında olan Dağıstan nümayəndələri Əlixan Kantemir, Penzulayev və Butayev ingilis komandanı general Biç hüzuruna qəbul edilmişlərdir. General Biç bunlarla hadisə-cariyyə [cari hadisələr] xüsusunda müsahibədə bulunmuşdur. General məsləhət görmüşdür ki, dağıstanlılar general Denikin ilə barışsınlar. Dağıstan nümayəndələri generala demişlər ki, dağıstanlılar özlərini Qafqaziya heyətindən ayrılmaz bir hissə hesab edirlər. Vilsonun 14 maddəli müahidəsindəki [səzişindəki] vədlərə ümid və o nöqtəyi-nəzərlə istiqlalçılıqlarını müdafiə edirlər. Məzkur [deyilən] şərtnamədə millətlərə istiqlalçılıq əsası vardır. General Tomson ibtidada [başlanğıcda] demişdi ki, Qafqaziya cümhuriyyətləri məsələsi Sülh Konfransında həll edilənədək Müttəfiqlər bu cümhuriyyətləri qəbul edirlər. Biz bu vədlərə iman edərək

öz istiqlalçılıqlarımızı müdafiə edirik. Dağıstan istiqlalçılıq mənafeyini xələdar edən Denikindir. Denikin bizə təcavüz edir, biz isə bir şey etməyirik. Onlardan özümüzü müdafiə etməməyi biz bacarmırıq, çünki məsələ həyat və məmat [ölüm-qalım] məsələsidir. Bir dəxi əlavə edirik ki, Denikinlə mübarizədə davam edəcəyik və bu işdə hər cəhətdən biz kəndimizi haqlı hesab edirik.

General Biç cavabında demişdir ki, sizə lazımdır ki, Denikinlə nə vasitə ilə olursa-olsun sülh edib müharibəni bitirəsiniz. O ki qaldı Vilsonun 14 maddəsi, müharibə zamanında tərtib edilib almanlara təklif edilmişdi. İndi müharibə qurtarmışdır və bu barədə danışığa belə ehtiyac yoxdur.

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin torpaq təmizləyən dəniz karvanı xidmətçilərinə 16 sentyabrdan 31 dekabrədək verilməmiş qalan məvaciblərinin verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyonluq fondan Türlük və Məabir Nəzarətinə xidmətçilərə məvacibdən ötrü 14 446 manat buraxılsın.

- Ədliyyə nazirinin Gəncə nahiyə məhkəməsinə sədr təyin etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Gəncə nahiyə məhkəməsi sədrliyinə sabiq İrəvan nahiyə məhkəməsi üzvü Abbasəli bəy Ağabababəyov təyin edilsin.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan yaylaqlarına azad surətdə köç etməyə icazə haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hər adam başına bir put un aparmağa izin verilsin.

- Türlük və Məabir nazirinin Nəzarətin avtomobil zavodu təmiri və məxaricatından ötrü 1919-cu sənədə hələlik 681 100 manat təxsis [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) 20 milyonluq fondan istənilən məbləğ buraxılmaqla, Məclisi-Məbusana idxal ediləcək Nəzarət smetasına hesab edilsin.

2) Təcili surətdə zavodun məxarici haqqında geniş məruzədə bulunması nazirə tapşırılsın.

3) Avtokoloniya tərəfindən hökumətə verilmiş avtomobillərdən lazımi miqdarı saxlanaraq, mabaqəsi [qalanı] təmir edilmədən sahiblərinə qaytarılsın.

- Ticarət, Sənaye və Ərzaq nazirinin fabrika müfəttişliyi barəsindəki qanun layihəsinə dair məruzəsindən [sonra] qət edilmişdir:

Məruzəni təsviblə [bəyənməklə], təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Ticarət və Sənaye nazirinin xəzinə mənfəətinə buxar qazanlarından alınan verginin müvəqqəət artırılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Ədliyyə nazirinin Xüsusi İstintaq və Təftiş Komissiyonu təsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Bakı və dairəsi telefon xətləri xidmətçiləri zavod komitəsi Məsai [Əmək] Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Nəzarətin qərarına görə fəhlələrə verilməli olan atidə mündəric tələbatını [aşağıda yazılan tələblərini] müdiriyyət bu vaxtədək qəbul etməmişdir:

1) Avqust avansı; 2) Bir ay yarımın təfəvütünü; 3) Mart ayının; 4) inqilab bayramı gününün məvacibini.

Komitə rica etmişdir ki, lazımi tədbirlər görülsün. Əks surətdə komitə sui-nəticənin məsuliyyətini öz öhdəsindən götürür.

- İşbu sənənin avqust avansı və tarifə məvacibini şəhər xidmətçiləri almamışlardır. Məsai Nəzarəti rica etmişdi həman haqlar xidmətçilərə verilsin.

Bələdiyyə İdarəsi Məsai Nəzarətinə müraciətən onların miqdarını təcili surətdə bildirməyi rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafə [razılığa] gəlmişdir ki, Gəncədəki Nəzarət anbarlarından nahiyə müfəttişinə 10 pud mədən yağ buxarı tapşırılsın. Həman yağ oyun (qumar) kağızları çapından ötrü litoqrafiyaya lazımdır.

- Hal-hazırda qaçqınların bəzzaziyyə malına [parçaya, toxunma mala] böyük ehtiyacları olduğundan Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafə gəlmişdir ki, Tağıyev fabrikasından bezləri qaçqınlar miyanında [arasında] təqsimdən [paylamaqdan] ötrü Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə verilsin.

- Süni cəhətdən Bakı ətrafında ərzaq şöbələri açmaq namümkün olduğundan, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti qət etmişdir ki, fəqərə əhaliyə Bakıdakı mərkəzi ərzaq anbarlarından ərzaq buraxılsın.

- Neftçilər İttifaqı Maliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, hökumət neftçilərə bu vaxtadək istiqraz açmadığından, neft işləri və ticarəti olduqca fəna bir hal kəsb etmişdir. Böylə gedəcək olarsa, neftçilər öz müəssisələrini qapamaq məcburiyyətində qalacaqdırlar.

İttifaq Məsai Nəzarətinə böylə bir kağız göndərərək, bu halı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün lazımi tədbir itxazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

- Hökumətin 19 mayısdakı iclasında qət edilmişdir ki, Şamaxı şəhəri yeni bir zəlzələ bəlasına düşər olmayacaq bir yerdə təmir edilsin. Bundan ötrü də xüsusi bir komiya təşkil ediləcəkdir. Komiyona işbu zəvat dəvət ediləcəkdir: Ərazi və Dövlət Əmlak Nəzarəti nümayəndələri (mühəndis, su mühəndisi və yer ölçən mühəndis), Ticarət və Sənaye Nəzarəti nümayəndəsi, mühəndis, təbəqatülərz [geologiya] mütəxəssisi, Daxiliyyə və Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti nümayəndəsi (doktor).

- 22 mayısdə mədən dairələrinə ərzaq işlərinə baxacaq komiyonun müşavirəsi dəvət edilmişdir. Müşavirədə Məsai [əmək] naziri də iştirak edir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Vükəla Şurası nəzdində İlarionovka kəndindəki su yolunu düzəltmək üçün 40 min rublə istiqraz verilmək barəsində təşəbbüsatda bulunmuşdur. İşbu borc bir sənəyədək qaytarılmalıdır.

- Gəncə nahiyyə müfəttişi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən, qaçqınlar üçün Gəncədə emalatxana güşadı [açılması] haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdu. Nəzarət müfəttişə tapşırılmışdır ki, təşəbbüsatı öz öhdəsinə götürməklə, ən yaxın zamanda Nəzarətə mədaxil və məxaric smetası təqdim etsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Qarabağ general-qubernatoru ilə etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, oradakı uşr buğdasından Zəngəzur qəzası Susa və Abdallar mahalları kəndçilərinə yerlərini əkmək üçün Nəzarət nümayəndəsi Axundovun vasitəsi ilə 3000 put buğda buraxılsın.

BİR NEÇƏ SÖZ

Dövri-istiqlaliyyətimizdə hökumətimizin təşəbbüsatı ilə bir taqım milliləşmiş idarələrimiz vücuda gəlmişdir. Məsələn, bu sənə ibtidai, ali-ibtidai və edadi məktəblərimizin bir qaç sinifləri, posta idarəmiz milliləşmiş, caddələrdə böyük mağazaların lövh yazıları [lövhə yazıları] dəxi türk hürufatı [hərfləri] ilə yazılmışdır.

İstiqlaliyyətimiz zərfində [müddətində] milliləşmək uğrunda göstərdiyimiz təşəbbüsat işdə ancaq fəvqəlzikr [yuxarıda qeyd edilən] fəaliyyətlərdən ibarət olmuşdur. Halbuki idarələrimizin əksəri hənuz sabiqdəki şakillərində davam etməkdə olduqlarından, yerli müsəlman əhalisinin çox hissəsi rus dilini bilmədiklərindən, naməqbul bir hala məruz qalmışdır.

Məsələn, Bələdiyyə İdarəsi kimi bir böyük, milli olacaq müəssisədə 5-6 nəfər xidmətçilərə pul verən (kassirlər) vardır ki, bunların heç biri türkcə qonuşa bilmədiklərindən dolayı ay axırlarında bələdiyyə xidmətçilərindən rusca bilməyən zəvat [şəxslər] məzkur [deyilən] kassirlər tərəfindən qayət bədrəftarənə bir surətdə “Uxodi, ya ne znayu, niçeqo ne znayu, ne ponimayu, tebe qovoryu uxodi” [“Çıx get, bilmirəm, heç nə bilmirəm, başa düşmürəm, sənə deyirəm çıx get”] kimi sözləri eşitməklə müttəhim olunaraq, biçarələr saatlarla işlərindən avara olub, böyük Bələdiyyə İdarəsini bir türk dili bilən kimsəni tapmaq, kəndi sözlərini kassirlərə anlatdırmaq və maaşlarını kimdən alacağını bilmək üçün sərsəri halında dolaşmağa məcbur olurlar. Qeyd etməli burasıdır ki, bəzən ağa kassirlər öylə vəhşiyənə, sərt rəddi-cavab verirlər ki, onların əbnayi-cinsi olan [onların cinsindən olan, onlar kimi insan olan] qardaşları ayda bir dəfə də olsa onların üzlərini görməkdən imtina edirlər.

Zənni-acizanəmə görə, məzkur kassirlərdən bir-iki nəfəri müsəlman yaxud türkcə qonuşmaq bilən olsaydılar, rus dili bilməyənlər bu qədər əziyyət-azara məruz qalmazdılar.

Bunlardan maəda [başqa], bəzi milliləşmiş idarələrimizdə xidmətçilərin bir çoxları öz ana dillərinə kəmetinə [laqeyd] olmalarındanmı, yaxud nə səbəbdənsə, rusca qonuşub rusca da yazırlar. Bu minval gedərsə, milliləşmiş idarələrimizin milli əhəmiyyəti qayət az olacaqdır.

Binaənileyh [ona görə], rə'si-karda [iş başında] bulunan müsəlman zəvati-giramilərinin [hörmətli şəxslərin], ələlxüsus

hökumətimizin, zikri mürur edən vəqələlərə [haqqında danışılan hadisələrə] nəzəri-diqqətlərini cəlb edərək, məzkur vəqələrin [deyilən hadisələrin] gələcəkdə bir də təkrar olunmayıb, önü alınacağı ümidindəyiz.

Bir türk

16 VAQON DÜYÜ

Bu günlərdə Bakı tacirlərindən (yanılmayırsam dəyirman sahiblərindən) birisi Gürcüstana 16 vaqon düyü göndərmişdir. Şübhəsizdir ki, bu, birinci və axıncı deyildir. Böylə vaqonlar çox göndərilmişdir və çox da göndəriləcəkdir. Ona görədir ki, necə göndərildiyini və ərzaq işlərində nələr olduğunu qeyd etmək lazım gəlir. Zira bu kimi işlərdə azuqənin kənara getməsi ilə bərabər, xəzineyi-dövlətə də aşağıda görülcəyi vəchlə milyonlarca zərər vururlar.

Söz burasındadır ki, son zamanlar İrandan düyü az gəldiyi halda, məhəlli [yerli] tacirlərdən birisi Nəzarətdən [Nazirlikdən] izin almadan Tiflisə 16 vaqon düyü göndərmişdir. Həm də tranzit olmaq üçün burada dəyirməndə düyünü bir balaca “təzə”ləmişdir. Bu surətlə dövlət xəzinəsinə verməsi lazım gələn yarım milyon gömrük (480 min manat) xəzinəyə verilməmişdir.

Məmləkətimizdə düyü azaldığı və bahalandığı bir zamanda tacir əfəndi həm camaatın azuqəsinə əcnəbilərə satır, həm də barı lazım olan xərci də vermək istəməyir.

Düyü yola salınır.

Bu əsnada Ticarət və Sənaye Nəzarəti

müfəttişləri əhvalatdan xəbərdar olurlar. Nəzarət əmr edir düynü tutub saxlasınlar. Müfəttişlər gedirlər və malı həbs edirlər. Mühafizə dəstəsi rəisinə əmr olunur düynü buraxmasın.

Aradan bir neçə gün keçir. Mayısın 11-də rəis əfəndi Nəzarətdən bixəbər özbaşına düynü buraxır. Bu vəchlə Nəzarətin tutmuş olduğu mal bir məmurun “izni” ilə buraxılır.

Hal-hazırda bu iş təhqiq və təftişdədir.

Hökumət öylə tacirlərin, ələlxüsus böylə məmurların cilovunu çəkməlidir, yoxsa nəticəsi pək fəna olar. Həm nəticəsi görülməkdədir də. Məsələn, qəzetəmizin keçən nömrəsində bir xəbər vardı ki, Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Gəncə və Qazax mahalında buğda baha olduğundan, daha doğrusu buğda olmadığından, qaçqınlar üçün taxılı Cavanşir qəzasından – Bərdədən almağı təhti-qərara almışdır.

Əcəba Qazaxda buğda nə üçün yoxdur və nədəndir ki, orada taxıl Cavanşirdən bahadır?

Mövsuq [mötəbər] mənbələrdən aldığımız məlumata görə, Qazax tərəflərdə taxıl yox deyildir. Biləks [əksinə], külli taxıl vardır, fəqət bahadır.

Çünki qaçqınlar üçün taxıl yoxdur deyən əfəndilər həman yox olan taxılı bir qədər baha qiymətlə Ermənistanə satırlar. Bizə məlumdur ki, o tərəflərdən külli miqdarda taxıl aparılmaqdadır. Həm də Ermənistanə o qədər taxıl satılır ki, yalnız Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti üçün deyil, oranın öz camaatı üçün də taxıl azlıq edir və bu üzdən qiymətlər gündən-güno qalxmaqdadır.

Doğrudur, Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bu işləri açıq, müqəssirləri tapır, gedən malları bilir, fəqət müqəssirlərə qanunun tələb etdiyi kimi cəza verilmir.

Hökumət bu işlərə diqqət və əhəmiyyət verməli və kontrabandaçılıq müqabilinə şiddətli tədbirlər görməlidir. Bunun da kökünü kəsmək üçün mütləqə hökumət məmurlarının cilovunu yığmalı, təqsiri açılan qulluqçu və məmurları cəzasına yetirməlidir ki, başqalarına da ibrət olsun. Xəyanətkar məmur da, müttəəssifanə [təəssüflər olsun ki], çoxdur. Hətta bir dərəcəyə çatmışdır ki, Nəzarətin dəftərxanasında belə həyasızlıq dərəcəsinə çatmışdır. Məsələn, bu günlərdə Nəzarət qulluqçularından birisinin saxta icazənamə (vəsiqələr) yazıb verməkdə olduğu kəşf edilmişdir. Müqəssir tutulub məhkəməyə verilmişdir.

Böylə məmurlar cəzayi-səzasına [layiq olduqları cəzaya] çatmadıqca, bu quldurlar vətənimizin damarlarını qurudacaqlardır.

X. İ.

İTALIYA HEYƏTİ RƏİSİ POLKOVNİK QABBANIN PAYTAXTIMIZA VÜRUDU

May ayının 22-də səhər saat 7-də sürət qatarı ilə İtaliya heyəti rəisi polkovnik Qabba şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Vağzalda Azərbaycan əsgərlərindən fəxri qaraqol qoyulmuşdu. Polkovnikin keçəcəyi küçələrdə milli bayraqlar rəz edilməmişdi [sancılmışdı]. Azərbaycan Cümhuriyyəti namından polkovniki Xariyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan

cənabları təbrik etmişdir. Cavabında polkovnik Qabba cənabları təvəqqe etmişdir ki, özünə edilən ehtiramdan naşi [ötrü] Azərbaycan Hökumətinə onun səmimi təşəkkürünü yetirsin. Sonra polkovnik Azərbaycan əsgərləri qarşısından ötərək onları salamlamış və əsgərlər cavab vermişlərdir. Polkovnik Qabba əsgərlərin naçalniki polkovnik Ağalovun qoşunların intizamından naşi təbrik etmişdir. Sonra polkovnik Qabba öz salon-vaqonuna daxil olub Adil xan Ziyadxanı da oraya dəvət etmiş və onunla müsahibədə bulunmuşdur. Bədəhu [sonra] polkovnik heyət əzaları [üzvləri] ilə avtomobilə rakibən [minərək] “Metropol” mehmanxanasına əzimət etmişdir [yollanmışdır].

Məclisi-Məbusan rəisi hüsurunda

Saat 2 tamamda heyət Azərbaycan Məclisi-Məbusan rəisi həzrətlərinin zi-yarətinə gəlmişdi. Rəis əfəndi paytaxtımızda mədəni Avropa nümayəndələrini görməkdən şadlandığını qeydlə heyəti təbrik edir. Bunun cavabında heyət rəisi Qabba azərbaycanlıların mehmannəvazlığından məmnun qaldığını və təşəkkürünü bəyanla Zaqafqaziyyəyə, Azərbaycana ancaq qanun və nizamın müdafiəsi və qan tökülməsinin önünü almaq qəsdilə gəldiyini bildirmiş və arzu etmişdir ki, bundan sonra gələcək olan heyətlərə də azərbaycanlılar böyləcə mehmannəvazlıq etsinlər.

Məclisi-Məbusan rəisi həzrətləri cavabi nitqlərində böylə ifadəyi-məraim etmişlərdir [məramlarını ifadə etmişlər]:

“Türk millətinin mehmannəvazlığı qorxudan ya tamahdan olmayıb, kən-

dinə məxsus bir xislətdir ki, həmişə və hamıya qarşı ən-səmimülqəlb ibraz edir [səmimi qəlbədən nümayiş etdirir]. Biz azərbaycanlılar dəxi həmişə qanun, nizam və asayiş tərəfdarı olub hamı ilə sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamağı arzu edir, xüsusən qoşunlarımızla hüsn-münasibətdə bulunmağa çalışırıq. Biz Qafqaziyyəni neçə qardaşa məxsus bir qonaq [imarət] kimi təsəvvür edirik ki, burada hər qardaş öz odasını öz istədiyi kimi bəzəməklə bərabər, ümumiyyətlə qardaşcasına yaşamaladırlar. Bunun yalnız quru sözdən ibarət olmayıb, feilən də buna çalışdığımızı isbat üçün bu qədər kifayət edər ki, bu saat heç yerdə Azərbaycan qədər asayiş, müsəlimət və rifahi-hal ilə yaşamayırlar. Qabaqca ərz etdiyim kimi, biz qanun və müsəlimət tərəfdarıyıq. Sizlərdən də bu uğurda kömək gözləyirik və özümüz səmimi olduğumuz üçün hamıdan da böylə səmimiyyətlə tələb edirik və hər kəs eyni səmimiyyətlə bizə kömək edərsə, həmişə bizdən hüsn-qəbul və mehmannəvazlıq görər. Biz əminiz ki, mədəni Avropa bizim də arzularımızı nəzərə alar və milli amalımıza erişmək uğrunda kömək edər.”

Heyət rəisi cavab vermişdir ki, Azərbaycanda italyalıları ancaq buna çalışırlar və bizim milli amalımıza erişməkdə İtaliyanın kömək edəcəyinə əmin ola bilərik.

ERMƏNİ MƏTBUATI

* Şimali Qafqaziyyədən gələnlərin rəvayətincə, “Joxovrdi dzayn”, Könüllü ordunun binagüzarlığına [sərəncamına] gö-

rə Rostov-Donun təxliyəsinə xəbər verir. Xəstəxanalarda olan yaralıları Kislovodskaya göndərirlər.

Həman qəzetə genə yazır ki, Şimalı Qafqaziyadan gələn deyirlər ki, Könüllü ordu komandanlığı qəzetələrdə elan buraxmışdır ki, kənardan gələnlərin Yekaterinodar şəhərinə daxil olmağı mən'dir [qadağandır]. Rəvayətə görə, həman elanın şəhəri təxliyə etmək binagüzarlığı ilə rəhbərliyi vardır.

* Ermənistan istiqlaliyyətinin ilk səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibətilə hökumət qərar vermişdir ki, mayın 28-ci günü məmləkətin bütün dairəsində müntəzən [təntənəli] bir surətdə bayram edilsin. Bayramın proqramını tərtib etmək üçün vəzir Qaragözyanın təhti-sədarəti ilə [başçılığı altında] xüsusi bir komissiya təşkil edilmişdir.

* İngilis məlumatına məbni olaraq [istinad edərək] “Aşxatavor” xəbər verir ki, İstanbulda Tələt paşa təzədən həbs edilmişdir.

* İtaliya qəzetəsi “K.”nin yazdığına istinadla “Aşxatavor” yazır:

“Aşkar olur ki, Şərqdə Dövlət-etilafiyənin [Antanta dövlətlərinin] fəaliyyətinin əsası müəyyən edilmişdir. Suriya, Dəməşq, Hələb və İsgəndərun üçün Millətlər İttifaqı tərəfindən Fransaya bir etimadnamə veriləcəkdir. O cür etimadnamə də Ermənistan üçün Amerikaya veriləcəkdir. Əmir Faysalın Beyrut tərəfinə hərəkəti xüsusunda razılıq hüsulə gəlmişdir. Amerika komissarı Franinin ayın 28-də rautu [təntənəli qəbulu] təyin edilmişdir.”

* “Caqatamart” qəzetəsi rəsmi mənbədən aldığı məlumatla nəzərə xəbər verir:

“Amerika hökuməti kəndisinə təklif edilmiş Ermənistan etimadnaməsini qəbul etmişdir. Bu qərardad Parisdə intişar edilmişdir [yayılmışdır].”

* “Aref”in xüsusi müxbiri Tehrandan xəbər verir ki:

“Naxçıvandan İrana qaçqın sayaqda köçmüş müsəlmanlar tərəfindən teleqrafən İran hökumətinə, qeyri hökumətlər səfirlərinə və Sülh Konfransına müraciət edilib, Naxçıvan həvalisinin İrana ilhaqını [birləşdirilməsini] təklif edirlər. Naxçıvanlılar xeyli mükəddər [qəmgin] olub, onu böyük bir xəyanət ədd [hesab] edirlər.”

* “Şərur və Naxçıvan dairələrində türk müşəvviqlərinin [təşviqatçıların] fəaliyyətinə xitam verib, Novo-Bayezid nahiyəsində müsəlmanların binizamlılıqlarını rəf etmək [aradan qaldırmaq] məqsədi ilə İngilis Komandanlığının binagüzarlığı [sərəncamı] ilə həman yerlərə ingilis qoşun dəstələri sövq edirlər. Müsəlman dəstələrini ingilislər tərksilah edirlər. Bu günlərdə ingilis və erməni qoşunları Culfanı işğal edəcəklər.”

“Aref”

* “Van türkləri Türkiyə vəzir-i-daxil[iyyəsinə] [Daxili İşlər nazirinə] göndərdikləri teleqramlarında yazırlar: Erməni hüddunu Van gölünün kənarınadək çəkmək istəyirlər. Böylə iş mümkündür? Bu, ədalətdən kənar olar, zira həman yerin erməniləri müsəlmanların ədədinə nisbətən ancaq yüzə on miqdarında olarlar.

Van müsəlmanları heç bir vəchlə Türkiyədən ayrılmaq istəməyirlər.”

“Aref”

* “Tan” qəzetəsindən iqtibasən “Aref” yazır:

“«Pro Armenia» qəzetəsinin sabiq müdiri Pyer Kiyyar Şərq məsələsinə dair irad etdiyi [söylədiyi] nitqində demişdir: Şərq məsələsinin yeganə təriqi-həlli [həll yolu] Osmanlının mövcudiyətini qət etməkdir [varlığına son verməkdir]. 1915 sənədə İngiltərə, Fransa və Rusiya arasında əqd edilmiş [bağlanmış] müqavilə ilə Türkiyənin təqsimi müqərrər olunmuşdur [bölünməsi qərarlaşdırılmışdır]. Lakin əlan [hazırkı] siyasətin cərəyanından naşi [ötrü] Türkiyənin aradan götürülməsi[nə] bu sayaq əncam bulunsun:

1) İstanbul və boğazlar beynəlmiləlləşsin;

2) Kiçik Asiyanın qərbi hissəsi İzmir ilə belə [İzmirlə birgə] Yunanıstana verilsin;

3) Hazırkı Türkiyənin mərkəzi olan Kiçik Asiyanın vəsətində [ortasında] yeni bir türk hökuməti təşkil edilsin;

4) Əhalisi erməni və kürd olan Kiçik Asiyanın şərq hissəsində erməni hökuməti təşkil edilib Cəmahiri-Müttəhidəyə [Birləşmiş Ştatlara] tapşırılsın;

5) Tavr dağlarının cənubunda olan bütün islam vilayətləri – Suriya, Beynən-nəhreyn, Fələstin və Ərəbistan İngiltərə təhti-himayəsinə [himayəsi altına] verilsin.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Tacirlərin şikayəti

Bu gün Bakıda və mədənlərdə ya-

şayan tənbəki və papiros alış-verişçiləri min nəfərdən ziyadə, Mirzəbekyans tənbəki və papiros fabrikasına gedib, fəqət Mirzəbekyansın dövlətindən məəttəəs-süf [təəssüf ki], hamısı məlul və dilgir, labüd qalıb [məcbur olaraq] Ticarət və Ərzaq Vəzarətinə [Nazirliyinə] rücu [müraciət] etmişdirlər və öz ərizələrində bu neçə ayın müddətində fərbikada nə qədər gizli mal satılması və nə qayda ilə Mirzəbekyansın mallarının qiymətindən artıq satılması və fəhlələr nümayəndəsi və fabrika müdiri və cənab Mirzəbekyansın özü ilə əlbir olub mallara növbənov vasitələrlə tərəqqi verməsini [qaldırmasını] göstəririlər. Əlavə-bərin [bundan əlavə], neçə aydan bəri alış-verişçilərə edilən əziyyətin və biinsafılığın qabağın almaq üçün vəzirədən xahiş edirlər ki, fabrikanın içində və kənarında olan möhtəkirləri göstərib, onları məhkəməyə versinlər.

Ərizəni imza edənlər:

1) Bakı Baqqallarının Komitəsi;

2) Bakı optovoyçuların [toptançıların] komitələri;

3) Bakı Baqqalları Sayuzu [ittifaqı] müdiri.

Ümumi iclas

Cümə günü may ayının 16-da “İttihad” məktəbində Cəmiyyəti-Maarifi-İrəniyan [İranlılar Maarif Cəmiyyəti] “Tərəqqi”nin müvəqqəti idarəsi tərəfindən ümumi iclas çağırılmışdı. Saat 10-da üzvlərin əksəri hazır olur. Ümumiyyətlə, Hacı Müəllim sədr, [Mircəfər] Cavadzadə münşi [katib] intixab edilir [seçilir].

1) Müvəqqəti heyətin tərtib etdiyi məramnamə müxtəsər təbəddülatdan

[dəyişiklikdən] sonra qəbul olunur.

2) 15 nəfərdən ibarət idarə heyəti, 4 nəfər təftiş komissiyası əzası [üzvü] intixab olunub, saat 1-də iclas qapanır.

Məclisi-Məbusanda

Dün mayısın 22-də Məclisi-Məbusanın növbəti iclası təyin edilmişdi. Fəqət lazım olan miqdarda əza [üzv] gəlmədiyindən iclas baş tutmadı.

Dağıstan günü

“Dağıstan günü” toplanmış ianənin miqdarı iki yüz min (200.000) rubləyə bəliğdir [çatır]. Bu günlərdə müfəssəl hesab dərc edilib, cəbələrin [ianə qutularının] nömrəsi və içində olan məbləğin miqdarı həm göstəriləcəkdir.

Fəhlə həyatı

May ayının 16-da Bibiheybətə “Sovet Syezd” in ambulatoriyasında müsəlman əmələlərinin iclası olub, Naxçıvanın ermənilərə verilməsi məsələsinə özlərinin narazılıqlarını izharla protesto etmişlərdir.

İkinci[si], kollektivni doqovorun [kollektiv müqavilənin] hansı maddələrinin hökumət tərəfindən qəbul edilməsini hökumətin qəzetələrdə bəyan etməsini hökumətdən istəməyi qərara almışlardır.

Ziyalılar ittifaqında

12 mayıs iclası

Iclas açıldıqda 5 mayıs tarixli iclasın bəratülqövlü [protokolu] oxunub imza edilir. Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] idarəsinə dair maddə oxunduqda, validən gəlmiş 10 mayıs tarixli bir kağız oxundu. Bu təzkiyədə vali idarədən üç üzv istəyir ki, Əx-

zi-əsgər idarəsində işləyəcəklər. Bu təzkiyə oxunduqdan sonra idarə qərar qoydu ki:

a) Keçmiş iclasda qərara alınmış müraziətnamə daha çapa verilməsin;

b) Əxzi-əsgər idarəsində işləməyə Camo bəy Cəbrayılbəyov, Abdulla bəy Abaşidze və Sadiq Hüseyinzadə intixab edildilər və bu xüsusda onlara vəsiqə verilsin; və:

c) Bunların intixabı haqqında valiyə bir məşruə [izahat] yazılsın.

Günlük məramnaməyə keçildikdən əqdəm [qabaq] Sadiq əfəndi [Hsüeynzadə] fəvqəladə bir ərizəsi var deyə söz aldı:

“Şimali Qafqaziyadan gələn xüsusi xəbərlərdən böylə anlaşılır ki, köüllü rus ordusu dağıstanlılarla müharibə etməkdədir və gün-gündən hücumunu artırır, əhaliyə çox ziyan verib, kəndlərdə təxribat icra etməkdədir. Dağıstanlıların qüvvələri az olduğu üçün bunlara müqabil durmayırlar. Bu qara fikirli ordu olar ki, dağıstanlıların istiqlalıyyətinə təcavüz edən kimi Dağıstanı yarıb Azərbaycan istiqlalıyyətinə də təcavüz etsin. Bu halı Azərbaycan diqqətdə tutmalıdır.”

İdarə qərar qoydu ki, bu xüsusda heyət-rəyasət bir layihə hazırlayıb idarəyə təqdim etsin.

Bədəhu [sonra] bu tərtiblə növbədəki məsələlər müzakirə edildilər:

- 1) Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti təşkili;
- 2) Ümumi iclas dəvəti;
- 3) Bez məsələsi;
- 4) Lənkəranda istixbar [xəbərləşmə];
- 5) Tətili-ümumi haqqında;
- 6) Maarif nazirinin və Nəzarətdəki

məmurların istefası haqqında;

7) Mərkəzi Evlər Komitəsindən gəlmiş təzkiyə;

8) Şamaxı mühacirlərindən əsgər toplamaq xüsusunda;

9) Əhməd bəy Ağayev haqqında.

Birinci məsələ müzakirəyə qoyulduqda, [Heydər bəy] Şahtaxtinski cənabları keçmiş iclasda dediyi kimi, Azərbaycanda bir Hilali-Əhmər Cəmiyyəti təşkil etmək çün lazım olduğu haqqında bəyanat verdi və idarə qərar qoydu ki, səhiyyə heyətinə tapşırılsın ki, bu xüsusda gələn iclasa bir layihə təqdim etsin. Hazırda olan səhiyyə heyətinin sədri doktor [Əliheydər] Allahverdizadə nam məlum etdi ki, heyətə intixab olmuş üzvlər nə iclasa gəlirlər və nə də işə mübaşir olurlar [işə girişirlər]. İş də həpsi kəndisi ilə katibin boynuna düşübdür. Bu səbəbə idarə qərar qoydu ki, səhiyyə heyətinə doktor Ordubadi Firuz daxil olsun. Bundan əlavə, Hilali-Əhmər işinə mübaşir olmaq üçün Kalantarov və [Heydər bəy] Şahtaxtli daxil olsunlar.

Ümumi iclas dəvəti xüsusunda bir çox danışıq oldu. İdarə qərar qoydu ki, işbu mayıs ayının 30-da axşam saat 6-da Ziyalılar ittifaqının ümumi iclası dəvət edilsin və heyətlər həpsi ümumi iclasa təqdim edilmək üzrə layihələrini hazır edib, cümə günü mayıs ayının 23-də idarənin fəvqəladə iclası çağırılsın.

Tağıyevin fabrikasından əsgər üçün bez buraxılmaq məsələsi müzakirə edildi və bu işlərə şimdiki İdareyi-Hərbiyyə ləvazim məmuru baxdıqlarından, bu məsələ müzakirədən götürülsün.

Teymur bəy [Bayraməlibəyov] Lənkəran qəzasından xəbər olaraq məlumat

verdi ki, şəhər düşmən tərəfindən odlanmışdır və hal-hazırda yanır. Bu xəbərin doğru olmasını Lənkərana getmiş vaporların [gəmilərin] bu zamana kimi qayıtmaması da isbat edir. Çox ehtimal var ki, doğrudan Lənkəran yanır. İdarə Teymur bəyin bu məlumatını nəzərə alsın.

Fəhlələr tərəfindən elan edilmiş tətili-ümumi hər ittifaqın fikrin[i] cəlb edərək fəvqəladə bir surətdə müzakirəyə qoyulmuşdur. Ziyalılar ittifaqı bu növ ciddi məsələni nəzərə alaraq, nə səbəbə bu xüsusda bir müzakirə açmamışdır, deyə Zivər bəy idarəyə sorğu verdi. İdarə bu xüsusda müzakirə açmamayı kəndisinin xətası bilib atıdiki [aşağıdakı] qərarı aldı: Tətilin zahirən iqtisadi, batinən [daxilən] və həqiqətən siyasi olduğunu nəzərdə tutub Ziyalılar ittifaqı iqrar edir [təsdiqləyir] ki, istiqlalıyyətimizi mühafizət etmək üçün var qüvvəsi ilə Parlamana və hökumətə kömək etməyə hazırdır. Bu məsələdə Cəmil bəy Vəzirov xüsusi təsəvvüründə qaldı.

Yerdə qalan məsələlərin müzakirəsi təcil edildi [sonraya saxlandı].

14 mayıs iclası

1) Maarif Nəzarəti haqqında;

2) Mərkəzi Evlər Komitəsindən gəlmiş təzkiyə;

3) Mühacirlərdən əsgər toplamaq haqqında;

4) Əhməd bəy Ağayev haqqında.

Əvvəlinci məsələ müzakirəyə qoyulduqda, Səməd bəy [Hacıəlizadə] söz alaraq Maarif nazirinin və Nəzarətdə xidmət edən baş məmurların yenidən iş başına qayıtmaları maarif işi üçün ziyadə faydalı olacağını qeydlə, bu səbəbə ida-

rəyə bir təşəbbüsatda bulunmağı tövsiyə edir. Maarif nazirinin və Nəzarətdəki məmurların istefa vermələrinin səbəbini müzakirəyə qoymayaraq, böylə bir vaxtda həqiqi ziyalı və öz vəzifələrini sevən şəxslərin hökumət xidmətindən kəndlərini kənar etmələri maarif işi üçün eyi nəticə verməyəcəyini və bu işin təbii olmadığını nəzərdə tutub idarə qərar qoydu ki, Məclisi-Məbusan fraksiyonlarına müraciətlə rica olunsun ki, bu ixtilafın tez bərtərəf edilməsi [aradan qaldırılması] üçün lazım olan təşəbbüsatda bulunsun. Fraksiyonlara məsələni məlum etmək üçün Ağa Axundzadə və Səməd bəy Hacıəlizadə cənabları nümayəndə seçildilər.

Mərkəzi Evlər Komitəsindən gəlmiş kağız Camo bəy [Cəbrayılzadə] tərəfindən oxundu. Bu təzkirədə Komitə Bakı ətrafındakı kəndlərdə evlər komitəsi təşkil etmək fikrində olduğunu və bu məqsədlə bir iclas qurulacağını bildirərək, idarədən bu iclasa üç nümayəndə istəyir. Həman iclasa getmək üçün idarə Əli bəy Seyidzadə, Rəhim əfəndi və Camo bəy Cəbrayılbəyzadəni intixab etdi [seçdi].

Üçüncü məsələ müzakirəyə qoyulduqda, Şamaxı mühacirlərindən əsgər toplamaq məsələsini təklif etmiş Abbasqulu Vəlixanlı ərz etdi ki, bu məsələ Yeni Şirvan Cəmiyyətində həll olundu və burada yenidən müzakirəyə qoyulmasının lüzumu yoxdur, söylədi.

Əhməd bəy Ağayev haqqındakı məsələ gələn iclasa qaldı ki, o iclasda [Heydər bəy] Şahtaxtinski cənabları izahat verər və məsələ sonra müzakirəyə qoyuldu.

İclasın axırında doktor Əli bəy söylədi ki, yay fəslə yavuşlaşdığı münasibətilə xaraba qalmış kəndlər əhalisinin ziraət karəstələrində [əkinçilik alətlərində] və məkinalarına çox ehtiyacları vardır. Hərgah pişəzvəqt [gec olmadan] onlara yardım edilməzsə, taxıl və ot, vaxtında biçilməyib tələf ola bilər. Bu səbəbə, lazımdır ki, Ticarət Nəzarətindən onlar üçün kömək istənilsin ta ki, Nəzarət öz ixtiyarında olan məkinalardan İttifaq əli ilə camaata paylasın. İdarə Əli bəyi vəkil etdi ki, bu xüsusda Ticarət naziri ilə görüşüb cavab alsın.

Bakı kəndlərindən

Biz kənd fəqərəyi-kasibəsi ki, ziraət [əkinçilik] və bostançılıqla dolanırıq, neçə illərdən bəri kəndimizin qoyunçuları tərəfindən – ki, qoluçomaq və zənginlərdən ibarətdirlər – külli zərərlərə mütəhəmmil olurduq [dözürdük] və heç bir vəchlə onların zülmündən qurtulmağa yol tapa bilmirdik. Hərgah istəsəydik ki, şikayətnamə yazıb öz halımızı məqami alilərə bildirib istimdad edək [kömək istəyək], o zalımların təsiri-nüfuzu mane olurdu və həmçinin şifahi şikayətlərimiz onların ənvai [müxtəlif] təşəbbüsləri ilə bisərəncam qalırdı. Əlhəmdülillah, bu halda cavan cümhuriyyətimizin zübdə [seçmə, ən yaxşı] məmurlarından, tabe olduğumuz Balaxana-Sabunçu polis baş müdiriyyətinin müdiri Lütfəli bəy Əmircanov cənabları şikayətimizə görə bu il təhti-idarəsində [tabeçiliyində] bulunan məmurlara vermiş olduğu əvamiri-əkiddəsi [qəti əmrləri] ilə zalımların zülmünün qabağını kəsədikdən başqa, bu günlərdə öz idarəsində bulunan kəndləri

gəzməyə çıxıb, qəryəmizi [kəndimizi] dəxi müşərrəf eylədikdə, biz fəqərəyi-kasibənin dərdlərimizə rəsədlik eyləyib [çatıb, dərdimizlə tanış olub], ümdə dərdlərimiz ki, qoyunçular barəsində idi, sabiqən [keçmişdə] verdikləri əmrləri şifahən biltəkid [təkidlə] ehqaqi-haqq eyləyib [hər kəsə öz haqqını verib, ədaləti təmin edib], ziraət, bostan və bağçalarımızı öz qoyunları ilə tələf edənlərdən zərərlərimizin iki qatı alınması xüsusunda binagüzərlə [sərəncam] eylədiklərimizdən, cavan hökumətimizin ədalətli məmurlarının sayəsində minbəd [bundan sonra] asudə yaşayıb, qoluçomaq və qoçuların zülmündən xilas olacağımızı yəqin etdik.

Bundan başqa, özümüz kəndli və avam olsaq da, bunu yaxşı başa düşmüşdük ki, zəmanə öylə bir zəmanədir ki, elmsiz şəxs dünyada yaşaya bilməyib, elm sahiblərinin qarşısında məhv və nabud [yox] olacaqdır. Müşarünileyh [haqqında danışılan] Lütfəli bəy cənabları öz müşfiqənə [şəfqətli] nəsihətləri ilə bizi elm və maarifə tərgib və təhris etməklə [rəğbətəndirməklə və həvəsəndirməklə], uşaqlarımızı oxutmağını tövsiyə edib və qubernatorumuz həzrətlərinə bu xüsusda bəyanatda bulunub, asan vəchlə bizim gələcək nəslimizin cəhalət pəncəsinə düşməyib elmlə işıqlanmaları xüsusunda səy edəcəklərini və'd buyurub və bizi ümidvar etdilər.

Əsgərlik vəzifəyi- vacibəsi haqqında da bizi bu qədər başa saldılar ki, əsgər demək odur ki, bir şəxs öz sinəsini hasar etməklə əziz vətəninə düşməndən saxlayıb və millətinin əğyara qul olmayıb hürr və azad yaşamağına çalışsın və bu vəzifəyi-müqəddəsədən boyun qaçıranlar

ancaq o kimsənələr ola bilərlər ki, öz irzənamularının qeydinə qalmasınlar.

Lütfəli bəy cənabları bu gəzdiklərində kəndçilər barəsində etdikləri bir çox qeydkeşlik cümləsindən biri də bu oldu ki, çox vaxtlardan bəri kəndlərimizdə mütədavil [işlənən, adət olan] qəbih [pis] bir adəti, yəni toy məclislərinə əcnəbiyyə [əcnəbi qadın], əxlaqsız əcnəbiyyələr dəvət edib, onları oynadıb, cavanlarımızın əxlaqını pozdurduqdan başqa, ailələrimizi də heç bir vəchlə islamıq və türklük şənəinə layiq olmayan bir rəzalətə şahid edirdik; kəndlilərdən bu nalayiq adəti tərk etməyə söz alıb və bu gunə [bu cür] xilafə-islamıyyət hərəkətin minbəd [bundan sonra] camaatlar tərəfindən qadağan olunması xüsusunda qəryəmiz [kəndimiz] və sair cümlə kəndlərdə məsləhətnamələr tərtib etməyə tövsiyədə bulundular. Bu gunə millət və camaat işlərinin qeydkeşi olan bir “hakim”ə təşəkkürati-acizanəmizi ərz etməklə, əmsalının [onun kimilərin] cümhuriyyətimiz daxilində çox olmasını arzu edib, yaşasın özümüzün cavan cümhuriyyətimiz, sağ olsun, var olsun onun millət qeydkeşi hakim və məmurları, yox olsun onun xain qulluqçuları deməklə xətmə-kəlam edirik.

Kəndçilər

AZƏRBAYCANDA

Kürdəmirdən

Zaman və təcrübə bunu bizə göstərdi ki, dünyada yaşamaq, qəsb olunmuş haqq və hüququnu əldə etmək istəyən

millət daima bəsirət üzrə çalışıb, həyata və dünya işlərinə müstəid [qabiliyyətli, istedadlı] olmalıdır. Əvət, səy vasitəsi ilə insan qalibən [əksər halda] arzusuna nail olar. Kiçik isə böyüyər, məhkum isə azad və sərbəst yaşar. İştə bu nöqtəyi-nəzərdən Cənabi-haqqın biz Azəri türklərinə nəsihət etdiyi azadlıq evinin qədrini bilib, cavan cümhuriyyətimizin təməlini möhkəmlətmək və bunun tərəqqi və təalisinə [ucalmasına] yorulmaz bir fədakarlıqla kömək etmək ən müqəddəs bir vəzifə, ədası [qaytarılması] vacib bir borcumuzdur. Çünki bir ağacın davam və səbatı onun köklərinin bütün və sağlam olmağına vabəstə [bağlı] olduğu kimi, cümhuriyyətimizin də parlaqlığı [lığı] və sət-vəti [qüdrəti], millətimizin doğru və dürüstlüklə üzərinə tərəttüb edən [üzərinə düşən] vəzifəni kamalınca ifaya bağlıdır. Binaənileyh [ona görə], bunu düşünməli, düşünüb də ifasına mübaşirət etməli [girişmək lazımdır]. Lakin nədənsə yenə biz keçmiş macərələr [d]a düşər olduğumuz bədbəxtliklərdən ibrət almayıb, sabiqki [əvvəlki] işlərimizdə davam edirik. Fikrimiz ancaq kəndi mənfəəti-şəxsiyyəməzə münhəsir [həsr edilmiş] olur.

Əvət, pul, dövlət gözəl şeydir. Məməfi [bununla belə], dövlət və sərvətimizi mühafizə edən, əmin-amanlığımıza çalışan dövlətimiz və cümhuriyyətimiz üçün dəxi çalışmalıyıq. Əks surətdə varlığımızı, qazandığımızı qeyb edəriz.

Şimdiki halda cümhuriyyətimizin əksər yolunda qaçqın və fəlakətzedələr bulunmaqdadırlar. Şübhə yoxdur ki, hökumətimiz bunlara beqədri-imkan [gücü çatdığı qədər] yardım edir və edəcək də.

Fəqət hökumət yardım edir deyə əlimizə bəhanə düşüb kənardan tamaşaçı olmalıyıq. Bu xüsusda biz də müavinətdə bulunub hümmət əlimizi müzayiqə etməyəcəyimizi [əsirgəməyəcəyimizi] bildirmək üçün bir qaçqın cəmiyyəti tərtib etməliyiz ki, bu yol ilə bizim də fəqirlərə, öksüzlərə, əlil və şikəstlərə köməyimiz dəysin.

Zənn edirəm bizim Kürdəmir ziyalıları keçənə güzəşt deyib bundan böylə işləyəcəklər. Haydı, qardaşlar, siz də varlığınızı bildiriniz!

Əlif Əlif

Lənkərandan

Lənkəranın əhvalı gün-gündən get-gedə fənaləşir. Bir gecə yoxdur ki, adam tələfatı, ya mal qarəti olmasın. Neçə vaxt bundan qabaq Seyidəkəran kəndində hər gecə qətl və qarət var idi. Üç kişi, bir arvadı xaxollar öldürdülər və pullarını apardılar. İndi iki gündür ki, bu bəla Gərmətük şəhərinə sirayət edibdir.

Aprel ayının 25-də Gərmətük kəndində gecə vaxtı Hacı Məhəmməd adlı bir şəxsin evinə tökülüb, bir cavan oğlunu öldürüb, 7 min manat pulunu alıb və qiymətli şeylərini də aparıblar. Xaxollar ermənilərlə bərabər türk dili danışırırmışlar və hər bir yerdə və kənddə varlı və çövrəkli adamlar var isə qarət edirlər.

Bir həftədən artıq Lənkəranda elə şiddətlə soyhasoy və öldür ha öldürdür ki, çünki Denikin tərəfdarları ilə bolşeviklər dava edirlər. Axırda bolşeviklər qələbə edib Suxorukovun başçılığı ilə 15 zabit həbs ediblər. Şəhərdə tamam başsızlıq hökmfərmədir [höküm sürməkdədir].

Aprelin 28-ci gecəsi lənkəranlı məşhur Məşhədi İbad Şəfiyevin evi xaxollar tərəfindən qarət olub, 50 min manat nağd pul və çoxlu ev əşyasını aparıblar.

Lənkəranlı

Şamaxılıların şikayəti

Şamaxı camaatı Bakı qubernatoruna ərizə ilə məlum etmişdir ki, Şamaxı qaçqınlarına yardım etməkdən ötrü külli miqdarda məbləğ təxsis edilib [ayrılıb], onu təqsim etmək [bölmək] isə vəkil Əli-əkəbər Axundova həvalə olunmuşdu. Həman məbləği Axundov bu vaxta qədər onlara təqsim etməyib və pulun nədə olduğunu dəxi bildirməmişdir. Buna binaən [buna əsasən], Şamaxı əhalisi qubernatordan tezliklə həman məbləğin Axundovdan alınıb onlara verilməsini rica etmişdir.

Yüzbaşı və pristavdan şikayət

Quba qəzası Şahnəzərli kəndi camaatı Bakı qubernatoruna müraciətən, məzkur [deyilən] kəndin yüzbaşısı Övsət Əliyev və pristav Rəsul Vəliyevin onlara artıq dərəcə zülüm və əziyyət etdiklərini göstərərək şikayət və onların yerinə başqa şəxslər təyin edilməsini rica edirlər.

GÜRCÜSTANDA

Dəmiryol münasibəti

Vladıqafqaz dəmiryolunun cənubi hissəsi naçalniki mühəndis Qerman Petrovsk-Bakı tərifi [yolu] ilə Tiflisə varid olmuşdur [getmişdir]. Buna həvalə edil-

mişdir ki, bütün Vladıqafqaz dəmiryolu boyu doğru və müstəqim sərnəşin və yük hərəkəti bərpası üçün Zaqafqaziya cümhuriyyətləri ilə müzakirətdə bulunsun. Mühəndis Qermanın dediyinə görə, Rostovdan Vladıqafqaza qədər Könüllü ordu olan yerdə müntəzəm bir surətdə dəmiryol hərəkəti vardır. Qudermeslə Qroznı arasında yolun bir para yerləri yıxılmışdır. Burada yolun təmir edilməsi üçün mühəndis Qerman Dağıstan Hökuməti ilə müzakirətdə bulunacaqdır.

Romaniya heyətinin vürudu

Romaniya heyəti Tiflisə varid olacaqdır [gələcəkdir]. Bu günlərdə yunan heyətinin də vürudu [gəlişi] gözlənilir.

General Milnin əzimi

General Miln mayın 18-də gündüz saat 3-də sürət qatarı ilə Tiflisdən Qarsa, Sarıqamışa əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

Denikin ordusunun Abxaziyanı təmizləməsi

Denikin ordusunun Abxaziyanı təmizləməsi haqqında böylə təfəsilat verilir: Hücuma keçən gürcü əsgərləri ancaq “Yaşılar” tərəfindən müavinət görmüşlərdir. “Yaşıl” deyilənlər Könüllü ordunun təcavüzkarənə istehzari-əsgəriyyəindən [əsgər yığmasından] silahları ilə bərabər dağlara, meşələrə qaçıb gedən kəndlilərdən ibarət partizan dəstələridir ki, təşkilat yapıb Könüllü ordunu narahat etməkdədirlər. Könüllü ordu hərəkət edən kimi onlar qaçan düşməni dağlardan və meşələrdən vurmağa başlayıb, Könüllü

ordu dəstələri arasında həyəcan qaldırılmışlardır. Könüllü ordu dəstələri Abxazıyanı təmizləyib, Gürcüstanı hələ tərk etməmişlərdir. Buna görə Suxum Həmkarlar İttifaqı Şurası fəhlələrə və həmkarlar təşkilatına təklif etmişdir ki, silah əldə inqilab fütuhətini [nailiyətlərini] Denikin irticasından mühafizə etməlidir.

Xariciyyə Nəzarətində raut

Mayın 16-da Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətində raut [ziyafət, təntənəli qəbul] olmuşdur. Bu rauta Tiflisdə olan hamı əcnəbi heyət nümayəndələri dəvət edilmişdir. Rautda 85 adam isbatı-vücut [iş-tirak] etmişdir. Xariciyyə naziri Y. P. Geçqori birinci olaraq fransız lisanında böylə bir nitq irad etmişdir:

“Həzərət! Mənə müsaidə veriniz, Gürcüstan Hökuməti namından bura cəm olan hökumətlər və millətlər nümayəndələrini təbrik edəyim. Mən dərin bir ümid bəsləyirəm ki, axırda millətlərin təyini-müqəddərat hüququ əsasına müvafiq Qafqaziya millətlərinin hər birinin özü üçün müstəqil hökumət bərpa etmək arzusu Avropanın müəzzəm [böyük] millətlərinin hüsn-təvaccöhünə məzhər olar. Bəli, mən ümidvar oluram ki, Qafqaziya millətlərinin müttəhid [birgə] qüvvələri ilə Avropa sıxı münasibət vücuda gətirmək üçün öz müqəddəs amalımızın vücuda gəlməsinə müvəffəq olaq və bununla da Avropanın ali mədəniyyətinə yanaşaq. Yaşasın, nümayəndələri burada bizim qonağımız olan müəzzəm millətlər!”

Sonra İtaliya heyəti sədri polkovnik Qabba, Ermənistan Xariciyyə naziri [Sirkan] Tiqranyan, Azərbaycan Xariciyyə naziri M. Y. Cəfərov, Dağıstanlılar İttifaqı

nümayəndəsi Əlixan Kantemir, Gürcüstan Məclisi-Müəssisənə üzvü Kedia və qeyriləri nitqlər söyləmişlərdir. Banket xeyli ruhlu keçib qonaqlar gecə saat 3-də çıxıb getmişlər.

ERMƏNİSTANDA

(Erməni qəzetələrindən)

- “Caqatamart” qəzetəsi rəsmi mənbədən məlumat almışdır ki, Amerika Hökuməti ona təklif edilən Ermənistan mandatını qəbul etmişdir. Amerikanın bu qərarı Parisdə elan edilmişdir.

- Qafqaziyadan İstanbula övdət edən [qayıdan] bir erməni zabiti “Aşxatavor” qəzetəsinin müxbiri ilə müsahibə əsnasında demişdir ki, Ermənistan Hökuməti qəti və müəyyən surətdə bərpa, rəsmi surətdə təsdiq edildikdən sonra Ermənistan dəmiryolları üçün amerikalılar parovoz və vaqon göndərəcəklər.

- Hindistan erməniləri böyük mitinqlər tərtib verib çıxardıqları qətnamələrində Ermənistan istiqlalıyyətini tələb edirlər.

- Bolqariya erməniləri ermənilərin dübarə Ermənistana köçürülmələrinə müavinət olmaqdan ötrü yarım milyon frank para təxsis etmişlərdir.

- Parisdən “Aşxatavor” qəzetəsinə verilən xəbərlərə görə, Lloyd Corc böylə zənn edir ki, zamani ki [madam ki], Konfransda xırda millətlərin nümayəndəsi olmağa imkan verilir, o vaxt müəzzəm [böyük] dövlətlərinin nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə də olsa onları dinləmələri lazım gəlir. Rəisi-cümhur Vilson xırda mil-

lətlərin xüsusi konfrans təşkil etmələri əleyhinədir. Zənn edildiyinə görə, bu millətlərə imkan veriləcəkdir ki, aşkara surətdə öz tələbatlarını elan edib Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] təqdim etməkdən ötrü müfəssəl surətdə öz məramnamələrini hazırlasınlar.

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

- 1 -

“Azərbaycan” qəzetəsinin möhtərəm müdirindən rica edirik ki, bizim iki kəlmə təşəkküratımızı qəzetə sütunlarında dərc buyursunlar.

Bakıda məşhur ehsan sahibi cənabi-möhtərəm Hacı Zeynalabdin Tağıyev həzrətləri bizim Şağan fəqəralarından ötrü üç min manat mərhəmət buyurubdur. Biz Şağan qəryəsinin [kəndinin] camaatı öz təşəkküratımızı səmimi-qəlbədən Hacı cənablarına izhar edirik və Allah-taaladan Hacı cənablarına uzun ömür istida edirik [arzulayıraq].

*Şağan qəryəsinin
İana Cəmiyyətinin sədri:
Cəfərqulu bəy Məhəmmədbəyov*

- 2 -

Möhtərəm müdir əfəndim, rica edirəm mübarək qəzetənizin bir guşəsində bu kəlmələrə yer verəsiniz.

Mən Şuşa qəzası, Malibəyli kəndindən olduğum halda Gəncə şəhərinə gəldim. Orada “Toyuqçu Əkbəriyyə” məktəbinin müdiri Hüseyinzadə cənabları məni məktəbə qəbul etdi. Maddi tərəfim olmadığına görə, halımı Gəncə Cəmiyyəti-Xeyriyyə sədri cənablarına bəyan etdim.

Bəndəyə bir dəst əla əlbisə aldıqdan sonra hər ay yüz manat maaş qət etdilər [maaş kəsdilər]. O cəmiyyətə və o cəmiyyətin sədri cənablarına təşəkkürümü bəyan edirəm.

*“Toyuqçu Əkbəriyyə”
məktəbinin müttəəllimi [şagirdi]
Nüsrət Firdunzadə*

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edən hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

Satılır

Balaxanski və Budaqovski küçələrin küncündə dükən satılır. Xahiş edən bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski Birinci Kantepinski küçələrin küncündə nömrə 176. Dükənçi Movsesdən xəbər almaq olar.

8788

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor**Musa bəy Rəfiyev**

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor**M. B. Şaxnazarov**

Dəri və əmrazi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopeliovic**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi**M. B. Şternin**

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarət tərəfindən Hidayət Səlimova 20 fevralda verilmiş 996 nömrəli kontrolluq şəhadətnaməsi ondan alınmış və bu gündən onun kontrolluq vəzifəsini ifa etməyə ixtiyarı yoxdur.

Ticarət, Sənəət, Ərzaq naziri müavini
(imza)
T-129

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Elan

Ticarət və Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, bu günə qədər xarici məmləkətə köhnə dəmir aparmaqdan ötrü verilmiş icazələr bir ay etibarlıdırlar. Həmin elan edilməmişdən əvvəl icazə almış olanların icazələri isə bir həftə etibarlıdırlar.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri müavini
(imza)
T-128

Maliyyə Nəzarəti elan edir ki:

Bu son zamanlarda anlaşıldığına görə, güclü bir surətdə sərhəd xaricinə bir çox gizli mallar, xüsusilə özümüzün birinci dərəcədə ehtiyacı olan yük, ərzaq aparılır. Buna binaən [buna görə], Nəzarət kəndisinə tərəttüb edən [üzərinə düşən] vəzifənin ifası üçün pişəzvəqt [qabaqcadan] əhalini xəbərdar edir ki, Cümhuriyyət xaricinə aparılan gizli mallar tutulduğu kimi tamamilə hökumət hesabına həcz [müsadirə] ediləcəkdir. Göndərən və aparən əşxas [şəxslər] isə qanunun (1910-da müntəşir Məcəlləyi-Qanunun 6-cı hissəsi) 1054[-cü] maddələri ilə təhti-məsuliyyətdə [məsuliyyət altına] alınacaqdır.

T-125

Elan

Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamıq] İdarəsində kargüzarlıq və dəftərdarlıq (registrator) vəzifələrində istixdam [xidmətə qəbul edilmək] üçün türkcəsi kamil olmaq şərti ilə rusca dəxi bilən iki nəfər adam lazımdır. Arzu edənlər Bakıda Nijni Priyutski caddədə 66 nömrəli evdə Məşixət İdarəsinə müraciət buyursunlar.

Elan

Bununla camaata elan edirəm, Bakı pasport idarəsi (dupatxana) Təzəpir məscidinin [həyatında] (səbiq 8-ci ərzaq rayonu) Verxni-Təzəpir və Gimnaziçeski küçələrin küncündə olan otağa köçübdür.

Bakı Pasport İdarəsinin dupatı Muxtar
Hüseynov
8788

Elan

Bununla ümuma elan edilir ki, Azərbaycan Hökumətinin 20 aprel 1919-cu ildəki qərarına görə Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən xarici məmləkətlərə neft aparmağa mal mübadilə etmək şəraitilə icazə verilir. Aparılan neft və neft emalati

qiymətinin 50 faizi Nəzarətə rəhin (zaloq) təriqilə verilməlidir. Bu məbləğə Nəzarətin adına olaraq qeyri məmləkətlərdən birinci zəruri şeylər gətirilməlidir və gətirilən mallara Nəzarət bazar qiyməti ilə bütün mallara qiymət təyin edəcək və bu qiymətdən 25 faiz skonto [endirim] edəcəkdir.

Bu şəraiti əmələ gətirmək üçün 2 aylıq vaxt təyin olunur.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq
naziri müavini Əliyev
T-55

Elan

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] böyük və kiçiklərə məxsus karxanalar (masterskoy) təşkil etmək üçün təcrübəli inspektor [müfəttiş] lazımdır. Xahiş edənlər köhnə fəaliyyətləri kağızları ilə bərabər Nəzarətin müdirinə müraciət edə bilərlər.

T-131

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 304. “Avam Kamerası”: Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası.

“Svyatoy Pavel qəsəbəsi”: hal-hazırda Hamburq şəhərinin bir rayonu olan Sant-Pauli [St. Pauli] nəzərdə tutulur.

“Spartaklar”: Almaniyada fəaliyyət göstərən marksist təşkilat olan Spartak İttifaqının üzvləri nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 305. “Nauen”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Roma papası”: 1914-1922-ci illərdə Roma papası XV Benedikt [Benedictus XV] idi.

“Berlində müntəşir “Taşblatt” qəzetəsi”: 1872-1939-cu illərdə Berlində almanca nəşr olunan “Berliner taşblatt” [Berliner Taşblatt] qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 308. “Savdep”: Rusiya Deputatlar Soveti.

səh. 309. “Şah əfəndi”: 1909-1925-ci illərdə İran şahı olan Sultan Əhməd şah Qacar.

Nəzarətlərdə

səh. 311. “3 mart ayının; 4) inqilab bayramı gününün məvacibini”: qəzetdə belə getmişdir: “3) Mart ayının 12 inqilab bayrağı gününün məvacibini.”

Bir neçə söz

səh. 312. “İstiqlalıyyətimiz zərfində”: qəzetdə “istiqlalıyyətimiz tərəfindən” getmişdir.

16 vaqon düyü

səh. 314. “X. İ.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Erməni mətbuatı

səh. 317. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Pro Armenia”: 1900-1914-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilmiş qəzet; erməniləri dəstəkləmək məqsədi güdüdü.

“Tavr dağları” (yaxud Toroslar): Türkiyənin cənubunda dağ silsiləsi.

“Beynənnəhreyin”: (yaxud Mesopotamiya, İkiçayarası): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır.

Bakı xəbərləri

səh. 318. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı olan Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

“Bu təzkirə oxunduqdan sonra idarə qərar qoydu ki.”: bu cümlədən sonrakı maddələr qəzetdə ərəb əlifbasının hərf sırasında görə əlif, bə, tə kimi işarələnmişdir.

Azərbaycanda

səh. 322. “ədası vacib bir borcumuzdur”: qəzetdə belə getmişdir: “ədası vacib və borcumuzdur”.

Elan

səh. 327. “Bakı pasport idarəsi (duptatxana)”: Burada söhbət Bakı Meşşan İdarəsindən (Бакинская Мещанская Управа) gedir. Çarlıq dövründə şəhərlərin xırda burjuaziyası “meşşan idarələri” yaradır və öz “deputatlarını” seçirdilər.

Bazar, 25 may 1919-cu il, nömrə 187

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 24 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 25 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

İ. V. DENİSOVUN BANKİR KANTORASI

Həmin may ayının 28-də Rostova vəkil göndərir. Hər cür sifarişat və bərat qəbul olunur.

8785

İ. V. DENİSOVUN BANKİR KANTORASI

(Velikoknyajeski, nömrə 1)

Açılıb və rus, ingilis, türk [dillərində] müamilatda [əməliyyatda] aşağıdakı üzrə bulunacaqdır: əcnəbi valyuta alıb və satmaq; ildə 6 faizlə cariyyə tövdiələr [əmanətlər] qəbulu; para bərat edilməsi, müxtəlif komisiyon sifarişatı qəbul edilir.

8786

Azərbaycan Məclisi-Məbusan rəisi naminə gələn ərizələr daxilində bir çox imzasız ərizələrə təsadüf olunur ki, böylə imzasız gələn ərizələrə qanun mövcubincə [qanuna əsasən] əncam edilməyib buraxılmalıdır. Buna binaən [buna görə], Azərbaycan Məclisi-Məbusan naminə gəlmiş olan imzasız ərizələr baxılmamış və əncamsız qaldığı kimi, ərizə sahibi də ərzi-halına əncam ediləcəyini bəkləməkdə qalır. Azərbaycan Məclisi-Məbusan [rəisi] həzrətlərinin əmrlərinə binaən,

ərizə göndərən zatlara bununla məlum edilir ki, göndərilən ərzi-halların cümləsi imza edilməlidir. Əks-təqdirdə ərizə sahibinin, hansı səbəbdən dolayı olursa olsun, ərizəsini imza etməmiş olduğu halda göndərilən ərizələr Məclisi-Məbusan tərəfindən sərəncamsız qalır.

Parlaman İdarəsi vəkili: Vəkilov

Kargüzar: C. Paşazadə

T-134

QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]

Bakı qəzası Əxzi-əsgər [əsgərliyə çağırış] şöbəsi təzədən məlum edir ki, Bakı şəhərinin hamı polis uçaştoklarının [sahələrinin] müsəlmanlarından qoşuna əsgərlik qulluğuna qəbul etmək üçün hər gün şöbənin iclası olur – cümə günləri və 28-inci may bayramı gündündən savay. Və əlavə edir ki, sinnləri [yaşları] əsgərliyə müvafiq olan şəxslər dəvət olunan vaxtda gəlməsələr, qanuna müvafiq böyük tənbehə düçar olacaqlardır.

Sədri-şöbə: Fyodorov

NAXÇIVAN VƏ QARABAĞ

Naxçıvan müsəlmanları Ararat hökumətinə tabe olmaq istəmədiyi kimi, Qarabağ erməniləri də Azərbaycan hökumətinə təbəəlik etmək istəməyirdilər və istəməyirlər.

Naxçıvan müsəlmanlarının böylə rəftara haqları vardı. Çünki oraların müsəlmanları ədədcə ermənilərdən çox olub, yerlərinin böyük qismi də müsəlmanlara məxsusdur. Halbuki ədədcə müsəlmanlardan az və yer-yurdca müsəlmanlardan kasıb olan Qarabağ erməniləri bu iddialarında heç bir haqqa malik deyildirlər və əlavə, bu haqsız fikir və iddia bütün Qarabağ ermənilərinin arzusu olmayıb, bəlkə Daşnak partiyasının fitnə və intriqası nəticəsidir. Halbuki Ermənistanı tabe etməyə təşəbbüsləri ümum Naxçıvan müsəlmanlarının öz arzuları idi.

İngilislər bu məsələləri həll etmək istədilər. Məlum oldu ki, Naxçıvanı məhəlli [yerli] müsəlmanların haqlı arzusuna rəğmən Ermənistanı və Qarabağı da daşnakların iddialarına xilaf olaraq Azərbaycana mütəəlliq etdirmək [bağlamaq] əsası ilə iş görmək fikrindədirlər. Bu fikri yeritmək üçün general Devini Ararata köməyə və miralay [polkovnik] Şattlvortu da Azərbaycana mədədə məmur etdilər.

Bu gün işin nəticəsi məlum olur.

General Devi öz vəzifəsini kamali-müvəffəqiyyətlə ifa edib, erməni “Naşe vremya” qəzetəsinin yazdığına görə, Naxçıvan və Şərur tərəflərini bu may ayının 14-də erməni hökumətinə təslim edə bildi. Böylə ki, ayın 13-də ingilislər və erməni hökumət əzaları [üzvləri] Naxçıvana varid olub [gəlib], müsəlmanlar-

dan başda Kəlbəli xan Naxçıvanski və mühəndis Sultanov olmaq üzrə Milli Şura əzaları tərəfindən istiqbal olunduqdan [qarşılandıqdan] sonra bu türk yerlərinin və türk əhalisinin etirazsız və qeylü-qalsız [səs-küysüz; çəkişməsiz] olaraq Ararat hökumətinə təslimi işini Cəfərqulu xan Naxçıvanskiyə qonaqlar üçün hazırlamış olduğu naharı yeməklə itmama yetirdilər [tamamladılar].

Bəs miralay Şattlvort nə eylədi?

Bakı ilə Qarabağ arasında olan yolu bir neçə kərə ölçdü və əzcümlə Qarabağ ermənilərinə bir neçə nəsihətamiz sözlər dedi və bu sözlər əvəzində Qarabağ daşnaklarından “başqa cürə” cavablar aldıqdan sonra, vəzifəsini qurtarmış hesab edib qayıtdı...

Deməli, Ararat hökuməti ingilislərin köməyi ilə nahaq məramlarına nail oldular, amma Azərbaycan hökuməti genə eyni ingilislərin köməyi ilə öz haqqını hələlik yeridə bilmədi.

General Devinin miralay Şattlvortdan mənsəbcə yuxarı olduğumu ona müvəffəqiyyət qazandıra bildi, yəni ingilislər, ermənilər hamisi olan amerikalılara xoş görünmək üçün mü Ararat haqqında bu qədər canfəşanlıq göstərüb də Amerikanın xəbəri olmayan Azərbaycan xüsusunda qəsdən səhlənkarlıq etdilər, yoxsa Naxçıvan türk demokratiyası Naxçıvan xanlarının xəyanəti qurbanı oldular? Hər halda haqq nahaqqa verildi və Azərbaycan hökuməti o tərəfdən məyus və bu tərəfdən məğmum [qəmli] bir halda qaldı. Bu yandan dəxi əhalimiz üçün ölüm-dirim məsələsi olan köçəri fəqərəsi [məsələsi] təxir qəbul etməz bir halda həll

ERMƏNİSTANIN VÜSƏTİ

Yer üzündə cümlətanı 4-5 milyonluq olan erməni tayfası tarixlərdə əsl qaranlıq və indi süni bir təzədə ixtira olunmuş “Haykakan” dövləti yolunda can, mal və qələm ilə çalışırlar, vuruşurlar. Məramı nail olmaq üçün heç bir şeyi müzayiqə etməyirlər [əsirgəməyirlər]. Hətta bu yolda lazım görülərsə, böhtan, fitnə, haqqı batıl [göstərmək] kimi ədalət və insaniyyətdən uzaq, qeyri-məşru [qanunsuz] şeylərdən də çəkinməzlər.

Ermənilər hanki bir yerdə yaşayırlar yaşasınlar, hanki bir partiyada işləyirlər işləsinlər, yenə axırkı məqsədləri “Hayastan”ın istiqbalıdır [gələcəyidir]. Bunu qazanmaq üçün, bir vaxt rus istibdadının ən sadıq bəndələrindən sayılaraq Loris-Məlikovlar imperator saraylarına qədər yaxınlaşdılar. Hətta zimami-hökuməti [hökumətin cilovunu] ələ almaq məqsədinə cürətləndilər. Erməni hiyləsini anlamış imperatorun müqərrəbləri [yaxınları] dərhal Loris-Məlikovu kənar etdilər. Lakin ermənilər məyus olmayaraq Peterburq saraylarından Qafqaz canişini Vorontsov-Daşkov sarayına köçürlər. Erməni qadını vasitəsilə qoca və düşkün canişini ələ alıb, onun icazəsi ilə Daşnak partiyasını tərtib verirlər. Bundan sonra erməni “cürəti” bir dərəcəyə çatır ki, bir tərəfdən sərhədi keçib Türkiyə ermənilərini silahlandıraraq üsyana hazırladırlar, o biri tərəfdən də, Qafqazda erməni mənafeyinə müxalifət göstərmiş rus qubernator və generallarını terror vasitəsilə qətlə yetirirlər. Gürcüstanda və Azərbaycanda bunlar törətdiyi əməllərə qarşı gürcülər və müsəlmanlar mat və mütəhəyyir [hey-

edilməsini bütün şiddəti ilə tələb etməkdədir.

Bizi yandıran ingilislərin tərəfgirliyi və ya ingilis generalının bacarığı və ingilis miralayının bişüurluğu deyildir. Özümüzün rəftarıdır ki, onun adına bacarıqsızlıq deməkdən başqa özgə bir ad qoymaq olmaz.

Qarabağ general-qubernatorluq şəklinə qonulduqdan bəri bizim zənnimiz bu idi ki, Qarabağ məsələsi artıq bitdi. Ümid edirdik ki, Qarabağın hakimi işin vəz [vəziyyətindən] və halından kamalınca xəbərdar olub da lazım gələndə tədbirləri görmək üçün bütün səyini hələlik məhz bu yolda sərf edəcəkdir...

Lakin işin bugünkü vəziyyətindən anlaşılır ki, əvvəli-əmrə [ilk növbədə] olan tədbirlərin ən böyüyü ingilislərə ümid bağlamaq imiş və general-qubernator yanında təşəkkül etmiş olan “şura” əzaları da öz vəzifələrini bundan ibarət bilirmişlər ki, “mahala çıxıb” özlərinə general-qubernator “pamoşniki” adı qoyub, aşnaları olan bəylərin cibinə Nikolaydan qalma “alacaq”ları kəndçilərdən şallaq gücü ilə yığmaq istəməyən polis məmurlarını tutdurub həbs etməklə “ədalət”, daha doğrusu, “hökumət” göstərsinlər və donosbazların təhrikəti ilə iş görüb biməzmun və çürük politika ilə məşğul olsunlar.

Bu cürə politikanın axırı bu olar ki, nəinki erməniləri tabe etmək mümkün olmaz, bəlkə müsəlmanları da rəncidə-xatir edib [qəlbini incidib] qarışıq məsələni daha da qat-qarışığa salmaqla dövlətimiz qarşısında böyük-böyük əngəllər törədərək...

Hacıbəyli Üzeyir

rətdə] qalmışdılar. Sanki buraların hamısı erməniləşmiş bir ölkədən ibarət imiş. Rus inqilabi-kəbiri [Böyük rus inqilabı] gəllər-gəlməz istibdadçı ermənilər maskanı dəyişib inqilabçı partiyalarına dolurlar. Peterburqda təşkil olunmuş Qafqaz komissariatında heç kəsin nümayəndəsi olmadığı halda, ermənilər Yevanqulovu oraya nəsb [təyin] elətdirirlər. Türkiyədən alınmış qəzalara da general Aveyanov ilə doktor Zavriyevi göndərdilər. Xülasə, istibdad dövründən götürükləri faydaları hürriyyət dövrlərində də, bəlkə bir az da artıq götürürlər. Hətta Qafqaz canişini vəzifəsini ənvai dəsaisslə [müxtəlif intriqalarla] bolşeviklərdən qoparmış Şaumyanın Bakıda erməni mənafeyi mülahizəsi ilə törətdiyi qırğını yəqin ki, hələ heç kəs unutmamışdır.

İşxanyan yazdığı “Zaqafqaziyada əksinqilab” ünvanlı kitabının 77-ci səhifəsində yazır ki:

“Rus hakimiyyəti ermənilərin damarlarında axan qanlarına belə yerləşmişdir. Bu hakimiyyəti Qafqazda ermənilərdən başqa heç kəs, hətta gürcülər də istəməyirlər. Ermənilərin xülusi-qəlblə [ürəkdən] ruslara olan məhəbbəti, bir çox tarixi, coğrafi (?) və siyasi şəraitin nəticəsidir. Odur ki, rus hakimiyyətinin Qafqazda bəqa və davamına ermənilər var qüvvətləri ilə çalışırlar. Hətta bu hakimiyyət nə kimi üsuldan (?) ibarət olursa-olsun, ermənilər üçün fərqi yoxdur.”

İştə, illərcə Qafqazın hamı millətlərindən artıq İrəvanda, Bakıda, Qarabağda və hətta Tiflisdə rus hakimiyyəti ilə mübarizəyə qalxmış erməni millətinin böyük yazıçısı İşxanyan cənabı sadələvh rus oxuyucularını 99-cu dəfə aldatmaq istə-

yir. Bu həzəyan və əracif [bu mənasız və yalan sözlər] ilə sübut etmək istəyir ki, rus boyunduruğu ermənilərə həmişə xoşdur. Böylə yağlı dillərlə Moskvada əyləşən ermənilər də bolşevikləri tovlayıb milyonlarla pul alırlar ki, Şərqdə (?) propaqanda yapsınlar. Əcəba Şərqdə nə qədər erməni tayfası vardır ki, bunların propaqandası üçün 60 milyona qədər pul almışlar, yaxud Şərqi sərəsər doldurmuş türk, fars və ərəblərin propaqandası üçün mü bu pulları almışlar? Şərqdə erməni “vəzənə” [moizəsinə] inanan bir tayfa vardır ki, onları bolşevik yoluna dəvət etsinlər. Şərq [millətləri] arasında ermənilərin casusluğu hamıya məlum olduğundan, bolşeviklərin pulları propaqandaya deyil, xüsusi işlərinə sərf olunacaqdır ki, bunu sadəvil sovetçilər anlamamışlardır.

Qafqazda və Moskvada özlərini rus hakimiyyətinə tərəfdar göstərmiş ermənilər Yevropada Poqos Nubar paşa kimi şəxslərin istidası [xahişi] ilə “Ararat”ın istiqlaliliyyətini tələb edirlər.

Erməni hoqqabazlarının məharətinə bax ki, burada özlərini rus tərəfdarı göstərən milyonlarla rus hökumətindən pul alırlar, Yevropaya gəldikdə rusların kim olduğunu əsla tanımayıb “Hayastan”a istiqlaliliyyət tələb edirlər. Hələ Amerikada oynadıqları rolları başqadır. Ermənilərin Qafqazda fəqir, zəlif, ac və çılpaq bir millət olduğunu [deyərk] Ameka qəzetələrini çığır-bağırlarla doldurub yardım və müavinətlər istəyirlər. Odur ki, bu gün amerikalıların milyardlarla ianələri Qafqazda yalnız Ararat dairəsinə gəlməkdir.

Nubar paşanın Yevropadan tələb et-

diyi istiqlaliliyyət, Qara dəniz səvahlindən [sahillərindən] başlayaraq təxminən bəhri-Xəzər kənarlarına qədər müxtəlif millətlərlə məskun yerlərdir ki, əhalisinin əksəri türklər və kürdlərdir. Proqramın bu cəhəti hərçənd gizlənilməyirsə də, lakin mahiranə bir üsul ilə yevropalıların nəzərinə təqdim olunur.

Yevropalıları təzərrö və niyaz [yalvarıb-yaxarmaq və xahiş] ilə doyuran ermənilər Qafqazda süngü zoru ilə özlərinə yer açırlar, meydan hazırlayırlar. Müsəlman kəndlərini talan edib müttəsil [daim] bir “Hayastan” düzəldirlər. Bunun üçün də heç bir şərərətdən [fitnə-fəsad] çəkinməyirlər. Bir vaxt Andranik əli ilə Zəngəzur mahalını dağıtdıran erməni hökuməti Andranikin kim olduğunu tanımaq istəməyirdi. Sonra bunun istiqbalına [onu qarşılamağa] ehtiram dəstələri çıxarıb böyük nəvazişlər göstərdi. Bu axır vaxtlar da Andranik dəstəsi Qars ətrafına keçmişdir. Aşkardır ki, burada da bir çox müsəlman kəndləri dağıdılacaqdır.

Bundan əlavə, Göyçə həvalisində [ətrafında] yerləşmiş müsəlman kəndlərini dağıdıb, Qarabağ və Gəncə səmtinə böyük “pəncərələr” açmışlar. Naxçıvan və Şərur yaxınlığında da böylə pəncərələr açılmaqdadır. Erməni hökumətinin böylə şərərətəngiz [fitnəkar] hərəkətinə qarşı ciddi bir tədbir ittixaz olunmazsa [tədbir görülməzsə], bu açılmış pəncərələr vasitəsilə Qarabağ və Naxçıvan kimi Azərbaycanın məhsuldar qitələri vaxtı ilə erməniləşə bilər. Buna dair Qafqazda deyil, Yevropada da etirazlar yapmalıdır. Sülh məsələsi axıra çatdığı günlərdə erməni daşnakları hələ qırğınla məşğul olaraq Ermənistanın vüsətini böyüdürlər və qan-

lar tökülməsinə səbəb olurlar. Bu qanlara bir xitam vermək gərəkdir.

F. A.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Xəzər dənizində bolşeviklərlə müharibə

(İngiltərə ərkani-hərbindən [hərbi qərarından])

Bir neçə gün bundan irəli bolşevik donanmasının Aleksandrovsq-Fort səmtinə getdiyi müşahidə edilmişdir. Mayın 15-ində ingilis hərbi gəmiləri bir müxrib [destroyer] və iki barj aparən üç paroxod görmüşlərdir. Düşmən gəmiləri barjları buraxıb qaçmışdır. Barj komandasını paroxodlara aldıqdan sonra barjlar qərxdilmişdir. Mayın 21-ində İngiltərə gəmiləri Aleksandrovsq-Fort yaxınlığında kəşfiyyatda bulunmuşlardır. Fortun [istehkamin; qalanın] yaxınında paroxodlar görülmüşdür ki, bu paroxodlar dərhal forta daxil olmuşlardır. İngilis gəmiləri forta yaxınlaşıb müvəffəqiyyətli bir surətdə fortda dayanan gəmiləri atəşə tutmuşlardır. Gəmilərdən bir paraları yandırılmışdır. Bir neçə güclü partlayış eşidilmişdir. Hücum əsnasında bir ingilis gəmisi xəsarətlənmişdir.

London - Avropa müharibəsində ingilislərin 2197 gəmisi düşmənlər tərəfindən qərq edilmişdir. Bunlar 7 milyon 5 yüz min tondan ibarətdir. Bundan əlavə, 9500 tonluq da 20 ədəd paroxod dəxi qərq edilmişdir ki, bunlar tərsanə xidməti görürmüş.

- Bolşeviklərin məlumatına nəzərən, Moskvaya Əfqanıstandan bir heyət gəlmişdir.

Arxangelsk - Bolşeviklərin topxanası bütün cəbhə boyu ciddi fəaliyyət göstərmişlərsə də, axırda tərəfi-müqabil atəşi ilə sükuta məcbur olmuşlardır.

Moskva - “Kırım xəbərləri” yazır ki, Denikin könüllü dəstələri Bolqariyadan Rusiya əsirlərini çıxararaq öz orduları cərgəsinə salırlar. Təbii, əsirlər qaçırırlar.

Bolşeviklər Kolçak barəsində

Pokrovski - Kolçak ordusunda intizamsızlıq getdikcə artır. Bu axırncı 6 gündə 11 min nəfər könüllü, bolşeviklər tərəfinə keçmişdir. Deyirlər ki, könüllülər səfərbərliyə alınan kəndçilərə artıq zülm edirlər. Əməlləri [fəhlələri] yüzlərlə atıb öldürürlər. Əhali Kolçakdan narazıdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Berlin - Almaniyanın sabiq London səfiri Lixnovski “Tageblatt” qəzetəsində yazır ki, Almaniya heç bir halətdə sülh müahidəsini [sazişini] qəbul etməməlidir. Lixnovski əlavə edir ki, Müttəfiqlərin [Antanta dövlətlərinin] təklif etdiyi bu sülh müahidəsi Almaniya üçün ölümdən başqa bir şey deyildir.

Sülh Konfransında

Bu gün gündüz Sen-Jermendə “4-cü Henri salonu”nda Müttəfiq nümayən-

dələri ilə Avstriya sülh nümayəndələrinin vəkalətnamə mübadiləsi mərasimi icra edildi. Kambon Müttəfiqlər heyətinin sədri idi. Uayt – Amerika nümayəndəsi, Hardinq – İngiltərə nümayəndəsi, Krespi – İtaliya nümayəndəsi, Matsui – Yaponiya nümayəndəsi isbatı-vücut [iştirak] edirmişlər. Renner – Avstriya heyətinin başçısı 4 nəfər Avstriyalı ilə varid [daxil] olur. Bütün nümayəndələr mərasim zamanı ayağa dururlar. Avstriyalılar rəsmi libasda olduqları halda, Müttəfiqlər nümayəndələri adi libasda imişlər. Renner öz yoldaşlarını gülümsənərək nemesçə Müttəfiqlərə təqdim etmişdir. Kambon fransız dilində yoldaşlarını avstriyalılara təqdim etmişdir. Avstriyalılar yaşıl konvert [zərf] içərisində (yaşıl rəng ümid əlamətidir), Müttəfiqlər isə qırmızı konvert içərisində yek-digərinə [bir-birlərinə] vəkalətnamələri vermişlərdir. Bu müxtəsər iclasdan sonra nümayəndələr Saraya gəlmişlərdir. Bu yerlərdə onlara müahidənamə təslim edilməli idi. Avstriyalılar nemeslər kimi gəzirlər. Səyahət və avtomobildən istifadə etməyirlər. Yalnız öz mənzillərində vaxtlarını keçirirlər.

- Düşənbə [bazar ertəsi] günü vəqə olan Dövlətlər Şurasında İtaliya nümayəndəsi Orlando xəstəliyinə görə iştirak edə bilməmişdir. Fiumenin azad bir şəhər elan edilməsinə italyanlar razılıqlarını bildirmişlərdir. Şimdi isə danışıq İstra və digər bir neçə cəzirələr [adalar] üstündədir. İstra məsələsi bir də civə mənbələri məsələsini ortaya gətirir. İstra italyanlara verilsə, orada olan civə mənbələri də onların ixtiyarına keçmiş olur.

ÜMİDSİZLİK ZƏF [ZƏİFLİK] NİŞANƏSİDİR

Dünən 24 nisan idi. Tiflisdə “Botanika bağını” getmişdim. Oh, sanki cənnət! Bahar bütün bədayesini [incəsənət nümunələrini] toplamış, təcəssüm etmişdi. Hələ Şeyx Sənan mələklərinin, o canlı çiçəklərin dəstə-dəstə seyr və xüramları [nazlı hərəkətləri] oraya, o məhfili-şeyrpaşa [şeyrlər saçılan o toplanış məkanına] özgə bir ruh, özgə bir feyz bəxş etmişdi. Orası cənnət, həm cənnəti-həqiqi idi:

Yer-yer irmaqlar, yüksək qayaların ağ daşlarından köpürərək tökülən sular, zümrüddən, yaqutdan, lə’ldən daha xoş rəngli çiçəklərdən, çiçəkli ağaclardan vücuda gətirilən köşklər, gözəl qoxulu-iyli güllər, parlaq saçlı, gülər üzlü, sevimli üzlü, ağ döşlü hurilərlə dolmuşdu. Hər yer şən və ruhnəvaz [ruh oxşayan], hər kəs ürəyindən qopan avazi-şətarətlə tərənnümsaz [şənlik avazı ilə tərənnüm etməkdə, nəgmə oxumaqdadır].

Şəhərin uzaq yerlərindən yüz zəhmətlə buraya, bu müsəlman məhəlləsindəki bağa gələn xristian vətəndaşlar, bağın həyatəfza [həyat verici, şəfali] havasından, ziyasından, çiçəklərindən, dərələrinəki sularından, təpələrinəki ağac kölgələrindən bir növ fayda axtarır, birər dürlü sevinirlərdi. Mən də kəndimə müalicə üçün xeyli zaman xoş rayihəli ziya ilə banyo etdim, isindim. İstirahət üçün hündür bir çamin [şam ağacının] kölgəsinə sığındım. Orada saatlarca oturdum. Uzun-uzun düşüncələrə daldım. Başımı aralarına almaqla bir ittifaqi-müsəlləs [üçlü bir ittifaq] təşkil edən qollarım, ba-

şımın siqləti-bar və ələmindən [yükünün və kədərini ağırlığından] xeyli yorulmuş olmalı ki, birdən-birə dizlərim üstünə düşdü. Başımı havaya qaldırdım. Qararmış olan gözlərimə iki qaraltı rast gəldi. Mənə doğru gələn bu qaraltılar tələsik döndülər. Tənha səmtlərə, ağaclar arasında, qaranlıqlara süzüldülər. Mən isə maraqlandım, diqqətlə baxdım. Məgər, yüz qorxu və ehtiyatla baği “görməyə” gələn çarşafli iki müsəlman qadını idi!

Mən yenə xəyalatıma daldım. Lakin bu səfər siyasi xətalarımızdan ziyadə, ictimai nöqsanlarımızı düşünürdüm. Əllərilə, üzlərilə bərabər gözləri, qafaları da açıq olan o minlərcə “rəfiqeyi-həyat”ın [“həyat yoldaşı”nın], o İsa çiçəklərinin yanında birər qarətikan, birər quli-biyabani [qulyabani] kimi görünən o iki çarşafli, pərdəli müsəlmanın [müsəlman qadınının] bədbəxtliyini, onları o halda, o qara pərdə altında saxlayan əvamili-ictimaiyyənin [ictimai amillərin] hakim olduğu mühiti, milləti fikir edirdim. Bu fikir, məni də qayğılandırmağa, məni də bağın nemətlərindən, baharından, feyzlərindən geri qoymağa başlayan kimi oldu. Beş-on dəqiqə məhzun bir halda qaldım. Çox çəkmədi anladım ki, “Şərq ruhu”ndan, hissiyyətə uymaqdan, “zövqi-həyatı” maddiyatdan ziyadə mənəviyyatda aramaq adati-qədimə və sufianəsindən [qədim və sofulara xas adətlərindən] ayrılma-yıram.

Bir daha anladım ki, neməti-təvəkkül [hər şeyi taleyə bağlamağın neməti], hikməti-təamül [işlərin adət olunduğu halda, hər zamankı qaydada getməsinin hikməti], daimi səbr və təhəmmül [dözüm], xeyrü şəri-ilahi [ilahi xeyir və şər, xeyir və şərin Al-

lahdan gəlməsi], feyzi-asimani [göylərin bə-rəkəti], bəxtü iqbalı-əzəli [əzəldən qədər də olan bəxt və səadət], zövqü eşqi-mənəvi [mənəvi zövq və eşq], imdadi-ruhani [mənə-vi kömək], qəvanini-layətəğayyə [dəyş-məz qanunlar], türüqü üsuli-məşayixiyyə [şeyxlərin təriqəti; yolları və üsulları], qə-zavü qədəri-müqərrərinin [qabaqcadan qərarlaşdırılmış qəza-qədərini] zahiri və örfi [ənənəvi] mənaları ilə paslanmış, adət-lənmiş qafalara təşəbbüsi-şəxsinə [şəxsi təşəbbüsü], neməti-səyi [səy göstərmək nemətini], qüdrəti-elmi, hikməti-həyatı, təsiri-maddini [maddənin təsirini], qanu-ni-ictimaini, hürriyyəti-bəşəri, müsavati-hüququ, siyasəti-zamanı, təbəddülati-əx-laq və həyatı [əxlaq və həyatın dəyişənli-yini] və buna müvafiq təşkilati-mədəninə, fəlakəti-ümumiyyəyə bais qeyri-təbii sərvət və imtiyazatı [imtiyazları], həqiqi səadəti, ehtiyacı-təcəddüdü [yenilənmə ehtiyacını] anlatmaq çətin. Bununla bə-rəbər, zorla da olsa, xoş görünmək, bahar və təbiət nemətlərindən istifadə etmək, ləzzəti-mənəviyyəni qüdrəti-maddiyyə-də, ruh yüksəkliyini vəsait və əsbab [va-sitələrin və səbəblərin] yüksəkliyində bul-maq və görmək istəyirdim. Əski adə-timə, hüznümə məğlub olmamaq üçün yerimdən durdum. Mən də ziruh [canlı] çiçəklərin arasına qarışdım. Beş dəqiqə əvvəl başımı bir cədəlgahi-müdhışə [dəh-şətli bir mübarizə meydanına] çevirən əski adətimlə yeni fikrim qovğasını unutmaq istədim. Qulağıma təmiz geyinmiş dörd-beş erməni qızının səs-səsə verərək ya-vaşca təğənniləri [nəğmə oxumaqları], yek-ahəng havaları gəlir və sonra bu sədalə-rin çağlayanın (şəlalənin) hiddətlə qabar-mış köpüklərindən fırlayan sədayi-ruh-

nəvazına [ruh oxşayan səsinə] qarışdığını, şeir və bədayedən [bədiilikdən], asari-nə-fisədən [gözəl incəsənət nümunələrindən] zövq duyan qəlblərə axdığını sanki hiss edirdim.

Qulaqlarım da gözlərim, burnum, əl-lərim qədər ləzzətyab olmaq [ləzzət al-maq] istədiyindən, qızların nəşətavər [nə-şə verən] səslərindən uzaq gedəmmə-yirdim. Gedəmmədiyim üçün də yaxın-larındakı bir skameykaya oturdum. Beş dəqiqə keçməmişdi ki, yanımdakı yoldan bir tanışımın əcələ [tələsə-tələsə] yoxuşu çıxdığını gördüm. Səslədim. Döndü, ya-nıma gəldi.

Məndili ilə tərini sildi. Yoldaşını aradı-ğın xəbər verdi. Görmədiyimi deyib ya-nımda oturdum. Bir az kef və hal istif-sarından [sorgu-sualından] sonra ciblərin-dəki bir dəstə türk, rus qəzetələrini çı-xardı. Əhvali-hazirədən [indiki şəraitdən] bəhs etməyə başladı.

Tanışım çox məyus görünürdü.

İstiqbalımızdan [gələcəyimizdən] ümi-dini tamam kəsmişdi. Kəndini saxlayam-mayıb hiddət və kədərlə deyirdi:

– Maşallah sənə! İstanbul əldən çıxır, altı vilayət ermənilərə verilir, İzmir vi-layəti rumlara [yunanlara] bəxş edilir, Kas-pidən Ağ dənizə [Aralıq dənizinə], Urmiyə gölündən Trabzona qədər Böyük Ermə-nistan yapılır. Gürcüstan Lazistanı ilhaq edir. Qarabağ istənilir. Denikin bugün-yarın Bakıya enir. Hər yandan, hər yer-dən ümidimiz kəsilir. Hər kəs çareyi-sə-laməti bolşevizmi qəbulda bilir. Hələ Bakı əcaib partiyaların əcaib sərgisi, yı-ğıncağı, bolşevizma, eyni vaxtda despo-tizma yatağı, hırs [ehtiras] və şöhrət qay-nağı, müxtəlif atəşi-siyasət ocağı, məh-

şər və qiyamət bucağı halını alır. Sən nə əcəb burada rahat oturursan? Mənim bağırim yanır, beynim qaynayır, başım patlayır. Dərdimdən bu ağ çiçəkli ağacları gördükcə kəfənlərə bürünmüş, çağla-yanın səsinə eşitdikcə halımıza ağlayır, quşların nəğmələrini duyduqca fəryad edirlər zənn edirəm. Sən, sən nə ümidlə böylə bidərdü tələş [tələşsiz və dərdsiz] görünürsən, təəccübdür, – dedi və daha bir çox ürək yandıran məlumat əlavə etdi.

Dedi ha, dedi.

Nəhayət gülərək soruşdum:

– Mərsiyəni qurtardınmı?

– Bəli, – dedi.

– O halda lütf edib cavabımı din-ləyiniz, – dedim. – Sənə müjdə verəyim ki, saydığınız işlərin, xəbərlərin çoxu xə-yalətdir. Əsrlərcə cahangirlik etmiş, Av-ropaya hakim olmuş və bu gün altmış-yetmiş milyon həmcinsi, dörd yüz milyon həmdini bulunan bir hökuməti Nubar paşa ilə Çxenkelinin hırs və iştahalarına qurban etməzlər. Deyəlim ki, əski böyük türk hakimiyyətinin daireyi-nüfuzunu kiçiltsinlər, türk hakimiyyətini türklərə münhəsir [məxsus, həsr olunmuş] eylə-sinlər. Nə olar? Türklər daha da qüv-vətlənməzlərmiz? Dünyanın ən gözəl-gö-zəl yerlərinə sahib olmuş, yerləşmiş, kökləşmiş altmış milyonluq böyük bir kütlə, bu günə qədər eyi-fəna yaşadıq-dan, bugünkü demokrat və sosializmin, bugünkü müqəddəratı-milliyə prinsip-lərinin qəbulundan sonra heç yatırıla bi-lərmiz, yatırıla bilərmiz? Əsla!

Qəzetələrin dedi-qodularına qulaq asmaq qəzetəçilik dünyasından bixəbər-likdir.

Qəzetəçiliyi məttəəssüf [təəssüf ki], dargözlü millətpərəstlərlə sosialist mas-kasına bürünmüş mənəfət və şöhrət-cular [şöhrət axtaranlar] kəndilərinə birər alət yapa bilirlər.

Əmin olunuz ki, Konfrans müqərrə-ratı [qərarları] xüsusunda yazılanların çox qismi yalandır, uydurmadır. Uzun çək-məz, həqiqəti duyarsınız.

Bununla bərabər, ikinci Vilhelmdən çox da fərqli olmayan Lloyd Corc və kle-mansolardan zəiflər üçün böyük ümidlər gözləmək çətin. Lakin burası var ki, za-man daha o zaman deyil. Əmələ [fəhlə, işçi] və kasıblar qüvvəti, qeyrilərə, qüv-vətlilərə, müstəbidlərə mane olmaq şü-arı artmaqda, Vilson prinsiplərinə, o qə-vanini-haqq və təbiətə [haqqın və təbiətin qanunlarına] “bir dərəcəyə qədər” olsun riayətə məcbur etdirməkdədir. Buna gö-rə mən ümidvaram ki, millətlərin mü-qəddərat məsələsi hələ tamamilə həll ediləmməzsə də – ki məsaili-müqəddə-ratiyyəni [xalqların öz müqəddəratını təyin etməsi ilə bağlı məsələləri] həll edən yenə əski tərbiyə və ruhlu ağalardır – ona doğru hər hal[da] əsaslı və mətin ad-dımlar atılmaqdadır. Arxayın olunuz ki, zamanımız fəlsəfeyi-ictimaiyyəsi [ictimai fəlsəfəsi, ictimai düşüncəsi] keçmiş xəta-lardan, fəlakətlərdən ciddi ibrət və dərs almaqda və bir də o zülm və haqsızlıqla-ra meydan verməmək əzmindədir. Məğ-lublar, mətbular [təbə olanlar] və məzlum-lar, daha şüari-heysiyyət [heysiyyətlərinin üstünlüyünü] və hüquqi-insaniyyətlərini anlamaqda, “heyvani həyatdan” uzaq-laşmaqdadırlar. Hangi millət və camaat olursa-olsun, “hürr” bir şəxs kimi özgə-lərin “məşru” [qanuni] haqqına zərər ver-

məyərək kəndi müqəddərat, müəssisat və inkişafatında [öz müqəddərat, təşkilatlanma və inkişafatlarında] mütləq azad olmalı və olacaqdır.

Buna görə, kədər və yə's [ümitsizlik] lazım deyil. Zamanın ehtiyacını, əxlaq və əhvali-ruhiyyəsini, təcəddüd [yenilənmə] və inqilabını nəzərə alaraq çalışmalı, həm öylə çalışmalı ki, yalnız kəndi zamanınızı, kəndi həyatınızı düşünərək deyil, istiqbalın [gələcəyin] ehtiyac və ruhunu da dərk edərək çocuqlarınızı ona görə hazırlamalısınız.* Yoxsa, təbii və zəruri olan siyasi və ictimai inqilabdan yə's və kədərə düşərək qət'i-ümid etmək [ümidi kəsmək] “Haq-taala”nı, həyatı, qanuni-təbiəti anlamamaqdır.

Ümitsizlik zə'f və cəhl [zəiflik və cəhalət] nişanəsidir.

Ümidvar

DAĞISTAN ƏHVALI

Bolşeviklərin sui-qəsdı

Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Dağıstan siyasi nümayəndəsi böylə bir teleqraf almışdır:

“Hökumət sədri Kotsev ilə Hərbiyyə naziri Musaelov tərəfindən əvvəlcədən təqdir edilmiş surətdə mayın 13-ündə Teymurxanşura [Buynaksk] baş naçalnikinin binağuzarlığına [sərəncamına] görə, Dağıstan Cümhuriyyətində davam edən tərzi-idarəni yıxıb və Dağıstanı Rusiya Şura Cümhuriyyətinə yapışdırmaqla şura hökuməti bərpa etmək haqqında

* Bu xüsusdakı fikrimi başqa bir məqalədə də ərz edərəm.

olan bir dəstə adam həbs edilmişdir. Məzkur [deyilən] adamlar iclas etdikləri yerdə həbsə alınmışlar. Lazımlı kağızlar tutulmuşdur. Bu kağızlar bu adamların xəyanətkaranə niyyətlərini isbat edir. Teymurxanşura baş naçalnikinin binağuzarlığına görə, tutulan adamlar məhkəməyə verilənə qədər mühafizə altında saxlanmaqdan ötrü Şamilqalaya göndərilmişlər. Mayın 18-ində həbsdə olanları azad etdirmək qəsdı ilə azad qalan başçılar tərəfindən təhrik edilmiş qonşu kənd əhalisi Teymurxanşuraya rəvan olmuşlardır. Bunlar müsəlləh [silahlı] surətdə hücum etmişlərsə də, cümhuriyyət əsgərləri tərəfindən dəf edilmişlər. Hücum edənlər az bir tələfat vermişlər. Əsgərlərdən isə iki nəfəri yaralanmışdır. Asayış bərpa edilmişdir.

Hökumət raisi Xəlilov”

İstiqlal bayramı

May ayının 11-ci gününü Dağıstan istiqlalının səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibəti ilə təntənəli bayram edilmişdir. Təfsilatını “Dağıstan” qəzetəsindən iqtibasla təqdim edirik.

Hökumət dairələri tətil edilmiş, rüəsa və vükəla [başçılar və vəkillər] elanı-şadman [şadlıq elan etmək] üçün hazırlanırdı. Xalq da canü könüldən bu bayrama iştirak edir və saat 12-yə doğru xalq fəvq-fəvq [dəstə-dəstə] Məbusan idarəsinin önünə toplanırdı. Əsgəri qitəat [hərbi hissələr] dəxi gəlmişdi. Əsakir [əsgərlər] səfbəsteyi-ehtiram [ehtiramla səf-səf düzülüb] durmaqla və muzika [nəfəsli orkestr; hərbi orkestr] dəxi bu məsud günün məsərrətini [sevincini] elanla bütün qüvvəsi ilə tərənnüm edərək çalışırdı. Fəqət

öylə bir-iki qitə band [hərbi orkestr] və muzika bu günün məsərrətini istema və elana iktifa etməyirdi [sevincini eşitdirməyə və elan etməyə kafi olmurdu]. Əsgər müstətilül-şəkl [düzbucaqlı formada] əxzi-mövqe edərək [düzülərək] aralarında komandan və zabitanı dolaşırdı. Bir azdan Rəisi-hökumət həzrətləri; Hərbiyyə naziri və Məbusan rəisi müavini həzrətləri ilə əsgərlərin içinə girərək hər qitənin önünə varmaqla salamladı. Əsgərlər bu möhtərəm millət babalarını görərək onlara ərzi-ehtiram etdi. Tamaşaya gələn minlərcə əhali əsakiri [əsgərləri] görməklə kəndilərini məsud və müftəxir [qürurlu] ədd [hesab] edir. Bir qitə əsakir başında Osmanlı əsgəri qalpaqların bulunması xalqa ayrıca bir təsir bağışlayırdı. Nəhayət, əsgərlərin arasına Teymurxanşurada bulunan bütün erkani-hökumət [hökumət adamları], üləma və ümərə [alimlər və başçılar] gəldi. Məbusan və sair əyandan dəxi xeyli zəvat [şəxslər] var idi. Şeyx Uzun Hacı əfəndi əsgərlərə salam verdi və Rəisi-hökumətin təvəqqesinə görə Şeyx əfəndi avarca olmaq üzrə nəsayehi-lazimədə [lazimi nəsihətlərdə] bulunduqdan sonra ərəbcə və avarca və qayət bəliğ [bəlağətli, təsirli] uzun bir dua etdi. Bədəhu [sonra] Şeyx əfəndi ilə bərabər bütün heyəti-hökumət və nüzzar [nazirlər] bir tərəfdə əxzi-mövqe etməklə [yer tutmaqla], qitəati-əsgəriyyə kamali-intizam ilə rəsmi-keçid yaptı. Rəsmi-keçidi Rəisi-hökumət və Hərbiyyə naziri qəbul edirdi.

Rəsmi-keçid tamam olduqdan sonra heyəti-hökumət və əyan Məclisi-Məbusan salon[un]a daxil oldu. O zat [o şəxs] bu günün şərəfinə açılacaq ümumi məc-

lisə iştirak edəcəkdı. Samein [dinləyicilər] dəxi çox idi. Azərbaycan siyasi vəkili həzrətləri xüsusi mövqedə yerləşmişdi. Bütün nüzzar da isbatı-vücut edirdi. [Məclisi]-Məbusan rəisi müavini Cabaqiyevin rəyasəti ilə Məclis açıldı. Rəis sözə başlayır və nitqinə şu sözlərlə xitam verir:

– Bununla bərabər, biz məyus olmayacağız. Qonşularımızla bərabər müştərək düşmənin dəf edilməsi üçün çalışacağız. Ümid edirik ki, ümum islam millətləri istiqlalə nail olub, kamali-səmiyyətlə və konfederasyon surəti ilə təşkili-cümhuriyyət edərlər. Yaşasın ittifaqımız, yaşasın ittihadı-islam. (Məclisdə böyük alqışlar.)

Bədəhu Şeyx Uzun Hacı sözə başlayır:

– Əhali hökumətə itaət edəcəyində şübhə yoxdur. Hökumət üçün əsgər və qeyri hər nə lazım isə xalq əsirgəməyəcəkdir. Fəqət gərək hökumət də əhaliyə olan ədalət və səadət işlərini ifa etsin. Məclisi-Məbusanın da hökumətə müzahirət [kömək] etməsi vacibdir. Həpimiz ittihad və səyi-qeyrətlə çalışmalıyıq.

Sonra Rəisi-hökumət Kotsev Qafqaziya və Dağıstanda istiqlal hərəkətinin müxtəsər tarixcəsini zikr və hökumət təşkili, məmləkət idarəsinin o qədər də asan olmadığını qeydlə, gələcəyə böyük ümid bəslədiyini bəyan edir və nitqinə şu sözlərlə xitam verir:

– Yaşasın Qafqaz ittifaqı! Yaşasın Rusiya ittifaqı! Yaşasın bütün millətlərin istiqlal və ittifaqı! (Məclisdə böyük alqışlar.)

Azərbaycan siyasi vəkili [Əbdürrəhim bəy] Haqverdiyev cənabları alqışlar arasında nitqə başlayır:

– Mən Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti üçün əziz olan bu günü təbrik edirəm və təmənna edirəm ki, bu istiqlal bayram[ı] sonuncu bayram olmayıb, bəlkə madamül-həyat [həyat boyu] davam edəcək bayramlar zəncirinin birinci həlqəsi olar. Şeyx Şamil həzrətləri qoca Rusiyaya qarşı xəncər və çaxmaqlı tüfənglərlə Dağıstanı müdafiə etdi və son vaxtda türklər Dağıstan üçün qanlar tökdü. Şayani-təəccüb və təəssüfdür [təəccüb və təəssüf ediləsi haldır] ki, bu gün Denikinə müqavimət ediləmməyir. Fəqət bunun səbəbi aşkardır. Bir zərbi-məsəl var: “Qızıl yüklü mərkəb[i] [uzunqulağı] hanki divardan olsa keçirdərlər.” Həmin Denikin də qızıl yüklü mərkəbdir. O, sizin aranızda müşəvviqlərə [təşviqatçılara] qızillar göndərir. O səbəblə aranızda ixtilaf düşür. Müşəvviqlər heç bir zaman müharibə etməyiniz deməyir. Onların işi araya təfriqə [ayrıseçkilik] və ədavət salmaq. Milləti müşəvviqlərin, müfəttinlərin [fitnəkarların] dəsisindən [hiylələrindən, intriqalarından] xilas etməyə çalışmalıyıq və ehtiyat etməliyiz ki, məazallah [Allah qorusun], qızilları, müşəvviqlərin qurbanı olmayalım. Həmin qızillar idi ki, sabiq müharibədə Osmanlı hökumətini rus çarına qarşı məğlub etmişdi. Həmin qızillar idi ki, arslan Şeyx Şamilinizi ruslara əsir etmişdi. Yenə təkrar edirəm, bu bayramınız sonuncu olmasın. İstiqlal bayramlarınız dünyalar var olduqca yaşasın və təmənna edirəm ki, Dağıstan və Azərbaycan cümhuriyyətləri umuz-umuza [çiyin-çiyinə] verərək düşmənlərə qələbə çalarlar. Yaşasın Cibaliyyəun ittihadının [Dağlılar birliyinin] ca-

van cümhuriyyəti! *(Böyük və sürəkli alqışlar.)*

Polyak vəkili Kovalevski:

– Mən aranızda yaşayan az polyak camaatı tərəfindən bu bayramınızı səmimi-qəlb ilə təbrik edirəm. Onun üçün səmimi-qəlb ilə təbrik edirəm ki, müsəlmanlar bizim ən sadıq dostlarımızdır. Bütün kainat Lehistanın [Polşanın] təqsim olmasına [bölünməsinə] səs çıxarmadığı vaxt, Osmanlı hökuməti və Krım protesto etmişdi. Biz o müzahirəti [yardımı] unutmayacağız. Şamil həzrətlərinin hənqami-mücadiləsində [mübarizə etdiyi dövrdə] ruslara qarşı Şamil ilə bərabər hər bədən polyak əsgərləri dəxi var idi. Onlar da sizin vətəninizdə ümumi düşməne qarşı hər bədən qan axıtmışdı. Yaşasın bayramınız! Yaşasın istiqlalınız! *(Alqışlar.)*

Rus demokratları tərəfindən Koqolov kürsiyi-xitabətə çıxaraq təbrikatda bulunur və yəhudi camaatı tərəfindən doktor Yankeviç təbrik edir və inqilab mübarizəsində hökumətin müvəffəqün-bilxeyr olduğunu [müsbət nəticələrə müvəffəq olmasını] təmənna edir.

Yusif Hacı gələcək istiqlal bayramında ümum torpağımızın düşmənlərdən təmizlənməsini təmənna və qardaş Azərbaycanla əl-ələ verərək hazırkı bələdan xilas olacağımızı və ümumi islam qayələrimizə nail olacağımızı istida [arzu] edir.

Şayani-təəccüb idi Rus Milli Komitəsinin vəkili heç bir söz söyləmədi.

Natiqlər sözlərini qurtarmaqla gözəl bir xatimə [yekun sözü] ilə rəis əfəndi saat 3-də məclisi qapadı.

Dağıstanda bolşeviklərin sui-qəsdləri

May ayının 13-ündə axşam Teymurxanşurada Xizroyev evində gizli iclas zamanı 18 nəfər bolşeviklər həbs edilmişlərdi. Bunların cümləsində yerli Qoqolev, Buynakski, Xizroyev, Timanov və sairləri də var idi. Bu təşkilatın məqsədi o imiş ki, əvvəlcə Teymurxanşurada və sonra bütün Dağıstanda hökuməti yıxsınlar. Necə ki məlumdur, bir neçə gün bu həbsdən sonra bəzi hadisələr vaxe oldu və məlum oldu ki, bolşeviklər qayət vüsətli proqram dairəsində iş görmək istəyirlərmiş. Məxfi Qırmızı orduya yazılanların siyahısı da tutulmuşdur. Bu həbslərdən sonra okruq kəndlərinin əhalisi məhbusların azad edilmələrini tələb etmişlərdi. Hökumət əhalinin həyəcanından ehtiyat edərək mayın 18-ində məhbusları Petrovska göndərmişdir. Səhər saat 9 radələrində bir müsəlləh [silahlı] dəstənin Teymurxanşura üzərinə yürüş etdiyi anlaşılmışdır. Kəşfiyyatda məlum olmuşdur ki, bunlar ətraf aul əhalisindəndir və məqsədləri də məlum deyil. Dərhal hərbi məmurların əmri üzərinə şəhərin ətrafına pulemyot və top qoyulub, hücum edənlərin üzərinə süvari alay yürüş eyləmişdir. Fəqət qət edilmişdi ki, əhalinin məqsədi məlum olmadığıca, atəş açılmasın. Sonradan bunların məqsədi aşkar olur. Cənubi tərəfdən hökumət qoşunlarına qarşı pulemyot və tüfəng atəşi açılar. Hökumət qoşunları da atəş açıb müntəzəm müharibə başlanar. Düşməndə top yox idi, pulemyotları da az idi. Hökumət qoşunları nahaq qan tökülməməkdən ötrü ancaq müdafiəyə

başlayıb hücum keçməz. Top 10 ədəd güllə buraxmışdır. Axşam saat 5-də asilər öz nümayəndələrini göndərib təvəqqe etmişlər ki, atəş kəsilsin və onlara da dağılmağa fürsət verilsin və bəyan etmişlər ki, bunların məqsədi siyasi olmayıb, şəriət üzərinə Dağıstanın idarə edilməsidir. Fəqət hər kəsə məlum idi ki, bunlar bolşevik ruhunda yürüş edirdilər və məqsədləri də həbs edilmiş bolşevikləri xilas etmək imiş. Nümayəndələr buraxılıb, fəqət tərəfi-müqabil atəşi kəsmədiyindən, hökumət qoşunları da atışmada davam edirdilər.

Saat 7-də atəş qətiyyəən kəsilər. Düşmənlər qaranlıqdan istifadə edərək qaçarlar. Bunlar öz ölənlərini və yaralılarını da özləri ilə bərabər aparmışlardır. Ona görə də düşmən tələfatının miqdarı məlum olmamışdır. Bizdən ölən yox, yalnız iki nəfər yaralanmışdır. Şəhər dərhal idareyi-əsgəriyyə altında elan edilib axşam saat 9-da küçələrdə heç kim görünməyirdi. Müharibə zamanı şəhərdə qanun pozulmamışdı. Həyəcan da yox idi. Küçələrdə bir çox gəzənlər var idi, hətta müharibə zamanı bir çox həvəslilər meydana-müharibəyə tamaşa edirlərdi. Səhər açılandan şəhər ətrafında bir nəfər belə yox idi. Dünən burada toplar guruldadığını xəyalə belə gətirmək olmazdı. Şimdi Teymurxanşurada həyat öz qaydası ilə gedir. Bolşeviklərin işi təqib edilir.

Petrovsk hadisələri

Dağıstan Hökumətində təbəddülat [dəyişiklik] əmələ gəlidiyi üçün Dağıstanda böyük hadisələr gözlənilir. Mayın 21-ində axşam Petrovska birinci kazak

eşelonu varid olmuşdur [çatmışdır]. Ayın 22-sində eşelonların vürudu [daxil olması] davam edirmiş. Kazakların vürudundan bir neçə gün əvvəl Petrovskda siyasi həbslər başlanmış imiş. Könüllü qoşunların zabitanı [zabitləri], Həmkarlar İttifaqı sədri Fribus və Maksimovu və İttifaqın sair üzvlərini həbs etmişlərdir. Könüllülər varid olan eşelonları musiqi dəstəsi ilə qarşılayıb şəhər milli rus bayraqları ilə təyin edilmiş [bəzədilmiş] imiş. Şəhərin 70 verstliyində kazaklar qatara əyləşirlər. Relsləri qaldırılan yerləri onlar piyada gəlirlər. Bunlar əvvəlcə Tixoretskdə olaraq Rostova getməli imişlər. Afşəran alayının yerdə qalanları Petrovskda varid olmuşlardır. Çox hissəsi isə çeçenlərə təslim olmuşlardır. General [M. M.] Xəlilov hökumətindən əhali razı deyildir. Petrovsk ilə Şura arasında əlaqə kəsilir.

ZAQAFQAZIYA KONFRANSINDA

Müxtəlif məsələlərə baxmaq üçün Zaqaqaziya Konfransı nəzdində təşkil edilən komissiyaların dəfələri iclası olmuşdur. Komissiyaların işi müvəffəqiyyətlidir. Bir çox məsələlərdə komissiyalar müəyyən qərara gəlmişlərdir.

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü mayın 22-sinə gündüz saat 12-də Xariciyyə Nəzarətində sərhad, maliyyə, dəmiryol və köçəri məsələlərinə baxan komissiyalarla Zaqaqaziya Konfransının birinci iclası təyin edilmişdir. Bu iclasda komis-

siyaların işləri haqqında məruzələr təqdim edilib, həmçinin komissiyalara lazımi düsturüləməllər [təlimatlar] veriləcəkmış. Qaçqınlar məsələsinə baxan komissiya öz arasından əlahiddə bir komitə vücuda gətirmişdir. Bu komitəyə Zaqaqaziya cümhuriyyətlərinin hər yerindən iki nümayəndə daxil olmuşdur. Bu komissiyaya Daxiliyyə Nəzarəti nəzdində olan Qaçqınlar Komitəsinin sədri Çikvaidze sədr intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Xan Xoyski, Ermənistan tərəfindən İvan-yans müavini-sədr intixab edilmişlərdir. Komitənin divani-rəyasəti bu üç nəfərdən ibarətdir. Komitə iclasları Daxiliyyə Nəzarətində vaqə olacaqdır. Mayın 19-da bu komitənin birinci iclası vaqə olmuşdur. Qaçqınları öz yerlərinə köçürüb hallarını düzəltməkdən ötrü ümumi əsaslar hazırlanmışdır. Heyəti-rəyasətin məruzəsinə baxmaqdan ötrü mayın 20-sinə ümumi iclas təyin edilmiş imiş.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin qaçqınları su və dəmiryolu ilə yollamaq üçün 100.000 manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyon fonddan Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə 100.000 manat buraxılsın.

* Hərbiyyə nazirinin müsəlman alayı əsgəri Tanrıverdi Əliqulu oğluna maaş

təyin etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hərbiyyə nazirinə tapşırılsın Tanrıverdi Əliqulu oğluna birdəfəlik 2.000 manat versin.

* Maliyyə nazirinin yeni güşad edilən [açılan] müvəqqət Ağdam xəzinəxanası xidmətçiləri haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzəni təsviblə [bəyənməklə], təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxal edilsin.

* Hərbiyyə nazirinin Gəncə Hərbiyyə məktəbi və süvari alaylarına məvacib ilə musiqi müəllimi təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. Müəllimin məvacibi ayda 1500 manat olmalıdır.

* Hərbiyyə nazirinin əsgərlik vaxtı təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxal edilsin.

* Hərbiyyə nazirinin hərbi qulluqdan vəzifə və nam ilə azad edilmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

* Hərbiyyə nazirinin Azərbaycan Hərbi məhkəmə məmurları təsdiqi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Müvəqqəti Azərbaycan Hərbi Məhkəməsi sədarətinə qəbul edilmiş general-mayor [V. İ.] Dubrovskini, hərbi prokuror Samburskini, hərbi sudya [hakim], sabiq Gəncə nahiyə məhkəməsi prokuroru müavini Yastrebovu, hərbi müstəntiqlər Gəncə dairəsi sülh sudyası [Heydər bəy] Şahtaxtinskini, fəvqəladə işlər məh-

kəmə müstəntiqi [İsmayıl bəy] Şahmalıyevi və məhkəmə sudyası müavini [Viktor Aleksandroviç] Batalini öz vəzifələrində təsdiq etməlidir.

* Hərbiyyə nazirinin öz dəftərxanasına 7-ci sinif məmuru ixtiyarı ilə tərçüman təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək məxaric Hərbiyyə Nəzarəti tərəfindən verilsin.

* Darülfünun komissiyonu və komissiyonun məxaricatı haqqında Maarif nazirinin məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Darülfünun komissiyonu qanunu təsvib edilir. Fəqət, bir milyon rublə buraxılmasına dair 6-cı maddə çıxarılmalıdır. Əvəzində isə Maarif Nəzarətinə tapşırılsın ki, təsdiq üçün qanun layihəsi tətiblə Məclisi-Məbusana idxal edilsin. O vaxtadək 20 milyon fonddan komissiyon məxaricatı hesabına 50 min rublə buraxılsın.

* Məsai [Əmək] nazirinin “Kontrol”, “Marqarita” nam [adlı] barkaslar və “Beketov” nam vapor xidmətçilərinin istidaları [xahişləri] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Rədd edilsin.

* Daxiliyyə nazirinin Həz [Müsadirə] Komitəsinə vermək üçün 21600 rublə buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fonddan Həz Komitəsinə verilmək istənilən məbləğ buraxılsın. İşbu komissiyon yeni xüsusi Həz Komitəsi təşəkkülünədək öz fəaliyyətində davam edəcəkdir. Xüsusi Həz Komitəsi təşkilinə dair məruzə təqdimi Daxiliyyə nazirinə tapşırılsın.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Bələdiyyə İdarəsi nəzdindəki müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə edici təşkilat müşavirəsinə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] nümayəndəliyinə [K.] Günter təyin edilmişdir.

- Hal-hazırda Gəncə vilayətində Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti himayəsində 12.090 adam vardır. Bu vaxtadək orada 60 nəfərlik bir xəstəxana, 80 uşaq üçün bir darüleytam [yetimxana] mövcud olub, şəhər xəstəxanası cənbində [nəzdində] də müsri xəstəliklər üçün 20 yataq qonulmuşdur. Hal-hazırda qaçqınlara işbu surətlə müavinət göstərilmişdir: Xəstəxanada 1000 nəfər qaçqın var idi; onların 700-ü islam, 300-ü erməni. Ambulatoriya xəstələri 3710 nəfər; onlardan 2704 nəfəri islam, mabaqisi [qalanı] erməni. Hal-hazırda İrəvandan gəlmiş qaçqınları yerləşdirmək və saxlamaq məsələsi ciddi əhəmiyyət kəsb etməkdədir.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, sabiq Şura müəssisələri xidmətçiləri ilə hesablaşmaq üçün xüsusi Təsviyə [Ləğvetmə] Komissiyonu təşkil edilmişdi, İngiltərə komandanlığı kontrolu təhtində [nəzarəti altında] fəaliyyətdə bulunurdu. Xalq təsərrüfatı da Şura müəssisəsi olduğu üçün həman Təsviyə Komissiyonu ilə hesablaşmalı idi. Binaəni-leyh [ona görə], həman xidmətçilərə Azərbaycan dövləti heç bir pul verməyə məcbur deyildir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti, Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nəzarəti ilə

etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, Yevlax mövqifindən [stansiyasından] Nəzarətin Bakıdakı mərkəzi anbarı üçün iki vaqon buğda buraxılsın.

- Martın 27-sində müsəlman darüleytamındakı [yetimxanasındakı] “Ətfal günü” [uşaqlar günü] 15 zəvat [şəxs] ianə vermişdir: İbrahimov, Muxtarov 200 rublə, Şeyxzamanov, Ağayarzadə, Tağıyev, Hacıbababəyov, Axundov 100 rublə, Ağazadə 75 rublə, Mirzəyev, Abdulla, Qədimbəyovlar, Əliyev, Sultanov, Tamayev 55 rublə, Qurbanov 30 rublə, Bilqeyis xanım, Ağayarzadə, Vəkilov, Topçubaşov, Topçubaşova (S. x.) 25 rublə, Abdullayev, Bağırov 25 rublə, Cavanşirov 18 rublə, Ədil Seyfur xanım Məşhədi Novruz qızı 30 rublə, Hacıyev 5 rublə. Cümlətanı 1553 rublə. Nəzarət bütün ianə edən zəvata izharı-təşəkkür edir.

- Bakıdakı İngiltərə komandanlığı bir neçə vaxt bundan əvvəl Azərbaycan hökumətindən fəhlələrə avqust avansı və tarifə məvacibi vermək üçün 3 milyon 800 min rublə pul istəmişdi. Maliyyə Nəzarəti İngiltərə ərkani-hərbinə [hərbi qərargahına] mayısın 23-ündə 3 milyon rublənin verilməsini məlum etmişdir.

- İngiltərə komandanlığı Məsai Nəzarətinə müraciətən 800 min rublənin verilməməsinin mümaniətlər [manəələr] çı-xaracağını qeydlə, verilməsini rica etmişdir.

- Dövləti mərmı zavodu xidmətçiləri və fəhlələri Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişlər ki, işbu sənənin 18 dekabr qanununa müvafiq, dövləti xidmətlərdə olanlara maaş verilməlidir. Mərmı zavodu da dövləti müəssisə olduğu üçün həman maaşı almalıdır. Halbuki, bu vaxtadək maaş alınmamışdır. Komitə rica

etmişdir ki, fəhlələrin maddi cəhətdən üsrətlərini [çətinliklərini] nəzərə alaraq, Məsai Nəzarəti həman maaşın təcili surətdə verilməsi barəsində lazımi binagüzarlıqda [sərəncamda] bulunsun.

- Bibiheybət Neft Cəmiyyəti mədənləri xidmətçiləri Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişlər ki, tətil zamanı işləməməklərindən dolayı dörd nəfər fəhləni xidmətdən kənar edərək, əlavəni 1917-ci sənə məvacibləri üzrə vermişlərdir. Halbuki üç [xidmətçinin] və yaxud xidmətdən çıxarılan başqalarının məvacibləri axırıncı məvaciblər üzrə verilmişdir. Fəhlələr rica etmişlər ki, bu barədə lazımi binagüzarlıqda bulun[ul]sun.

QARANLIQ SƏSLƏR

Gecə zülmətli... Lampalar sönmüş,
Bir sükuti-əmiq içində cahan.
Yox səda, sanki sərtəsər aləm
Qara örtüklü bir məzaristan.

Hərəkət yox havada, ulduzlar
Qırpıyorlar şəfəqli gözlərini.
Duyamaz kimsə onların səsini,
Anlamaz şairanə sözlərini.

Pianonun öpmədə sədəflərini
Fil dişindən yonulma barmaqlar.
Gecə keçmiş, nə istəyir pianon,
Nə üçün öylə müztərib ağlar?

Nə üçündür ey aşına dilbər,
Nə üçündür o dilnişin səslər?

Ah, əmin ol zəhərli nəğmələrin
Uyuyan qəlbi dağıdar etməz.
Gecənin yırtaraq qaranlığını
Yüksəlib göylərə fərar etməz...

Ox, qaldır şu süslü pərdələri
Pəncərəndən səmanı seyr et, bax.
Nə qədər xoş səmada ulduzlar,
Nə qədər yer üzündən onlar uzaq.

Orda, derlər ki, bir səadət var,
Daha fəvqündə ərs, cənnət var...

Ah, tərək et bu qəmli nəğmələri,
Bir səda yoxmu ruhu şad edəcək?
Pək əbəs mənəcə etdiyən bu tələş,
Səsini kəhkəşan eşitməyəcək.

Çaldığın nəğmə ruhu ağladıyor,
Öylə bir nəğmə çal ki, güldürsün.
Ruhu təzib edən bu şübhələri
Əbədiyyən könlüdə öldürsün.

Ayn. Y.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Erməni qaradovoylarının siyahısı

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişdir ki, Bakı və Balaxana-Sabunçu qalabəyilərindən [komendantlarından] həman polis idarələrinin erməni qaradovoylarının miqdarı istənilməsinə baxmayaraq, bu vaxta qədər siyahı təqdim edilməmişdir. Böylə siyahı erməni qaradovoyları çox olan şəhərdə 5-ci uçaştokdan təqdim edilməlidir. Bu siyahılar şimdiki Daxiliyyə Nəzarətinə lazımi olduğu üçün tezliklə təqdim edilməsi qubernatordan rica olunur.

Erməni süvari polis nəfəratı

Bakıdakı Erməni Milli Şurası, Məclisi-Məbusanın Daşnaksutyun fraksiyonu Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişlər ki, Bakı polis uçaştoklarında süvari

erməni nəfəratı [nəfərləri] qaradovoylar dəstəsi təşkil edilməsinə icazə verilsin.

Rus afiserlərinin siyahısı

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, tezliklə Bakıda sükunət edən [yaşayan], Azərbaycan qulluğunda olmayan rus afiserlərinin [zabitlərinin] siyahısı ona təqdim edilsin.

Müəllimlər ittifaqında

Ötən yekşənbə [bazar] günü 18 mayıs Bakı şəhərinin Doqquzuncu Türk məktəbində ümum müsəlman müəllim və müəllimələrinin ictimasi vaqə oldu [iclası baş tutdu] və bu iclasda Ağababa İsrəfilbəyzadə cənablarının sədarəti ilə Bakı və Ətrafı Müsəlman Müəllimləri İttifaqına yeni bir idarə təşkil oldu və idarəyə 9 nəfər üzv və 5 nəfər namizəd və 3 nəfər müfəttiş və 2 namizəd intixab etdilər [seçildilər].

İdarə üzvləri bunlardır:

- 1) Ağababa İsrəfilbəyzadə - sədr;
 - 2) Ağaəli Qasımzadə - müavini-sədr;
 - 3) Baba bəy Səfərlibəyzadə - xəzinədar;
 - 4) Məhəmməd Əmin Əfəndizadə - katib;
 - 5) Abdulla Şaiq Talıbzadə;
 - 6) Mirzə Hüseyn Axund Nəsir oğlu Axundzadə;
 - 7) Əliməhəmməd Mustafazadə;
 - 8) Hüseyn Cavid əfəndi;
 - 9) Məhəmmədqulu Hüseynzadə.
- İdarə namizədləri:
- Rəşid bəy Əfəndizadə, Camo bəy Cəbrayılbəyzadə, Xudaverdi Kələntərzadə, Abbasqulu Vəlixanzadə, Abdulla bəy Abaşidze.

Təftiş komissiyası əzaları:

Rəhilə xanım Hacıbababəyzadə, Vəsilə xanım Musabəyzadə, Nigar xanım Vəlibəyzadə.

Bunlara namizədlər:

Rza Zaki əfəndi və Mirzə Rövşən bəy. 22 Mayıs 1919 sənədə

Bakı Türk [Müəllimləri] İttifaqı tərəfindən Gəncə vilayəti Türk Müəllimləri İttifaqına bu məzmununda bir teleqraf çəkilməmişdir:

Bakı vilayəti Türk Müəllim və Müəllimləri İttifaqı müqəddəs vəzifəsini layiqi ilə anlayaraq ifaya çalışmış möhtərəm ciddi milli müəllimimiz Mirzə Abbas Abbaszadə cənablarının 25 sənəlik xidmətini təqdir edərək, göstərdiyi fədakarlıqlardan dolayı saf bir türk qəlbi ilə alqışlar və təbrik edər. Bəzi səbəblərə görə yubileylərində isbatı-vücut [iştirak] etmədiyimizdən dolayı bəyani-etizar və təəssüf edəriz [üzr və təəssüfümüzü ifadə edirik], əfəndilərim!

İttifaq

Bələdiyyə idarəsində

Elektrik Cəmiyyəti, Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, soqaqlarda lampalar axşam saat 6-da yandırılaraq səhər saat 6-da söndürülür. Halbuki, saat 8 radələrində hava qaranlıqlaşaraq səhər saat 4 radələrində işıqlanır. Böyləliklə, elektrik qüvvəsi bica işləndiyi kimi, lampalar da xarab olur. Cəmiyyət rica etmişdir ki, bu bərdə lazımi iqdamatda bulunulsun [addımlar atılsın]. Zira lampalar xarab olarsa, tapmaq ziyadəsincə müşkülüdür.

Maştağa kəndində

Həmin mayıs ayının 21, 22, və 23-cü günləri kəndimizdə dükan və bazar qa-

panıb, Ağaseyid Kazım Yəzdi mərhəmətinin vəfatı münasibətilə əhali məscidə cəm olub mərasimi-təziyədarı icra olundu və həmin günlərdə təziyəyə təşrif gətirən əhaliyə birər stəkan şirin çay və axırıncı gün min nəfərə qədər fəqərəyə xörək ehsan edilib, zikr olunan ehsanlar kəndimizin ziyalı əyanı Ağa Miribrahim Hacı Mirabutalıb oğlu Hadizadə tərəfindən xərc olunmuşdur.

Mətləb Hüseynzadə

Həmin may ayının 16-sında 3-cü polis qaradovoyu Yusif Hacıbaba oğlu və Maştağa polis qaradovoyları Abdulla Aslan oğlu, Mirzə Həsən Cəbrayıl oğlu, Bəhmən Hüseyn oğlu və Rza Vəli oğlu, kənd əhalisindən Qardaş Yoldaş oğlu, Salman Hüseynqulu oğlu və Atamoğlan Məhəmməd oğlu Bilgəh qəryəsi [kəndi] sahilinə gedib oradan tufənglə yüklənmiş bir lodkanı [qayığı] tuturlar. Silahlarını alıb, bəhdəhu [sonra] 5 min manat para alandan sonra silahların bir hissəsini verirlər. “Müsavət” şöbəsi heyəti-idarə əzalarından [idarə heyəti üzvlərindən] Məhəmməd Məhəmməd Şeyxməhəmməd oğlu bu işdən polis şöbəsi müdiri Məcid Qasimovu xəbərdar eyləyir. Qasimov cənablarının ciddi fəaliyyətini tələb edir. Müdir cənabları rüsvətخورlardan aldıkları paralarını aşkar edib nə yarıdıqlarını sözlə açırlar. Böylə rüsvətخورların hökumətimizə müzirr [zərərli] olduğunu nəzərə alıb, Qasımzadə cənabları bunlara şiddətli cəza verdikdən sonra, təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] verməkçün onları həb-sə vermişdir. Ümidvarız böylə xainlərin bir daha camaat arasına çıxmamalarından ötrü hökumət ciddi tədabirdə bulunar.

S. B. Axundzadə

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

Təxminən bir ay bundan əvvəl “Müsavət” firqəsinin Gəncə şöbəsinin təşəbbüsü ilə Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqı da yenidən çalışmağa başladı. 18 nisanda [apreldə] əski heyəti-idarə tərəfindən iclası-ümumi dəvət olunmuşdu. İranlılar məscidinin salonu türk işçiləri ilə dolu olduğu halda sədr dəmirçi Məshədi Yusif Fərxizanov məclisi açaraq təxminən zirdəki [aşağıdakı] sözləri dedi:

– Qardaşlar! Özünüzə məlumdur ki, biz türklər 1905-ci sənəyə qədər bütün mətələri qonşumuz ermənilərdən alırdıq. Gəncə əhalisinə nə lazım olurdusa, xaricilər hazır edib bizə satırlardı. İştə 1905-ci sənədən etibarən Türk Sənətkarları İttifaqı təşkil etdik. O gündən etibarən mən bu ittifaqa sədr və [Heydər] Heydərzadə cənabları isə katib intixab olunubdur [seçilibdir]. İttifaqın səy və qeyrəti sayəsində şükürlər olsun sənətcə irəliləmişik. Bunu heç kəs inkar edə bilməz. Zira şimdiki hər növ sənətdən anlayar və bacarar mükəmməl ustalarımız mövcuddur. Ancaq makina idarə edəcək texnika işindən anlar ustalarımız yoxdur. Yarın xaricilər gedərlərsə, makina və zavodlarımız işləməyəcəkdir. Hökumətimizdə işlər yatarsa, yaxşı olmaz. Binabərin [buna görə], biz gərək bu yolda çalışaraq, makina və motordan anlar türk texnikləri meydana qoymaqla cümhur hökumətimizə yardım eyləyək. Qardaşlar! Xatirinizdədirmi əski zamanda şəhərimizə zavodlardan nal-filan gəlməyirdi. O vaxtlar əhalimiz bizim çəkicimizin altından çıxma qaba nalları-filanları işlədirdilər. Fəqət indi tərəqqi sayəsində az

zəhmətlə ustalarımız gözəl-gözəl ucuz şeylər meydana qoyurlar. Buna binaən [buna əsasən], biz balalarımızın alim, sənətkar olması üçün çalışmalıyıq. Bizim övladlarımız müasir ixtiraçı türk sənətkarı olmalıdırlar. Yadımızdan çıxarmamalıyıq ki, Dağıstanlı işçi qardaşlarımız əsgərlərimizə şal toxuyub verməklə bizə böyük xidmət etmişlərdir. Bizdə də əlbisəlik şal toxuyanlar olmalıdırlar.

Söz çoxdur, söyləməklə tamam etmək olmaz. Keçəlim ruznamə [gündəlik] müzakirəsinə. Qonulan məsələlər bundan ibarətdir:

- 1) İdarənin fəaliyyəti barəsində məruzə;
- 2) Yeni heyəti-idarə seçkisi;
- 3) “Qənaət” dükanlarının dəftərləri barəsində;
- 4) Sülh, maarif və maliyyə komissiyonları intixabı.

Bədəhu [sonra] katib Heydərzadə müfəssəl məlumat verdikdən sonra, idarənin bir sənədən ziyadə işləməsinə səbəb Osmanlı komandanlığının yığıncaqları mən [qadağan] etməsi və anarşi bais olmuşdur, deyir. Bir qədər danışdıqdan sonra qərar qoyulur ki, əski idarə yerində qalsın. Əski idarə bundan ibarətdir:

Sədr: Məşhədi Yusif Fərzixanov (dəmirçi); müavinlər: Məşhədi Məhərrəm Tağızadə (mıxçı); İsa Axundzadə (çək-məçi); katib: Heydər Heydərzadə (çək-məçi); xəzinədar: Məşhədi Məhəmməd Hacı Məhərrəm oğlu (dabbağ).

Müfəttişlər: Məşhədi Məhəmmədəli Sadıq oğlu (aşçı); Hüseyin Novruzadə (papaqçı).

Bədəhu “Qənaət” dükanı barəsində danışılır.

Baratzadə - Özünü məlumdur, Gən-

cədə bir “Qənaət” dükanı var idi. Həman dükana biz işçilər də çox paralar vermişik. Şimdi “Qənaət” dükanı qapanmış, paralarımızı geriye ala bilməyirik. Mən təklif edirəm, kim ki “Qənaət” dükanına üzvdür, gələn cümə gününə kimi dəftərlərini İttifaqın heyəti-idarəsinə təslim etsin. İdarə də bizim paralarımızı tələb eylesin və alsın.

Sədr - Bu barədə danışan varmı? (*Sükut*) Öylə isə, səsə qoyuram. Hər kəs Baratzadənin təklifinə razı isə əllərini qaldırsın. (*Əllər qalxır, birsəslə təklif qəbul olunur.*) Keçəlim 4-cü məsələyə. Sülh, maarif və maliyyə komissiyonları intixabı.

Məşhədi Məhəmmədəli - Aramızda zühur edəcək ufaq ixtilafları bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün Sülhverici komissiyonu, İttifaqı maddətən təmin üçün Maarif komissiyonu, oxu-yazı öyrətmək üçün Maarif komissiyonu lazımdır. Bina-bərin [buna əsasən], mən təklif edirəm üç kişidən ibarət üç komissiyon intixab olsun. (*Səslər: Lazımdır, lazımdır.*)

Sədr - Namizədlər göstərin, seçəlim.

Namizədlər göstərilir. Nəticədə birsəslə Ağaməhəmməd Əlizadə, Məşhədi Əliqulu Alı oğlu, Hacı Ağabala Baba oğlu Sülh komissiyonuna, Məşhədi Məhəmməd Kərim oğlu, Əli Məhəmmədzadə, Rüstəm Rüstəmədzadə Maarif komissiyonuna, Məşhədi Məhəmməd Əliməhəmmədzadə, Məşhədi Hüseyinqulu Baratzadə və Məşhədi Məhəmmədəli Dün-yamalı oğlu isə Maliyyə komissiyonuna intixab olunurlar.

Sədr - Həzərat! Sizə bir məlumat verəcəyəm. İttifaq tərəfindən əsgərlərimiz Bakıya girərkən şəraflərinə tərtib olunmuş şənlik münasibəti ilə Hərbiyyə

nəzirinə bir teleqram vurmuşduq. Həman teleqrama cavab olaraq nazir həzrətləri ordu tərəfindən razılıq məktubu göndərmişdir.

Nazir həzrətlərinin məktubu iclasda isbatı-vücut [iştirak] edən İttifaqı-Müəllimin [Müəllimlər İttifaqı] sədri müsavətçi İdris Axundzadə tərəfindən oxunur. Türk sənətkarları məktubu dinlədikdən sonra Milli Ordu və Baş komandana hörmət üçün ayağa qalxaraq qaipbanə [onların qeybində] alqışlayırlar.

Sədr - Daha sözü olan varmı?

Bir işçi - Qardaşlar! Bu qaradovoylar bizi cana gətirdi. Gələr çay içər, pul verməz. Haqsız yerə döyər, söyər, əlacı bulunmaz. Bu işlərin çarəsini aramalıyıq.

Baratzadə - Bu işləri yoluna qoymaq üçün qüvvə lazımdır. O qüvvə də bizdə yoxdur. Gərək siyasi firqələrin birinə qoşulaq, çalışaq, ta ki, işlərimiz doğru olsun. Mən münasib görürəm hamımız camaat qeydkeşi “Müsavət” firqəsinə arxalanaq, o bizə kömək eylesin.

Bir sənətkar - Hər halda gərək biz bir firqə ilə çalışaq, hansı firqə işçi və zəhmətkeşin halına çox qalarsa, biz o firqənin bayrağına sığınaq.

İdris Axundzadə - Qardaşlar! Cümhur hökumətdə cəmiyyət və firqələr gərək hökumətə yardım eylesin. Hər türk gərək özünü hökumət adamı hesab edərək müzahirətdə [köməklidə] bulunsun. Yerli hakimlər arasında xain və zalım ola bilər. Gərək zalım və xainlərin hərəkətini təqib edən, cümhuriyyət əsasını qəbul etməyən məmurları, hakimləri qulluqdan kənar etdirib saf niyyətlə hər işə qarışa bilərik. Məlumunuzdur ki, “Müsavət” firqəsi birinci dəfə Azərbaycan sözünü

meydana atdı, məramnaməsinin başında yazdı. Daxili və xarici düşmənlərlə çox mübarizədən sonra Azərbaycana və Azərbaycan sözünə hamını isinişdirdi. Düşmənlər türk xalqının tələbi qarşısında baş əydilər. Əmri-vaqe [fakt] qarşısında qalaraq Azərbaycan istiqlalını qəbul etmişlər və etməkdədirlər. Şükürlər olsun, indi doğma yurdumuzda geniş-geniş nəfəs ala bilirik. “Müsavət” firqəsi şimdi daxili islahatla məşğuldur; cümhuriyyət əsasları[nın] məmləkətimizdə qövldən feilə [keçməsi] [sözdən işə keçməsi], dörd gözlə bəklədiyimiz Məclisi-Müəssisanın tez dəvət olunması uğrunda çalışacaqdır. Xəyanətləri və xain, zalım məmurları güdür, məhkəməyə veririr. Zəhmətkeş fəhlə və rəncbərin hüququnu firqəmiz müdafiə etmişdir və edəcəkdir. Vilayətin hər nöqtəsində şöbəmiz olduğundan, polislərin-filanın kötü hərəkətlərini təhqiq üçün doğru adamlar göndərilir. Xainlər xidmətlərindən tərd olunaraq [qovularaq], məhkəməyə-ədliyyəyə [ədalət məhkəməsinə] verilir. Bir də burada bir nətiq dedi ki, biz işçi adamıq, firqəyə yazıla bilmərik. Əfəndilər! Mən müəlliməm. Özünü məlumdur ki, müəllimlər də fəhlədirlər. Müəllimlərin də sizin kimi ittifaqları vardır. Bununla belə, mən müsavətçiyəm. Siyasi əqidə hamıya lazımdır. Sizdə də siyasi əqidə olmalıdır. Binabərin [ona görə], firqəyə yazılmalısınız. (*Ümumi sürəkli alqış.*)

Sədr - Biz İdris əfəndidən çox razılıq edək ki, bizim məclisimizə gəlibdir. Hər halda müəllimlərin bizlə çalışmasını, bizə yol göstərmələrini çox arzu edirik. Mən təklif edirəm, Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqını və onun məclisimizdə hazır bu-

lunan sədri İdris əfəndini alqışlayalım. *(Sürəkli alqışlar.)*

İdris əfəndi - Mən sizin salamınızı növbəti iclasımızda müəllimlərə yetirərəm və ittifaq namından [adından] indidən razılıq edirəm. *(Alqış.)*

Sonra sənətkarlar, İttifaqlarının nəfinə [xeyrinə] olaraq kəndi arzuları ilə bir min üç rublə ianə verərək saat bir radələrində dağıldılar.

Öz sənətkarlarımızın şayani-təqdir [təqdirəlayiq] hümmətləri hər kəsi məmnun edəcək dərəcədədir. Cənabi-Allah daha da atəşin çalışmaları üçün tövfiq [kömək] verər, inşaallah.

Gəncəli

ERMƏNİ QƏZETƏLƏRİNDƏN

Şuşa-Gorus poçt yolunda Zabux kəndinin ətrafında naməlum bədəfkarlar [canilər] 7 erməni öldürmüşlər. Bədəfkarları dərdəst edib [tutub] cəzaya çatdırmaq üçün ciddi tədbirlər ittixazını [tədbirlər görülməsini] İngilis Komandanlığı general-qubernator [Xosrov bəy] Sultanovdan tələb etdiyindən naşi [etdiyinə görə], həman yerlərə qoşun dəstəsi göndərməyə söz vermişdir.

Gümrüdə

Gümrüdə yazırlar ki, general Andranik 200 kişidən ibarət bir qoşun dəstəsi ilə oraya varid olmuşdur [getmişdir]. Amerika komitəsi küçələri təmizləmək və qeyri bu kimi işləri müvəqqətdən müşarünileyhə [adı çəkilən şəxsə] həvalə etmişdir. Bələdiyyə rəisi neçə dəfə Qars general-qubernatoruna teleqrafən mürə-

ciət edib, Sarıqamış-Qaraurqan təriqindən [yolundan] həman qoşun nəfəratına [əsgərlərinə] yer verməyi təmənnə etmişdir. Orada tez-tez axtarışlar olub, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyəyə çatmış cavanları tutub qışlalara [kazarmalara] göndərirlər.

Qarsda olan Aleksandropol müsəlmanlarına general-qubernator hökm edib ki, qayıdıb öz yerlərinə getsinlər. Qars şəhərində evlərin yüzdə 95-i dağılmışdır. Bunların qismi-əzəmi [əksər hissəsi] yandırılıb, ya da sökülüb bilmərrə tərk ediləlibdir.

Qarabağdan “Aryo”nun müxbiri yazır: Ağdamdan şəhərə gələnələr deyirlər ki, məhəlli [yerli] polisəsinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Ağdam bazarında ermənilərə azuqə satmaq qadağandır. Şuşa şəhərində həm müsəlmanlar ermənilərə iaşə satmayırlar.

Şəhərin erməni hissəsində olan poçta-teleqrafxananı Sultanov müsəlmanlar tərəfinə köçürmək fikrindədir. Həman idarənin məmurlarına təzyiqaat icra edilir.

Həman Sultanovun binagüzarlığı ilə xəzinəxana qarovulu Azərbaycan əsgərlərinə həvalə edilmişdir. Bundan naşi [bundan ötrü] ermənilərin narazılığını nəzərə alıb ingilis nümayəndəsi general-qubernatora müraciət edərək qarovulun dəyişilməsini tövsiyə etmişdir. Xəzinədə olan külli məbləği başqalara etibar etməyəcəyini Sultanov müşarünileyhə [adı çəkilən şəxsə] xəbər vermişdir. Məsələ in-

diyədək açıq qalmışdır. Güman var ki, xəzinəxana qarovulu subaylardan [zabitlərdən] və Azərbaycan əsgərlərindən mürəkkəb olsun.

Varazabun kəndi sakini Əsriyan nam Pircamal kəndində olan 100 desyatın ziraət [əkin] yerini Amerikanın Şuşa komitəsinə ianə etmişdir ki, məhsulu Pircamal və ümum erməni zərərdidələrinə [zərəçəkənlərinə] sərf edilsin. Komitə nümayəndəsi doktor Harman ianəni xoşhallıq ilə qəbul etmişdir.

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Tele-

fon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam

saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarət tərəfindən Hidayət Səlimova 20 fevralda verilmiş 996 nömrəli kontrolluq şəhadətnaməsi ondan alınıb və bu gündən onun kontrolluq vəzifəsini ifa etməyə ixtiyarı yoxdur.

Ticarət, Sənəət, Ərzaq naziri müavini (imza)

T-129

Elan

Ticarət və Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, bu günə qədər xarici

məmləkətə köhnə dəmir aparmaqdan ötrü verilmiş icazələr bir ay etibarlıdırlar. Həmin elan edilməmişdən əvvəl icazə almış olanların icazələri isə bir həftə etibarlıdırlar.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri müavini (imza)

T-128

“Azərbaycan” qəzetəsi idarəsindən

Kağız bahalanması və mətbəə əmələlərinin mizdları artması münasibətilə qəzetə nəşriyyatının xərci artdığından, “Azərbaycan” qəzetəsi və sair qəzetələr müvəqqəti olaraq işbu mayın 25-dən qəzetənin qiymətini artırmağa məcbur olmuşdur.

Elan haqqı: 1-ci səhifədə sətri 5 rublə, axırını səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

Elan

Bununla ümumə elan edilir ki, Azərbaycan Hökumətinin 20 aprel 1919-cu ildəki qərarına görə Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən xarici məmləkətlərə neft aparmağa mal mübadilə etmək şəraitilə icazə verilir. Aparılan neft və neft emalatı qiymətinin 50 faizi Nəzarətə rəhin (zaloq) təriqlə verilməlidir. Bu məbləğə Nəzarətin adına olaraq qeyri məmləkətlərdən birinci zəruri şeylər gətirilməlidir və gətirilən mallara Nəzarət bazar qiyməti ilə bütün mallara qiymət təyin edəcək və bu qiymətdən 25 faiz skonto [endirim] edəcəkdir.

Bu şəraiti əmələ gətirmək üçün 2 aylıq vaxt təyin olunur.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri müavini Əliyev

T-55

Maliyyə Nəzarəti elan edir ki:

Bu son zamanlarda anlaşıldığına görə, güclü bir surətdə sərhəd xaricinə bir çox gizli mallar, xüsusilə özümüzün birinci dərəcədə ehtiyacı olan yük, ərzaq aparılır. Buna binaən

[buna görə], Nəzarət kəndisinə tərəttüb edən [üzərinə düşən] vəzifənin ifası üçün pişəzvəqt [qabaqcadan] əhalini xəbərdar edir ki, Cümhuriyyət xaricinə aparılan gizli mallar tutulduğu kimi tamamilə hökumət hesabına həz [müsadirə] ediləcəkdir. Göndərən və aparən əşxas [şəxslər] isə qanunun (1910-da müntəşir Məcəlləyi-Qanunun 6-cı hissəsi) 1054[-cü] maddələri ilə təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacaqdır.

T-125

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Naxçıvan və Qarabağ**

səh. 330. “general Devi”: qəzetdə “general Revi” kimi getmişdir.

Ermənistanın vüsəti

səh. 331. “Haykakan”: qəzetdə “Haykan” getmişdir.

səh. 332. “xülusi-qəlblə”: qəzetdə “xilasi-qəlblə” getmişdir.

“coğrafi (?) və siyasi şəraitin... nə kimi üsuldən (?) ibarət”: sual işarələri qəzetdə getmişdir.

“Şərqdə (?) propaqanda yapsınlar”: sual işarəsi qəzetdə getmişdir.

səh. 333. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 333. “Aleksandrovsk-Fort”: İndiki Qazaxistanın Mangistau (Mançışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır.

“barj”: adətən yedəkdə çəkilən böyük yük gəmisi.

Ümidsizlik zəf nişanəsidir

səh. 335. “Şeyx Sənan mələklərinin”: gürcü qızları nəzərdə tutulur.

səh. 336. “altı vilayət”: Burada söhbət Osmanlı dövlətinin Ərzurum, Van, Mamürətüləziz, Diyarbəkir, Sivas və Bitlis vilayətlərindən gedir. Bu vilayətlər, Rusiya və Qərb dövlətləri tərəfindən, bölgədə erməni dövləti qurulması layihəsinin tətbiq sahəsinə çevrilmişdi. Bu vilayətlərə “Ermənistan” yaxud “Erməni vilayətləri” deyilməyə San-Stefano və Berlin sülh müqavilələrindən sonra başlanmışdır. 1877-1878 Türkiyə-Rusiya müharibəsi nəticəsində 3 mart 1878-ci ildə imzalanmış San-Stefano sülh müqaviləsinin XVI

maddəsində bu bölgədən “Ermənistan” deyə söz edilmiş və Türkiyənin burada dərhal reformlara başlaması, həmçinin erməni əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etməsi tələb edilmişdir. 13 iyul 1878-ci ildə imzalanan və San-Stefano müqaviləsinin Türkiyə üçün ağır şərtlərini müəyyən ölçüdə yüngülləşdirən Berlin müqaviləsində də bu bölgədən “ermənilərin yaşadıkları vilayətlər” deyə söz edilmiş və eyni tələblər təkrarlanmışdır.

səh. 337. “Konfrans müqərrəratı”: Birinci Dünya müharibəsindən sonra çağırılan Paris Sülh Konfransı nəzərdə tutulur.

“...zəiflər üçün böyük ümidlər...”: qəzetdə “zəiflər” yerinə “zə’flər” getmişdir.

“...müstəbidlərə mane olmaq...”: qəzetdə “müstəbidlərə mane olmamaq” getmişdir.

“Vilson prinsipləri”: Birinci Dünya müharibəsini yekunlaşdıran sülh müqaviləsi layihəsi. 14 maddədən ibarət olan bu layihə ABŞ prezidenti Vudro Vilson tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır.

Dağıstan əhvalı

səh. 339. “O zəvat bu günün şərəfinə...”: qəzetdə “o zəvat” yerinə “o zat” getmişdir.

səh. 340. “O, sizin aranızda müşəvviqlərə qızıllar göndərir.”: qəzetdə belə getmişdir: “O, sizin aranızda qızıllara müşəvviqlər göndərir.”

“Milləti müşəvviqlərin, müfəttinlərin [fitnəkarların] dəsaisindən [hiylələrindən, intriqalarından] xilas etməyə çalışmalıyız”: qəzetdə belə getmişdir: “Millətin müşəvviqlərin, müfəttinlərin dəsaisindən xilas olmağa çalışmalıyız”

səh. 342. “Afşəran alayının yerdə qalanları”: burada, dislokasiya yeri Vladıqafqaz olan və bir çox müharibədə, o cümlədən Birinci Dünya müharibəsində iştirak etdikdən sonra, 1918-ci ildə bolşeviklər tərəfindən ləğv edilən 81-ci piyada Apşeron polkundan qalan əsgərlər nəzərdə tutulur.

Vükəla Şurasında

səh. 343. “barkas”: əsasən liman daxilində istifadə olunan kiçik ölçülü gəmi.

Nəzarətlərdə

səh. 344. “Bələdiyyə İdarəsi nəzdindəki”: qəzetdə “Bələdiyyə İdarəsi haqqındakı” getmişdir.

“Qaranlıq səslər” şeiri (səh. 345)

üçün lüğət:

sükuti-əmiq: dərin sükut
sərtəsər: başdan-başa
müztərib: iztirablı, narahat
dilnişin: ürəyəyatan
dağidar: dağlı, yaralı
təzib etmək: əzab vermək, incitmək

Bakı xəbərləri

səh. 346. “Ağababa İsrafilbəyzadə”: qəzetdə “Ağabəy İsrafilbəyzadə” getmişdir.

Erməni qəzetələrindən

səh. 350. “Aryo”: erməni qəzeti.

Bazar ertəsi, 26 may 1919-cu il, nömrə 188

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 25 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 26 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI

Teatro mövsümü bağlanır.

Bu mövsümdə axırını

opera və operetta tamaşaları.

Səşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 26-sında (mayısın 27-sində)

1337-1919-cu ildə

axırını dəfə olaraq

“Arşın mal alan” operettası,

çaharşənbə günü şabanül-müəzzəmin 27-sində (mayısın 28-ində)

Azərbaycan istiqlaliyyətinin
sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə

“Leyli və Məcnun” operası

və “Azərbaycan” faciəsi

təntənəli bir surətdə

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

və məzkur tamaşalardan

sonra teatro mövsümü

gələn sentyabradək bağlanır.

Bu tamaşaların biletləri

indidən satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaqdır

axşam saat 8-in yarısında.

Hacıbəyli Qardaşları

Müdiriyyəti

T-136

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİ NƏZDİNDƏ OLAN GÜRCÜSTAN NÜMAYƏNDƏSİ NİKOLAY İOTAMOVIÇ KARTSİVADZE

Mayın 26-da Gürcüstan Cümhuriyyəti istiqlaliyyətinin sənəyi-dövriyyəsinin [ildönümünün] əvvəlinci günü münasibətilə təbrik etmək istəyənləri Staro polis küçəsində, 20 nömrəli evdə olan Səfərtdə qəbul edəcəkdir.

Səfəratin katibi: G. S. Liadze

8792

ELAN

1919-cu sənə mayıs 26, bazar ertəsi saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-135

DƏRBƏND ƏHVALATI

Dərbəndin Dabravol qoşunu [Könüllü ordu] tərəfindən işğal edilməsi azərbaycanlıların təbii həyəcanını mövcib [həyəcanına səbəb] olmuşdur.

Əvvəli-əmrə [hər şeydən əvvəl] onu deməlidir ki, hələlik bir o qədər həyəcana səbəb yoxdur. Əvvəla, burası var ki,

ingilis və italyanlar Denikin qoşununun bu rəftarından əsla razı olmadıqlarını və bu işin onlardan icazəsiz icra edildiyini qəti surətdə bəyan etmişlərdir. Əlavə olaraq, italyan heyəti təmin etmişdir ki, qoşunları gəlib yetişən kimi Dərbənd ilə Petrovsku işğal edəcəkdirlər.

Və saniyə [ikincisi], denikinlilər Azərbaycanın istiqlalını tanıyıb da bu istiqlala qarşı heç bir sui-niyyətləri olmadıqlarını hökumətimizə bildirmişlərdir. Və salisən [üçüncüsü], hüdudumuzu və istiqlalımızı qorumaq üçün hökumət tərəfindən lazım olan tədbirlər görülmüşdür.

Ancaq burası var ki, ingilis və italyanların sözü ilə dedikləri mətləb bizim üçün bir o qədər təsəlli ola bilməz və biz bu sözlərə inanıb və uyub da arxayın ola bilmədiyimiz kimi, ehtiyatımızı da əldən buraxa bilmərik. Hakəza [eləcə də], denikinlilərin bizim istiqlalımızı “tanınması” və bizə qarşı sui-niyyət bəsləməməsi sözlərinə inanmaq üçün də uşaqqasına safdərün [sədələvh] olmalıdır. Denikinlərin proqramı bizə məlumdur. Onların istədiyi budur ki, Rusiyanı bolşeviklər əlindən alıb da təkrar əvvəlki halına salsın və qəbləl-müharibə [müharibədən əvvəlki] hüdudları daxilində bərqərar etsinlər.

O halda, ən böyük ümid özümüzə, öz qüvvətimizədir. Biz bu qüvvənin sayəsində öz istiqlalımızı saxlaya bilsək, o halda əvvəla təhlükəni rədd edərək və saniyə, özümüzə tərəfdarlar dəxi cəlb edə bilərik.

Unutmayalım ki, Dağıstanın denikinlər tərəfindən işğal edilməsinə müsaidət [icazə] verənlər, ən əvvəlcə dağıstanlıların öz idarəsizliyi səbəb oldu. Əgər Dağıstan millətləri arasında birlik, möhkəm

ittifaq və ittihad mövcud olsaydı, Dabrovol qoşunları onlara bata bilməzdi və bunların bu əzm və səbatını müşahidə edən ingilislər dəxi denikinlilərə bu qədər cürət verməzdilər.

Soçi üzərinə hücum etmiş olan dabravollar qeyrətli gürcülərin hümmət və ittifaqı sayəsində istilacuyana [istilaçı] fikirlərindən əl çəkməyə məcbur olan kimi, ingilislər dəxi onların tərəfini iltizama [tərəfini tutmağa] məcbur oldular.

Denikin[in] Dabrovol qoşunu Dərbənddə qalacaqdırlarmı, ya bəri gəlməyəcəkdirlərmı? Gəlmək istərsələr, ingilis və italyanlar bunlara mane olacaqmı? Bunlar başqa məsələdir. Lakin bizim üçün şimaldan təhlükə mövcud olduğu məlum bir məsələdir. Bunu heç bir vaxt unutmayıb da var qüvvəmizlə çalışmalıyıq ki, bu şimal təhlükəsinin rəddinə qarşı həmişə və hər bir halda hazır olaq. Ona görə mümkün mərtəbə hazırlanmalı və heç bir fədakarlıqdan çəkinməməliyik.

Biz hazır olandan sonra düşməndən qorxumuz yoxdur.

Ü. H.

NƏDİR BU NAXOŞLUQ?

Aramızda yaman bir naxoşluq var. Bu naxoşluq son vaxtlarda məmləkətin hər tərəfinə yayılır, millətimizin hər sinifini yaxalayır, hər yanda acısını, hər kəs üzərində təsirini göstərir, gün-gündən şiddət edir, vətənimizi yaxıb qovurur, həyatımız müvazinəsini pozur, ortaya anarşiyaadan daha müəssir [təsirlı] bir anarşiya, bir böhran çıxarır.

Şimdi hər kəs o böhrani-həyat içində çirpınıb durur.

Hər kəs istəməyə-istəməyə o yaman naxoşluğa tutulur. Bir kərə tutuldumu, yaxanı qurtarmaq da qabil olmayır. Qızdırdıqca qızdırır, şaşırtdıqca şaşırır. Hər rərət qırx dərəcəni də aşır. Yenə aldırılmayıp, alışıp. Böhran, şükran yerinə keçir. Bunlarla bərabər büsbütün də gizli qalmayıp. Vücudi-cəmiyyətdə yavaş-yavaş zəiflik, əxlaqi-bəşərdə pozğunluq əlaməti görünür. Bu hal, bu fənalıq ərbabi-fəziləti [fəzilət sahiblərini], ricali-hökuməti [hökumət adamlarını] imdidən tə-laşa düşürür. Naxoşluq, doğrudan da ya-man naxoşluq!

Əcəba nədir bu naxoşluq?

– Aclıqmı, qızdırmamı, tifmi?

– Xayıp, xayıp! Heç biri deyil!

– Ya nə?

Beş ay qabaq – yanvarın ibtidalarında idi. Osmanlılar İrəvan, Naxçıvan və Şərurdan çəkirlərdi. Oralar öz başına qalırdı. Kəndlərin, şəhərlərin ümumi həyatı, nizamı pozulurdu. Məmləkətin istiqlalı qaranlıqlara düşürdü. Üç yüz min müsəlman müqəddəratı məchul görünürdü. Bir çox bədbəxtliklər xəyala gəlirdi. Lakin bunların heç biri İrəvan və Naxçıvan ağalarını bir o qədər düşündürməyirdi. Hər kəsi maraqlandıran yalnız və yalnız açıq qalmış olan “hökumət” mənəbi, məqamı idi.

İştə, bu boşluqları doldurmaq, tutmaq lazım görünürdü.

Qayeyi-xəyal səlaməti-vətən deyil, hökumət idi. Məfkurə, səadəti-millət deyil, milləti mənfəətə vasitə etməkdə.

Böylə də oldu:

Naxçıvan bir məşəri-hırsat kəsilmədi [ehtirasların aşılıb-daşdığı yer olmuşdu].

Hər yanda hırs və həsəd, hər dairədə fitnə və fəsad qaynayırdı.

Hökuməti, böyüklüyü ələ keçirmək xoşbəxtliyi hər kəsin ürəyindən keçirdi.

Lakin bircə şey ortada nöqsan idi:

– Pul.

Pul olsaydı, hər zad olacaqdı. Hökumət yapılaçaqdı, məmləkət səlamətə çıxacaqdı, camaat rahat olacaqdı.

Pul olsaydı, ürəkdən də çalışılacaq, candan da xidmət ediləcəkdə.

Çox çəkmədi, bunun da yolu tapıldı:

Allah Azərbaycan Hökumətinə ömürlər versin! Həman həmiyyətli, qeyrətli və sədaqətli vəkillər seçilib Bakıya göndərildi. Bu xəbər, Bakıdakı irəvanlı [ı] həmvətənlilər arasına elektrik sürətilə yayıldı. Beş dəqiqədə həpsi toplandı. Məclislər oldu, qərarlar qoyuldu. Hələ müzakirə vaxtı onları görənlər indi də təəccüb barmağını dişləyirlər.

Nə idi o həyəcan və xələcan [tələş], ya rəbbi!

Hər natiq minbəri-xitabətdə bir mücəssəm həmiyyət [vətən təəssübkeşliyinin timsalı] kəsilmədi. Təziqi-qeyrətlə qəbarır, sanki ətrafına sığammayırdı.

Dillər, deyəsən Edisonun təzə çıxardığı bir mükəlimə maşinasıdır [danışmaq aparatıdır], işləyirdi.

Gözlər – bir ədəyi-tərəhhümlə [mərhəmət ədəsi ilə] süzülürdü.

Qaşlar – Nəf’inin bir xəncəri-eşqi [eşq xəncəri] olmuş, müariz [müxalif, düşmən] ürəklərə saplanırdı.

Əllər – titrəyir, ayaqlar tərənnümsazişətarət olurdu [sevinc nəğməsi söyləyirdi].

Ürəklərin şiddətli çarpıntısı, üzlərin qızarmasından, dodaqların hərəkətindən sezilirdi.

Qeyrəti-hiss və hırs qan damarlarını qabartdıqca qabardır, natiqləri adi hələtlərindən çıxarmış bulunurdu.

Başlar – şiddəti-həyəcanla müttəsil [daim] ağrıyır, müzakirəyə qoyulan çətin məsələnin, o pul müşkülətinin həllinə sərfi-hümmət edilirdi.

Oh! Nəhayət məsələ həll edildi:

Bir milyon pul alındı.

Sədr, katib və xəzinədar seçildi. Ayrıqlar təyin edildi.

Böylə bir məclis bundan bir az sonra Tiflisdə də əmələ gəldi. Xoşbəxt İrəvan quberniyasına iki tərəfdən də yardım ediləcək, nicat veriləcəkdi.

* * *

Bir fikir vardı, bu, əcələ etməyə qoymayırdı:

Bir milyon ilə nə iş görülməkdə? Bir az alver ilə, zəhmət çəkməklə o pulu artırmaq, məmləkətə, hökumət başına gedəndə həm çox pul ilə, həm abırlı pal-tar ilə getmək lazım idi. O idi ki, gözlərinə döndüyüm həmvətənlilərin həpsi – müəllim, yazıçı, vəkil, mühəndis, doktor, direktor, xan, bəy, seyid, məşhəd və kərbəlayi, həpsi, həpsi alverə töküldülər.

Xoşbəxt İrəvan quberniyası müsəlmanları öz həmvətənlilərinin qeyrət və həmiyyətini eşidib yollarına səbirsizliklə müntəzir oldular. Er-gec [tez-gec] gəlib qurtaracaqlarına böyük ümidlər bəslədilər.

Aradan üç ay keçdi.

Həmvətənlilərin İrəvandan gətirəcəkləri qızıllar, Batumdan gələcək mallar vaxtında gəlib çıxmadı...

Hökumət Naxçıvan və Şərurdakı minlərcə mühaciri təbii ac buraxmazdı. Yardım lazımdı.

Lakin ortada heç bir “həmvətənlilik” yoxdu. Həpsi məşğul idi...

Hökumət bu səfər həmvətənlilərin məmur və daha münəvvər [ziyalı] sinifinə müraciət etdi. Üç-dörd kişidən ibarət bir heyət intixab edib [seçib] bir milyon ianə pulu tapşırırdı ki, götürüb Naxçıvan ehtiyacına sərf etsinlər.

Möhtərəm heyət xüsusi salonlu və qonla Tiflisə buyurdu. Orada istirahətlərinə ən həşəmətli mehmanxanalar, avtomobillər verildi. Çünki bunlar Naxçıvan və Şəruru aclıqdan, anarşiyadan qurtaracaqlardı. Yüz minlərcə camaatın xilaskarı olacaqlardı.

Heyf ki, yanlarındakı pul birdən-birə peçin içinə girdi. Onları orada qızdırmaq istədi. Lakin zalım şeytan mane oldu. Möhtərəm ağaları öz qamçısı ilə qızdırdı. Böyləliklə heyət Tiflisdə saplanıb qaldı. Həm o vaxta qədər qaldı ki, həmvətənlilərin Naxçıvanı da, Şəruru da, Sürməliyi də tamamilə ermənilərin əlinə keçdi.

Əgər iş yalnız irəvanlı [ı] həmvətənlilərə qalsaydı, bəlkə bu qədər uzun yazmazdım. Lakin əvlərinə məğrurən [məni bağışlayacaqlarına güvənərək] ərz edirəm ki, həmvətənlilərin çoxu nəticə etibarilə həməyar [eyni əyərda, eyni keyfiyyətdə] bulunurlar.

Son vaxtlarda şəkili, ərəşli həmvətənlilərin ictimiası [yığınağı] vardı. Əcəba məqsəd nə idi? Firqə ehtiramımı, millət səadətini? Bilmədiyim cəhətə bir şey söyləyəmməm... Ancaq şurası var ki, naxoşluğumuz ümumidir.

Zənn edirəm ki, şimdi naxoşluğumuzun nə olduğu anlaşıldı, şimdi bu yaman naxoşluğumuzun zərəri, şiddəti, tələfatı təqdir edildi [başla düşüldü].

Əvət, öylə bilirəm ki, bu uzun tərifdən sonra naxoşluğumuzun cinsi aşkar edildi. Bilindi ki naxoşluğumuz:

İctimai naxoşluqdur.

Kaş naxoşluğumuz “ictimai” olmasaydı da, ən qorxunc tiftlərdən, taunlardan, xoleralardan biri olaydı! Biri olaydı da bir az tələfatdan sonra qurtula biləydik.

Heyf ki, bu ən şiddətli tiftlərdən, ən qorxunc taunlardan da daha qorxunc, daha zərərli. Çünki tədavisi [müalicəsi] çətin. Müalicə vaxtı uzundur. Buna hər “həkim” isə çarə edəmməz.

Bunun üçün uzun illər, böyük əməklər, ulu qeyrətlər, yüksək zəka və fikirlər, fəzləcə pullar və bunların başında da qüvvətli bir iman, bir ictimai iman, mətanətli bir səbat lazım.

Mən də bilirəm ki, bu qayəyə bizi çatdıracaq vasitələrin çoxu bizdə yox. Fəqət bir şey, həm də bütün qüvvələrin, vasitələrin anası olan bir şey əlimizdə var:

O da – qayə və məqsəd!

İştə, **məmləkətin istiqlalından, camaatın səadətindən** ibarət olan qayəmiz qabağımızda durduqca və ona bir ilahəyi-həqiqət bilib tapındıqca vasitələri bulmaq, düz yolları izləmək qolaydır. Qolaydır, çünki naxoşluğumuz və onun səbəbləri artıq aşkar edilmişdir.

Naxoşluğumuz:

İctimai naxoşluqdur.

Ümidvar

NƏZARƏTLƏRDƏ SİMALAR

Bu axır günlərdə Bakıdakı Fəhlə Konfransının macərəcu [avantürist] heyəti tərəfindən elan edilən tətili-ümumidən çoxdan siyasi simalarının həsrətində qal-

dığımız Nəzarət [nazirlik] məmurlarının açıqcasına görməyinə müvəffəq olduq. Tətili-ümumi elan edilər-edilməz hökuməti müəssisələrdə mövcud bilümm məmurinin [bütün məmurların] (əcnəbilərin) əhvali-ruhiyyə və zahiri simalarında bir dəyişiklik müşahidə olunurdu. Nəzarətlərdə mövcud məmurinin nisfi-əzəmi [böyük hissəsi] əcnəbilərdən olduğu, eyni zamanda bu məmurinin içərisində həm sağ tərəfdarı, həm də ən sollar olduğu bədihidir [aşkardır]. Nəzarətlərimizdə yerləşən ən sağlar (monarxistlər) çar səltənətinin zamani-hökumətindən [hökuməti dövründən] irsən qalma sadıq qulları və müstəxdəmindir [xidmətçilərdir]. Bunların sayı sollara nisbətən çox olub, kəndiləri də təcrübəli məmurlardan, həm də hökuməti işlərimizin büsbütün rus lisanında və Rusiya qəvanini mövcubincə cari olduğundan [Rusiya qanunlarına əsasən icra edildiyindən], hər biri kəndisinə gözəl və məsuliyyətli mövqelər tutmuşlardır. Bu gün bir çox nəzarətlərdə və sair hökuməti müəssisələrdə bu məmurların sayəsi ilə idarə işlərinin icrası öylə bir şəkil almışdır ki, onlarsız müəssisə işləri təvəqqüf edər [dayanar]. Digər tərəfdən, bolşevik və onlara təmayül edən zatlar da get-gedə saylarını nəzarətlərdə artırır. Bunlar da kəndilərini cürbəcür vasitə və təvəssütlə [vasitəçiliklə], hərəsi bir rəng və şəkil ilə nəzarətlərə və sair hökuməti müəssisələrə daxil edirlər. Bu cəhətdən nəzarətlərimizdə hazırda müxtəlif məsləkdaşlar və müxtəlif cərəyanlar mövcud olmaqla, ümdə məqsəd və arzuları birdir. Məqsəd və arzularının vahid olması tətil günləri zamanında izhar olundu. Tətili-ümumini elan edən Mərkəzi Komitənin “Əxbar” qəzetəsində guya hö-

kuməti müəssisələrin də məmurları tətilə iştirak edəcəklərini elan etmişdilər. Bu elanı idrak edən müsəlman məmurları dərhal bir protesto bəyannaməsi yazıb nəzarətlərdə bulunan istər türk, istər qeyri-türk məmurlara imza etməyə təqdim etdilər. Qeyri nəzarətlərdə imza edənlərdən, yaxud etməyənlərdən məlumatım olmadığından, ancaq olduğum nəzarətdəkilərin haqqında doğru xəbər yazmaq istəyirəm.

Posta və Teleqraf Nəzarətində çoxdan məsləki və əqidəsi bəlli olan, sağ tərəfdarı olan bir şöbənin müdiri etiraznaməni imza etmədi. Çünki etiraznamənin axırını cümləsində yazılan sözlər, yəni – “Elan edilən tətili-ümuminin Azərbaycan istiqlalı qarşısında olduğu üçün, həm də siyasi bir tətil olduğuna məbni [əsasən], hökumət məmurları iştirak edəmməzlər” – bu cümlənin daxilində mövcud “Azərbaycan istiqlalı” kəlməsi olmasaydı, imza edəcəyini bəyan etdi. Demək, məzkur [adı çəkilən] müdir, doğrudur, Azərbaycan Cümhuriyyəsinin ali və baş idarəsində xidmət edib ücret və maaş alır və həm də kəndisi Rusiyadan gəldiyi zamanda üryan bir halda gəldiyini öz lisanı ilə ərzibəyan etdiyini və şimdilikdə Azərbaycan müəssisəsinin inayət və mərhəməti ilə həyat və məişəti hər tərəfdən təmin olur. Fəqət məqsədi vahid Rusiyanı ehya və əqva etmək [diriltmək və qüvvətləndirmək] olduğundan, nasıl olur ki, böylə zətlər və əsla Azərbaycan kəlməsini istema [əşitməyi] və söyləməyi kəndisi üçün bir həqarət gördüyü ilə bərabər, bu qədər uzun bir müddətdə Nəzarətdə məsnədimüdiriyyətdə [müdiriyyət mövqeyində] kamali-iftixar və istirahətlə oturur. Bu zat vahid Rusiya, həm də çar tərəfdarı olub

da, açıqcasına daşdığı məsləyi izhar etməklə, digəri – yəni ən solların (bolşeviklik) tərəfdarının yenə bunun kimi etiraznamədə məhz Azərbaycan kəlməsinin qeyd olunması münasibətilə kəndi isimlərini imza etmədilər. Bir parası imza etdilər, yəni bəzi mülahizə və şəraitə görə məbni [əsasən] oldu. Yoxsa kimsə etiraznaməni səmimən imza etməyibdir. Zənn edilməsin ki, bu imza etməyənlər, doğrudan tətil münasibətilə, yaxud tətilə iştirak etmək fikrində olub da imza etməyiblər. Xayı, bəlkə bunların yeganə və məxfi olan məqsədləri – ki o da “Vahid Rusiya” şüarından ibarət olsun – onları imza etməkdən saxlamışdır. Vahid Rusiyanı ehya və ibqa [əbədi, qalıcı] etməyə hal-hazırda həm sağlar və həm də sollar yorulmaqsızın çalışırlar.

Aralarındakı təfəvüt ancaq hazırkı mühitlərinə görə ayırıdır. Daşdıqları məslək təvafüq etməyirsə [uyğun gəlməyirsə], məqsədləri həman birdir.

Bu cəhəti hökumətimiz nəzəri-etinə almali, nəzarətlərdə oturan bir çox cümhuriyyəminin və istiqlalımızın ziddinə və nəfinə [xeyrinə] olmayaraq çalışan – və bəlkə, bunların göstərdiyi xidmətdən zahirdə xeyir görülürsə də, batinən bilümmü müzirdir [tamamilə zərərli] – təmizlətməli. Və nəzarətləri bu cürə müzirr və xidmətindən daim, olsun ki, gələcəkdə cürbəcür fəsad və gözlənilməyəcək hadisələr və hallar da vüqu bulsun. Birdəfəlik milliləşdirmək üsulu ilə bütün ali və sair hökuməti müəssisələri onlardan təxliyə etməli, başqa surətdə müəssisələri təmizlətdirmək təriqi [yolu] görülməyir.

R. R.

RUS TİCARƏTİNİN TARİXİ

- 5 -

Ziraət və fəllahətdə [əkinçilik və kənd təsərrüfatında] işlənən karastı [alət] və makinalar dəmir və poladdan qayırıldığı üzrə və bu dəmir və poladın da təhsili [əldə edilməsi] çuqun maddəsindən olduğu üçün daş kömürün tapılması, çuqun zavodlarının böyüməsi və artmasına bais olur. Daş kömürün qüvveyi-hərrariyyəsi [hərərəti] sair yandırılacaq maddələrinkindən artıq olduğu üçün çuqun əritmək işləri pək asanlaşır. Odur ki, az bir vaxtda Don və Xerson cəhətlərində 12 dənə əjdaha kimi çuqun əridən zavodlar açılıb, burada əridilmiş çuqunun arabərəsi kəsilməyir. İştə, bu fəqərədən [hadisədən] sonra əcnəbi çuqununa gömrük qoyulub, Rusiyada işlənməsi də get-gedə tərək olur. Kəndlilər azad olarkən ancaq 18 milyon pud çuqun əridilirdi. Bu axır vaxtların (1904-cü sənənin) hesabına görə, 181 milyon pud əridilmişdir.

Daş kömürə gəldikdə, həman ilin hesabına görə, bundan da 1197 milyon pud hasil olmuşdu.

Çuqun zavodlarının tərəqqisinə daş kömürdən əlavə bir də hökumət özü [bais] olmuşdur. Zira bir çox dəmir yolları yapmaq məqsədilə bunlara lazım relsləri (рельсы) və sair dəmir məmulatını həman vətən zavodlarına tapşırırdı.

Daş kömürlə bərabər neft məhsulati da tərəqqiyab olmuşdur [tərəqqi etmişdir]. Bu vaxtlar Bakı mədənlərindən əlavə Qroznı, Maykop və Ural cəhətlərində neft tapılıb, təzə mədənlər salınır. Böylə ki, Rusiyanın neft məhsulati 1904-cü ildə

662 milyon pud olur.

Kəndlilər azadəliyinin dördüncü təsiri qənd və şəkər məhsulatinə olmuşdur. XIX əsrin əvəlinə [əvvəllərinə] qədər qənd və şəkər qismindən Rusiyada heç bir şey olmadığı üçün Hindistan cəzirələrindən [adalarından] əcnəbilər əli ilə gətirilmiş qamış şəkərindən istifadə edirdilər. Bu vaxtlar imtahan üçün Cənub-Qərb quberniyalarında çuğundur (zılx) təhsili [hasil edilməsi] üçün bir çox yerlər əkilir və böyük bir məhsulat əmələ gəldikdən sonra çuğundur şirəsindən qənd və şəkər qayırmaq zavodları açılır. Birinci qənd zavodu 1802-ci ildə Tula quberniyasında açılmışdır. Lakin qənd işləri 70-ci illərə qədər böyük bir tərəqqi göstərmədiyi üçün rus camaati sair məmləkətlərdən gətirilmə əcnəbi qəndinə möhtac olmuşdu. Azadə əmələ sinfi düzəldikdən sonra qənd zavodlarının ədədi artmağa başlayır. Böylə ki, rus əhalisinin qəndə və şəkərə olmuş ehtiyacı rəf olaraq [aradan qaldırılaraq], sair məmləkətlərdən gətirilmə qəndin də yolu bağlanır. Həştad birinci illərdə qəndin məhsulati o qədər artır ki, daha bundan sonra rus qəndinin İran və sair əcnəbi məmləkətlərinə aparılıb satılmasına izin verilir. Qəndin bolluğu onun ucuzluğuna təsiri olmadığı üçün, 1896-cı ildən bəri zavodçulara hədd qoyulmuşdur ki, hər zavodçu ildə filan qədər əhaliyə satılmaq məqsədilə qənd və şəkər zavodundan çıxarmağa məcburdur.

Kənd azadəliyinin 5-ci təsiri manufaktür işlərinə olmuşdur. Manufaktür parçalarının ən güclüsü pambıqdan toxunur. 60-cı illərə qədər pambıq məhsulatinin çoxu Amerika vilayətlərindən gəlirdi. Bu

halda Amerikanın daxili iğtişası pambığın yolunu kəsib, rus manufakturunun da böhranına bais olur. Fabrikalar işsiz qalıb yadır. Hökuməti təşvişə salır. Bu halda azad olmuş kənd güruhu yer darısqallığı cəhətinə köhnə yerlərindən fövc-fövc [dəstə-dəstə] köçüb boş yerləri işğal edirlər. Rus mühacirləri Azərbaycanda Muğan çöllərinə və Türküstanda da Aclıq səh-rasına (Голодная степь) hökumətin ənam və nəvazişi ilə köçürülüb cabəca [yerbəyer] olurlar. Bunların əmri-maasını [dolanışığını] təmin etmək üçün bir çox mükəmməl və müntəzəm su arxları və kanalları tərtib verilir, pambıq toxumu və qaramal paylanılır. Mühacirlər də pambıq əkininə məşğul olub, böyük faydalara nail olurlar. İştə, bu minval ilə Rusiyada pambıq hasilatı manufakturun dirilib yenidən vüsətlənməsinə bais olur.

1863-cü ildə fabrikaların miqdarı 16695 dənə və ticarəti də 352 milyonluq olmuşdur. Halbuki 1900-cü ildə 23296 fabrika və ticarəti də 2969 milyon manatlıq olmuşdur. Fabrikalarda işləyən əmələnin miqdarı iki milyonu keçmişdir.

Azad kəndlilər az bir vaxtda özlərini aclıq fəlakətindən qurtarıb, sonradan iqtisad və sərvətə malik olurlar.

Bu sərvəti məhfuz etmək [qorumaq] üçün 84-cü ildə xüsusi kassalar açılır ki, həman kassalarda 1908-ci ildə 6 milyon əhalinin 1365 milyon manatı cəmləmişdi. İştə, azadəliyin mənfəəti! Bu halda daxili ticarətin dairəsi 4 milyard yarımdan keçmişdir.

Bir bu qədər tərəqqidən sonra hər-gah rus ticarəti yevropalılardan ticarəti ilə müqayisə olarsa, yenə rus ticarətinin geriyyə düşməsi müşahidə olunur. Səbəbi

də az millətin çox torpağa malik olması (abadanlıq azlığı), şose və dəmir yollarının sairələrə nisbət qıtlığıdır.

Doxsanıncı illərdə Almaniya hökumətinin təşəbbüsü ilə bir çox Yevropa dövlətlərində vətən malına himayəçilik üsulu başlanaraq, rus xammallarına gömrük məxarici qoydular. Bu gömrük məxarici ildən-ilə artırılıb axırda bir dərəcəyə çatdı ki, daha Almaniyaya xammal göndərmək mümkün olmadı. Bundan sonra Rusiya ilə Almaniya arasında “gömrük müharibəsi” başlanır:

Almaniya mallarına rus hökuməti 15-25% gömrük məxarici qoyur. Buna cavab olaraq Almaniya hökuməti də rus mallarına tamam 50% gömrük məxarici tələb edir. Bu mübarizə iki il davam edir və axırı 1894-cü ildə hər iki tərəfin rızaməndliyi [razılığı] ilə bir ticarət müqavilənaməsi yapılaraq, gömrüyün azalmasına qərar verilir. Bu minval ilə Firəngistan, Amerika və sair dövlətlərlə də böyləcə ticarət müqavilənamələri tərtib verilirək, Rusiyanın xarici ticarət [ə] bir qədər nizama salınır.

Xarici məmləkətlərə Rusiyadan göndərilən malların ən ümdəsi Yevropa müharibəsinədək taxıl olmuşdur. Bundan əlavə, bir çox mallar göndərilir ki, əhəmiyyətliləri bunlardır: ağ qızıl, neft, qənd, yumurta, yağ, balıq kürüsü, balıq, kətan, meşə (taxta və şalman), yun, donuz tükü, dəri, sümük, ev quşları, buynuzlu heyvan, donuz və at.

Bunun müqabilində kənardan da Rusiyaya bir çox mal gəlir ki, onlardan başçıları bunlardır: çay, qəhvə, şərab, xüsk-bar [quru meyvə], seld (сельды) [siyənek], tənəkə, siqara, boyaq və rəng qisimləri,

kimya əczaları (химическ. продукты), filizat [filizlər], ənvai [növənöv] makinalar, dəmir, polad, mis və şüşə məmulatı, yun, pambıq və ipək parçaları, dərman qismi (kinə, saxarın) və qeyrə. 1905-ci ildə Rusiyanın xarici ticarəti dairəsi 1574 milyona qədər olmuşdur.

Xatimə

Qissədən hissə:

Rus tarixinə qaçaraq bir göz gəzdirsək, görürük ki, rus ticarəti bugünkü (müharibədən qabaqki halı) tərəqqi və təkamülünə çatmaq üçün heç bir fədakarlıqdan daşınmadı, sədlər yardı, mümaniətlər [manəələr] tapdaladı...

Bu gün Azərbaycan ibrətçiləri gərək bilsinlər ki:

1. Nadinc köçərilərin qorxusundan slavyanlar qaçıb şimal meşələrində heyvan ətinə möhtac qalmışlardı. Bu gün onların nəvələri həman köçərilərin gəşt-güzarındakı [gəzib-dolaşdığı yerlərdəki] qaratorpaqları əkib, özlərindən başqa bir çox tayfaları da taxıl ilə sirab edirlər [doyururlar].

2. Bir vaxt Hindistan qamış şəkərinə möhtac olmuş ruslar bu gün (1914-cü ilədək) qənd və şəkərlərini Hindistan qonşuları İran və çinlilərə belə yedirdirlər.

3. Özgənin pambığına, özgənin dəmirinə, özgənin mahuduna möhtac olmuş tayfa bu gün bunları bol-bol ərsəyə gətirir, zəruri ehtiyaclarını da rəf edir [aradan qaldırır]. İştə, məktəb və sərvət səhibləri rus tacirlərindən ibrət alsınlar. Səbati-qədəmlə [əzmlə, mətanətlə] işə girişib Azərbaycan ticarətini tarixi cığırardan keçirsinlər.

Fərhad Ağazadə

İşbu məqalələri yazmaq üçün aşağıdakı mənbələrdən istifadə olunmuşdur:

1) Краткий очерк истории Русской торговли в связи с историей промышленности. В. А. Бутенко. [Rus ticarət tarixinin sənaye tarixi ilə əlaqədar qısa öçerki. V. A. Butenko.]

2) Энциклопедические словари Брокгауза и Ефрона и др. [Brokhaus və Yefronun ensiklopedik lüğətləri və b.]

F. A.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Samara - “Sibiryə sədası”nın yazdığına görə, Vladivostokda 130 nəfər Müttəfiq [Antanta] əsgərlərindən ibarət əcnəbi dəstəsi düzəlmişdir. Bunlar oranın asayişini mühafizə edirlər. 3 günün müddətində 300 adam həbsə alınmışdır.

Fransız və rumınlar

Bessarabiyadan xəbər verilir ki, romaniyalılar fransızlara qarşı böyük bir ədavət bəsləyirlər.

Kolçakın arxasında

Moskva - Sibiryadan gəlmiş olan yoldaşlar “Pravda” qəzetəsinə işbu məlumatı vermişlərdir: Sibiryada əcnəbi qonşuları çox deyildirlər. Çexlərin də halı fənadır. Yaponlar Əqsayı-Şərfin [Uzaq Şərfin] yaxınlığında dayanırlar. Əhali naloq [vergi] mal zəbtindən narazıdırlar. Ərzaq və naloq verməkdən imtina edən kəndlərə Kolçak zabitan dəstəsi və süvari göndərir. Onlar hər növ vəhşəti icra edirlər. Kəndçilərdə inqilab ruhu vardır. Bəzən

iğtişaş əmələ gəlir. Təşkil edilmiş olan partizan dəstələri Kolçak dəstələrinə artıq əziyyət verirlər.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniyanın etirazına cavab

Paris əfkari-ümumiyyəsinin [ictimaiyyətinin] rəyi böylədir ki, Brokdorf, hər halda, şərtnaməni imzalamağa vəkil edilmiş olmalıdır. Əks surətdə Almaniya yenedən abluka [blokada] altına alınacaq və aclığa düşəcək olacaqdır. Çox mümkündür ki, müahidəni [sazişi] imza etmək nəticəsi olaraq Şeydeman hökuməti düşəcəkdir. Almanların etirazına cavab olaraq rəsmi surətdə göndərilən bəyannamədə deyiləcək ki, Almaniya yenə bir ticarət mənbəyi olduğu üçün öz əmtəəsini sair qitələrlə mübadilə etmək imkanı bulacaqdır. Böyləliklə, Brokdorfun protestosunda ziraətə [əkinçiliyə] xidmət edə biləcək vüsətli [geniş] alman torpaqlarının əlindən çıxacağı kimi bəyanatı hər növ tənqidin fəvqündədir. Bundan əlavə, Almaniya bir neçə milyon əhalinin zəhmətindən azad olacaqdır. Vəlhasil, cavabda aşkar surətdə göstərilir ki, Almaniya təcavüzünə məruz qalıb da vətənləri və iqtisadi şəraiti xələldar edilən hamı millətlər abad və ümranlıq arzu edirlər. Ona görə də Almaniya özü var qüvvəsi ilə çalışmalıdır ki, özü dağıtdığı iqtisadi şəraiti düzəltsin. Bu da asan bir işdir. O şəxslər ki bu vaxta qədər müharibə məqsədinə xidmət edirdilər, bundan sonra sülh və müsəlmanat [əmin-amanlıq] yolunda çalışacaqlardır. Brokdorf protestosunun hamı maddələrinə cavab

verilmişdir və axırda deyilir ki, bu qədər təxribat yaptığını Almaniya özü etiraf etməlidir.

Sülh imzası mərasimi

Sülh imza edilmək mərasimi xüsusundə bir layihə hazırlanmışdır. Nemeslər Versal Sarayının səfirlərə məxsus olan qapısından Ayinə salonuna girməlidirlər. Müttəfiqlərin nümayəndələri isə mərmər pilləkəndən çıxacaqdırlar. Sülh müahidənaməsi [sazişi] imza edildikdən sonra hər iki tərəfin nümayəndəsi böyük bağçaya çıxıb avtomobillərə əyləşəcəkləri zamanda minlərlə Versal fontanları fəvvarə atacaqdır.

İyun ayının 1-dək sülh müahidənaməsinin imza edilib-edilməyəcəyi şübhə altındadır. Bəziləri bu fikirdədirlər ki, cahən tarixi üçün böyük əhəmiyyəti haiz olan [böyük əhəmiyyət daşıyan] bu əhval iyunun 15-dən tez ola bilməyəcəkdir. Zənn edilir ki, Rantsau pərşənbə [cümə axşamı] günü müəyyən vaxtadək əks-təklifdə bulunacaqdır. Yenə iki həftə komissiyalar işləyəcəkdirlər. Sonra ikinci bir müddət təyin ediləcəkdir. Nikbinlər zənn edirlər ki, müahidənamə iyun ayın 5-15-i arasında imza ediləcəkdir. Deyirlər ki, Rantsaunun Versala qayıtması Almaniya heyətinin sülhü imza edib-etməməsini qətiyyətlə həll edəcəkdir. Yenə ümid edilir ki, yeni müddət qurtaranadək müahidənamə imza ediləcəkdir.

Nemeslərlə olan danışıqın avstriyalılara heç bir əlaqəsi yoxdur. Alman təsiz teleqrafı xəbər verir ki, müahidənaməni imza üçün 8-10 gün möhlət verilməsini nemeslər rica edəcəklər. Təbii, Müttəfiqlər buna razı olacaqdırlar. Və bu on

gün müddətində Müttəfiqlər də nemeslərə qarşı nə kimi hərəkət etmək planını tərtib edəcəkləridir. Hələlik nemeslərin nə kimi cavabı olacağını müəyyən etmək müşküldür. Davamlı iclasda bu gün yenə indiki vəziyyət müzakirə edilmişdir. Rəis-cümhur Vilson demişdir ki, müahidənamə imza edildikdən sonra Amerikaya gedəcəkdir.

Liondan xəbər verilir ki, Brokdorf-Rantsau Versala qayıdaraq bütün nemes nümayəndələrini dəvət edib onlara demişdir ki, onları hər növ sifətləri naməlum casuslar əhatə edirlər. Ona görə də nemeslər öz nitqlərində ehtiyatlı olmalıdırlar.

Türklərin tələbatı

Dördlər Şurasında bu gün Türkiyə tələb etmişdir ki, İstanbul və onun dairəsi üzərində sultanın kontrolluğu baqi qalsın.

Roma papası və sülh

Breslau yepiskopu Roma papasına müraciət edərək sülh şəraitinin yüngülləşdirilməsi barəsində iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmağı ondan təvəqqe etmişdir. Papa rəsmən cavab verir ki, bu barədə lazım gələn tədbirləri ittixaz etmişdir [tədbirləri görmüşdür].

QƏZETƏLƏRDƏN

Türküstanda

Daşkənddən simsiz teleqrafla xəbər verirlər ki, bolşeviklərin halı fənadır. Aktobe Kolçak tərəfindən işğal edildiyinə görə Türküstan yenə də Mərkəzi Rusiyadan qət edilmişdir [qoparılmışdır].

Mərv üzərində aeroplanlar

Mayın 13-də bolşevik aeroplanları Mərv üzərində uçmuşlar. Aeroplanlar atəşə tutulduğuna görə öz işlərini görə bilməyib qaçmışlar. Mayın 14-də yenə təzədən aeroplanlar şəhər üstə nüməyan olmuşlardır [görünmüşlər]. Bu dəfə də bir iş görə bilməyib atəş altında qaçmağa məcbur olmuşlardır.

Hacı-Tərxan əhvalına dair

Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən bildirildiyinə görə, Hacı-Tərxanın [Həştərxanın] 25 verstliyində olan Krasni Yar Kolçak qoşunları tərəfindən işğal edilmişdir. Bu yerin işğalı ilə Hacı-Tərxanın Rusiya ilə əlaqəsi kəsilir. Saratov ilə dəmiryol əlaqəsi kəsilmişdir. Hacı-Tərxanda hal-hazırda 50 min nəfər Qırmızı qoşun əfəradı [əsgəri] vardır. Hacı-Tərxanın düşməsi gündən-günə gözlənilir. Petrovskdan mayın 22-də Bakıya gəlmiş olan Hacı-Tərxan fərarilərinin sözüünə görə, axır zamanlarda Hacı-Tərxandan şura komissarlarından bir neçəsi qaçmışlardır. Əhali Könüllü ordu və Müttəfiqləri gözləyir.

Aleksandrovska fortunda bolşeviklər

“N. V.” qəzetəsi yazır ki, ən mövsuq [etibarlı] mənbədən alınan xəbərlərə görə, Aleksandrovska fortunda quruya əsgər çıxaran bolşevik gəmiləri geri qayıtmaq istədikdə ingilis hərbi gəmilərinin mümaniətinə [mançiliyinə] düşərək olub “Çareviç Aleksey” boğazına girməyə məcbur olmuşlar. Bolşevik gəmiləri burada dayanıb qaçmaq üçün münasib bir fürsət gözləyirlər.

Trabzonda

Türklər ciddi surətdə təbliğat işlərin-

də davam edirlər. Şahzadə Səbahəddinin ədəmi-mərkəziyyət məramnaməsi vücuda gətirilir. Mübəllighlər [təbliğatçılar] İstənbula da gəlirlər. Yeni Trabzon valisi Şahhərə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Rizəyə bu yaxınlarda min nəfər əsgər varid olmuşdur. Bunlar kəndlərə dağılaraq təbliğat yapırırlar. Türklərin səfərbərliyi dayandırılmışdır. Aprelin 19-da İstanbuldan bir türk və bir ermənidən ibarət bir komisiyon gəlmişdir. Bu komisiyon erməni qırğınının səbəblərini və məqsədlərini arayacaqdır. Türklər ermənilərlə yaxşı rəftar edirlər. Fəqət yunanlılarla o qədər əlaqələri gözəl deyildir. 29 apreldə yunan hərbi gəmisi ilə 500 nəfər fərari gəlmişdir. 3 min də fərari gözlənir. Yunanıstan hərbi gəmisinin vürudundan [gəlişindən] türklər çox narazı qalmışlardır. Yunanlar öz matroslarının şərəfinə klubda ziyafət vermişlərdir. Kluba girəndə bunlara atəş açılıb, bir nəfər yunanlı qətl edilmişdir. İngilis nümayəndəsi qatilin təslimini tələb etmişdir. Gecə çox həyəcanlı keçmişdir. Səhər ingilislər ultimatumvari tələbatda bulunmuşlar. Axşam vaxtı qatil tövqif [həbs] edilmişdir. Sonra vali qatilin asılmasına əmr verir. İngilislər isə bu işə mane olub bu işin məhkəmə tərifi [yolu] ilə açılmasına qərar vermişlərdir.

- Samsun valisi Müştəq bəy, mülki müfəttiş Şakir bəy Müftüzadə erməni qırğını salmaqla ittiham edilərək həbs edilib divani-hərbə [hərbi məhkəməyə] verilmək üçün İstənbula gətiriləcəklərdir.

Aleksandrovska fortunun alınması haqqında

Mayın 13-də Krasnovodskdan Alek-

sandrovska fortuna göndərilən “Vostok” paroxodu mayın 16-cı gecəsi Krasnovodsk-a qayıtmışdır. Paroxod komandasının rəvayətinə görə, məzkur [adı çəkilən] paroxod forta 30 verst qalmış yelkən qayığı tərəfindən qarşılanmışdır. Qayıqdan xəbər verilmişdir ki, Aleksandrovska fortu 4 paroxod ilə varid olan [gələn] bolşeviklər tərəfindən işğal edilmişdir. Bu paroxodlar cümləsindən üç turbinli paroxod da vardır. Uyezd komissarı bu qayığı fortdan göndərmişdir ki, sizi xəbərdar etsin. Üç gündür ki, paroxod gözləyirik. “Vostok” paroxodu bu xəbəri alıb Krasnovodsk-a övdət etmişdir [qayıtmışdır]. Qayığın “Vostok” paroxoduna dediyi sözünün doğru olub-olmadığını təhqiq etmək mümkün olmamışdır. Çünki yeddi gündən ziyadədir ki, Aleksandrovska fortu ilə Krasnovodsk arasında simsiz teleqraf münasibəti qət edilmişdir [rabəti kəsilmişdir]. Hacı-Tərxan ingilislər tərəfindən abluka [mühasirə] edildiyi zaman bu gəmilərin forta daxil olmaları çox təcilidir. Bu gəmilərin forta gəlməsi haqqında ancaq bunu demək olar ki, “göydən düşmüşlər”. Aleksandrovska fortunun alınması bir para danışıqlara bəis olmuşdur. Hərgah Aleksandrovska fortu alınmış olsa da, sövqülceyş nöqtəyi-nəzərinə [stratejik baxımdan] heç bir əhəmiyyəti olmayıb, heç kəsi təhdid edə bilməz. Krasnovodsk sahilinə əsgər çıxarılması haqqında söz ola bilməz. Çünki susuz bir biyaban ilə Krasnovodsk-a yetişmək olmaz.

Bu barədə İngiltərə bəhriyyə ərkani [donanma qərargahı] xəbər verir ki, “Vostok” paroxodu sərnəşinlərlə bərabər Krasnovodskdan Aleksandrovska fortuna azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Fort yaxınlı-

ğında paroxod bir qayıq tərəfindən dayandırılmışdır. Qayıqda olan türkmənlər demişlər ki, onlar “Vostok” paroxodunda gəlməkdə olan öz xozeyinləri Beknazarı xəbərdar etməkdən ötrü qarşıya çıxmışlar ki, fort bolşeviklər tərəfindən işğal edilmişdir. Türkmənlərin dediyinə görə, bolşeviklər 18 paroxodla gəlmişlər. Bu paroxodlardan 14-ü 8 min nəfər əsgər qaraya çıxarıb özləri naməlum tərəfə hərəkət etmişlər. Qalan 4-ü isə fortda dayanmaqdadır. Fortun işğalından əvvəl əhali dağlara qaçmışdır. Həman türkmənlərin dediyinə görə, Petrovska gədən İngiltərə paroxodu bolşeviklər tərəfindən tutulmuşdur. Paroxod komandiri ilə qulluqçularından biri bolşeviklərə təslim olmamaq üçün özlərini suya atmışlar. Üç nəfər isə bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. “Vostok” paroxodu Aleksandrovska fortunun işğalını eşidib Krasnovodsk-a övdət etmişdir [qayıtmışdır]. Paroxodda olan sərnəşinlərdən 10 nəfəri Aleksandrovska fortuna getmək istəyib qayığa oturmuşdur.

- Hacı-Tərxanı işğal edib Volqa yuxarı hərəkət etmək üçün və Maniç rayonunda bolşevik əsgərlərinin arxasına çıxmaqdan ötrü bu yaxınlarda quruya əsgər çıxarılacağı gözlənir. Bu əsgərlər Müttəfiq əsgərlərinin hər sinifindən ibarət olacaqdır.

Hacı-Tərxanda

Mart ayında Hacı-Tərxanda olan üsyanı yatıran zaman yüz nəfərdən artıq fəhlə güllələnmişdir. Vladimir kilsəsinin günbədi top atəşi ilə xarab edilmişdir. Hacı-Tərxanda bərk aclıqdır. Əhali Svya-toy Krestə qaçmaqdadır.

İngiltərə anketası Murmandə

Arxangelsk hökuməti simsiz teleqrafla Rusiya sülh heyətini xəbərdar etmişdir ki, Londondan edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, İngiltərə saldatları arasında kimin cəbhədə qalmaq və kimin İngiltərəyə getmək istədiyi məsələsi haqqında yapılan anketa müsbət nəticələr vermişdir. İngiltərə saldatlarından 9%-i evlərinə övdət etmək [qayımaq] istəmişdir. Qalanları isə rus yoldaşlarını tək qoymaq istəməyib, bolşevizm məhv edilənə qədər qalmaq istəmişlərdir. İngilislərlə ruslar arasındakı münasibət xeyli dostanədir.

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

Könüllü ordu Dərbənddə

Alınan doğru məlumata görə, Könüllü ordu dəstələri Dərbəndə gəlmişlərdir.

Paroxodun atəşə tutulması

Ənzəlidən qayıtmaqda olan “Məhəmmədiyyə” paroxodu İran Astarasına yaxınlaşan zaman sahilədən iranlılar tərəfindən atəşə tutulmuşdur. Paroxod Astaraya getməyib Bakıya qayıtmışdır.

Türküstandə

Bakıda İngiltərə ərkani-hərbindən [hərbi qərargahından] alınan məlumata görə, Aşqabad cəbhəsi xırda bir müharibədən sonra Türküstan bolşevikləri tərəfindən yarılmışdır. Müharibənin qızgın zamanında Denikin dəstələrindən erməni bölgüləri bolşeviklərin tərəfinə keçib, bununla müharibənin gedişi həll edilmişdir. Mayın 17-də bolşeviklər Anenkov stasyo-

nunu, Qurbanqalanı keçib Bayraməlini işğal etmişlər. Digər hələliyə təsdiq edil-məmiş rəvayətə görə, Mərv bolşeviklər tərəfindən işğal edilmişdir.

ZAQAFQAZIYA KONFRANSINDA

Neçə gün irəli Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətində Zaqaqfaziya Cümhuriyyətləri Konfransının növbəti iclası vaqe olmuşdur. İclasda Ermənistan Xariciyyə naziri Tıqranyan sədarət etmişdir. İclasda dəmiryol və posta, teleqraf məsələləri haqqında mühəndis Xatisovun məruzəsinə, maliyyə və iqtisadi məsələlər haqqında Abxazinin, köçəri məsələsi haqqında Maçabelinin, sərhəd məsələsi haqqında [Noy] Ramışvilinin məruzələrinə qulaq asılmışdır. Bununla iclas qurtarmışdır. Konfransın qalan komissiyalarının məruzələrinə və məruzələrin müzakirəsinə başqa bir iclasda baxılacaqdır.

DƏRS KİTABLARIMIZ

Bu dərs ilini kitabsızlıqla başa apardıq. Fəqət dərs cəhətinə külli ziyanla başa apardıq. Dərs oxutmağa əldə kitablarımız olmadığı cəhətlə, şagirdlərimiz üçün dərslərini lövhədə yazdıq və onların da lövh üzərindən yazıb dərslərini hazırlamaqlarını əmr etdik. Halbuki hazır kitablarımız olsaydı, biz böylə beyhudə vaxt zəyətindən [itkisindən] azad qalıb vaxtımızı dərsin təlimi cəhətinə verib böyük mənfəət dərdəst edə [əldə edə] bilərdik. Nə etməli, yaman günün ömrü az olar. Müəllimlər də, mütəəllimlər [şa-

girdlər] də artıq vaxtlar sərf etdilər, dərs-lər kağızlarda, dəftərlərdə yazıldı, hazırlandı.

Bu dərs ili qurtarmaqdadır. Fəqət bu bir ilin müddətində istər maarif müdiriyyəti tərəfindən, istər müəllimlər tərəfindən yeni dərs kitablarının çapı meydana-müzakirəyə qoyuldu mu? Dərs kitabları çapa verildimi? Bu barədə hələ meydanda heç bir təşəbbüsət yoxdur. Eşitdiyimizə görə, müəllimlərimizdən bəziləri özləri yazdıqları dərs kitablarını çapa vermək istəyirlər, fəqət onlara kağız verilməyir. Əcəba məmləkətimizdəki kağızlar maarif işinə işləməyib də, nəyə sərf olunacaqdır?

Bu il məktəblərimizdə kitabsızlıqdan keçirtiyimiz müşkülət yaddan çıxarmalıdır və gələcəkdə bunun önünü almağa çarə aramalıdır. Bu çarəyə də indidən iqdəm [təşəbbüs] etməlidir.

İndi mətbəə və kağız işləri o qədər asan bir dairədə deyildir. Gələcək sentyabr ayı üçün indidən kitablar hazırlamağa iqdəm etməlidir. Sonra gec olar. Yenə də kitabsız qalarıq.

Bizcə, dərs kitabları nəşr etmək üçün müəllimlərə müavinət [kömək] etməli, önümüzdə olan kağız qəhətliyi münasibətilə Ərzaq İdarəsindən onlara kağız buraxılmaq üçün təşəbbüsətdə bulunmalı, müəllimlərin təb [çap] etdirməyə qüvvələri yetişməyən kitablar olarsa, həman kitabları Maarif Nəzarəti özü çap etdirməyə iqdəm etməli və nəşriyyat həvəsində olan nəşirlərimizi dərs kitabı nəşr etməyə təşviq etməlidir. Əks halda yenə kitabsızlığa məruz qalacağız. İndi əlac etməli.

Müəllim: Mirzazadə

MƏTBUAT

Azərbaycan Məclisi-Məbusanının son iclasında Məclisi-Müəssisən seçkiləri haqqındakı layihəyi-qanuniyyəyə baxılmağa şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Bu layihənin idxalı və mövqeyi-müzakirəyə vəzi [müzakirəyə qoyulması] münasibətilə yazdığı baş məqaləsində “Müsavat” firqəsi qəzetəsi olan “İstiqlal” deyir ki:

“Biz heyəti-ümumiyyəsi ilə Məclisi-Müəssisən intixabatı [seçkiləri] layihəyi-qanuniyyəsinin hazırlanıb da Məclisi-Məbusanda müzakirəyə keçməsinə, həyatimilliyə və siyasiyyəməzda xeyirli və mühüm bir hadisə olaraq yad edə bilərik. Filhəqiqə [doğrudan da], bu gün bizim məvazi-yi-qanun [qanun qoyma yeri olan] bir müəssisəmiz, millətin bütün təşri qüvvətini came [qanunverici gücünü özündə cəmləşdirən] bir məhfili-alimiz [uca məclisimiz] mövcuddur. Fəqət istiqlalıyyat və şəkli-idareyi-hökuməti [hökumətin idarə formasını] qəti bir surətdə təyin və təhkim edici bir müəssisə ancaq Məclisi-Müəssisən-dir.

Bundan başqa da Qafqaziyada inqilabın haqqını, feyiz və nemətini dərk etmək və bir millətin siyasət etibarilə həddi-kamala erişdiyini təyin edə bilmək üçün Məclisi-Müəssisən kimi böyük inqilabın bu böyük şüarını[n] həqiqətdə, feildə də vücuda lazımdır. Xalqın bir çox ictimai, mədəni, ürfani və zirai [kənd təsərrüfatıyla əlaqədar] ehtiyacları[nın] möhtac olduğumuz Məclisi-Müəssisən kimi bir müəssisədə qətiyyətlə və ciddiiyyətlə həll ediləcəyi hər kəscə məlumdur.

Binaənileyh [ona görə], istiqlalıyyatimizə arkani-əsliyə və qəvanini-aliyyə-

sini [həqiqi dayaqlarını və ali qanunlarını] tənzim etmək, xaric və daxildə mövcudıyyatimizə təməlini ata bilmək üçün yığılacaq Məclisi-Müəssisən indidən intixabat [seçki] qanununu böyük bir diqqət və əhəmiyyətlə təqib etməyi “İstiqlal” da özünə vəzifə bilir.”

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Petrovsk və Dərbəndin işğalı

Dünən alınan xəbərlərə görə, Petrovsk və Dərbənd şəhərləri Könüllü ordu tərəfindən mümaniətsiz [maneəsiz] olaraq işğal edilmişdir. Azərbaycan hökuməti nəzdindəki Dağıstan siyasi nümayəndəsi Bahadır bəy Mallaçı-xan mühərri-rimə söyləmişdir ki, o hələ bu vaxta qədər bu barədə öz hökumətindən rəsmi surətdə məlumat almadığından, qəti məlumat verə bilməyəcəkdir. Bu xəbəri aldıqda Mallaçı-xan Bakıdakı İngiltərə komandanlığına müraciətən böylə hərəkətə nə səbəb olduğunu sorduqda cavab almışdır ki, bu əhvalat onlardan ötrü nəgəhanidir [gözlənilməzdir]. İngiltərə komandanlığının bundan xəbəri yoxdur. Hər halda, komandan bu barədə teleqrafla İngiltərə ali siyasi idarələrinə müraciətən lazımi binagüzarlıq [sərəncam] istədiyini nümayəndəyə məlum etmişdir.

Mərv və Bayraməlinin işğalı

Dünən Aşqabad və Tazəşəhərdən Bakıya varid olanların [gələnlərin] dediyinə görə, bu günlərdə bolşeviklər Çarcu tərəfindən hücumla keçib Könüllü ordusunu məğlub və böyük tələfatla geri ataraq Mərv şəhərini və Bayraməli mövqifini

[stansiyasını] işğal etmişlərdir. Könüllü ordu və türkman dəstələri Tecen və Aşqabad tərəf[ə] çəkilməmişlərdir. Könüllü ordunun erməni dəstələri isə bolşeviklərin tərəfinə keçmişlərdir.

28 May bayramı münasibətilə

“Türk Ədəmi-Mərkəziyyət” firqəsi “Müsavat”ın Bakı komitəsi hökumətə məlum etmişdir ki, mayın 28-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin birinci səneyidövryyəsi [ildönümü] münasibətilə tətil edəcək olan əməllərin məvacibləri verilməlidir.

Bakı qəzavətxanasından [qazılıq idarəsindən]

Keçən sənə 1918-ci ildə may ayının 28-ci günü Azərbaycan hökumətinin təsis və istiqlaliyyətinin elanı münasibətilə ümum əhaliyi-islama o günün təzim və təşrifli [böyük və şərəfli] və bayram saxlamağı lazım olduğuna binaən [əsasən], cənabınıza müqərrər olunur [bildirilir] ki, həmin may ayının 28-ci günü came və məscidləri xaricən və daxilən təzyin etdirib [bəzəyib] hamı məhəllə və köy əhlini oraya cəm edəndən sonra o günü möhtərəm saxlamaq və şərəfini hiyf etməyi camaata bildirib, hökumətimizin davam, bəqa, tərəqqi və təalisini [daimi olmasını, inkişaf etməsini və ucalmasını] Cənabi-Haqq dərgahından istida qılıb [istəyib], cəmi əfradi-millətə [millətin bütün fərdlərinə] canən, malən, bədənən və lisanən [canları ilə, malları ilə, bədənəri ilə və dilləri ilə] hökuməti-islamiyyənin təzahüratı və şan və şövkətinin müraatı [gözlənilməsi, ona hörmət və riayət edilməsi] fərizə [vacib] olmağı və əvamiri-lazi-

məsi [bunun üçün yerinə yetirilməsi lazım gələn işlər] hər bir fərd üçün xüsusi vəzifə olduğunu tövsiyə qılmaqla bərabər, şu günü və gecəsini dəxi təntənəli və parlaq bir vəzdə [halda] çıraqban etməyiniz lazımdır.

22 may 1919 sənə,

Bakı qazi əvəzi

Hacı Şıxəli Feyzullazadə;
əvəzi-katib Həsən Əliyev

İclas

Düşənbə [bazar ertəsi] günü saat 4-də may ayının 26-da Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin [Tələbələrini] Mərkəzi Komitəsinin iclası olacaqdır. Məsələlər mühüm olduğundan, üzvlərin hamısının gəlməsi mərcudur [xahiş olunur]. İclas hər bir halda qanunidir.

Hadisat

Bakı sakini Yusif Salam oğlu Bakı qubernatoruna ərizə ilə şikayət etmişdir ki, dördüncü uçastok okolodoçnisı [sahə polis rəisi] Süleyman bəy, o, evdə olmadığı halda gəlib onu sormuşdur. Arvadı çıxıb cavab verdikdə Süleyman bəy qeyz edərək [hirsənərək] arvadı döymüşdür. Döyülmək zərbindən arvad xəstələnmişdir. Bu barədə şikayətçi, qubernatorun bina-güzarlığını [sərəncamını] rica etmişdir.

Bakı Darülfünunu Komissiyasında

Hal-hazırda Darülfünun Komissiyası aşığıdakı heyət ilə məşğuldur:

Komissiya sədri məşhur professor Vasil İvanoviç Razumovskidir.

Üzvlər: professor A. M. Levin, N. A. Dubrovski.

Bunlardan əlavə, komissiyada qəti sə-

sə malik olan üzvlər bunlardır: Bakı Bələdiyyə İdarəsi nümayəndəsi, Məkatib [Məktəblər] şöbəsi üzvü Əlicabbar Orucəliyev və Neft Mədənciləri Sovet Syezdi nümayəndəsi A. N. Səparov.

Komissiya katibi İ. İ. Babuşkin.

Müşavir səs ilə dəvət edilən üzvlər: M[əlik] b[əy] Sultanov, M. A. Ter-Mikaelyans, N. K. Qoldberq.

Komissiyanın birinci iclasında Siyahı Komissiyası təşkil edilmişdir. Bu komissiyaya N. S. Tsitoviç, Qurviç, Məlik bəy Sultanov və Qoldberq daxil olmuşlardır.

Klinika Təşkil Edici Komissiyaya A. M. Levin sədr, V. İ. Razumovski, baş təbiblər Gindes, Ter-Mikaelyans və M. b. Sultanov üzv daxil olmuşlardır.

Kitabxana Komissiyasına sədr N. A. Dubrovski, üzvlər Səparov, L. A. İşkov, A. B. Selixanoviç və A. M. Levin intixab edilmişlərdir.

Mənzil komissiyasına Maarif Nəzarətinin nümayəndəsini sədr və üzvlüyə Ə. C. Orucəliyev, N. A. Dubrovski və İ. İ. Babuşkin intixab edilmişlərdir.

Bu yaxın zamanda Komissiya Darülfünun açılması haqqında olan qanun layihəsinə, Darülfünun nizamnaməsinə, ştat və smetaya baxıb hazırlamağa başlayacaqdır. Mümkün qədər işləri tez aparmaqdan ötrü Komissiyanın hər gün iclası olacaqdır. Bu işlər qurtardıqdan sonra qanun layihəsi Parlamana təqdim və təsdiq edilmək üçün hökumətə veriləcəkdir.

Darülfünunu hazırlamaqdan ötrü lazım gələn şeyləri əcnəbi məmləkətdən almaq üçün Komissiya sədri ilə komissiyon üzvləri A. M. Levin və M. b. Sultanova həvalə edilmişdir ki, hökumət rəisi ilə bu barədə müzakirədə bulunsun. Tainki bu

yaxın zamanda əcnəbi məmləkətdən lazım gələn şeylər gömrük xərci vermədən Azərbaycan daxilinə gətirilsin.

Müstəqim quru yol və dəniz münasibəti məsələləri haqqında saziş

Mayın 19-da 4 dəmiryol və 6 paroxod şirkəti nümayəndələri, göndərilən müəsisələr tərəfindən aldıkları vəkalət mövcibincə [vəkalətə əsasən] müstəqim quru Çernomorski-Voljski-Kavkazski dəniz və Cənubi Zamorskoy münasibəti [rabitəsi] məsələləri haqqında saziş əqd edib [bağlayıb] imza etmişlərdir. Saziş bundan ibarətdir:

1919 sənəsi iyulun 1-dən gec olmaq şərti ilə hər hökumətin rəsmi qəzetəsində elan edildiyi gündən, müqavilənamədə iştirak edən tərəflərin ədliyyə məsuliyyətləri ilə, qəbul edilən yüklərin salamat olması üçün yük sənədləri verilməsi ilə müstəqim quru və dəniz münasibəti bərpa edilir.

Qara dəniz nəqliyyatı ancaq “Rus paroxod və ticarət şirkəti” vasitəsilə olacaqdır. Dəmiryol və dəniz nəqliyyatı qanun kitablarının 11-ci məcəlləsində olan qanun mövcibincə [qanun əsasında] olacaqdır. Dəmiryolu ilə göndərilən malların kirayəsi [daşıma haqqı] və başqa vergiləri 1917-ci il iyunun 10-a qədər davam edən qiymətlərlə, dəniz təriqi [yolu] ilə göndəriləcək malların kirayəsi isə malın gəmiyə yükləndiyi zaman olan qiymətlə hesab ediləcəkdir. Göndəriləcək mallar yüklənməyə verilən zamandan ta göndərilən adresə çatana qədər rınok [bazar] qiymətinə görə sığorta edilməlidirlər.

Müstəqim münasibət ilə göndərilən malları naloj-platyoj ilə göndərmək ol-

maz. Yüklərin salamat qalmasına cavab-dəhəndə [cavabdeh] olub, dəmiryolu və paroxod şirkətləri nəqliyyat işlərinin qeyri-adi ümumi əhvalını nəzərə alıb yüklərin təcili surətdə yerinə çatdırılması məsuliyyətini öz öhdələrinə almayırlar. Malların xarab olması və yerinə çatdırılmaması məsuliyyəti malın sığorta edildiyi qiymətlə, hər halda, göndərilən yerin bazar qiymətindən artıq olmamaq şərti ilə təyin edilir. Dəmiryollar ilə paroxod şirkətləri əvvəlcə öz aralarında hesabnamələri dəyişməklə hesablaşırırlar. Qəti hesablaşma isə hər ay olmalıdır. Qara dəniz paroxod şirkətləri ilə Gürcüstan və Azərbaycan dəmiryollarının hesablaşması Tiflisdə olur. Xəzər dənizi paroxod şirkətlərinin Azərbaycan və Dağıstan yolları ilə hesablaşması Bakıda, Orta Asiya dəmiryolları ilə Aşqabadda Dövlət Bankında hesabi-cariyə açmaqla icra edilir. Mübahisəli tarifə qiymətlərinə, malın xarab olması, əskik gəlməsi və oğurlanması məsələlərinə baxmaqdan ötrü Tiflisdə Beynəlmiləl Büro nəzdində “ümumi tarifə və iddia işlərinə baxan bir idarə” təşkil edilir.

Əqd edilən müqavilənamə Xəzər dənizinin hər bir portuna və Kür nəhrində olan Şimal-Şərqi, Bank, Xıllı, Salyan, Zubovka, Petropavlovka və Yevlax körpülərinə şamildir. Çernomorski-Voljski-Kavkazski [Qaradəniz-Volqa-Qafqaz] və Cənubi Zamorskoy münasibətinin qalan tarifə məntəqələri başqa məntəqələrlə münasibətə başlanması haqqında rəsmi məlumat verildikdən sonra daxil ediləcəklərdir.

Bu müqavilənamənin müddəti təyin edilməmişdir. Lakin tərəfeyndən [iki tərəfdən]

biri bu işdən kənara çəkildikdə, bir ay qabaqdan xəbər verməlidir. Tarifələr təbdil edilən [dəyişdirilən] zaman paroxod şirkətləri iki həftə, dəmiryollar bir ay qabaqdan hamıya elan edilməlidir.

Bu müqavilənamə tərəfeynin dəmir yol nazirləri tərəfindən təsdiq edildikdən sonra qanuni qüvvə kəsb edir [qazanır].

AZƏRBAYCANDA

Qarabağda

Qarabağ general-qubernatoru xəbər verir ki, Oxçu kəndi kəndxudasının verdiyi xəbər mövcubincə [əsasında], Zəngəzur uyezdni naçalnik [qəza rəisi] mayın 6-da 1003 nömrə ilə xəbər verir ki, Zəngəzur uyezdində Panıslı və Kurtyüğünü adlı erməni kəndləri rayonunda Oxçu, Atqız, Pirdovdan, Boğacıq, Tey və qeyri kənd əhalisindən 58 nəfər kişi və arvad mis mədənləri təriqi [yolu] ilə düyü, buğda və qeyri şeylərlə yüklü at, qatırlarla yaylağa getdikləri əsnada ermənilər tərəfindən həlak edilmişlərdir.

Yenə həman uyezd naçalnikinin mayın 4-də 1908 nömrə ilə verdiyi xəbərə görə, Novo-Bayəzid uyezdində [qəzasında] erməni quldur dəstələri məhəlli [yerli] müsəlman əhalisini tamamilə məhv etməkdədir. Müsəlman kəndlərinin hamısı dağılıb, ölümdən xilas olanlar isə ətrafa qaçmışlar. Şuşa uyezdində Hacısamli rayonuna Zərzəbil, Zod, Ağkilsə, Böyük Qaraqoyunlu, Qaraqoyunlu, Hüseyinqu-luğalı, Qayabaşı, Qoşabulaq, Sarıyaqub, Daşkənd, Zərkənd, Şorca və İnkədağ kəndlərindən 10 minə qədər Novo-Bayəzid qaçqınları gəlmişdir. Şışqaya, Aşağı

Məzrə, Qaraiman, Canəhməd, Sədənagac və Kəsəmən kəndləri qaçqınları Gəncə uyezdinə rəvan olmuşlar. Uyezdni naçalnikin verdiyi məlumata görə, bu bədbəxt qaçqınlar yolda şiddətli borana düşərək 600 nəfərə qədəri dağlarda həlak olmuşdur.

Gəncədən

Hər gün Bakıda milyon pudlarla neft olduğunu eşitməkdəyiz, bir çox yerlər işıq üçün bizə möhtacdır. Lakin Azərbaycanın ilk paytaxtı olan Gəncənin küçələrində qaranlıqdan yürümək əsla mümkün deyildir. Yalnız ortalıqda bir-iki küçə Şəhər İdarəsi tərəfindən işıqlanır. Yay fəslə yaxınlaşır, havalar qızmağa başlamış. Lakin şəhərdə kain [mövcud] bağların içərişi murdar qoxulu zibillərlə doludur. Şah Abbas comesinin önündəki bağdan keçmək mümkün deyildir. Əski hökumət zamanında yapılan çaq-çaqlar tamam qırılmış, məhv olmuş. Şəhər İdarəsi onu da yadırmır.

Bunlardan başqa, bu axır zamanlarda şəhər və ətrafında cinayət çoxalmışdır. Əttarlar denilən küçədə o gün iki adam, birisi kişi, birisi arvad qətl edildi. Hər gün şəhərin müxtəlif yerlərində tufəng səsi eşidilir. O gün olmayır ki, şəhərdə tufəng atılsın. Milislər küçələrdə, bazarlarda silah alışı-verişi edirlər. Canilər tutulub həbsə atılmayırlar. Erməni hissəsində bir könüllü əsgərin cənəzəsi tapıldı. Ozan denilən məhəllədə düyün əsnasında yenə Rüstəm bəy namında [adında] birisini iki-üç gün bundan irəli vurdular.

Cinayətin önü alınmadıqca, hər gün şeyləri bahalandırmağa çalışırlar. Dükançıların dükanında açıqda olaraq yeşik-

lərlə şəkər bulduğu halda, şəkərin pudu 65 manatdan əskiyə verilməyir. Ət 15 manatdan aşağı enməyir. Pudlu sabunun birisini 3 manatdan əskiyə alan insafsız tacirlər 35 manata satırlar. Şeylərin gündən bahalanmasına qarşı hökumət, Bələdiyyə İdarəsi və yaxud polis dairəsi heç bir tədabirdə bulunmayırlar.

Gündə 20 manata xidmət edən bir məmur, yaxud bir fəhlə nasıl dolansın? Bir girvənkə ətə 15 manat verdiyi halda, baqi qalan 5 manata nə alsın? Gəncə Bələdiyyə İdarəsində çalışanlardan arxadaşım var. Hər ay maaşdan başqa idarədən şəkər, düyü və başqa ləvazimat alırlar. Ən aşağı məmurlardan birisinin bir aylıq olaraq 3 girvənkə qənd, kaç girvənkə düyü və sair şeylər aldığını gördüm. Əhalinin adına əxz edilən şəkərlər yalnız bələdiyyə məmurlarına verilir. Əhalinin əksəri bez üzü görməmişdir. Bütün əhalinin bir manat alaraq dəftərçələrini təzələdilər və halonki yarım girvənkə olsun şəkər verilmədi. Demək, məqsəd o bir manatları da əhalidən toplayaraq dəftərçələrə verilən paranı əldə etmək imiş.

Bunları uzun-uzadıya yazaraq bələdiyyə rəisi həzrətlərindən yalnız kəndi məmurları üçün təşəbbüsatda bulunmayıb, bir az da əksəriyyəti qazanan əhalinin halını nəzərə almasını rica edirəm.

Gəncə, 21 may 1919

Bir gəncəli

Quldurların hücumu

Məşhədi Xanlar Hacı Əliisgəndər oğlu qubernatora müraciətən məlum etmişdir ki, onun oğlu Şamaxıdan Kürdəmirə gedəndə yolda 35 nəfərdən ibarət müsəlləh [silahlı] bir quldur dəstəsinə rast

gəlib, onu və yoldaşlarını soymuşlardır. Quldurlar 100 min manata qədər nağd pul və müxəlləfat [şeylər] aparmışlardır.

Müzir həşərat ilə mübarizə

Daxiliyyə naziri qubernatora məlum etmişdir ki, Azərbaycan torpağında müzirr [ziyanlı] həşərat (ziraəti xarab edən qurdlar) ilə mübarizə edən cəmiyyət Daxiliyyə Nəzarəti öhdəsindən alınıb Ziraət və Əmlak İdarəsi öhdəsinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

GÜRCÜSTANDA

Ayaqqabı, manufaktura və qeyrə

Fransız “Pake” şirkətinin paroxodu bir neçə milyonluq ayaqqabı, xərəzi malı [qalantereya, xırdavat], manufaktura və Marsel sabunu yükü ilə Potiyə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Gətirilən mallar hökumət ilə tacirlər arasında əqd edilən şəraitə [bağlanan şərtlərə] görə, 25 faiz qiyməti üzərinə artırmaqla əhaliyə satmaqdan ötrü Gürcüstan alış-verişçiləri arasında təqsim ediləcəkdir [bölünəcəkdir]. Ehtikarın Fransadan təzə mallar gətirilməsi ilə rəf ediləcəyi [aradan qaldırılacağı] təsəvvür olunur. Fransa paroxodu gətirdiyi mallar əvəzinə marqans və yun aparacaqdır.

Qərbi Avropa bazarları

Gürcüstan Məclisi-Müəssisanı üzvü Eliqulaşvili hökumət tərəfindən Türkiyəyə, İtaliyaya, Fransaya, İngiltərəyə və Qərbi Yevropanın başqa yerlərinə göndərilir ki, oraların bazarı ilə aşına olsun.

ERMƏNİSTANDA

Ermənilərin maliyyə tələbatı

Sülh Konfransında erməni nümayəndələri bir neçə milyon müsəlman daxil edilməklə Böyük Ermənistan hökuməti vücuda gətirməyə çalışmaqdan başqa, indi onlar öz iştahalarını Türkiyənin əməvalına [mallarına] və sərvətinə döndərmişlərdir. Aşağıdakı rəqəmlər onların hədsiz iddialarına aydın bir nümunədir. “Jamanaq” erməni qəzetəsinin mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığı məlumata görə, Parisdə iniqad edən [baş tutan] Erməni Konqresi 19 milyard frank miqdarında Sülh Konfransına maliyyə tələbatı təqdim etmişdir. Bu məbləğ bu qərar üzrə təyin edilmişdir:

1. Kəndlərdə xarab edilən tikililər üçün 4 milyard 739 milyon frank;
2. Şəhərdə xarab edilən tikililər üçün 4 milyard 60 milyon frank;
3. Ölənlərin ailələrinə 5 milyard frank;
4. Xəstələrə və qüvvətsizlərə 25 milyon frank;
5. Dörd il müharibə müddətində işləmək və qazanmaqdan məhrum olan 165 min ailənin xəsarətinə 540 milyon frank;
6. Mənəvi və başqa üsrlər [çətinliklər] çəkən 350 min nəfərə hərəsinə min frankdan 350 milyon frank;
7. Qafqaziyada olan erməni qaçqınlarına 200 milyon frank;
8. Milli və ruhani müəssisələrə vurulan zərərlər müqabilinə 75 milyon frank;
9. Rüşvətlər, məcburi ianələr və həzələr [müsadirələr] üçün 20 milyon frank.

Cümlətanı 14 milyard frank.

Bu rəqəm ancaq Türkiyə ermənilərinin tələbatını göstərir. Hərgah Qafqaziya

ermənilərinin də tələbatı bu rəqəm üzərinə əlavə edilərsə, o zaman bu rəqəm 19 milyarda baliğ olar [çatar].

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndim! Zati-alilərinizdən rica olunur, mənim bu bir neçə kəlməmi qəzetənizdə dərc buyurasınız.

“Azərbaycan” qəzetəsinin yaxın nömrələrindən birində Şahnəzərli camaatı yüzbaşı Əlövsətdən və pristav Məhəmmədrəsuldan şikayət yazıblar. Bu iş məna nəhayət dərəcədə təsir edib ki, həmin yüzbaşı Əlövsət Vəliyev cənabları ki vətən və millət xüsusunda nə qədər zəhmətlər çəkib və bəlalara düçar olub, əvvəl Bakı davasında Xırdalana gəlib, atışmanın şirin vaxtında şəhərə varid olub [çatıb], mərhum Adil əfəndi ilə bərabər düşmənlərlə dava edibdir. Buna şahid Suraxanski küçədə Nəcəfqulu cənablarıdır və Məhəmmədi məhəlləsində Kərbəlayı Şiruyə cənablarıdır.

Genə Bakıdan qayıdıb Quba şəhərinə, bolşeviklərlə dava edib öz bir Hilal adlı 25 yaşında cavan qardaşını millətə və vətənə fəda edib və nəşini bolşeviklərin top atları ilə öz kəndinə gətirib və həman atları Ömər əfəndiyə və qardaşının atını Həmdulla əfəndiyə bağışlayıb və bundan əlavə, Quba şəhərindən qayıdan zamanda Caqacuc çayında 32 nəfər Bakı əhlini düşmənlərdən qurtarıb, hansı ki birini öldürmüşlər və ikisi yaralanmış, kəndə gətirib bir neçə gündən sonra kamali-ehitramla yola salıbdır.

Amma bir neçə vaxt bundan əqdəm Şahnəzərli kəndindən 3-4 adam, hansı ki

20 ildən bəri o kişi ilə ədavəti var, Quba naçalniki Xan cənablarına şikayət etmişlər və Xan cənabları bunları həbs edib və əhalini tamam və kamal Rəhimli kəndinə yığıb, Uzunboyat icmasına camaatdan sual edib ki, Əlövsət necə adamdır? Camaat belə cavab vermişlər: Əgər Əlövsət olmasa, əhali əldən gedər və keçmiş il yüz rubalarla əhaliyə buğda verib, kömək edib axırda özü arpa çörəyi yeməyə məcbur oldu.

Pəs necə insafdır bir belə şəxsi cavan hökumətimiz hüzurunda biqürb [kimsəsiz, qohum-əqrəbasız] edəsiniz? Siz Şahnəzərli camaatı qəsəm yad əylədiniz [and içdiniz] cənab Xanın hüzurunda ki, minbəd [bundan sonra] belə iftira söyləməyəcəksiniz. Pəs nə oldu, belə tezliklə andı sındırdınız? Çox təvəqqe edirəm ki, millətə birliyinə çalışın, şəxsi qərəzi aralıqdan götürün.

Mirzə Möhsün Ağazadə

Elan

Bununla ümuma elan edilir ki, Azərbaycan Hökumətinin 20 aprel 1919-cu ildəki qərarına görə Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən xarici məmləkətlərə neft aparmağa mal mübadilə etmək şəraitilə icazə verilir. Aparılan neft və neft emalatı qiymətinin 50 faizi Nəzarətə rəhin (zaloq) təriqilə verilməlidir. Bu məbləğə Nəzarətin adına olaraq qeyri məmləkətlərdən birinci zəruri şeylər gətirilməlidir və gətirilən mallara Nəzarət bazar qiyməti ilə bütün mallara qiymət təyin edəcək və bu qiymətdən 25 faiz skonto [əndirim] edəcəkdir.

Bu şəraiti əmələ gətirmək üçün 2 aylıq vaxt təyin olunur.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri müavini Əliyev

T-55

**BAKI QƏZASININ
ƏXZI-ƏSGƏRIYYƏ ŞÖBƏSİ TƏRƏFİNDƏN
Balaxana və Sabunçu ətrafı və kəndlərinin
siyahısı və polis uçastokları**

Polis uçastoku	Kəndlərin adı	Hansı tarixə dəvət təyin edilibdir
1-ci	Səbunçu kəndi	may ayının 24-də
1-ci	Bülbülə kəndi	may ayının 24-də
2-ci	Ramana kəndi	may ayının 25-də
3-cü	Zabrat kəndi	may ayının 25-də
3-cü	Nardalan kəndi	may ayının 26-da
3-cü	Bilgəh kəndi	may ayının 26-da
3-cü	Buzovna kəndi	may ayının 26-da
3-cü	Məşqətə kəndi	may ayının 26-da
4-cü	Balaxanı kəndi	iyun ayının 1-də
4-cü	Məhəmmədli k.	iyun ayının 2-də
4-cü	Pirşağı kəndi	iyun ayının 2-də
4-cü	Kürdəxanı kəndi	iyun ayının 3-də
5-ci	Zirə kəndi	iyun ayının 4-də
5-ci	Suraxanı kəndi	iyun ayının 4-də
5-ci	Əmircan kəndi	iyun ayının 5-də
5-ci	Binə Kür kəndi	iyun ayının 7-də
5-ci	Şağın kəndi	iyun ayının 7-də
5-ci	Türkan kəndi	iyun ayının 7-də
5-ci	Mərdəkan kəndi	iyun ayının 8-də
5-ci	Ziğ kəndi	iyun ayının 8-də
5-ci	Qala kəndi	iyun ayının 9-da
5-ci	Hövsən kəndi	iyun ayının 10-da
6-cı	Binəqədi kəndi	iyun ayının 11-də
6-cı	Biləcəri kəndi	iyun ayının 11-də
6-cı	Digah kəndi	iyun ayının 12-də
6-cı	Xırdalan kəndi	iyun ayının 12-də
6-cı	Hacıhəsən k.	iyun ayının 14-də
6-cı	Qobu kəndi	iyun ayının 14-də
6-cı	Güzdək kəndi	iyun ayının 15-də
6-cı	Goradil kəndi	iyun ayının 15-də
6-cı	Fatmey kəndi	iyun ayının 15-də
6-cı	Novxanı kəndi	iyun ayının 16-da
6-cı	Köyqala kəndi	iyun ayının 17-də
7-ci	Corat kəndi	iyun ayının 17-də
7-ci	Saray kəndi	iyun ayının 18-də
7-ci	Pirəkəşkül kəndi	iyun ayının 18-də
7-ci	Ağdərə kəndi	iyun ayının 18-də
7-ci	Masazır kəndi	iyun ayının 19-da
7-ci	Dodar kəndi	iyun ayının 19-da
7-ci	Əmbizlər kəndi	iyun ayının 19-da
7-ci	Koxanlı-Dabakun	iyun ayının 21-də
7-ci	Biləsən kəndi	iyun ayının 21-də
7-ci	Kovlar kəndi	iyun ayının 21-də
7-ci	Çarqışlaq kəndi	iyun ayının 21-də
7-ci	Gərmiyan kəndi	iyun ayının 21-də
7-ci	Şilgah kəndi	iyun ayının 21-də
7-ci	Xanağa kəndi	iyun ayının 21-də

7-ci	Mikayılabad k.	iyun ayının 21-də
7-ci	Tuğ kəndi	iyun ayının 22-də
7-ci	Əngilan kəndi	iyun ayının 22-də
6-cı	Şıx Xızı kəndi	iyun ayının 22-də
6-cı	Xızı kəndi	iyun ayının 22-də
6-cı	Qarabulaq kəndi	iyun ayının 23-də
6-cı	Opa kəndi	iyun ayının 23-də
6-cı	Tik Şıxı kəndi	iyun ayının 23-də
6-cı	Qalalı kəndi	iyun ayının 23-də
7-ci	Zarat kəndi	iyun ayının 23-də
7-ci	Kəş kəndi	iyun ayının 24-də
7-ci	Xıxal kəndi	iyun ayının 24-də
7-ci	Naradar kəndi	iyun ayının 24-də
7-ci	Zərgərli kəndi	iyun ayının 24-də
7-ci	Ağ Siyəzən k.	iyun ayının 24-də
7-ci	Qara Siyəzən k.	iyun ayının 24-də

Balaxana və Sabunçu ətrafında olan xidmətçilər əsgərliyə dəvət edilir iyun ayının 25-də, 26, 27, 29 və 30-cu günündə.

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurməğa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Kantorçu və yazı makinasında yazan

Müsəlman lazımdır. Xahiş edənlər Çadrovı küçədə 195 nömrəli evdə “Zarya” kantoruna müraciət edə bilərlər.

8791

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə

3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

**Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Azərbaycan Cümhuriyyəti
nəzdində olan Gürcüstan
nümayəndəsi...**

səh. 355. “Staro polis”: Bakıda, indiki Yusif Məmmədəliyev küçəsi.

Dərbənd əhvalatı

səh. 356. “Ü. H.”: bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

Nədir bu naxoşluq?

səh. 357. “...sanki ətrafına sığamayırdı”: qəzetdə “sığamayırdı” yerinə “çixamayırdı” getmişdir.

səh. 359. “məmləkətin istiqlalından, camaatın səadətindən”: qəzetdə bu sözlər tünd şriftlərlə yığılmışdır.

Nəzarətlərdə simalar

səh. 359. Bu məqalənin bəzi cümlələri qüsurludur.

“zamani-hökumətindən”: qəzetdə “ziamani-hökumətindən” getmişdir.

Rus ticarətinin tarixi

səh. 361. “Kəndlilər azad olarkən”: kəndli islahatı və təhkimçilik hüququnun ləğvi (1861-ci il) nəzərdə tutulur.

“Hindistan cəzirələri”: Müəllif məqaləsi üçün materialı rus dilində yayımlanmış mənbələrdən tərcümə edərkən “Vest-İndiya” və “Ost-İndiya” terminlərini birbirindən ayırmamış və ümumi bir şəkildə “Hindistan cəzirələri” kimi ifadə etmişdir.

səh. 362. “Aclıq səhrası (Голодная степь)”: Orta Asiyada, Əsasən Özbəkistan və Qazaxıstan sərhədləri daxilində, gilli-şoranlı səhra olan Mirzəçöl nəzərdə tutulur. Qaza-

xlar və özbəklər də bura “Mirzəçöl”, “Mirzəçöl” deyir.

səh. 363. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Sülh ətrafında

səh. 364. “Aydın salonu”: Böyük Versal Sarayının ən məşhur daxili məkanlarından olan Güzgülü qalereya nəzərdə tutulur. Versal Sülh Müqaviləsi bu qalereyada imzalanmışdır.

Qəzetələrdən

səh. 365. “Aleksandrovsk” (yaxud Fort-Aleksandrovsk): İndiki Qazaxıstanın Mangistaу (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır.

səh. 366. “turbimli paroxod”: qəzetdə “turbalı paroxod” getmişdir.

səh. 367. “Vladimir kilsəsi”: Həştərxanda XIX əsrin axırları – XX əsrin əvvəllərində inşa edilmiş rus pravoslav kilsəsi olan Müqəddəs Vladimir kilsəsi nəzərdə tutulur.

“Svyatoy Krest”: Rusiyanın Stavropol şəhərində indiki Budyonovsk şəhəri.

Bakı xəbərləri

səh. 369. “Tazəşəhər”: indiki Türkmənbaşı şəhəri.

səh. 371. “naloj-platyoj”: malın pulunun, çatdırılma zamanı ödənilməsi.

səh. 372. “Şimal-Şərqi”: indiki Neftçala rayonu ərazisində mövcud olmuş “Şimal-Şərqi Qoltuq” kəndi nəzərdə tutulur.

“Bank”: Neftçala rayonunun Bankə qəsəbəsi.

“Zubovka”: Azərbaycanda indiki Şirvan şəhəri, 1938-ci ilədək Zubovka adlanmışdır.

“Petrovlovka”: indiki Sabirabad şəhəri.

“Çernomorski-Voljski-Kavkazski”: qəzetdə “Çernomorski” yerinə səhvən “Çernovodski” getmişdir.

Azərbaycanda

səh. 372. “Qarabağda”: bu yazıdakı kənd adlarının (Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun kəndləri) əksəriyyəti təhrif edilmişdir; mümkün qədər bərpa etdik.

İdarəyə məktub

səh. 375. “«Azərbaycan» qəzetəsinin yaxın nömrələrindən birində Şahnəzərli camaatı yüzbaşı Ələvsətdən və pristav Məhəmməd Rəsuldan şikayət yazıblar.”: Bu şikayət xəbəri qəzetin 186-cı nömrəsində getmişdir. Xəbərdə yüzbaşının adı “Övsət Əliyev”, pristav isə “Rəsul Vəliyev” kimi təqdim edilmişdir.

“Adil əfəndi”: 1918-ci ilin mart qırğınlarında daşnak-bolşevik qoşunlarına qarşı vuruşmuş Məshədi Adil Kərbəlayi Əbdürəhim oğlu nəzərdə tutulur.

“Suraxanski”: Bakıda, indiki Dilarə Əliyeva küçəsi.

“Nəcəfçulu”: 1918-ci ilin mart qırğınlarında daşnak-bolşevik qoşunlarına qarşı vuruşmuş Nəcəfçulu Rzayev (Qoçu Nəcəfçulu) nəzərdə tutulur.

“Həmdulla əfəndi”: Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü Həmdulla Əfəndizadə nəzərdə tutulur.

“Quba naçalniki Xan cənabları”: Quba qəzasının rəisi Əmir xan Xoyski nəzərdə tutulur.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Cümhuriyyəsi Məclisi-Məbusan tərəfindən 15 may 1919-cu ildə sərmayələrdən alınacaq vergilərin verilməsi vaxtı və miqdarı haqqında qəbul edilən qanun:

Dün vergilər haqqında olan qərardadların 510 və 515-ci maddələri Məcmeyi-Qəvanin [Qanunlar Topusu] cild 5 1914-cü ildə sadir olan qəvaninin [çıxarılan qanunların] 1914-cü il nəşri maddə 3625, 1914-cü il nəşri maddə 2870 təbdil və təg'yirinə dair qət olundu [dəyşdirilməsi haqqında qərara alındı]:

1) Hər idarənin əsil sərmayəsindən hər 100 manata 30 qəpik miqdarında vergi verilməlidir. 100 manatdan əskik olan sərmayələr etinaya alınmazlar.

2) Sərmayədən veriləcək vergilər hər ilin fevral ayının 1-dən gec olmamaq şərti ilə verilməlidirlər.

Yuxarıda yazılan vergilər haqqında qəbz vergilərinə aid olan qanunla şikayət etmək qaydası tətbiq edilir.

Qeyd: 1919-cu ildə vergilər Məclisi-Məbusan təsdiq etdikdən sonra bir ay müddətində verilməlidirlər.

*Məclisi-Məbusan sədri namına müavin: Həsən bəy Ağayev
Katib: Əhməd Cövdət [Pepinov]
İdarə raisi: Məhəmməd ağa Vəkilov*

MÜHÜM DƏQİQƏLƏRDƏ

Son günlər Azərbaycan türkləri böyük iztirab və həyəcan içindədirlər. Şamilqala

(Petrovsk) və Dərbəndin Denikin ordusu tərəfindən işğalı və xüsusən məhəlli [yerli] qəzetələrdən birisində gurultulu şayiə qəbilindən olaraq Könüllü ordunun Quba hüdduna hücum etməsi xəbəri azərbaycanlıları haqlı olaraq düşündürür. Bu saat hər yerdə hər kəscə ən ciddi tutulan bir məsələ varsa, o da Denikinin irəliləməsidir. Hər kəsə təsadüf etsək, salamlamadan əvvəl: “Bu necə işdir? Deyirlər Denikin Dağıstanı alıbdir. Bu doğru olsa, Azərbaycanın müqəddəratı nə olacaqdır?” deyə iki sual verir.

Əlbəttə başqa dürlü olammas da. İctima[iyy]əti bu iki sual düşündürməyə bilməz də. Ona görədir ki, bu iki məsələni ətrafıca açmaq lazım gəlir.

Birinci suala mütəəssifanə [təəssüflə], müsbət cavab vermək məcburiyyətindəyiz. İkinci suala gəlincə, buna cavab vermək üçün birinci məsələni bir qədər açmaq, aydınlaşdırmaq, səbəblərini aramaq və onun məntiqi nəticəsini taparaq o əsasla da cavab vermək lazım gəlir.

Bugünkü nömrəmizin “Mətbuat” qismində “Dağıstan” qəzetəsindən iqtibasla bəzi mütaliələr [fikirlər, şərhlər] qeyd edilmişdir ki, diqqət veriləcək olarsa, Dağıstanın bu halının səbəbi anlaşılır. Həman mütaliətdən [fikirlərdən, şərhərdən] anlaşıldığı üzrə, Dağıstanın şimal irticası qabağında tabavər olmayıb [tab gətirə bilməyib] getməsinin ümdə səbəbləri əvvəla hökumət başında duranların bacarıqsızlığı, ricalı-dövlət [dövlət adamları] yoxluğu, saniyə [ikincisi], ən ümdə olaraq hökumətlə Parlaman və camaat arasında sıxı rabitə və qəvi [möhkəm] etimad yoxluğu, salisən [üçüncüsü], camaatın hökumətdən narazılığı (bu xüsus bizə daha

əvvəldən məlum idi), rabiən [dördüncüsü], bədbəxtanə Dağıstan xalqı arasında əlbir, dilbir, ürək bir, məslək birliyi olmadıdır. Dağıstanın istiqlaliyyətini yıxan, məhv edən, təzədən dağılıları zənciri-əsərət və zülmi-istibdada məhkum qılan onların ittifaqsız və ittihadsızlığı oldu. Bunun üstünə bir də Dağıstan dərəbəyiləri içərisində və hökumət idarələrində Denikin və dolayısı ilə çarizm tərəfdarları bulunması, həm də böyük bir kütlə təşkil etməsi ilə Dağıstan millətləri miyanındakı [arasındakı] nifaqdan bilistifadə [istifadə edərək] qara qüvvə agentlərinin cəhdən çalışdıqları əlavə ediləcək olarsa, anlaşılır ki, Dağıstan tez-gec Denikinə baş əymək məcburiyyətində qalacaqdı.

Azəri türklərini düşündürən bir məsələ daha vardır: Müttəfiqlər bu işə necə baxırlar və nə üçün Denikini irəli hərəkət etməyə buraxdılar? Halbuki, qabaqlarda söz vermişdilər ki, Könüllü ordu Dağıstan içərisinə gəlməyəcəkdir. Hətta Denikinin irəli hərəkəti bir növ dayandırılmış kimi idi də.

Bu məsələdən əsla bəhs etməyə dəyməz. Zira bir şəxs ya bir kütlə öz qədrini bilməz, özü öz mənafeyini anlayaraq müdafiə etməzsə, özgələrdən qədirədanlıq [qədirbilənlik] və müdafiə gözləməyə əsla haqqı yoxdur.

Bu surətlə, Dağıstanın bədbəxtliyinin səbəblərini arayacaq və bu vaxtadək bütün millətlərin tarixindən alınan təcrübə əsası ilə hər millətin haqq və hüququna malik olmaq amal və arzusuna çatmaq üçün ancaq və ancaq öz qüvvəsinə güvənə biləcəyini və ancaq özünə inanması lazım gəldiyini bir həqiqət kimi qəbul edəcək olsa, ikinci suala, yəni “Azər-

baycanın müqəddəratı necə olacaq” məsələsinə də cavab tapmış olarıq.

Bərəkət versin, bizim camaatımız, Məclisi-Məbusanımız və hökumətimiz içində nə qədər firqələrimiz, nə qədər məslək ayrılığımız varsa da, istiqlal məsələsində başdan-ayağa, sağdan-sola bütün firqələrimiz və camaatımızın fikri və rəyi birdir:

Ölmək var, dönmək yoxdur. Azərbaycan müstəqil yaşamalı və azərbaycanlılar öz vətən və millətlərini müstəqil yaşatmalıdırlar.

Bunu həpimiz bir səsle və səmimi-qəlblə deyirik, əməl də edir və edəcəyiz. Bundan əlavə, içərimizdə sağ firqələrimiz də, sol firqələrimiz də mövcud olmaqla bərabər, şükürlər olsun ki, nə anarxistlərimiz var, nə də monarxistlərimiz. Bu surətlə, biz kamali-məsərrətlə [kamil bir sevinclə] deyə bilərik ki, istiqlal məsələsində bizim aramızda ixtilafı-rəy [fikir ayrılığı] yoxdur. Şimdi bir şey qalır: sözdən işə keçmək.

Hamımızın yadımızdadır ki, Məclisi-Məbusanda müxtəlif münasibətlərlə bütün məbuslarımız bilafərqi-məslək [məslək, əqidə fərqi olmadan], istiqlalımızı hər növ təhdid və təhlükədən müdafiə etmək, bir bəla gələrsə canlarını vətən və millət istiqlaliyyətinə və hürriyyətə sipər qılmağa söz vermişlərdir. Xatirimizdədir ki, sabiq Rəisi-vükəla [Baş nazir] F. xan Xoyski cənabları 26 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli bəyannamələrində “Hökumətimiz Azərbaycan istiqlalını göz bəbəyi kimi mühafizə edəcəkdir” deyə yəmin etdi. Unutmamışız ki, hazırkı Rəisi-vükəlamız Yusifbəyli Nəsim bəy həzrətləri də 14 nisan [aprel] tarixli bəyannamələ-

rində Fətəli xanın həman sözlərini bir daha təkrar və təyid [təsdiq] etdilər.

Bunu da isbata hacət yoxdur ki, bu saat Azərbaycan sözü camaatımız arasında hər bir şeydən müqəddəs tutulur. Böylə olan surətdə Azərbaycanın heç qorxusu və qəmi yoxdur. Ancaq yetişər ki, bir dəfə hökumət də, Məclisi-Məbusan da, camaat da yekdil və yekcəhət istiqlalın müdafiəsinə qalxışın. O halda, heç bir qüvvə bizi sarsıdammaz və uca tutulan bayrağımız endiriləmməz.

Bu da bir şeylə olar: Qəvi [güclü] iman və etiqad ilə.

Millətimiz öz qüvvəsinə inanmalı və öyləcə də etiqad ilə əzm etməlidir. Bizim etiqadımız qəvi, imanımız kamildir. Zira, camaatımız həman camaatdır ki, hökumətsiz, başsız, ittihad və ittifaqsız, xüsusən nizamsız olduğu halda, az bir dəstə ilə əliyalın, yarım silahlı ikən bütün cəbhədən qayıdan ordunun müqabilində iş görürdü. Şimdi isə hökumət var, başçılarımız var, ittihad və ittifaqımız var, nizam və intizamımız var olmaqla bərabər, türklük və islamlığımıza məxsus cəsərat və səbatımız vücuduyla heç bir təhlükə bizi qorxuda bilməz.

İstiqlal şərbətini dadmış olan bir millət, əzabını çəkmiş olduğu istibdad zəncirinə heç vaxt boyun əyməyəcəkdir, əyməz də.

Böylə olarsa, Müttəfiqlər bizdə bu əzmi, bu səbatı, bu məhəbbəti görərsələr, şübhəsiz ki, onlar da bizim tərəfimizdə olacaqlar. Necə ki, Soçi fəqərəsində [hadisəsində] gürcülərin tərəfini iltizam etdilər [tərəfini tutdular].

Əzm, səbat, iman və etiqad. İştə, müqəddəratımızı həll edəcək amillər.

X. İ.

XƏZƏR DƏNİZİNDƏ

Pyatiqorskdan çıxıb Mozdok-Kizlyar təriqi [yolu] ilə və Staro-Tereçni körpüsü, sonra da Xəzər dənizi ilə yelkən qayığı ilə Petrovska və oradan da Bakıya qədər uzun bir səfər edən bir şəxs Tiflisə varid olmuşdur [gəlib çatmışdır]. Bu şəxsin deyiyinə görə, Çeçen cəzirəsi [adası] qarşısında Staro-Tereçni ilə Novo-Tereçni körpüləri arasında İngilis Komandanlığının paroxodları seyr etməkdədirlər. Terek çayı mənəbi qarşısında Çeçen cəzirəsinə az bir miqdarda Hindistan əsgərlərindən ibarət İngiltərə əsgəri dəstəsi çıxarılmışdır. Burada uzaq vuran dəniz topları qoyulub, 4 hidroplan və 2 aeroplan vardır. Axırncı dəfə İngiltərə təyyarəçiləri həmin Çeçen cəzirəsindən Hacı-Tərxana [Həştərxana] və Volqa üzərinə uçmuşlardır. Qəribə burasıdır ki, cəzirədə olan balaca kənd əhalisi, ələlxüsus arvadlar, Hind əsgərlərinin zahirindən qorxurlar. Buna görə ingilislər hindlilərə həman kəndə getməyi qadağan etmişlərdir. İngiltərə Komandanlığı ixtiyarında olan iki bəkçi [keşikçi] paroxod daima Çeçen cəzirəsi yanında dayanmaqdadır. Məzkur [deyilən] şəxs, Staro-Tereçnidən Petrovska gələn zaman mayın 11-ində Staro-Tereçnidə Krasnovodska göndərilməkdən ötrü bir Türküstan alayı paroxoda yüklənmiş. Bu dəstə Şimali Qafqaziyada təşkil edilmişdir.

“Terski kazak” qəzetəsinin 29 apreldə (köhnə qayda ilə) çıxan nömrəsində Şimali Qafqaziya cəbhəsi haqqında böylə bir məlumat dərc edilmişdir: Aprelin 28-ində bolşeviklərin bir balıqçı qayığı və bir paroxodu Çornı-rınoka gəlmiş, sahildən

pulemyot və bomba atəşi başladığına görə paroxodla qayıq uzaqlaşmışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülhnamə imzasının təxiri

Almaniya sülh heyəti rəisi Brokdorf-Rantsau dünən Müttəfiqlərə müraciətlə təvəqqe etmişdir ki, müahidə [saziş] imzasına təyin edilmiş olan vaxt bir qədər artırılsın, tainki nota verməyə fürsəti olsun. Müttəfiqlər tərəfindən son möhlət olaraq verilmiş axırncı vaxt mayın 29-a təyin edilmişdir.

Rantsau notası işbu maddələrdən ibarətdir.

- 1) Almaniyanın şərq sərhadində ərazi məsələsi;
- 2) Elzas-Loren məsələsi;
- 3) İstila edilmiş yerlər məsələsi;
- 4) Xəsarətləri ödəmək məsələsi;
- 5) Sair məmləkətlərdə olan nemeslərin əmlakı məsələsi.

Möhlət istəmək nemeslərin müahidənaməni imzadan imtina etdiklərinə dəlalət etməyir. Ola bilər ki, nemeslər özlərinin əks təkliflərini yazıb qurtarmamışlardır. Ona görə də yenidən vaxt istəmişlərdir.

Moskva - Kovnodan [Kaunasdan] xəbər verilir ki, sülh müahidənaməsi imza edilərkən 5 min nəfər nemes saldatları bir nümayiş quraraq Müttəfiqlərin heyətinə hücum etmişlərdir. Müttəfiqlər hökuməti nemeslərin bu hərəkətinə protesto etmişlərdir.

Fiume barəsində yeni müşkülət

İtaliyada Fiume məsələsindən ötrü

qayət dəhşətli müşkülət əmələ gəlmişdir. İtaliya vəzirləri ilə məşvərətdə bulunmaq üçün İtaliya nümayəndəsi dünən Parisdən hərəkət etmişdir. Bu axır vaxtlarda İtaliya nümayəndələri London müahidəsində zikr edilən torpaq tələbatından vaz keçməyə hazırlaşır. Amma hər şeydən əvvəl Fiumenin azad şəhər olması etilafı [razılığı] imza ediləcəkdir. Orlando bu xüsusda İtaliya nazirləri ilə məşvərətdə bulunmaq istəyir. Dördlər Şurasında bu xüsusda qəbul edilən qərara İtaliya əhalisi ciddiyyəən protesto edirlər. İtaliya mətbuatı Orlandoğa və İtaliya nümayəndələrinə Vilson[a] güzəştə bulunduqları üçün hücum edirlər. Hətta Orlando Kabinəsinin dəyişəcəyi ehtimal tutulur.

- Düşənbə [bazar ertəsi] günü Avstriya nümayəndələrinə sülh müahidəsi təqdim ediləcəkdir. Zənn edilir ki, iyunun əvvəlində onlar cavab verəcəkdirlər.

- Yaponiyanın hərbi heyəti Yaponiyadan Almaniyağa əzimet etmişdirlər [yolanmışlar]. Onlar üç il müddətinə oraya təyin edilmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Amiral Kolçak və İngiltərə

Yekaterinodar - Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən aldığı məlumata istinadla “Naş kray” qəzetəsi xəbər verir ki, hal-hazırda Kolçak ordusu səflərində külli miqdarda ingilis əsgərləri müharibə etməkdədirlər. İngiltərə tərəfindən təklif edilmişdir ki, amiral Kolçakın köməyinə yenə ingilis əsgəri göndərsin. Lakin Kolçak bu təklifi

rədd edib peydərpey Sibirya əsgəri dəstələri təşkil edildiyinə görə, ancaq gələcəkdə əsləhə və mühimmatı-hərbiyyə [silah və hərbi ləvazimat] göndərilməsini xahiş etmişdir.

Qara dənizdə

Az bir fasilədən sonra Batum, Novorossiysk və İstanbul arasında münasibət başlanmışdır. Rusiya təbəələrinin İstanbul buraxılmamaları haqqında İngiltərə tərəfindən verilən əmr Sülh Konfransı öz işlərini qurtarana qədər öz qüvvəsində qalır. Məlumatlı dairədən verilən xəbərlərə görə, Qərbi Avropaya və Türkiyəyə bolşevik üzvləri daxil olmasın deyərək bu əmr verilmişdir.

Gürcüstan Hökumətinin Könüllü ordu ilə müzakirəti

“Borba” qəzetəsi xəbər verir ki, Gürcüstan Hökuməti ilə müzakirədə bulunmaqdan ötrü Yekaterinodarda olan İngiltərə ərkani-hərbi [hərbi qərargahı] naçalnik general Briks və Könüllü ordu nümayəndələri mayın 22-də Tiflisə varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Müzakirə Tiflisdə davam edəcəkdir.

Kaçaznuni Tiflisdə

Ermənistan Cümhuriyyəti rəisi Kaçaznuni Ermənistana birinci zəruri şeylərin gətirilməsi üçün Müttəfiqlər hüsurunda istidada [xahişdə] bulunmaqdan ötrü gələn həftənin axırlarında Parisə əzimet edəcəkdir [gedəcək].

Hindistanda Şura hökuməti

Hindistanda vaqə olan hadisələr bərəsində İngiltərənin məlumatı-rəsmiyyəsi böylə deyir:

Əfqanıstanda və Hindistanda ingilis nüfuzu əleyhinə olan təbliğat və mübəlləğlər [təbliğatçılar] Türküstan Şura Hökuməti vasitəsilə Mərkəzi Şura Hökuməti ilə əlaqədarırlar. 1918-ci ildə mart ayında Daşkənddə uzun müddət Hindistan bolşevikləri mehman idilər. Bunlar Türküstan müsəlman xadimləri ilə əlaqədə bulunmaq istəmişlərdir. Şimdi Türküstan Şura Hökuməti var qüvvəsi ilə çalışır ki, Hindistanla sıxı rabitədə bulunsunlar və axirüləmr [nəhayət, axırda] orada şura hökuməti təşkil etsinlər.

Papazyan mühakiməyə cəlb edilir

Türkiyənin Ali Hərbi Məhkəməsi Van ermənilərinin sabiq məbusu [millət vəkili] və erməni camaat xadimlərindən Vahan Papazyan[ı] məsuliyyətə cəlb etmişdir. Mumaileyh [haqqında danışılan şəxs], türk qırğını üçün əşqiya [quldur] dəstələri tərtib verməkdə müqəssir tutulur.

Mitropolit Platon

Odessa Müttəfiqlər tərəfindən işğal edildiyi zaman mitropolit Platon ingilis saldatlarına ingilis lisanınca zeyldəki [aşığıdakı] sözləri söyləmişdir:

“Biz sizi gözləyirik və Müttəfiqlərin müavinətinə güvənirdik. Biz şimdi də sizə ümidvarıq. Hərgah sizə ümidimiz başa çıxarsa, o zaman müqəddəratımız, taleyimiz bizi Almaniya ilə ittifaq bağlamağa vadar edəcəkdir. Ola bilər ki, o zaman siz Uraldan Reynədək rus-alman qoşunlarını öz qarşınızda görəcəksiniz.”

Parisdə Erməni Konfransı

Bütün dünyada yaşayan erməni nümayəndələrinin bu günlərdə Parisdə əqd etdikləri [təşkil etdikləri] konfransın cələ-

sələri [iclasları] qurtardı. Bu konfrans Sülh Konfransına ermənilərin torpaq iddialarını və müharibədə gördükləri maddi xəsarətin miqdarını bildirmişlərdir. Erməni Konfransı öz işlərini qurtardıqdan sonra xüsusi bir komissiya intixab etmişdir [seçmişdir]. Bu komissiya gələcəkdə erməni dövləti təşkilatı layihəsini tərtib verəcəkdir. Bundan əlavə, konfrans yeni erməni milli heyəti intixab etmişdir. O heyətə zeyldəki [aşığıdakı] şəxslər intixab edilmişlərdir: Poqos Nubar paşa, Təkeyan, professor Ter-Akopyan, Çobanyan və doktor Novruz. Bu heyət Qafqaziya Erməni Cümhuriyyəti nümayəndələri ilə birlikdə Etilaf [Antanta] dövlətləri qarşısında “müttəhid [vahid, birləşmiş] və müstəqil Ermənistan” haqqını müdafiə edəcəkdir.

Rifat bəyin həbsi

İstanbulda Türkiyənin Məclisi-Əyanının sədri [Mənəmənizadə] Rifat bəy tövqif [həbs] edilmişdir.

KONFRANS DOLAYISI İLƏ: ZAQATALA MƏSƏLƏSİ

- 1 -

Mövzu-yi-bəhsimiz [mübahisə mövzusu] olan Zaqatala vilayəti bərədə gürcü hökumətinin fikir və tamahına sərməqələ olaraq fəvqdə [yuxarıda] göstərdiyim müxtəsər və məşhur məsəl gözəl bir əndazə olsa gərəkdir.

Möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsinin keçmiş nömrələrində hökumətimiz gürcü

cü hökumətindən Zaqatala vilayətinə dair olan övraq [kağızları] və sənədləri tələb etdikdə, məzkur [deyilən] hökumət kamali-cəsərlə rədd cavab etdiyini oxudum. Azad millət və demokrat əsası üzrə muxtariyyətdən həmişə dəm vuran gürcü qonşularımızın bu vaxta qədər məmuriyyətdə bulduqları zaman vilayətimizdə oynadıqları rollarını vaxtın təqzasına müğayir [zamanın tələblərinə zidd] hesab edərək, ələlxüsus nəzakətə riayət etməyən yazmaqdan kəndimi bir növ saxlamışdım. Fəqət bizimlə “Ertoba” pərdəsi altında işləyən gürcü hökumətinin vilayətimizi udmaq üçün açmış olduğu iştahası sənələrdən bəri qəlbimdə gizlənmiş yaralarımın üstünə açılıb, vətənimiz nə olduğunu, vətəndaşımız[ın] məzkur [deyilən] qonşularımızdan nələr çəkdiklərini bəyan və həqiqəti izhar etməyə bəndəni vadar etmişdi. Hərçənd, bu xüsusda möhtərəm məbusumuz Kiçikxanov cənabları müxtəsər məlumat vermişdi, fəqət məsələ mühüm olmaqla bərabər, bu vilayətin mövqeyi-coğrafiyasına, tarixinə, din və millətinə, nüfus [əhalisinə] və irqinə dair ətraflı məlumat lüzum görüldüyündən, mümkün qədər müfəssəl məlumat verməyə səy edirik.

Zaqatal vilayətinin mövqeyi-coğrafiyası

Qərb və qərbi-şimal cəhəti gürcü torpağına müttəsildir [bitişikdir]. Belə ki, qərbi Alazan (Qanıx) nəhri olan kimi, qərbi-şimalı isə Tilav və Siqnax uyezdlərində [qəzalarında] olan Şilda nəhridir.

Sabiq hökumətin vaxtında polis idarəsincə məmləkəti idarə etmək üçün hökuməti-məzkurə [adı çəkilən hökumət] “La-

qodex” təsmiyə olunan [adlanan] yeri Zaqatal okruqu ilə Siqnaş uyezdirin arasında sərhəd qərar etmişdi. Halbuki, hal-hazırda Laqodex qəsəbəsi olan yer əslində Balakən ilə Qavaxçöl camaatlarına məxsus idi. Təqribən 40 sənə bundan əqdəm [qabaq] ruslar hər iki camaatdan izin alıb müvəqqət olaraq orada əsgər qışlası [kazarması] tikir. Fəqət həqiqət isə Laqodexdən 4 verst qərbi-şimala doğru 400 evdən ibarət olan gürcücə “Kabal” denilən Kartuban ismində bir müsəlman kəndi var. Bu kənddən 6 verst o səmtə doğru 9 evdən ibarət “Areşi” [adlı] bir müsəlman kəndi var. Bu kənddən 12 verst həmin səmtə 200 evdən ibarət gürcü və müsəlman ilə məskun Tebelçox (Тобель-чохъ) adında bir kənd var. Bu kənddən bir neçə verst məsafədə “Kvareli” adında bir gürcü kəndi var və bu kənddən köhnə bizim sərhədimiz olan Şilda nəhrinə 8 verst vardır.

Demək, nəinki gürcü hökuməti iddia edən Laqodex qəsəbəsi o[n]larındır, hət-ta həmin qəsəbədə necə ki anlaşılır, 30 verst məsafədə olan Şilda nəhrinə qədər yerlər irsən, örfən və qanunən bizim torpağımızdır. Binaənileyh [ona görə], sabiq hökumət təyin edən bir “Административное дѣление” [inzibati bölgü] heç vaxt Zaqatal okruqu ilə Siqnaş və Tilav uyezdirinə sərhəd ola bilməz.

İndi gələlim bu yerlərin nə surətlə gürcülərə keçməsinə. O vaxtı ki, bəzi tarixi mülahizələrə görə, ümumən hər yerdə olan kimi, xüsusən Dağıstan və Zaqatal okruqunun müsəlmanlarına rus hökuməti kəm nəzərlə baxırdı, gürcülər xaç qardaşı olmaq həsəbiylə [səbəbindən] ruslara pənah gətirib tədriclə müt-

təhim (?)müsəlmanlara təəllüq [aid] yerləri tutub özlərinə mülk edərək, ətrafdan dəxi gürcülər gətirdib həmin qəsb etdikləri yerləri öz millətdaşları ilə iskan etməyə [məskunlaşdırmağa] başlayırlar. Halbuki, Laqodexdən şimala tərəf 20 verst məsafədə olan “Qarasu” denilən yerə qədər və oradan 8-9 verst məsafədə olan Dağıstan sərhədinə qədər olan dərələr – Təpəli-qara, Çorulu-qara, Xoçav-dağ, Honovbuqırı-qara (yəni qəbir daşı və çarx daşı olan dərə) və Baravan-qara adlı dərələr cümləsi Balakən camaatı ilə Qavaxçöl camaatına təəllüq idi. Qarasu deyən yer Qavaxçöldən təqribən 30 verst günbatan tərəfdədir ki, bu su da Alazan nəhrinə tökülür. Bu yerə gürcülər Piçxi-buqırı (Пичхи-бугиры), yəni Çırpı köprü deyirlər, hansını ki, Qavaxçöl müsəlmanları tikibdir. Qavaxçöldən qərbi-cənuba isə ta Alazan nəhrinə qədər genə 15-17 verst məsafədə olan torpaqlar tamən Qavaxçöl camaatına təəllüq olan kimi, bu kənddən cənuba doğru 8-9 verst ta Alazana qədər genə Qavaxçöl camaatına mütəəlliqdır [aidir]. Bu yerlərin əksəri yaxşı meşə və qalmışı əkin yeri və ot qoruğudur. Qavaxçöldən Laqodexə olan yerləri 8-9 sənə bundan müqəddəm [əvvəl] rus hökuməti müsəlmanlardan alıb bir tərəfdən Rusiyadan gələn xaxol mühacirlərini və digər tərəfdən gürcüləri iskan etmişdi. Bu torpaqlarda sabiq hökumətin köməyi ilə mühacirlər tərəfindən bina olunan kəndlər:

1) Yelizavetovka, 2) Şoruma (gürcü mühaciri), 3) Alekseyevka, 4) Krakovka, 5) Vorontsovka, 6) Daşkovka və 7) İvanovka.

Burada mühacirlərə müsəlmanlardan alınıb verilən qayət gözəl və məhsuldar torpağın qədəri olar 5-6 min desyatın. Fəqət Kartuban tərəfdəki torpaqların qədəri olar 10 min desyatından ziyadə. Rus hökumətinin müavinəti ilə “yersiz gəldi, yerli qaç” hökmü ilə Rusiyadan gələn xaxollar və gürcü mühacirləri müsəlman torpağında bina tikib qurtaran kimi zavallı müsəlmanların başına gətirdikləri cəfa və bəla heç bir əndazəyə yerləşmədiyi kimi, heç bir ölçüyə dəxi gəlməz.

Hürriyyət olan gündən gürcülər hər vasitə ilə olsa da yuxarıda zikr olunan kəndlərdəki mühacir xaxolları gah təhdid və gah təzyiq edərək o yerlərdən köçürüb, onların yerinə Kutais quberniyasından və qeyri yerlərdən gürcü qardaşlarını gətirib iskan etdilər. Təbiri-digərlə [başqa sözlə], gələcəkdə Zaqatal okruqunu qəsb etməyə mənəvi və cismani bir qüvvə hazırladılar. Axırda iş o yerə çatdı ki, zavallı Qavaxçöl camaatından əslində özlərinin olub sonra rus mühacirləri ilə müştərək olan meşədən odun gətirməyə gedən 25-26 yaşındakı Ramazan Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 25-26 yaşında Həmzət Hacı Məhəmmədcan oğlunu, 36 yaşında Məhəmməd Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 25 yaşında Xətvo Ömər oğlunu, 31-32 yaşında ən möhtərəm və alim Molla Əli Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 28 yaşında Məhəmməd Hacı Şaban oğlunu, 21 yaşında Məhəmməd Məhumə oğlunu və Hacı Nuru Məhəmməd oğlunu müxtəlif vəd üzrə həmin meşədəcə qətl edirlər. Başqa zərərin hesabı yoxdur.

Bu hərəkətlərə qane olmayıb, axırda keçən yanvar ayının 20-də 56 nömrə

üzrə Laqodex camaat komissarı blankı üstə Qavaxçöl muxtarına rəsmi kağız yazılıb, minbəd [bundan sonra] o meşədən biletsiz odun, çırpı qırmaq qadağan olduğunu və biletsiz rast olan müqəssirlərin baltası alınıb özü də təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacağını elan edirlər və bu elanın təsdiqi üçün Laqodex icraiyyə komitəsinin möhürü ilə təmhir edirlər [möhürləyirlər]. Gürcülər dəfəat ilə [dəfələrlə] Qavaxçöl camaatına təklif ediblər ki, heç olmasa pulsuz da olsa gəlin bilet alın. Sonra nə qədər istəsəniz odun filan götürün. Görünür ki, dostlarımız bizim əlimizlə özlərinə bir sənəd (dokument) düzəltmək istəyirlər. Çox təəccüb deyilmi?

Zaqatal okruqu şərqən Dağıstan, qərbən Gəncə və cənubən Nuxu uyezdləri ilə həmhüddud olduğundan, ancaq gürcü hökuməti ilə olan səmti göstərməklə iktifa [kifayət] etdik. Zaqatal okruqu öz bəlalığına nisbətən yeri geniş, torpağı məhsuldar, abı-havası gözəl, kafi qədər meşələri və dağları olmaqla həmin dağlarda daş kömür, mis, gümüş və qeyri müxtəlif mədənlər də az deyildir. Bundan əlavə, okruqun müxtəlif yerlərində isti və soyuq mədən və müalicə suları dəxi mövcuddur. Ziraətçə [kənd təsərrüfatı baxımından], əgər rəncbərler təzə sistem makinalarla təchiz olunsalar, el məhsulu nəinki kəndi vilayətini, bəlkə özündən əlavə 2-3 də qeyri uyezdləri ərzaqca təmin edər. Başqa meyvə qisimlərinin qayət çox olduğu hər yerdə məlumdur. Sabiq rus hökuməti istila politikası ilə Mançuriyaya dəmiryol xətti çəkdiyi halda, belə faydalı yerin abadlığına əsla etina etmədi. İndiki Azərbaycan

can Hökuməti dəxi bu yerlərə layiqincə bələd olmadığından, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu vilayətə əsla diqqət və etina etməyir. Halbuki, neft olan Bakı uyezdindən sonra hökumətə mədaxil xüsusunda tamam Azərbaycanda Zaqatal okruqu ikinci yer gərək hesab olunsun.

Tarixə gəlincə, 1221-ci sənədə Çingiz xanın ərkani-hərb məmurlarından [sərkərdələrindən] Cebe və Subutay bu mahalı zəbt edərək gətirmiş olduqları əsgərlərin bir hissəsini burada iskan ediblər [məskunlaşdırıblar]. Hal-hazırda bu vilayətdə olan muğal təsmiyə olunan [adlandırılan] türklər həmin monqol firqəsindən [dəstəsindən] qalma gərək olsun. On beşinci əsrin ibtidalarında [əvvələrinə], yəni 1403 tarixdə məşhur Teymurləng dəfəat ilə bu vilayətə girərək öz qoşunlarından dəxi bir qədərini burada yurd salmağa buraxıb gedir.

İslam bəy Qəbulov

DAĞISTAN ƏHVALI

Siyasi nümayəndənin notası

Dağıstan Cümhuriyyətinin Azərbaycan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəsi Mallaçı-xan Azərbaycan Xariciyyə naziri, Azərbaycandakı Gürcüstan və Ermənistan siyasi nümayəndələrinə müraciətən atıdək [aşağıdakı] notanı təqdim etmişdir:

“Sizə məlum olduğu üzrə, Paris Sülh Konfransı tərəfindən zorla torpaq məsələlərinin həll edilməsinə yol verilməməsi xüsusunda etdiyi qərarada müğayir [zidd]

hərəkət edən Denikin ordusu kəndi istiqlalıyyəti və hürriyyəti uğrunda qeyri-müsavi [qeyri-bərabər] mübarizədə bulunan Dağıstan camaatının böyük tələfatına və bir çox kəndlərin dağılmasına səbəb oldu. Dağıstan Hökuməti Müttəfiq komandanlığına müraciətən Könüllü ordunun general Tomson tərəfindən vəd edilmiş təminatə mütabiət edilməsi [tabe olunması, əməl edilməsi] istənildikdə, cavab almışdı ki, Könüllü ordu Sülh Konfransı elanına müvafiqət edəcəkdir [razı olacaqdır] və eyni zamanda Denikin Dağıstan üzərinə hücum etməyəcəyini məzkur [adı çəkilən] Komandanlıq təyid [doğrulamış] və təsdiq etmişdir. Lakin buna baxmayaraq, Könüllü ordu qəflətən Petrovsk və Dərbənd şəhərlərini qəsb və işğal etmişdir. Könüllü ordunun ümum hərəkəti cümləsində böylə bir hərəkət Müttəfiq komandanlığı tərəfindən verilən rəsmi və müəyyən zəmanəti və təminatı pozur. Müttəfiq Komandanlığının böylə hərəkətə qarşı nəzərini cəlb və bu hərəkətdən nəşət edə biləcək [irəli gələ biləcək] nəticə nöqtəyi-nəzəri ilə mən də Bakıda İngiltərə Komandanlığına müraciətən zeyldəki [aşağıdakı] notanı təqdim edib surətini isə sizə göndərirəm.

*Dağıstan Cümhuriyyətinin
Azərbaycan Hökuməti
nəzdindəki siyasi nümayəndəsi
vəzifəsini ifa edən:
Bahadır Mallaçı-xan*

Nota

Bakıdakı İngiltərə qoşunları komandanı hüzuruna.

“Dağıstan Hökuməti tərəfindən Müttəfiqlərin tələbatına əməl edildiyindən

naşi [əməl edildiyi üçün] Könüllü ordu kəndisini əlverişli şərait daxilində hiss edərək Müttəfiqlər tərəfindən Dağıstan məsələsinin sülh məclisində həll edildiyinə qədər verilən müəyyən və rəsmi təminatı pozmaqla, Dağıstan Cümhuriyyətinin daxilinə irəli hərəkət etməyə başlamış və onun hissələri axır günlər qəflətən Petrovsk və Dərbənd şəhərlərini işğal etməklə bərabər, hökumətimizin azadə və müstəqil surətdə hərəkət etməsinə mümaniət [manecilik] göstərmişdir. Böylə bir hərəkət Dağıstan Hökumətinin bütün görmüş olduğu işləri məhv edir. Bunun nəticəsi isə bizim məmləkətdən başqa yerlərə təsir göstərə biləcəkdir. Bunu nəzərə alaraq vətənin səadətinə istəməklə bərabər, ələlümüm Qafqaziyada adi həyat şəraitinin təmini nöqtəyi-nəzərindən sizdən rica edirəm ki, tezliklə Könüllü ordunun Dağıstandan çıxmasından ötrü lazımı binagüzarlıq [addımlar atasınız] və bununla əvvəlcə İngiltərə komandanlığının elan etmiş olduğu şəraitə ehtiram edəsiniz, əfəndim.”

Mallaçı-xan

İtaliya heyəti və Denikin

Mayın 23-də axşam saat 4-də İtaliya hərbi heyəti rəisi miralay Qabba Dağıstan Cümhuriyyətinin Azərbaycan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəsi vəzifəsini ifa edən Bahadır bəy Mallaçı-xanın yanına gedib və demişdir ki: O, Tiflisdə olduğu vaxt Dağıstan nümayəndələri ilə görüşüb çox şad olmuşdur. İndi isə Bakıya gəldikdə Azərbaycandakı Dağıstan nümayəndəsi ilə görüşməyi kəndisi üçün vəzifə ədd [hesab] edir. Miralay

çox təəssüf edir ki, öz planını dəyişib [Teymurxan]-Şuraya getməkdən məhrum olacaqdır. Çünki bir çox təcili işləri onu Parisə qayıtmağa məcbur edir. Miralay çox güman edir ki, sülh məclisi bu yaxınlarda millətlərin istiqlalıyyətinə dair məsələləri ədalət üzrə həll edəcək və bu barədə İtaliya dövləti Qafqaziyada olan müstəqil hökumətlər haqqında özünün müsbət surətdə rəyini bəyanla onların təsdiqini tələb edəcəkdir. Bunun cavabında Mallaçı-xan miralayı təbrik edərək söyləmişdir ki, Dağıstan millətləri batini [daxili, daxildən gələn] bir fərəhlə öz müqəddəratları həllində İtaliyanın iştirakını gözləyirlər. Qaribaldisi olan İtaliya milləti istiqlalıyyəti uğrunda çarpışan Şeyx Şamili olan Dağıstan millətlərinin arzularını düşünüb də ona yardımda bulunar. Axşam saat 6-nın yarısında Mallaçı-xan öz növbəsində miralay Qabbanı ziyarət etmişdir.

- Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən alınan məlumata görə, Könüllü ordunun axırkı hərəkətindən naşi [hərəkəti səbəbindən] İtaliya hərbi heyəti rəisi miralay Qabba özünün səyahət planının dəyişib, təcili surətdə olaraq Parisə övdət etmişdir [qayıtmışdır].

Dağıstan sülh nümayəndələri Parisdə

Parisdən alınan 30 aprel tarixli “Tan” qəzetəsinin yazdığına görə, Dağıstan sülh nümayəndələri İbrahim bəy Heydərov, Heydər Bammətov, Çermoyev və Xədzərat aprelin ortasında Parisə varid olub [çatıb], hal-hazırda orada iqamət etməkdədirlər [oturmaqdadırlar].

YÜZ İL İDİ

Qara bulud yüz il idi bürümüşdü vətəni,
Teyyib sular, saf bulaqlar yer zində qalmışdı.
Göy bağçalı, sərt qayalı, qarlı dağlar elini
Xain əlli yabançının zəncirləri sarmışdı.

*

Məsrur günəş qart dağların arxasından çıxaraq
Əsir ellər obasından qar əirdi keçərkən.
Yüz il idi hürr nurunu bu vətənə saçmayaraq
Keçərdi o gözəl pəri əsirləri görməzdən.

*

Yüz il idi yaşıl dağlar ellərini görməzdi,
Ulu çinar çağırmazdı kölgəsinə adamı.
Yüz il idi sərin sudan qoyunumuz içməzdi,
Bir ürəkdən türkü deyib çağırmazdı çobanı.

*

Yüz il idi gülməz idik, vətən idi yaralı,
Böyük Cavad, Şamillərin qulaq verin səsənə.
Yüz il idi o şimalın ikibaşlı qartalı
Dəmir dırnaq batırmaşdı bu vətənin köksünə.

*

Yüz il idi yalvarışı Ulu Tanrı haqladı,
Mövlam verdi zalımlara etdiyinin cəzasın.
Yüz il idi yaramızı bir dost əli bağladı,
Əziz vətən, o gözəl qız indi atdı qarəsın.

*Gəncə, 15 mayıs.
Ayn. Bağırılı.*

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] 28 Mayıs İstiqlal bayramı haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

İşbu nazirlərdən mürəkkəb [ibarət] komisyona gələn iclas üçün İstiqlal bayramı layihəsi tərtibi tapşırılsın: [Nəriman bəy] Nərimanbəyov, Hacinski, [Xoren] Amaspur, [Ağa] Əminov və [Adil xan] Ziyadxanov.

- Post və Teleqraf nazirinin İstiqlal bayramı qaydası haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İstiqlal haqqındakı dövləti komiya layihəsini təsviblə [bəyənməklə], Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, həman komiya avans tərifi ilə [avans kimi] 20 milyon fonddan 100 min manat buraxılmaq bərsində binagüzarlıqda bulunsun [sərəncam versin].

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin ziyalı qaçqınlara müavinət etmək bərsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir ki, məruzə rədd edilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin xaraba qalmış Şamaxını təmir üçün 10 milyonluq istiqraz açılmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə tapşırılsın ki, mütəxəssislər və məhəlli [yerli] əhalidən mürəkkəb [ibarət] bir komiya təşkil edilərək, məhəllində [yerində] əhvalı öyrənərək, yeni Şamaxı binası haqqında məlumat cəm etsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin Bakıda xəsarətdidə olmuş [zərər çəkmiş] Şamaxı qəzası Astraxanka kəndlilərinə müavinət etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nəzarətə öz məbləğindən iki ay vaxtınadək 15.000 manat qərz [borc] verilməsi tapşırılsın.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Vükəla Şurasına məruzə təqdim edərək 3 min nəfər işsiz ermənilərin Bakıdan pulsuz çıxıb getmələrinə icazə istəmişdir. Erməni Milli Komitəsinin etirafı ilə onlar Bakıdan getmək istəyirlər.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti qərardadına görə, iş cəlb edilmiş qaçqın, qaçqın payı almamalıdır. Bir nəfər qaçqın təklif ediləcək işdən imtina edəcək olarsa, qaçqın payından məhrum ediləcəkdir.

Yaxın Şərqə Amerika Müavinəti Cəmiyyəti sədri Elmer ilə müsahibə

Mister Elmerin Tiflisə gedəcəyi ehtimalına görə, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] nümayəndəsi doktor Bron mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] hüzuruna gedərək Azərbaycanlı qaçqınların əhvalını təsvirləricə etmişdir ki, bura qaçqınları üçün də Batumdakı mərkəzi Amerika anbarlarından un buraxılsın. Mister Elmer[ə] Azərbaycanlı hamı millətlərə mənsub 105 minədək qaçqınlara bu vaxtadək Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin 11 milyonadək para sərf etdiyi bildirilmişdir. Elmer Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müavinətdə bulunacağını vəd etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri teleqrafən öz müavinini Rüstəm xan Xoyskiyə tapşırmaşdır ki, Tiflisdəki rəsədxana müdiri Qlasekin Şamaxının geoloji əh-

valına dair yazdığı məruzəsini alsın. Zira yeni Şamaxı təmiri üçün qiymətli bir əsərdir.

**ZAQAFQAZIYA
KONFRANSINDA**

Zaqafqaziya Konfransının mayın 22-də vəqə olan iclasında sərhəd məsələsinə baxan komiya tərəfindən [Noy] Ramişvili məruzədə bulunmuşdur. Məruzəçi izhar etmişdir ki, komiya qəsdən ancaq Zaqafqaziya cümhuriyyətləri arasında sərhəd mübahisələrini həll etmək üsulu və əsasları haqqında rəyini söyləməkdən ibarətdir. Komiya öz işini bitirib, çıxardığı qətnamələri müzakirə olunmaqdan ötrü Konfransa təqdim edir:

1) Millətlərin müstəqil olmaları hüquq haqqında inqilabın həyata tətbiq olunan ali şüarı əsası ilə vücuda gələn Zaqafqaziya hökumətləri üçün sərhəd təyin edilməsi məsələsi Konfrans qarşısındadır.

2) Mübahisə edən cümhuriyyətlər arasında ancaq mübahisəli ədd [hesab] edilmiş olan rayonlar müzakirə edilə bilərlər.

3) Yuxarıda göstərilən mübahisələrin həlli mənfəətdar olan cümhuriyyətlərin sazişindən ibarətdir. Saziş olmadığı zaman mübahisələr həkəm [arbitr] məhkəməsi vasitəsilə həll edilməlidir.

Zaqafqaziya Konfransı komiya bu qətnaməsini müzakirə etməyi yaxın iclaslardan birinə qoymuşdur.

MƏTBUAT

Dağıstanın şimdiki halı, xüsusən Petrovsk, Dərbənd və sairlərinin Denikin qoşunları tərəfindən işğalı haqqındakı xəbərlərlə əlaqədar olan vəziyyət bu gün hər bir azərbaycanlıni düşündürməkdə, həm də itzrab içində buraxmaqdadır. Biz, əlbəttə, hər birimiz bu işlərin bütün təfəsilatını bilmək istəyirik. Fəqət bütün səyimizə rəğmə gərək məhafili-siyasiyədən [siyasi dairələrdən] və gərək xüsusi mənbələrdən öylə məlumat almaq mümkün olmayır ki, qarelərimizə [oxucularımıza] ətraflı məlumat verə bilək. Ona görədir ki, yeganə mənbə gördüyümüz rəfiqimiz “Dağıstan” qəzetəsinin məqalə və mütaliatını [fikirlərini, şərhlərini] mün-təzəmən dərc etməyi lazım gördük.

Bilxassə, bu mütaliat müntəzəmən təqib edildikdə, iki aydan bəri Dağıstanın nə vəziyyətlər keçirdiyi bir növ anlaşılır.

Məsələn həman qəzetə məmləkətin əhvali-ümumiyyəsinə təsvirlə yazır ki:

“Biz ən ziyadə hökumət ricalı [adamları] qəhətliy[in]ə mübtəlayız. Rical və məmurlarımız hökumət işlərində mübtədirdilər [təcrübəsizdilər]. Bir miqdar təcrübə görən məmurlarımız varsa, onlar da rus hökumətinin yetişdirdiyi yadigarlardır. Bu məmurlar demokrat üsulunda xalqı idarəyə aşına deyildirlər. Hüsn-niyyətdə olsalar belə, əhalimiz onların işlərindən əmin və məmnun olamayırlar. Ümumi lisanımızın yoxluğu da hökumət işlərimizi xələldar edir. Çünki hökumətin rusca lisanını əhali anlayamayırlar. Məhəlli [yerli] dillərə və ərəbcəyə tərcümə edilib qəzalara göndərilən əvəmir [əmirilər] və təbliğət dəxi postalının yoxluğundan və ya son dərəcə intizamsızlığından yolda qa-

lır. Binaənileyh [ona görə], xalq heç bir şeydən xəbərdar olamayırlar. Hökumətdən qaç dəfə bir təbliğət şöbəsi təşkil edilmək rica edildisə də, şimdiyə qədər öylə bir idarə və şöbə açılmadı. Əhalimiz növmi-qəflətdə [qəflət yuxusunda] uyuyur. Onları oyatmaq üçün düşmən səri ataşlı [sürətlə, ard-arda ataş edən] toplarını atır. Fəqət düşməyə qarşı ancaq top səsinə eşidənlər çıxır. Məclisi-Məbusan 15 gün tətillə edilib, o müddətdə məbuslarımız əhalini iqaz [xəbərdar etmək] üçün bütün qəza və nahiyələrə səyahət etməyi qətməmişlərdi. Fəqət hər gün bir mane çıxarılarq məbusların hərəkəti təxir edilir.

Qroznıda əlan [hal-hazırda] Denikinlə müzakirəyə gedən heyəti-mürəxxəsəmiz əzası [nümayəndə heyətimizin üzvü] və Məclisi-Məbusan rəisi Qaplanov cənablarından gələn məktubun məzmununa görə məlum olur ki, Denikinlə etilaf etmək [uzlaşmaq] qeyri-qabildir. Çünki Denikin Rusiyani ehya etmək [diriltmək] və Dağıstana sahib olmaq məqsədində kəməkan [əvvəlki kimi] israr edirmiş. Denikinlə bərabər bir ingilis generalı da bulunmuş. Biz bu ağır vəziyyətdə ikən daxildə hökumətimizi sağa və ya sola çəkməyə uğraşanlar da var imiş. Hökumət rəisimiz Məclisi-Məbusanda bəyanatda bulunduğuna görə, hökuməti hər iki cəhət təciz edirmiş [sıxışdırır, narahat edirmiş]. Hökumət, Şeyx Uzun Hacıları, Şeyx Əli Hacıları etilafa [uzlaşmağa] dəvət edib, aradakı bütün təfriqəni izaləyə [iki-tirəliyi aradan qaldırmağa] çalışdığı əsnada, gərək sağların və gərək solların hökuməti və hökumət ricalımızı rahat buraxmaması mövcibi-təəssüfdür [təəssüf doğuran bir haldır].”

Digər bir nömrəsində yenə “Dağıstan” rəfiqimiz nəinki hökumətlə Parla-man və camaat arasında ədəmi-etimad [etimsizlik], bəlkə əhali arasında ədəmi-ittifaq olduğunu [birliyin olmamasını] təsvir edir, yazır ki:

“Bəziləri bütün-bütünə məyusiyyət və ətalətə qarq olmuşlar. Mizanın hanki tərəfi ağır gələrsə, gedib orada oturmağa hazırlanırlar. Əmri-vaqeyə [olmuş bitmiş iş, fakta] qarşı iş görmək istəyirlər. Yıxan mənimdir, yıxılan sənin, demək niyyətin-də bulunurlar. Bəziləri isə əfkari-amməni [ictimaiyyəti] təşvişə və tərəddüdə iqa edərək [salarq] gah bolşeviklərlə, gah avropalılarla, gah denikinlərlə, gah müs-təqəbdə [gələcəkdə] olacaq Rusiya ilə xalqı qorxudurlar və deyirlər ki, nahaq yerə canımızı və malımızı fəda etmək mənasız bir şeydir, onlar bizə istiqlal verəmməzlər. Hürriyyətimizi mühafizə edəlim və istiqlalı Cənabi-haqqə tövdi edəlim [Al-laha əmanət edək].”

Görünür ki, xalq nəzərində etimad və etibarını itirmiş olan Dağıstan Hökuməti öylə bir hala gəlmişdir ki, dostu ilə düşməninə tanımayacaq dərəcə şaşırılmışdır. Bu xüsusda eyni nömrədə şu fəqərəni [hadisəni] oxuduq:

“Kəndilərinə qarşı pək ziyadə hörmət-kar olduğumuz hökuməti-hazirə ərkani [hazırkı hökumətin adamları] mətbuatı kəndinə zəhir [kəməkçi] bilməli. Müzahirət [kəməklik] demək müdahənə [yaltaqlıq, iki-üzlülük] demək deyildir. Zətən müdahənə şəklinə ediləcək müzahirət də mü-əssir [təsirli] olamamaz. Hökumət adamları kəndilərdən xoşnud olanların təqdiratını [təqdirələrini, təriflərini] qəbul etdikləri kimi, xoşnud olmayanların təq-

datını da [təhqidlərini də] istema etməyə [eşitməyə] qatlanmalıdırlar. Hətta haqsız belə olsa.

Şu nazik [həssas] zamanda millətin müqəddəratını əlində bulunduran hökumət, əfkarının [fikirlərinin, ideologiyasının] müdafiəsi, icraatının təqviyəsi [dəstəklənməsi, qüvvətlənməsi] üçün millətdən qüvvət almağa möhtacdır. Bu qüvvət[i] də sərbəst olmaq şərti ilə mətbuat vasitəsilə təmin edə bilər.

Xalqımız hökumətdən bu asayiş məsələyi-həyatıyyəsinin həllini [həyatı əhəmiyyət daşıyan asayiş məsələsinin həllini] rica edirlər, bəkləyirlər. Mənə qalarsa, bu icraat, anfan [bir az yuxarıda] söylədiyim kimi, dəmirdən bir ələ tövdi... [tapşırılsa...]

İştə, Dağıstanı fəlakətə doğru sürükləyən amillərdən bəzi nümunələr. Bu xüsusda daha ziyadə məlumat verməyə ümidvarız. Qoy, Dağıstanın nə halda olduğunu qarelərimiz kəndisi düşünsün. Qoy, Dağıstanın bugünkü halından hamı ibrət alsın!

QADINLARIN VƏZİFƏSİ

Qəlblərdə sizə böyük bir məhəbbət, müqəddəs bir hörmət bəsləyir! Saqın, məhəbbət bəsləyir. Bəlkə bundan sonra yetişən müsəlman uşaqlarına validəlik edərək onları tam iyirminci əsrin insanları yapacağınız və onlara milli tərbiyə verəcəyiniz üçün bəsləyir. Buna əminəm və imanım qəvidir [güclüdür]. Millət və din sizdən bunu istəyir.

Görürsünüz ki, zaman dəyişərək gəlmiş və daha pək çox dəyişəcəkdir. Əgər

bu gedişlə gedərsək, başqa millətlərin yədi-əsarətinə düşmüş [əsiri olmuş] olacağız.

Əsarət nə demək olduğunu pək əla bilirsiniz, bilxassə millətlər əsarəti! Xəstə bir vücudu ancaq doktor qurtara bilər. İnciraza [süquta] üz tutmuş bizləri də qurataracaq ancaq sizsiniz. Ey millətin istiqbal [gələcək] ümidi olan gənc qızlar! Qucaqlarınızda böyüyəcək çocuqlarınızı hər şeydən əvvəl bir müsəlman, millətini sevən bir müsəlman olaraq böyüdünüz. Çocuqlarınız ələmi-bəşəriyyətə ilk addım atdıqları günü qarşısında müsəlman millətinin dərdinə dərdnak, məsudiyyətinə şadan [dərdiylə dərdlənən, sevinciylə sevinən] olmaq üçün tərbiyə ediniz ki, gələcəkdə kəndi mövcudiyyətindən xəbərdar, ədəbiyyat və lisana sahib bir müsəlman milləti vücuda gəlsin. Millət bu gün sizlərdən yalnız şunu istəyir. İffət yalnız çarşaf altındadır deyərlərsə, saqın inamayınız. Biliniz ki, pək çox qadınlar məstur [örtünmüş] olaraq gəzirsələr də, açıq gəzən qızlar qədər sahibi-iffət deyildirlər.

Bunun üçün haqqınızda söyləniləcək bitərəf sözlərə qulaq veriniz. Haqqınızda söz söylənilərsə, meydani-mübarizəyə girişiniz. Əmin olunuz ki, qalib olacaqsınız.

Təbiət adətlərə qələbə etməlidir. İnsanlar təb'ən [təbiət etibarilə] hürr yarılmışlardır. Məktəblərdə, darül-ürfənlərdə nuri-həyat vardır və o həyata qoşunuz ki, başqa millətlər nə olmuşlar, bizlər nə oluruz, öyrənəsiniz. Yarın qucaqlarınızda böyüyəcək olan müsəlman çocuğuna millət və millətin nə olduğunu bildirəsiniz. Qucaqlarınızda olan çocuqlara sağlam bir fikir, qəvi [güclü] bir ruh ve-

riniz ki, irəlidə dünya üzərində yaşamaq üçün qarşısına çıxan hər müşkülata qarşı dursun, müsəlman millətinin tərəqqisinə çalışsın və bunu da kəndi borcu bilsin.

Nəcib

İTALIYA HEYƏTİ ŞƏRƏFİNƏ ZİYAFƏT

Srağagün “Metropol” mehmanxanasında, Bakıya varid olmuş İtaliya siyasi heyəti şərəfinə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən böyük bir ziyafət verilmişdir. Ziyafətdə Nəsim bəy Yusifbəylinin rəyasəti ilə Azərbaycan Hökuməti üzvləri, Şəhər İdarə rəisi, Birja rəisi, dövlətlərin siyasi nümayəndələri, firqə [partiya] rəisləri və bir çox möhtərəm əşxas [şəxslər] isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

İtaliya heyəti Şahzadə Savoyski və Miralay Qabba başda olmaq üzrə ziyafət məclisində hazır olmuşlardır.

Əvvəlcə Nəsim bəy Yusifbəyli möhtərəm qonaqları Azərbaycan Hökuməti namından təbrik etmiş və qədim İtaliya mədəniyyətinin başqa xırda millətlər haqqında ədalət üzrə rəftar edəcəyinə əmin olduğunu bəyan etmişdir.

Bundan sonra, məclisə “tamada” olaraq Səfikürdski seçilib, heyəti təbriklə, onun sağlığına badə qaldırmışdır. Bundan sonra, Parlaman əzalarından [üzvlərindən] doktor Qarabəyov və Məhəmməd Əmin Rəsulzadə heyəti təbriklə nitqlər söyləmişdir.

Rəsulzadə cənabları türk dilində mənidar [mənalı] və atəşin bir nitqlə ümum məclisin diqqətini kəndisinə cəlb etmiş

və nitqindən sonra hazırundan bir çoxları onun bərabərinə gəlib əlini sıxmışlardır. Rəsulzadə öz nitqində İtaliya qövminün keçirmiş olduğu böhran vəziyyətləri bəyanla hürriyət uğrunda var qüvvəsi ilə çalışmış olan Qaribaldinin tutduğu yolu göstərmiş və bu yol ilə də italyanların hərəkət etmələrini tövsiyə etmişdir.

Bədəhu [sonra], Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan fransız dilində böyük nitq irad ilə [söyləməklə] ümumun və ələxüsus italyanların alqışına məzhər [nail] olmuşdur.

Məclisin axırında Şahzadə Savoyski və miralay Qabba Azərbaycan Cümhuriyyəti və əsgərləri sağlığına badə qaldırmış və söyləmişlər ki, onlar indi Parisə gedib və qayıtdıqları vaxt Azərbaycan üçün fərəhli və xoş xəbərlərlə gələcəklərdir və əlavə etmişdir ki, sülh məclisində İtaliya mürəxxəsləri [nümayəndələri] Azərbaycan istiqlalıyyətini var qüvvələri ilə müdafiə edəcəklərdir. Ziyafət axşam saat 7-də xitam bulmuşdur.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Müsəlman dükançılarının xahişi

Bakıda sükunət edən [yaşayan] bir çox müsəlman dükançıları Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”a müraciətən rica etmişlər ki, ehtiyat əsgəri olmaq üzrə onlara həftədə bir dəfə olsa da, Azərbaycan ordusu zabitləri tərəfindən təlim verilsin. Dükançıların həmin ricasını firqə Bakıdakı qoşun hissələri komandanına göndərib kəndi tövsiyəsini əlavə etmişdir. Buna cavab olaraq ko-

mandan məlum etmişdir ki, dükançıların böylə xahişləri məəl-məmnuniyyə [məmnuniyyətlə] qəbul edilir və onlara təlim vermək üçün zabitlər təyin olunmuşdur. Məşğul olmaq istəyən şəxslər hər gün Salyan kazarmalarında yazıla bilərlər.

Məsai Nəzarətinin izahı

Fəhlələr tərəfindən edilən suala görə, Məsai [Əmək] naziri bəyan etmişdir ki, müştərək [kollektiv] müqavilənin bir çox maddələri hələ tətbiq edilməyindən, ixtilafli məsələlər xüsusunda əməllər [fəhlələr] bilavasitə Məsai nazirinə müraciət edə bilərlər.

Əsgərliyə dair

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişdir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] əsgərliyə dəvət haqqında şəhərin bütün uçaştoklarına məlumat verilmişdisə də, əsgərliyə gələnlər çox zəif bir surətdə öz vəzifələrini ifa edir və çoxları gəlməyirlər. Bir çoxlarının şəhərdən çıxıb getmələri dəxi müşahidə olunmuşdur. Kəndlilərə gəldikdə, onlar çox artıq dərəcədə şövq və həvəslə şadyanalıq edərək əsgərliyə gəlib yazılırlar. Şəhərlilərin əsgərliyə böylə səhl [səhlənkərliliklə] baxmaları əlbəttə qanuna, vətən və millətə böyük bir xəyanətdir və ona mürtəki bə olanların [qurşananların] haqqında ən qatı və ciddi tədbirlər ittixaz edilməlidir [tədbirlər görülməlidir].

Əsgərlikdən qaçanlar Divani-Hərbə [Hərbi Məhkəməyə] təslim edilməklə edam olunacaqdır. Binaənileyh [ona görə], qubernator bu barədə ciddi tədbirlər ittixaz edib, fərari əsgərləri axtarmalı və lazimi yerlərinə təqdim etməlidir ki, bundan

nəşət edə biləcək [irəli gələ biləcək] hər bir cavabdəhəndəlik [cavabdehlik] onun öhdəsinə düşəcəkdir. Bundan əlavə, qubernator dəmiryolları və körpülərdə əsgərliyə düşənlərin getmələrinə imkan verməməkdən ötrü ciddi surətdə təftişat və təhqiqat icra etməlidir.

Bakı-Culfa yolunda

Bakı-Culfa yolunda işləyən mühəndis, məzkur [deyilən] yolun ikinci hissəsində, Cavad uyezdi sərhədində böyük bir oğurluq kəşf edildiyini qubernatora məlum etmişdir. Yoldan külli miqdarda inşaat alət [alətləri] və müxtəlif ləvazimat oğurlanmışdır. Oğurluqda Cavad pristavı Xəlilov və Cavad Bəxşəli oğlu müttəhim edildiklərindən, onların tövqif [tutulmalarını] və həbs edilmələrini mühəndis qubernatordan rica etmişdir.

Qəhvə və çay fabrikanı

Rafael Natan tərəfindən Bakıda Balaxanski küçədə, 111 nömrəli evdə qəhvə, çay fabrikanı açılıb, Ticarət və Sənəət Nəzarətindən [Ticarət və Sənaye Nazirliyindən] icazə verilməsi rica olunmuşdur. Fabrika bu günlərdə işə şüru edəcəkdir [başlayacaqdır].

28 May Bayramı münasibətilə

Bakı qubernatoru Bakı Balaxana-Sabunçu qalabəyisinə müraciətən rica etmişdir ki, mayın 28-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin birinci səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] olmaq münasibətilə ümum əhaliyə həman günün təntənəli surətdə olaraq bayram edilib və ümum hökumət və camaat müəsisələri və məktəbin qapanması haqqında ittillaat [xəbər] versinlər.

İran mühacirləri haqqında

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsi İran mühacirlərinin nəhayətdə ağır hallarını nəzərə alaraq firqənin məsarifi ilə təmir edilmiş olan “Səfa” məktəbi binasında onların yerləşdirilmələrini təhti-qərara almışdır.

Evsiz uşaqlar haqqında

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən Bakı küçələrində olan evsiz və pərəstarsız [himayəsiz] uşaqlar haqqında Nəzarət tərəfindən sadir olmuş binagüzarlıq [verilmiş sərəncam] barəsində onun tərəfindən nə kimi iqdamat olunduğunu [addımlar atıldığını] sual etmişdir.

Balıq tutmağın mən'i [qadağan edilməsi]

Bakı qubernatoru Cavad uyezdnə nəçalnikinə [qəza rəisinə] məlum etmişdir ki, yeni binagüzarlıq [sərəncam] edilənə qədər “Boji promisel” sularında balıq tutulması qadağan edilmişdir.

Aksiz məmurları haqqında

Məsai naziri “Müsavat” firqəsinə məlum etmişdir ki, Çornı-qorodda aksiz məmurlarının öz vəzifələrindən sui-istifadə etdikləri barəsində verilən ərizə Maliyyə Nəzarətinə göndərilib, ciddi tədbirlər ittixaz edilməsini tövsiyədə bulunmuşdur.

“Leyla” barkazının tövqifi

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Petrovskdan Quryev şəhərinə gedən Təğiyevin “Leyla” adlı barkazı yolda bolşeviklər tərəfindən tövqif [tutulmuş] və zəbt edilmişdir.

“Bakinets” qəzetəsi idarəsinin dağılması

Srağagün axşam “Metropol” mehmanxanasının altında olan Qriqori Cinoridzenin “Bakinets” qəzetəsi idarəsi qarısında “Yeni həvadis” [“Yeni xəbərlər”] sərəlövhəsi ilə bir parça kağızda böylə bir xəbər yazılmışdı:

“Denikin ordusu Quba üzərinə hücum edir. Bakıdan oraya nümayəndələr heyəti getmişdir. Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] hökumətə Denikinlə mübarizədə bulunmaqdan ötrü öz köməyini təklif etmişdir və qeyriləri.”

Bu xəbəri oxumağa “Metropol”un qabağına bir çox adam yığılmış və polis onları dağılmağa təklif etdikdə, getməyib dayanmışlar. Adamlardan bir neçəsi “xəbərin” pəncərədən çıxarılmasını tələb etmişlər. İdarə bağlı olduğundan, onu çıxarmaq mümkün olmadığından adamlar şüşəni sındıraraq kağızı parçalamış və idarəni dəxi dağıtmaq istəmişlərsə, polis nəfəratı [nəfərləri] mane olmuşdur.

Qriqori Cinoridze kimi keçmiş hər kəsə məlum olan bir şəxs bolşeviklər vaxtında Tiflisə getmiş, orada gürcülər onu öldürmək istədikdə bir tövrlə Vladiqafqaza, oradan Pyatiqorsk və qeyri şəhərlərə qaçmışdı. Türklər getdikdən sonra Bakıya gəlib öz “köhnə məsləki” üzrə Martınov yerinə Denikin, Prjevalski, Lya-xov, Erdeli və qeyrilərinə “ibadət” dəl-ləkliyində davam edib, bir nəfər “alicə-nab” müsəlman qardaşa da öz “əvvəlki qulluğunu” yerinə yetirirdi.

Axır vaxtlarda bu hərif küçə vərəqparasında açıqdan-açığa Azərbaycan əleyhinə şiddətli tənqid yazıb camaatın ruhunu zəhərləyirdi. Bu hərif bir “Baki-

nets” ilə iktifa [kifayət] etməyib, təzə bir də “Balaca qəzetə” çıxarmaq istəyir.

Yerini isti və rahat görüb başqa yerlərə və xüsusən öz vətəninə həsrət qalan bu cür həriflərin iştahasına hökumətin diqqətini cəlb etmək istədik.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi idarəsinin 21 mayıs iclası qətnaməsinə görə, Azərbaycan istiqlaliyyətinin səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] – İstiqlal bayramı münasibətilə Bakı fəqərasına pulsuz olaraq mayısın 28-də 3 min pud un buraxılacaqdır. Bu barədə məhəllə şuralarına da məlumat verilib, məhəllələrdə olan fəqirlərin siyahılarını cəmiyyət idarəsinə təqdim etmələri onlara tövsiyə edilmişdir. Fəqət bu günədək nədənsə bəzi məhəllə nümayəndələri öz məhəllələrində olan fəqirlərin siyahısını təqdim etməmişlərdir. Bu isə idarəni müşkül bir vəziyyətə salır. Binaənileyh [ona görə], məhəllə nümayəndələrindən xahiş olunur ki, mayısın 27-də məhəllədə olan fəqirlərin siyahılarını Cəmiyyəti-Xeyriyyənin idarəsinə təqdim etsinlər.

Cəmiyyəti-Xeyriyyənin idarəsi Nikolayevski və Spasski küçələri küncündə, Krasilnikovun iki nömrəli mülkündədir. İdarə hər gün səhər saat 10-dan 2-ədək, axşam saat 5-dən 8-ədək açıqdır.

- Mayıs ayının 25-də Mirzəəğa Şükürovun sədarəti ilə və Yusif Quliyevin katibliyi ilə Azərbaycan Posta və Teleqraf Qulluqçuları İttifaqı idarəsinin iclası vəqə oldu. İclas kəsəratı-ara [səs çoxluğu] ilə Azərbaycanın səneyi-dövriyyəsinə bayram etməyi qətd edib böylə qərara gəldi

ki, bulvarda bir neçə teleqraf aparatı vəz edib [yerləşdirib], xüsusi bir oyun tərtib versin. O oyunda iştirak edən möhtərəm zətlər Bakı Baş Teleqraf İdarəsində Mirzəəğa Şükürovdan və İsmayıl Hacıyevdən hər gün saat 9-dan 2-ə kimi müfəssəl məlumat ala bilərlər.

Yeni Kabinə təşkilindən sonra təsdiq edilmiş olan həman İttifaq o gün sabiq Post-Teleqraf naziri Aslan bəy Səfikürdlüyə Mirzəəğa Şükürov və Yusif Quliyev vasitəsilə bir ünvan təqdim etməyi də təhti-qərara almışdır.

Təshih

Düncü qəzetəmizdə Əxzi-Əsgər [Əs-gərliyə Çağırış] İdarəsi elanında bir xəta olmuşdur ki, təshihinə əcələ edirik [dərhal düzəldirik]:

3-cü polis dairəsi Buzovna kəndi üçün may ayının 26-sı təyin edilmişdir. Məşqət [Maştağa] kəndi üçün isə may ayının 29 və 31-i.

AZƏRBAYCANDA

Şəkidən

Əhəmiyyəti-mövqiyəsi cəhəti ilə ticarətdə ən mühüm rol oynamağa şayan [layiq] demək olan Şəki şəhəri ötdən bəri bir çox tərəfdən nəzafət [təmizlik], vergi və idarə cəhəti ilə bir pək ağır müşkülata uğramışdır. Böylə ki, bələdiyyə üçün bu vaxta qədər mütədavil olan intixabatın [keçirilən seçkilərin] ədəmi-intizam [intizamsız olması] ilə hal və cərəyan müvafiq olmamasından, Bələdiyyə İdarəsi bu vaxta qədər Şəki üçün heç bir mənfəəti mövcub olmayaraq, biləks [əksinə],

bir çox zərərlər iras etmişdir [əmələ gətirmişdir]. Məzkur [adı çəkilən] idarə şimdüyə qədər başdan-başa tədabiri-ictimaiyyə və idarəyə aşına olmayan sadəkillər ilə dolu olaraq, onlar da ancaq quru bir nam [ad] ilə bir çox sui-istematla [sui-istifadələrlə] uğramışlardır. Fəqət mühtin iqtizası [ehtiyacı, tələbi] ilə Şəki şəhərinin bütün həyat və məməti [həyatı və ölümü] bu idarənin fəaliyyətindən asılıdır. Binaənileyh [ona görə], Şəki Bələdiyyə İdarəsi burasını gözəlcə düşünməlidir. Məzkur idarə Şəkidə ihdas olunalıdan [yaradılından] bəri intixabatın, müntəxiblərin [seçilmişlərin] göstərdiyi işlərin heç bir faydası olmamasına məbni [görə], bələdiyyədən razı qalacaq bir nəfər belə təsəvvür olunammas. Əksinə olaraq xalq tərəfindən bu xüsusda daima bir çox tənqidat ilə dedi-qodulara təsadüf olunmaqdadır. Bələdiyyə İdarəsinin quruluşu əlbəttə bir çox mənfəəti mövcub [mənfəətlərə səbəb] olacaqdır. Yalnız şu qədər var ki, nə qədər gözəl bir idarə olursa olsun, müdir sui-istemat edərsə, qəvaidi [qanunları] mövcub olmasından sərf-nəzər bir çox əngəllər törədə bilər. Necə ki, böylə də olubdur.

Şəki şəhərinin bütün cərəyanına [gedişatına] bir uçurum demək olan böyük bir mənbeyi-müxatirə [təhlükə mənbəyi] var ki, o da şimdiki zamanlarda yaxud bir az zaman sonra Kiş çayının daşması ilə ətrafı, yəni şəhərin bir çox hissəsini basmasıdır. Bu xüsusda, yəni daşqın müxatirəsinin [təhlükəsinin] önünü almaq üçün bu vaxta qədər ciddi bir tədbir görülməyib, yalnız müxtəlif zamanlarda orada bənd yapılması üçün təşəbbüsatda bulunmuşsa da, o da ora üçün təxsis olu-

nan [ayrılan] məbləğin yerinə sərf olunmayaraq, bir taqım cənabların həzmi-rabeindən keçməsi ilə xitam bulub, orada mənfəət iras edəcək [əmələ gətirəcək], daşqını durduracaq heç bir şey yapılmamışdır. Bu üzdən Şəkinin nisfi [yarı] hissəsinin təhlükədə olduğu nəzərə alınaraq Məclisi-Məbusan tərəfindən şu böhranın rəfi [aradan qaldırılması] üçün 211.000 manat məzkur Bələdiyyə İdarəsinə istiqraz edilmişdir. Bu babda biz Şəki Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini yalnız bir nöqtəyə cəlb edirik. Bələdiyyə İdarəsi şəhərin halını və təhlükənin ağır olmasını nəzərə alaraq, bu xüsusda nə etmək lazım isə həpsini yapmağa girişib, paranı mümkün qədər yerli-yerinə sərf etməli və bir taqım iş görməyib də yalnız kəndisinə tapşırılan vəzifəni sui-ifa ilə bu qism pulları udan cənablara həvalə etməməlidir.

Bundan maəda [bundan başqa], Bələdiyyə Şəkidə ötdən bəri bütün şiddəti ilə hökmfərma olub da [hökm sürüb də] əhalini qırıb-tökən xəstəliklə mübarizə ilə qüvveyi-mənaviyyələri hər cəhətcə qırıq camaata bir çox müavinətdə buluna bilərdi. Türklər Qafqaziyada ikən Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] cəmiyyəti təşkili üçün külli para yığıldıqdan maəda, məmul olan [arzulanan] məqsədi əmələ gətirmək üçün üşrdən də bir miqdar əlavə toplanmışdı. Bu para ilə o zamandan təşəbbüs olunsaydı, mükəmməl bir xəstəxana açılardı ki, bu üzdən də xalqın bir çoxu əcəli-müəlləq ilə [vaxtsiz] bərhəva [puç] olub getməzdi. Bu yapılmamış və paranın da nəzərə sərf olunduğu məlum deyildir.

Məlumdur ki, irəlidən yay fəslə gəlir.

Havanın sıcaqdan pozulması, küçələrin natəmizliyi bir çox müsri [yoluxucu] xəstəliklərin vüqu bulması məlhuzdur [təsəvvürə gəlir]. Bu qisim sari [yoluxucu] xəstəliklərə meydan verməmək üçün şəhərin nəzafətinə [təmizliyinə] və natəmizliklə mübarizə edərək küçələrin təmizlənməsinə diqqət etmək icab edir [gərəkli-dir]. Bu xüsus üçün hökumət tərəfindən 200 min manat istiqraz edilmişsə də, Bələdiyyə İdarəsi ödəyəmməmək qorxusu ilə almayır. Bizə qalarsa, Bələdiyyə İdarəsi bu miqdarı dərhal alaraq, bu məhzurun rəfinə [təhlükənin aradan qaldırılmasına] çalışmalıdır. Xalqın qırıldığı artıq kifayətdir.

Bütün bu mülahizə [mülahizələr] ilə bərabər, Şəki şəhəri bütün cəhətcə əhalisinin nizam və asudəliklə yaşamaq üçün Bələdiyyə İdarəsinin təşəbbüsat və fəaliyyətinə ərzi-ehtiyac edib durur. Ümid edirik ki, yeni intixab olunan Bələdiyyə İdarəsi heyəti ehdasında mütəsəvvər olan [yaradılması əsnasında nəzərdə tutulan] mənfəəti tövlid və intac edəcək [meydana gətirəcək və hasil edəcək] bir təzədə təşkil olunar da, şəhərin hər cəhətcə təmizliyi, müsri xəstəliklərin rəfi, küçələrin genişlənməsi, ümumiyyətlə şəhərin abad və məmur olması üçün nə etmək lazım isə həpsini yapar. Bununla da şəhərin bütün müşküləti rəf olunaraq işlər halitəbiisinə [təbii halına] düşüb kəndi yolda cərəyan etməyə başlar.

Əbdürrəhim Ağakışızadə

Cavanşirdə

İçində olduğumuz 1337-ci sənə əvvəlindən bugünkü günə kimi, başdan-ayağa bir əmraz [xəstəliklər] sənəsi və

səfhə[si] [dövrü] olduğu gərək hamıya məlum olsun. Zira ki, evdə beş nəfər varsa, beş nəfər də dəfələrlə növbənöv naxoşluğa giriftar olub, bəlkə heç ev olmayıb ki, bir nəfər ya iki nəfər də vəfat etməsin. Ol sənədən bu bir ay yarım qədər keçənə kimi əsla hökumət tərəfindən buna bir binagüzarlıq [tədbir] görməmişik. İlla bir ay yarım olar ki, bizim Xələfrəddin və Ağcabədi, Kəbirli, Qaradolaq, Əfşar, Xocavənd camaatına bir-iki nəfər feldşer göndərilib. Amma əvvəl sənədən bu hala kimi cənab Mirqənvam Ağamirov təbib ki, İran darülfünununda təhsil buyurublar, bu 4-cü mahala, bəlkə Göyçay uyezdirinin də bəzi qəryələrinə lazımevi-təbabət nə isə edib və geri durmayıb, bəlkə çoxlarına məccanən [pulsuz] təbabət edib və xoşqədəm, xoşmüalicə də olub. Hətta bəzilər o cənaba deyib ki, bu naxoşluq müsridir [yoluxucudur], bir qədər özünü gözlə. Onlara cavab verib ki, təbib naxoşdan qaçmağı bənzər ərkani-hərb [sərkərdə] qoşunu qoyub qaçmağa. Allah belələrinə ömür versin və əmsalın çox eyləsin.

Mirzə Səttar Fazlaliyev

Salyandan

Bu mayıs ayının 9-da Realnı məktəbi nəfinə [xeyrinə] olmaq üzrə Xillı qəsəbəçəsində teatro tamaşası vermək üçün müvəzzəf [tapşırıq verilmiş] olaraq göndərilmişdim. Məzkur [deyilən] tarixdə Salyan həvəskarları iştirakı ilə göstərilən bu tamaşa nəhayət dərəcədə gözəl keçmişdir. Pərdə açılmadan Azərbaycan istiqlalıyyəti və onun vəsailindən [vasitələrindən, yollarından] bəhslə, tərəfi-acizənə-

mizdən olmaq üzrə bir nitq irad edilmişdir. Məclisdə hazır olub da istiqlalıyyətimiz uğrunda məcruh qalan [yaralanan] Məhəmməd çavuş namında bir türkün nəfinə bir dəmət çiçək müzayidəyə vəz edilmişdir [auksiona qoyulmuşdur]. Müzayidədən 2 min manat hasil olaraq filməclis [məclisdə] kəndisinə tövdi olunmuşdur [verilmişdir]. Həsəlati-ümumiyyə 10550 manat, məsarifat 3549 manat, xalis varidat 7001 manat olmuşdur. Bu tamaşanın tərtib edilməsi və paraların toplanması xüsusunda bizə maddi və mənəvi yardımlar edən zəvati-möhtərəməyə [möhtərəm şəxslərə] və baxusus nahiyə müdiri Mirzə Məhərrəm Lələyev, yüzbaşı Abbas əfəndi Mehmanov və Mehman əfəndi, Xəlil Əbilov, Mirmustafa Tağıyev, Mirzə Həsən ağa və Mirzə Nəcəfqulu əfəndlərə ərzi-təşəkkür edirik.

[Rüstəm] İskəndərzadə

TEATRO VƏ MUSIQI

Axırıncı tamaşalar

Bu il Hökumət Teatrosunda drama, opera və operetta tamaşaları göstərən Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin teatro mövsümü bu günlərdə qurtarır. Axırıncı tamaşalar bunlardır:

Bu gün axşam, mayın 27-də “Arşın mal alan” operettası, çaharşənbə [çərşənbə] günü mayın 28-də Azərbaycan istiqlalıyyətinin sənəyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibətilə axşam Hökumət Teatrosunda “Leyli və Məcnun” operası ilə “Azərbaycan” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyula-

caqdır. Bundan əlavə, mayın 28-də İstiqlalıyyəti bayramı münasibətilə səhər saat 9-da Hacıbəyli qardaşlarının hamı artistləri bəzakli avtomobildə və süvari musiqi dəstəsi Azərbaycan və milli marşları, xorları oxuya-oxuya və tarixi qəhrəmanlardan Teymurləng, Çingiz Xan, Ağa Məhəmməd Şah Qacar, Şah Abbas, Şeyx Şamil, Bakı, Şəki, Şirvan, Gəncə, Salyan, Quba, Qarabağ xanları libasında artistlər geyinib qoşun əhli ilə bərabər Hökumət Teatrosundan hərəkət edib şəhər küçələrini keçdikdən sonra Məclisi-Məbusan bərabərinə gələcəkdir. Burada Parlamanı ziyarət və təbrik etdikdən sonra yenə şəhərin müsəlman hissəsini gəzə-gəzə teatroya övdət edəcəklər [qayıdacaqlar].

Bundan əlavə, Hacıbəyli qardaşlarının artistləri dənizdə lotkada [qayıqda] da seyr edəcəklərdir. İstiqlalıyyəti bayramını təntənəli bir surətdə keçirməkdən ötrü Müdiriyyət neçə vaxtdır ki, çalışmaqdadır.

Mayın 30-da axşam axırıncı tamaşa olaraq “Aşiq Qərib” operası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşalardan sonra teatro mövsümü sentyabr ayına qədər qapanır. Yuxarıda göstərilən tamaşaların biletləri indidən teatro kassasında satılmaqdadır. Tamaşalar düz axşam saat 8-də başlanacaqdır.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm, bu neçə kəlmənin dərcini rica edirəm.

“Azərbaycan” qəzetəsinin 13 mayıs tarixli 179-cu nömrəsində Siyazən yüz-

başısından şikayət yazıldığını nəzərə alıb, tamamilə yalan olduğunu bildirmək istəyirik. Böylə ki, məzkur [deyilən] camaatın yüzbaşısı Balaəli Zülfüqar oğlu həqiqət öylə bir zətdir [şəxsdir] ki, dürüst və səmimi-qəlblə qulluq edir və heç kəsə təfəvüt qoymayıb. Biləfərqi-dövlətli, kasıb, biganə və ya dost, əqrəbə [dövlətli-kasıb, yad adam yaxud dost-əqrəbə fərqi qoymadan] hamıya bir nəzərlə baxır. Bu səbəb, böylə şeylər qiymətli yüzbaşımızı bihər-mət etməkdədir. Hərgah, filhəqiqə [həqiqətən] fəvqə [yuxarıda] zikr olunan camaatın yüzbaşısı doğrudan yazılan hərəkətlərdən birisini qəbul eyləmiş olsaydı, əlbəttə şikayət edənlərin adları zikr olardı. Əlbəttə ki, hər kəs öz qulluğunu dürüst yerinə yetirsə, heç kəsə xoş gəlməz. Bu babətdə rica edirik həmin fəqərə [hadisə] haqqında polis istintaqı olsun. İftira edən və yaxud müqəssirə mücazat olsun [cəza verilsin], ta ki qeyrilərə də ibrət olsun. Ümidvarıq müzayiqə olunmaya [əsirgənməyə].

Nardalan vəkilləri:

Baba Həmid oğlu,

Baxış Bəydəmir oğlu.

Qara Siyazən vəkil[lər]i:

Ələkbər Nəzar oğlu,

Kərbəlayı Gülhüseyn Mahmud oğlu.

Ağ Siyazən vəkilləri:

Malik Ağamoğlan oğlu,

Ağadadaş Ağakışi oğlu.

Zərkəri vəkilləri:

Məşhədi Əlihüseyn Molla Mahmud

oğlu, Nəcəfqulu Sadiq oğlu.

Mən, Siyazən icmasının ruhani

mollası Molla Şirin həmin adları öz

dəst-xəttimlə təsdiq edirəm.

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayı- rılması təmin olunur. Kənardan gələn- lər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

8753

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Doktor**S. İ. Zaks**

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Doktor**M. B. Şaxnazarov**

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstə- liklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başla- mışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4- dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi**E. S. Karşteynbaumun**

Diş müalicəxanası və süni diş labora- toriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Tele- fon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8- ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat

4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşı- sında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası**Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməli- yəti-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa- mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Tele- fon nömrə 58-39.

T-132

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti məz- bur Nəzarətdən bu günə qədər ənvayi ərzaq və malların, neft və neft emalatından qeyri,

istər əcnəbi məmləkətlərə, istər Azərbaycan dairəsinə aparılmalarına dair verilən və vaxtı göstərilməyən bütün icazələrin bugünkü gündən etibarən bir ay vaxt[ı] olduğu bu- nunla ümuma elan edilir.

Nazir müavini: Y. Əliyev

Kargüzar (imza)

T-138

Müvəqqəti müdir:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Elan**

səh. 385. Farsca. Mənası: “Əlahəzrət Sultan Əhməd şah Qacarın (Allah onun mülkünü və səltənətini əbədi etsin) tacqoyma mərasimi münasibətilə 27 şəban çərşənbə günü, Ali İran Dövlətinin konsulluğunda səhər saat 10-dan günorta- dan sonra saat 2-yə kimi rəsmi qəbul keçiri- ləcəkdir. Bütün iranlıların o gündə tacqoyma mərasimində iştirak etməsi vacibdir.

Ali İran Dövlətinin konsulu Məhəmməd Səidülüzərə.”

Mühüm dəqiqələrdə

səh. 384. “X. İ.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Xəzər dənizində

səh. 384. “hidroplan”: su səthinə enə bilən və su səthindən qalxa bilən təyyarə, hidrotəyyarə.

Sülh ətrafında

səh. 385. “tainki nota verməyə fürsəti olsun”: qəzetdə belə getmişdir: “tainki (6) nota verməyə fürsəti olsun”.

Qəzetələrdən

səh. 386. “Parisdə Erməni Konfransı”: 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yığışan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransı nəzərdə tu- tulur.

Konfrans dolayısı ilə:**Zaqatala məsələsi**

səh. 387. “fövqdə göstərdiyim müxtəsər və məşhur məsəl”: deyilən “məsəl” qəzetdə getməmişdir.

“Ertoba”: Gürcü dilində “birlik” deməkdir. Gürcülər bu adla qəzetlər buraxmış, mədəniyyət mərkəzləri qurmuşlar.

səh. 388. “müttəhim (?) müsəlmanlara”: sual işarəsi qəzetdə getmişdir.

Dağıstan əhvalı

səh. 391. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Yüz il idi” şeiri (səh. 392)

üçün lüğət:

teyyib: saf, təmiz
məsrur: sevincli

“Yüz il idi hürürünü bu vətənə saçmaraq”: bu misrada şeirin vəznə pozulmuşdur.

“Böyük Cavad, Şamillərin qulaq verin səsinə”: Rusiya imperiyasının işğalçı orduları ilə qəhrəmanca döyüşmüş Gəncə xanı Cavad xan və Qafqaz dağlılarının rəhbəri Şeyx Şamil nəzərdə tutulur.

Vükəla Şurasında

səh. 392. “Astraxanka”: Şamaxının kəndi; indiki Qızmeşdən kəndi.

Mətbuat

səh. 394. “Şeyx Uzun Hacıları, Şeyx Əli Hacıları”: Dağıstanın ictimai-siyasi xadimləri Uzun Hacı Saltınski və Əli Hacı Akuşinski nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 398. “Boji promisel”: (yaxud Allah mədəni) indiki Neftçala rayonunun Tatar-məhlə kəndində XIX əsrin əvvəllərində yaradılmış balıqçılıq müəssisəsi.

“barkaz”: (yaxud barkas) əsasən liman daxilində istifadə edilən kiçik ölçülü gəmi.

səh. 399. “Martınov”: 1909-1916-cı illərdə Bakının Bələdiyyə sədri olan Pyotr İvanoviç Martınov nəzərdə tutulur.

Azərbaycanda

səh. 401. “üşr”: əkinlərdən məhsulun onda biri miqdarında alınan vergi.

“1337-ci sənə”: burada tarix hicri təqvimlə göstərilmişdir; miladi təqvimlə 1918-1919-cu illərə uyğundur.

səh. 402. “evdə beş nəfər varsa”: qəzetdə belə getmişdir: “evdə bir nəfər varsa”.

Çərşənbə, 28 may 1919-cu il, nömrə 190

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 27 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 28 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfidi məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 4 rublə, axırını səhifədə sətiri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

DARDANEL LOKANTASI

Həmin may ayının 28-ci günü Azərbaycan istiqlalıyyətinin bir sənəliyi münasibətilə “Dardanel” lokantasında rumin orkestri və Asiya musiqisi çalılıb, xənəndələr oxuyacaqdılar.

T-139

ELAN

Be-münasibəti-ruzi-tacgüzariyi-əlahəzrət Sultan Əhməd şah Qacar halledallahu mülkəhu və səltənətəhu ruzi-çarşənbə 27 şəhri-şabanülmüəzzəm dərkonsulgəriyi-dövləti-aliyyəyi-İran əzsaati-dehi-sübh ilə saati-doyi-bədəzzühr pəziraiyi-rəsmi-beəməl xahəd-aməd.

Bər-ümumi-iraniyan lazəməst ki dərruzi-məzkur mərasimi-çeşni-tacgüzari ra mücri darənd.

*Konsuli-dövləti-aliyyəyi-İran
Məhəmməd Səidülvüzəra
8794*

BULVARDA YENİ AÇILMIŞ QƏHVƏXANA

İstanbulun birinci şöbəsi

Qəhvəxana Gömrükxana qarşısında vaqə olub hərbi məmurlar üçün 10 faiz güzəşt edilir.

*Kamali-əhtiramla Səməd Zeynalov
8793*

Teatro mövsümü bağlanılır

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AŞXAM TAMAŞASI

Bu mövsümdə axırını opera və operetta tamaşaları. Səşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 26-sında (mayısın 27-sində) 1337-1919-cu ildə axırını dəfə olaraq “Arşın mal alan” operettası, çarşənbə günü şabanül-müəzzəmin 27-sində (mayısın 28-ində) Azərbaycan istiqlalıyyətinin sənəyi-dövryyəsi münasibətilə “Leyli və Məcnun” operası və “Azərbaycan” faciəsi, və cümə günü şabanül-müəzzəmin 29-da (mayısın 30-da) “Aşiq Qərib” operası təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır və məzkur tamaşalardan sonra teatro mövsümü gələn sentyabrədək bağlanılır. Bu tamaşaların biletləri indidən satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

*Hacıbəyli Qardaşları
Müdiriyyəti
T-136*

ELAN

1919 mayın 28-də çaharşənbə günü saat 11-də Azərbaycan Cümhuriyyəti istiqlalı elanının sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Məbusanının fəvqəladə təntənəli iclası olacağı elan olunur.

ELAN

Bakı Şəhər İdarəsi sədri üzvlərdən xahiş edir çaharşənbə günü may ayının 28-də saat 1-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə vaqə olacaq təntənəli iclasa təşrif gətirsinlər.

T-141

**BAKİ
EV SAHİBLƏRİ
ŞURASI**

Hamı üzvləri və ev sahiblərini həmin may ayının 30-da cümə günü saat 11-də vaqə olacaq iclasa dəvət edir.

İclas “Obşestvenni sobraniya”nın binasında (Nikolayevski küçədə) vaqə olacaqdır.

Müzakirə ediləcək məsələlər:

- 1) İdarənin İttifaqın fəaliyyəti barəsində məruzəsi;
- 2) Şuraya 15 üzv və 10 namizəd seçilməsi barəsində;
- 3) Təftiş komissiyasına 7 üzv intixabı.

Qeyd 1: İclasda təzə üzvlər yazılacaqdır.

Qeyd 2: Hərgah üzvlərin 1/3-i gəlməzsə, həmin gün saat 12-də (İttifaqın nizamnaməsinin 25-ci maddəsinə binaən [əsasən]) ikinci ümumi iclas təyin olunur.

T-140

Azərbaycan Məclisi-Məbusan rəisi naminə gələn ərizələr daxilində bir çox imzasız ərizələrə təsadüf olunur ki, böylə imzasız gələn ərizələrə qanun mövcubincə [qanuna əsasən] əncam edilməyib buraxılmalıdır. Buna binaən [buna görə], Azərbaycan Məclisi-Məbusan naminə gəlmiş olan imzasız ərizələr baxılmamış və əncamsız qaldığı kimi, ərizə sahibi də ərzi-halına əncam ediləcəyini bəkləməkdə qalır. Azərbaycan Məclisi-Məbusan [rəisi] həzrətlərinin əmrlərinə binaən, ərizə göndərən zatlara bununla məlum edilir ki, göndərilən ərzi-halların cümləsi imza edilməlidir. Əks-təqdirdə ərizə sahibinin, hansı səbəbdən dolayı olursa olsun, ərizəsini imza etməmiş olduğu halda göndərilən ərizələr Məclisi-Məbusan tərəfindən sərəncamsız qalır.

*Parlaman İdarəsi vəkili: Vəkilov
Kargüzar: C. Paşazadə
T-134*

AVTOMOBİL

7 yerli, kareti qoz ağacından “Panar Elisar” fabrikanı avtomobili 40-60 güclü, ucuz satılır.

Xahiş edənlər: Bazarnı küçədə nömrə 6, İbrahimovun mağazasına müraciət edə bilərlər.

8796

**BU NÖMRƏ
6 SƏHİFƏDİR.
MÜSƏVVƏR [ŞƏKİLLİ]
ƏLAVƏSİ VARDIR.****YAŞASIN MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİ!****AZƏRBAYCAN VƏTƏNDAŞLARINA
HÖKUMƏTİN MÜRACİƏTİ**

Azərbaycan vətəndaşları!

Bir sənə bundan əqdəm [əvvəl] məbuslarınızın rəy və arzusu mövcubincə [rəy və arzusuna uyğun olaraq], Azərbaycan xalqı müstəqil yaşayış təriqinə [yoluna] qədəm qoydu. 1919-cu sənəsi mayın 28-i Azərbaycan Cümhuriyyətinin milli bayramıdır. Öylə bir bayram ki, onun xatiri ümum Azərbaycan vətəndaşları üçün daima möhtərəm və müqəddəs sayılacaqdır. Çünki kəndi dövlətinizin milli bayrağı altında keçmiş olduğunuz bir sənəlik azad və zəhmətli həyatınız Azərbaycanın böylə tarixi bir gün[ü] olduğunuzuz sizə sözdən artıq izah edir. Siz, çarizmin ən ağır tarixini keçirmişsiniz. O, sizin ən gözəl hissiyyatınızı, mədəniyyət və müqəddəs əməllərinizi [arzarınızı] ayaqları altında tapdamış və məhv etmək istəmişdir. Biz hər bir hüquqdan və mədəni tərəqqiyatdan və ən ibtidai siyasətdən belə məhrum olmuşduq. Bizim gözəl arzarımızı qəti surətdə əzilir və ayaqlar altına alınır. Sizin nəzərlərinizdən bolşevik hərc-mərcliyi, onun o mənhus dövrü keçmişdir. Kəndi evlərinizin talan və qarət edilib, uşaqlar və qadınlarınızın böyük fəlakət və müsibətlərə düşdüyünü və təhəmmül etdiyini [dözdüyünü] gördünüz.

Qan dəryasında qutəvər olan [üzən] Azərbaycan türk milləti kəndi müqəddəratı öhdəsinə olaraq öz başına buraxılmışdır.

O, mətanəti-qəlb və əzmi-qəti ilə istiqbalı [gələcəyi] düşünərək yaşayır və bilaxirə müstəqil və azad yaşamaq yolu arayıb ona rəvan oldu. Öylə bir yol ki, onu ümum cahanın əzilmiş və döyülmüş millətləri tutmuşdu. Bu yoldan isə həməvəqt [heç bir zaman] geri dönmək, qayıtmaq yoxdur, ola da bilməz.

Bu bir sənə ərzi-müddətində biz yorulmadan işlədik və bu işləməyimizlə dövlətimizi möhkəmləşdirərək camaatımızın aşağı sinifinə milli dövlət təşkili hissini düşündürdük və göstərdik ki, camaat və millət məbuslarının getdikləri yol doğru və xalqın azadə fikir və məsləkidir. Bu az vaxt zərfində Azərbaycan türkləri kəndilərinin müstəqil və azadə yaşamağa layiq olduqlarını gözəl surətdə göstərib və dövlət təşkilinə istedad və qabiliyyət yetirdiklərini isbat etdilər. Bunun sayəsində isə şimdi məmləkətdə insanı məmnun edəcək bir dərəcədə nizam və asayış hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Dövlətin fəaliyyəti isə bir dəqiqə də olsa təxir etməyib, həman hökumət işlərində davam etməkdədir. İnqilabın bizə vermiş olduğu səmərası mühafizə edilməklə bərabər, siz indi Məclisi-Müəssisan seçkiləri ərəfəsindəsiniz. Bu Məclisdə Azərbaycan milləti kəndi fikir və rəyini aşkar edəcəkdir. İstiqlaliyyəti müdafə və mühafizə etmək ümum Azərbaycan xalqının müqəddəs vəzifəsidir.

Azərbaycan vətəndaşları! Təhlükə və təhdid hələ rəf olmamışdır [aradan qaldırılmamışdır]. Bizim üzərimizə qara bulud-

YAŞASIN TƏYİNİ-MÜQƏDDƏRAT HÜQUQU!

lar gəlməkdədir. Bizim daxildəki hərəkətimiz və nizam və asayişimiz təmin edilsə, istiqlalıyyətmizi təhdid edən qüvvələrə yol verməz və rahat və azadə yaşamağa malik olarız.

Azərbaycan vətəndaşları!

Mayın 28-i böyük və ümumi bir bayram hesab edilməlidir. Bu gündə bilafərqi-millət hər kəs özünü müsavi hüquqla Azərbaycan vətəndaşı hiss etməlidir. Bu gün ümum cahan millətlərinin ədalət üzrə olan hüquq və ixtiyaratının təmin edilən günlərindən bir gündür. Azərbaycan millətinin ittihad və ittifaqına istinad edərək və buna ümidini izhar etməklə, hökumət Azərbaycan Cümhuriyyətinin ikinci sənəsinə qədəm-nihad olur [qədəm qoyur].

Ümum Azərbaycan vətəndaşlarının qüvvə və müavinətinə ümidlə hökumət onları dövlət bayramı ilə təbrik edir.

Azərbaycan Vükəla Şurası Rəisi və Daxiliyyə naziri: Nəsim bəy Yusifbəyli

AZƏRBAYCAN İSTİQLALINI MÜBƏYYİN [BƏYAN EDƏN] ƏQDNAMƏ

Böyük Rusiya inqilabının cərəyanı ilə dövlət vücudunun ayrı-ayrı hissələrə ayrılmasıyla Zaqafqaziyanın rus orduları tərəfindən tərkini mövcib bir vəziyyəti-siyasiyyə hasil oldu. Kəndi qüvayi-məxsusələrinə tərk olunan Zaqafqaziya mil-

lətləri, müqəddəratlarının idarəsini biz-zat kəndi əllərinə alaraq Zaqafqaziya Qoşma [Federativ] Xalq Cümhuriyyətini təsis etdilər. Vəqayei-siyasiyyənin [siyasi hadisələrin] inkişaf etməsi üzərinə gürcü milləti Zaqafqaziya Qoşma Xalq Cümhuriyyəti cüz'ündən [tərkibindən] çıxıb da müstəqil Gürcü Xalq Cümhuriyyəti təsisini səlah [müvafiq] gördü.

Rusiya ilə Osmanlı imperatorluğu arasında zühur edən müharibənin təsviyəsi [ləğvi] üzündən hasil olan vəziyyəti-hazireyi-siyasiyyə və məmləkət daxilində bulunan misalsız anarşi Cənub-Şərqi Zaqafqaziya ibarət bulunan Azərbaycana dəxi bulunduğu xarici və daxili müşkülətdən çıxmaq üçün xüsusi bir dövlət təşkilatı qurmaq lüzumunu tələq edir.

Buna binaən [buna əsasən] arayı-ümumiyyə ilə intixab olunan [ümumi səsvərmə ilə seçilən] Azərbaycan Şurayı-Milliyeyi-İslamiyyəsi bütün camaata elan edir ki:

1 – Bu gündən etibarən Azərbaycan xalqı hakimiyyət haqqına malik olduğu kimi, Cənub-şərqi Zaqafqaziya ibarət Azərbaycan dəxi kamilül-hüquq müstəqil bir dövlətdir.

2 – Müstəqil Azərbaycan dövlətinin şəkli-idarəsi xalq cümhuriyyəti olaraq təqərrür edir [qərarlaşdırılır].

3 – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bütün millətlər və bilxassə həmcivar olduğu millət və dövlətlərlə münasibəti-həsənə [yaxşı münasibətlər] təsisinə əzm edir.

4 – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti

YAŞASIN CAHAN DEMOKRATİYASI!

millət, məzhəb, sinif, silk və cins fərqi gözləmədən, qələmrovunda [hakimiyyəti altında] yaşayan bütün vətəndaşlarına hüquqi-siyasiyyə və vətəniyyə təmin eylər.

5 – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, ərazisi daxilində yaşayan bilcümlə millətlərə sərbəstənkə inkişafı üçün geniş meydan buraxır.

6 – Məclisi-Müəssisan toplanıncaya qədər Azərbaycan idarəsinin başında arayı-ümumiyyə ilə intixab olunmuş Şurayı-Milli və Şurayı-Milliyə qarşı məsul hökuməti-müvəqqətdə durur.

Bu əqdnamə 1918 sənəsi mayıs ayının 28-də Tiflisdə elan olunmuşdur.

İSTİQLALIYYƏT

İnsanlar azadə yaşamaq üçün xəlx olunublar və bu yaşadığımız yer bilatəfavüt insanların ixtiyarlarına vagüzər olubdur [verilib]. Ona görə, hər millətə istiqlalıyyət verilməlidir ki, ta kamali-asudəliklə öz hüquqlarına nail olsunlar.

Peyğəmbərlərin camaata ümdə sözləri bu olubdur: “Ey camaat! Fəqət bir olan Allah-taalaya itaət edin.” Bu dəxi ifadə edir ki, Allahdan başqasının bir kəsə təsəllütü yoxdur, bəlkə hamı camaat hüquqda bərabərdir.

Quran ki qəvanini-mədəniyyəti [mədəniyyət qanunlarını] ehtiva etdiyi halda xitabı doğrudan-doğruya ümum xalqadır, bu xitabla hakimiyyəti-xalqı təsis və

təmin etmişdir. “La ikrahə fid-din” ayəyi-kəriməsiylə bülənd [uca] bir surətdə hürriyyəti-vidanı elan buyurmuşdur.

İstiqlalıyyətlə hürriyyəti mühafizə etmək olar. Hər kəs öz sözünü, əqidəsini cürətlə bəyan edər. İstiqlalıyyətlə məktəblərdən və mədrəsələrdən camaata nəf [fayda] verən alimlər peyda olar, ehkəmi-ilahiyyə dəxi istiqlalıyyət sayəsində intişar tapar [yayılar].

Hər tayfaya istiqlalıyyət lazımdır və buna tərəfdar olmaq ədalətdir. Ədalət isə cümlə əxlaqi-həmidənin [bütün gözəl əxlaqların] əsasıdır. Kim ki, istiqlalıyyətin xilafına hərəkət edər, o, zalımdır və günahsız insanları əsir etmişdir. “Əl-ədl mi-marül-ərz” demişlər.

İstirahət və səadəti-ümumiyyə tərəqqi və mədəniyyətlə hasil olar. Tərəqqi və mədəniyyət isə ancaq hər millətin istiqlalıyyətlə yaşamağındadır. İstiqlalıyyəti mühafizə etməkdə çalışmaq eyni-səadət və nəhayət kəramətdir. Zira insan başqalarını nə dərəcədə məsud edərsə, özü dəxi o dərəcədə məsud olar.

İnsanı istiqlalıyyətlə yaşamaqdan mane olmaq quşu qəfəs içində saxlamaq kimidir ki, daim özünə nicat yolu axtarar. İştə, millət kəndi hüququna arif olandan sonra daim istiqlalıyyət axtarmaqla, axirüləmr məramına nail olacaqdır. Buna görə, insanı təbiətin xilafına məcbur etmək nəticəsiz böyük zülüm və Haq-taalanın əmrinə müxalifətdir.

İstiqlalıyyəti olmayan millət qanadsız quş kimidir ki, hətta xırdaca uşaqların da əllərindən xilas ola bilməz. Qanadsız quş

YAŞASIN TÜRK MİLLƏTİ!

başqa quşun qanadıyla uça bilməz. İştə, hüququ əlində olmayan millət də həmişə zülmətlər içində sərgərdan qalıb, başqasının himayəsiylə nicat yolu bulmaz.

*Be-pərri-xiş bayəd kərdi-pərvaz,
Be-bali-digəran nətvən pəridən.*

Azərbaycan hökuməti istiqlaliyyət peyda edərsə, islam əhli cəhalət vərətə-sindən [təhlükəsindən] xilas olub, dini və mədəni cəhətlərini təmin etmiş olarlar və bununla xilqətin müqtəzasınca [təbiətlərinə uyğun] yaşamağa malik olub islamıyyətin ruhu və həqiqəti zahirə çıxar və bu nöqtəyi-nəzərlə də Azərbaycan Hökuməti kəndi istiqlaliyyətini elan etmişdir. Fəqət böylə istiqlaliyyətdən gözəl nəticə almaq vaxta görə maarifi artırmaqla və milli ruhda tərbiyə almaqla mümkün olacaqdır.

*Şeyxülislam
Axund Ağə Ağəalizadə*

NƏ BÖYÜK BAYRAM!

Azərbaycan türkləri bu gün ilk dəfə olaraq böyük bir bayram saxlayırlar – İstiqlal bayramı!

Bundan bir sənə əvvəl Zaqafqaziya-nın müqəddəratını həll üçün Tiflisə toplanmış olan müsəlman vəkilləri tarixin öylə bir anına təsadüf etmişlərdi ki, yüz sənəlik dövrü-əsəratə yalnız yüksək

bir əməl [arzu] nəticəsi deyil, eyni zamanda zəruri bir ehtiyac kimi xatimə vermək məcburiyyətində qalmışlardı.

Əvət, Zaqafqaziya millətləri bilməcburiyyə [məcburi surətdə] elani-istiqlal etmişlərdi.

Bilməcburiyyə elani-istiqlal!

İstiqlalımıza düşmən olanlar bu iki “məcburiyyət” və “istiqlal” sözlərinin bir araya toplanmasını “ictimayi-ziddeyn” [iki ziddin cəmləşməsi] qəbilindən ədd [hesab] etməklə Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin qeyri-təbii olduqlarını isbat etmək istərlər.

Fəqət bu mülahizə zahirdə doğru görünsə də, batində öylə deyildir.

Bir növdənin [körpənin] məşimeyi-madərdən [anasının qarnından] xilas olub da dünyaya gəlməsi heç şübhəsiz bir vəq’eyi-istiqlaldır. Qadının vəzi-həmlinə [yükünü yerə qoymasına, doğmasına] digər təbirlə bizdə “azad olmaq” deyirlər. Halbuki bu “azadlıq” eyni zamanda bir zərurəti-təbiiyyə, bir məcburiyyətdir.

Öylə bir məcburiyyət ki, həyatı-ələm ona bağlıdır!

Zaqafqaziya Seyminin elani-istiqlala məxsus olan günündə Kadet firqəsi nümayəndəsi Seym əzələrinin [üzvlərinin] o gün vəzifələrinin ağırlığından duyduqları hissiyata tərcüman olaraq, hər kəsi özü kimi təsəvvür edərək: “Baxınız, sanki Seym bir möhtəzirin [can verənin, ölüm ayağında olanın] başı üstündə durmuşdur” dediyinə müqəbələtən mən: “Əfv edərsiniz, bu iztirab və əndişə bir möh-

YAŞASIN MİLLƏTLƏRİN QARDAŞLIĞI!

təzirin deyil, bir lohusanın* başı üstündə görülən iztirabdır.”

Zaqafqaziya lohusasının “azadlığı” çox müşkülətlə olmuşdu. Çünki birdən üç növdə doğmuşdu:

Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan!

Hər növdə kimi istiqlal dəxi can kimi sevildiyi halda, canan kimi cəfakardır. Bir növdə paydar olub kəndi başına dolan bir adam oluncaya qədər ata və anasına nə əndişələr, nə qəmlər, nə qüsslər verməz!

İştə, eyni iztirabları, eyni qüssə və dərdləri, fəqət bununla tövəm [əkiz] olan sevinc və itminanları [xatircəmliyi, könül rahatlığını] biz keçən sənəyi-istiqlaldə keçirmədikmi?

Mart hadisəti-əliməsinin [kədarli Mart hadisələrinin] bir nəticəsi olaraq davam edən Bakı əsarəti, Şamaxının bu dəfə yer altındakı məvaddi-bürkaniyyədən [vulkanik maddələrdən] deyil, insanların fitrətindəki şərətdən [pisliklərdən] mütəzərrir olub da [ziyan çəkib də] xak ilə yeksan olması, Osmanlı türk qardaşlarımızın son ümitsizlik dəmində yetişib də bizi düşmənlərdən xilas, Bakının istirdadı [geri alınması], sonra ingilislərlə bərabər Biçeraxov və sairələrinin gəlişiyə hasil olan iztirab və əndişə, Parlamanın mütəntən surətdə açılması, Azərbaycan ordusunun vürudu [gəlişi], Qarabağ, Naxçıvan, Lənkəran məsələləri, Dağıstan faciəsi, nəhayət bugünkü şənliklər – iştə, bir sənəlik

* Vəzi-həml edən qadın.

həyatı-istiqlalın xof ilə ümid arasındakı iztirab və itminan dəqiqələri!

Hər nasılsa növdənimiz bir yaşına çatdı!

Bu bir ilin ərzində Azərbaycanlıların maddətən verdikləri qurbanlara müqabil qazandıqları yalnız xaricin bizi müstəqil bir millət kimi tanımağa doğru göstərdiyi bəzi təmayülat deyil, ən böyük şey fikri-hürriyyət və istiqlalın artıq milli bir fikir olduğu keyfiyyətidir.

Bundan iki sənə əvvəl biz türkçülər Azərbaycan şüarını böyük güldəstənin rəngin bir gülü kimi təsəvvür etdikdə, yalnız rus kadetləri ilə sosialistlərdən deyil, öz kadetlərimizlə sosialistlərimizdən dəxi müqabilə görürdük.

Bir sənə sonra bütün firqələr bunu bir zərurət kimi qəbul edərək Azərbaycan istiqlalının elanına iştirak etdilər. Bu gün isə hər kəs onu bir mövhibə [nemət, bəxşiş] kimi qarşılayıb bir əməl [arzu] və bir ideal kimi alqışlayır! Bu alqışlar yalnız siyasi firqələrin nümayəndələrindən deyil, ağac tufənləri ilə “İləri, iləri!” deyə soxaqları dolaşan gənclərlə, “Azərbaycan əsgəri”ni yaşar gözləri və “Allah bəd nəzərdən saxlasın” duasıyla ötürən camaatdan, nəşeyi-istiqlalı dərk etmiş xalqdan gəlir.

Bundan altı ay əvvəl Azərbaycan Məclisi-Məbusanı açıldığı gün “Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!” demişdim.

O zaman, içində bulunduğumuz zaman o qədər müşkül və o qədər pürxof [qorxulu] idi ki, yüksəltdiyimiz bayrağı

VAR OLSUN HÜRRİYYƏT VƏ İSTİQLAL,

pək də yüksək qaldırammayır, onu yalnız Parlaman binasına münhəsir [həsər, məxsus] etdirib

də “müdəra” göstərmək [yalandan üzə gülmək, istəmədiyi hala qatlaşmaq] məcburiyyətində qalırdıq.

Bu məcburiyyətdən mütəəssir olan bəzi bədbinlər “Hanı ya bir kərə yüksələn bayraq bir daha endirilməz!” deyirdiniz deyirdilər!

İştə, qoy bugünkü gün, milli bayraqlara boyanmış Azərbaycan paytaxtı o kimi bədbinlərin qəlbini təşfiyə etsin!

Bir sənəlik həyat həqiqətən də göstərdi ki: Bir kərə açılmış livayi-hürriyyət [hürriyyət bayrağı] bir daha bükülməz!

Doğrudur ki, bu gün yüksəltdiyimiz istiqlal bayrağını endirməyə, açdığımız livayi-hürriyyəti bükməyə çalışan düşmənlər var. Bu düşmənlər bu gün hər tərəfdən bizə pusu qurmaqda, bizi təhdid etməkdədirlər.

Fəqət bir tərəfdən millətimizin gündən-günə artan əzmi-millisinə, istiqlal və hürriyyəti yolunda sabit qalacağına, digər tərəfdən də nə desələr desinlər, dünya üzərində təsirsiz qalmayacaq milliyət fikri-müəzzəminin bilaxirə elanizəfər edəcəyinə inanmaqla, bu, tarixi-millimizdə misli naməsbuq [görünməmiş] böyük bayramla yek-digərimizi təbrik edəlim də, inanalım ki, bir yaşına çatmış növzadi-istiqlal təhlükəli qıranlarını keçirər.

Bir kərə yüksələn livayi-istiqlal bir daha enməz!

M. Ə. Rəsulzadə

BİR YAŞ

Bu gün, istiqlalını elan etmiş olduğumuz və bu istiqlalı qazanmaq yolunda çaylarca qanlar axıdıb minlərcə xanimanlarımızı xaraba qoyduğumuz bir dövlətin, yəni Azərbaycan Türk dövlətinin bir yaşını tamam olub da, ikinci yaşa qədəm qoyduğu gündür.

Növzad dövlətimizin təvəllüdü, ana vətənin bətnindən doğulması çətinliklə əmələ gəldi. Ana vətən balasını doğarkən, özünü qurban edəcək dərəcəsinə gəlmişdi... Azərbaycan toprağı bir xarabazara, bir viranəyə dönəcəkdi. Onun, o mədəri-mehribanın [mehriban anasının] nazik sinəsi, zərif bədəni üzərində gəzən qaba ayaqlar, həm anasını, həm bətnindəki balasını çəkmələrinin təpikləri altında tapdalamaq, əzmək və xurd-xaş etməklə anasını da, balasını da öldürmək istəyirdilər...

Lakin bu zəif sinə içində gizlənmiş olan eşq və məhəbbət o dərəcə böyük bir qüvvəti haiz [qüvvətə malik] idi ki, zəif cism, qüvvətli ruh sayəsində düşmən zülmü qarşısında tab və taqətdən düşməyib yaşamaq və yaşatmaq iqtidarını qeyb etmədi.

Ana Vətən doğdu...

Və bu gün, doğduğu övladının sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə bayram qurub və övladını mavi, al və yaşıl rəngli parçalarla bəzəyib, nümayişkarənə bir surətdə bəyani-iftixar etmədədir.

* * *

QƏHR OLSUN DÜŞMƏNLƏRİ!

Bir yaşlı dövlətimiz gələcəkdə – və yaxın gələcəkdə – türklüyün ümidgahı, islamlığın pənahı və aləmi-mədəniyyətin möhtərəm bir üzvü olacağını hələ bir yaşında olduğu halda hər kəsə bildirməkdir.

Azərbaycanın, türklüyə istiqbal [gələcək] meyvələri yetişdirmək üçün münbit bir torpaq təşkil etdiyini, Osmanlı türk qardaşlarımız dəxi iqrar və etiraf edib bizə ümid nəzəri ilə baxmadadırlar. Fil-həqiqə [doğrudan da], Azərbaycan idi ki, türk irqində sağlam bir milliyət hissi oyatdı, millət nə olduğunu milliyətini unutmuş türklərə bildirdi: Onlara, sən əvvəl-əvvəl bir türksən, dedi və “türkəm” dedirdi...

Türk qövmünün dəxi farslar və ərəblər kimi müşərrəf olduqları dini-mübini-islamın [açıq-aşkar meydanda olan islam dininin] – Allahımız bir, peyğəmbərimiz bir, Quranımız bir və binaileyh [ona görə] dinimiz də bir olmalıdır – deyər bu birliyə feil və əməl ilə ilk qədəm qoyan Azərbaycan türkləri oldu desəm, əminəm ki, xəta etməyəm. Bu fikrin Azərbaycan türkləri arasında böyük bir sürətlə intişarını [yayılməsini] və qüvvətlənməsini görənələr sözlərimi təsdiqə məcbur olurlar...

Bizi vəhşi bilənlər və bizdən yalnız qaniçilik gözləyənlərlə və bizim vücudumuzu aləmi-mədəniyyət üçün təhlükəli ədd [hesab] edənlərlə bir balaca təmas lazım imiş ki, bu fikrin və bu nəzərin sırf yalan və yanlış olduğu meydana çıxsın. İngilislər bizim içimizə girər-

kən, özlərini vəhşi heyvan qarşısına çıxmış bir ovçu vəziyyətində saxlamaq ehtiyatına heç bir lüzum olmadığını bir-iki gündən sonra kamali-təəccüb ilə anladılar və haqqımızda bəsləməkdə olduqları nəzər və təsəvvüratın bilməməzlik və ya düşmənlər təbliği nəticəsi olaraq xəta və yanlış olduğunu da dərk etdilər. Əminəm, bunu da dərk etdilər ki, istibdad altında tərəqqi və təalidən [ucalmaqdan] cəbrən [zorla] məhrum və cəhalətə məhkum edilmiş olan bu millət, azad olduğundan sonra çox çəkməz ki, aləmi-mədəniyyət bazarlarında öz milliyətləri təqazasıyla [öz milliyətinin tələbi və ehtiyacı olaraq] əmələ gəlmiş mədəni mətəllərini [mallarını] ənəri-bəşəriyyətə [bəşəriyyətin nəzərlərinə] təqdim ilə mədəniyyəti qoca olan millətləri də heyran qoyarlar...

Al rəngi türklüyə, yaşıl rəngi islamlığa və mavi rəngi də mədəniyyətə işarə olan bayrağımızın mənəyi-mənəvisi də budur.

* * *

Adamlar vardı ki, bizim istiqlalımızı istəməyirdilər. Halbuki bizə düşmən deyildilər və bu istəməməzlikləri də düşmənçilik üzündən deyildi. Fəqət onlar qorxurdular, qorxurdular ki, biz hökumət etməyə, məmləkət dolandırmağa, dövlət saxlamağa qabil olmayıb da, müxtəlif millətli təbəəmizin can və malını mühafizə edə bilməyək, məmləkətdə asayış bərpa edə bilməyək, nizam və qayda qoya bilməyək, siyasiyyatda bacarıqsızlıq göstərər xalqın istirahətini pozaq...

Lakin növizad dövlətimizin yeni başlamış ömrünün günləri və ayları gəlib keçdikcə, bu fikirdəki adamlar öz fikirlərini dəyişməyə məcbur olurdular. Bolşeviklər dövründə həsrətini çəkdiyimiz çörək və çörəkdən də artıq həsrətində olduğumuz əmnü asayişin yoxluğu və camaatı qoz və fındıq kimi bizar edən qətl və qarətətin çoxluğu – o da, bu da rəf edildi [aradan qaldırıldı]. Azərbaycan dövləti çörək ilə bərabər əmnü asayişini də iadə etməklə əhalini həm aclıq, həm də qətl və qarət bəlalərindən xilas qıldı. Cavan dövlətimiz, dünyanı bürümüş olan sari [yoluxucu] xəstəliklərlə də mədəni və ər bir surətdə mübarizəyə girişib zəfər və müvəffəqiyyət qazandı...

Düşmənlərimizin viridi-zəban [dilinin əzbəri] etdiyi “bəy-xan və şallaq hökuməti” əvəzinə ən demokratik və ən hürriyyətpərvər bir dövlət olduğunu bildirdi. Əhalisinə bir bu qədər geniş və genişliyi heç bir hökumətdə görünməmiş bunca hürriyyət və azadlıqların vücudu qarşısında düşmənlərimizin gözləri heyrətlənib dilləri lal olacaqdı ki, hiylə və təzvirə [saxtakarlığa] əl atıb hökumətimizin bu qədər hürriyyətpərəstliyini cəbunluğa [qorxaqlığa] və səhlkarlığa [asanlıq dalınca qaçmağa] isnad ilə bizi genə də ləkələndirmək istəyirdilər. Lakin bu axırkı zabastovkanı, Azərbaycan istiqlalını məhv etmək və məmləkətimizi anarşi halına salmaq niyyətilə qurulmuş zabastovkanı yatırmaq işində hökumətimizin və millətimizin göstərmiş olduğu əzm və səbat, ustadlıq və məharət, düşmənlərimizin bu ləkəsini də üzərimizdən sildi və bu töhməti də rəf etdi...

* * *

İçərisindən çıxan qırmızı təhlükəni rəf və izaləyə [aradan qaldırmağa və yox etməyə] qadir olan bir hökumət və millət, xaricdən sədəs gələn qara təhlükəni də dağıtmağa və darmadağın etməyə qadir olmazmı zənn edirsiniz! Siz onun biryəşar olduğuna baxmayın, düşmən dəfində təcrübəsaz olduğuna, türklük və islamlığına məxsus fəzilətlərinə baxıb da əmin olunuz ki, bu hökumət və bu millət öz istiqlalını, öz azadlığını və öz təbəəsini şanlı bir surətdə hər bir düşməndən qorumağa qadirdir və bu qüdrətini lazım olduğu halda isbat edər. Bu təntənəli, cəlal və şükühdü [böyük, cah-cəlalı] bayramımızı görənələr bunu yəqin bilsin ki, biryəşar cavan Azərbaycan Türk dövlətinin istiqlal mühafizəsindəki şüarı budur ki:

Ölmək var ki, dönmək yoxdur!

Bu gün, bu əziz bayram günü sidqi-dil ilə:

– Yaşasın müstəqil Azərbaycan! – deyənlər əmin olmalı ki, onu müstəqil yaşatmağa qadir olarlar!

Hacıbəyli Üzeyir

ŞƏRƏFLİ BAYRAM

Tam bir il əvvəl bütün dünya qan ilə dəmir arasında əl-ayaq çaldığı, dünyanın yarısı hərc-mərc, başsızlıq, pozğunluq girdabında boğulduğu bir zamanda üzərimizə səadət günəşi doğub əsrlərdən bəridi dərəbəyi idarəsinin pozğunluğu və istibdad yükünün ağırlığı altında əzilib məhv olmaq dərəcəsinə gəlmiş olan vətən və millətimizi istiqlal nuruyla işıqlandırdı.

1334 sənəsi mayısın 28-də bütün mövcudiyətimiz ortaya qoyulmuşkən Azərbaycan istiqlalı elan edildi.

Bu keyfiyyət yalnız Azərbaycan, yalnız türk ələmi deyil, bütün ələmi-islam tarixinə şanlı bir səhifə qeyd etdirmiş oldu. Zira tarixi-islamda birinci dəfədir ki, bir millət böylə gözəl demokratik bir üsulidarə qəbul etmiş olsun – Xalq Cümhuriyyəti.

Bir ildir ki, məzlum və məhkum millətimizi müstəqil elan etdik. Həm də bundan böylə millətimizi hüquqi-bəşəriyyəni təmin və riayətlə bu vaxtadək tarixi-siyasətin doğurmuş olduğu ən demokratik bir üsulidarə ilə yaşa[t]maq arzusunda olduğumuzu pişgahi-ənzari-bəşəriyyətdə [bəşəriyyətin gözü qarşısında] nümayiş etdirdik.

Şimdi həman tarixdən tam bir il keçir. Odur ki, bu günü bayram saxlayırız.

Heç kəs inkar etməz ki, siyasət səhnəsində bu gün biz bir məktəbli çocuq kimi yiz. Məktəblərdə adətdir, il başında çocuqları imtahan edər, keçən il zərfində oxuduqlarından nə öyrəndiyini və nasil oxumuş olduğunu sınırlar.

Bu gün biz dəxi keçirmiş olduğumuz bir illik müstəqil həyatımızı nəzərdən keçirəlim də yuxarı sinfə keçməyə müstəhəq [haqlı] olub-olmadığımızı təyin edəlim.

İstiqlal elan edərkən, millətimiz yarınə hala düşəcəyini, hanki düşmən tərəfindən yenidən əsarət zəncirinə çəkiləcəyini bilməyirdi. Bütün vətənimiz başsız olub, məmləkət hərc-mərc, qətl və qarət atəşi içində yanırıdı. Paytaxtımız başda olmaq üzrə vətənimizin qismi-əzəmi [böyük hissəsi] düşmənlər əlində idi. Müstəqil dövlət həyatı ilə yaşaya bil-

cəyimizə heç kəs əmin deyildi. Bir qəy-yum olmazsa, özümüzü idarə edə bilməyəcəyimizə çoxları inanırdı. O idi ki, məsələn türklər buradan çəkilərkən hamı vətən və istiqlalımızı əldən getmiş hesab edirdi...

Bir il keçdi, paytaxtımızı və məmləkətimizin sair bəzi qismlərini düşməndən təmizlədik, hərcü mərc və qətl-qarəti məhvlə asayiş və müsəliməti [əmin-amanlığı] bərpa etdik. Vətənimizi öylə bir hala gətirdik ki, hazırda çox məmləkətlərdən rahat və rifahi-hal ilə yaşayır.

Demokrat bir millətə lazım olan Məclisi-Məbusan, ədalət və qanun kəbəsi olan məhkəmə idarələri və sairə təsis etdik. Hazırda Məclisi-Müəssisan çağırmağa hazırlaşırıq.

Deməli, mədəni, demokrat bir millətə lazım olan hər işi gördük və görməkdəyiz. Bu vəchlə də imtahanımızı verdik və istiqlala istehqaq qazandıq.

Yalnız, adətən bayram günlərində bayram etmək imkanından məhrum olanları da unutmamalıdır. Bu gün həpimiz dərin bir kədərlə etiraf etməliyiz ki, mütəəssifənə [təəssüf ki], bu vaxtadək vətənimizin müxtəlif hissələri (Naxçıvan, Şərur, Borçalı və Lənkəran qəzaları) hələ yabançılar əlindədir.

Binaileyh [ona görə], bu gün bayram saxlarkən, kəbeyi-milliyəmiz olan Məclisi-Məbusan qarşısında gələn ilki bayramda o qardaşlarımızın da bizimlə iştirak etmələrinə imkan verməyi əhd və ricalı-dövlətdən [dövlət xadimlərindən] bu uğurda ciddi tədbirlər ittixazını [tədbirlər görməyi] tələb etməliyiz.

Mübarək olsun İstiqlal bayramı!

X. İ.

HÖKUMƏT BİNASINDA MƏRASİMİ-TƏBRİK

Bu gün
istiqlal səneyi-dövriyyəsi
olmaq münasibətilə
Heyəti-Vükəla rəisi
və nazirlər bizzat
gündüz saat 1-dən 4-ə qədər
qəbuli-təbrikat edəcəkdir.

İlk Azərbaycan Şurayı-Millisi rəisi və
“Müsavat” firqəsi Mərkəz Komitəsi sədri
Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

TÜRK ŞÜƏRASI VƏ İSTİQLAL

*Qaza hər feyzini, hər lütfünü bir vəqt üçün saxlar,
Fütür etmə, saqın, millətdəki zə'fü bətaətdən.*

*Biz ol ali-hüməm ərbabi-cəhdü ictihadız kim,
Cahangirana bir dövlət çıxardıq bir əşirətdən.*
Namiq Kamal

Şüəra və üdəbanın hər əsrdə və hər məkanda mayeyi-iftixarı, amalü əfkarı [arzu və fikirləri] yalnız “məhəbbətdən” ibarət olmuşdur. Təqazayı-zamanəyə [dövrün ehtiyaclarına] görə bu məhəbbət gah mehtablı gecələr, rayihəli növbahar çiçəklərinə, sənubərlərə, cuybarlara [axar sulara]... gah dilfirib [könül alan] məhəbbə və sənəmlərə, gah millətə və insaniyyətə və gah da vətənə həsr olun-

muşsa da, yenə axırkı məqsəd bəni-növi-bəşəri [insanları] biri-birinə alıxdırmaq, vətəni, dünyanı sevməkdir. Şüəramızın əsərlərini nəzərdən keçirsək görərik ki, bunların sərməşq ittixaz etdikləri [özlərinə nümunə götürdükləri] məhəbbətin ilk qədəmi eşq və sevdadan başlayıb, bir çox istihalələrdən [dəyişikliklərdən] sonra hürriyyət mənzələsinə [dərəcəsinə] çatır ki, bunun da axırkı arzusu istiqlaldir.

Böylə ki, şair bu barədə yazır:

İki şey sevdilir həyatı bana:

Biri hürriyyət, axəri sevda.

Edərəm eşq üçün həyatı fəda,

Feyzi-hürriyyətin yolunda fəqət

Eşqü sevdanı eylərəm ifna!

Lakin eşq və sevdadan bilavasitə hürriyyət və istiqlala ərişmək mühal və mümtənidir [mümkünsüz və çətindir]. Zira

Əlimərdan bəy Topçubaşov
Sülh konferansında Azərbaycan
Heyəti-Mürəxxəsesi rəisi

Həsən bəy Ağayev
Azərbaycan Məclisi-Məbusan
Rəyasəti Baş müavini

eşq ilə hürriyyətin arasında öylə böyük-böyük uçurumlar, mümaniətlər [manea-lər] mövcuddur ki, buralardan millət karvanını təhlükəsiz bir üsulla keçirmək üçün hürriyyətpərvər şüəramızdan böyük zəka və məharətlər tələb olunur. İndi baxalım ki, şüəramız bizi bu uçurumlardan nə kimi vasitələrlə xilas etmişlər.

Məhəbbətin birinci mənzili eşqdır, dedik. İki müxtəlif cinsin arasında peyda olmuş müəşiqəni [eşqi] ən qədim vaxtlardan şüəramız “Leyli və Məcnun” kimi böyük dastanlarda yazdıqları hamının məlum olduğu üçün bunun üstündə artıq dayanmayacağıq. Ancaq burasını qeyd etməlidir ki, şüəramızın bu müəşiqəyə bu qədər əhəmiyyət verməkləri məhz bundan ötrü idi ki, iki müxtəlif cinslər arasında sıxı və daimi bir məhəb-

bət hasil olsun. Erkək ilə qadın sədaqətən əl-ələ verib bəni-növi-bəşərin rifahı üçün çalışsınlar.

Məhəbbətin ikinci dərəcəsi həmcinslər arasında, yaxud əfradi-millətin [millət fərdlərinin] ittihadıdır [birliyi] ki, bunu şair böylə tövsif edir:

Ümumu müstəfid etməz xüsusun haqqını ibtal,

Saqın bir fərdi əzmə, qeyrəti-əfrad lazımsa.

İttihad yapanların ən böyük vəzifəsi xalqa, millətə xidmət etməkdən ibarətdir ki, böylələrini qiyamətədək unutmayıb bəlkə adlarına abidələr, nişangahlar da rəzk edərlər [qoyarlar, ucaldarlar]. Necə ki, şair deyir:

Usanmaz kəndini insan bilənlər xalqa xidmətdən,

Mürüvvətmənd olan məzluma əl çək-məz ianətdən.

Növ'i-insan həşrədək təzim edərlər adına,

Kim fədayi-nəfs edərsə cinsinin imda-dına.

İttihadi-millətin ən böyük dostu ədalət və ən böyük düşməni də zülümdür ki, bunu şair böylə təsvir edir:

Bargahi-ədli viran eyləyənlər, adəmin Başına zindan edər dünyanı abad et-sə də.

Zalimləri ədlin nə zaman xak edə-cəkdir?

Məzlumların çıxmadadır göylərə ahı!

Lakin daş ürəkli və müstəbid hökmdarlara məzlumların ah və nalələri təsir etmədiyindən, şair onları millətin “Janna d’Ark”, “Qaribaldi” və “Gavələri” xüru-cuyla [çıxışıyla] hədələyir, böylə deyir ki:

Bir abdi-həbəş dəhrə olar bəxtilə sul-tan,

Zöhhəkin edər mülkünü bir Gavə pə-rişan.

Məhəbbətin üçüncü dərəcəsi hürriy-yətdir ki, bunu Firon, Şəddad, Zöhhak və Nikolay kimi müstəbidlərin əlindən qo-parmaq üçün əfradi-millətin göstərə biləcəyi böyük bir fədakarlığına vabəstə [bağlı] qalır. Onun üçün də şair böylə-lərinə müraciət edərək deyir:

Bəni-növ'ün xilas et atəşin qeydi-əsa-rətdən,

Cahanda bir də firdövs eyləmək icad lazımsa.

Hürriyyətin istehsalı üçün bir çox qanlar tökülür, canlar verilir, zalımlar tələf olur. Axır ki, hürriyyət məşəli ətrafa şölə saçır. Neçə ki, şair deyir:

Xuni-ərbəbi-həmiyyət qərç edər za-limləri,

Məş'əli-əfkari-əhraranə sönməz xun ilə!

Hürriyyət alınır, millət asudə nəfəs almağa başlar ki, bu vaxtlar kənardan qaragüruhun təcavüzü, ənvayi-işkəncə-ləri, müstəbid hökmdarların zülümlərindən artıq hətta Mart hadisəti-əliməsi kimi fəqərələr [hadisələr] baş verir. Mil-lət çasıır, hürriyyətin də hüsuluna peşman olur. Bunu duymuş şair milləti cürətlən-dirmək üçün böylə yazır:

Həqir olduysa millət şanına nöqsan gələr sanma,

Yerə düşməklə cövhar saqit olmaz qədrü qiymətdən.

Bununla belə mart sitəmzədələrinin ahü-fəğanı şairin halətini pozur, böylə yazır ki:

Musiqilər tərənə-saz olsa,

Sinələr cayi-əhtizaz olsa,

Guşimə millətin ənini gəlir!

Təcavüzkarların zərbələri ilə dağılmış “İsmailiyyə” kimi vətən xarabələrinin qarşısında şair məyus olmayır, vətən xarabələrini behiştə oxşadır, hübbi-vətə-ni böyləcə tövsif edir:

Vətən xarabəsi mənca behiştə-əladır,

Xarabələr gəzərəm mən çəmən, çə-mən deyərək.

Xəlqi-ələm bittəbi hübbi-vətən məc-burudur,

Min gülüstana dəyişməz bum bir vi-ranəyi.

Milləti vətənə alışdıran şair, zəmanə-nin icabatına [ehtiyaclarına] görə məhəb-bətin dördüncü dərəcəsinə – ki, **“istiqlal”** dan ibarət olmuş ola – qəsd-iqamə bağlayıb [nəzərdə tutub, onu özünə qayə seçib], bunun gələcəkdə təhsilinə [əldə edilməsinə] ümid bağlayır və bunu böylə təsvir edir:

Nə yari-can imişsən, ah ey ümmidi-istiqlal!

Cahanı sənsən azad eyləyənin min yə'sü möhnətdən.

Şair yalnız ümidə kifayəlməyərək, fəaliyyət və fədakarlıqla istiqlalın təhsilinə çalışır və tövsiyə edir ki, vətənin düş-mənlər əlində qalmış hissələrini şühəda qanları bahasına alsınlar. Odur ki, deyir:

Vücudun kim xəmiri-mayəsi xaki-və-təndəndir,

Nə qəm, rahi-vətəndə xak olarsa cöv-rü möhnətdən?

Əvət, igidlər, avət, siz fədayi-nəfs ediniz!

Vətən yolunda fədayi-həyat edən öl-məz!

İştə, vətənin dilavər [ürəkli, cəsur] balaları toplanaraq minlərcə şəhidlər

verir, vətəni düşməndən xilas edir. Axır-da da istiqlali-tamma nail olur.

Bunlar hamısı məhəbbətin səmərə-sidir ki, eşq və sevdadan başlayaraq, istiqlala qədər varmışdır. Bu məhəbbət “varsın çoxalsın da, heç azalmasın!”

Fərhad Ağazadə

AZƏRBAYCAN İSTİQLALI

Bu gün istiqlalımızın səneyi-dövriyyə-sidir [ildönümüdür]. Keçən sənə 28 Ma-yısdə etdiyimiz istiqlal elanından bu gün bir sənə keçir. O münasibətlə qiymətli Azərbaycanımızın hər tərəfində müəllə taqi-zəfərlərin [uca zəfər tağlarının], möh-təşəm binaların bəzənməsi görüldüyü

Azərbaycan Məclisi-Məbusan binasının zahiri görünüşü

kimi, hər ağızdan deyil, minarələrdən də gülbangi-zəfərlər [zəfər nidaları] eşidilir. Bu şənlik, bu şadlıqlar bizi nə qədər sevindirir və o sevinclər içində nə qədər vəq'ələr dərxi etdirir [hadisələr yada salır]. Bu sevinci daimi və daimiyyət əsasını təhkim və bu təhkimatı namusla bina etmək üçün azərbaycanlıların nəzəri-mütaliəsinə bir parça tarixi faciə ərz edirik.

Təbii, bu tarixi faciə parçası keçirdiyimiz “əsarət dövrü” haqqında bir xətirə olaraq və hakimiyyətinə məhkum olduğumuz ünsürün icraatını təşkil edəcəkdir.

Bu gün ortada görülən səthi tarixçələrdə moskofların ölkəmizə təərrüzü [hücumu] Petronun zamanından görülür. Lakin öylə deyildir. Ondan daha çox əsrlər iləri rusların, haqqı və təbiətiylə Azərbaycan adını daşımağa istehqaq kəsb edən [haqq qazanan] paytaxtımız Bakıya gəmilər dolusuyla gəldikləri görünür. Yunan, rum, alan, avarlardan məada [başqa] hicrətin 22-ci sənəsindən ikinci xəlifə həzrətlərinin zamani-xilafətindən 230 hicri xüləfayi-abbasiyyədən Vasiqbiləhın əhdi-xilafətinədək [xəlifəliyi dövrünədək] Azərbaycanda ərəblərlə xəzərlərin bilafasılə qanlı müharibələri olmuşdur. 270-də Mötəmid Əlallah qüvvətli və müntəzəm əsgər sövqüylə xəzərləri isqat [dağıtdığı] və ricətə [qaçmağa, geri çəkilməyə] məcbur etdiyi kimi, fəvqəladə islahat dəxi vücuda gətirmişdir. Və bir fərman sadir edərək [fərman verərək] paytaxtımız Bakıda olan neft və duz mədənlərinə müstəhfizlər müqərrər etmiş [mühafizəçilər təyin olunmasına qərar vermiş] və sənəlik məadin [mədənlərin] varidat və

istehsalatını tərtib edilən qərar mövcubincə təqsim etmək [qərara əsasən paylaşdırmaq] üçün Məhəmməd bin Ammarı təhvildar təyin etmişdir.

290-da xəzərlər Dərbənd üzərinə şiddətli hücum və təərrüzlərdə bulunmuşlarsa, islam[ın] ittihad və hərbdəki məharətlərindən dolayı müvəffəqiyyət deyil, məğlub olaraq geri dönmüşlərdir. Ruslar bunların şaşqınlığından istifadə edib, etdikləri yəğmə və qənimətin yarısını onlara vermək şərtiylə xəzərlərdən dəniz təriqiylə [yoluyla] bəri keçməyə müsaidə hasil etmişlər. Beş yüz gəmi ilə əlli min nəfər rus İdil nəhrindən Xəzər dənizinə keçmişlərdir. Fəqət fitri adətləri olaraq müsaidəsinə məzhər [nail] olduqları Xəzər xaqanının ehtiram gözləmədən, canavarcasına bütün sahillərdəki şəhərlərini, qəsəbələrini qətl və qarət etmişlər. Müdafə üçün gəmiləri olmayan və iş işdən keçdikdən sonra səhvələrini anlayan xəzərlər quru təəssüfdən başqa bir çarə bulammamışlardır.

Xüləfayi-abbasiyyədən Müqtədirbillah bir vəq'ədən ittilə [xəbər] istehsal edib 296-da Əbülqasım Yusif bin Əbulsacı qüvvətli ordu ilə sövq etmiş, müşarileyh [adı çəkilən şəxs] dəxi Bakıya gəlib gəmilər tedarük etməyə başlamışdır. Ruslar artıq qətl və qarətdən əl çəkib Nargin cəzirəsinə [adasına] iltica etmişlər [sığınmışlar]. İslam ordusu gəmiləri hazır etdikdən sonra cəzirəyə ruslar üzərinə hücum etmişlərsə də, məğlub olaraq qayıtmışlardır. Bu səbəblə ruslar daha bir müddət orada qalmağa və ətrafı çalib-çapmağa imkan bulmuşlar. Etdikləri fəvqəladə qənimətin yarısını Xəzər xaqanına vermişlərdir.

O vaxtlar Bakıda Əli bin Heysəm hakim idi.

Məğlubiyətə heç də davam edəməyən islam əsgərləri bu xüsusda çox düşünüb həddən ziyadə hazırlıqlarda bulunmuşlar. Nəhayət, bir tərəfdən bunlar, digər tərəfdən xəzərlər arasındakı müsəlmanlar intiqam saiqəsiylə hücum edərək ruslara otuz min tələfat vermişlərdir. (1)

332-də yenə ruslar Kür və dəniz təriqiylə Aran paytaxtı Bərdəni zəbt etməyə hərəkət etmişlər. Ora hakimi beş min nəfərlə müqabilə etmişsə də, ruslar külliyyətli əfrada [əsgərə] malik olduqlarından məğlub olmuş və Bərdə rusların pəncəyi-istilalarına keçmişdir. Ancaq yerli əhali üçün Bərdədən çıxmağa bir həftə vaxt qoymuşlar. Müəyyən müddət qurtarıqdan sonra yerdə qalanlarını tamamilə qətl və əsir edib biri iyirmi dirhəmə satmışlardır. Bu müharibədə rusların əlinə ərli-qadın 19 min əsir düşmüşdür.

Mərziban deyilməklə məşhur olan Azərbaycan valisi Məhəmməd bin Müsafir otuz min nəfərlə rusları dəf etməyə hərəkət etmişsə də, məğlub olmuşdur. Ruslar orada bir sənədən ziyadə qalmışlardır. Mərziban təkrarən müharibəyə başlamış, fəqət pək də müdəbbirənə [uzaqgörənliklə] başlamışdır. Yollarda pusquda əsgər qoymuş, kəndisi bir az qüvvə ilə qarşılıqlarına yürümüş, rusların hücumu əsnasında qaçmağa üz çevirmişdir. Bu əsnada pusqudakı əsgərlər rusları arxadan təpələmiş, sərkərdələrini qətl, cəmiyyətlərini

ağır tələfata düçar etmişlərdir. Mabaqiləri [qalanları] Bərdənin Şəhristan adlı qalasına sığınmışlarsa da, mühasirə təzyiqi altında daha davam edəmmədiklərindən, gecə olunca mümkün qədər şeylərini alıb gəmilər vasitəsilə qaçmışlardır. (2)

Nəhayət, rusların böylə quldurca olan təərrüzləri və qətl-qarətləri yekdigərini təvali edə gəlmiş [bir-birini izləmiş] və Petronun, Yekaterinanın, sonra Aleksandrın zamanında ikmal edilmişdir [tamamlanmışdır]. Onların cahangiranə [imperialistcəsinə] deyil, türk islam ünsürünü məhv etmək məqsədlərinin icrası yolunda infaz edilən dəhşətli şikəncələrin qanlı faciələri hənüz də təxfif və təhvin edilməmişdir [azaldılmamış, yüngülləşdirilməmişdir]. Öylə şikəncə, öylə faciələr ki, fəci Mart qırğını onların yanında sıfır məsəbəsində qalar. Keçirdiyimiz “dövri-əsarət” acılığı dimağımızdan silinməmişdir. Milləti-məhkumə olmaq əziyyəti canımızdan çıxmamışdır.

Şimdi məzkur [deyilən] acılıqları, hakimiyyəti-milliyə sahibi olmaq sifətiylə yaşamaq, yaşamaq da böylə böyük-böyük şənliklər etməklə ovudacağız. Unudulmasın ki, dünyada yaşamaq hakimiyyəti-milliyə, hakimiyyəti-milliyənin bəqası əsgər ilədir. Haydi, coşqun həmiyyət, qaynar qeyrətlə çalışalım və yüksək səda ilə söyləyəlim:

Yaşasın Azərbaycan!
Var olsun hakimiyyəti-milliyə!
Paydar olsun əsgərlərimiz!

Əliabbas Müznib

1) Məsudi.

2) İbn əl-Əsir.

Fətəli xan Xoyski
Birinci
Heyəti-Vükəla rəisi

Yusifbəyli Nəsim bəy
Azərbaycan Cümhuriyyəti
Heyəti-Vükəla rəisi

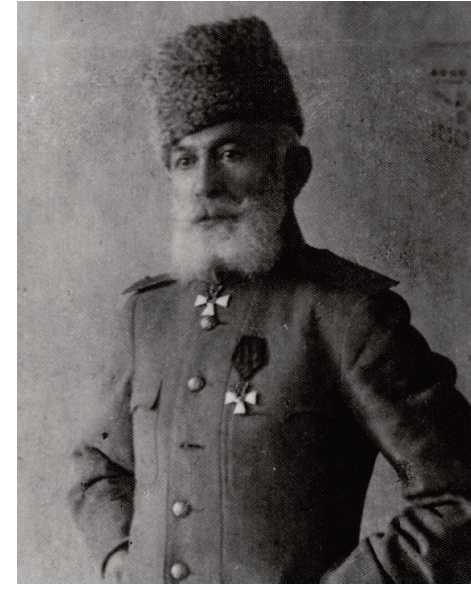
BÖYÜK BİR GÜN!

Günlər vardır ki, böyük bir həqiqəti elan etmiş, günlər vardır ki, böyük peyğəmbərləri doğurmuş, günlər vardır ki, bütün insanıyyət üçün vacibül-iftixar olmuş. Yenə günlər vardır ki, kiçik bir millət böyütmüş, böyük bir milləti oyandırmış, böyük vətənpərvərlərdən böyük millətlər yetişdirmiş və bütün tariximiləldə – Böyük bir gün! – böyük bir mövqe tutmuşdur.

“Allah bir gün dünyanı yaratdı” demişlər, kainatın sahibi-həqiqisini göstərmişlər. “Adəm bir gün topraqdan vücuda gəldi” deyərək məhdi-bəşərin [insanlığın beşiyinin] əslini təyin etmişlər. “Nuh bir gün tufana tutuldu” deyərək təbiət ilə bəşər arasındakı mübarizənin tarixini

bulmuşlar, İsa bir gün şagirdlərinə “Sənə sağdan bir toqad vurarlarsa, sol tərəfini çevir!” deməsiylə sülh aləminin qapısını açmaq istəmişlər. Həzrəti-Məhəmmədə bir gün “Möminlərdən rical [adamlar] vardır ki, Cənabi-həqlə əhd etdikləri şeyə sədaqət göstərirlər” məalında ayət nazil oldu, deyərək peyğəmbəri-zısanı [şanı uca peyğəmbəri] qəhhar [qüdrətli] bir mübarizi-haqq olaraq tanımışlar, Şərq səmimiyyəti-fikriyyəsinin əsasını bildirmişlər. Hasili, “bir gün” bütün tarixi-mədəniyyət və bəşərdə bir mövqe tutmuş, bir böyük gün əzəli bir təkərrüri-tarixi [tarixi təkrar] olaraq bütün millətləri ziyarət etmişdir.

Əvət, “bir gün” hər halda kainatın ümumi həyatı, bəşərin tərəqqi və təkamül meyarı olaraq bir çox hikmətləri, bir

General
Səməd bəy Mehmandarov
Hərbiyyə naziri

çox incə fəlsəfələri havidir [özündə ehtiva edir]. Öylə bir gün yoxdur ki, aləmi-təbiətdə böyük hadisələr çıxmasın, öylə bir gün yoxdur ki, həyatı-insaniyyət və miləldə [insanlığın və millətlərin həyatında] ya məsud və ya mənhus bir təzahür zühura gəlməsin. Bir gün Frans Ferdinand Bosna-Hersekədə öldürüldü, bir gün Avropa müharibəsi çıxdı. Bir gün Rusiya ixtilal etdi. Bir gün Lehistan [Polşa], Ukrayna, Litva, Finlandiya, Sibirya, Qafqaziya ayrıldı. Bir gün türklərin günü açıldı.

Bir gün də – Azərbaycan elanı-istiqlal etdi!

Günlər başqa əməllər üçün dəyişmiş, dün mənhus günlər keçirən bu gün məsud günlərə nail olmuşdur. Hər millətin böylə günləri vardır. Fəqət mənəcə həpsindən qiymətli olan günlər kiçik millət-

lərin məsərrət [sevinc] və məhzun [hüzün] günləridir. Çünki kiçik millətlərin hüznünləri də səmimidir, məsərrətləri də! Orada siz cahənşümul bir feyz [bərəkət], aləm-baha bir fəvz [müvəffəqiyyət] görürsünüz.

İştə o feyz və fəvzlərdən biri və şübhəsiz bizim üçün ən müstəsna Azərbaycanın məsərrətli böyük bir günüdür – 28 Mayıs günü!

Ə. Həmdi

GƏNC NƏSLƏ

Azərbaycan gənci! Bu gün sənin gənc cümhuriyyətin bir yaşını bitirir. Kim bilir, tarix ilahının tövfiqiylə [kəməyilə] qaç, bəlkə yüzlər, minlərcə sənələr sən bugünkü gündə bayrağını götürüb səmimi bir sevinc, haqlı bir vüqar ilə istiqlal aldığı bu günü xatırlayacaqsan...

Gəl, yoldaş! Bu ilk bayram sonra gələcək məsud bayramlara bənzəməz, bu bayram sənə sevincdən ziyadə vəzifə gətirir. Gəl, bu ağır tarix imtahanlarını ver, qazandığın haqqa səzavar [layiq] olduğunu isbat et, baxalım bir vətəndaş adlanmağa layiqmisən? Bu gün dövlətlər arasında bir mövqe tuta bilmək, beynəlmiləl ailənin bir fərdi olmaq üçün bəşəriyyət səndən nə istəyir, bilirmisən? Səndən milliyətini tanımaq, xüsusi bir mədəniyyət və tərəqqi uğrunda bir əzm, bir səbat istəyir. Tarixi bir rol oynamaq, cahan xəritəsində bir yer tutmaq istədiyin üçün həm Şərq, həm Qərb qarşısında məsulsan. Qərb o təcrübəli gözlərini sənə dikərək:

“Baxalım ölü, çürümüş Şərqi bu təcəddüd [yenilənmə] imtahanı nə səməyə

verəcək?” deyir. Şərq isə əsrlərdən bəri əsarətə məhkum olmuş qollarını yuxarı qaldırmış, bu gənc oğlunun nə yapacağını böyük ümid və həsrətlə bəkləyir. Sənin əzmin birincilərin şübhələrini zail [yox] etməli, ikincilərin ümidlərini qüvvətləndirməlidir. Aləmləri şaşdıracaq bir mətanətlə araya atılıb damarlarında donan qanı və əsəblərində uyuyan zəkani pişgahi-bəşəriyyətə [insanlığın qarşısına] atmalısən. Görsünlər də bilsinlər ki, bu, toprağı altında təbii atəşi yanan ölkənin gənclərinin sinəsi altında da bir həqiqət, mədəniyyət atəşi yanır.

Azərbaycan gənci! İftixar et, qardaşım! Oğuz xan nəslində birinci olaraq ən mədəni üsuli-idarəyə, cümhuriyyət üsuluna nail olan yenə sənsən.

Vaxtıyla Napoleon Misirdə ikən dönlük xəyalında olan əsgərlərinin qarşısına çıxaraq ehramları göstərmiş və: “Əsgərlər! Bu ehramların üstündən qırx əsr sizə şəhadət edir!” demiş, bu ufacıq cümləylə yenidən bir ordunu ruhlandırır səfərdə davam etdirmişdi. Əvət, qardaşım! Bu gündə Qafqaziya dağlarının almaz şahiqələri üstündən bütün millətlər, bütün cahani-mədəniyyət sənin hərəkətini seyr edir. Çalış ki, o tənqidçi nəzərlər önündə üzün ağ, alnın açıq olsun. Yarınkı səadət, yaxud fəlakət, hər ikisi sənin əlindədir. Sən istərsən vətənin bir məhdi-mədəniyyət [mədəniyyət beşiyi], bir kəbeyi-səadət edə bilərsən. İstərsən onu bayquşlar məskəni, dirilər mədfəni də [qəbiristanı da] yapa bilərsən. Deməli, gələcək nəsillərin də taleyinin yaradıcısı sənsən. Səy et ki, onlar da səni nifrət və həqarətlə deyil, təqdis [müqəddəs sayma, sitayiş] və hörmətlə yad etsinlər. Unutma ki, bu gün yarına bənzəməz. Bu günün

hökmü başqa, yarının hökmü başqadır. Bu gün yalnız qılıncının zoruyla kəndisinə haqqi-həyat qazanan bəşəriyyət yarın tamamilə mənaviyyətə istinad edəcək deyirlər. Onun üçün şimdilik cümhuriyyətinin müdafiəsi üçün köksünü onun hüdduduna sipər etməlisənsə, yarın da yaşamaq haqqı qazanmaq üçün ruhunu yüksəltməli, əqlini qüvvətləndirməlisən.

Bax, böyük türk şairi nə deyir:

...Ey yarının

*İnqilab ordusunda çarpışacaq
Qəhrəman! Öyrən işta: Qüvvət –
haqq.*

...

Bəklərəm bir zəfər əsasən mən

Qılıncından ziyadə qəlbindən. (T. F.)

Azərbaycan gənci! Gəl, yoldaş! Bu məhsullu əkinlər, sərin sulu yaylalar, həşəmətli ormanlar, qarlı dağlar, meyvəli bağlar, bağçalar, qara altın verən zəngin mədənlər, həpsi sənindir, sənin vətənidir. Min illərcə bəşəriyyətin nisfinin [yarısının] kəbəsi, beytül-müqəddəsi [müqəddəs evi] sayılan Bakı atəşgədələrindən, hənüz keçirdiyi tarixi vəlvələli günləri unutmamış Gəncə həvalisindən, Qarabağın (ah, gözəl ölkə), o yaşıl bağlı Qarabağın musiqi, nəğmə yurdu olan köylərindən, Zəngəzurun qartal yuvalarıyla dolu qayalarından, Hülakü bəyin məqbərinə [qəbrinə] ağuşuna çəkmiş Cəbrayıl tərəf, Araz yaxasından, şairlər, ədiblər vətəni olan Şirvandan... bunların həpsindən ibarət bir məmləkət var ki, orası sənin vətənidir... Hər sübh günəşin tülusunu [doğuşunu] tarlasında çocuq qədər şən və səmimi qarşılayan zəhmətkeş cütcü, qarşısına qatdığı qoyun sürülərini kəndi lisanınca oxşaya-oxşaya arandan yaylağa, yaylaqdan arana kö-

çürən, əlindəki zopaya təkyə edərək [söykənərək] dağların qarlı qüllələrinə, ormanların dəhşətli qərinə [dərinliyinə] baxaraq köksündən mənidar, sadə və səmimi bayatlar fırladan çoban, mədənlərdə ömrünü çürüdərək neft, yağ içərisində çalışan qeyrətli fəhlə, həpsi, həpsi bunlar eyni vətənin həyatı uğrunda çalışan insanlardır.

Gəl, vətəndaş! Bu gün sənin birinci intibahının timsalı olan “İsmailiyyə”nin xarabası qarşısına çıxmalı, əlini qəlbinin üstünə qoyaraq, gözlərini Parlaman binası üzərində rüzgarlarla qəhrəmancasına çarpışan bayrağına dikməli, bir daha onun enməyəcəyinə əhd etməlisən və and içməlisən ki, bu gün qazandığın istiqlalə təcavüz əli uzadanlar ancaq sənin cəsədinin üstündən keçə bilərlər.

Əli Yusif

YANARDAĞ...

*Ki yeki həsto hiç nist cözuv
Vəhdəhu la ilahə illahu*

Hatif

O, ömründə bir çox patıltılar, gurultular keçirərək, qəvi [məhkəm] heykəltəni, daima nərəkəşan [nərə çəkən] olduğu bir surətdə, içərisində olan odlular daşları havaya sovurmuş və bir vaxt ətrafını qara çamurlar ilə əhatə edərək, yaşıl sünbülləri, o mayeyi-həyatı-bəşəriyyəni kəndi qara qəlbindən çıxarmış olduğu hisli-paslı və zəhrəlüd [zəhərli] nəfəsiylə müləvvəs etmişdi [çirkəndirmişdi]. Bir zaman dəxi böyük bir nəre ilə ətrafı məhabətli [qorxulu] və olduqca dəhşətli bir gurultuya qərq edib, içərisindən havaya qalxan odlular, hərərətli

İlk dəfə Azərbaycan ordusu qitəatının paytaxtımıza vürudu

şölələr və şərərələriylə [qılgılımlarıyla] yaxındakıları işıqlandırır, ətrafını isə qara torpaqlara basdıraraq, baharın ilk nəsimini ilə açılmış çəmənləri, o məhcub [utancaq] qönçələri matəm libasına geyindirirdi. Uzaqdakılar həmişə onun zəhərli şəfəqlərindən və şöləvər olan [şölə saçan] işıqlarından məhrum olmaqla bərabər, onu bir fəcri-kazib [yalançı sübh] hiss edərək bəhrəvər olmaq [faydalanmaq] istəmzlərdir.

Zatən kəndisinin cibilliyətini [xılqətini, xasiyyətini] və təbiətini bildiklərindən, əsla etinə etməz və heybətindən uzaqda olduqlarını dərkə, cüzi də olsa xof etməyib, xətrəyə [qorxuya] düşməzlərdir. Yaxındakılar isə get-gedə işıqların içərisindən çıxan bədheybət sövzləri [şəsləri] eşidərək kəndisini təbii bir həyəcan içində hiss etməklə qəlbini dağdar edir və dillərində böyük bir kəlmeyivirdlə deyirlər ki: “Bu gün bu bəla bir çox xanımaları bərpad edib külünü göyə sovurduysa da, lakin o ədalət və haqq tərəfdarı olan Pərvərdigar bizi öz mərhəmətindən məhrum etməz və Allah bir yandan bağlarsa, o biri yandan açar.”

* * *

Bir çox zamanlar keçdi. O dağ kəndi hərərətini, qızğın hissiyatını və cəhənnəmnümun [cəhənnəmi andıran] nərelərini qeyb etdi, hərərətindən qaldı. Artıq zəif bir cəsəd kimi düşkün bir halda idi. Söndü, məhv oldu. Onun heybəti, o qəvi heykəl bədəni, bir “dağ” kimi yıxılmışdı. Ətrafdakılar ondan hələ qorxurdular. Yaxınına gəlməkdən həzər edirsə də, bir

daha onun hərəkət etməyəcəyinə inanaraq, cəsərət və qeyrətə gəlirlərdir.

* * *

Düşmən neçə gün əvvəl Yanardağda olan cüzi bir başıpozuq dəstəsini qovub onu işğal etmiş və orasını böyük xəndəklərlə mühat edərək möhkəm bir hala salmışdı. Yanardağın düşmən tərəfindən işğalı dost qoşunları komandanı ... bəyi düşündürdü. Zira onun hər b nöqtəyindən nəzərindən böyük əhəmiyyəti var idi.

Yayın isti və şiddətli dərəcə hərərətli bir günündə cəbhəyə yeni varid olmuş [gəlib çatmış] komandan:

– Bu gün, nasil olursa-olsun, şu təpələr və xüsusən Yanardağ işğal edilməlidirlər. Bu təpə təsərrüfümüzdə [idarəmiz altında] olmadıqca, kəndimizi daima xətrə [təhlükə] qarşısında hiss edəcəyiz, – dedi.

Həman iki saatdan sonra həman təpələrə hücum əmri sadir oldu [əmrı verildi]. Ətrafda insanın bütün mövcudiyətini belə sarsıdan bir müharibə başlandı. Topların gurultusu, mitralyozların taqqıltısı, mauzerin, vintovkalardan bilafasilə [fasiləsiz] açılan güllələrin şarılıtsı get-gedə cəbhəni böyük bir meydanı-hərbə təbdil etdi [çevirdi]. Qumbaraların havaya sovurduğu toz-torpaqdan meydanı-hərb görünməyib, gurultular, həman neçə il bundan əqdəm [qabaq], dağın təbii gurultularını andırırdı. Orada insanlar cəhənnəm misalı atəş və Yanardağın odlu qurşunu fəvvarəsi içərisində kəndisini mələkülmövt çəngalında [ölüm mələyinin caynağında] hiss edirlərdir. Ölüm saçan makinalardan buraxılan qurşunlar

dağın içərisindən çıxmış olan yalançı altuna, qurşuna qarışırdı. Xəndək müharibəsi bir qədər davam etdikdə düşmən kəndi mövqeyini möhkəmləşdirib və şiddətli inad göstərdiyindən, süvari dəstə kəndi komandası altında atlarına məhmiz göstərərək üryan qılınclar əllərində olduğu halda dağa, düşmən səngərlərinə doğru hücumavər oldular. Və komandan həzrətləri müxtəsər bir nitq ilə süvarilərə müraciətən:

– Oğlanlarım, Allahu əkbər! – dedi.

Süvarilər bu böyük kəlməni komandanın ağzından alaraq müttəfiqən [birgə] onu təkrar ilə ucadan “Allahu əkbər” nərasıyla kainatı hərəkətə gətirdilər. Cüzi bir çarpışmadan sonra süvarilərdən bir çoxu dağın kəlləsində qərar tutub qırmızı bayrağı oraya nəsb etdilər [sancdılar]. Və bununla isbat etdilər:

*Ki yeki həsto hiç nist cözuv
Vəhdəhu la ilahə illahu*

Piri

TƏŞKİLATIN QADINLARA TƏSİRİ

Məmləkətimizdə dəxi qadınliq oyanmağa başladı. Nə böyük xoşbəxtlik!

Bu gün Azərbaycanda olan müsəlman türk qadınları həqqi-həyatını, həqqi-ictimaisini düşünür. Nə məsudiyyət!

Qadınliqın oyanması, ictimaiyyəti, siyasiyyəti başqa rəngi-mədəniyyətə təhvil edəcəkdir [çevirəcəkdir]. İnsaniyyəti yüksəldəcək, adəmiyyəti məsud edəcək ancaq qadınliqdır.

Qadın, erkək bir-birindən ayrı həyat

keçirəmmədiyi kimi, bərabər yaşamağa təb'ən [təbiət etibarıyla] məcburdur. Erkəyin qadından ayrı yaşaması, ayrı hüquq mühafizə etməsi nə əqlə sığar, nə məntiqə. Erkək-qadın bir-birinin tamamı, yardımçısıdır. Əgər böylə olmazsa, insaniyyət kamalını, adəmiyyət mövqeyini bulmamış olar.

Nə qədər erkəklər hüquq dərəcəsinə qadınlardan ülvı olursa-olsunlar, əgər qadınlar hər hüquqdan məhrum qalarlarsa, o millət heç bir vaxt yüksələmməz və bizim şimdiki halımız kimi qalar. Əgər erkəklər kimi qadınların da hüquqları hüquqi-ümumiyyə arasında qəbul edilmiş olduğunu görərsək, o dəqiqədən etibarən bəşəriyyətin məsud olacağına inana biləriz.

Bu gün bizi yaşadacaq, əvvəlkindən daha iyi yaşadacaq ancaq Azərbaycan və Azərbaycan Hökuməti olacaqdır. Gələcək ümidimiz Azərbaycanın fəal müdafilərinədir [müdafiəçilərinədir]. Əgər onlar əzm və niyyətlərində müstəqim [düzgün] olarsalar, biz də, millətimiz, insaniyyətimiz, varlığımızda öyləcə müstəqim və mətin olarıq. Əgər müdafilərimizi, qəhrəmanlarımızı yetişdirən və şimdiki də kamali-iftixarla əsgərliyə göndərən analarımız oğullarını baş qaçırtmadan, göz yaşı tökmədən, sevə-sevə, dua edə-edə əsgərliyə göndərsələr, öylə övladlar da layiqli millətin qəhrəmanı, hökumətin müdafi [müdafiəçisi] olar.

Burada bir əhvalat xatirimə gəldi.

Keçən gün məmuriyyətimdən çıxıb da evimə tərəf dalğın-dalğın gəlirdim. Yol əsnasında bir dəstə müsəlman xanımlarıyla birləşdik. Əvvəlcə mən bunlara əhəmiyyət vermədimə də, onların pək

ciddi olan söhbətləri məni dalğınlığım-dan ayıldı. Daha eyi qulaq verməyə başladım.

Hal və tövründən təxminən on beş yaşında olan birisi deyirdi:

– Nənə, öylə niyə deyirsən! Hər vaxt sən sözə uyur və fikrindən tez dönürsən. Keçən gün qardaşıma sən kəndin deməyirmiydin ki, get bala, get, Allah səni mühafizə etsin.

Bir qeyrisi:

– Nənəm o vaxt razı idi, amma Gövhər xalaqızıgılı bizə gəlib əsgərlikdən danışandan bəri nənəmin də rəyi döndü. Daha dadaşımı göndərmək istəməyir.

Bir qeyrisi:

– İnsan da öylə tez fikrindən dönərmi? Bu bir mal bazarlığı deyil ki, bunu istəməm, bunu istərəm deyəsən. Bu bir vəzifədir. Allah borcu kimi bir şeydir.

Bir qaçı birdən:

– Əstağfirullah elə! Əstağfirullah elə! Kafir oldun. Əsgərliyə getmək Allah borcu kimi niyə olsun? İstərəm göndərmərəm, istərəm göndərəm. Həm də öylə biqeyrət ana olarmı ki, oğlunu öz rəyi ilə əsgərliyə göndərsin? Bu da sözmüdür, oğul bəslə, oğul yetişdir də sonra de ki: Ala, gəl, oğlumu qoşuna apar, güllə qabağına apar. Boy, Allah amandır, böylə şeyi kim görmüş, kim eşitmişdir?.. Bununla böylə deyir ki, Allah borcu kimi şeydir. Mən böylə şeyə razı olmam da, sən nə vaxt ki, boyun bərabəri övlad yetişdirərsən, onu göndər. İndi sən nəsəhin məna lazım deyil, balam.

– Ay nənə! Axır sən bica [boş] söz danışırısan. Sənin ərin bələdiyyə idarəsinin üzvü olsun, bir oğlun böyük məmur olsun, bir oğlun hər kəsdən artıq var qüvvəsilə millətin iləri getməsiyün çalış-

sın, özün də bir külfət içində qanacaq hesab olunasan da, böylə danışasan. Onda o biri avam qadınlardan nə gözləməliyiz? Onda gərək onların heç biri övladlarını əsgərliyə göndərməsinlər. Sən övladını sevib istəyən kimi, onlar da övladlarını sevib istəyirlər. Düşün... Övladlarını əsgərliyə göndərən anaların heç biri övladını küçədə tapmamışdır. Onlar da övladlarını min məşəqqətlə meydana gətirmişlərdir. Nə üçün onlar millətlərinin irəli getməsinə, hökumətlərinin möhkəmləşməsinə övladlarını...

Söz buraya gəldikdə, məəttəəssüf [təəssüf ki], mən də evimə çatmış bulundum və xanımların fikrinin nəticələrini eşidəmmədim.

Çox kiçik vaxtlarımızda rəhmətlik nənəm bizi başına toplayıb pək sevdiyi və heç söyləməkdən doymadığı, keçirmiş olduğu müharibə təəssüratından bizə danışardı. Nənəm öylə eşq və həvəslə söylərdi ki, çocuqlardan başqa böyüklər də oturub nənəmin hekayəsini dinlələrdi. İştə, nənəmin söylədiklərindən bir annənin şəhid oğluna söylədiyi sözləri xatirimə gəldi.

Annəsi oğlunun şəhid olduğunu eşitdikdə demiş:

– Bütün mövcudiyətimi, qadınlığımı bildirən, həyatımın boşluqlarını dolduran, bütün ələmlərimi, iztirablarımı zövqlərə, sürurlara təhvil eyləyən [sevinclərə çevirən] səndin, yavrum, şəhid balam. Mövcudiyətin mənim üçün bir cahan, bir səltənət idi. Həyatımda bütün arzularım, yüksək əməllərim [niyyətlərim] həp səndin, şəhid oğlum. Bax, validən şimdiki sənsiz, qərib qaldı. Qəlbimə unudulmaz yaralar açdın, gözəl yavrum. Sən mənim mədari-şanı, şöleyi-şücaətim,

fanusi-nurum idin. Şimdi səmalara süüd etdin [ucaldın], mələklərə qovuşdun, mənim sevgili vəzifəşünas oğlum, vətən aşiqi mərd yavrum. Ah, biçarə annəni kimsəsiz, nəşəsiz buraxdın, qəlbimə oxlar sancdın, hicranlar cızdın, heç silinməz izlər buraxdın, mənim şəhid yavrum. Bir daha səni görməyəcəyəm, sənin yerinə, uğrunda canını fəda etdiyən vətəninəni görəcəyəm, sevəcəyəm, – demişdi.

Biz, hekayə təriqiylə [yoluyla] eşitdiyimiz bu mübarək arzulara, bu müqəddəs işlərə, həmd olsun ki, yetişdik. Hökumətimizin təşkilatını, əsgərlərimizin nizam-intizamını görürüz. Artıq bundan böyük hanki arzu ola bilər?

Nə məsudiyyət!

Nə böyük xoşbəxtlik!

İştə, bu gün Azərbaycan istiqlalının bir sənəsi oldu. Erkəklərimiz kəndi hissələrinə düşən vəzifələrini fədakarənə bir surətdə ifa etməkdədirlər. Saat kimi düzgün, vaxtı-vaxtında, həm də eyni sürətlə kəndi öhdələrinə mühəvvəl olunan [tapşırılan] işlərə çalışırlar. Həmd olsun, səy və qeyrətləri həbaya [boşa] getmədi. İştə, bu gün səylərinin səmə-rəsi meydana.

Alqışlanmağa layiq olan bu çalışqan milləti alqışlar və yorulmamaqsızın işlərini əncama yetirməklərini arzu edər və müvəffəqiyyətlər dilərəm. Fəqət...

Fəqət Azərbaycanın möhtərəmə xanım əfəndilərinə gəlincə, baxalım onlar təşkilatımızı nə ilə qarşıladılar. Erkəklərimizə təsəlli olacaq nə kimi işlərdə bulundular? Yoxsa hər bir əmrə [işdə] erkəklərimiz cavabdehəndə [cavabdeh] olduğu kimi, qadınların vəzifəsi dəmi erkəklərimizin əmrü nəhyinə mühəvvəl oldu [görməli və saqınmalı olduqları işlərə qarışdı]?

Yox... Yox... Bunu xəyala gətirəmməyirlər. Əgər öylə olarsa, zavallı erkəklərimiz böylə böyük bir vəzifəni, təhəmmül olunmaz [dözülməz] bir işi öhdələrinə alıb da iki vəzifə ilə müvəzzəf olsalar [vəzifə daşısalar], mühitimizdə yaşayan iki qollu-iki qanadlı işləyən millətlərə vaxtında ulaşa bilərdi? Onsuz da biz onlardan milyon məsafələrdə geri qalmışız və qaldığımızı da gözlərimizlə görə-görə yenə də guya ki, o millətin yarısını təşkil edənlər biz qadınlar deyil ki, hər bir işimizə yabançı nəzəriylə baxırız.

Mazidə [keçmişdə] olduğu kimi, hal-hazırda da ancaq ailə daxilindəki işlərimizdə kübarənə dolanıb da ictimai-siyasi işlərə qarışmağı kəndimizə zəhmət bilib rahatlığımızı pozmaq istəmiriz.

İyirminci əsrdə keşməkeşli mühitdə pərvəriş edən [böyüyən, bəslənən] qadınlarımız zamanəmizin ələlxüsüs hal-hazır vüquatlarının [hadisələrinin] həpsindən xəbərdardırlar. Həpsinin erkəkləri Azərbaycan Hökumətinin birər möhtərəm üzvləridir. Necə ola bilər ki, möhtərəm üzvlərin möhtərəm ailələri böylə səssiz, sümmbükəm [lal-kar] yaşasınlar da, ictimaiyyət və siyasiyyatdakı hissələrini erkəklərimizin öhdəsinə tapşırınsalar?

Şimdiki qədər bütün günahlarımızı, qüsurlarımızı zalım istibdadın boynuna yükləməklə kəndimizi bir növ kəndi aramızda təmizləyə bildirdik, fəqət yenə də qadınların günahkarlıqları, töhmətlərini qulaqlarımızla eşidirdik. Hürriyyət verildi, istibdad zənciri qırıldı, Azərbaycan Hökuməti təşkil olundu. Şimdi daha deyəcək bir sözüümüz qaldımı? Bəli, qaldı!.. O da şimdiki halda qadınlar arasında ən lazımlı, ən tərəqqi etmiş söhbətlər, yay zamanını hanki seyfiyyələrdə

[yaylaqlarda] keçirmək, hanki yerdə daha səfalı ömür sürmək və nərədə təbiətin daha gözəlliyini görmək, sərinliklərində vaxt keçirməkdə söhbətləridir.

Əlbəttə, o da lazım, fəqət bunlar 2-3-cü dərəcədə olanlardır. Şimdilik çalışan millətlərin qadınlarını lütfən bir nəzərdən keçirəlim, tarixlərini oxuyalım. Nələr yapmışlar, nələr yapırlar və daha nələr yapacaqlardır. Heç olmazsa kəndimizi bir az da olsa onlara bənzədəlim. Onların eyi əməllərini qəbul, fəna əməllərini atmaqla milli adət, milli ənənət, milli əsas daxilində kəndi qeydimizə qalalım.

Bugünkü halda avam qadınlarımızın günahı, bilib də soyuqqanlıqla keçirən qanacaqlı xanımlarımızın boynunda qalır.

Artıq hümmət, qeyrət meydanıdır. Çalışan qazanar, biz də çalışalım da hər hüququmuza nail olalım.

Şəfiqə Əfəndizadə

Bakıda qədim Xan sarayı

MİLLİ BAYRAM MÜNASİBƏTİLƏ

Oh! Şu köhnə dünyada nələr olmadı? Həyatı-bəşərin uzaq səhifələri deyil, şu yaxın zamanlarda axıb gələn bəşəriyyət səhnəsindəki vəxamətli [ağır, təhlükəli] rolları təxəyyül etdikdə, nəzərimdə təcəssüm etdi. Dedim a: uzaqları deyil, yaxın mazini [keçmiş], Nikolay dövrünü seyr edirəm. Nəzərimi şu səhneyi-aləmin bir yanında istər-istəməz siyasiyyat səhnəsinə çəkilən biz Azəri türklərinin halına baxıram.

Ah, nələr vaqe olur. Hökumət məmurlarının politikası sayəsində cavanlarımız bir-birinin qatili olur. İştə, nahaq qanlar, qəlbi dağdar analar ya bacılar, gözü yaşlı məsum çocuqlar. Həbslər, mənfalar [sürgünlər], ziyalılarımız istibdad yumruğu sayəsində ağızları tıxadıl-

mış, millətimizin avam qismi başına nə gəldiyindən bixəbər, əcnəbipərəstlər iltifatlara nail, vətənpərəstlərə həbslər, mənfalar təqdim olunur.

Məktəblərimizin ancaq adı “milli”, fəqət ruhən başqalaşmış politikası çərxiyə fırlanır. İslam qanlı, türk ruhlu bir millət də həməslərini görüb də tərəqqi və təala etmək [ucalmaq] haqqına, yoluna düşməyi qəsd və iradə etməzmi?

İştə şu fikrin, şu niyyətin doğmasına bir gün olsa da imkan verməmək qəsd-i-blisanəsiylə özümüz diplomatlar vasitəsiylə biçərə millətimizin milli fəaliyyətini, ictimai idarə istedadını, fitri qüvvət və təvanını [gücünü] axırı heçistan məcralara çevirməklə başımıza fəlakətlər yağdı, pək çox proqramlarımız əqim [yarımçıq] qaldı.

İştə, bu qədər fəlakətləri, müsibətləri yedik, türk ruhu bunlara səbr eylədi. Ümum islam aləminə baxdıqda, biri digərindən müdhiş, ürək yandırıcı mənzərələr, əmri-vaqelər [faktlar]. İştə, şu halları görən, sızıldayan islam övladı birdən-birə bilaxtiyar [ixtiyarsız, qeyri-iradi]: “İlahi, bu gedişlə islam dünyasında nələr daha vüqu bulacaq? İslamı şu bələlardan kim qurtaracaq? Dəstə-dəstə islamiyyəni [müsəlmanları] ayırıb nərələrə aparırlar?”

İştə, hər bir islam övladının ruhunu böylə suallar qarışdırır. Böylə acı, uzun sənələr milli ənənətimizi [ənənələrimizi], bütün ruhumuzu əzib keçdilər. Hürriyyət dövrü yetişdi. Cümlə millətlər milli işlərini yoluna qoymağa, məsud olmağa qiyam etdilər [təşəbbüs etdilər, ayağa qalxdılar]. Bir az keçmədən bu dövrün nəticəsi – başımızın üstündə qara buludlar

peyda oldu. Ox! Bu dövrdə heçəheç bir bəhanə sərdiyə [meydana əsassız bir bəhanə atmaqla] yenə biz al qanlara boyandıq. Hansı vəhşətlər qaldı ki, islam, xüsusən türklüyə düşmən bir ruhda tərbiyə edilmiş daş ürəkli daşnaqlar icra etmədilər?

Əvət, biz, böylə xunalud [qana bulanmış] həyat səhifələrini görüb dadan millətimiz, təhriir [yazılması] və təsviri bir dürlü qabil olmayan bir neçə haqsızlığı, sitəmi görən biz Azəri türkləri ancaq Allahın tövfiqi sayəsində və millətimizin həmiyyəti və zuri-bazusuyla [qolunun gücüyə] bu gün naili-məram olub istiqlalıyyəti-vətən, o sevgili məhbubəni dərəğuş edirik [bağrımıza basırıq].

Bu öylə bir nemətdir ki, millətlər böylə neməti-üzmayə [böyük nemətə] nail olmaq üçün nələr fəda etməmişlər! Ah, biz də bu yolda pək çox qanlar qurban eylədik. Deyil Mart faciəsi, biz Azəri türkləri Nikolay dövründə həm Petroqrad ministrlərinin və bir çox rus bayquşlarının ulamasıyla, daha doğrusu istiqlalıyyət fikri hətta ürəklərimizdə xütu etməmək [xatirə gəlməmək] naminə pünhan qan nəhrləri Azərbaycan torpağını boyamışdı. Nikolay dövründə biz milli səadət naminə nə yapsaydıq, axırda murad etmədiyimiz heçəheç nəticələr qarşısında iddik.

İştə, istiqlalıyyətsiz tərəqqi və təali etmək olmaz! Tərəqqi etmənin vaxtı iştə bu gündür. Səadət qapılarının cümləsi üzümüzə açıqdır. Bu gün ixtiraatlarıyla məşhur millətlər həp istiqlalıyyət sayəsində böyük alimlər yetişdirib ağılları heyrətə salan makinalar icad etmişlər. Yaponlar həp istiqlalıyyət sayəsində

bugünkü dərəcəyi-tərəqqi və təkamülə çatdılar. Halbuki türk övladı bunlardan və bir çox millətlərdən daha müstəid [istedadlı] və daha qabildir. Bir gün Fərabilər, Ömər Xəyyamlar, Sədilər, İbn Rüşdlər və bu zümrə hükəma və əazim [filosoflar, alimlər və böyük adamlar] yetişdirən islam aləmi istibdad səbəbinə öylə böyük ruhların nəşvü-nümasına [inkişaf etməsinə, böyüyüb yetişməsinə] müsaiddə deyildi. Minlərcə şükür, bu gün istiqlalıyyət aləmi ələlümüm islam, ələlxüsus türk övladı və biz Azərbaycan türklərinin xilqətində mərkuz olunan [yaradılışında, təbiətində mövcud olan] mövhibeyi-ilahi [Allahın ehsanı, bəxşişi] olan o ali xislətlər, o mənəvi qüdrət və təvan [güc, qüvvət], o istedadı-xariqülədə kamalıyla nəşvü-nüma bulub vətənə ən böyük insanlar yetişdirib, dünyada səadət nə olduğunu biləcəyiz!

Ey sabiq dövrün məzlumları, məğdurları! İştə, ey islam bağçasının vaxtsiz solan al gülləri, Mart məzlumları!

Məzarlarınızdan qalxınız. O yaralı bədən, o qanlı gözlərinizlə göylərdə təməvvüc edən [dalğalanan], istiqlalıyyətimizi elan edər şu sevimli bayrağa nəzər ediniz!

Nəzər ediniz də, istiqlalıyyətimizin paydar [əbədi] olması üçün Cənabi-haqq dərgahına dualar ediniz.

Ey sevgili məhbubə, sən bizim dərdimizin dərmanı, ruhumuzun qidasısan.

Yaşa! Minlərcə yaşa!

Yaşasın azad

Azərbaycan!

Ağababa Ağababazadə

MİLLİ BAYRAMIMIZ MÜNASİBƏTİLƏ

Təbiidir ki, hər bir şəxs yaxşı və bəxtiyar gün keçirtməyi kimi, pis və fəna gün dəxi keçirtmişdir. İştə, məzkur [deyilən] şəxs ən gözəl və yaxşı keçirtməyi günündə şu pis gününü yad edərək, yaxşı və bəxtiyar gününü daha ziyadə yüksək və möhtərəm tutaraq, o gündə şad və xürrəm olar. Biləks [əksinə], xoş günündə şadlandığı kimi, pis günündə dəxi şad gününü yad edib o günü arzu edərək, daha ziyadə qəmgin olar.

Binaileyh [ona görə], biz dəxi keçən sənə mayıs ayının 28-də bütün Qafqaziya cümhuriyyətlərlə bərabər elani-istiqlal edən Azərbaycan Cümhuriyyətinin sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə bu günü ən şərəfətli və möhtərəm günlərdən ədd [hesab] edirik. Həpimiz şu günü milli bir bayram edirik.

Əvət, bu gün cavan cümhuriyyətimiz qarşısında durub keçən zəlalətli günlərimizi, ələlxüsus heç unudulmayan Mart hadisəyi-əliməsini xatırlayaraq, bu günün nə dərəcə əziz və möhtərəm olduğunu müşahidə edərək, kəndimizi qayət dərəcə şad və xürrəm görürüz. İştə, bu gün hər kəsin üzündə milli bir ruh və milli bir səadət parlayır. Sanki bunların qəlbinə bu gün yeni bir ruh daxil olaraq onları bu gün hür və azad yaşamağa dəvət edir. Nəhayət, bu gün hər kəs ürəyindəki mübarək arzusunun nəticə verməsini görüb və kəndisini yeni bir əfkar və həyat içində müşahidə edərək qayət bəşşas [şad] çöhrəsilə gözəl xalılarla və al bayraqlarla təzyin edilmiş [bəzədilmiş] soxaqlara və evlərə diqqətlə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(25 mayıs iclası)

Sədr: Həsən bəy Ağayev.

Katib: Mehdi bəy Hacinski, sonra Əhməd Cövdət.

İclas saat 11:50 dəqiqədə açılır.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlik məsələlər]:

1 – Əxzi-əsgər [hərbi çağırış] idarələri təşkili haqqında layihəyi-qanuniyyə;

2 – Gəncə Bələdiyyə İdarəsinə bir milyon manat verilməsi haqqında layihəyi-qanuniyyə;

3 – Hökumətin 20 milyonluq fondunun 40 milyonadək artırılması haqqında layihəyi-qanuniyyə;

4 – Bakı Bələdiyyə İdarəsinə beş faizlə on milyon manat borc verilməsi haqqında layihəyi-qanuniyyə;

5 – Məclisi-Müəssisən seçkiləri layihəyi-qanuniyyəsi;

6 – Ünas edadiləri [qız məktəbləri] nizamlarının təgyir [dəyişdirilməsi] və təkmili haqqında layihəyi-qanuniyyəsi;

7 – Neft aksizi idarəsinin ştatı layihəyi-qanuniyyəsi;

8 – Daxil olmuş kağızlar, o cümlədən:
a) Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə 7 milyon 83 min 500 manat buraxılması haqqında layihəyi-qanuniyyə;

b) Xüsusi Təhqiqat və Təftişat Komissiyonu təsis layihəyi-qanuniyyəsi;

c) Maliyyə Nəzarəti nəzdində Gömrük şöbəsi təşkili haqqında layihəyi-qanuniyyə;

ç) Əsgərlikdən azad olan şəxslərdən bədəli-əsgəriyyə alınmasının ləğvi haqqında layihəyi-qanuniyyə;

tamaşa edərək, sanki bu gün cahana yeni qədəm qoymuşdur deyə kəndisini nəhayət dərəcə məsrur [sevincli] və bəxtiyar ədd edir.

İştə, bu gün Azərbaycanın paytaxtı al bayraqlarla təzyin edilərək çıraqban olunmuşdur. Nəhayət, o müqəddəs Məclisi-Məbusanımız üzərində təməvvüc edən [dalğalanan] al bayraq və bayram münasibətilə böyük xətlərlə orada yazılan “Yaşasın istiqlal” kəlməsi insanın nəzər-diqqətini kəndisinə cəlb edərək bizi ittihad, ittifaqa dəvət edir.

Əcəba türk və islam aləmində bu hansı gündür ki, məmləkətimiz bu tövr gözəl şeylərlə təzyin olunmuşdur? Bu gün həman gündür ki, türk arxadaşlarımızın mərhəmətilə bütün Qafqaziya türk və islam aləmi əcnəbilər zülüm çəngəli [çaynağı] altından xilas olaraq hür və azad yaşamağa başlamışlar. Binaileyh bu gün bütün türk aləmində milli və tarixi bir bayram olduğuna binaən [olduğuna görə], Azərbaycanın tarix səhifələrində yazılaraq, ümum Qafqaziya əhalisi bu günü əziz və möhtərəm tutub, parlaq bir surətdə yola verməlidirlər. Zira əcnəbilər istibdad zənciri altında yaşamağımızı və Rusiya inqilabi-kəbirindən [böyük Rusiya inqilabından] sonra təsadüf etdiyimiz zülüm və zəlalətlərə qarşı şimdiki kəndi cümhuriyyətimiz sayəsində hür və azad yaşamağımızı müşahidə edərək nəhayət bu günün hər sənə yenə təkrar davam etməsinə binaən istiqlalımızdan möhkəm bir surətdə yapışaraq və onun daima paydar olmasını Haqq-taala həzrətlərindən istida və istirham [xahiş və arzu] edərək.

F. Əlif. Seyidəlili

d) Yer və tövcü vergisinin artırılması ilə bərabər torpaq gəlir vergisi təyini layihəsi;

e) Hökumət indində [nəzdində] süvari məiyyət [müşayiət] bölüyü təşkili haqqında layihəyi-qanuniyyə;

f) Məbus Tsaxakayanın ərzi-halı, “Müsavat” firqəsinin sualı və sair bir neçə təklif.

Ruznameyi-müzakirat [müzakirə gündəliyi] bir qədər təbdil ilə [dəyişdirilməklə] qəbul olunur.

Əxzi-əsgər idarələri

Birinci növbədə Əxzi-əsgər idarələri təşkili haqqındakı layihəyi-qanuniyyə mövqeyi-müzakirəyə qonulur. Məruzəçi Qarabəyli Qarabəy (İttihad).

Layihə ümumiyyətlə və sonra maddə-maddə oxunaraq rəyə müraciət edilir və bilamüzakirə [müzakirəsiz] əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbula keçir.

Hökumət fondu

Bə'dəhu [sonra] Hökumətin 20 milyonluq fondunun 40 milyonaq artırılması, yəni qabaqca nəzərə alınmayan və fəvqəladə məsarif üçün Hökumət ixtiyarına yenidən 20 milyon manat pul buraxılması haqqındakı layihəyi-qanuniyyə müzakirə edilir. Məruzəçi Mustafa bəy Vəkilov (Müsavat).

Məruzədən anlaşılır ki, neçə ay bundan müqəddəm [qabaq] fəvqəladə məsarif üçün Hökumət ixtiyarına verilmiş olan 20 milyonun 17 milyonu sərf edilib qurtarmışdır. Şimdi yenidən 20 milyon pul buraxılmalıdır ki, gələcəkdə lazım olan yerə sərf edilsin. Layihə bilamüzakirə ittifaqi-ara ilə [yekdilliklə] qəbul olunur.

Bakı Bələdiyyə İdarəsinə 10 milyon borc

İkinci layihənin qəbulundan sonra bir neçə dəqiqəlik tənəffüs elan edilir.

Tənəffüsdən sonra:

Sədr - Parlamanın tapşırmasıyla Gürcüstan istiqlalıyyətinin sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə Gürcüstan Məclisi-Müəssisanı rəisi naminə böylə bir teleqraf göndərdik.

(*Oxuyur*)

“Teleqraf.

Tiflis. Gürcü Məclisi-Müəssisan sədrinə.

Məclisi-Məbusanın 26 mayıs tarixli qərarına görə, Sizin şəxsinizdə Gürcüstanı elani-istiqlal sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə təbrik və təhniyyət edirəm. Azərbaycan milləti əmindir ki, bir illik müstəqil həyat keçirən Gürcüstan müstəqil bir dövlət olaraq yaşamağa müstəid [istedadlı] olduğunu isbat etmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyətiylə Gürcüstanın tamamilə müttəhidən [birgə] çalışmaları hər iki dost-qonşu millətin rifahi-hal və səadətində və qazanılmış istiqlalın möhkəmləşməsinə bir rəhn olacaqdır.

Yaşasın müstəqil Gürcüstan.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusan rəisi

Ağayev.”

Növbədəki məsələ Bakı Bələdiyyə İdarəsinə 5 faizlə 10 milyon manat borc verilməsi haqqındakı layihəyi-qanuniyyədir. Məruzəçi Musa Rəfiyev.

Rəfiyev - Bakı Bələdiyyə İdarəsinə keçən dəfələr pul borc verildikdə şəhərin əhvalı, Bələdiyyə İdarəsinin vəziyyəti və şəhər mədaxil və məxaricinin müvazinəsi və sairə haqqında öylə müfəssəl

məlumat verilmiş və o qədər müzakirə olmuş ki, bu xüsusda təfəsilən danışmağı lazım görməyirəm. Ancaq müxtəsərən bunu deməliyəm ki, şəhərin sənəvi mədaxili 30 milyona qədər olduğu halda, məxarici 83 milyona yetişir. Bu sürətlə ildə 50 milyon manat açıqlıq əmələ gəlir. Bələdiyyə İdarəsi bu açıqlığı vəziyyəti-hazirədən dolayı özü qapaya bilmədiyindən, Hökumət və Məclisi-Məbusana müraciətlə 35 milyon manat borc istəyir. Fəqət Maliyyə Komissiyası bu məsələni ətrafıca müzakirə etdikdən sonra istənilən məbləği çox görüb qərar verdi ki, hələlik ancaq on milyon manat buraxılınsın. Ona görə də heyəti-ümumiyyəyə də 10 milyon buraxmağı təklif edir.

Bu xüsusda İbrahim Əbilov (2 dəfə), Ağca Aşurov, Səmədağa Ağamalı oğlu, Əliəğa Həsənov, Çubaryan, Yusifbəyli Nəsim bəy nitqlər irad edirlər [nitqlər söyləyirlər] (nitqlər gələcək nömrəmizdə) və layihəyi-qanuniyyə səsə qonularaq əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul olunur.

“Müsavat”ın sualı

Nəhayət, Denikin qoşunlarının Dərbəndi işğalı münasibətilə “Müsavat” firqəsi tərəfindən Hökumətə böylə bir sual verilir:

(*Katib oxuyur*)

“Denikin ordusunun Petrovsk ilə Dərbəndi işğal etdiyi Hökumətə məlumumdur, məlum olduğu təqdirdə Azərbaycan istiqlalını təhdid edən bu hadisəyə qarşı Hökumət nə nəzərlə baxır və bu xüsusda nə kimi tədbirlər görmüşdür?”

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin - Camaat! Bilirsiniz ki, bu gün əfkarı-milliyə

böyük həyəcan içindədir. Bu da Dağıstanda vücuda gəlmiş bir hadisənin nəticəsidir. O hadisə isə Dabrovol qoşunlarının Petrovsku və Dərbəndi almalarıdır. Hətta şayiata görə, Könüllü ordu qitəti [hissələri] Yalamada dəxi görülmüş. Bu xəbərləri içimizdə yaşayan, bəlkə dabrovollları gözləyən və onların gəlməsindən şadlanan adamlar küyə salıb, hətta bəzi qəzetlər könüllülərin Qubaya yürüş etdiyini yazırlar. Ona görədir ki, camaat həyəcəlidir. Əlbəttə, millət vəkili olan məbuslar və istiqlalımızı bəbək kimi müdafiə və mühafizə etməyi vəd etmiş olan Hökumətimiz bu xəbərlərə və demokratiyanın bu həyəcanına laqeyd baxa bilməz. Dağıstan Azərbaycanın qapısıdır. Dağıstanın denikinlər əlində olmasına Azərbaycanlılar heç vaxt səhlikarlıq ilə baxmamızlar. Zira denikinlərin və Könüllü ordunun ümumiyyətlə yeni təşəkkül etmiş dövlətlər və xüsusən Azərbaycan haqqındakı qara niyyəti məlumdur. Hamı bilir ki, onların fikri köhnə hökuməti qaytarmaq və bütün yeni məmləkətləri ona tabe etməkdir. Böylə bir zamanda Bakı, Azərbaycan türk demokratiyası heç vaxt evində rahat duramaz. Bu halda lazımdır bu kürsüdən Hökumətin səlahiyyətədar sözü eşidilsin ki, camaat həm öz vəziyyətini bilsin, həm də vəzifəsin[i]. Camaat istiqlala o qədər mənus olmuş [isinişmiş], hürriyyət və istiqlal fikri o qədər xalqın qanına sinmiş, ruhuna işləmişdir ki, şimdi artıq istiqlal fikri bir firqənin, bir kütlənin arzusu deyil. Bütün camaat vətəni və milləti istiqlalsız və dövləti hürriyyətsiz təsəvvür edəmməyir. Binaileyh [ona görə], demokratiya bittəb [təbii olaraq] qapısında şübhəli

adamlar durmasına heç vəchlə razı olamırsınız və bir tənə-vahid kimi [hamı bir nəfər kimi] hürrüyyət və istiqlaliyyətinin müdafiəsinə hazırdır. *(Alqışlar)*

Yusifbəyli Nəsim bəy (Rəisi-vükəla) - Möhtərəm məbuslar! Varid [daxil] olan suala cavab verməkdən əvvəl mən burasını ərz etməliyəm ki, bu vaxtdək bizim sərhədimizi heç kəs keçməmişdir və ancaq meyitlərimiz üstündən keçə bilirlər. *(Hər tərəfdən şiddətli alqış, “bravo” sədələri)* Bir də sözüme keçmədən əvvəl, Dağıstan əhvalı haqqında sizə bir qədər məlumat verməyi lazım bilirdim. Üç gün bundan əvvəl Teymurxanşuradan Dağıstan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəməzdən böylə bir teleqraf aldım.

(Oxuyur)

“Teleqraf.

Bakı. Xariciyyə Nəzarəti.

Dünən Petrovsk böyük könüllü qüvvələri gəlməsi haqqında məlumat alınmışdır. Axşam Parlamanın iclası vaqə oldu. Hökumət rəisi zeylədəki [aşığıdakı] məlumatı verdi:

Könüllü ordu İttihadi-Cibaliyyun [Birləşmiş Dağlılar] Hökumətini tanımaqdan imtina ilə Dağıstan Hökumətini tanımaya razı olur və daxili işlərinə müdaxilə etməyərək, Dağıstan[ın] bolşeviklərə qarşı könüllülərə yardım edəcəyini təsəvvür edir. Könüllülər dəmiryol xəttini Yalamayadək tuturlar. Bu məqsəddən ötrü dünən Dərbəndə bir bölük gəlmişdir. Cibaliyyun Cümhuriyyətinin müqəddəratı Sülh Konfransında həll olacağı üçün şimdilik könüllülərlə mübarizəyə və etiraz etməyə qüvvətimiz olmadığından, Cibaliyyun Hökumətini qeyri-mövcud

elan edirik. Dağıstanda bütün ixtiyarat general Hacı Murada verilir.

Gecə saat birdə rəis Parlaman iclasını qapalı elan etdi. Təcili təbliğat bəkləyirəm.

Haqverdiyev.”

Sonra Quba qəza qaimməqamı və sairələrindən bir neçə məlumat alındı ki, Dağıstana 4 eşelon kazak qoşunu gəlmişdir. Bunlardan birisi Petrovsk və digəri Dərbəndi işğal etmişdir. Fəqət bu gün yeni bir məlumat alınmışdır ki, birincini təshih edir. Böylə ki, Azərbaycandakı Dağıstan siyasi nümayəndəsi mənə bir teleqraf göstərdi. Bu teleqraftan anlaşıldı ki, Dağıstanda deyilən qədər də öylə böyük bir şey olmamışdır. Teleqrafı da Dağıstan Hökuməti rəisi Kotsev imza etmişdir. Dərbəndə gələn qüvvədə məlumat var ki, oraya gələn az bir qüvvədir – iki yüz, üç yüz adam imiş. Fəqət doğrudur ki, Dərbəndə gəldikdən sonra orada bəzi nalayiq işlər görmüşlərdir. Məsələn, gərək Petrovskda və gərəkə Dərbənddə təhərrri, axtarış, xırsızlıq olmuşdur. Mən bu xəbəri alar almaz ilk əvvəl ingilis komandanlığı qarşısında şifahən və təhriren [yazılı] protesto etdim. Bunu lazım bildiyimizin səbəbi də budur ki, əgər biz bu vaxtdək rahat oturmuşsaq, səbəbi bu olmuşdur ki, həmişə bizə demişlər: Könüllülər Dağıstan hüduğunu keçməyəcəklərdir. Və əgər Petrovskda az bir qüvvə saxlamağa lüzum görülmüş və orada bir az əsgər saxlanırsa, o da Petrovsk bəndərinin [limanının] bir baza qərar verilməsindən nəşət edən [irəli gələn] bir keyfiyyətdir. Yoxsa Könüllü ordu Dağıstanın sair yerlərinə tərəf hərəkət etməyəcək-

dir. Buna görədir ki, biz birinci sualı ingilislərə verdik və etiraz da onlara etdik. Şifahən etiraz etməklə bərabər, İngiltərə komandanlığına bu məzmununda bir nota dəxi verdik:

(Oxuyur)

“İngiltərə komandanlığının Denikin ordularının Dağıstan hüduğunu keçməyəcəyi xüsusundakı mütəəddid [çoxsaylı] vədlərinə rəğmən bu gün aldığımız məlumata görə, Könüllü ordu əsgərləri Dağıstan dəmiryollarını Yalama istasyonunadək işğal edirlər. Könüllü ordu qüvvələrinin Dağıstanda Azərbaycan hüduğunda bulunmasını Azərbaycan üçün böyük bir təhlükə ədd [hesab] edərək irəlidə möhtəməl vüquatın [ehtimal olunan hadisələrin] önünü almaq qəsdilə Azərbaycan Hökuməti İngiltərə Komandanlığı tərəfindən Könüllü ordunun Dağıstandan çıxarılması xüsusunda lazım olan ciddi tədbirlər ittixaz edilməsini [tədbirlər görülməsini] arzu edirik.”

Bundan maəda [başqa] mən bəşəxsən ingilis nümayəndəsi Şattlvort ilə də görüşdüm. O mənə dedi ki, ingilislərin qərarı dəyişməmişdir və heç bir zaman Könüllü ordu Petrovskdan bəri keçməməlidir. Doğrudur, bir eşelon bəri tərəfə keçdiyi xəbər verilir. Fəqət kimin müsaidəsiylə və necə olmuş ki, keçmişdir, bu xüsusda bizdə heç bir məlumat yoxdur. Ancaq bu uğurda lazımı tədabir ittixaz etmişdir və ali məhafildən [dairələrdən] aldığı təlimatı bizə xəbər verəcəkdir. Əlbəttə İngiltərə Komandanlığı anlayır ki, biz bu məsələni sükut-i qəlbə danışıq, bu işlərə, bu hərəkətlərə rahat baxa bilməyirik. Dağıstan hər kimin əlində olur-olsun, istər Denikin, istər sair bir qüvvə, xülasə

Dağıstan düşmən əlində olarsa, biz təhlükə altında qalarız. İngilis Komandanlığı bu işləri bir “nidarazumeniya” [anlaşılmamalıq] adlandırır. Deyir ki, bunlar həp “nidarazumeniyadır”. Mən burada şifahən protesto etmək və nota verməklə bərabər, Tiflisdəki nümayəndəmizə də teleqrafən xəbər verdim ki, Müttəfiqlər Baş Komandanlığına həman notanı yə-tirsin. Mən İngiltərə nümayəndələrinə dedim ki, vədlərdən artıq bıqdıq. Bundan böylə biz də ancaq öz qüvvəmizə güvənəcəyik və lazım gələrsə bir tənə-vahid kimi hamımız hürrüyyət və istiqlalımızı müdafiəyə qalxısaçağız. *(Ümumi alqış)* Və bu uğurda heç bir millət, hətta ən böyük millət və qüvvətlər belə bizə mane ola bilməz. *(Alqış)* Bu sözlərimə Şattlvort “Bu sizin haqqınızdır, bəlkə vəzifənizdir” deyər cavab verdi. Başqa dürlü cavab verə də bilməzdi.

(Bitmədi)

Moskvada təcrübə görmüş diş həkimi **K. S. Kolandskaya-Sanuxat** kabinə açmışdır. Müalicə edir, dişləri doldurur, süni dişlər qayırır və dişləri ağrısız çəkir. Qiymət münasibdir. Qəbul edir: Hər gün səhər saat 9-2-yədək; axşam saat 5-7-yədək. Adres: Bazarnı və Suraxanski küçələrin küncündə, nömrə 112.

8795

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası**Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzgin) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Elan

Bakıda giliz fabrikasında işləməyə mexanik müavinini (pamoşnik) lazımdır. Xahiş edənələr bu adresə müraciət etsinlər: Karantinaya küçədə ev nömrəsi 7, telefon nömrə 44-82

8797

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma

və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənələr bu adresə müraciət

edə bilirlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Müvəqqəti müdir:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Elan**

səh. 407. Farsca. Mənası:

“Əlahəzrət Sultan Əhməd şah Qacarın (Allah onun mülkünü və səltənətini əbədi etsin) tacqoyma mərasimi münasibətilə 27 şəban çərşənbə günü, Ali İran Dövlətinin konsulluğunda səhər saat 10-dan günortadan sonra saat 2-yə kimi rəsmi qəbul keçiriləcəkdir. Bütün iranlıların o gündə tacqoyma mərasimində iştirak etməsi vacibdir.

Ali İran Dövlətinin konsulu Məhəmməd Səidul-vüzərə.”

İstiqlaliyyət

səh. 411. “La ikrahə fid-din”: Quran, Bəqərə surəsi, 256-cı ayə. Mənası: “Dində məcburiyyət yoxdur.”

“Əl-ədl mimarül-ərz”: Ərəbcə; mənası: “Ədalət yer üzünü abad edər.”

səh. 412. “Be-pərri-xiş bayəd kərdi-pərvaz, / Be-bali-digəran nətvan pəridən”: Farsca beyt; mənası: “Öz qanadınla uçma-lısan. Başqalarının qanadıyla uçmaq mümkün deyil.”

Şərəfli bayram

səh. 417. “X. İ.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Türk şüərası və istiqlal

səh. 418. “Qəza hər feyzini, hər lütfünü bir vəqt üçün saxlar, / Fütür etmə, saqın, millətdəki zə’fū bətaətdən.”: “(İnsanın başına gəlməli olan işlərin — qədərin gerçəkləşdiyi an olan) qəza öz bolluq-bərəkətini, nemətlərini müəyyən bir vaxta saxlayar (hər şeyin öz vaxtı var); saqın ola ki, millətdəki zəiflik və süstlüyü görüb də bezib usanma.”

“Biz ol ali-hüməm ərbabi-cəhdü ictihadız

kim, / Cahangiranə bir dövlət çıxardıq bir əşirətdən.”: “Biz o uca himmətli, ali məqsədli, çox çalışın və səy göstərən adamlarıq ki, kiçik bir tayfadan dünyanı tutan bir dövlət qurmuşuq.”

“İki şey sevdilir həyatı bana: / Biri hürriyyət, axəri sevda. / Edərəm eşq üçün həyatı fəda, / Feyzi-hürriyyətin yolunda fəqət / Eşqü sevdanı eylərəm ifna!”: “Mənə həyatı sevdiren iki şey var: biri hürriyyət, digəri isə məhəbbət. Eşq üçün həyatı qurban verərəm, hürriyyət kimi böyük bir nemətin yolunda isə eşqi də, məhəbbəti də puç edərəm.” Misralar türk şairi Abdullah Cövdətin Aleksandr Dümadan tərcüməsidir.

səh. 419. “Məhəbbətin ikinci dərəcəsi həmcinslər arasında, yaxud əfradi-millətin ittihadıdır ki, bunu şair böylə tövsif edir.”: qəzetdə “tövsif” yerinə “tövsiyə” getmişdir.

“Ümumu müstəfid etməz xüsusun haqqını ibtal, / Saqın bir fərdi əzmə, qeyrəti-əfrad lazımsa.”: “Bir nəfərin haqqının tapdalanması, cəmiyyət üçün də xeyirli deyil; millətin bütün fərdlərini nqeyrətini çəkmək lazımdırsa, saqın, bir fərdi əzmə.” Şeir türk şairi Namiq Kamalıdır.

səh. 419-420. “Usanmaz kəndini insan bilənlər xalqa xidmətdən, / Mürüvvətmənd olan məzluma əl çəkməz ianətdən.”: “Özünü insan sayan, xalqa xidmət etməkdən yorulmaz. Mərhəmət və şəfqət sahibləri, məzlumlara əl tutmaqdan əl çəkməz.” Şeir türk şairi Namiq Kamalıdır.

səh. 420. “Növ-i-insan həşrədək təzim edərlər adına, / Kim fədayi-nəfs edərsə cinsinin imdadına.”: Kim öz cinsinin — insanların imdadına çatmaq üçün şəxsi arzularını qurban verərsə, bəşəriyyət (qiyamətdən sonra insanların dirilmə günü olan) həşr gününə kimi onun adını hörmətlə yad edər.” Şeir türk şairi Ziya Paşanıdır.

“Bərgahi-ədli viran eyləyənlər, adəmin / Başına zindan edər dünyanı abad etsə də.”: “Ədalət sarayını yıxıb viran edənlər, bütün

dünyanı abad etsə də, o dünya adamlar üçün zindan kimi olar.” Şeir Namiq Kamalıdır.

“Zalimləri ədlin nə zaman hak edəcəkdir? / Məzlumların çıxmadadır göylərə ah!”: “Ədalətin zalımları nə vaxt torpaq edəcək; məzlumların ahı göyə çıxmaqdadır.” Şeir Ziya Paşanıdır.

“Gavə”: İran əfsanəsinin qəhrəmanı.

“Zöhhak”: İran əfsanəsinin qəhrəmanı.

“Bir əbdi-həbəş dəhrə olar bəxtilə sultan, / Zöhhakin edər mülkünü bir Gavə pərişan.”: “Bir qara qul bəxti sayəsində dünyaya sultan olan; Gavə (kimi sıravı bir dəmirçi) Zöhhak (kimi zalım bir hökmdarın) səltənətini yıxar.” Şeir Ziya Paşanıdır.

“Bəni-növ’ün xilas et atəşin qeydi-əsərətdən, / Cahanda bir də firdövs eyləmək icad lazımsa.”: “Dünyada bir də cənnət icad etmək lazımdırsa, insanlığı əsarətin atəşli zəncirindən xilas et.” Şeir Namiq Kamalıdır.

“Xuni-ərbabi-həmiyyət qərğ edər zalimləri, / Məş’əli-əfkari-əhraranə sönməz xun ilə!”: “Qeyrətli adamların qanı zalımları boğar, azadlıq fikrinin məşəli qanla sönməz!” Şeir türk şairi Abdullah Cövdətidir.

“Həqir olduysa millət şanına nöqsan gələr sanma, / Yerə düşməklə cövher saqit olmaz qədrü qiymətdən.”: “Millət həqir olsa da, bundan onun şanına əskiklik gəlməz; cövher yerə düşməklə qədir-qiymətini itirməz.” Şeir Namiq Kamalıdır.

“Musiqilər tərənə-saz olsa, / Sinələr cayı-ehtizaz olsa, / Guşimə millətin əni gəlir!”: Musiqilər çalınsa, bundan sinələr cuşa gəlsə də, mənim qulağıma millətin ahı, inildəməsi gəlir!”: Şeir Abdullah Cövdətidir.

“vətən xarabələrini behiştə oxşadır, hübbi-vətəni böyləcə tövsif edir.”: qəzetdə “tövsif” yerinə tövsiyə getmişdir.

“Vətən xarabəsi mənə behiştə-ələdir, / Xarabələr gəzərəm mən çəmən, çəmən deyərək.”: “Vətənin xarabəsi də mənim nəzə-

rimdə cənnətin ən uca yeri kimidir; (bülbul öz gülüstənini istədiyi kimi,) mən də çəmən-çəmən deyərək o xarabələrdə gəzərəm.” Şeir türk şairi Süleyman Nazifindir.

“Xəlqi-aləm bittəbi hübbi-vətən məcburudur, / Min gülüstana dəyişməz bum bir viranəyi.”: “Bütün dünya əhalisi vətəni sevməyə məcburdur; bayquş (özünün) bir viranəsini min gülüstana dəyişməz.” Şeir türk şairi Əsəd Müxlis Paşanıdır.

“Nə yari-can imişsən, ah ey ümmidi-istiqlal! / Cahanı sənsən azad eyləyən min yə’sü möhnətdən.”: “Ey gələcək ümidi, sən nə qədər də candan sevilən bir sevgili imişsən; cahanı min ümitsizlikdən, min çətinlikdən azad edən də sənsən.” Şeir Namiq Kamalıdır.

“Vücudun kim xəmiri-mayəsi xaki-vətəndədir, / Nə qəm, rahi-vətəndə hak olarsa cövrü möhnətdən?”: “İnsan bədəninin mayasının xəmiri vətən torpağındadır; vətən yolunda çəkilən əziyyət və möhnətdən bədənimiz yenidən torpaq olsa da, qəm çəkməyə dəyməz.” Şeir Namiq Kamalıdır.

“Əvət, igidlər, əvət, siz fədayi-nəfs ediniz! / Vətən yolunda fədayi-həyat edən ölməz!”: “Bəli, igidlər, şəxsi arzularınızı qurban verin; (çünki) öz həyatını vətən yolunda qurban edənlər ölməz.” Şeir Tofiq Fikrətidir.

Azərbaycan istiqlalı

səh. 422. “moskoflar”: “ruslar” mənasında işlədilmişdir.

“ikinci xəlifə həzrətləri”: Ömər ibn Xəttab nəzərdə tutulur.

səh. 423. “Milləti-məhkumə olmaq əziyyəti canımızdan çıxmamışdır.”: qəzetdə “çıxmamışdır” yerinə “çıxmamaqdır” getmişdir.

Böyük bir gün

səh. 424. “Möminlərdən bir rical vardır ki, Cənabi-həqlə əhd etdikləri şeyə sədaqət göstərirlər”: Quran, Əhzab surəsinin 23-cü ayəsindən götürülmüşdür.

səh. 425. “Ə. Həmdi”: bu imza Əhməd Həmdi Qaraağazadəyə məxsusdur.

Gənc nəslə

səh. 426. “(T. F.)”: türk şairi Tofiq Fikrət nəzərdə tutulur.

“bunların həpsindən ibarət bir məmləkət var ki”: qəzetdə “bunların həpsindən” yerinə “həpsindən bunların” getmişdir.

Yanardağ...

səh. 427. “Ki yeki həsto hiç nist cözüv / Vəhdəhu la ilahə illahu”: Farsça və ərəbcə qarışıq beyt. XVIII əsr İran şairlərindən Hatif İsfahaninindir. Mənası: “O, təkdir, Ondan başqa heç bir ilah yoxdur.”

səh. 428. “dost qoşunları komandanı ... bəyi”: qəzetdə belə getmişdir, komandanın adının yerinə üç nöqtə qoyulmuşdur.

səh. 429. “Piri”: bu imza Piri Mürsəlzadəyə məxsusdur.

Milli bayram münasibətilə

səh. 433. “yoluna düşməyi qəsd və iradə etməzmi?”: qəzetdə “iradə” yerinə “idarə” getmişdir.

“axırda murad etmədiyimiz heçəheç nəticələr qarşısında ydıq”: qəzetdə “murad etmədiyimiz” yerinə “murad etdiyimiz” getmişdir.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 435. “edadi”: edadi məktəbləri təhsildə universitetdən əvvəlki mərhələyə məxsus məktəblər idi.

“Daxil olmuş kağızlar, o cümlədən: a)”: bu maddənin bəndləri qəzetdə ərəb əlifbasının hərflərinə uyğun olaraq “əlif, bə, tə...” kimi verilmişdir.

və Rəisi-vükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nə-sib bəy həzrətlərinin bəyanatının bir qis-mi dərc edilmişdi. Şimdi Rəisi-vükəla həz-rətlərinin bəyanatının ələlümdə [başlıca olaraq] Azərbaycana aid olan qismini dərc edirik.)

Yusifbəyli Nə-sib bəy (*nitqinə davam-la*) - Məlumunuzdur ki, Bakıda İngiltərə Komandanlığı nəzdindəki Könüllü ordunun Lazarev nam [adlı] bir nümayəndəsi vardır. Neçə gün bundan əvvəl, mumai-leyh [adi çəkilən] Lazarev tərəfindən Azər-baycan Hökumətinə şifahi bir təklif edildi və eyni məsələ haqqında təhriri [yazılı] bir kağız dəxi alındı. Bu məsələ böyük əhə-miyyəti haiz olduğundan [daşdığından], məktubu sizin üçün oxumaq istərdim. (*Oxuyur*)

“Azərbaycan Cümhuriyyətinin Heyəti-Vükəla rəisinə.

Cənubi Rusiya qüvayi-müsəlləhasinin [silahlı qüvvələrinin] Bakıda bulunan İngil-tərə Komandanlığı nəzdindəki nümayən-dəsi.

20 mayıs, 1919

Cənubi Rusiya qüvayi-müsəlləhasinin baş komandanı tərəfindən aldığı teleq-rafa istinadən atıdakı [aşığıdakı] məru-zatı ərz edirəm:

Cənubi Rusiya qüvayi-müsəlləhasi (Kö-nüllü ordu) komandanlığı Azərbaycan əleyhinə heç bir təcavüzkarənə hərəkət-də bulunmaq fikrində deyil. Biləks [aksi-nə], Azərbaycanın istiqlalını münasib gö-rür və tanıyır. Rusiyanın bolşeviklərdən xilasından sonra, sabiq Rusiya impera-torluğu daxilində təşəkkül etmiş dövlət-lərlə münasibət və etilaf [uzlaşma] peyda etmək Millət Məclisinin və yaxud bolşe-viklərlə mübarizə edən qüvvələrin bütün

ixtiyaratı tövdi edəcəkləri [tapşırıcaqları] mənbeyi-alinin işi olacaqdır.

Cənubi Rusiya qüvayi-müsəlləhasi nümayəndəsi polkovnik Lazarev”

İzin veriniz, rusca yazılmış olan mət-nini dəxi oxuyayım. Bəlkə türkcəyə tə-r-cüməsindən bir yanlış və ya xəta varsa anlaşılsın. (*Ruscasını oxuyur*)

Bundan maəda [bundan başqa], hə-man oxuduğum teleqraflar və kağızların vüsulundan [gəlib çatmasından] və Könül-lü ordunun Dağıstana vürudundan [daxil olmasından] sonra Savinski mənim yanı-ma gəldi. Bilirsiniz ki, bu adam qabaqda Bolqariyada rus səfiri idi və hal-hazırda Dağıstanda İngiltərə komandanlığı nə-zdində Könüllü ordu nümayəndəsidir. Onun söhbətindən böylə məlum oldu ki, Zaqafqaziya cümhuriyyətləri haqqında general Denikin fikrini dəyişmişdir. Böylə ki, Könüllü ordu komandanlığı Zaqafq-ziyada təşəkkül etmiş cümhuriyyətləri (Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanı) tanımağa və bunlar müqabilinə mübarizə etməməyə qərar vermiş imiş. Bu xə-bəri yaxında Parisdən gəlmiş olan amiral Bubnov Denikin özündən gətirmişdir.

Bu surətlə, rəsmi surətdə bizim əli-mizdə iki təminat var: Birisi, ingilislərin bizim işimizə müdaxilə etməyəcəyiz, de-yə təmin etmələri, o biri tərəfdən də Kö-nüllü ordu komandanlığının rəsmi su-rətdə böylə mühüm şeylər yazması. Fə-qət bu xəbərlər və bu işlər bittəb ki [təbii olaraq], bizi düşündürür. Çünki bir tərəf-dən könüllülərin bizim istiqlalımızı tanı-yıb qəbul etmələri haqqındakı təbliğət, digər tərəfdən də Dağıstanı işğal etmə-kə məmləkətimizi təhdid altına almaları

yek-digərinə [bir-birinə] zidd olan iki key-fiyyətdir. Bu təzadı düşünərək mən mək-tubu yazan Lazarevi yanıma çağırdım və bunların hanki birinə inanayım zimmində [mənasında] sual verdim. Lazarev yəmin etdi ki, Dağıstanın işğalı haqqında ona bir şey məlum deyildir. Hətta qorxur ki, Denikin bu son qərarından Dağıstan-dakı Könüllü ordu komandanlığının xə-bəri olmamış olsun və Dağıstanın işğalı da həman bixəbərlikdən nəşət etmiş [irə-li gəlmiş] olsun.

Sonra Lazarev bu xüsusda Dağıstan komandanlığı ilə şifrəli teleqraf vasitəsilə münasibətdə bulunmaq üçün izin istədi. Mən isəm, əlbəttə, şifrəli teleqrafa izin vermədim. Məxfi qalması. İngilis kimi Lazarev dəxi Dağıstan məsələsini “nedo-razumeniye” [anlaşılmazlıq] adlandırır və inandırır ki, Azərbaycana bir şey olmaz və heç bir təhdid və təhlükə yoxdur. Mən bunu da deməliyəm ki, Dağıstan məsələ-sində Könüllü ordu komandanlığı ilə bi-zim nöqtəyi-nəzərimizdə bir ixtilaf var. Böylə ki, biz Dağıstanın işğalını özümüz üçün bir təhlükə saydığımız halda, onlar düşünür ki, Könüllü ordunun Dağıs-tanda bulunması guya bizim üçün heç vaxt və heç dürlü təhlükə təşkil etmə-yirmiş. Fəqət biz fikrimizi dəyişməyiz və mən Dağıstanın işğalını Azərbaycan üçün bilavasitə bir təhlükə saydığımdan tələb etdim ki, Könüllü ordu bilatəxi [dərhal] Dağıstanı təxliyə edib oradan çıxsın. Bizi maraqlandıran məsələlərdən birisi də italyanların bu işə necə baxdıqlarıdır. Bu-nu ərz edəyim ki, İtaliya heyəti buradan Petrovska, oradan Krasnovodska gedib, qayıtdıqdan sonra da Tiflis, İrəvan təriqi [yolu] ilə Parisə getməli və Qafqaziya cüm-

huriyyətləri haqqında məlumat verməli idilər. Şimdi Dağıstan fəqərəsindən [hadi-səsindən] sonra İtaliya nümayəndəsi hə-man səfərlərindən vaz keçərək təcili su-rətdə, bir gün itirməyərək Parisə əzimat etməyi [yola düşməyi] lazım görmüşlərdir. Çünki onlar da bu məsələni təhlükəli he-sab edirlər. Heyətin dediyinə görə, onlar iyunun 4-də Parisə varid olacaqlardır [ça-tacaqlar].

Möhtərəm məbuslar, yəqindir ki, nə qədər Könüllü ordu Dağıstandadır, nə qədər ki, Denikin qoşunları Dağıstanı işğal edir, burası bizim üçün şübhəsiz ki, bir təhlükə təşkil edir və böylə olduqca, biz heç vaxt evimizdə rahat yata bilmə-riz. Ona görə ki, Hökumət bu xəbəri alar-almaz camaata xəbər verdi, birinci tədbirləri gördü, Post-Teleqraf və Maarif naziri vitse-qubernator ilə bərabər hü-duda getdi. Hərbiyyə naziri general Meh-mandarov tərəfindən dəxi sərhədimizi mühafizə etmək üçün lazım gələn təd-birlər görülmüşdür. Əmin olunuz ki, nə qədər millətimiz var, nə qədər millət bu məsələdə əzm və səbat ilə dayanmışdır, hökumət hər növ tədbirlər görəcəkdir; millət sərhədi buraxıb qan tökmədən çə-kilməyəcəkdir. Əlbəttə, bizim məqsədi-miz müdafiədir. Əlbəttə, biz kimsəyə hü-cum etməyəcəyiz. Xüsusən, xarici qüvvə-lərə qarşı mühacimə [hücum] hərəkətində bulunmayacağız. Fəqət sərhədimizi keçməyə də kimsəyə izin verməyəcəyiz. (*Alqış*) Bundan əlavə, yabançı qüvvələri Dağıstandan qovmaq üçün də hər növ tədabir [tədbirlər] görülməcəkdir. Bu bizim haqqımızdır. Bu haqqı kimsə dana bil-məz. İtaliya olsun, İngiltərə olsun yainki dost olan hanki millət və dövlət olsun,

bizim bu haqqımızı danmaz. Əgər bu yazılan məktublar, bu kağızlar hər boş, quru kağızdan ibarət deyilsə, mütləqə Dağıstan Könüllü ordudan təxliyə edilsin gərək. Dağıstan böylə. Fəqət sərhədimizi isə kağızla deyil, silah gücü ilə də müdafiə və mühafizə edəcəyiz. Silah tuta bilən bütün millət – qoca-cavan, dövlətli-fəqir, əla-ədna [yüksək-alçaq] ümum vətən övladını vətənimizin, hüduhumuzun müdafiəsinə dəvət edəcəyiz. (Ümumi sürəkli alqış) Əmin olunuz ki, düşmən sərhədimizi keçə bilməyəcəkdir. Çünki sərhədimiz ancaq və ancaq bütün millətin meyllərinin üstündən keçilə bilər. (Ümumi sürəkli alqış)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Xüsusi teleqraf

Ağdaşdan Rəisi-Vükəla, Məclisi-Məbusan rəisi və “Azərbaycan” qəzetəsi idarəxanasına böylə bir teleqraf çəkilmişdir: “Əraş [Ağdaş] qəzası vətəndaşlarından bir neçə min nəfərin iştirakı ilə mayın 29-da Ağdaşda vüqu bulmuş olan [baş tutan] mitinq hökumət və Parlaman-dan rica edir, türk-islamqlarla məskun olan Naxçıvan və Şərur qəzalarının Ermənistana mülhəq edilməsi [birləşdirilməsi] müqabilinə Müttəfiqlər [Antanta] komandanlığına qəza əhalisi namından protesto verəsiniz. Məzkur [deyilən] qəzalarda erməni quldur dəstələri müsəlmanları müntəzəmən qırıb məhv etdiklərindən, qəza əhalisi Müttəfiqlər komandanlığının bu iqdamatını [addımını] ədalətsiz hesab edir. Qəza əhalisi hazırda hökumət nə vaxt çağırırsa, böylə rəhimsizcəsinə

məhv edilən dindaş, vətəndaşlarının müdafiə və mühafizəsinə başlasın. Bununla bərabər, mitinq hökumətdən təvəqqe edirik ki, millətin böylə hazırlığını nəzərə alaraq Azərbaycanın bayrağını uca saxlasın və biz and içiriz ki, Azərbaycan istiqlaliyyətini var qüvvəmizlə və hər bir vasitə və vəsilə [yol] ilə müdafiə edəcəyiz.

*Sədr: Abbasəli Məhəmmədzadə
Katib: Məhəmmədrza Əbdizadə”*

Kopenhagen - Münhendə məmurlar rus əsirlərini azad edib və təslim etmişlərdir [silahlandırmışlar]. Bunlar əvvəlcə Puhhaymda saxlanılırdılar. Ruslar hal-hazırda Münhendə dəmiryollarını müdafiə edirlər.

Madrid - Telefon və teleqrafçılardan tətil etdiklərinə görə, İspaniya paytaxtı qətiyyətlə bütün dünyadan əlaqəsini kəsmişdir. Ətrafda dəxi tətillər bulunduğundan heç bir məlumat alınmayıb. Tətillər və zirlərdən birisinin istefasını tələb edirlər.

Filadelfiya - Burada vəqə olan Koreya Konfransı tərəfindən Parisə bir ərizə göndərilərək rica edilmişdir ki, Koreya Cümhuriyyətinin müvəqqəti hökuməti təsdiq edilsin.

İstanbul - İngiltərənin “Malboro” paroxodu ilə Prinkipos cəzirəsinə [adasına] imperatriçə Mariya Fyodorovna, Veliki knyaz [Böyük knyaz] Nikolay [Nikolayeviç] və sair padşah xanədanı üzvləri gəlmişlərdir. İmperatriçə bu yaxınlarda İngiltərəyə əzimet edəcəkdir [yola düşəcəkdir]. Bir çox Müttəfiqlər təbəələri və ruslar İngiltərə paroxodu ilə Yaltadan əzimet etmişlərdir.

London - Royter ajansına xəbər verirlər ki, aprelin 1-dən Beynənnəhreynin

[Mesopotamiyanın] mülki komissarı [Arnold] Vilson[u], ingilis kralı hüzuruna qəbul etmişdir. Vilson krala Beynənnəhreyn barəsində əzi-hal təqdim etmişdir. Kral Beynənnəhreyn halından fəvqəladə heyvətə düşmüşdür. Zira oraların ümranı və abadlığı üçün ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Kral ümidvar olmuşdur ki, Beynənnəhreynin istiqbalı [gələcəyi] təmin edilmişdir.

London - Bükreşdən xəbər verilir ki, Dnestr nəhrinin şərq cəhətində Bessarabiya sərhədi yaxınlığında Romaniya qoşunları ilə bolşeviklər arasında qırğın müharibə vəqə olmuş, nəticədə bolşeviklər qətiyyətlə məğlub edilmişlərdir. Bolşeviklərin yüzlərcə tələfatı vardır.

Paris - Havas agentəliyi xəbər verir ki, Fransa Parlamanında 8 saatlıq əmələ günü qanunu keçmişdir.

Bolşeviklərin məğlubiyyəti

London - Arxangelskdən xəbər verilir ki, Müttəfiqlər qüvvəsi tərəfindən bolşeviklərdən iki top və bir çox ləvazimihərbiyyə [hərbi ləvazimat] qənimət alınmışdır. Qoşunların halı yaxşıdır. Bolşevik ordusu cərgəsindən qaçanlar könüllülərə qoşulurlar. Bunlar açıq-açığına bolşeviklərdən narazılıq edirlər.

London - Şimali Rusiyadan verilən İngiltərə məlumatı-rəsmiyyəsinə deyilir ki, Viqozerdə olan müharibədə bolşeviklərdən 98 adam qətl edilib, 2 nəfər yaralanıb, 62 nəfər də əsir tutulmuşdur. Bolşeviklərlə bərabər ricət edən [geri çəkilən] qatar tərəfimizdən atəşə tutulmuşdur. Biz iki top və 7 min mərmə qənimət almışıq.

Amsterdam - Şimal dənizində Hollandanın “Amstel” paroxodu minaya toxunub qərq olmuşdur. Qərq olanlar arasında Hollandanın ən məşhur aktrisası Enni Vrede dəxi var imiş.

Lehlərin hücumu

Royterə xəbər verilir ki, 150 mil cəbhə boyunda lehlər [polyaklar] Litva üzərinə yürüş edirlər. Onlar Vilna [Vilnüs] və Baranoviçi işğal etmişdir.

Berlin - Asayışı-ümumini təmin qəsdilə Şeydeman, bütün Saksoniyanı idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında elan etmişdir.

Orenburqun təxliyəsi

Royter agentəliyinə xəbər verilir ki, bolşevik ərkani-hərbi [qərgahı] təcilən Orenburqu təxliyə etmişdir. Oraya general Dutovun dəstəsi hücum edir. Sibirya ordusuna külli bolşevik qoşunları qoşulmuşlardır. Bunlar sabıqki yoldaşlarıyla müharibə edirlər. Azad edilmiş olan oblastların kəndçiləri Kolçak ordusuna qoşulurlar.

- Royterə xəbər verilir ki, Rusiyada olan əcnəbi təbəələrinin pasportlarını bolşeviklər alıb öz mübəlliglərinə [təliqatçılıqlarına] verib də əcnəbi məmləkətlərə göndərirlər.

Petroqraddın ingilislər tərəfindən işğalı

“Veçerneye vremya” yazır:

Odessadan “Russkaya mısı” qəzetəsinin müxbiri “Moskva xəbərləri” qəzetəsinin yazdığına istinadla teleqrafla bildi-

rir ki, müxtəsər dəniz müharibəsindən sonra Petroqrada ingilis qoşunları tərəfindən işğal edilmişdir. Baltik dənizində və Fin boğazında olan bolşevik donanması ingilislərin əlinə keçmişdir. Bolşeviklər öz gəmilərindən çıxaraq Petroqrada işğal edilmədən qabaq qaçmışlar.

Dəniz müharibəsi

May ayının 19-da səhər saat 6-da bir kruvazer [kreysər], iki minonos [torpedo gəmisi] və bir neçə digər xırda gəmilərdən ibarət olan bolşevik donanması Kronşdadtdan hərəkət etmişdir. Bunlara İngiltərənin hərbi gəmiləri təsadüf edib, 30 dəqiqəlik müharibədən sonra bolşevik donanması Kronşdadta qayıtmağa məcbur olmuşdur. Deyirlər ki, bolşevik gəmilərindən birisi qarq edilib, birisi də kənara atılmışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya sülh mürəxxəslərinə [nümayəndələrinə] sülhü imza etmək üçün yenidən 15 gün möhlət veriləcəkdir.

Vilson, Lloyd Corc və Klemanso Orlandonun qiyabətində nemeslərə müahidəni [sazişi] imza etmək üçün yenidən möhlət verilməsi məsələsini səhərki iclasda müzakirə etmişlərdir. Əğləbi-ehtimala [qüvvətli ehtimala] görə, onlara möhlət veriləcəkdir, fəqət möhlət çox az olacaqdır.

Moskva - Liondan verilən simsiz teleqrafın xəbərinə görə, Amerika maliyyəunlarının icrayi-nüfuzu ilə [maliyyə dairələrinin nüfuzunun təsiri altında] Vilson Sülh Konfransından tələb edir ki, İstan-

bulun ümuri-idarəsi [idarə işləri] Amerikaya verilsin. Bu məsələ Lloyd Corcu əndişəyə salmışdır.

London - Amerikanın Qahirə səfiri bəyan etmişdir: *“Mən vəkalətən bəyan edirəm ki, Amerika Rəisi-cümhuri [Prezidenti] Vilson, Misir əhalisinin məşru [qanuni] tələblərinə, yəni [öz-]özlərinə azad surətdə yaşamaq kimi arzularına hüsn-təvəccöh göstərir, fəqət Misir əhalisinin bu arzularına silah gücü ilə və təcavüzkarana hərəkətdə bulunmalarının ziddindədirlər.”*

Bütün Rusiya dövlətlərinə Amerikanın sülh təklifi

Moskva - Şura Hökuməti əxbarında [xəbərlərində] Amerikanın Rusiya dövlətlərinə ediləcək sülh xüsusundakı layihəsinin surəti dərc edilmişdir. Bu təklifi Müttəfiqlər Rusiyada olan hamı dövlətlərə etməlidirlər. 1919-cu sənə mart ayında Moskvaya Amerika Hökumətinin nümayəndəsi Bullit gəlmişdi. Bu adam Sülh Konfransında Amerika dövlətinin nümayəndəsidir ki, Rusiya məsələsi ilə ziyadəsiylə uğraşan bu zat idi. Ona Şura Hökuməti təklif etmişdi ki, aprelin 10-a qədər zeyldəki [aşağıdakı] təklifi qəbula hazırdırlar. Bu şərtlə ki, rəsmən Müttəfiqlər böylə təklifdə buluna. Amerika layihəsinə görə, Müttəfiqlər Rusiyada olan hamı hökumətlərə təklif etməlidir ki, istər şura və istər əks-şura hökumətləri olsun, onlar öz aralarında mütarikə əqd edib [atəşkəs imzalayıb], indi tutduqları yerlərdə hökmranlıqları baqi [daimi] qalmaq şərti ilə konfransa cəm olub sülh əqd etsinlər və bu dövlətlər bir-birini yıxmaq siyasətindən vaz keçməlidirlər. Müttə-

təfiqlər Rusiyadan ablukanı [blokadanı] qaldırıb diplomasi və ticarəti əlaqəyə başlamalıdırlar. Siyasi mücrimlər [siyasi suçlular] əfv edilməlidirlər. Sabiq Rusiyanın hamı hökumətləri münasib surətdə Rusiya borclarını öhdələrinə götürməlidirlər. Kazanda çexlər tərəfindən alınan və Müttəfiqlərin almanlardan aldıkları Rusiya qızillərini Rusiyanın borcu hesabına çıxmalıdırlar. Müttəfiqlərin və qeyri-rus qoşunları Rusiyadan çıxarılmalıdırlar.

- Qoqenxolda Lord Kerzon nitq irad edərək demişdir ki, hərgah almanlar sülh şərtnaməsini imzalamaqdan imtina edərlərsə, Müttəfiqlər ən ciddi tədbirlər ittixazına [tədbirlər görməyə] hazır olacaqlar. Abluka [blokada] və əlimizdə olan qüvveyi-hərbiyyə almanların qətiyyə təslim olacaqlarını təmin edir. Ona görə də müahidənamənin [sazişin] imzalanması çox da təxirə uğramayacaqdır.

- Hərgah, Almaniya müahidənaməni imza etməyəcək olarsa, Amerika nə kimi iqdamatda bulunacaq [nə kimi addımlar atacaq], kimi suala Amerika generalı Perşinq cavab vermişdir ki, Amerika o ittifaqda [o halda] öz vəzifəsini ifa edəcəkdir.

- Almaniya Milli Məclisində Şeydeman nitq söylərkən şiddətli surətdə alqışlanmışdır. Şeydeman müahidənamənin qəbul edilə bilməyəcəyini bəyan etdikdə, Məclis gurultulu və sürəkli alqışla Şeydemanın bəyanatını təqdir etmişdir. Şeydeman əlavə etmişdi ki, Vyana Almaniya ilə bərabər danışığa girişə biləcəkdir. Qəti surətdə müahidənamənin imza edilməsi üçün Almaniyaya verilən möhlət qurtarır. Amma almanlar məsə-

ləni uzatmaq istəyərək yenə təvəqqe edirlər ki, Müttəfiqlər onlara təzədən möhlət versinlər. Çox mümkündür ki, bu təvəqqeyə Müttəfiqlər əməl etməsinlər. Müahidənamə iyunun 10-da imza ediləlidir.

İtaliya və Amerika

Paris - Böylə zənn edilir ki, İtaliya ilə Amerika arasında əmələ gələn ittilafirəy [fikir ayrılığı] dəhşətli nəticələrə bais olacaqdır. İtaliyanın Amerikaya külli borcu vardır. Lloyd Corc və Klemanso iki gün əvvəldən bildirmişlər ki, böylə təklif Vilson tərəfindən ola bilər. Lloyd Corc çox çalışmışdır ki, bu ittilafirəy bərtərəf edilsin [aradan qaldırılsın]. Fəqət əğləbi-ehtimala [qüvvətli ehtimala] görə, Vilson öz inadı üzərində duracaqdır. Lloyd Corc İtaliyaya məsləhət görmüşdür ki, Fiume haqqında nə kimi vəziyyət almaq məsələsini bir də müzakirə etsin.

QƏZETƏLƏRDƏN

Petroqrada nə haldadır?

Bu günlərdə Rusiyadan gəlmiş məşhur advokat Bobrişşev-Puşkin Rostovda bir neçə saat bulunmuş və Rostov qəzetələrindən birinə böylə məlumat vermişdir:

Petroqrada bu gün bir məzaristana dönmüşdür. Bütün cümhuriyyətdə olduğu kimi, burada aclıq bütün dəhşəti ilə hökmfərmedir [hökm sürməkdədir]. Əhəlinin, xüsusən ziyalıların halı çox fənadır. Əmələlər bolşeviklərə ədavət bəsləyirlər. Əmələlər şimdiki anlamışlar ki, onlar bir dəstə macərəculara [avantüristlərə] al-

danmışlardır. Putilov, Obuxov, Lessner zavodları əmələləri Şura Hökumətindən çox narazıdılar. Tətil və əmələlərin həyəcanı yatmayır. Fəqət əhali bu ədəmi-məmnuniyyəti [məmnuniyyətsizliyi] ilə bir iş görə bilməyir. Çünki bolşeviklər patronu müzayiqə etməyirlər [əsirgəmir]. Petroqrad və Moskva ətrafında kəndlilər daima üsyan edirlər. Kəndçilər mükəmməl silahlanmışlardır. Hətta bəzi kəndlərdə top və pulemyot da var idi.

Trutsa yaxınlığında yanvar və fevralda bir neçə dəfə kəndçilər müntəzəm bir surətdə üsyan edib, komissarları və müavinlərini öldürmüşdülər. Petroqradın özündə şura əleyhinə sui-qəsd hazırlayanlardan bir çoxları qurşuna düzülməklə edam edilmişlərdir.

Rusiyada iqtisadi həyat büsbütün ölmüşdür. Nəql və həml [yükdaşımalar] tamamilə dayanmışdır. Şura Hökuməti rəsmən dəmiryollarını dayandırmışdır. Guya bundan da məqsəd ərzaq daşımaq imiş. Halbuki qatarlar neft və parovoz olmadığından dayanmışdır. Əmələlərin burjuylar evinə köçmələrindən də bir şey çıxmadı. Çünki əmələlər özləri bu işə razı deyildirlər. Burjuyların gözəl və məmur [abad] evlərini yanacaq olmadığına görə qızdırmaq mümkün olmayırdı. Əmələlər öz evlərində özlərini yaxşı hiss edirdilər. Petroqradda hamı teatrolar işləyirlər. Ope-rettalar da tərəqqi edir. Mariinski teatrodada tamaşadan sonra sabiq imperator bələrinə yalnız komissarlar üçün rəqs edirlər. Paytaxt əhalisi bolşeviklərdən xilas olacaqlardır. İngilislər barəsində keçən il dekabrda çox şayiələr var idi. Şimdi bolşeviklərdən əhalini xilas edəcək yeganə bir qüvvə olmaq üzrə general Yudeniy

qüvvəsinə ümid bağlanır. O da Petroqrad qarşısında müharibə edir.

Hacı-Tərxanın təxliyəsi

Batumda olan İngiltərə heyətinin aldığı məlumata görə, Xəzər dənizinin şimalında olan müvəffəqiyyətli müharibələrdən sonra Hacı-Tərxan [Həştərxan] həyəcanla Tsaritsina qaçan bolşeviklər tərəfindən təxliyə edilmişdir. Fəhlələrin bir hissəsi şəhəri tərk etmişdir. Ziyalı adamlardan bir çoxları güllələnəkdədir. Neft olmadığından dəmiryol, paroxod və tramvay hərəkəti dayanmışdır. Elektrik zavodları qapanmışdır. Şəhərdə ət yoxdur. At və dəvə əti çox baha qiymətə satılır. Qəndin girvənkəsi 200 manat, unun putu 1500 manatdır.

Kiyevin alınması

Qəzetələrin verdikləri xəbərlərə görə, Kiyev üsyançılar tərəfindən işğal edilmişdir. Üsyançılar başında sol eser Zelyoni dayanmışdır. Şayiata görə, bolşeviklər Ukraynadan çıxıb qaçmışlardır.

DAĞISTAN ƏHVALI

Dağıstan Parlamınının 23-ündə vaqə olan iclasında Hökumət rəisi general [Mikayıl Maqomedoviç] Xəlilov xəbər vermişdir ki, Könüllü ordu Şamilqalanı (Petrovsku) və Dərbəndi işğal etmişdir. Könüllü ordu komandanlığı xəbər verir ki, Dağıstan Cümhuriyyəti və onun hökumətini tanımaq istəmir. Ancaq Dağıstanı o vaxt tanıya bilər ki, onun hökuməti ilə hesablaşmağı mümkün ədd [hesab] edə bilər. Buna görə, Hökumət rəisi sifəti ilə

vəkaləti öz öhdəsindən götürüb, bütün ixtiyarı Teymurxanşura baş naçalniki Hacı Murada verir. Parlamının Dağıstan üzvləri xüsusi müşavirədə bulunub, müşavirə qurtardıqdan sonra Danyal Apashev onların namından Parlamana söyləmişdir ki, Dağıstan fraksiyası daha artıq Denikinlə mübarizənin qeyri-mümkün olduğunu nəzərə alıb Parlamana təklif edir ki, öz vəkalətini üzərindən atıb buraxılsın. Müzakirədən sonra Parlamın sədri Dağıstan fraksiyasının təklifini səsə qoymuşdur. 11 nəfər bu təklifin əleyhinə səs vermişdir. Təklifin əks-səsə qoyulması təklif edilmişdir. Danyal Apashev dağıstanlılar namından izhar etmişdir ki, onların fraksiyası əks-səsə qoyulmada iştirak etməyəcəkdir. Hər halda Dağıstan Cümhuriyyəti Parlamınının bundan belə iştirak etməkdən imtina edir. İclas ixtilafsız qapanmışdır.

Dağıstan Hökuməti-müvəqqəti

Mayın 24-də Müvəqqət Hökumət rəisinin əmrləri elan edilmişdir:

1) Vükəla Şurasının [Nazirlər Kabinetinin] istefası və Dağıstan Parlamınının buraxılması, həmçinin onların əvəzinə Dağıstan oblastında Dağıstan Müvəqqət Hökuməti təşkil edildiyi münasibətilə Hökumət rəisi mənəsinə Dağıstan Müttəfiq Şurası üzvləri tərəfindən müttəhi-dülqövl [yekdilliklə] general-mayor [Mikayıl Maqomedoviç] Xəlilov intixab edilmişdir [seçilmişdir].

2) İndiki zamanda vücuda gələn əhvali-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] münasibətilə Qafqaziya Cibaliyyun [Dağıllar] İttifaqı Cümhuriyyətinin Vükəla Şurası, rəis başda olmaq üzrə, mayın 23-də axşam saat

10-da istefa verib öz vəkalətini öhdəsindən buraxmışdır.

3) Hamıya elan edirəm ki, Könüllü ordu dəstələrinin Şamilqala şəhərinə varid [daxil] olmaları ilə əlaqədar olaraq vücuda gələn şəraiti-siyasiyyə münasibətilə Qafqaziya Cibaliyyun Cümhuriyyətinin Müttəfiq Şurası Dağıstan oblastı tərəfindən olan üzvlərin təklifinə görə, mayın 23-də öz fəaliyyətini buraxmışdır.

Əslində imza etdi:

*Dağıstan Müvəqqət Hökumət sədri:
general-mayor Xəlilov*

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Kəsbkarlar İttifaqı [Həmkarlar İttifaqı] Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, 9 nəfərdən başqa işbu fəhlələr də həbsxananın cinayət şöbəsində məhbusdurlar: Dnyazın, Varsonovik, Ələsgərov, Yermakov, Zorbunov, Teodor, Kasper, Xarlamov, Basov, Sailoviç, Xvalis, Georqadze, Çinyakin, Qaraşvili, Kurmayev, Laçinski, Dolqışev, Andreson, başqaları.

Bunların bir çoxları heç tətildə iştirak etməmişlərdir.

İttifaq rica etmişdir ki:

1) Bunlar günahları isbat edilənədək siyasi şöbəyə köçürülsünlər.

2) Təcili surətdə bunların azad edilmələri barəsində lazımi binagüzarlıqda bulunulsun [lazımi addımlar atılsın], zira tətildə iştirak etməmişlərdir.

İttifaq əlavə rica etmişdir ki, 9 nəfər – Çurayev, Mirzoyan, Anaşkin və qeyrə miyanında [arasında] İttifaqın əzası [üzv-

ləri] və fəal adamları mövcuddur ki, həbsdə qalmaları İttifaqın fəaliyyətinə zərər yetirir. Binaənileyh [ona görə], onların işlərinə tezliklə baxılsın.

- Biləcəri mövqifi [stansiyası] və deposu xidmətçiləri nümayəndələri Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişlər ki, həman xidmətçilərə əlavə vermək məsələsini Vükəla Şurası Tüürük və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinə] həvalə etmişdi. Tüürük və Məabir Nəzarəti də Yollar müdirinə müraciət etməyi təklif etmişdi. Xidmətçilər rica etmişlər ki, onların işlərinə tezliklə baxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Şamaxı nahiyə müfəttişinə teleqrafən xəbər vermişdir ki, Ağsuda tezliklə bir işə məntəqəsi açılmalıdır.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti Şamaxı nahiyə müfəttişinə xəbər vermişdir ki, Ərazi Nəzarəti ilə əmələ gəlmiş etilafa [razılığa] görə, Novodmitrovka kəndi əhalisinin öz yurdlarına köçmələri barəsində təşəbbüsatları qəbul edilmişdir. Əhaliyə təmirat mühimmatı vermək üçün lazımı tədbir ittixaz edilmişdir [tədbir görülmüşdür].

MİLLİ BAYRAM – XALQ BAYRAMI

Paytaxtımız böyük bir günü bəhəqq [doğrudan da] böyük ruhla bayram etdi.

Böyük təntənə demirəm, böyük ruhla!

Zira bu bayram, şahidlərinə gözəl mənzərədən, təntənə və dəbdəbdən ziyadə

ruh, istiqlal ruhu, milli ruh verir, ruhları oxşayırdı.

Sanki ürəyi darıxmış kimi, xalq ayın 28-ini gözləməyərək hələ ayın 27-dən şəhəri bayraqla təzyin etmişdi [bəzəmişdi]. Paytaxtımız tam mənası ilə allı, yaşılı, türk millətinin saf və təmiz ürəyini təsvir edən səmavi rəngli bayraqlara qərq olmuşdu. Bir ev, bir dükən, hətta bir fayton, bir araba, bir avtomobil yox idi ki, milli bayraqlarla müzəyyən [bəzənmiş] olmasın.

Evlər, dükənlər xalı, cecim, şal və sair əlvən şeylərlə bəzənmişdir. Bağ, bulvar, parapet və sairə göyərtidən alaqağı qayırmış, bayraqlar vurulmuş, bazar ipək parçalar, əlvən qumaşlar, xırda bayraqlarla eninə-boyuna kəsilmiş, sair küçələr də bir çox bezlər, xırda bayraqlarla eninə kəsilmiş, Məclisi-Məbusan göyərti, bayraq və xalı, elektrik içərisində məğruq [qərq olmuş]. Nəzarətlər bulunan binalar dəxi xalı, göyərti, elektrik, bayraq və sairə ilə bəzənmiş, Bələdiyyə İdarəsi və Yay Klubu xalq istilahi [ifadəsi] ilə “gəlin otağı”na döndərilmişdir.

İştə, sübh tezdən şəhərin görülmüşü. Hələ bayram mərasiminin [başlanmasına] iki saat var. Fəqət camaatın ürəyi tələsir.

Əllərində milli bayraqlar və bu günün şüarı yazılı lövhələr olduğu halda, fəhlə, əmələ, alış-verişçi, müəllim, mütəəllim [şagird], xülasə hər sinif və silkə mənsub camaat dəstə-dəstə, böyük izdihamla şəhəri gəzir, nəhayət, Parlaman qabağına toplaşır. Saat 11-də Parlamanın təntənəli iclası təyin edilmişdir. Bunda sonra əsgərlərin rəsmi-keçidi [paradı] olacaqdır. Lakin hələ saat 9-dan qabaq Parlaman qarşısında öylə bir izdiham cəm olmuşdur ki, yarıb keçmək qabil deyildir. Ev-

lərdə kimsə qalmamış desəm, xəta etməmiş olaram, zənnindəyəm.

Hər dəstənin qabağında bir dəstə də “toyçu” çalır. Məclisi-Məbusan qarşısındakı evin təzyin edilmiş balkonunda oxuyan, çalan, taxtadan qayıma silahla “mü-səlləh” [silahlanmış] çocuqlar dəstəsi, mini-mini mütəəllimlərin [şagirdlərin] bitməz-tükənməz sırası, edadiyyənin əsgəri nizamlı keçən “mü-səlləh” mütəəllimləri, fəhlə dəstələri, şəhərin bütün əhalisi – arvad, uşaq, kişi Nikolayevski küçədə öylə qaynaşır, sanki canlı dəniz təlatümə gəlmiş və bu saat təsadüf etdiyi hər şeyi dalğaları arasına çəkərək udacaq, boğacaq, qərq edəcəkdir.

Fəqət bu canlı dənizin gözlərinə, üzlərinə baxınız. Qeyz yox, acıq yox; sevinc, məhəbbət, şətarət [şuxluq], bəşşət [müjdə] oxursunuz, ehtizaz [coşğunluq] hiss edərsiniz. Duyarsınız ki, həpsi zəbani-hal ilə [hal dili ilə]:

Önümdə o mazi-pürmihən sönsün müəbbədən;

Sönsün müəbbədən o cəhənnəm, bu gün mənim

Cənnət qədər gözəl vətənim var!..

– deyir, kəndisi də fərəhlənir.

Xalqda öylə sevinc, öylə bir ruh var ki, ən bədbin bir tamaşaçını belə: “Əvət, millət dərk etmiş, xalq anlamış, istiqlaliyyətsiz yaşamaq qabil olmayacağını bütün camaat bilmişdir. Bu millət daha ölməz!” deyər ruh dilində kəndi bədbinliyindən tövbə, həm də kimsə ilə danışmadığı halda ucadan etiraf etməyə vadar edir.

Bu əsnada türk[cə] “Azərbaycan” mü-rəttibləri sanki camaat[a]: “Rusiya zinda-

nında əsarət zənciri altında hər dəqiqə kəndisi və ailəsinin rahat və həyatı təhlükədə olmağına baxmayaraq, bugünkü bayramı hazırlayan, millətin fikrini işıqlandıran kimlər olduğunu bilmək istəsə[n], buyur, tamaşa qıl!” deyir kimi bir yük avtomobilini Azərbaycanda çıxmış və çıxmaqda olan bütün qəzetə və məcmuələrlə bəzəmiş, milli bayraqla təzyin etmiş olduğu halda, “Yaşasın Azərbaycan! Yaşasın istiqlal!” sədası ilə Parlaman qabağına yetişir və əziz millət başçılarımızı və mehriban türk qardaşlarımızı təbrik üçün avtomobilə bir natiq çıxarırlar. Fəqət bu millətin ədəbiyyatı, musiqisi, ədibləri, şairləri, müsənnifləri [yazıcıları, müəllifləri], bəstəkarları, səhnə xadimləri dəxi vardır. Bəs onların xidməti [xidmətləri]?

Bunu da artistlərimiz nümayiş etdirirlər. Fövqəladə məharətlə bəzənmiş və bayraqlarla zینətlənmiş iki avtomobil zurna, Avropa musiqisi, artistlər heyəti və böyük Çingiz xan, ulu Teymurləng və sairə başda olmaq üzrə şanlı qəhrəmanlarımızı nümayiş etdirən süvari dəstəsi (mütəbiiq [uyğun, tay] və müvafiq əlbisədə) qəsiddə oxuya-oxuya, musiqi çala-çala bu tərəfdən çıxır.

Şəhərdə hər tərəfdə Müsavat Mütəəllimlər Komitəsi, Fəhlə Konfransı, “Azərbaycan” mürəttibləri, bolşeviklər və sair tərəfindən yüz minlərcə müraciətnamələr nəşr edilir [yayılır].

Saat 1 radələrində rəsmi-keçid olacaqdır.

Hələ səhərdən çox adam sevgili əsgərini görmək istəyir. Saat 10-dan Hürriyyət meydanına böyük bir izdiham cəm

olur. Bu zaman hələ əsgərlər şəhərin küçələrini gəzirlər. Milli marş, əsgəri nəğmələr, musiqi şəhərin küçələrində, camaat[ın] “Yaşasın!” nidalarına qarışır.

Oxucu əfəndi! Bu panoramı bir şəkillə də təkmil etmək [tamamlamaq] istəmişən? Həm də nəhayət dərəcə nisgilli və olduqca qüvvəli bir şəkil ilə. İştə:

Bayram dəstəsindən birisi musiqi ilə Şamaxı yoluna gedir. Buradan Kömür meydanı, aşağı məhəllələr, vağzal təriqi [yolu] ilə Hürriyyət meydanına yollanır.

Bu əsnada bir “Yaşasın!” sədası, alqış səsi diqqətləri cəlb edir.

Altı mərtəbə, hisli, paslı, qəlbində bəslədiyinin qarası üzünə çıxmış müdhiş bir bina təsəvvür edin. Şu binanın dəmir-lərlə qapanmış və yarıyaca örülmüş sayısız-hesabsız pəncərələrinə baxınız. Qara qəlbli, qara üzülü bu binanın pəncərələri əlvən çiçəklər, güllər və göyərti ilə təzyin edilib, arasında yüzlərcə gözlər küçəyə baxır. Gəlib keçənləri alqışlayır, əl edir.

Burası nədir?

Bunlar kimlərdir?

Təəccüb etməmişən?

Burası həbsxana, bunlar məhbuslardır.

Əvət, 28 Mayıs tarixli “İstiqlal” bayramı öylə böyük, o qədər sevimli bir bayramdır ki, hətta həbsxana kədərləri içində belə o bayram unudulmaz və həbsxananı da sair yerlərdən qəşəng təzyin edir.

Bütün gün, gecə yarısındanək arvad, kişi, hamı şəhərdə gəzir.

Gecə şəhər çırağan edilmişdi.

X. İ.

PƏNCƏRƏ ÖNÜNDƏ YARIM SAAT

Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı milli bayraqlara qər q olaraq İstiqlal gününü bayram edirdi. Hər müəssisə, hər kütlə, hər fərd kəndi iqtidarınca bu şanlı bayrama iştirak edirdi.

Dəstə-dəstə vətəndaşlar Parlaman qarşısına toplanır, bir-birlərini, Parlamanı və hökuməti təbrik və təhniyyət [mübarəkbadlıq] edirdilər. Parlaman İdarə[si] şöbələrinin birisinin pəncərəsindən bu axın-axın gələn insanları, fərahfəza [fərahli, sevincli] lövhələri iki arxadaşım ilə seyr edirdik. Hər kəs sevinc, bəşuş [şən], ümidli və haqlı bir vüqara müstəğrəq [qər olmuş] idi. Bu aralıq otuz nəfərə qədər 10 yaşından 7 yaşına çocuqlar, bir çoxu başıaçıq, ayaqyalın, əllərində taxtadan kəndi sənətlərinə yapıma silahlar, ağac başına taxılmış mini-mini milli bayraqlarla kamali-ciddiyyətlə keçirdilər. Bir çınqıraq (qumrov) sədası qədər lətif səslərlə marş oxuyurlardı. Mən yalnız “Şanlı Vətən” dediklərini anlama bildim. Pək müəssir [təsiri] bir mənzərə idi. Həzirun [orada olanlar] həpsi bunu hiss etmiş olmalıdır ki, hər tərəfdən bu mini-mini “vətəndaşçıqları” alqış gurultuları qarşıladılar... Biləixtiyar [qeyri-ixtiyari] arxadaşımın üzünə baxdım. Onlar da ziyadəsiylə mütəəssir olmuşlardı. Bir arxadaşımın qolundan tutaraq: “İndi inanalım ki, istiqlal bir qaç xülyapərəstin fantezisi deyil də, millətin ruhunun ən dərin guşələrindən təzahür edən ehtiyacdır,” – dedim. O da fikrimə şərik olaraq: “Əvət, – dedi, – əgər həpimizin qəlb-i bugünkü gün üçün o çocuqların qəlb-

qədər səmimi, saf çırpınırsa, biz də bu bayramı bu məsumlar qədər sevirsek, inanalım ki, istiqlalımız daimi və əbədi olacaqdır.” Bu gün ordu əfradının [əsgərlərin] müntəzəm Avropa əsgərlərinə yaxın bir tərzdə rəsmi-keçiddə Rəisi-vükəla [Baş nazir] tərəfindən salamlanması, küçələrdən tarixi simaların keçirilməsi, Parlamanın tarixi iclası qədər böyük və möhtəşəm mənzərələr[ə] də şəhadət etdim. Fəqət nədənsə yenə ən gözəl xatirə, ən müəssir lövhə o çocuqların ciddiyyətlə İstiqlal bayramına kəndi arzu və xahişləri ilə iştirak etmələridir. Zira bu mənzərədə həm siyasi, həm psixoloji bir məna olmaqla bərabər, həssas və qayət gözəl bir sekret [sirr] vardı. Gələcəkdə cümhuriyyətimizin ən qiymətli, ən namuslu vətəndaşları da bu çocuqlar olacağına heç şübhə yoxdur. Azərbaycan ideali, istiqlal məsləki bir müxtərənin [ixtiracının] icadı, yaxud bir şairin xəyalı deyil, bəlkə sənəlcə millət köksündə bəslənmiş və ən sonunda hüsula gəlmiş bir qayədir. Hətta Anadolu annələri belə çocuqlarına layla çalarkən, “Sən böyüyüb həm Türkiyəni məsud edəcəksən, həm də sair türk-islamın imdadına qoşacaqsan” deyir, onlara hənz bəşikdə ikən Qafqaz dağlarının vəhşi gözəlliklərindən, oradakı qardaşlarının əsarətindən bəhs edirdilər. Yalnız böylə bir tərbiyə ilə böyüyən bir insan məslək sahibi ola bilər, vətən və milləti uğrunda heç bir fədakarlıqdan çəkinməz. Onun üçün cürətlə deyə bilərik ki, bu gün İstiqlal bayramını böylə fəvqəladə sevinclə qarşılayan çocuqlar, yarın bu məmləkətin vətəndaşları olduqlarında onu sevecək və namusla müdafiə edəcəklər. Əvət, Rusi-

ya siyasəti bizi ruslaşdırmağa qalxışarkən Azərbaycan evlərinin beşiklərində gələcək bir cümhuriyyətin vətəndaşları yetişdiyini bilməzdi. Azərbaycan Qafqaz yada doğulub Anadolu köksündən imdad aldı və nəhayət ayağa qalxdı, dirildi. Çocuqluqda alınan təsirat unudulmaz. Onun üçün, bu gün bizimlə bərabər, fəqət bizdən daha səmimi bir surətdə İstiqlal bayramına iştirak edən azəri türklərin yavruları əbədiyyən bu böyük günü xatırlayacaq, Cümhuriyyətlərinin sadıq oğulları olacaqlar. Bu, sarsılmaz bir həqiqətdir: Azərbaycan doğdu [doğuldu] və kəndini gələcək nəsillə şimdindən sevdirdi. Bu gün taxta və nahəmvar [qaba, səliqəsiz] “silahlarla” Parlaman qarşısında bir yer tutmağa can atan “igidlər” yarın əllərində son sistem əsilhə [silahlar], başlarında müasir düşüncələr, biliklər, qəlbələrində namuslu bir vətənpərvərlik hissi, kəndi hüquqlarını, istiqlallarını müdafiə edəcəklər. O vaxt onlar bu birinci bayramı xatırlayaraq, Cümhuriyyətlərinin nə qədər ağır şərait daxilində təşəkkül etdiyini düşünəcəək və bu ağır qiymətə alınmış varlıqlarını, hüquqlarını daha əzəmətli bir həmiyyətlə qorumağa çalışacaqlar.

Əli Yusif

İSTİQLAL BAYRAMI

Mayın 28-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin sənəyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibətilə paytaxtımız böyük bir bayram, təntənəli bir şənlik icra edərək, bilafərqi-sinif və millət [sinif və millət fərqi olmadan] ümumun diqqətini kəndisinə cəlb etmiş-

di. Şəhər və ətrafı böylə bir günün şərəfinə adı işlərini tərk edib dükan-bazarı bağlayaraq kəndi hissiyyatını göstərməklə, istiqlaliyyət uğrunda hər bir fədakarlığa hazır olduğunu göstərdi. Camaatın fəqərə sinfi xüsusən bu bayramın kəndisinə məxsus olduğunu düşünərək ona böyük ehtiram saxlamış və bununla hər bir fərdin etinasını cəlb və alqışlara nail olmuşdu.

Şəhərin hər tərəfi milli bayraqlar və xalılarla, ümum küçələr, evlər və güzərgahlar rəngarəng bayraqlar və işıqlarla təzyin edilmişdi [bəzədilmişdi]. Şəhərin məşhur hissələri, bulvar, bağlar hər tərəfdən böyük milli bayraqlarla bəzənmişdi. Parlaman binası böyük bayraqlar və pürqiyət [bahalı] xalılarla bəzənib, üzərində elektrik işığı ilə “Yaşasın istiqlal” kəlmələri yazılmışdı.

Şayani-qeyd və təhsindir [qeyd edilməyə və alqışlanmağa layiq haldır] ki, bu böyük bayram kişilərdən çox qadınlar və uşaqlar tərəfindən ehtiramla qarşılıb, kəndilərini fəvqəladə böyük bir gündə hiss etdikləri aşkar surətdə müşahidə olunurdu. Onlar ta gecəyə qədər küçələrdə və xüsusən Parlaman ətrafında gəzib doluşaraq böyük ruh yüksəkliyi ilə kəndilərinin millət hissiyyatına yabançı olmaqlarını isbat edirlərdi.

Həminin üzündə şadyanalıq əlaməti və məmnuniyyət əlaməti müşahidə olunmaqda idi. Şəhərdəki məscidlərin hamısı milli bayraqlar və xalılarla və minarələri elektrik işıqları ilə təzyin edilmişdi. Şəhərdən şəhərin hər tərəfindən minlərlə camaat Parlaman qarşısına axışmağa başladı və bir qədərdən sonra geniş Nikolayevski küçəsi “Metropol” mehmanxa-

nasından Bələdiyyə İdarəsi qabağına qədər adamlar məmlu oldu [doldu]. Məzkur [deyilən] küçədəki evlər tamamilə gözəl surətdə bəzənib, üzərlərində, balkonlarında milli bayraqlar yellənirlərdi. Evlərdən birinin balkonunda zurna və tar ilə Cabbar Qaryağdıoğlu milli nəğmələr və mahnılar oxuyurdu. Küçənin böyük bir hissəsi xanımlar, arvad-uşaqlarla dolmuşdu. Küçədən [əlavə], evlərin damları belə camaat və tamaşaçılarla dolmuşdu. Küçə başdan-başa milli bayraqlar və camaat dərya kimi dalğalanırdı.

Parlaman və Hökumət əzaları [üzvləri] binanın balkonuna və pəncərələr qabağına cəm olmuşlardı.

Bir qədərdən sonra dəstələr gəlməyə başladı. Çornı-qorod və Bibiheybət fəhlələri, ümum məktəblərin mütəəllimləri [şagirdləri], “əsgər” çocuqlarımız kəndi komandası altında “ağır topları” ilə, bəzəkli avtomobildə ümum müsəlman mürəttibləri və Hacıbəyov Qardaşları müdiriyyətinin artistləri dəstəsi əski tarixi qiyafələrdə – böylə ki, Çingiz, Teymurləng, Ağa Məhəmməd Şah Qacar, Nadir Şah, Şah Abbas cənnətməkan, Xalid ibni Vəlid və qeyriləri – süvari və avtomobildə gəldilər. Bununla küçə öylə bir surət aldı ki, bunu yazmaq belə qeyri-qabildir.

Burada Piri Mürsəlzadə məclisi açaraq əvvəlcə Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları böyük bir nitq ilə camaata müraciətən bu günün nədən ibarət olduğunu qeydlə, Azərbaycan istiqlaliyyətini heç bir qüvvə ilə sarsıtmaq mümkün olmayacağını və bu gündə əhalinin, xüsusən fəqərəyi-kasibənin böyük həvəs və hissiyyatla bayram etdiyi buna vazeh bir dəlil olduğunu göstərir, var olsun

Azərbaycan istiqlaliyyəti, – dedi.

Bədəhu [sonra], qəzetədə çalışanlar tərəfindən Xəlil İbrahim hərəratlı bir nitq ilə ümum Azərbaycan vətəndaşlarını istiqlaliyyətin müdafiə və mühafizəsinə dəvətlə, mürəttiblərin bu yolda hər bir fədakarlığa hazır olduqlarını göstərdi.

Sonra, ümum mədən dairəsi əmələləri [fəhlələri] tərəfindən Səməd Əliisgəndərzadə əmələlərin istiqlaliyyət yolunda nə qədər qan[ı] tökülüb və yenə bir qətrə qanlarına qədər onu əldən verməyəcəklərini bildirdi.

Artistlər tərəfindən Sarabski və müəllimlər tərəfindən İbrahim Şakir və “Hümmət” fraks[iy]ası tərəfindən Ağazadə müxtəsər nitq ilə camaatı təbrik etdilər. “Müsavat” tərəfindən Abbasqulu Kazımzadə gözəl nitq ilə camaatı təbrik etdikdən sonra, Piri Mürsəlzadə: Azərbaycan istiqlaliyyətinin elanı başqaları kimi böyük dövlət təşkil etmək, “böyük Ermənistan” düzəltmək xülyası ilə olmayıb, kiçik və fəqət müstəqil və azad Azərbaycan və onda kəndi ixtiyarı ilə yaşamaqdan ibarət olduğunu qeydlə millətin böylə bir istiqlaliyyətə qabil və müstəid [istedadı çatan] olduğunu göstərdi və axırda şühədanın [şəhidlərin] ruhuna Fatihə oxumağı camaata təklif edərək məclisi qapadı.

Həman vaxt Parlamanın bu gün böyük bayram münasibətilə təntənəli iclası vaqə olub, rəis əfəndi məbusları təbrik etmiş və Rəsulzadə, Qarabəyov, Pepinov, Əfəndiyev, Malxazov, [Mixail] Vinqradov və Əsədulla Əhmədov birər nitq irad edərək [nitq söyləyərək], təbriklə, istiqlaliyyət uğrunda millətin hər bir fədakarlığa hazır olduğunu göstərdilər. Buradan

məbuslar, camaat və şeyxülislam Ağəlizadə başda olmaq üzrə, hökumət əzaları Hürriyyət meydançasına cəm oldular. Burada ümum millət nümayəndələri, hərbiyyə məmurları, başda Yusifbəyli hərətləri olmaq üzrə bütün hökumət məmurları hazır olaraq Bakı qoşun hissələrinin naçalnik miralay [polkovnik] Ağalarovun təhti-komandasında [komandanlığı altında] rəsmi-keçid vaqə oldu. Böyük meydan və ətraf balkonlar və evlərin damları camaatla dolu olub, musiqi tərənnüm etdiyi halda, qoşun dəstələri hökumət məmurları və Parlaman üzvləri qarşısından keçdilər. Meydança və ətrafını gurultulu alqışlar bürüdüyü halda, qoşunlar şəhərin baş küçələri ilə Salyan kazarmalarına tərəf yönəldilər. Küçələr uzununu əhali – uşaq, böyük və xanımlar əsgərləri alqışlayaraq onlara çiçəklər atırlardı.

Saat iki radələrində rəsmi-keçid tamam olub, hökumət dairəsində böyük bir ziyafət kəşidə edilib [ziyafət verilib], Bakıdakı xaric[i] dövlətlər nümayəndələri, ümum hökumət məmurları və Parlaman əzaları [üzvləri] dəvət edilərək süfərə çəkilməmişdir. Siyasi nümayəndələr Rəisi-vükəla Nəsim bəy Yusifbəyliyə ziyarət edərək ali bayram ilə onu və ümum Azərbaycan millətini təbrik etmişlərdi. Bayram münasibətilə Parlaman, hökumət, “Müsavat” firqəsi rəisləri və Bakı qubernatoru naminə Cümhuriyyətin başqa şəhər və qəsəbələrindən bir çox təbrik teleqrafları gəlib, millətin bir tənə-vağ hid kimi kəndi istiqlaliyyətini müdafiəyə hazır olduğu bildirilmişdir.

Axşam Hökumət Teatrosunda Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən

İstiqlal bayramı – yövmi-ali [böyük gün] münasibətilə təntənəli surətdə olaraq “Leyli və Məcnun” operası ilə “Azərbaycan” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulmuş, Piri Mürsəlzadə tərəfindən istiqlalıyyət və vətənlə bərabər Füzulinin böyük əsəri olan “Leyli və Məcnun” sevdəyi-eşqindən bəhslə, vətənin rəqibə qismət və bu səadət-əzəlidən məhrum olmamaq ümidini bəyanla gözəl və müəssir bir nitq irad olunaraq, vətən şühədası tərhim-i-ruhu [ruhuna rəhmət oxumaq] üçün camaat ayağa qalxmışdır.

ÇALIŞALIM

Əvət, çalışalım! Çalışmalı, fəqət nəsi? Dinimizə, kəndimizə düşmən olaraq deyil, biləks [əksinə], o ülvi dinin bizə əmr etdiyini bəhəqq [həqiqətən] tutaraq çalışmalı.

Müsəlmanlar müsəlmanları, müsəlmanlığı və türklüyü sevərək, dəsti-müavinət və üxüvvəti [kömək və qardaşlıq əlini] yek-digərinə [bir-birinə] uzadaraq yorulmaz bir dimağ, qırılmaz bir əzm və mətanətlə çalışmalı. Çalışmayan bir millətin hər zaman ac, hər zaman zəlil və həqir olacağını bilməyən bir fərd təsəvvür ediləmməz. Ədaya [düşmənlərə], bilxassə islamı və islamiyyəti sevməyən, dinimizə düşmən olanlara hər zaman torpağımızı çiyənməmək, namusumuzun əllərində solmuş bir dəmət çiçək kimi ayaq altına atdırmamaq, bizdə də bir varlıq olduğunu göstərmək üçün siyasətən, idarətən, elmən və fənnən hər surətlə qəvi [güclü] olmağa çalışalım. Eh-

kami-diniyyəni düstur ittixaz edərək [qəbul edərək] çalışanlara Cənabi-Haqqın müzahirət [köməklik] edəcəyi, təriqi-nicatı [nicat yolunu] açacağında şübhə olmamalıdır.

Bir millətin səadət və səlaməti bu qədər maariflə qaim [məhkəm, daimi] olacağını da nəzəri-diqqət və əhəmiyyətə alaraq, müsəlman məktəblərini təzyid və ehya [artıraq və canlandıraraq] və məsum övladlarımızı cahil buraxmayaraq, təhsili-elm və ürfanlarına səy və iqdəm dəxi edəlim [səy göstərək və addımlar ataq]. Parasızlığı, fəqirliyi üzündən övladını oxutdurmaqdan aciz qalan zavallı bir pədərin [atanın] müavinətinə şitab edəlim [köməyinə tələsək]. Bu kimi biçarəganı [bi-çarələri] hümmətli zənginlərimizin, əşrafiməmləkətin [ölkənin nüfuzlu adamlarının] himayə və səhabət edənləri [qoruyanları, himayəsinə götürənləri] vəzifeyi-diniyyə və insaniyyətlərini ifa etmiş olacaqları bədihidir [aşkardır]. Yalnız babaların, əshabi-həmiyyət və mürvvətə [vətən və ailə qeyrəti çəkən və insaf-mürvət sahibi olanlara] müraciət edərək, övladlarının təhsil və tərbiyəsinə hümmət olunmasını tələb etməsi şərtidir.

Hər xüsusda müzakirə və müşavirə etmək müsəlmanlığa yaxışan böyük bir fəzilət və sünnəti-səniyyəyi-Həzrəti-Peyğəmbərimiz [Həzrəti-Peyğəmbərimizin uca sünnəti] olduğu məlumdur. Müsəlmanlar hər zaman ülvi fikirli, böyük qəlbli zəvət [şəxsləri] ziyarət edib istişarə [məsləhət], fikirlərindən istifadə etmək fürsətini qaçırmayaraq, alacağı təlimat və nəsayəhə [nəsihətlərə] görə kəndilərinə bir xəttihərəkət təyin etmələri [ilə] ən müvafiq bir təriq [yol] bula biləcəkdir. Böyüklə-

rimizə də tərəttüb edən [boyunlarına düşən] bir vəzifeyi-insaniyyə varsa, bu da saf, pak və təmiz qəlbli əhalimizə, bu islam qardaşlarımıza zəhir [köməkçi] və dərdlərinə çarəsiz olmaq, yapacaqları xətanı təshih və nəsayəhi-həkimanələri ilə olsun [heç olmasa müdrik nəsihətləri ilə], onları təriqi-haqq və səlamətə [haqqın və salamatlığın yoluna] sövq etmək, atıdən [gələcəkdən] əmin ola bilmək üçün vüsətinin, qüdrətinin fəvqündə bir qeyrət və xahişlə [istəklə] çalışdırmaqdır. Bu, pək müqəddəs və ülvi bir vəzifədir ki, bu vəzifeyi-müqəddəsəni ifa edə biləcək möhtərəm böyüklərimizin namı əbədiyən qülubi-millətdən [millətin qəlblərindən] silinəmməz. Hər fərd rəhgüzarında [yolunun üstündə] təsadüf edəcəyi bütün müdafiəni [manəni] rəf və izalə [aradan qaldırma və yox etsə], müvəffəq qılacağı bütün təşkilatı iqna edərək öhdəsinə tərəttüb edən [düşən] vəzifeyi-diniyyə və insaniyyəni [dini və insani vəzifəni] ifa edəcək olarsa, yaşamağa layiq bir millət olduğumuzu isbat edərək. Az zamanda çox yüksələcəyimiz kimi, artıq eyşü-nuş [yeyib-içmək], zövq və əhəmiyyətli, ehtirasati-şəxsiyyəni [şəxsi ehtirasları] buraxaraq, qəbirlərimizdə olsun rahat yata bilmək və ənsali-atıyyənin [gələcək nəsilərin] kənari-qəbrimizə gələrək savuracaqları təlinatdan [lənətlərdən] kəndimizi qurtarmaq üçün çalışalım... Çalışalım, yüksələlim və bizim də həqqi-həyata malik olduğumuzu, dərəcəyi-intibahımızı [intibahımızın səviyyəsini] aləmə göstəralim.

Yüksəl ki, yerin bu yer deyildir,

Dünyaya gəliş hünər deyildir.

Əlif. Ayn.

ƏSGƏRLİKDƏN BOYUN QAÇIRTMAQ

Bu gün namus və ismətimizin, həm də qazandığımız istiqlalın yeganə müdafiəyi [müdafiəçisi] və mübarizi əsgər və onun əlindəki silahıdır.

Əsgərliyi təqdir edəmməyən, təbii, vətəni və millətini təqdir edəmməmiş olar. İstiqlalını, vətəni sevməz [şəxs] labüd silaha sarılmalı. Vətəni və namusunun müdafiəsinə sevinc üzlə və ruhla qalxamayan vətən fərdi, şübhəsiz, əsarəti və boyunduruğu daşımağa kəndisini bəhəqq və səza [layiq] görər.

İstiqlalı və azadəliyi özünə mal edəmməyən cavan türk-azərbaycanlılar, təbii, vətənlərini [n] yabançı qüvvələrin əllinə və hakimiyyətinə keçmək rizasını verərlər.

Hökumət tərəfindən elan edilmiş səfərbərlik işi altı aydan bəri davam edir. Fəqət bu qədər uzun müddətdə toplanılmış əsakir [əsgərlər] arasında ən nadir və ən az görülən şəhərin anlayışlı, hər şeyi tez idrak edən ziyalı, zəngini və yuxarı sinifləri ehtiva edən cavanlarıdır. Əsgərliyə etibarsızlıqla baxan, əsgərliyi təqdir edəmməyən, kəndli və fəqərə əhalinin övladı ilə bərabər əsgərlik həyatını keçirtmək istəməyənlər əcəbə nə düşünürlər və hanki bir səbəbdən dolayı kəndlərini cürbəcür təvvəsüt və təvəssül ilə [vasitələrlə və yollarla] əsgərlikdən boyun qaçırdılar? Birisi məmur olduğu Nəzərin [Nazirliyin] naziri vasitəsilə, digərisi rəfaqət [yoldaşlıq, dostluq] üzrə, bir qeyrisi para üzrə, xülasə şəhərlilər hər birisi bir yol və təvəssül ilə əsgərlikdən ya bit-tamam [tamamilə] kəndlərini azad edir-

lər, yaxud özlərinə bir vəziyyət ittixaz edirlər [yaradırlar] ki, əbədən qışla [kazarma] üzü görməsinlər. Bunları azad etdirənlərin vicdansızlığı, imansızlığı aşkardır. Əlbəttə, bu cürə hərəkətlərə meydan verənlər bilməlidirlər ki, hal-hazırda keçirdiyimiz böhranlı və ağır zamanlarda bütün məsuliyyəti öhdələrinə almış olurlar.

Zatən yarınkı günlərdə üstümüzə təərrüz [hücum] və qəsbkar əlini uzadan olarsa, ən əvvəl böyük şəhərimizə və zənginlərimizə təcavüz olunacaq. Çünki yeganə məqsədləri paytaxtımızı zəbt etməkdir. Əhval böylə olacaq olarsa, bəs nə üçün idraklı şəhərlilər [vətənin] müdafiəsindən boyun qaçırtmaq istəyirlər? Boyun qaçırdanlar olsun ki, kəndilərinə itminan [əminlik, yəqinlik] vermişlər ki, onlar bu cürə hərəkətlərlə özlərini bittəmmə əsgərlikdən azad etmişlərdir. Xayır, bu bir xəyali-xamdır. Nerəyə qaçarlarsa-qaçsınlar, hanki bir təvəssütlə olursa-olsun müvəqqəti özlərini təcil etdirsinlər [təxirə saldırınsınlar], fəqət axırda yenə hökumətin qəti və ciddi binagüzarlığı [addımları] ilə əldə edilib, qanunun şiddətli cəzası ilə təcziyə olmaqla [cəzalanmaqla] özlərinə düşmüş əsgərlik vəzifəsini ifa edəcəklər və əsgər arasında kəndilərini ən münfəil [xəcil], alçaq və qorxaq kimsələrdən hesab olunmuş görəcəklər.

Əhvalın böylə olacağına şübhə olamaz. Madam ki, böylə olacaq, əsgərlikdən boyun qaçırtmaları, təbii, arsızlıq və vicdansızlıqlarından irəli gəlmiş olar.

İştə, əhvali-hazirəni, şimaldan axıb gələn qara qüvvələri, qonşu və din qardaşlarımızın qazandıqları istiqlalın həman qara qüvvətin istibdad əli ilə məhv ol-

masını, eyni zamanda cavan cümhuriyyətimizin qüvvəyi-hərbiyyəsini, daxili vəziyyətini nəzərə almalı, çarə aramalı, silahlı daşımağa qabil və müstəid [gücü çatan, istedadlı] gənclər bir an əvvəl silah başına toplanmalı, əsgərlikdən boyun qaçırtmamalı, millətin, dövlətin namını və şərəfini təhqirə layiq görməməli.

Əsgərlikdən qaçan vətənin və millətin xainidir.

R. R.

MƏHARƏT

Şah Abbas cənnətməkan dərviş libasında İsfahanın küçələrini gəzməkdə idi. Bir də gördü ki, dörd nəfər naməlum şəxslər şəhər darvazasından içəri daxil olurlar. Şah Abbas bunları gördükdə, onlardan kim olduqlarını sordu. Oğrular-dan birisi:

– Biz oğruyuq. Sən də, ağa dərviş, kim olduğunu bizə ayan eylə, dedi.

Şah Abbas ol saat onlara cavab verdi ki:

– Mən də oğruyam, ancaq cənnət-məkanın qorxusundan dərviş libasına girmişəm. Yaxşı olardı ki, məni də özünüzlə bərabər yoldaşlığa qəbul edəsiniz.

Oğrular-dan biri dərvişin cavabında dedi:

– Biz hər birimiz bir məharət sahibiyik, sən dəxi böylə bir məharətə malik isən kamali-məmnuniyyətlə səni dəxi qəbul edərik.

– Pəs, böylə olan surətdə siz öz məharətinizi söyləyiniz, mən dəxi özümün nə məharət sahibi olduğumu sizə ərz edəyim.

Hamısı razı oldular. Həriflərdən biri dedi:

– Bax, məndə öylə bir qüvvə var ki, qaranlıq bir gecədə kimi görərsəm gündüz o şəxsi nə libasda olsa onu tanıram.

İkinci oğru üzünü dərvişə tutub dedi:

– Mən heyvanların dilini bilirəm. Onlar öz aralarında nə danışirlarsa mən başa düşüb yoldaşlarıma xəbər verirəm.

Üçüncü oğru dedi:

– Məndə öylə bir məharət var ki, əlimi nerəyə sürtərsə, o saat bilərəm ki, qızıl mədəniyyət nerədə gizlənmişdir. İstər lap torpaq altında gizlənmiş olsun.

Axırıncısı dedi:

– Məndə dəxi öylə bir qüvvə var ki, mən əgər əlimlə dəmir qapını və ya dəmir qıfılı tutaramsa, istər dəmir olsun, istər lap polad olsun, mənim əlimdə mum kimi əriyər. İmdi, ağa dərviş, sən də bizə öz məharətindən söylə.

Dərviş dedi:

– Mənim məharətim sizin qüvvələrinizdən artıq dərəcədədir. Əgər bir şəxsə tənbeh [cəza] olaraq onu dar ağacına çəkərlərsə, mən o vaxt əlimi saqqalıma apararam. Ol saat o şəxs nə dərəcə tənbeh sahibi olmuş olsa, Şah Abbas onu bağışlayıb, onun tənbehindən keçər.

Hamısı şad oldular ki, böylə bir şəxs onlara lazımdır. Çünki Şah Abbas oğruquldurun təqsirindən keçən deyil. Böylə bir şəxslərə Şah Abbas ən şədidd [ağır] bir cəza verəndir.

Hamısı yola düşdülər. Bir az keçməmişdi ki, yolda bunlara bir it rast gəlib hüddü. Dərviş heyvanat dilini biləndən itin nə dediyini sordu. Hərif gülüb dedi:

– Bu it deyir ki, aşnalar, bir az ehtiyatlı olunuz, Şah Abbas sizlə bərabər yoldaş-

dır. Məbada ki, o sizin sirlərinizdən müxbir [xəbər-dar] olsun.

Dərviş bu sözü eşidəndə bədəninə lərzə düşdü. Tez özünü düzəldib dedi:

– Ay, yaxşı dil bilənsənmiş. Burada Şah Abbas nə gəzir. İşimizdə olaq.

Hamısı gülüb yola rəvan oldular və birbaşa dövlət xəzinəsinə tərəf gəldilər. Pulun yerini bilən əlini divara sürüb dedi:

– Yoldaş, bax, xəzinə bu otaqdadır. Əlini qapıya tərəf gətir və qıfılı tut, muma dönsün!

Hərif əlini qapıya uzadıb qıfılı tutduqda qıfıl mum kimi oldu, qapı açıldı və oğrular içəri girdilər.

Şah Abbas bu halı gördükdə birbaşa dərbara [saraya] gəlib bütün qarovullara əmr etdi ki, oğruları tutsunlar. Şah Abbasın hökmü yerinə yetdi və az bir vaxtda hərifləri tutdular.

Şah əmr verdi ki, onları xüsusi təyin olunmuş məhkəməyə versinlər və sabah sübhədən onlara tənbeh olunsun.

Şah Abbasın zamanında təqsirsiz adam nahaq yerə əziyyətə düşər olmazdı. Kim ki, müqəssir olurdu, ol saat ona divan turtarlardı. Sübh açıldıqda Şah Abbas qırmızı geyinib taxta çıxdı və müqəssirləri öz yanına istədi. Həriflər gəldilər və şahdan əfv istədilər. Adam tanıyan oğru Şah Abbasdan ərz etmək icazəsini istədi. Şah Abbas ona izin verdikdə hərif dedi:

– Cənnətməkan, dünən gecə bizimlə yoldaş olan dərvişi mən bu gün öz məharətim qüvvəsi ilə tanıdım. Axır o dərviş də bizə öz məharətindən söyləyib söz verdi. Barı, heç olmazsa, o da əlini saqqalına aparsın. Ola bilər ki, Şah Abbas bizim təqsirlərimizdən keçib bizi əfv eyləsin.

Avara

BAKİ XƏBƏRLƏRİ**Bələdiyyə İdarəsində**

Maliyyə Nəzarətinin Təxsisat şöbəsi Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, Nəzarətdə alınan məlumatlara görə, Xalq Təsərrüfatı İdarəsi əmrincə buraxılmış 5 qəpiklik kağız pullardan Bələdiyyə İdarəsində 107.390 rublə vardır. İşbu para fəqət [yalnız, sadəcə] dövlət qərardadına görə işlənməyə buraxılacağına nəzəri-etibara alaraq, şöbə rica etmişdir ki, həman məbləğ Maliyyə Nəzarətinin müvəkkilinə təhvil verilsin.

Təhərri polis müdirinin istidası [xahişi]

Bakı təhərri [axtarış] polis müdiri qubernatora müraciətən məlum etmişdir ki, təhərri polis idarəsi axır vaxtlar böyük fəaliyyət göstərərək şəhərdə cinayət, oğurluq və başqa fəna hərəkətlərin tamamilə də olmasa da, kafi dərəcədə önünü ala bilmişdir. Cinayət işləri ilə bərabər, təhərri polis müdiri və məmurları bir çox siyasi işlərdə dəxi hərəkət edib, siyasi mücrimləri [cinayətkarları] tövqif etmişdir [tutmuşdur]. Bu isə məzkur [adı çəkilən] polis idarəsinin işlərini artırdığından, böyük təxirlərə [gecikmələrə] və qeyri-adi olaraq işləməyə səbəbiyyət verir. Bunu nəzərə alaraq müdir rica edir ki, siyasi işlərlə məşğul olub və bu barədə müttəhim edilənləri axtarmaqdan ötrü qubernator dəftərxanası cənbində [nəzdində] təhərri polis idarəsinin siyasi işlərə məxsus bir şöbəsi açılınsın. Böylə bir şöbənin müdirliyini isə lüzum görüldükdə məzkur polis müdiri kəndi öhdəsinə dəxi qəbul edəcəyini məlum etmişdir.

Mütəəllimlər iclası

Cümə günü, may ayının 30-da, saat 10 tamamda Qafqaziya Müsəlman Müttəlimlərinin [şagirdlərinin] Mərkəzi Komitə və fondunun sonuncu iki iclasın birincisi vüqu bulacaqdır. Bütün üzvlərin isbatı-vüqu [iştirak] etmələri mətlubdur [tələb olunur].

Bir xəbərə dair

“Yedinaya Rossiya” nam [adlı] qəzetənin 28 mayıs tarixli nömrəsində xəbər verilir ki, Petroqradda olan müsəlmanların məscidi bolşevik hökuməti tərəfindən qapadılmışdır. Əlavə, islam ələmində böyük tarixi və dini əhəmiyyəti olan Həzrəti-Ömər Qurani oğurlanmışdır.

Əvvəla, Quran Həzrəti-Ömər olmayıb, Həzrəti-Osmanın Quranıdır. Saniyə [ikincisi], Petroqrada Kitabxanasında saxlanılan həman Qurani-kərim Oktyabr inqilabından sonra həman bolşeviklərin komissarı tərəfindən müsəlmanlara verilmişdir. Kazandakı Milli Şura tərəfindən başda Tokombayev olmaq üzrə xüsusi bir heyət Petroqrada azim olaraq [gedərək], Qurani-şərif[i] Ufa şəhərinə gətirib Milli Şuraya vermişdir. Qurani-şərif hal-hazırda Ufa şəhərində saxlanılmaqdadır.

“Həqiqi” xristiançılar “Yedinaya Rossiya”nın bununla nə kimi müffətinlik [fitnəkarlıq] yapması məlum və aşkardır.

İkinci realniyə qəbul

Müdiri möhtərəm, acizənə rica olunur, zeyldəki [aşağıdakı] elanı qəzetəndə dərc edəsiniz:

Bakı İkinci realni məktəbində mayın

31-dən etibarən ibtidai şöbələrə və birinci və ikinci, üçüncü, dördüncü və beşinci siniflərə qəbul imtahanlarına şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Ərizələr hər gün məktəbdə saat 9-dan 1-ə kimi qəbul edilir.

Gizli surətdə əsliyə aparılması

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, alınan məlumatlara görə, Buzovna və Bilgəh kəndləri yüzbaşılarının icazəsi ilə naməlum şəxslər gizli surətdə şəhərdən əsliyə [silah] aparıb satırlar. Əsliyənin çox hissəsi İran və Türkiyəyə göndərilir. Böylə hərəkətin tezliklə önü alınması üçün ciddi tədbirlər ittihazını [tədbirlər görülməsini] Daxiliyyə naziri qubernatordan rica edir.

Qarət mallar haqqında

Balaxana-Sabunçu qalabəyisi [komentantı] qubernatora məlum etmişdir ki, məzkur [deyilən] polis dairəsində sentyabr hadisə vaxtında qarət edilmiş olan bir çox mallar yığılıb, məxsusi bir anbarda saxlanmaqdadır. Bu vaxta qədər həman malların sahibləri onları gəlib aparmayırlar və bununla mallar zəyə olur. Buna binaən [buna görə], qalabəyi qubernatordan həman malların məzkur polis idarəsinin nəfinə [xeyrinə] olaraq müzayidə ilə [hərəcə] satılmasına icazə istəmişdir.

Axşam tamaşası

May ayının 30-da, cümə günü axşam saat 8-də, Fəhlə Klubunda Cəmiyyəti-Maarifi-İrəniyan və “Tərəqqi” nəfinə [xeyrinə] həvəskarlar iştirakı ilə “İntiqə-

mi-həqiqi” yaxud “İranda inqilab” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Qərardad

Bakı edadi və rüşdi məktəblərinin müəllim və müəllimləri Maarif Nəzarətinə bəhəqq [doğrudan da] layiq və fəal maarif naziri Həmid bəy Şaxtaxtinski cənablarının yoldaşları ilə bərabər istefasından ziyadəsincə mütəəssir olaraq, maarifə ən əşəddi-ehtiyacımız [şiddətli ehtiyacımız] olduğu bir zamanda onların maarif başından çəkilməsi gənc hökumətimiz, məktəblərimiz və ziyalılarımız üçün böyük bir ziya [itki] olduğunu biz – millətin ən həqiqi xadimi olan müəllimlər nəzərdə tutduğumuzdan, Həmid bəy Şaxtaxtinski cənablarının yoldaşları ilə bərabər yenə də maarif başına keçmələri, maarif, vətən və millət nəminə gənc hökumətimizdən rica və istirham [xahiş] olunması təhti-qərara alınmışdır.

imzalar

Konsulxanada raut

Srağagün İran şahı Sultan Əhməd Mirzənin tacgüzari [tacqoyma] günü olduğu münasibətilə Bakıdakı İran konsulu Məhəmməd xan Səidül-vüzərə həzrətləri tərəfindən raut [təntənəli ziyafət] tərtib edilib və təbrikat qəbul olunmuşdur. Bakıda mövcud ümum siyasi nümayəndələr, hökumət əzaları [üzvləri], Bakı qubernatoru, qalabəyi [komendant] və bir çox rəsmi dairələr nümayəndələri konsulu ziyarət və kəndisini təbrik etmişlərdir. Konsul qonaqları səmimiyyətlə qəbul edərək izhar[i-təşəkkür] ilə şərafələrinə süfrə kəşidə etmişdir [süfrə açmışdır].

AZƏRBAYCANDA**Şəkiddən**

Mart ayının 24-də Azaq əfəndi Mus-tafazadə cənabları Bələdiyyə İdarəsinin rəisliyini qəbul edərək işləri təhvilə aldı.

Azaq əfəndi cənabları mazidən [keçmişdən] millətinə edən xidmətini, əl-əlxüs keçən il anarxiya zamanı göstərdiyi fəaliyyəti ilə söyləməyə öhdəmə almayıram. Çün, bu haqda böyük məqalələrlə qəzetlər sütunu doldurmaq lazım gələcəyinə əminəm.

Fəqət bunu ərz etmək istərəm ki, cənab Azaq əfəndi Bələdiyyə İdarəsinin işlərini öz əlinə toplayandan sonra şəhərimizdə hər bir xüsusda böyük təbəddülat [dəyişiklik] görülməkdədir.

Cənab Azaq əfəndi keçmişdən fəqəralar dərdinə qalmaqda, onların ağır hallarını düşünməkdə şəhərimizdə bəlli olduğundan, imdi də iş başına keçərək onların keçirdiyi bu ağır güzəranını qolaylaşdırmaq təşəbbüsündədir. İşlərə şüru edərək [başlarkən] ən əvvəl fəqəraların bilafərqi-millət [millət fərqi qoymadan] hesabını cəmləşdirmişdir. İmdi, eşitdiyimizə görə şəhəri üç hissə edərək, üç yerdə təndirxanalar açıbdır. Hər birində gündəlik 40 put əkmək hazırlanıb, adam başına bir girvənkə olaraq bazar qiymətindən 60 qəpik fərqli buraxılacaqdır. Şəhərimizin nainsaf möhtəkirləri buğdanı gətirən kəndçilərdən alıb istədiyi qiymətə satırdılar. Azaq əfəndi möhtərəm, qəza naçalniki Əyyub bəy Rəfibəyov cənablarının müavinəti ilə möhtəkirləri dustaq etdirib və kəndçilərdən satmaq üçün almağı qadağan etdirdi. Bunlara binaən [bunlara görə], bu gün buğda şəhərimizdə

120 manatdan 80 manata və 70 manata qədər düşüb və yenə düşəcəyinə ümid vardır.

Füqəra camaatın aptek əczalarının [dərmanlarının] fəvqəladə bahalıqdan ala bilməyib, nə qədər əbəs yerə məhv olduğu aşkardı. Nainsaf aptek sahibləri əczaların qiymətləri gün-gündən artmasına davam etməkdədirlər. Şəhərimizin bu ana qədər əczaxanası olmamağından dolayıdır ki, bunların qabağını almaq mümkün deyildi. Şimdi Bələdiyyə rəisi bunu nəzərə alaraq yavuş bir zamanda şəhər əczaxanası açmaq istəyir.

Şəhərimizi görənələr küçələrin nə tövrü dar və natəmiz olduğunu bilirlər. Bu gün bu natəmizliyin qabağını almaq üçün Azaq əfəndi iki taçka [araba] kirayə eyləmiş və yavuş bir zamanda şəhərə məxsus bir neçə araba almaq fikrindədir.

Azaq əfəndinin gördüyü işlərə ziyadə təşəkkürlər edərək və böylə şəxslərin xidmətini millət yaddan çıxartmaz, zənnindəyiz.

Şəki əhalisi Azaq əfəndinin böyük bir fəaliyyətini Kiş çayı qabağına çəkəcək bənddə gözləyir. Hökumətimiz bu bəndin çırpı ilə daşdan yapılması üçün 211 min manat pul buraxmışdır. Böylə bənd çar hökuməti zamanında neçə dəfələrlə qayırılmış, hətta hürriyyətdən bir neçə ay müqəddəm [qabaq] camaatımızdan Azaq əfəndinin təşəbbüsü ilə bir qədər pul toplanıb sement alınmış ki, həmişəlik bir hasar qayırılsın və əhali rahat yaşasın. Qarışlıq zamanı sement az olmaq münasibətilə işlənməyib qalmışdı. Şimdi Azaq əfəndi mövcud olan sement ilə bəndin bu qədərini qayırtmaq fikrindədir. Buna görə, Hökumətdən pək ziyadə is-

tirham edərək ki, lazım olan müavinəti bu barədə Azaq əfəndiyə versin. Tainki, şəhərimizin gözəl binalarını, ipək zavodlarını, bağlarını, bazarının böyük hissəsini və camaatın varidatını Kiş çayının bəlasından xilas etmək mümkün olsun. Azaq əfəndinin böylə ağır bir zamanda öhdəsinə götürdüyü məsuliyyətli vəzifəni asanlıqla ifa edəcəyinə əminiz.

Ayn. Əlif. Soltanzadə

GÜRCÜSTANDA**Gürcü və Könüllü ordu konfransı**

Yekaterinodara azim olan [gedən] Hərbiyyə naziri müavini general Gedevanov və İngiltərə generalı Biç Tiflisə gəlməkdə olan Könüllü nümayəndələrini Batumda gördüklərindən, geri övdət etmişlərdir [qayıtmışlar]. Bu yaxın vaxtlarda Tiflisdə xüsusi bir konfrans olacaqdır. Bu konfransın qəsdı Gürcüstanla Könüllü ordu arasında olan sərhad xəttini dürust təyin etməkdən ibarət olacaqdır. İngiltərə komandanlığı nümayəndələri vasitəçi sifəti ilə bu konfransda iştirak edəcəklər. Konfrans sərhad məsələsindən başqa heç bir özge məsələyə baxmayacaqdır. Hər gah, mehriban qonşuluq və mal mübadiləsi bərpası vasitələrinə baxılmaq lazım gəlsə, o zaman hər halda bolşeviklər haqqında müttəhid [birgə] hərəkət və ümumi taktika barəsində heç bir danışıq olmayacaqdır.

Poti yanında bolşevik sualtı qayığı

Mayın 22-də gündüz saat 12-də Poti yaxınlığında qırmızı bayraq ilə bir bol-

şevik sualtı qayığı görünmüşdür. Sualtı qayığı Suxuma tərəf hərəkət etmişdir.

ERMƏNİSTANDA

- “Aref” mövsuq [etibarlı] mənəbdən xəbər bilmişdir ki, Ermənistan məsələsi müəyyən bir halət kəsb etmişdir [müəyyən bir hal almışdır]. Gürcüstan Hökuməti Məclisi-Müəssisan sədri Çxeidzedən teleqram almışdır ki, Gürcüstan istiqlalının qəbul və təsdiqinə ümidvardır.

- Ermənistan Hökuməti erməni darülfünunu [universiteti] güşadının [açılması] qanun layihəsini təsdiq etmişdir. Bu barədə Odessa, Rostov, Bakı və qeyri şəhərlərə xəbər vermək siyasi nümayəndələrə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

- Qars valisi, kürd Həsən ağa Şəmsəddinovu yanına çağıraraq onu Kağızman qəzasına qaimməqam (naçalnik) təyin etmişdir. Müşərünileyh [adı çəkilən şəxs], İrəvan və Qars vilayətlərinin kürd əşirətlərinin [tayfalarının] şeyxidir. Həsən ağanın bu təyininə hətta ermənilər çox xoşhəlləqlə qəbul etmişlər. Çünki müşərünileyh vaxtında onlara böyük köməklər etmişdir.

- Ərzurumda ingilislər türk hökumət nümayəndələrini tövqif [həbs] edib, orada ingilis general-qubernatorluğu təyin etmişlərdir. Qaçqın ermənilərin vətənlərinə qaytarılıb, yerlərində sakin edilmək işi həman general-qubernatora həvalə edilmişdir. Erməni qaçqınlarını tezliklə Ələsgirdə daşımaqdan ötrü Maku-Diyadin dəmiryol xətti erməni hökuməti təhti-idarəsinə [idarəsi altına] verilmişdir.

TEATRO VƏ MUSIQI**Axıncı tamaşa**

Bu gün, cümə günü, may ayının 30-da axşam Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən axıncı tamaşa olaraq Zülfüqar bəy Hacıbəyli cənablarının yazmış olduğu məşhur “Aşıq Qərib” operası təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Müdiriyyət artistlərinin hamısı iştirak edir. Bu tamaşa ilə teatro mövsümü sentyabr ayına qədər qapanır.

Tamaşa axşam saat 8-də başlanacaqdır. Biletlər teatro kassasında satılmaqdadır.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm! Qəzetənin sütunlarında mənim neçə kəlmə sözümlü dərc etməni rica edirəm.

İki ay əqdəm [qabaq] mənim əlim ilə aşağıda adları zikr olunan [adları çəkilən] Dərbənd cavanları tərəfindən Məşhədimüqəddəsdə təhsil edən həmsəhrimiz Mirəhməd əfəndi Mirzəxəlilzadəyə ianə toplanmış idi. Bu qərar ilə:

Abuzər Əhmədov 100 m.,
Məhəmmədsaleh Aslanov 100 m.,
Mərhum Əliəsgər Əsgərov 100 m.,
Məhəmmədrza Əliyev 50 m.,
Əliheydər İsmayılov 50 m.,
Seyfulla Vəliyev 50 m.,
Müseyyib Səmədov 25 m.,
Zeynalabdin Cəfərov 25 m.,
Əjdər Əliyev 25 m.,
Əlövsət Əliverdiyev 25 m.,

Hüseyn Abdullayev 25 m.,
Əbdüləhəd Bünyatov 25 m.,
Əliağa Əsgərov 20 m.,
Cəfər Kərimov 20 m.,
Əhəd Rzayev 15 m.,
Hüseynqulu Cabbarov 15 manat.

Şu cəm olunmuş paranı göndərmək mümkün olmamağına görə, bu vaxtdək məndə qalmışdı. Bu günlərdə mötəbər bir şəxsin vasitəsilə Məşhədə göndərdim. İşbu məktubdan murad ianə mərhəmət edən gənclərə elamat və müraciətdir [xəbər vermək və çatdırmaqdır].

Əliheydər Əsgərov

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, 1919-cu ildə iyun ayının 3-də səhər saat 10-da Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətində (Olqinski caddə, sabiq “Natsional” mehmanxanası, 11 nömrəli otaq) 187 yarımtar, 186 ruminok və 300-ə qədər girməlik qablarda ənvai əmtə xülasələrinin və işlənmiş balıq qablarının müzayidəsi [hərəcə] olacaqdır.

Satılacaq qablar Ərzaq Nəzarətinin anbarındadır (“Vulkan” anbarı 30-cu pristan [körpü] ilə rubəru [üzbəüz]). Qablara bayram günlərindən başqa, hər gün saat 9-dan 12-ə qədər baxmaq olar. Qablara baxmaq istəyən əşxas [şəxslər] əvvəlcə anbar müdirinə (Merkuryevski küçədə Dadaşovun evində) müraciət etməlidirlər.

Satış və ya müzayidə şifahi və ya yazılıb verilən ərizələr təriqi [yolu] ilə icra ediləcəkdir. Verilən ərizələrlə bərabər, ərizə verənlərin hüviyyətini [şəxsiyyətini] bildirəcək sənədlərlə, təklif etdiyi məbləğin rəhn [giron] təriqi ilə on (10) faizi nağd olaraq pişnihad [təqdim] edilməlidir. Şifahən müzayidəyə girmək istəyənlər isə yarımtarların cümləsinə

min beş yüz (1500) manat, ruminoklara iki min (2000) manat və xülasələrin cümləsinə isə üç min (3000) manat verməlidirlər. Qalan məbləğlər pişnihad və ya təqdim edilən rəhndən əlavə, müzayidənin təsdiqindən sonra üç günün ərzində verilməlidir.

Əks surətdə rəhn təriqi ilə verilən məbləğlər xəzinənin mənfəətinə daxil olur.

Müzayidələri Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri təsdiq edir.

Lazımı məlumat və bəyanatı bayram günündən başqa hər gün səhər saat 10-dan 2-ə qədər Nəzarətdə (12-ci otaq) almaq müm-kündür.

*İmza etdi: Nazir naminə müavini:
Y[usifəli] Əliyev
T-42*

Diş həkimi**E. S. Karşteynbaumun**

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası**Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Müvəqqəti müdir:**Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 448. “Malboro” [Marlborough]: Britaniya donanmasına məxsus zirehli artilleriya gəmisi. 1912-ci ildə suya endirilmiş, 1932-ci ildə istismarına son verilmişdir. 1919-cu ilin mart ayında Romanov sülaləsinə məxsus bəzi şəxslər Krimdən bu gəmidə evakuasiya edilmişdir.

“Prinkipos”: Mərmərə dənizində, İstanbul yaxınlığında Prins adaları arxipelaqının ən böyük adası; Böyükada.

səh. 449. “Amstel”: Hollandiyaya məxsus gəmi. 1917-ci ildə suya endirilmiş, 1919-cu ildə batırılmışdır.

“Enni Vrede”: qəzetdə bu ad təhrif edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 452. “Putilov zavodu”: Rusiyanın ən qədim və ən böyük metallurgiya və maşınqayırma zavodlarından biri. Sankt-Peterburq şəhərində yerləşir; indiki Kirov zavodu.

“Obuxov zavodu”: Rusiyanın Sankt-Peterburq şəhərində iri metallurgiya və maşınqayırma müəssisəsi.

“Lessner zavodları”: İsveç-alman əsilli sənayeçilər Lessnerlər tərəfindən Sankt-Peterburqda tikilən maşınqayırma zavodları.

Nəzarətlərdə

səh. 454. “Novodmitrovka” (yaxud Novodmitriyevka): Şamaxı rayonunun kəndi; indiki Qurdəpə kəndi.

Milli bayram – xalq bayramı

səh. 455. “edadiyyə”: orta təhsildə ibtidai mərhələ olan rüşdiyyə təhsilindən sonrakı, ali təhsildən əvvəlki mərhələ.

“Nikolayevski”: Bakıda, indiki İstiqlaliyyət küçəsi.

“Önümdə o mazi-pür-mihən sönsün müəbbədən; / Sönsün müəbbədən o cəhən-

nəm, bu gün mənim / Cənnət qədər gözəl vətənim var!..”: Misralar türk şairi Tofiq Fikrətin, fəqət cüzi dəyişdirilmişdir. T. Fikrətin şeiri belədir: “Önündə şu mazi-pür-mihən sönsün müəbbədən; / Sönsün müəbbədən o cəhənnəm, sən bu gün / Cənnət qədər gözəl vətənin var.”

mazi-pür-mihən: möhnətlərlə dolu keçmiş

müəbbədən: əbədi olaraq “cənnət qədər” yerinə qəzetdə “cənnət nədir” getmişdir.

“ruh dilində”: qəzetdə “rus dilində” getmişdir.

səh. 456. “X. İ.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

İstiqlal bayramı

səh. 458. “bir dəlil olduğunu göstərir”: qəzetdə belə getmişdir: “bir dəlil olduğunu göstərsin”.

Çalışım

səh. 460. “bir xətti-hərəkət təyin etmələri”: qəzetdə “təyin” yerinə “təəyyün” getmişdir.

səh. 461. “Yüksəl ki ,yerin bu yer deyildir, / Dünyaya gəliş hünər deyildir.”: Misralar türk şairi Namiq Kamalındır.

Elan

səh. 468. “Olqinski”: Bakıda, indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi.

“187 yarımtar, 186 rumınok və 300-ə qədər girvənkəlik qablarda ənvai əmtəə xülasələrinin və işlənmiş balıq qablarının”: belə olmalıdır: “187 ədəd polutorka və 186 ədəd rumınka olmaqla işlənmiş balıq qablarının və girvənkəlik qablarda 300 ədəd müxtəlif meyvə cövhlərinin”. Burada “yarımtar” kimi səhv tərcümə edilən “polutorka” böyük (biryarımlıq), “rumınka” isə kiçik ölçülü qablardır.

“Merkuryevski”: Bakıda, indiki Zərifə Əliyeva küçəsi.

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Abaşidze, Abdulla bəy: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının və Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 318, 346

Abaşidze, Arslan bəy. 98

Abbas I (Şah Abbas; 1571-1629): Səfəvi şahı; 1587-1629-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 403, 458, 462, 463

Abbas İsfahani: bax. İsfahani, Abbas.

Abbasqulu Məhəmməd oğlu: Bakı sakini. 71

Abbaszadə, Abbas (Mirzə Abbas; yaxud A. Mollazadə; 1870-1920): Azərbaycanlı pedaqoq və folklorşünas. Azərbaycan məktəbləri üçün dərsliklər qələmə almışdır. Bəzi əsərlərində “A. Mollazadə” imzasından istifadə etmişdir. Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin və Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 23, 346

Abbaszadə, Mirzə Abbas: bax. Abbaszadə, Abbas.

Abdulla. 344

Abdulla Aslan oğlu: Maştağada qaradovoy olmuşdur. 347

Abdullah Cövdət (Karlıdağ; 1869-1932): türk həkim, şair və siyasətçisi. 442

Abdullayev. 344

Abdullayev, Hüseyn: Dərbənd sakini. 468

Abdullayev, Süleyman. 168

Abdullayev, Yusif: Abşeronda Məhəmmədli kəndi sakini. 100

Abdullazadə, Hüseyn (Kərbəlayi Hüseyn): Bakıdakı iranlılardan. 122

Abezqauz, İzrail-Mark Mixayloviç (1867-1940): Bakı yəhudi icmasının nümayəndəsi. Bakıda müxtəlif banklarda işləmişdir. 1917-ci ildə Bakı şəhər Dumasına və Bakıdakı Yəhudi Milli Şurasına üzv seçilmişdir. 1919-cu ildə Azərbaycan Cümhuriyyəti Maliyyə nazirinin müavini, daha sonra Azərbaycan Dövlət Bankının sədri təyin edilmişdir. Bolşevik

işğalından sonra bank və təhsil sahələrində işləmişdir. 18

Abxazi, D. G.: Zaqafqaziya Konfransında (Tiflis, 1919) iştirak etmişdir. 368

Abrami: Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin katibi olmuşdur. 85, 254

Adeşvili: Kutaisin cinayət milisinin rəisi olmuşdur. 104

Adil Əbdürrəhim oğlu (Məşhədi Adil Kərbəlayi Əbdürrəhim oğlu; 1868-1919): 1918-ci ilin mart qırğınlarında daşnak-bolşevik qoşunlarına qarşı vuruşmuş, dinc Azərbaycan xalqını müdafiə etmişdir. 375, 379

Adil Nuşirəvan: bax. Xosrov I.

Ağa Xan III (Sultan Məhəmməd şah; 1877-1957): Müsəlman ismaililərin 48-ci imamı. Hindistanın müstəqilliyi, eləcə də Pakistanın maraqları uğrunda mübarizə aparmışdır. 256

Ağabababəyov, Abbasəli bəy. 310

Ağababazadə, Ağababa: “Azərbaycan” qəzetində imza. 434

Ağabala Almaz oğlu (yaxud Almas oğlu): Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 298, 301

Ağabala Baba oğlu: (Hacı Ağabala): Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Ağabala Qəhrəman oğlu: Bakı sakini. 216

Ağabəyov: tələbə. 178

Ağabəyov, Sadiq bəy (yaxud Məhəmməd Sadiq Ağabəyzadə; 1865-1944): Azərbaycanın general-mayoru. Sankt-Peterburqda hərbi məktəbi, eyni zamanda Şərq Dilləri İnstitutunu bitirmişdir. Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Daxili İşlər nazirinin müavini olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutunda sonra mühacirətdə yaşamışdır. 148, 264

Ağadadaş Ağakışi oğlu: Ağ Siyəzən kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Ağaəlizadə, Axund Ağa (1871-1954): Azərbaycanın dini xadimi. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Cümhuriyyətinin, 1944-1954-cü illərdə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuşdur. 84, 138, 291, 296, 298, 412, 459

Ağaisa: Şamaxıdan “Azərbaycan” qəzetinə yazmışdır. 78

Ağakışızadə, Əbdürrəhim: “Azərbaycan” qəzetinə Şəkidən yazmışdır. 225, 401

Ağaqulu Hüseynqulu oğlu: Bakı sakini; Bolşoy Morskoy (indiki Bülbül) və Tarqovı (indiki Nizami) küçələrinin kəsişməsində dükanı olmuşdur. 80

Ağalar bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46

Ağalarov: Azərbaycanın hərbi xadimi, polkovnik. Bakı qoşun hissələrinin rəisi olmuşdur. 100, 315, 459

Ağamalioğlu, Səməd ağa (yaxud Ağamalızadə; Ağamaliyev; Ağamalov 1867-1930): Azərbaycanın və Sovet İttifaqının dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin və Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuş, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentində Sosialistlər fraksiyasını təmsil etmişdir. Sovet dövründə Azərbaycanın Kənd Təsərrüfatı xalq komissarı vəzifəsini tutmuş, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin sədri, Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin sədrilərindən biri olmuşdur. 270, 437

Ağaməhəmmədli: Lənkəranda “Azərbaycan” qəzetinə yazmışdır. 77

Ağamirov, Mirqəvvam: həkim; İranda təhsil almışdır. 402

Ağaoğlu, Əhməd bəy (1869-1939): Azərbaycanın və Türkiyənin gökəmlı ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas, şərqşünas, yazıçı-publisist. Türkçülük hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 7, 8, 174, 180, 258, 259, 296, 319, 320

Ağaoğlu, Sitarə: Əhməd Ağaoğlunun həyat yoldaşı. 7

Ağayarzadə. 344

Ağayarzadə. 344

Ağayev, Ağaaəli: Bakı sakini. 219

Ağayev, Balaəğa: Bakı Ticarət məktəbini bitirmişdir. 241

Ağayev, Əhməd bəy: bax. Ağaoğlu, Əhməd bəy.

Ağayev, Fəzləli (Məşhədi Fəzləli): Bakıdakı iranlılardan. 122

Ağayev, Həsən bəy (1875-1920): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının 28 may 1918-ci il tarixli iclası (Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edildiyi iclas) Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilmişdir. Azərbaycan Parlamenti sədrinin birinci müavini olmuş və Parlamentin sədri Topçubaşov Bakıda olmadığından, Həsən bəy faktiki olaraq Parlamentə rəhbərlik etmişdir. Tiflisdə erməni terroristi tərəfindən qətlə yetirilmişdir. 138, 153, 264, 278, 382, 419, 435, 436

Ağayev, Tofiq Nurəddin: jurnalist, pedaqoq. 240

Ağazadə. 344

Ağazadə: Bakıda Fəhlə Konfransının işində iştirak etmişdir. 209

Ağazadə: “Hümmət” partiyasının üzvü. 459

Ağazadə, Cövhər xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin Təftiş komissiyasının üzvü olmuşdur. 48

Ağazadə, Fərhad Məşhədi Rəhim oğlu (1880-1931): Azərbaycanın görkəmli pedaqoq və publisisti. Şuşada anadan olmuş, Qori Seminariyasını bitirmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllim işləmişdir. Məktəblilər üçün “İkinci il” dərsliyinin müəlliflərindəndir. Dövri mətbuatda çıxış etmiş, həmçinin “Azərbaycan” qəzetinin ən fəal müəlliflərindən olmuşdur. 21, 39, 91, 109, 119, 172, 198, 200, 333, 353, 363, 378, 421

Ağazadə, Kamran: “Ədalət” partiyasının üzvü olmuşdur. 122

Ağazadə, Kamran: bolşevik. 199, 264

Ağazadə, Möhsün (Mirzə Möhsün): Quba qəzasından “Azərbaycan” qəzetinə məktub yazmışdır. 375

Ağdamlı, Əhməd (yaxud Əhməd Ağdamski; 1884-1954): Azərbaycanın opera müğənnisi, teatr və kino aktyoru. Teatr səhnəsində qadın rollarının mahir ifaçısı kimi tanınmışdır. 27, 50

Ağdamski, Əhməd: bax. Ağdamlı, Əhməd.

Axıcanov, Müseyib bəy (1892-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Kiyevdə Müqəddəs Vladimir Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı qubernatorunun müavini, Bakı qubernatoru, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 22

Axıskalı: “Azərbaycan” qəzetində imza; çox güman ki, Əhməd Cövdət Pepinova məxsusdur.

Axundov. 344

Axundov: Sosial Təminat Nazirliyinin Qarabağdakı nümayəndəsi olmuşdur. 312

Axundov, Ağa Əbdülxalıq oğlu (1882-1949): Avropada təhsil almışdır. Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalıları İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 73, 242, 243, 280, 320

Axundov, Əliəkbər: Şamaxının camaat vəkili. 323

Axundzadə, Ağa: bax. Axundov, Ağa Əbdülxalıq oğlu.

Axundzadə, Ağababa (Molla Ağababa): Xıllı (Neftçala) qəsəbəsinin axundu olmuşdur. 149

Axundzadə, Əliqulu: müəllim. 123

Axundzadə, İdris: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının sədri olmuşdur. 349, 350

Axundzadə, İsa: çəkməçi; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Axundzadə, İsmayıl: tələbə. 243

Axundzadə, Mirzə Hüseyn Axund Nəsir oğlu: müəllim; Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Axundzadə, Rəşid bəy Hacı Əbdüsalam oğlu (1880-1940): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. 1895-1907-ci illərdə Qafqaz müsəlmanlarının Şeyxülislamı olan Axund Hacı Əbdüsalamın oğlu olmuşdur. Kiyevdə hüquq təhsili almışdır. Salyandan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 1919-cu ilin fevralından avqustunadək Bakının valisi (qubernatoru) vəzifəsini tutmuşdur. Sovet hakimiyyəti dövründə Sibirə sürgün edilmiş və sürgündə ölmüşdür. 22, 148, 149, 199, 264

Axundzadə, S. B.: “Müsavat” partiyasının Maştağa şöbəsinin katibi olmuşdur. 285, 347

Axundzadə, Sadıq: Sisyan qaçqınlarından; “Azərbaycan” qəzetinə Zəngəzurdan yazmışdır. 103

Axundzadə, Səriyyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin katibi olmuşdur. 48

Akušinski, Əli Hacı (1847-1930): XX əsrin əvvəllərində Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi və dini lideri olmuşdur. 196, 394, 406

Aqaronyan, Avetis Arakeloviç (1866-1948): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnak-sutyun” partiyasının üzvü idi. Ermənistanın müstəqilliyini elan edən Erməni Milli Şurasının sədri, Ermənistan Parlamentinin rəhbəri olmuşdur. İstanbulda danışıqlar apararaq erməni nümayəndə heyətinə rəhbərlik etmişdir. Paris Sülh Konfransında iştirak edən erməni nümayəndə heyətinin rəhbəri olmuşdur. 1920-ci ildən Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 266

Aqriyev, Artun: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Aleksandr I (1777-1825): Rusiya imperatoru; 1801-1825-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 423

Aleksandr II (1818-1881): Rusiya imperatoru. 1855-1881-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 38

Aleksandr III (1845-1894): Rusiya imperatoru; 1881-1894-cü illərdə hakimiyyətdə

olmuşdur. 90, 109

Aleksandra Petrovna (1838-1900): Böyük knyaginya. Rus imperatoru I Nikolayın oğlu Böyük knyaz Nikolay Nikolayeviçin arvadı idi. 169

Alxasov, Kərim bəy: Bakı və Ətrafının Müsəlman Ziyalıları İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 243

Allahverdiyev, Armenak: Bakıda asayışı pozduğu üçün həbs edilmişdir. 187

Allahverdiyev, Əliheydər (1888-1972): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim; Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 319

Allahverdiyev, Əliheydər: bax. Allahverdiyev, Əliheydər.

Altman: Bakıda diş həkimi olmuşdur. 24, 79, 127

Amaspur, Xoren: “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü; Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 392

Ambarsumov, Sergey: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Anaşkin: Bakıda fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı olmuşdur. 152, 185, 186, 453

Anderson, Pavel: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199

Andranik: bax. Ozanyan, Andranik.

Andreson: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Angelesko, N.: rumın skripka ifaçısı; Bakıda çıxış etmişdir. 27

Apaşev, Danyal Apaş-Mamayeviç (1870-1920): Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. Milliyyətçə kumik. 453

Apolloni (Perqalı Apolloni; Apollonius): e. ə. III-II əsrlərdə yaşamış qədim yunan riyaziyyatçısı; “Konik kəsiklər” əsərinin müəllifi. 93

Apollonius: bax. Apolloni.

Arximed (Arximedes; e. ə. 287-212): qədim yunan alimi. 93

Arif bəy: İstanbulda Bəzmialəm Validə Sultanisinin müdiri olmuşdur. 7

Aristotel (yaxud Ərəstu; e. ə. 384-322): qədim yunan filosofu. 93

Arnold: Mesopotamiyanın mülki komissarı. 449

Aslanov, Məhəmmədsaleh: Dərbənd sakini. 468

Aşurov, Ağa (1880-1936): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakıda anadan olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Ticarət və Sənaye naziri, Ərzaq naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Rostova köçmüş, orada vəfat etmişdir. 437

Atabala Səfərəli oğlu: Balaxanı kəndinin camaat vəkili olmuşdur. 78

Atamalibəyov, Abbas bəy Seyfulla bəy oğlu (1896-1971): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Milli Şuranın və Parlamentin üzvü olmuşdur. Mühacirətdə yaşamışdır. 30

Atamanakis: Zəngəzur və Qaryağın qəzalarında xalq məktəbləri müfəttişi olmuşdur. 18

Atamoğlan Məhəmməd oğlu: Maştağa sakini. 347

Atayans, İshak Avetisoviç: Bakıda həkim olmuşdur. 24, 79, 218, 299

Avakimov, Makar: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Avara: “Azərbaycan” qəzetində imza. 463

Averyanov, Pyotr İvanoviç (1867-1937): Rusiyanın hərbi xadimi; general. 1917-ci ildə Rusiyanın müharibədə ələ keçirdiyi türk vilayətlərinin baş komissarı təyin edilmişdi. 332

Ayn: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri. 138

Ayn. Bağırılı: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 392

Ayn. Əlif. Soltanzadə. 467

Ayn. Y.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 345

Ayrapetyan, Şuşanik: Bakıda quldurluq etmişdir. 45

Azan Mirzəəli oğlu (Molla Azan). 103

Baba bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46

Baba Həmid oğlu: Nardalan (Siyəzən) kəndinin vəkili. 403

Babacan (Hacı Babacan): Balaxanı kəndinin sakini. 78

Babazadə, Əliheydər (1890 - ?): mühəndis. Bakıda anadan olmuşdur. 46

Babazadə, S. xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Babuşkin, İvan İvanoviç: Bakı Universitetinin yaradılması üçün təşkil edilən komissiyanın katibi, daha sonra Universitet Şurasının katibi olmuşdur. 371

Baden-Pauel, Robert [Robert Baden-Powell; 1857-1941]: Britaniya generalı. Hindistanda və Afrikada xidmət etmişdir. Skaut (izçilik) hərəkatının əsasını qoymuşdur. 237, 239

Bağirov. 344

Baxış Bəydemir oğlu: Nardalan (Siyəzən) kəndinin vəkili. 403

Baxşəlizadə Məhəmmədhasən. 106

Balaəli Zülfüqar oğlu: Siyəzən kəndinin yüzbaşısı olmuşdur. 189, 403

Balakişi Cəbrayıl oğlu: Nardaran (Abşeron) kəndinin camaat vəkili olmuşdur. 219

Balayev, Şükür (Məşhədi Şükür): Ramana kəndinin sakini; Kəndçilər İttifaqı Ramana şöbəsinin üzvü. 72

Balfur, Artur [Arthur Balfour; 1848-1930]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1902-1905-ci illərdə Baş Nazir, 1916-1919-cu illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 256

Bammatov, Heydər (yaxud Heydər Bammat; 1889-1965): Dağıstanın siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsində oxumuşdur. Dağlılar Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuş, 1921-ci ildə mühacirətə getmişdir. 391

Baratzadə, Hüseynqulu (Məşhədi Hüseynqulu): Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348, 349

Basov: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Batalin, Viktor Aleksandroviç: Ədliyyə sisteminə işləmişdir. 343

Batlamyus: bax. Ptolomey.

Battomli, Horatsio [Horatio Battomley; 1860-1933]: ingilis maliyyəçi və jurnalisti; 1906-1912 və 1918-1922-ci illərdə Britaniya Parlamentinin üzvü olmuşdur. 306

Bauer, Otto [Otto Bauer; 1881-1938]: Avstriyanın siyasi xadimi; sosial-demokrat. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin iyuluna qədər Xarici İşlər naziri olmuşdur. 32

Bayrambəyov: Bakı Mərkəzi Həbsxanası müdirinin müavini olmuşdur. 264

Bayraməlibəyov, Teymur bəy (yaxud Bayraməlibəyzadə, 1862-1937): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, maarifçisi və tarixçisi. Qori müəllimlər seminarı bitirmiş, Lənkəranda müəllim işləmişdir. “Müsavat” partiyasının Lənkəran şöbəsinin sədri olmuşdur. 74, 319

Bazayev, Vasili: Bakıda cibgirlik üstündə tutulmuşdur. 45

Bazov, Vasili: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 45

Behbudov: Sosial Müdafiə Nazirliyinin Qarabağ general-qubernatorluğu nəzdindəki nümayəndəsi olmuşdur. 19

Beknazaryan. 367

Bekzadyan, Tıqran Arutyunoviç (yaxud Artyomoviç; 1877-1942): Şuşada anadan olmuş, 1917-ci il inqilabından əvvəl Bakıda neft sənayesi sahəsində işləmişdir. Cümhuriyyət dövründə Ermənistanın Azərbaycandakı siyasi nümayəndəsi olmuşdur. Fransaya mühacirətə getmişdir. 179, 279

Benedikt XV [Benedictus XV; 1854-1922]: 1914-1922-ci illərdə Roma papası olmuşdur. 328

Berdiyev, Kokacan: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin üzvü olmuşdur. 279

Bədəlov, Sultan: Şamaxı sakini. 78

Bəhmən, Əliəkbər xan (1846-1928): İranlı diplomat. 39

Bəhmən Hüseyn oğlu: Maştağada qaradovoy olmuşdur. 347

Bəxtişi I. 109

Bəxtişi II. 109

Bəxtişi III. 109

Bəxtişi IV. 109

Bəkir ağa (yaxud Binbaşı Bəkir ağa; 1817-1887): Türkiyənin hərbi xadimi; binbaşı (mayor). Hərbi Nazirliyin həbsxanasının müdiri olmuşdur. Xalq arasında bu həbsxanaya “Bəkirağa bölüyü” adı verilmişdir. 25

Bərəkətulla (Məhəmməd Bərəkətulla Bxorali; 1854-1927): Hindistanlı inqilabçı. 1915-1919-cu illərdə sürgündə fəaliyyət göstərən Müvəqqəti Hindistan Hökumətinin Baş naziri olmuşdur. 225

Aşurbəyli, Bəşir bəy (yaxud Aşurbəyov; 1875-1930): Azərbaycanlı neft sənayeçisi; eyni zamanda “İttihad” partiyasının qurucularından biri olmuşdur. 117

Bəzmialəm Validə Sultan (1807-1853): Osmanlı padşahlarından II Mahmudun arvadı və Əbdülməcidin anası olmuşdur. 7, 25

Biç, Luka Lavrentyeviç (1870-1945): Kuban kazaklarının siyasi və ictimai xadimi. Hüquq təhsili almışdır. Bakıda işləyərkən Bakı Şəhər Dumasına üzv seçilmiş, 1912-1917-ci illər arasında Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra Kubana qayıtmış, Kuban Hökumətinin sədri seçilmişdir. Kuban heyətinin başçısı olaraq Paris Sülh Konfransında iştirak etmiş, Kuban Xalq Respublikası süqut etdikdən sonra mühacirətdə qalmışdır. 308

Biç: Qafqazdakı ingilis generalı. 310, 467

Biçeraxov, Lazar Fyodoroviç (1882-1952): Rusiyanın hərbi xadimi. İrandakı Rusiya korpusunda xidmət edərkən, təxminən 1000

nəfərlik bir dəstə yaratmış, ingilislərlə əməkdaşlıq etmişdir. Bakı Komissarları da Qafqaz İslam Ordusuna qarşı Biçeraxovun yardımına müraciət etmişdilər, ancaq daha sonra bolşeviklərlə Biçeraxov arasında ixtilaf meydana gəldi və Biçeraxov öz dəstəsi ilə birgə Dağıstana çəkildi. Sentrokaspi Diktaturası Xəzər dənizindəki hərbi donanmanı Biçeraxovun əmrinə vermişdi. 21, 64, 70, 100, 120, 193, 200, 250

Bilqeyis xanım. 344

“Bir gəncəli”: “Azərbaycan” qəzetində imza. 373

“Bir türk”: “Azərbaycan” qəzetində imza. 313

Bismark, Otto fon [Otto von Bismarck; 1815-1898]: Almaniyanın dövlət xadimi. Almaniyanın birləşdirilməsini həyata keçirmiş, Alman imperiyasının birinci kansleri olmuşdur. 228

Bobrişşev-Puşkin: vəkil. 451

Bodriqa: Suraxanıda fəhlə olmuşdur. 117

Boldvin, Stenli [Stanley Baldwin; 1867-1947]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1917-1921-ci illərdə Dövlət Xəzinəsinin Maliyyə katibi vəzifəsini tutmuşdur. 1923-1924, 1924-1929 və 1935-1937-ci illərdə Britaniyanın Baş naziri olmuşdur. 128, 200

Boldvinq, Arnold. 114, 128, 195, 200

Bommer: Alman generalı. 159

Bomon, Andre [André Bomon; 1880-1937]: Fransız təyyarəçisi. Həqiqi adı Jan-Lui Konno idi. Daha çox Andre Bomon təxəllüsü ilə tanınmışdır. 239

Briks: general; Rusiyadakı Böyük Britaniya heyətinin başçısı olmuşdur. 386

Brokdorf-Rantsau, Ulrix fon [Ulrich von Brockdorff-Rantzau; 1869-1928]: Almaniyanın diplomatı. 1919-cu ildə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 194, 195, 226, 228, 274, 305, 364, 365, 385

Braun: Bakıdakı ingilis zabitlərindən; polkovnik. 274

Bron: Bakıda fəaliyyət göstərmiş doktor;

eyni zamanda Mərkəzi Ev Komitəsində, Sosial Təminat Nazirliyində işləmişdir. 74, 205, 393

Brokhauz, Fridrix Arnold [Friedrich Arnold Brockhaus; 1772-1823]: Alman naşiri. 363

Bubnov, Mixail Vladimiroviç (1859 - ?): Rus admiral. 1911-1915-ci illərdə Rusiya Dənizçilik nazirinin müavini olmuşdur. 446

Bullit, Vilyam [William Bullitt; 1891-1967]: Amerikanın siyasi xadimi və diplomatı. 1919-cu ildə Sovet Rusiyasına gedən ABŞ heyətinin başçısı olmuşdur. 1933-1936-cı illərdə SSRİ-də, 1936-1940-cı illərdə Fransada səfir olmuşdur. 450

Butayev, Aslambek (yaxud Aslanbek, 1880-1939): Dağlılar Respublikasının Əkinçilik və Dövlət Əmlakı naziri olmuşdur. 142, 310

Butenko, Vadim Apollonoviç (1877-1931): Rus tarixçisi. 363

Buynakski, Ullubiy Daniyaloviç (1890-1919): Dağıstan bolşeviklərindən. 341

Bünyatov, Əbdüləhəd: Dərbənd sakini. 468

Cabaqiyev, Vassan-Gəray (1882-1961): Şimali Qafqazın siyasi və dövlət xadimi; milliyətçə inqışdur. Almaniyada təhsil almışdır. İnqış Milli Şurasının sədri olmuş, Şimali Qafqaz Dağlılar İttifaqının (Dağlılar Respublikasının) qurulmasında yaxından iştirak etmiş, İttifaqın Mərkəzi Komitəsinin üzvü və Maliyyə naziri olmuşdur. Dağlılar Respublikasının Müstəqillik Aktının müəllifi və Dağlılar Respublikası Konstitusiyasının müəlliflərindən biri idi. Şimali Qafqazın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. İstanbulda ölmüşdür. 339

Cabbar (Kərbəlayi Cabbar): Şamaxı sakini. 78

Cabbar Qafar oğlu: Bakıda cibgirlik üstündə tutulmuşdur. 44

Cabbarov, Hüseynqulu: Dərbənd sakini. 468

Cabbarzadə: Bakıda taxta ticarəti ilə məşğul olmuşdur. 78

Calinus: bax. Qalen.

Cavad Baxşəli oğlu: Cavad qəzası sakini. 398

Cavad Əhməd xan oğlu: Goranboy-Əhmədlinin yüzbaşısı olmuşdur. 285

Cavad xan (1748-1804): Gəncə xanı; 1786-1864-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. Gəncə xanlığını işğalçı rus ordusuna qarşı müdafiə edərkən qəhrəmanca şəhid olmuşdur. 392, 406

Cavadzadə, Mircəfər: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü. 47, 317

Cavanşirov. 344

Cebe (? - 1224): Çingiz xanın sərkərdələrindən olmuşdur. Qafqaz səfərində Subutay ilə birgə monqol ordularının sərkərdəsi idi. 390

Cəbiyev, Bala: Bakı Ticarət məktəbini bitirmişdir. 241

Cəbrayıl I. 109

Cəbrayıl II. 109

Cəbrayıl III. 109

Cəbrayılbəyov, Camo bəy: Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 73, 74, 78, 318, 320, 346

Cəbrayılzadə, Camo: bax. Cəbrayılbəyov, Camo

Cəfərov, Məmməd (yaxud Məhəmməd) Yusif (1885-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Ali hüquq təhsili almışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə müxtəlif tarixlərdə Sənaye və Ticarət naziri, Azərbaycanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsi və Xarici İşlər naziri olmuşdur. 15, 324

Cəfərov, Zeynalabdin: Dərbənd sakini. 468

Cəlal Nuri (İləri; 1882-1936): Türk jurnalisti və mütəfəkkiri. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “İləri” soyadını qəbul etmişdir. 207

Cəlilov, Əbdülhəy: Quba ədliyyə məhkəməsi müdiri. 76

Cəmil bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46

Cənnət Baxşəli oğlu: “Müsavat” partiya-sının Balaxanı mədənləri ərazisindəki şöbə-sinin üzvü olmuşdur. 105

Cinoridze, Qriqori: jurnalist; “Bakinet” qəzetinin baş redaktoru. 399

Cioyev, N. J.: Cənubi Osetin Milli Şurası sədrinin müavini olmuşdur. 307

Corci Zeydan: bax. Zeydan, Corci.

Curcis bin Bəxtişi (yaxud Curcis bin Cəbrayıl; ? - 769): Bəxtişi həkim ailəsinə mənsub məşhur xristian həkimi. 97, 109

Cüneyd xan (Məhəmməd-Qurban Sərdar; 1857-1938): Xarəzm və Türkmənistanda Basmaçılar hərəkatının başçılarından olmuşdur. 1918-1920-ci illərdə Xarəzm dövlətini idarə etmişdir. 309

Çaşın, İvan: Bakıda asayışı pozduğu üçün həbs edilmişdir. 187

Çermoyev, Əbdülməcəd Tapa (1882-1936): Şimali Qafqaz dağlılarının siyasi xadimi, azadlıq hərəkatı liderlərindən biri, milliyətçə çeçendir. Birinci Dünya müharibəsi illərində “Vəhşi diviziya”nın çeçen alayında xidmət etmişdir. Şimali Qafqaz Dağlı Xalqları İttifaqının qurucularından biri və Dağlılar Respublikasının başçısı olmuşdur. 391

Çərkəz: Mərdəkan sakini; 10 yaşında. 166

Çikvaidze: Gürcüstan Qaçqınlar Komitəsinin sədri olmuşdur. 342

Çingiz xan (1162-1227): Monqol sərkərdəsi və Monqol imperiyasının banisi. Tarixin yetişdirdiyi ən böyük sərkərdələrdən biri olmuşdur. 390, 403, 455, 458

Çinyakin, Sergey: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199, 453

Çxeidze, Nikolay Semyonoviç (1864-1926): Rusiyanın və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin və Gürcüstan Müəssislər Məclisinin sədri olmuşdur. Gür-

cüstan tərəfindən Paris Sülh Konfransında iştirak edən nümayəndə heyətinin sədri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 296, 467

Çxenkeli, Akaki İvanoviç (1874-1959): Gürcüstanın siyasi xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Federativ Demokratik Respublikasının Baş Naziri, 1918-ci ilin ortalarından noyabr ayına qədər Gürcüstan Demokratik Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuşdur. 1921-ci ildə bu ölkənin Fransadakı səfiri təyin edilmiş, sovetləşmədən sonra ölkəsinə qayıtmamışdır. 337

Çobanyan, Arşak (1872-1954): erməni yazıçısı və ictimai xadimi. 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yığılan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransının iştirakçısı olmuşdur. 387

Çörçill, Uinston [Winston Churchill; 1874-1965]: Britaniyanın görkəmli dövlət xadimi. 225, 252, 272

Çubaryan, Poqos: Daşnaksutyun partiya-sının və Bakıdakı Erməni Milli Şurasının, həmçinin Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 30, 437

Çurayev, Andrey Yemelyanoviç [1881 - ?]: Fəhlə, menşevik. Bakıda inqilabi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər Dumasının üzvü, 1920-ci ildə qısa müddət Azərbaycan Fövqəladə Komissiyasının sədri olmuşdur. 112, 113, 134, 152, 154, 155, 157, 185, 186, 209, 453

Dadaşov Əliislam: Azərbaycan aktyoru. 2, 23

Damənzadə: Moskva-Qafqaz neft şirkətinin Ramanadakı mədəninə işləmişdir. 168

Datiyev (? - 1919): Bakıda quldurluq etmişdir. 148

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Ağ qvardiyanın rəhbərlərindən olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhə-

sinin (may-iyul 1917) və Cənub-qərb cəbhə-sinin (avqust 1917), Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun (aprel 1918 – yanvar 1919) və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin (yanvar 1919 – aprel 1920) komandiri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 2, 5, 6, 16, 17, 27, 28, 50, 60, 64, 73, 77, 116, 161, 171, 182, 196, 229, 243, 250, 258, 304, 310, 322, 323, 324, 334, 336, 340, 356, 367, 382, 383, 390, 391, 394, 395, 399, 437, 439, 446, 447, 453

Denisov, İ. V.: bankir. 303, 329

Deryuqin, Georgi Mixayloviç (1871-1933): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi; IV Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. 291, 301

D’Esperi, Franşe [Franchet d’Espèrey; 1856-1942]: Fransanın siyasi və hərbi xadimi, marşal. Cənubi Rusiyada Fransanın Ali komissarı olmuşdur. 133, 295

Devi, K. M.: Britaniya ordusunun Qafqazdakı general-mayoru olmuşdur. 283, 330, 353

Dolqışev: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Dolqopolov, N. S.: doktor; Kubandan Paris Sülh Konfransına göndərilən heyətin tərkibində olmuşdur. 308

Doyl, Artur Konan [Arthur Conan Doyle; 1859-1930]: ingilis yazıçısı. 247

Draqomirov, Abram Mixayloviç (1868-1955): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş, 1917-ci ilin aprelində Şimal cəbhəsindəki Rusiya ordularının Baş komandanı təyin edilmişdi. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü orduda və Xüsusi Şurada (Cənub) ali vəzifələr tutmuş, 1918-ci ilin oktyabrından 1919-cu ilin sentyabrına qədər Xüsusi Şuranın sədri (Xüsusi Şura Hökumətinin Baş naziri) olmuşdur. Ağqvardiyaçıların Vətəndaş müharibəsində məğlubiyyətindən sonra mühacirətə getmişdir. 161

Dro: bax. Kanayan, Drastamat.

Dubrovski, Nikolay Aleksandroviç (1874-1943): tarixçi; Bakı Universitetində çalışmışdır. 370, 371

Dubrovski, Vasili İvanoviç: general-mayor; Azərbaycan Hərbi Məhkəməsinin sədri olmuşdur. 343

Dudarov, Aslan Giray Kambulatoviç: Azərbaycan Dəmiryollarında işləmişdir. 46, 47

Dunyazin: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Dutov, Aleksandr İliç (1879-1921): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Ağqvardiyaçıları hərəkatının iştirakçısı, Orenburq kazaklarının atamanı olmuşdur. 14, 26, 449

Düma, Aleksandr [Alexandre Dumas; 1802-1870]: fransız yazıçısı. 442

Ebert, Fridrix [Friedrich Ebert; 1871-1925]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial demokrat. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin fevralına qədər Almaniyanın Baş naziri, 1919-cu ilin fevralından 1925-ci ilin fevralına qədər Almaniya Prezidenti olmuşdur. 173, 273

Edison, Tomas Alva [Thomas Edison; 1847-1931]: amerikalı ixtiraçı və sahibkar. 357

Egelhofer, Rudolf [Rudolf Egelhofer; 1896-1919]: Alman bolşeviklərinin liderlərindən. Bavariya Sovet Respublikası dövründə Münhen şəhərinin komendantı olmuşdur. 159

Eldarov, Hüseyin: Azərbaycanlı jurnalist və nəşir. 48

Eldaradə, Diləfruz xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin Təftiş komissiyasının üzvü olmuşdur. 48

Eldaradə, İsabala: Sabunçunun kəndxudası olmuşdur. 105

Elgün, Naqiyyə (1882-1954): Türk pedaqoqu. Osmanlı və Cümhuriyyət dövrlərində qız uşaqlarının təhsil alması üçün səy göstər-

mişdir. İstanbulda “Feyziyə” məktəbinin müdiri, millət vəkili olmuşdur. 7, 25

Eliqulaşvili, İosif Aaronoviç (1890-1952): Gürcüstanın yəhudi əsilli ictimai-siyasi xadimi. Gürcüstan Müəssislər Məclisinin üzvü olmuşdur. 374

Elmer: Yaxın Şərqə Amerika Müavinəti Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 393

Erasistrat (Erasistratos): e. ə. III əsrdə yaşamış qədim yunan həkimi. 93

Eratosten (yaxud Eratosten; e. ə. 276-194): qədim yunan riyaziyyatçısı və coğrafiyaşünası. 93

Erdeli, İvan Georgiyeviç (1870-1939): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Könüllü ordunun qurucularından olmuşdur. 1919-cu ilin yanvarından Zaqafqaziya və Şimali Qafqazda fəaliyyət göstərmişdir. 399

Erzberqer, Mattias [Matthias Erzberger; 1875-1921]: Alman yazıçısı və siyasətçisi. Birinci Dünya müharibəsi sonunda atşkəs müqaviləsinin imzalanması üçün Almaniya tərəfindən yaradılan komissiyanın başçısı təyin olunmuşdu. Daha sonra Veymar Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuş və Maliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Suiqəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 32

Evklid (yaxud Oklidos): e. ə. IV-III əsrlərdə yaşamış qədim yunan riyaziyyatçısı. 93, 97, 110

Eylenbarger: Bavariya kəndlilərinin lideri olmuşdur. 181

Eyvəzbəyov, Uraz Sərdar: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin üzvü olmuşdur. 279

Ə. H.: bax. Qaraağzadə, Əhməd Həmdi. Əbdizadə, Məhəmmədrza: Ağdaş Qaçqınlara Yardım Cəmiyyətinin üzvü olmuş, “Azərbaycan” qəzetinə Ağdaşdan yazılar göndərmişdir. 448

Əbdülhəmid II (1842-1918): Osmanlı sultanı; 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 109, 220

Əbdülqədir paşa: bax. Seyid Əbdülqədir.

Əbdülməlik bin Mərvan (? - 705): Əməvi xəlifəsi; 685-705-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 94, 95, 96

Əbdülsəlimzadə, Məhəmməd Hadi: bax. Hadi, Məhəmməd.

Əbdürrəhmanov, Abdulla bəy: Şamaxı sakini. 77

Əbilov, Xəlil: Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 402

Əbilov, İbrahim (1881-1923): Azərbaycanın siyasi xadimi, inqilabçı və diplomat. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Türkiyədə fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri vəzifəsini tutmuşdur. 271, 437

Əbubəkr (? - 634): Səhabə, Dörd xəlifədən birincisi. 109

Əbülqasım Yusif bin Əbülsac: Abbasi sərkərdəsi. 422

Ədil Seyfur xanım Məşhədi Novruz qızı. 344

Əfəndiyev: Parlamentin üzvü. 118, 129, 459

Əfəndiyev, A. b.. 129

Əfəndiyev, Abdulla bəy: bax. Əfəndizadə, Abdulla bəy.

Əfəndiyev, Mahmud bəy: Azərbaycanın diplomati, ali təhsilli həkim. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Batum konsulu olmuşdur. 8

Əfəndiyev, Muxtar: Quba qəzasının Sumaqova kəndinin yüzbaşısı; bax. Əfəndizadə, Muxtar.

Əfəndiyeva, Sara xanım: Balaxanı məktəbinin müdiri, Balaxanıda qurulan Bacılar İttifaqı adlı qadınlar cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 47, 48

Əfəndizadə, Abdulla bəy İsmayıl əfəndi oğlu (yaxud Əfəndiyev; 1875-1928): Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra şəhərlərində müəllimlik etmiş, Şəkidə müəllim kursları və məktəblər açdırmışdır. Şəki Şəhər Bankının və

Şəki Şəhər Dumasının sədri olmuşdur. Şəkidən Azərbaycan Parlamentinə üzv seçilmişdir. 129, 153

Əfəndizadə, Fazil: güman ki, Şəfiqə Əfəndizadənin qohumu olmuşdur. 91, 92

Əfəndizadə, Həmdulla əfəndi (1870-1929): Azərbaycanın siyasi xadimi. Qubada anadan olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü idi. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 375, 379

Əfəndizadə, M.: Ağdaş sakini. 126

Əfəndizadə, Məhəmməd Əmin. 346

Əfəndizadə, Muxtar (1880-1975): Azərbaycanın elm xadimi, şərqşünas. Maarif sahəsində böyük xidmətləri olmuşdur. Ərəş qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 29, 30, 126

Əfəndizadə, Muxtar (yaxud Əfəndiyev): Quba qəzasının Sumaqova kəndinin yüzbaşısı. 265

Əfəndizadə, Rəşid bəy (yaxud Əbdürrəşid bəy; 1863-1942): Azərbaycanın görkəmli maarifçisi. Qori Seminariyasını və Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Zaqafqaziya Sünni Ruhani İdarəsində işləmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllimlik etmişdir. “Uşaq bağçası”, “Bəsirətül-əfal” dərsliklərinin müəllifidir. Şeir və hekayə də yazmışdır. Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Əfəndizadə, Sara xanım: bax. Əfəndiyeva, Sara xanım.

Əfəndizadə Süleyman. 103

Əfəndizadə, Şəfiqə (1882-1959): Azərbaycan pedaqoqu və publisisti. 9, 92, 208, 432

Əflatun: bax. Platon.

Əhməd Rza bəy (1858-1930): Osmanlının siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri olmuşdur. Vəhdəti-Milliyə cəmiyyətinin qurucusu idi. 1908-1912-ci illərdə Osmanlı Məclisi-Məbusanının sədri vəzifəsini tutmuşdur. 162, 169

Əhmədov, Abuzər: Dərbənd sakini. 468

Əhmədov, Əsədulla Əhməd oğlu (1867-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, xeyriyyəçi. Nəşri-Maarif Cəmiyyətinin təsisçilərindən biri idi. Bakı Bələdiyyə Məclisinin, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin və Müsavat partiyasının üzvü olmuşdur. 459

Əjdər: Benkendorf mədəninə işləmişdir. 136

Əkbərov, Ağaalı: Bakıda Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospektində) zərgər dükkanı olmuşdur. 51

Əkbərov, Ələkbər: Şamaxı sakini. 77

Ələkbər Məhəmmədzaid oğlu: Şamaxı sakini. 77

Ələkbər Nəzər oğlu: Qara Siyəzən kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Ələkbərzadə, Ələsgər: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Ələsgər (Hacı Ələsgər): Şamaxı sakini. 78
Ələsgərov: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Əli (Hacı Əli): Şamaxı sakini. 77

Əli Abbasqulu oğlu: Mingəçevir stansiyasında işləmişdir. 285

Əli bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 74, 242, 243, 320

Əli bin Heysəm (? - 917): Şirvanşahlar dövləti hökmdarı. 423

Əli bin İsa əl-Üsturlabi: bax. Üsturlabi, Əli bin İsa.

Əli Hacı (Şeyx Əli): bax. Akuşinski, Əli Hacı.

Əli Həməzə oğlu: Pirşağılı; Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 45

Əli ibn Əbu Talib (601-661): İslam xəlifəsi, Məhəmməd peyğəmbərin əmisi oğlu və kürəkəni. 109, 154

Əli Məhəmmədəli oğlu (Molla Əli Hacı Məhəmmədəli oğlu): Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Əli Yusif: bax. Yusifzadə, Əli.

Əliabbasov, Hacıağa: Ağdaş sakini. 126

Əlibəyov, Əliabbas: Quba Bələdiyyə rəisi. 76

Əliəsgər bəy: Yollar İdarəsinin sədri olmuşdur. 46

Əliəsgərov, Həmid: Bakı sakini. 216

Əlif. Ayn.: “Azərbaycan” qəzetində imza. 461

Əlif Əlif: “Azərbaycan” qəzetində imza; Kürdəmirdən yazmışdır. 322

Əlihüseyn Həməzə oğlu: Pirşağılı; Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 45

Əlihüseyn Mahmud oğlu (Məşhədi Əlihüseyn Molla Mahmud oğlu): Zərkəri kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Əliisgəndərov, Səməd bəy. 49

Əliisgəndərzadə, Səməd bəy: mühəndis; “Müsavat” üzvü. 211, 459

Əlikərimov, Nasir: “Müsavat” üzvü. 78

Əlikərimzadə, Nasir: bax. Əlikərimov, Nasir.

Əliqulu: Şamaxı sakini. 77

Əliqulu Alı oğlu (Məşhədi Əliqulu): Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Əliməhəmməd: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 242, 243

Əliməhəmmədov, Cahangir: Bakıda 3-cü sahə pristavının müavini olmuşdur. 147

Əliməhəmmədzadə, Məhəmməd: Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Əlimərdanzadə, Nuriyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin dəftərdarı olmuşdur. 48

Əliverdiyev, Əlövsət: Dərbənd sakini. 468

Əliyarbəyov: Şamaxı qəzasının rəisi olmuşdur. 72

Əliyev. 344

Əliyev: Bakıda, Suraxanski (indiki Dilarə Əliyeva) küçəsində yaşamışdır. 219

Əliyev, Əjdər: Dərbənd sakini. 468

Əliyev, Əlihüseyn: Bakıda, Spasski (indiki Zərgər-palan) küçəsində yaşamışdır. 2

Əliyev, Həsən: Bakı Qazılıq idarəsinin katib əvəzi olmuşdur. 370

Əliyev, Məhəmmədrza: Dərbənd sakini. 468

Əliyev, Övsət: Şahnəzərli kəndinin (Şabran) yüzbaşısı olmuşdur. 323, 379

Əliyev, Yusifəli: Ticarət və Sənaye nazirinin müavini olmuşdur. 294, 327, 352, 375, 405, 469

Əlizadə, Abbas Mirzə: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Əlizadə, Ağaməhəmməd: Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Əlizadə, Əjdər: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Əlizadə, Məhəmməd. 46, 47

Əlizadə, Mirzəbağır: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Əlizadə, N. xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Əmanulla xan (1892-1960): Əfqanıstan hökmdarı. 1919-1926-cı illərdə Əfqanıstan əmiri, 1926-1929-cu illərdə Əfqanıstan şahı olmuşdur. 225, 246, 291, 309

Əminov, Ağə Məşhədi Kərim oğlu (yaxud Əminzadə; 1888-1921): “Müsavat” partiyasının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 1919-cu ildə Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. 294, 392

Əminov, Əjdər: Abşeronda Məhəmmədli kəndi sakini. 100

Əmir Əli (Seyid Əmir Əli; 1849-1928): Hindistan müsəlmanlarının siyasi liderlərindən. 256

Əmiraslanov. 73, 74

Əmircanov, Lütfəli bəy: Balaxanı-Sabunçu dairəsinin, sonra Bakının polis müdiri (komendantı) olmuşdur. 320, 321

Əmirov, A.: Bakıda diş həkimi olmuşdur. 52, 79, 108, 127, 218, 246, 267, 286, 299, 326, 352, 377, 404, 439, 469

Əmirova, Varvara: erməni qadını; Bakıda

quldurluq etmişdir. 45

Ənvər paşa (1881-1922): Osmanlı dövlətinin hərbi və siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən idi. 1914-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri, Baş Qərargah rəisi olmuşdur. Türk xalqlarını birləşdirmək uğrunda mübarizə aparmışdır. 7, 13, 114, 217

Ərəbli, Hüseyn (yaxud Hüseyn Ərəblinski; Xələfov; 1881-1919): Azərbaycanın teatr aktyoru və rejissoru. “Nicat”, “Səfa”, Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyəti truppalarında çıxış etmişdir. 201, 221

Ərəblinski, Hüseyn: bax. Ərəbli, Hüseyn.

Ərəstu: bax. Aristotel.

Əsəd: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Əsəd Müxlis Paşa: türk şairi. 443

Əsədullayev, Şəmsi. 101

Əsədullazadə, Məhəmmədəli (yaxud Məhəmmədəli Tabaqçı). 186

Əsgərəli Cavad oğlu: Sabunçu sakini. 51

Əsgərov, Əliağa: Dərbənd sakini. 468

Əsgərov, Əliəsgər: Dərbənd sakini. 468

Əsgərov, Əliheydər: Dərbənd sakini. 468

Əzimzadə: Bakıda Fəhlə Konfransının işində fəal iştirak etmişdir. 42, 209

F. A.: “Azərbaycan” qəzetində imza; bax. Ağazadə, Fərhad.

F. Əlif. Seyidlili. 435

Faysal I (1885-1933): Hicaz kralı Şərif Hüseynin oğlu idi. 1920-ci ildə Suriya kralı, 1921-1933-cü illərdə İraq kralı olmuşdur. 316

Ferdinand, Frans [Franz Ferdinand; 1863-1914]: Avstriyanın böyük hersoqu. Onun, Serb millətçisi Qavrilo Prinsip tərəfindən öldürülməsi formal olaraq Birinci Dünya müharibəsinin başlanmasına bəhanə olmuşdur. 425

Ferenbax, Konstantin [Konstantin Fehrenbach; 1852-1926]: Almanyanın siyasi xadimi. 1920-ci ilin iyun ayından 1921-ci ilin may ayına qədər Veymar Respublikasının

reyxkansleri (hökumət başçısı) olmuşdur. 34

Feyzullazadə, Şıxəli (Hacı Şıxəli). 370

Fərabə (872-950): İslam filosofu və alimi. 434

Fərəc: 1919-cu ilin aprel ayında Gorusda ermənilər tərəfindən qətl edilən azərbaycanlı kənd qoruqçusu. 102, 203

Fərəc: Musa Nağıyevin Ramanadakı mədəninə işləmişdir; “Müsavat” üzvü olmuşdur. 168

Fərzixanov, Yusif (Məşhədi Yusif): dəmirçi; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 347, 348

Fətəlibəyov: Bakı polis idarəsində istintaq şöbəsinin rəisi olmuşdur. 100, 185

Fətəlibəyov, Həsən bəy. 189

Fəttahbəyov, Ağalar bəy: Şamaxı sakini. 77

Fəzari, İbrahim: VIII əsrdə yaşamış ərəb astronomu. 97, 109

Fəzari, Məhəmməd (? - 806): ərəb astronomu. 97

Fəzləliyev, Səttar (Mirzə Səttar): “Azərbaycan” qəzetinə Cavanşir qəzasından yazmışdır. 402

Firidunzadə, Nüsrət: Şuşalı; Gəncədə Toyuqçu Əkbəriyyə məktəbində oxumuşdur. 325

Fişer: Gürcüstanın Bakıdakı siyasi nümayəndəliyini təftiş etmək üçün göndərilmişdir. 72

Foş, Ferdinand [Ferdinand Foch; 1851-1929]: Fransanın hərbi xadimi, marşal. 14, 34

Frani: Amerika komissarı. 316

Fribus: Petrovskda Həmkarlar İttifaqının sədri olmuşdur. 342

Füzuli, Məhəmməd (1494-1556): məşhur Azərbaycan şairi. Türkdilli klassik poeziyanın ən böyük şairi kimi qəbul edilir. 460

Fyodorov: Bakı qəzası Hərbi çağırış şöbəsinin müdiri olmuşdur. 329

Gedevanov, Aleksandr Konstantinoviç (1870 - ?): Knyaz; general-mayor. Qafqazdakı

Rusiya hərbi hissələrində, Gürcüstan müstəqil olduqdan sonra bu ölkənin ordusunda xidmət etmişdir. Gürcüstan Hərbi nazirinin müavini olmuşdur. 467

Gegeçkori, Yevgeni Petroviç (1881-1954): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Komissarlığının sədri seçilmişdi. Gürcüstan müstəqilliyini elan etdikdən sonra Xarici İşlər naziri, 1921-ci ildə isə Ədliyyə naziri oldu. Gürcüstanın sovetləşməsinin ardından mühacirət etdi. 15, 216, 324

Georgi Mixayloviç (1863-1919): Böyük knyaz, general-leytenant. Rus imperatoru I Nikolayın nəvəsi; Böyük knyaz Mixail Nikolayeviçin oğlu idi. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 195

Georq V [George V; 1865-1936]: Böyük Britaniya kralı; 1910-1936-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 238

Georqadze, Arçil: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199, 453

Gəncəli: “Azərbaycan” qəzetində imza. 23, 350

Gərayzadə, Xanımgül xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Gindes, Yevsey Yakovleviç (1872-1954): həkim və ictimai xadim; Azərbaycan Cümhuriyyətinin Səhiyyə naziri. Kiyevdə anadan olmuş, Müqəddəs Vladimir Universitetini (Kiyev) bitirmiş və həkim kimi işləməyə başlamışdır. 1905-ci ildə Bakıya köçmüş, Qara şəhər xəstəxanasında, Ümumrusiya vərəm əleyhinə mübarizə cəmiyyətinin Bakı şöbəsində işləmiş, Bakı Pediatrik Cəmiyyətini qurmuş və cəmiyyətə rəhbərlik etmişdir. 1918-ci ildə Bakıda uşaq xəstəxanasını təsis etmişdir. Cümhuriyyət dövründə (26 dekabr 1918 – 14 mart 1919) Səhiyyə naziri olmuşdur. Bakı Dövlət Universitetində dərslər demişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da pediatr kimi fəaliyyətini davam etdirmiş, eyni zamanda valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar üçün uşaq evləri və düşərgələr açmışdır. Bakıda vəfat etmişdir. 371

Gisberts, Yohannes [Johannes Giesberts; 1865-1938]: Almaniyanın siyasi xadimi. 1919-1922-ci illərdə Poçt naziri olmuşdur. Vesal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniyaya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194, 273, 306

Gökəlp, Ziya (1876-1924): Türk sosio-loqu, şairi və siyasətçisi. Türkiyədə milliyətçiliyin ən böyük ideoloqu olaraq qəbul edilir. 174

Güləbətin Məmiş qızı: Bakı sakini, uşaq. 51

Gülhüseyn Mahmud oğlu (Kərbəlayı Gülhüseyn): Qara Siyazən kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Günter, K.. 344

H. Eldar: bax. Eldarov, Hüseyin.

Hacı Əli: Moskva-Qafqaz neft şirkətinin Ramanadakı mədəninə işləmişdir. 168

Hacı Əlibaba oğlu: Moskva-Qafqaz neft şirkətinin Ramanadakı mədəninə işləmişdir. 168

Hacı Murad: Dağıstanlı general. 438, 453

Hacı müəllim: “İttihad” məktəbinin müəllimi olmuşdur. 121, 317

Hacıabbasquluzadə, Həmid: Ağdaş tacirlərindən. 126

Hacıağazadə, Möhsün: Bakı sakini. 51

Hacıbababəyov. 141, 344

Hacıbababəyov, Mehdi bəy (1871-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 297

Hacıbababəyzadə Rəhilə xanım: Məsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Hacıbala: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Hacıbəyli, Ceyhun bəy (yaxud C. Dağıstani; 1891-1962): Azərbaycanlı filoloq,

tarixçi, jurnalist və ictimai xadim. Peterburq və Sorbonna universitetlərində təhsil almışdır. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından olmuşdur. Qəzetdəki yazılarını “C. Dağıstani” imzası ilə nəşr etdirmişdir. Üzeyir Hacıbəylinin kiçik qardaşdır. 8, 296

Hacıbəyli, Üzeyir (1885-1948): Azərbaycanlı bəstəkar, musiqişünas, publisist, pedaqoq və ictimai xadim. Azərbaycanın müasir peşəkar musiqi sənətinin və milli operanın banisi. Dövrünün bir sıra qəzet və jurnallarında, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində məqalə, felyeton, hekayə və miniatürlərlə çıxış etmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. Sovet dövründə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnlərinin musiqisinin müəllifidir. 2, 24, 28, 52, 53, 57, 80, 108, 113, 128, 139, 141, 150, 152, 169, 179, 189, 199, 203, 219, 246, 251, 267, 271, 286, 300, 303, 327, 331, 353, 356, 377, 378, 405, 416, 440, 469

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycanlı bəstəkar. Üzeyir Hacıbəylinin böyük qardaşdır. 2, 201, 221, 269, 303, 468

Hacıbəyov Ceyhun: bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy

Hacıəliyev, Səməd bəy: bax. Hacıəlizadə, Səməd bəy.

Hacıəlizadə, Səməd bəy (yaxud Hacıəliyev): Azərbaycanın maarif xadimi. Məsəlman Zəhmətkeş Ziyalıları İttifaqının üzvü olmuşdur. 280, 319, 320

Hacınski. 392

Hacınski, Camo bəy (1888-1942): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuş, Poçt və Teleqraf naziri vəzifəsini tutmuşdur. Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalıları İttifaqının üzvü olmuşdur. 1938-ci ildə sürgün edilmiş, həbs düşərgəsində

ölmüşdür. 30, 46, 242, 243

Hacınski, Mehdi bəy Süleyman bəy oğlu (yaxud Hacızadə; 1879-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Bakı Şəhər Dumasının, “Nicat” və “Səfa” cəmiyyətlərinin üzvü, Daxili İşlər nazirinin müavini, Azərbaycan Parlamentinin üzvü idi. Parlamentin katibi vəzifəsini tutmuşdur. 278, 435

Hacınski, Məhəmməd həsən (1875-1931): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburq Texnologiya İnstitutunu bitirmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl Bakının abadlaşdırılmasında xidmətləri olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin üzvü idi. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasında Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü idi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xarici İşlər naziri, Dövlət Nəzarəti naziri, Maliyyə naziri, Daxili İşlər naziri, Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra repressiyaya məruz qalmışdır. 8, 296

Hacıyev. 344

Hacıyev, Abbasqulu: Azərbaycan dəmir-yolu baş emalatxanasının fəhləsi olmuşdur. 71

Hacıyev, Əsəd bəy (yaxud Əsəd Oktay; 1885-1972): doktor, siyasətçi. Cənub-Qərbi Qafqaz Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Türkiyə Parlamentinin deputatı olmuşdur. 179

Hacıyev, İsmayıl: Bakı Teleqraf İdarəsində işləmişdir. 400

Hacızadə, Ələsgər (Kərbəlayi Ələsgər): Bakıda taxta ticarəti ilə məşğul olmuşdur. 78

Hacızadə, Mehdi bəy: bax. Hacınski, Mehdi bəy Süleyman bəy oğlu.

Hadi, Məhəmməd (Əbdülsəlimzadə; 1879-1920): Azərbaycanlı şair və jurnalist. 12

Hadizadə, Miribrahim Mirabutalıb oğlu (Ağa Miribrahim Hacı Mirabutalıb oğlu): Maştağa kəndinin sakini. 347

Haqverdiyev, Əbdürrəhim bəy (1870-1933): Azərbaycanın yazıçısı və dramaturqu,

ədəbiyyatşünası və teatr xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dağıstandakı siyasi nümayəndəsi olmuşdur. 339, 438

Haman Əmirəli oğlu: Bakı sakini. 216

Hamburq, S. M.: Bakıda fəaliyyət gös-tərmiş diş həkimi olmuşdur. 51, 79, 127, 218, 266, 299, 351, 404, 440

Hardinq, Çarlz [Charles Hardinge; 1858-1944]: İngiltərənin dövlət xadimi və diplomatı. 1910-1916-cı illərdə Hindistanın general-qubernatoru olmuşdur. 334

Harman: doktor; Amerikanın Şuşa komitəsinin nümayəndəsi. 351

Harun ər-Rəşid (? - 809): Abbasi xəlifəsi; 786-809-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 97

Hasənə xanım: Ənvər paşanın böyük bacısı. 7

Hatif: bax. İsfahani, Hatif.

Hauz, Edvard [Edward House, 1858-1938]: Amerika siyasi xadimi və diplomatı. Hərbçi olmasa da “polkovnik Hauz” kimi tanınmışdır. Amerika prezidenti Vilson, Hauzun təsiri altında qalmışdır. 57, 160

Herofil (Herofilos): e. ə. IV-III əsrlərdə yaşamış qədim yunan həkimi. 93

Heydərov, İbrahim bəy (1879-1949): Azərbaycanın və Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Rabitə İnstitutunu qurtarmışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Təsərrüfat Şöbəsinin rəisi olmuşdur. Bakıda neft şirkətlərinin və bəzi maarif-xeyriyyə cəmiyyətlərinin idarə heyətində təmsil olunmuşdur. 1918-1919-cu illərdə Dağlılar Respublikasının birinci hökumətində Daxili İşlər naziri, ikinci hökumətində isə Rabitə, Poçt və Teleqraf naziri vəzifəsini tutmuşdur. 1920-ci ildən etibarən mühacirətdə yaşamış, Türkiyədə vəfat etmişdir. 391

Heydərov, Səməd (Hacı Səməd). 100

Heydərzadə, Heydər: çəkməçi; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 347, 348

Həbib Abbas oğlu (Məşhədi Abbas oğlu): İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Həbibulla xan (1872-1919): Əfqanıstan əmiri. 1 oktyabr 1901 – 20 fevral 1919-cu il tarixlərində hakimiyyətdə olmuşdur. Suiqəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 225, 246, 247, 309

Həmdulla əfəndi: bax. Əfəndizadə, Həmdulla əfəndi.

Həmzət Məhəmmədcan oğlu (Hacı Məhəmmədcan oğlu): Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Həsən ağa (Mirzə Həsən ağa): Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 402

Həsən Cəbrayıl oğlu (Mirzə Həsən): Maştağada qaradovoy olmuşdur. 347

Həsənəlizadə, Rza Əmioğlu: Bakıdakı iranlılardan. 122

Həsənov, Əliağa (1871-1933): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Cümhuriyyət dövründə Maliyyə naziri, Dövlət Müfəttişi, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. “Nəşri-maarif” cəmiyyətinin yaradılmasında və fəaliyyətində yaxından iştirak etmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü olduğu dövrdə Şollar su kəmərinin çəkilişi və şəhərdəki digər quruculuq-abadlıq işlərində xüsusilə böyük xidməti olmuşdur. 3, 437

Həsənov, Qasım (Hacı Qasım): Bakıdakı iranlılardan. 122

Həsənzadə, Əliağa: bax. Həsənov, Əliağa. Həsənzadə, Müzəffər. 22

Həşmət: İranda Cəngəllilər hərəkatının üzvü; həkim. Hərəkatın lideri Mirzə Kiçik xanın həkimi olmuşdur. 240

Hilal. 375

Himans, Pol [Paul Hymans; 1865-1941]: Belçikanın dövlət xadimi və diplomatı. 1918-1935-ci illər arasında beş dəfə (o cümlədən 1918-1920-ci illərdə) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 306

Hindenburq, Paul fon (Paul von Hindenburg, 1847-1934): Almaniyanın hərbi və siyasi xadimi, Birinci Dünya müharibəsinin

ən məşhur sərkərdələrindən biri. 1925-1934-cü illərdə Almaniya prezidenti olmuşdur. 173

Hofmann, İohan [Johannes Hoffmann; 1867-1930]: Almaniyanın siyasi xadimi. 1919-cu ilin martından 1920-ci ilin martına qədər Bavariyanın Baş naziri olmuşdur. 115, 128, 159

Hülakü xan (1217-1265): Elxanilər dövlətinin qurucusu. Çingiz xanın nəvəsi idi. 426

Hüseyn Cavid: bax. Rasizadə, Hüseyn Cavid.

Hüseyn əfəndi (Molla Hüseyn əfəndi): Salyan ruhanilərindən, axund və rövşəxan. 149

Hüseyn Rza: bax. Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza.

Hüseynbala (Kərbəlayi): Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Hüseynbəyov, Ağalar bəy: Şamaxı sakini. 77

Hüseynqulu: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Hüseynqulu Muxtar oğlu: Bakıda fəhlə olmuşdur; həbs edilmişdir. 276

Hüseynquluzadə, İmaməli: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Hüseynov. 51

Hüseynov, Qəni (Hacı Qəni). 151

Hüseynov, Məhəmmədəğa Qəni (Hacı Qəni) oğlu. 151

Hüseynov, Muxtar: Bakı Meşşan İdarəsinin deputatı olmuşdur. 327

Hüseynzadə: Gəncədə Toyuqçu Əkbəriyyə məktəbinin müdiri olmuşdur. 325

Hüseynzadə, Ələkbər (1887-1967): teatr və kino aktyoru. Azərbaycan SSR Əməkdar artisti idi. 2, 23

Hüseynzadə, Əliməhəmməd: Qazax seminarıyının şagirdi olmuşdur. 189

Hüseynzadə, M.: “Müsavat” partiyasının Maştağa şöbəsinin sədri olmuşdur. 285

Hüseynzadə, Məhəmmədqulu: maarif xadimi; Müsəlman Müəllimlər İttifaqının

üzvü olmuşdur. 346

Hüseynzadə, Mətləb: Maştağa sakini. 347

Hüseynzadə, Sadıq: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 73, 242, 243, 318

Hüseynzadə, Yusif: Bakı sakini; boyaqçı. 15-ci Çəmbərəkənd küçəsində yaşamışdır. 187

“X. İ.”: bax. İbrahimov, Xəlil.

Xalid bin Yezid: VII əsrin sonu – VIII əsrin əvvəllərində yaşamış ərəb kimyaçısı. 96

Xalid ibni-Vəlid (? - 642): ərəb sərkərdəsi, səhabə. Həzrəti-Peyğəmbər tərəfindən ona “Seyfullah” (Allahın qılıncı) ləqəbi verilmişdi. 458

Xalid Ziya (Uşaqılıgil; 1866-1945): Türk yazıçısı. 174

Xalid Ədib (Soyadı qanunundan sonra “Adivar” soyadını qəbul etmişdir; 1884-1964): Türk yazıçısı və siyasi xadimi. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 7

Xaliq: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Xaliq Gülhüseyn oğlu: Bakıda, Spasski (indiki Zərgər-palan) və Nijni-Priyutski (indiki Süleyman Rəhimov) küçələrinin kəsişməsində dəllək dükanı olmuşdur. 187

Xan: bax. Xoyski, Əmir xan.

Xanlar Əliisgəndər oğlu (Məşhədi Xanlar Hacı Əliisgəndər oğlu): Şamaxı sakini. 373

Xarlamov: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Xasməmmədov, Xəlil bəy (yaxud Xasməhəmmədov; 1873-1947): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya Dövlət Dumasının, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Ədliyyə naziri, Daxili İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Azərbaycanın Türkiyədə səfiri təyin edilmiş,

Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycana qayıtmamışdır. Siyasi fəaliyyətini mühacirətdə də davam etdirmişdir. 143

Xatsoy, Aleksandr İvanoviç (1874-1945): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. Müxtəlif dövrlərdə Ermənistanın Baş Naziri, Səhiyyə, Daxili İşlər və Xarici İşlər naziri olmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra Fransa və Portuqaliyada mühacirətdə yaşamışdır. 104, 280, 368

Xədicə xanım: İstanbulda Bəzmialəm Validə Sultanisinin müdirəsi olmuşdur. 7

Xədzərat, Həsən: Dağlılar Respublikasından Paris Sülh Konfransına göndərilən nümayəndə heyətinə daxil idi. 391

Xəlil Baxış oğlu: Bakıda cibgiriş üzvü olmuşdur. 44

Xəlil İbrahim: bax. İbrahimov, Xəlil

Xəlil paşa: Xəlil Qut (1882-1957): Osmanlı İmperiyasının hərbi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. Ənvər paşanın əmisi (Ənvər paşadan 1 yaş kiçik idi), eyni zamanda Hərbi Akademiyada Mustafa Kamalın (Atatürk) sinif yoldaşı olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində İraq cəbhəsində böyük müvəffəqiyyət qazanmış, Qafqaz İslam Ordusu ilə birgə Bakıya daxil olmuş, Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmişdir. 114

Xəlilov: Cavad qəzasının pristavı olmuşdur. 398

Xəlilov, Mikayıl Maqomedoviç (1869-1935): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Lak əsillidir. 1918-ci ilin axırlarından Könüllü orduya qoşulmuşdur. 1918-1920-ci illərdə Dağıstanın hərbi komendantı olmuşdur. Kotsevdən sonra Dağıstan Hökumətinə rəhbərlik etmişdir. Daha sonra Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 257, 338, 342, 452, 453

Xətvo Ömər oğlu: Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Xızır: İslam filosofu; Məhəmməd Pey-

ğəmbərin xalası oğlu. 96

Xijnyakov: Bakıda axtarış polisi müdirinin müavini olmuşdur. 188

Xizroyev: Dağıstan bolşeviklərindən. 341
Xosrov I (Nuşirəvan yaxud Ənuşirəvan Adil; 501-579): Sasani şahı; 531-579-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 94, 123, 129

Xoyski, Əmir xan (1888-1954): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, milli istiqlal hərəkatının iştirakçısı. Bakı qubernatorunun müavini, eləcə də bir sıra yerlərdə qəza rəisi olmuşdur. 75, 76, 77, 107, 375, 379

Xoyski, Fətəli xan (1875-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının sədri (1917-1918), Zaqafqaziya Seyminin üzvü və Zaqafqaziya Federativ Respublikasının Xalq Maarifi naziri (1918) olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk hökumətinin sədri seçilmiş, Cümhuriyyət dövründə bir neçə dəfə Baş Nazir, eləcə də Daxili İşlər naziri, Ədliyyə naziri, Xarici İşlər naziri vəzifələrini icra etmişdir. Bolşevik işğalından sonra Tiflisə mühacirət etmiş və orada erməni daşnakları tərəfindən şəhid edilmişdir. 15, 62, 63, 65, 142, 143, 184, 217, 263, 342, 383, 384, 424

Xoyski, Rüstəm xan (1888-1939): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Fətəli xan Xoyskinin qardaşı. Hökumətin İşlər İdarəsinin müdiri, daha sonra Sosial Təminat naziri olmuşdur. 230, 393

Xvalis, İshaq: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199, 453

İbad Hacı Səməd oğlu (Məşhədi İbad). 123

İbn Rüşd (1126-1198): ərəb filosofu və alimi. 434

İbnül-Əsir Cəziri (1160-1233): ərəb tarixçisi. 423

İbrahim Fəzari: bax. Fəzari, İbrahim.

İbrahimli, Yusif (Məşhədi Yusif): Azər-

baycan Dəmiryolu İdarəsində işləmişdir; “Müsavat” üzvü olmuşdur. 42, 211

İbrahimov. 344

İbrahimov, Xəlil (Xəlil İbrahim; Xəlil İbrahimzadə; 1892-1938): Azərbaycanlı müəllim, publisist və tənqidçi. Şuşada anadan olmuşdur. Bakıda müəllim işləmiş, müxtəlif qəzet və jurnallarda, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində yazılar dərc etdirmiş, bir müddət “Azərbaycan” qəzetinin “müvəqqəti müdiri” olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 5, 69, 81, 114, 314, 328, 384, 405, 417, 441, 456, 459, 470
İbrahimzadə, İsmayıl: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

İbrahimzadə, Yusif (Məşhədi Yusif): İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

İdaşkina, M. S.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 24, 79, 127, 218, 299, 351

İdris I (İdris əs-Sənusi; 1890-1983): Sənusiyyə təriqətinin şeyxi, Kirenaika əmiri, 1951-1969-cu illərdə Liviya kralı olmuşdur. 59

İdris Mustafa oğlu (Hacı Mustafa oğlu): Nic kəndinin (Qəbələ) sakini. 282

İlyuşkin, Pyotr Fyodoroviç: Bakı Şəhər İdarəsinin və Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi və Bakı qubernatoru vəzifələrini müvəqqəti olaraq icra etmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuş, sovet dövründə isə Bakı Şəhər Sovetində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 264

İmaməli: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

İnəyətulla xan Həbibulla xan oğlu (1888-1946): 1929-cu ilin yanvar ayında üç gün Əfqanıstan şahı olmuşdur. 247, 309

İristov, Əli bəy: Bakı Məhkəmə Palatasının prokuroru olmuşdur. 133

İsfahani, Abbas: Hindistan müsəlmanlarının siyasi liderlərindən olmuşdur. 256

İsfahani, Hatif: XVIII əsr İran şairi. 427, 443

İsfəndiyar Bahadır xan (1871-1918): 1910-1918-ci illərdə Xivə xanı olmuşdur. 309
İsgəndər: Nic kəndinin (Qəbələ) sakini. 282

İskəndər Zülqərneyn. 200

İskəndərov. 22

İskəndərzadə, Rüstəm: Salyan sakini; “Azərbaycan” qəzetinə yazı göndərmişdir. 149, 150, 199, 402

İsmayıl bəy. 47

İsmayıl Əziz oğlu (Hacı Əziz oğlu): Ağdaş sakini. 126

İsmayılov, Əliheydər: Dərbənd sakini. 468

İsmayılov Rəşid. 91

İsmayılzadə, Qasım: sənətkar; “Azərbaycan” qəzetinə məktub yazmışdır. 43

İsmayılzadə, Məhəmmədqulu. 46, 47

İsmayılzadə, Sadıq: Bakıdakı iranlılardan. 122

İsrafilbəyov, Mikayıl bəy: Gəncədə qaimməqam (qəza rəisi) olmuşdur. 23

İsrafilbəyzadə, Ağababa: bax. İsrafilzadə, Ağababa.

İsrafilov, Müslüm Mirzə Cəbrayıl bəy oğlu (yaxud Əbumüslüm İsrailov; 1885 - ?): Dərbəndli müəllim, hüquqşünas və siyasi xadim. 204

İsrafilzadə, Ağababa bəy (yaxud İsrafilbəyli): Azərbaycanın maarif xadimi; dərslik müəllifi. 346, 354

İşxanyan, Baxşı Zaxaryeviç (1879-1921): erməni publisisti. 332

İşkov, Leonid Aleksandroviç (1885-1927): tarixçi alim. Tiflis Dumasının üzvü olmuş, Zaqafqaziya Universitetində işləmişdir. Bakı Universitetinin Tarix-Filologiya fakültəsinin dekanı olmuşdur. 371

İvanyans: Zaqafqaziya Konfransında (1919) Ermənistan tərəfindən iştirak etmişdir. 342

Janna d'Ark [Jeanne d'Arc; ?-1431]: Fransanın milli qəhrəmanı. 420

Kaçaznuni, Hovanes (1868-1938): Ermə-

nistanın siyasi və dövlət xadimi. Daşnaksutyun Partiyasının, Erməni Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Ermənistan Respublikasının ilk hökumətində Baş Nazir vəzifəsini tutmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətdə qalmış, Daşnaksutyun Partiyasından istefa edərək Sovet Ermənistanına qayıtmışdır. 1937-ci ildə həbs edilmiş, həbsxanada ölmüşdür. 386

Kalantarov: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 319

Kambon, Jül [Julies Cambon; 1845-1935]: Fransanın diplomatı və siyasi xadimi. Paris Sülh Konfransında bir sıra komissiyaların sədri olmuşdur. 334

Kanayan, Drastamat (Dro; 1883-1956): Erməni terrorçu və hərbi cinayətkar; Daşnaksutyun üzvü. Şərqi Anadolu və Qafqazda dinc müsəlman-türk əhaliyə divan tutulmasında xüsusi rolu olmuşdur. 124, 283

Kantemir, Əlixan: bax. Kantemirov, Əlixan Qadoyevič.

Kantemirov, Əlixan Qadoyevič (1889-1963): Dağlılar Respublikasının siyasi xadimi və diplomatı. Milliyyətçə osetindir. Peterburq və Kiyev Universitetlərində təhsil almışdır. Zaqafqaziya Seyminin üzvü, Dağlılar Respublikasının Azərbaycandakı diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 16, 17, 67, 142, 143, 310, 324

Karamrayev. 121, 129

Kara-Murzayev. 129

Karolyi: bax. Karoyi, Mihay.

Karoyi, Mihay [Mihály Károlyi; 1875-1955]: Macarıstanın dövlət xadimi. 1918-ci ilin 31 oktyabrından noyabr ayının ortalarına qədər Baş Nazir, daha sonra Macarıstan Respublikasının Prezidenti olmuşdur. 251, 267

Karşteynbaum, E. S.: diş həkimi. 245, 266, 285, 325, 351, 377, 404, 440, 469

Kartsivadze, Nikolay İotamoviç (1884-1937): Gürcüstanın ictimai xadimi və diplomatı. Ali hüquq təhsili almışdır. Mənşə-

viklərin Gürcüstandakı rəhbərlərindən biri idi. Gürcüstanın Azərbaycan Cümhuriyyətinəki siyasi nümayəndəsi təyin edilmişdi. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 355

Kasparova, Susanna: erməni qadını; Bakıda quldurluq etmişdir. 45

Kasper: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Katilina, Lusi Sergi [Lucius Sergius Catilina; e. ə. 108 – e. ə. 62]: Qədim Romalı siyasi xadim. 66

Kautski, Karl [Karl Kautsky; 1854-1938]: Almanyanın siyasi xadimi, marksizm nəzəriyyəçisi, sosial-demokrat; eyni zamanda iqtisadçı və publisist. Atası çex, anası avstriyalı olan Kautski Vyana Universitetində təhsil almışdır. 1920-ci ildə Gürcüstanda 3 ay qalmışdır. 226

Kazaşvili, Mixail: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199

Kazımov, Ağahüseyn (1882-1937): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. Azərbaycan SSR-in ilk Səhiyyə komissarı olmuşdur. Stalin rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 24, 51, 79, 108, 127, 218, 245

Kazımadə. 22

Kazımadə, Abbasqulu (1882-1947): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 30, 49, 459

Kedia, Spiridon Malxazoviç (1884-1948): Gürcüstanın siyasi xadimi. Avropada təhsil almış, Gürcüstan Milli-Demokratik Partiyasının qurucularından biri və sədri olmuşdur. Gürcüstan Parlamentinin üzvü idi. Mühacirətə getmişdir. 324

Keller, Fyodor Arturoviç (1857-1918): rus hərbi, ağqvardiyaçı general. 1877-1878 Rusiya-Türkiyə müharibəsinin və Birinci Dünya müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. Cənubi Rusiyada ağqvardiyaçılar hərəkatının

başçılarından biri olmuşdur. 291, 301

Kerenski, Aleksandr Fyodoroviç (1881-1970): Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin (1917) başçısı. 146

Kerzon, Corc Nataniel [George Nathaniel Curzon; 1859-1925]: İngiltərənin dövlət xadimi. 1916-1925-ci illərdə Lordlar Palatasının başçısı, 1919-1924-cü illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 451

Keşmir, Camal (yaxud Artin Camal; 1862-1949): Türkiyənin siyasi xadimi. Osmanlı dövlətinin son dövrlərində Daxili İşlər naziri, Ticarət və Əkinçilik naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. 182, 190

Kələntəzadə, Xudaverdi: maarif xadimi; Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Kərim: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Kərimov: Bakı Bələdiyyə İdarəsinin üzvü. 264

Kərimov, Cəfər: Dərbənd sakini. 468

Kərimov, Əliabbas: sənətkar; “Azərbaycan” qəzetinə məktub yazmışdır. 43

Kərimov, Qərib Kərim oğlu: bax. Qərib Məhəmmədkərim oğlu.

Kərimov, M. M.: Bakıda göz həkimi olmuşdur. 52, 79, 108, 127, 218, 246, 267, 286, 299, 326, 352, 377, 404, 439, 469

Kərimzadə, Abbas: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Kiçik xan: bax. Mirzə Kiçik xan.

Kiçikxanov, Bayram Niyazi oğlu (yaxud Kiçikxanlı; 1889-1922): Azərbaycanın siyasi xadimi. Zaqatalada maarif müfəttişi işləmişdir. Zaqataladan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, eyni zamanda Parlamentin katibi olmuşdur. “Əhrar” partiyasının üzvü idi. 387

Kitsel: Prussiyanın siyasi xadimi. 273

Kıyyar, Pyer [Pierre Quillard; 1864-1912]: fransız şairi və jurnalisti. Ermənipərəst mövqe tutmuş, Parisdə fransız dilində nəşr

edilmiş “Pro Armenia” qəzetinin baş redaktoru olmuşdur. 317

Klemanso, Jorj [Georges Clemenceau; 1841-1929]: Fransanın dövlət xadimi. 1906-1909 və 1917-1920-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. 32, 52, 85, 132, 174, 194, 228, 252, 255, 274, 295, 337, 450, 451

Koqolov: Dağıstandakı rus demokratların nümayəndəsi olmuşdur. 340

Kolandskaya-Sanuxat, K. S.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 439

Kolçak, Aleksandr Vasilyeviç (1874-1920): Rusiyanın hərbi və siyasi xadimi; admiral. Ağqvardiyaçılar hərəkatının başçısı, Rusiyanın Ali rəhbəri (noyabr 1918 – fevral 1920) və Rus ordusunun Ali Baş komandanı (noyabr 1918 – yanvar 1920) olmuşdur. 14, 33, 116, 160, 161, 182, 229, 234, 252, 253, 258, 304, 308, 334, 363, 365, 385

Kopelioviç, Samuil İzrailoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 107, 127, 218, 245, 266, 286, 299, 326, 351, 377, 404, 440, 469

Kort: mühəndis. 215

Kotsev, Pşemaxo Tamaşeviç (1884-1962): Şimali Qafqazın siyasi xadimi; Dağlılar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 16, 17, 196, 257, 338, 339, 438

Kottin, Lui Emil [Louis Émile Cottin; 1896-1936]: fransız anarxisti; 19 fevral 1919-cu ildə Fransanın Baş naziri Klemansoya sui-qəsd etmişdir. 132

Koval: Bakıda fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı olmuş bolşevik. 185, 186

Kovalevski: Dağıstandakı polyakların nümayəndəsi olmuşdur. 340

Köçərli, Firidun bəy (1863-1920): Azərbaycanın görkəmli maarif xadimi, ədəbiyyatşünası və yazıçısı. Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmişdir. 1918-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsini Qazaxa köçürərək müstəqil bir seminariyaya çevirmiş və bu seminariyanın direktoru olmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının

üzvü kimi İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlar arasında yer alan Firidun bəy Köçərlinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə dair əsərləri xüsusilə dəyərlidir. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 189

Krespi, Silvio [Silvio Crespi; 1868-1944]: İtalyan biznesmeni və siyasətçisi. Versal Sülh Müqaviləsini imzalayanlar arasında idi. 334

Krual: fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı; Arbitraj Komissiyasının üzvü. 205

Kullec: Amerikalı araşdırmaçı; Osmanlı dövlətində ermənilərin vəziyyətini öyrənmişdir. 295

Kurmayev, Kaqam: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 199, 453

Kutelov: Rusiyanın hərbi xadimi; ağqvardiyaçı. 229

Qabba, Melçiade [Melchiade Qabba; 1874-1952]: İtaliyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Zaqafqaziyaadakı İtaliya hərbi heyətinin rəhbəri olmuşdur. 216, 244, 314, 315, 324, 391, 396, 397

Qacar, Ağa Məhəmməd şah. 403, 458
“Qaf. Ayn.”: “Azərbaycan” qəzetində imza. 259

Qafar: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Qafarzadə, Məsumə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 48

Qalen (Calinus): II-III əsrlərdə yaşamış qədim yunan həkimi. 93

Qaplanov, Rəşid xan (1883-1937): Azərbaycanın və Dağıstanın siyasi xadimi. Kumik əsillidir. Sorbon Universitetinin (Paris) Hüquq fakültəsini bitirmişdir. İstanbulda müxtəlif təhsil qurumlarında, o cümlədən İstanbul Universitetində dərs demişdir. 1918-ci ilin dekabrından 1919-cu ilin martına qədər Dağıllar Respublikasının Daxili İşlər naziri olmuşdur. Dağıstan Denikin qoşunları tərəfindən işğal edildikdən sonra Azərbay-

cana gəlmiş, əvvəlcə Maarif və Dini Etiqad (aprel-dekabr 1919), sonra Maliyyə (dekabr 1919 – aprel 1920) naziri olmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 394

Qaraağzadə, Əhməd Həmdi (1893-1928): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 98, 189, 211, 425, 443

Qarabəyli, Qara bəy (1873-1953): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, eyni zamanda həkim və jurnalist; Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü. “Difai” partiyasının rəhbərlərindən, “İttihad” partiyasının sədri olmuşdur. “Həyat”, “İrşad”, “Kaspi” kimi bir sıra nəşrlərlə əməkdaşlıq etmişdir. 153, 396, 436, 459

Qarabəyov, Qara bəy: bax. Qarabəyli, Qara bəy.

Qaragözyan: Ermənistan hökumətində nazir olmuşdur. 316

Qarakeli Şeyx Əli Hacı. 143, 144

Qaraş İsmayıl oğlu. 51

Qaraşarov, Rza bəy (yaxud Qaraşarlı; 1891-?): Azərbaycanın siyasi xadimi. Bir sıra məktəblərdə, o cümlədə Gəncə Ruhani Mədrəsəsində müəllimlik etmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Sovet dövründə repressiyaya məruz qalmışdır. 30

Qaraşvili: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Qarayev, Əliheydər (1896-1938): Azərbaycanın siyasi xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonar Bakı Sovetinin sədri, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Hərbi Dəniz İşləri xalq komissarı, Əmək xalq komissarı və Ədliyyə xalq komissarı olmuş, bir sıra digər vəzifələrdə işləmişdir. 1937-ci ildə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir. 30

Qardaş Yoldaş oğlu: Maştağa sakini. 347

Qardaşov, Aslan bəy (1866-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi.

“Əhrar” partiyasının liderlərindən biri, Milli Şuranın və Parlamentin üzvü, Əkinçilik və Dövlət Əmlakı naziri olmuşdur. 30

Qaribaldi, Cüzeppe [Giuseppe Garibaldi; 1807-1882]: İtaliyanın milli qəhrəmanı; sərkində və inqilabçı. 261, 391, 397, 420

Qaryağdıoğlu, Cabbar (1861-1944): Azərbaycan xanəndəsi və bəstəkarı. 458

Qasimov, Qasım: Ağdaşda Qaçqınlara Yardım Komitəsinin sədri olmuşdur. 126

Qasimov, Məcid: Maştağada polis şöbəsi rəisi olmuşdur. 347

Qasımzadə, Ağəli: Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Qasımzadə, Tubu xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 48

Qatman, Qilyom. 32

Qayıbov, Xalid bəy: Quba ədliyyə məhkəməsi müdiri. 76

Qazızadə, Gövhər xanım. 151, 171, 181, 191, 325, 351, 376, 404, 440, 469

Qerman: mühəndis; Vladıqafqaz dəmir-yolu cənub hissəsinin rəisi olmuşdur. 323

Qəbulov: Zəngəzur qəzasının rəisi olmuşdur. 102

Qəbulov, İslam bəy (1879-1920): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Qaxda və Bakıda müəllimlik etmiş, mətbuatda məqalələrlə çıxış etmiş, dərsliklər yazmışdır. Müsavat partiyasının, Zaqafqaziya Seyminin üzvü olmuşdur. 390

Qədimbəyov. 344

Qədimzadə, H. xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Qədimzadə, Savad xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin xəzinədarı olmuşdur. 48

Qədirbəyadə, İsmayıl bəy. 46, 47

Qəmbər (Kərbəlayi Qəmbər): Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Qəmbər Abutalıb oğlu: Bakı sakini. 71

Qəmər xanım: aktrisa. 141

Qənbəralizadə, Rəhman: Bakıda yaşayan İranlılardan. 122

Qəniyev, Ə.: “Azərbaycan” qəzetində imza. 175

Qənizadə, Sultanməcid Murtuzəli oğlu (1866-1938): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; yazıçı, pedaqoq və publisisti. Tiflis Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 129

Qərib Məhəmmədkərim oğlu (yaxud Qərib Kərimoğlu; Kərimov 1870-1926): Nuxa qəzasından Azərbaycan Parlamentinin üzvü seçilmişdir. Əhrar fraksiyasını təmsil etmişdir. 30

Qəzənfər: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Qiqoqiyov, Kiqor: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Qiyasbəyov, Mehdi ağa (? - 1919): Qazaxda vergi müfəttişi olmuşdur. 281, 287

Qiyasbəyadə, Mehdi ağa. 189

Qlasek, Stefan Vladislavoviç (1862 - ?): Tiflis rəsədxanasının direktoru olmuşdur. 393

Qoqolev: Dağıstan bolşeviklərindən. 341

Qoldberq, N. K.: Bakı Universitetinin taradılması üçün təşkil edilən komissiyanın üzvü olmuşdur. 371

Qolovin: Bakı qubernatorluğu xüsusi işlər məmuru. 73, 74

Qriqoryan, Aşot: Bakıda asayışı pozduğu üçün həbs edilmişdir. 187

Qriqoryev (? - 1919): bolşevik. 161

Qubalı: “Al bayraq” qəzetində imza. 106, 107

Quliyev, Yusif: Bakı Poçt və Teleqraf idarəsində işləmişdir. 399, 400

Quluzadə, Bəhriyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Quluzadə, Nuriyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Quluzadə, Rəhimə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin sədrinin müavini olmuşdur. 48

Quluzadə, Südəbə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 48

Quluzadə, Şəhrəbanu xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Qurbanov. 344

Qurbanov, Əli: Azərbaycan dəmiryolu baş emalatxanasının fəhləsi olmuşdur. 71

Qurviç, Lev Qavriloviç (1871-1926): neft-kimyə mütəxəssisi. Kiyevdə oxumuş, Berlində işləmişdir. Bakı Universitetinin müəllimi olmuşdur. 371

Laçinski: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Laleviç, İsmail Arkadyeviç (1881 - ?): memar; Azərbaycan Dəmiryol İdarəsində işləmişdir. 53

Landauer, Qustav [Gustav Landauer; 1870-1919]: Alman bolşeviklərinin liderlərindən. Bavariya Sovet Respublikası dövründə Xalq Maarif Komissarı olmuşdur. 159

Landsberg, Otto [Otto Landsberg; 1869-1957]: Almaniyanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. 1919-cu ildə Almaniyanın Ədliyyə naziri olmuşdur. Versala göndərilən Almaniya nümayəndə heyətinin tərkibində yer almışdır. 115, 273, 306

Lansinq, Robert [Robert Lansing; 1864-1928]: ABŞ-ın dövlət xadimi; 1915-1920-ci illərdə Dövlət katibi vəzifəsini tutmuşdur. 255

Lapatski: Moskva-Qafqaz neft şirkətinin Ramanadakı mədəninə işləmişdir. 168

Lazarev: Könüllü ordunun Bakıdakı İngiltərə Komandanlığı nəzdində nümayəndəsi olmuşdur. 446, 447

Legin, Karl [Carl Legien; 1861-1920]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial-demokrat. Almaniya Həmkarlar İttifaqları Federa-

siyasının və Beynəlxalq Həmkarlar İttifaqları Federasiyasının prezidenti olmuşdur. 273, 287, 306

Lenin, Vladimir İliç (1870-1924): Rus inqilabçı və marksist. Əsl soyadı Ulyanov idi. Rusiyada 1917-ci il Oktyabr inqilabının təşkilatçısı və rəhbəri, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının (SSRİ) qurucusu və SSRİ Nazirlər Sovetinin ilk sədri olmuşdur. 182, 209, 210, 229, 230

Levin, Aleksandr Mixayloviç (1861-1932): həkim; Sankt-Peterburqda anadan olmuş, bir sıra yerlərdə (o cümlədən Almaniyada, Hindistanda) işləmişdir. 1916-cı ildən Bakı Şəhər Xəstəxanasının həkimi olmuşdur. 370, 371

Leynert, Robert [Robert Leinert; 1873-1940]: Almaniyanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. Prussiya Dövlət Şurasının prezidenti seçilmişdi. Paris Sülh Konfransında Almaniya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194

Lələyev, Məhərrəm (Mirzə Məhərrəm): Xilli nahiyə müdiri olmuşdur. 149, 199, 245, 402

Lənkəranlı: “Azərbaycan” qəzetində imza. 323

Lətifbəyov, Rza (Rza Zaki): Azərbaycanlı pedaqoq və yazıçı. Bakı, Gəncə, Şəki, Göyçay və Batumda müxtəlif təhsil ocaqlarında ana dili və şəriətdən dərs demişdir. Bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuş, xüsusilə tarixi mövzularda əsərlər yazmışdır. 22, 346

Liadze, Georgi Simonoviç: Cümhuriyyət dövründə Gürcüstanın Azərbaycandakı Səfirliyinin katibi, sovetləşmənin ilk illərində “Qruznarkomprod”un Azərbaycan nümayəndəliyinin katibi olmuşdur. 355

Lixnovski, Karl Maks [Karl Max von Lichnowsky; 1860-1928]: Almaniyanın diplomatı; 1912-1914-cü illərdə Londonda səfir olmuşdur. 334

Lloyd Corc, Devid [David Lloyd George; 1863-1945]: Britaniyalı siyasətçi. 1905-1908-ci illərdə Ticarət naziri, 1908-1915-ci illərdə

Maliyyə naziri, 1915-1916-cı illərdə Hərbi nazir olmuşdur. 6 dekabr 1916 – 19 oktyabr 1922 tarixləri arasında Britaniyanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. 52, 194, 210, 324, 337, 450, 451

Loris-Məlikov, Mikael Tarieloviç (1824-1888): Rusiyanın erməni əsilli dövlət xadimi; general. 1880-1881-ci illərdə Rusiya Daxili İşlər naziri olmuşdur. 331

Lou, Bonar [Bonar Law; 1858-1923]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1916-1921-ci illərdə Mühafizəkarlar Partiyasının lideri olmuş, 1922-1923-cü illərdə Britaniyanın Baş naziri vəzifəsini tutmuşdur. 304

Lüdendorf, Erix (Erich Ludendorf, 1865-1937): Almaniyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsinə, 1916-cı ilin avqust ayından etibarən alman ordularını faktiki olaraq Lüdendorf idarə etmişdir. 305

Lütfi Fikri bəy (1872-1934): Türkiyənin siyasi xadimi. Avropada hüquq təhsili almış, Məclisi-Məbusan üzvü olmuş, 1920-1925-ci illərdə İstanbul Vəkillər Palatasının sədri vəzifəsini tutmuşdur. 306

Lvov, Georgi Yevgenyeviç (1861-1925): Rusiyanın siyasi xadimi; knyaz. 1917-ci ilin mart-iyul aylarında Müvəqqəti Hökumətin başçısı olmuşdur. Paris Sülh Konfransına göndərilən Rusiya heyətinin tərbində olmuşdur. 308

Lyaxov, Vladimir Platonoviç (1869-1920): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. 17, 171, 182, 308, 399

“M. Ə.”: “Azərbaycan” qəzetində imza; bax. Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin.

M. M.: “Azərbaycan” qəzetinə Ağdaş, Şəki və Qəbələ haqqında yazmışdır. 283

Maçabeli: Zaqafqaziya Konfransında (Tiflis, 1919) iştirak etmişdir. 368

Mahmud II (1785-1839): Osmanlı sultanı; 1808-1839-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 25

Mahmud bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Mahmudov, Kərim: Azərbaycan dəmiryolu baş emalatxanasının fəhləsi olmuşdur. 71

Mahmudov, Mahmud: Bakıda fəhlə olmuşdur; həbs edilmişdir. 276

Mahmudov, Rəhim: Bakıda Fəhlə Konfransının işində fəal iştirak etmişdir. 42

Mahmudov, Sıracəddin. 261

Mahmudzadə, Nuriyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 48

Mak-Kumber: ABŞ Senatının nümayəndəsi. 271

Makino Nobuaki (1861-1949): Yaponiyanın siyasi xadimi. 1913-1914-cü illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Paris Sülh Konfransında ölkəsini təmsil etmişdir. 86

Makinski, Teymur bəy (1874-?): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bir müddət Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuş, daha sonra Ermənistan Hökuməti yanında Azərbaycanın diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 108, 128, 293

Maklin: siyasətçi; Millətlər Cəmiyyətinin yaradılmasında rolu olmuşdur. 57

Maksimov: Petrovsk bolşeviklərindən; Həmkarlar İttifaqı üzvü. 342

Maksimov: Bakıda liman sahəsinin pristavı olmuşdur. 198

Malxazov: bax. Malxazyan.

Malxazyan, Arşak İoanesoviç (yaxud Malxazov, İvanoviç): “Daşnaksutyun” partiyasının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 459

Malik Ağamoğlan oğlu: Ağ Siyazan kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Mallaçı-xan, Bahadır bəy: Azərbaycanın və Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. 1913-cü ildə Bakıda Qafqaz Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. Dağıllar Res-

publikası Hökumətində Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. 174, 257, 369, 390, 391

Manin, Daniele [Daniele Manin; 1804-1857]: İtaliyanın siyasi və hərbi xadimi; İtaliyanın birləşdirilməsi uğrunda aparılan milli azadlıq hərəkatının qəhrəmanı. 261

Marağayi, Məhəmməd Səidülvüzə: İranın Azərbaycandakı konsulu olmuşdur. 121, 122, 381, 405, 407, 441, 465

Mariya: erməni qadını; Bakıda quldurluq etmişdir. 45

Mariya Fyodorovna (1847-1928): Rus imperatriçəsi. İmperator III Aleksandrın arvadı və imperator II Nikolayın anası idi. 169, 195, 448

Martınov, Pyotr İvanoviç (1867 - ?): polkovnik; 1909-1916-cı illərdə Bakının Bələdiyyə sədri olmuşdur. 399, 406

Masərcəvəy (yaxud Masərcüyə; Masərcis): Əməvilər dövründə yaşamış həkim və mütərcim. 96

Matsui, Keşiro [Matsui Keishirō; 1868-1946]: Yaponiyanın dövlət xadimi və diplomati. Birinci Dünya müharibəsi illərində Yaponiyanın Parisdəki səfiri və Paris Sülh konfransında ölkəsinin səlahiyyətli nümayəndəsi olmuşdur. 334

Maysaşvili, Siluytir: Bakıda cibgirlik üstündə tutulmuşdur. 45

Mehdi (yaxud Mehdi-Billah; ? - 785): Abasi xəlifəsi; 775-785-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 10, 97

Mehdi bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Mehdiyev, Miryaqub (yaxud Miryaqub Mirmehdiyev; 1891-1949): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakı Şəhər Bələdiyyəsi sədrinin müavini, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, Azərbaycanın Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, İstanbulda ölmüşdür. 296

Mehman əfəndi: Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi üzvü. 402

Mehmandarov, Səməd bəy (1856-1931): Azərbaycanın hərbi xadimi. Peterburqda hərbi məktəb bitirmiş, Çar Rusiyası ordusunda xidmət etmiş, Rusiya-Yaponiya müharibəsində göstərdiyi şücaətlərə görə mükafatlandırılmış, Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci ilin fevral inqilabından sonra Rusiya ordusundan istefa vermişdir. Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın Hərbi naziri olmuş, ordu quruculuğu sahəsində böyük işlər görmüşdür. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən həbs edilmiş, azadlığa çıxdıqdan sonra müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 65, 425, 447

Mehmanov: Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 149

Mehmanov, Abbas: Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 402

Mekeli: Birinci Dünya müharibəsindən sonra Zaqafqaziyadakı İtaliya heyətinin qərargah rəisi olmuşdur. 244

Melxior, Karl [Carl Melchior; 1871-1933]: Almaniya siyasi xadimi və hüquqşünas. Versal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194

Mesaksudi, Vladimir Konstantinoviç (1871-1939): Sahibkar; tütün ticarəti ilə məşğul olmuşdur. Məşhur fabrikant Konstantin İvanoviç Mesaksudinin oğlu idi. 310

Məcidov, Aslan (Hacı Aslan): Bakı sakini; Nikolayevski (indiki İstiqlaliyyət) küçəsində “Şəms” adlı aşbazxanası olmuşdur. 147

Məhama Məhumə oğlu: Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Məhəmməd: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 260

Məhəmməd (Hacı Məhəmməd): Lənkəranın Gərmətük kəndinin sakini. 322

Məhəmməd bəy: Ağdaşda qəza rəisi olmuşdur. 126

Məhəmməd bin Ammar. 422

Məhəmməd bin Müsafir (? - 953): Salarilər sülaləsinin banisi; 919-941 və 949-953-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 423

Məhəmməd çavuş: Qafqaz İslam Ordusu döyüşçülərindən. Yaralanmış, Cavanşir qəzasında qalmışdır. 402

Məhəmməd Əhməd oğlu: Şəmsi Əsədullayev mədəninə işləmişdir. 101

Məhəmməd Fəzari: bax. Fəzari, Məhəmməd.

Məhəmməd Kazım: yüzbaşı; Əfqanıstandakı türk heyətinin üzvü olmuşdur. 309

Məhəmməd Kərim oğlu (Məşhədi Məhəmməd): Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Məhəmməd Məhəmmədli oğlu (Hacı Məhəmmədli oğlu): Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Məhəmməd Məhərrəm oğlu (Məşhədi Məhəmməd Hacı Məhərrəm oğlu): dabbağ; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Məhəmməd Niyaz xan: türkmən; Mavərayı-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin nümayəndəsi olaraq Bakıya gəlmişdir. 279

Məhəmməd Peyğəmbər. 109, 424

Məhəmməd Şaban oğlu (Hacı Şaban oğlu): Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Məhəmmədbağır (Məşhədi Məhəmmədbağır): İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Məhəmmədbağırzadə, Yusif (Məşhədi Yusif): İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Məhəmmədbəyli, Hüseyin Rza (yaxud Hüseyinağa Məmmədbəyli, Hüseyinağa Məmmədbəyov): jurnalist; “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 77

Məhəmmədbəyov, Cəfərqulu bəy: Şağan kəndinin İnanə Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 325

Məhəmmədbəyov, Heybətqulu (yaxud Heybətqulu Məhəmmədbəyli; Məmməd-

bəyov; 1888-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin dekabrından 1920-ci ilin aprel ayına qədər Dövlət Nəzarəti naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş və güllələnmişdir. 30

Məhəmmədbəyov, Məhəmməd bəy: Quba mövqe komandanı. 76

Məhəmmədcəfərzadə, Əsəd (Məşhədi Əsəd): Bakıdakı iranlılardan. 122

Məhəmmədli Dünyamalı oğlu (Məşhədi Məhəmmədli): Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Məhəmmədli Sadıq oğlu (Məşhədi Məhəmmədli): aşçı; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Məhəmmədli şah Qacar (1872-1925): Qacarlar sülaləsindən İran şahı; 1907-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 162, 169

Məhəmməd həsən Şeyxməhəmməd oğlu: “Müsavat”ın Maştağa şöbəsinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 347

Məhəmməd həsən zadə, Qasım: Bakıdakı iranlılardan. 122

Məhəmmədhüseyn Baxşı oğlu: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Məhəmmədhüseynzadə, Rəcəb: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Məhəmmədrəsul: Şahnəzərli kəndinin (Şabran) pristavı olmuşdur. 375, 379

Məhəmmədağızadə, Abbas (Məşhədi Abbas): Bakıdakı iranlılardan. 122

Məhəmmədov, Ağamış Məhəmmədağlı oğlu: Bakı sakini. 45

Məhəmmədov, Mirdaməd: bax. Məhəmmədzadə, Mirdaməd.

Məhəmmədov, Teymur Məhəmmədağlı oğlu: Bakı sakini. 45

Məhəmmədov, Zülfüqar: bax. Məhəmmədzadə, Zülfüqar.

Məhəmmədağlı: Şamaxı sakini. 77

Məhəmmədzadə: “Azərbaycan” qəzetinə Qazaxdan yazmışdır. 189

Məhəmmədzadə, Abbasəli: Ağdaş sakini. 448

Məhəmmədzadə, Dilbər xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü olmuşdur. 48

Məhəmmədzadə, Əbdül: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Məhəmmədzadə, Əbdülvahab: bax. Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə.

Məhəmmədzadə, Əli: Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Məhəmmədzadə, Həmid: Birinci Oğlanlar gimnaziyasının tələbəsi, Məsəlman Tələbələri İttifaqı Mərkəzi Komitəsinin sədri olmuşdur. 45

Məhəmmədzadə, Mirdaməd: Ramana fəhlələrinin fəallarından olmuşdur. 72

Məhəmmədzadə, Mirzəbala (1898-1959): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, publisist və dramaturq. 1924-cü ildən mühacirətdə yaşamışdır. 22

Məhəmmədzadə, Zülfüqar: Bakıda fəhlə təşkilatlarının işində fəal iştirak etmişdir. 22, 49, 135

Məhərrəmov, Məhəmməd (1895-1982): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Moskva Universitetində təhsil almışdır. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Paris Sülh Konfransına göndərilən nümayəndə heyətinin müşaviri olmuşdur. Aprel işğalından sonra mühacirətdə qalmışdır. 8, 296

Məhməd VI (1861-1926): Osmanlı İmperiyasının sonuncu sultanı Məhməd Vəhiddəddin. Sultan Əbdülməcidi oğlu idi. 3 iyul 1918-ci ildə Osmanlı sultanı olmuş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin monarxiyanı ləğv etdiyi 1 noyabr 1922-ci il tarixinə qədər hakimiyyətdə qalmışdır. Mühacirətdə ölmüşdür. 190, 301

Məhməd Şərif paşa (1865-1951): Osmanlı dövlətinin siyasi xadimi və diplomatı. 87

Məlik Əliməhəmməd oğlu: Bakıda cib-

girlik üstündə tutulmuşdur. 44

Məlik-Yeqanov, Cavad bəy (1878-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin avqustundan 1920-ci ilin aprel ayına qədər Lənkəranın general-qubernatoru olmuşdur. 1930-cu ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş, 1937-ci ildə güllələnmişdir. 30

Məlikaslanov, Xudadad bəy (1879-1935): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburqda mühəndislik təhsili almışdır. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində Nəqliyyat və Rabitə naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da bir sıra vəzifələrdə işləmişdir. Repressiyaya məruz qalmış və həbs düşərgəsində vəfat etmişdir. 147

Məlikaslanov, Məhəmməd bəy: Bakı qubernatoru dəftərxanasının kargüzarı; Cəbrayıl qəzası rəisinin müavini olmuşdur. 71

Məlikbəyzadə, İsgəndər bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyallı İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Məlikov, Abuzər bəy: Ağdaş sakini. 126

Məlikov, Hüseyn. 293

Məlikov, Yusif bəy: Ağdaş sakini. 126

Məliksitov, Artun: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Məmun (? - 833): Abbasi xəlifəsi; 813-833-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 97

Mənəmənizadə, Rifat bəy (1856-1932): Türkiyənin siyasi xadimi. Maliyyə naziri, Məclisi-Əyan sədri olmuşdur. 387

Mənsur, Abdullah (714-775): Abbasi xəlifəsi; 754-775-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 96, 97

Mərvan I (yaxud Mərvan bin Həkəm; 623-685): Əməvi xəlifəsi; 684-685-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 96

Mərvan bin Həkəm: bax. Mərvan I.

Məs'udi, Əli ibn Hüseyn (896-956): Ərəb

tarixçi, coğrafiyaşünas və səyyahı. 423

Mxitar Ayrıvanetsi: XIII əsr erməni şairi və tarixçisi. 179, 180

Mixaylov: tibb professoru. 24, 79, 218, 299

Mikaelyan: Bakıda, fəhlələr arasında provokasiya ilə məşğul olmuşdur. 211

Mikayızadə, Mirnəsir: Bakıdakı iranlılardan. 122

Mikoyan: Bakıda Fəhlə Konfransının işində aktiv iştirak etmişdir. 134, 152, 185, 264, 271

Miln, Corc [George Milne; 1866-1948]: Britaniyanın hərbi xadimi; feldmarşal. Birinci Dünya müharibəsindən dərhal sonra Balkanlarda və Qara dəniz regionunda Britaniya ordularının baş komandanı olmuşdur. 62, 63, 142, 193, 194, 200, 211, 222, 323

“Mim. Sin.”: “Azərbaycan” qəzetində imza. 134

Mirbaba Həsən oğlu: Dəvəçi (indiki Şabran) rayonunun Sumaqova kəndinin sakini. 265

Mirbabayev, Seyid (1867-1953): Azərbaycan xanəndəsi və neft sənayeçisi. Aprel işğalından sonra Fransaya, daha sonra İrana köçmüşdür. 1

Mirələkbər Miribrahim oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 298

Mirzayan: bolşevik; Bakıda fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı olmuşdur. 134, 154, 155, 185, 186

Mirzoyan: Bakıda fəhlə hərəkatının fəal iştirakçılarından. 453

Mirzə Kiçik xan (1880-1921): İranlı inqilabçı və hərbi xadim; Cəngəllilər hərəkatının lideri olmuşdur. 240

Mirzə Rövşən bəy: Məsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Mirzəbala Ağa: 1919-cu ildə Təbrizdə üsyan qaldırmağa təşəbbüs etdiyi üçün həbs edilmişdir. 274

Mirzəbəkyans: Bakıda tütün fabriki sahibi olmuşdur. 317

Mirzəbəyov, Ramazan bəy: Bakıda, 5-ci səhənin polis rəisi olmuşdur. 148

Mirzəxəlilzadə, Mirəhməd: Dərbənd sakini; Məşhəddə təhsil almışdır. 468

Mirzəyev. 344

Mirzəzadə: müəllim; “Azərbaycan” qəzetində yazmışdır. 368

Mkırtıçyan, Vaqan: Bakıda cibgirlik üstündə tutulmuşdur. 45

Molla Şirin: Siyəzən icmasının mollası olmuşdur. 403

Mollazadə, Qeybullay: Ramana kəndinin sakini; Kəndçilər İttifaqı Ramana şöbəsinin üzvü. 72

Möhsün (Kərbəlayi Möhsün): Şamaxı sakini. 77

Mötəmid Əlallah (845-892): Abbasi xəlifəsi; 870-892-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 422

Muxtar: Bakıda Tətil Komitəsinin üzvü olmuşdur. 135

Muxtar (Məşhədi Muxtar): Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72

Muxtarov. 344

Muxtarov, Murtuza (1855-1920): Azərbaycanlı sahibkar və xeyriyyəçi. 46, 129

Muxtarova, Liza (Yelizaveta Tuqanova): Osetin zadəganlarından Aslanbek Tuqanovun qızı, Murtuza Muxtarovun həyat yoldaşı. 118, 129

Muqumov, Balaoğlan: Ağdaş sakini. 126

Murad III (1546-1595): Osmanlı padşahı. 1574-1595-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 7, 25

Muradəli xan: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin nümayəndəsi olaraq Bakıya gəlmişdir. 279

Mursiladze: Azərbaycan Dəmiryollarında işləmişdir. 42

Musabəyova, Vəsilə xanım: Bakı məktəblərində müəllimə işləmişdir; Məsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Musabəyzadə, Vəsilə xanım: bax. Musabəyova, Vəsilə xanım.

Musaelov: Dağlılar Respublikasının Hərbi naziri olmuşdur. 338

Musakiyev, Əfzəl bəy: bax. Musakov, Əfzəl bəy.

Musakov, Əfzəl bəy: Cənub-Qərbi Qafqaz Respublikasının ictimai-siyasi xadimi. 214

Musayev, Mirmurtuza. 74

Mustafa: Quba qəzasında müstəntiq olmuşdur. 76

Mustafa İbrahim oğlu (Hacı İbrahim oğlu): Bakıda müsəlman şoferlərinin nümayəndəsi seçilmişdir. 212

Mustafazadə, Azaq: Cümhuriyyət dövründə Şəki Bələdiyyə İdarəsinin sədri olmuşdur. 466, 467

Mustafazadə, Əliməhəmməd: maarif xadimi; Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Müftüzadə, Şakir bəy: Osmanlı dövlətində mülki müfəttiş olmuşdur. 366

Müqtədirbillah (895-932): Abbasi xəlifəsi; 908-932-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 422

Mürsəlzadə, Piri: “Müsavat” üzvü. 22, 429, 443, 458, 459, 460

Müseylimə: Yalançı peyğəmbər. 109

Müştaq bəy: Samsun valisi. 366

Müzənnib, Əliabbas (Mütəllibzadə; 1883-1938): Azərbaycan yazıçısı və jurnalisti. Eyni zamanda ədəbiyyatşünas və tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərmişdir. 97, 423

Nadir şah Əfşar (1688-1747): Əfşarlar sülaləsinin banisi və Əfşarlar dövlətinin I şahı; 1736-1747-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 201, 220, 221, 458

Nağıyev, Ağa Musa: bax. Nağıyev, Musa.

Nağıyev, Musa (1842-1919): Azərbaycanın neft sənayeçisi və xeyriyyəçi. 167, 168, 249

Naxçıvanski, Cəfərqulu xan Kəlbəli xan oğlu (1859-1929): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. 330

Naxçıvanski, Kəlbəli xan Cəfərqulu xan oğlu (1891-1931): Rusiyanın və Azərbaycanın

canın hərbi xadimi. 330

Naqel, Karl fon [Karl von Nagel; 1866-1919]: Almaniyanın hərbi xadimi; general-mayor. 159

Naqiyə xanım: bax. Elgün, Naqiyə.

Namiq Kamal (1840-1888): Türk şair, dramaturq və ictimai xadimi. “Hürriyyət şairi” kimi tanınmışdır. Türk ədəbiyyatı və siyasi mühiti üzərində böyük təsirə malik olmuşdur. 418, 442, 443, 470

Napoleon I (1769-1821): 18 may 1804 – 6 aprel 1814 və 20 mart – 22 iyun 1815 tarixlərində Fransa imperatoru. 426

Neleus (yaxud Neley): e. ə. IV əsrdə yaşamış yunan filosofu. 93

Nemanzadə, Ömər Faiq (1872-1937): Azərbaycanın publisist və pedaqoqu; ictimai-siyasi xadimi. Milliyyətçə Axıska türküdür. 176, 177, 214, 338, 359

Nəbibəyov, Çərkəz bəy: Ağdaş sakini. 126

Nəbiyev, İbrahim: Şəmsi Əsədullayev mədəninə işləmişdir. 101

Nəbizadə, Yusif: Qazax seminariyasının şagirdi olmuşdur. 189

Nəcəfqulu: bax. Rzayev, Nəcəfqulu (Qoçu Nəcəfqulu).

Nəcəfqulu (Mirzə Nəcəfqulu): Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 402

Nəcəfqulu Sadıq oğlu: Zərkəri kəndinin vəkili olmuşdur. 403

Nəcib: “Azərbaycan” qəzetində imza. 396

Nəcməddin: Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. 144

Nəriman Əli oğlu: Bakı sakini. 178

Nərimanbəyov, Nəriman bəy Haşım bəy oğlu (yaxud Nərimanbəyli; 1889-1938): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, “Müsavat” partiyasının üzvü. Xarkov Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. Zaqafqaziya Seyminin və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Dövlət Nəzarəti naziri olmuşdur. Sovet dövründə bir neçə dəfə həbs edilən Nərimanbəyov 1938-ci ildə güllələnmişdir. 392

Nərimanov. 141, 209

Nərimanov: tələbə. 178

Nəsirbəyadə, Nüsrət bəy: Bakıdakı iranlılardan. 122

Nəsrolla xan (1874-1920): Əfqanıstan əmiri. 21-28 fevral 1919-cu ildə bir həftə hakimiyyətdə olmuşdur. 246, 291, 305, 309

Nəsrolla Şıxbaba oğlu: Quba qəzasında quldur dəstəsi təşkil etmişdir. 244

Nəzərov, Qazarşah: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Nəzirov, Həmid bəy: Ağdaş sakini. 126

Nikolay II (1868-1918): Rusiya imperatoru; 1894-1917-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 4, 5, 43, 90, 109, 114, 169, 171, 177, 202, 282, 331, 420, 432, 433

Nikolay Mixayloviç (1859-1919): Böyük knyaz, general. Rus imperatoru I Nikolayın nəvəsi; Böyük knyaz Mixail Nikolayeviçin oğlu idi. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 195

Nikolay Nikolayeviç (Böyük knyaz; 1856-1929): Rus çarı I Nikolayın nəvəsi. 1915-1917-ci illərdə Qafqaz canişini; 1914-1915-ci illərdə və 1917-ci ilin mart ayında Rusiya imperiyasının bütün quru və dəniz qüvvələrinin Baş komandanı olmuşdur. 1919-cu ildə etibarən İtaliya və Fransada mühacirətdə yaşamışdır. Fransada ölmüşdür. 162, 169, 448

Novbəxt (Əbu Səhl bin Novbəxt): Abbasilər dövründə yaşamış astronomiya alimi. 97

Novruz: erməni doktor. 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yağışan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransının iştirakçısı olmuşdur. 387

Novruz Pirmurad oğlu: Quba qəzasında quldur dəstəsi təşkil etmişdir. 244

Novruzzadə, Hüseyn: papaqçı; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Nuru Məhəmməd oğlu (Hacı Nuru): Qo-

vaqçöl (Balakən) sakini. 389

Nutsubidze, İlya (1883-?): Gürcüstanın siyasi xadimi. Sosialist İnkilabçılar Partiyasının və Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 104

Nüsrət Qılıncxan oğlu: Əmircan sakini. 71

Oklidos: bax. Evklid.

Ordubadi, Firuz bəy: bax. Ordubadski, Firuz bəy.

Ordubadski, Firuz bəy Mehdi bəy oğlu (1886 - ?): həkim; repressiya dövründə həbs edilmişdir. 319

Orlando, Vittorio Emanuele [Vittorio Emanuele Orlando; 1860-1952]: İtaliyanın siyasi xadimi; 1917-1919-cu illərdə Baş nazir olmuşdur. 52, 57, 84, 115, 334, 385, 450

Orucəliyev, Əlicabbar: Azərbaycanın maarif xadimi. Bakı Bələdiyyəsinin Məktəblər Şöbəsinin sədri olmuşdur. 371

Osman ibn Əffan (? - 656): Səhabə, Dörd xəlifədən üçüncüsü. 109, 464

Osman Nuri (Dağıstanlı Rəcəb oğlu Osman Nuri): “Azərbaycan” qəzetində imza; Dağıstan haqqında yazmışdır. 145

Ozanyan, Andranik (1865-1927): Erməni hərbi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurdə və Türkiyənin şərqində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda xüsusilə fəal iştirak etmişdir. 102, 104, 333, 350

Ömər bin Əbdüləziz (? - 720): Əməvi xəlifəsi; 717-720-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 94, 96

Ömər əfəndi: Quba sakini. 375

Ömər Faiq: bax. Nemanzadə, Ömər Faiq.

Ömər Xəyyam (1048-1131): fars şair, riyaziyyatçı və astronomu. 434

Ömər ibn Xəttab (? - 644): Səhabə, Dörd xəlifədən ikincisi. 109, 443, 464

Palavandov, Murtuza bəy: hüquqşünas, vəkil. Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 243

Papazyan, Vahan (1876-1973): Təbrizdə

anadan olmuş, Van vilayətindən Osmanlı Parlamentinə seçilmişdir. Paris Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan heyətin tərkibinə daxil idi. 386

Papyan, Abqar İvanoviç: “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü; Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 30

Paşa Adil oğlu: Şamaxı sakini. 77

Paşayev, Camal (1895-1953): Azərbaycan aktyoru; Üzeyir Hacıbəylinin bacısı oğlu idi. 2, 23

Paşazadə, Camal: Parlament İdarəsində dəftərdar (qeydiyyat məmuru) olmuşdur. 55, 329, 408

Paşazadə, Həmid (Məshədi Həmid): Bakıda yaşayan İranlılardan, “Müsavat” üzvü. 22

Pavel Aleksandroviç (1860-1919): Böyük knyaz, general. Rus imperatoru II Aleksandrın oğlu idi. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 195

Peçatnikov: 1919-cu ildə Buxarada Şura Hökuməti nümayəndəsi olmuşdur. 308

Penzulayev, Nurəddin: Dağlılar Respublikası heyətinin tərkibində Qafqaz Respublikaları Konfransında iştirak etmişdir. 142, 310

Pepinov, Əhməd bəy (yaxud Əhməd Cövdət Pepinov; 1893-1937): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş, Əmək və Əkinçilik naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. (ayrıca bax: Axıskalı) 30, 153, 222, 270, 271, 382, 435, 459

Pərşinq, Con [John Pershing; 1860-1948]: Amerikanın hərbi xadimi; general. 451

Pesoa, Epitasiu [Epitácio Pessoa; 1865-1942]: Braziliyanın siyasi xadimi. Paris Sülh Konfransında Braziliya heyətinin rəhbəri olmuşdur. 1919-1922-ci illərdə Braziliya prezidenti postunu tutmuşdur. 160

Petro I: bax. Pyotr I.

Peyc, Tomas Nelson [Thomas Nelson

Page; 1853-1922]: ABŞ yazıçısı, siyasi xadimi və diplomati. 1913-1919-cu illərdə Amerikanın İtaliyada səfiri olmuşdur. 115

Pişon, Stefan [Stéphen Pichon; 1857-1933]: Fransanın siyasi xadimi. 1906-1911-ci illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsinin sonlarında və Paris Sülh Konfransı dövründə aktiv fəaliyyəti ilə diqqəti cəlb etmişdir. 85, 160, 254, 272

Platon: e. ə. V-IV əsrlərdə yaşamış qədim yunan filosofu. 93

Platon: Odessada mitropolit olmuşdur. 307, 386

Pokrovski: Rusiyanın hərbi xadimi; ağqvardiyaçı. 229

Poqan, Yojef [József Pogány; 1886-1938]: Macar yazıçısı və jurnalisti. Macarıstan Kommunist Partiyasının banilərindən biri olmuşdur. 1919-cu ildə Macarıstanın Hərbi və Xarici İşlər komissarı, Maarif komissarı kimi vəzifələr tutmuşdur. Daha sonra SSRİ-də müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. Həbs edilərək güllələnmişdir. 33

Poqos Nubar paşa (1851-1930): Osmanlı dövlətində yaşayan ermənilərin siyasi təşkilatı olan Erməni Millət Məclisinin və Ümumi Erməni Xeyriyyə İttifaqının sədri olmuşdur. 266, 332, 337, 387

Popov, İvan Daniloviç (1864-1920): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Don ordusunun komandirlərindən olmuşdur. 271

Prins Savoyski: bax. Prins Spoleto-de-Savoya.

Prins Səbahəddin (Məhməd Səbahəddin; 1879-1948): Türkiyənin siyasi xadimi. Anası Osmanlı sultanı Əbdülməcidin qızı idi. 366

Prins Spoleto-de-Savoya: Qafqazdakı İtaliya hərbi heyətinin rəhbəri olmuşdur. 216, 263, 278, 396, 397

Prjevalski, Mixail Alekseyeviç (1859-1934): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsi dövründə, 1917-ci ilin iyun-dekabr aylarında Qafqaz cəbhəsinin komandiri olmuş, daha sonra ağqvardiyaçılar

hərəkatına qoşulmuşdur. 17, 27, 64, 204, 250, 399

Ptolomey: II əsrdə yaşamış astronomiya, riyaziyyat və mexanika alimi. 93, 97, 110

Purişkeviç, Vladimir Mitrofanoviç (1870-1920): Rusiyanın siyasi xadimi; monarxist və qaragüruhçu. Rus Xalqının İttifaqı (Soyuz ruskoqo naroda) adlı qaragüruhçu monarxist təşkilatın liderlərindən biri olmuşdur. 146

Puryans, Armenak: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Putyavin, İvan: Bakıda asayışı pozduğu üçün həbs edilmişdir. 187

Pyotr I (1672-1725): Rusiya hökmdarı; 1682-1725-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 422, 423

R. R.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından. 462

R. R.: “Azərbaycan” qəzetində imza; Poçt və Teleqraf Nazirliyində işləmişdir. 360

Rafael-Natan: Bakıda çay fabriki açmışdır. 398

Ramazan xan: İranın Bakıdakı məmurlarından olmuşdur. 121, 122, 124

Ramazan Məhəmmədəli oğlu (Hacı Məhəmmədəli oğlu): Qovaqçöl (Balakən) sakini. 389

Ramişvili, Noy Vissarionoviç (1881-1930): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Ruhani seminariyasını bitirmiş, yarımçıq hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasının Daxili İşlər naziri, Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri, eyni zamanda Daxili İşlər naziri, daha sonra Xarici İşlər naziri olmuşdur. 368, 393

Rantsau: bax. Brokdorf-Rantsau.

Rasizadə, Hüseyn Cavid (1882-1941): Azərbaycanın görkəmli dramaturqu, yazıçısı və şairi. 346

Razumovski, Vasili İvanoviç (1857-1935): cərrah; Tiflis Universitetinin (1918-1919) və Bakı Universitetinin (1919-1921) rektoru olmuşdur. 370, 371

Rebrux: fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı; Arbitraj Komissiyasının üzvü. 205

Rediger: Almaniyanın diplomati. Vesal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194

Renner, Karl [Karl Renner; 1870-1950]: Avstriyanın siyasi xadimi. 1918-1920-ci illərdə Avstriya hökumətinin sədri olmuşdur. 334

Renodel, Pyer [Pierre Renaudel; 1871-1935]: Fransız sosialistlərindən. “L’Humanité” qəzetinin redaktoru, Parlamentin üzvü olmuşdur. 84, 254

Rəcəb oğlu Osman Nuri: bax. Osman Nuri (Dağıstanlı Rəcəb oğlu Osman Nuri).

Rəfibəyli, Xudadad bəy (1877-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xalq Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Gəncə qubernatoru olduğu dövrdə erməni quldurlarının dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımın qarşısının alınmasında böyük rol oynamışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 50

Rəfibəyov, Əyyub bəy (yaxud Əyyub Sayqın; 1890-1979): Gəncənin pristavi, Şəkinin qəza rəisi olmuşdur. Aprel işğalından sonra Türkiyəyə köçmüşdür. Türkiyədə “Sayqın” soyadını daşımışdır. 466

Rəfiyev, Musa bəy (1888-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Səhiyyə və Sosial Təminat naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 24, 51, 79, 107, 127, 218, 245, 266, 286, 299, 326, 351, 404, 436, 440, 469

Rəfizadə, Yunis: “Müsavat” üzvü. 22, 122

Rəhim bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46,

Rəhim əfəndi: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 320
Rəhimbəyov, Səfər bəy. 74
Rəhiməfəndizadə, Sirac (Molla Sirac). 103
Rəhimov, Məhəmməd: Bakıda Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospektində) zərgər dükanı olmuşdur. 51
Rəhimzadə, İsrəfil: Azərbaycan Dəmir-yollarında işləmişdir. 41, 42
Rəhmət Rəcəb oğlu: Bakı sakini. 71
Rəsul (Məşhədi Rəsul): Şamaxı sakini. 78
Rəsul Əhməd oğlu (Hacı Əhməd oğlu): Ağdaş sakini. 126
Rəsulov, Abutalıb: bax. Rəsulzadə, Abutalıb.
Rəsulzadə, Abutalıb: Ramana kəndinin sakini; Kəndçilər İttifaqı Ramana şöbəsinin üzvü. 72
Rəsulzadə, Haşım: Bakıda müəllim olmuşdur. 46, 47
Rəsulzadə, Məhəmməd Əli (1884-1982): Azərbaycan Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi xadimi, Parlamentin üzvü. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin əmisi oğlu idi. 1922-ci ildə mühacirətə getmişdir. 30
Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin (1884-1955): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, Cümhuriyyətin qurucularından biri. Azərbaycan Milli Şurasının və “Müsavat” partiyasının sədri; eyni zamanda jurnalist və publisist. 22, 26, 30, 65, 138, 153, 193, 396, 397, 414, 418, 437, 458, 459
Rəsulzadə, Şəfi bəy: Bakıdakı iranlılardan. 122
Rəşid paşa: Osmanlı dövlət xadimi; senator. 182
Roxlin, Abram Veniaminoviç (1881-1941): Menşeviklərin Bakı komitəsinin üzvü, Sentrokaspi Diktaturasının Ərzaq komissarı, Bakı Şəhər Bələdiyyə Şurasının üzvü. Sovet dövründə Bakıda kommunal təsərrüfatı sahəsində işləmişdir. Casusluqda təqsirləndirilərək 1939-cu ildə həbs edilmiş, 1941-ci

ildə güllələnmişdir. 112, 113, 147, 177, 209, 212
Roulendson [Rowlandson]: Britaniya ordusunun Qafqazdakı zabitlərindən; polkovnik. 17
Rudeç: doktor. 117
Rüstəm bəy: Gəncənin Ozan məhəlləsinin sakini olmuşdur. 373
Rüstəmbəyli, Şəfi bəy (1893-1960): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. 28, 29, 153
Rüstəmbəyov, Məhəmməd: Göyçay qəzasının Sağırılı stansiyasında bufet sahibi olmuşdur. 265
Rüstəmbəyov, Şəfi bəy: bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.
Rüstəmzadə, Rüstəm. Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348
Rza: Dəlləklər İttifaqının üzvü olmuşdur. 72
Rza Vəli oğlu: Maştağada qaradovoy olmuşdur. 347
Rza Zaki: bax. Lətifbəyov, Rza.
Rzaəli Məhəmmədqulu oğlu: Şəmsi Əsədullayev mədəninə işləmişdir. 101
Rzaqulu: tələbə; “Hümmət” partiyasının üzvü olmuşdur. 136
Rzayev, Abuzər bəy Əliəsgər bəy oğlu (1876-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Moskva Ali Texniki Məktəbini bitirmiş, Azərbaycanda neft mədənlərində mühəndis kimi işləmişdir. Gəncədən Azərbaycan Parlamentinə üzv seçilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 153
Rzayev, Əhəd: Dərbənd sakini. 468
Rzayev, Nəcəfqulu (yaxud Qoçu Nəcəfqulu, ? - 1920): Bakı qoçularından olmuşdur. 1918-ci ilin mart qırğınlarında daşnak-bolşevik qoşunlarına qarşı vuruşmuşdur.

Sovet hökuməti tərəfindən güllələnmişdir. 375, 379
Rzazadə, K. M. xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48
Rzazadə, Vəciyə xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin Təftiş komissiyasının üzvü olmuşdur. 48
S-ov: Quba qəzasında müstəntiq olmuşdur. 75
“Sad. Tə.”: “Azərbaycan” qəzetində imza. 236
Sadəddin Əsəd oğlu (Molla Sadəddin Əsəd əfəndi oğlu): Nic kəndinin (Qəbələ) sakini. 282
Sadiq: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46
Sadiq İbrahim oğlu: Bakıda cibgiriş üstündə tutulmuşdur. 44
Sadiqbəyov: Salyan Bələdiyyə İdarəsinin rəisi olmuşdur. 149
Sailoviç: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətilə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453
Salamov, Əbdülhəmid: Şamaxı sakini. 80
Saleh Gülhüseyn oğlu (Kərbəlayı Gülhüseyn oğlu): Bakı sakini. 219
Salehov, Yusif ağa: Ağdaş sakini. 126
Salman Hüseynqulu oğlu: Maştağa sakini. 347
Saltinski, Uzun Hacı (1848-1920): Şimali Qafqazın dini, hərbi və siyasi xadimi. Dağıllar Respublikası Parlamentinin üzvü, Dağıstan və Çeçenistanın imamı olmuşdur. 144, 196, 339, 394, 406
Samburski: hərbi prokuror. 343
Samsonov, Aleksandr Vasilyeviç (1859-1914): Rusiyanın dövlət xadimi; general. 1909-1914-cü illərdə Türkünstanın general-qubernatoru olmuşdur. 309
Sanamov, Yervand: Bakıda cibgiriş üstündə tutulmuşdur. 44
Saparov, Arseni Nikolayeviç: Bakı Şəhər Bələdiyyəsinin, Neft Mədənciləri Qurultayı

Şurasının üzvü olmuşdur. 371
Sara Əbdülhüseyn qızı: Bakı sakini Hacı Səməd Heydərovun arvadı. 100
Sarablı, Hüseynqulu (yaxud Hüseynqulu Rzayev; 1879-1945): Azərbaycan aktyoru. Azərbaycan Cümhuriyyətinin mədəni həyatında fəal iştirak edən Sarablının, Azərbaycan teatrının, eləcə də musiqisinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 23, 27, 50, 459
Sarabski: bax. Sarablı, Hüseynqulu
Savinski, Aleksandr Aleksandroviç (1879-1931): Rus diplomatı. İsveç və Bolqarıstanda elçi olmuşdur. Könüllü ordunun Dağıstandakı İngiltərə Komandanlığı nəzdində nümayəndəsi olmuşdur. 446
Selixanoviç, Aleksandr Bronislavoviç (1880-1968): tarixçi alim. Kiyev, Zaqafqaziya universitetlərində işləmişdir. Bakı Universitetinin qurucuları arasında yer almışdır. 371
Sesil, Robert [Robert Cecil; 1864-1958]: Britaniyanın ictimai-siyasi xadimi. Millətlər İttifaqının ideoloqlarından biri olmuşdur. Millətlər İttifaqının həyata keçirilməsindəki xidmətlərinə görə 1937-ci ildə Nobel Sülh mükafatına layiq görülmüşdür. 160
Seyid Əbdülqədir (1851-1925): Osmanlı dövlətinin kürd əsilli siyasi xadimi. Osmanlı Əyan Məclisinin üzvü, Dövlət Şurasının sədri olmuşdur. İstiqlal Məhkəmələri tərəfindən edam edilmişdir. 306
Seyid İdris: bax. İdris I.
Seyid İsfəndiyar xan: bax. İsfəndiyar Bahadır xan.
Seyidov, Əli bəy: bax. Seyidzadə, Əli bəy.
Seyidzadə, Əli bəy: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 73, 78, 320
Seyson: Almaniyanın siyasi xadimi. 203
Səbahəddin: bax. Prins Səbahəddin.
Sədi Şirazi: XIII əsrdə yaşamış fars şairi. 434
Sədrəddin (Hacı Sədrəddin): Şamaxı sakini. 77

Səfərəlibəyzadə, Baba bəy: Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Səfərov: Sosial Təminat Nazirliyində işləmişdir. 232

Səfikürdlü, Aslan bəy: bax. Səfikürdski, Aslan bəy.

Səfikürdski, Aslan bəy (yaxud Səfikürdlü, 1881-1937): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş, 3-cü hökumət kabinəsində Poçt-Teleqraf və Əmək naziri, 4-cü kabinədə Ədliyyə və Əmək naziri vəzifələrini tutmuşdur. 396, 400

Səhhətqulu: Benkendorf mədəninə işləmişdir. 136

Səhhətmuradov, Xanmurad: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin nümayəndəsi olaraq Bakıya gəlmişdir. 279

Səidülüzərə: bax. Marağayi.

Səlimov, Hidayət: Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyi müfəttişi. 231, 300, 326, 352

Səməd bəy: Tağıyev fabrikində işləmişdir. 135

Səməd bəy: Zəngəzurun Hacılı bəylərindən. 102, 103

Səmədbəyzadə, Rzaqulu bəy: Bakıdakı iranlılardan. 122

Səmədov, Baba (Məşhədi Baba). 55

Səmədov, Əbdürrəhim (Hacı Əbdürrəhim). 55

Səmədov, Müseyib: Dərbənd sakini. 468

Simens: mühəndis. 296

Simmerman: bax. Tsimmerman, Lev Ernestoviç.

Simons: Almaniyanın siyasi xadimi. Vesal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194

Siseron, Mark Tulli [Marcus Tullius Cicero; e. ə. 106 – e. ə. 43]: Qədim Romalı nətiq. 66

Sitarə xanım: bax. Ağaoğlu, Sitarə.

Smets, Yan Xristian [Jan Christiaan

Smuts; 1870-1950]: Cənubi Afrikanın dövlət xadimi. Millətlər Cəmiyyətinin nizamnaməsinin hazırlanması prosesində iştirak etmişdir. 57

Solsberi, Robert [Robert Salisbury; 1830-1903]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1885-1902-ci illər arasında 3 dəfə Baş nazir, 1878-1900-cü illər arasında 4 dəfə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 98

Somkov: Kuban nahiyyə hökumətinin sədri olmuşdur. 35

Stamboli, İosif Veniaminoviç (1877-1958): Rus sahibkar və tacir, tütün fabriki sahibi. 310

Staroselski, Vsevolod Dmitriyeviç (1875-1935): Rus zabiti. Kabardin atlı polkunun və İran kazak diviziyasının komandiri olmuşdur. 240

Subutay (yaxud Sabutay; 1175-1248): Çingiz xanın sərkərdələrindən olmuşdur. Qafqaz səfərində Cebe ilə birgə monqol ordularının sərkərdəsi idi. 390

Suxorukov, V. D.: Muğanda yaradılan diktatura hökumətinin (Beşlər diktaturasının) başçısı olmuşdur. 322

Sultan Əhməd şah Qacar (1898-1930): Qacar nəslindən İran şahı; 1909-1925-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 328, 381, 405, 407, 441, 465

Sultan Suğra qızı: Bakı sakini; uşaq. 186

Sultanov. 344

Sultanov: mühəndis; Milli Şura üzvü. 330

Sultanov, Cəlil bəy Əsgər bəy oğlu (1880-?): Zəngəzur qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 175, 176

Sultanov, Hacıağa bəy. 219

Sultanov, Xosrov bəy (1879-1943): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi və hərbi xadimi. Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlardan biri olan Xosrov bəy Sultanov Cümhuriyyət dövründə Hərbiyyə naziri, Kənd Təsərrüfatı naziri, Qarabağ general-qubernatoru kimi vəzifələr daşımışdır.

Sovet işğalından sonra mühacirət etmişdir. 75, 166, 167, 217, 350

Sultanov, Məlik bəy Qasım bəy oğlu (1880-1939): Azərbaycanlı həkim. Moskva və Berlində təhsil almışdır. Bakı Dumasının, Bakı Universitetinin yaradılması üçün təşkil edilən komissiyanın üzvü olmuşdur. 371

Sultanzadə, Əliəşrəf: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 47

Süleyman bəy: Bakıda dördüncü sahənin polis rəisi olmuşdur. 370

Süleyman Nazif (1870-1927): Türk şairi və yazıçısı. 443

Süleymanzadə, Süleyman. 51

Şah Abbas: bax. Abbas I.

Şahmalıyev, İsmayıl bəy Nəsrulla bəy oğlu (1883-1938): hüquqşünas. Novorossiysk Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmiş, Zaqafqaziyanın, o cümlədən Azərbaycanın müxtəlif yerlərində məhkəmə sistemində işləmişdir. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının üzvü təyin edilmişdir. 1938-ci ildə həbs edilmiş, sürgündə ölmüşdür. 343

Şaxtaxtinski, Heydər bəy: Naxçıvan və Gəncə məhkəmələrində işləmişdir; Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 74, 243, 319, 320, 343

Şaxtaxtinski, Həmid bəy (1880-1944): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Hüquq təhsili almış, maarif və məhkəmə sistemində işləmişdir. Maarif nazirinin müavini, Maarif naziri, Parlamentin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmış, sürgündə ölmüşdür. 280, 465

Şahzadə Savoyski: bax. Prins Spoleto-de-Savoia.

Şaxnazarov, M. B.: Bakıda həkim olmuşdur. 24, 51, 79, 107, 127, 218, 245, 266, 285, 299, 326, 351, 377, 404, 440, 469

Şakir, İbrahim: şair. 459

Şamil (Şeyx Şamil; 1797-1871): Qafqaz dağlılarının rəhbəri, Şimali Qafqazda milliazadlıq hərəkatının lideri. 64, 340, 391, 392,

403, 406

Şapur I (Şapur bin Ərdəşir; ? - 272): Sasani şahı; 241-272-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 94

Şapur bin Ərdəşir: bax. Şapur I.

Şarin: “Qobi” neft şirkətinin sahiblərindən. 100

Şattlvort, Diqbi [Digby Shuttleworth; 1876-1948]: Britaniya Hindistanı Ordusu'nun zabiti; general. 1917-1919-cu illərdə Britaniyanın Qafqazdakı 39-cu piyada briqadasının və Qara dənizdəki 83-cü piyada briqadasının komandiri olmuşdur. 55, 74, 75, 167, 330, 439

Şaumyan, Stepan (1878-1918): Erməni əsilli bolşevik, Bakı Kommunasının lideri. Bolşeviklərin və daşnakların 1918-ci ilin mart ayında Bakıda dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törətdiyi soyqırımına rəhbərlik etmişdir. 332

Şexter, Z. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 24, 51, 79, 108, 127, 218, 246, 286, 299, 326, 352, 377, 404, 440, 469

Şeydeman, Filipp [Philipp Heinrich Scheidemann; 1865-1939]: alman sosial-demokrat, 1919-cu ilin fevral-iyun aylarında Veymar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 203, 273, 292, 364, 449, 451

Şeyx Sədi. 123

Şeyx Şamil: bax. Şamil.

Şeyxülislamov, Əkbər ağa (1891-1961): Azərbaycan Cümhuriyyətinin Əkinçilik və Əmək naziri, “Hümmət” partiyasının üzvü, Parlamentdə Sosialistlər Fraksiyasının üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmışdır. 270, 296

Şeyxzamanov. 344

Şəfibəyzadə, Balabəy. 107

Şəfiyev, İbad (Məşhədi İbad): Lənkəran sakini. 323

Şəmsəddin Sami (1850-1904): Türk yazıçısı, publisisti və dil alimi. “Təəşşüqi-Tələt və Fitnat” adlı əsəri türk ədəbiyyatında ilk roman olaraq qəbul edilir. Müxtəlif qəzetlərdə baş redaktor olmuş, eləcə də məqalə-

lər yazmışdır. Fransızca və ərəbcə lüğətlər, türk dilinin izahlı lüğətini (“Qamusı-türki”) hazırlamışdır. “Qamusül-ə’lam” adlı biografiya, tarix və coğrafiya ensiklopediyasını nəşrə hazırlamışdır. Dram əsərləri, fransız ədəbiyyatından tərcümələri, türk mədəniyyəti və ədəbiyyatı tarixinə dair əsərləri var. 2, 23

Şəmsəddinov, Həsən ağa: Kağızman qəzasının rəisi; kürd. 467

Şərəfəddin: “Azərbaycan” qəzetində şeiri çap edilmişdir. 158

Şərif paşa: bax. Məhməd Şərif paşa.

Şərifov: Lənkəran sakini. 77

Şərifov, Abbas: bax. Şərifzadə, Abbas Mirzə.

Şərifzadə, Abbas Mirzə (1893-1938): Azərbaycan aktyoru. “Səfa” və “Nicat” cəmiyyətlərinin truppalarında çıxış etmiş, “Hacıbəyli qardaşları müdiriyyəti” nə rejissor kimi dəvət edilmişdir. Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən repressiyaya məruz qalmış, güllələnmişdir. 201, 221

Şixlinski, Hüseyin bəy: Gəncə qəzası birinci hissənin komissarı olmuşdur. 22

Şirəliyev, Mirzə: Ramana kəndinin sakini; Kəndçilər İttifaqı Ramana şöbəsinin üzvü. 72

Şirin (Molla Şirin): bax. Molla Şirin.

Şiruyə (Kərbəlayi Şiruyə): 1918-ci ilin mart qırğınlarında daşnak-bolşevik qoşunlarına qarşı vuruşmuşdur. 375

Şor, Miron Yakovleviç: Cümhuriyyətdən əvvəl və Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanda məhkəmə sistemində işləmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 46

Şternin, Boris Moiseyeviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 51, 79, 107, 127, 218, 245, 267, 286, 299, 326, 352, 377

Ştokhammern, fon Franz [Franz von Stockhammern; 1873-1930]: Almaniyanın diplomatı. Vesal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniya heyətinin tərkibində olmuş-

dur. 194

Şukinq, Valter [Walther Schüking; 1875-1935]: Almaniyanın siyasi xadimi; beynəlxalq hüquq sahəsində mütəxəssis. Vesal sülh müqaviləsini müzakirə edən Almaniya heyətinin tərkibində olmuşdur. 194

Şultse: Alman yepiskopu. 305

Şükürov, Mirzəağa: Bakı Teleqraf İdarəsində işləmişdir. Azərbaycan Poçt və Teleqraf Qulluqçuları İttifaqının üzvü olmuşdur. 399, 400

Şükürzadə, Ağadədə (Məshədi Ağadədə): İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Tağiyev. 344

Tağiyev, Mirmustafa: Xıllı (Neftçala) qəsəbəsi sakini. 402

Tağiyev, Oruc: Şəmsi Əsədullayev mədəninə işləmişdir. 101

Tağiyev, Zeynalabdin: Azərbaycanlı milyonçu və xeyriyyəçi. 65, 121, 234, 325, 398

Tağizadə, Məhərrəm (Məshədi Məhərrəm): mıxçı; Gəncə Türk Sənətkarları İttifaqının üzvü olmuşdur. 348

Tahirov, Əliəkbər: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin üzvü olmuşdur. 279

Taqianosov: “Qobi” neft şirkətinin sahiblərindən. 100

Talıbzadə, Abdulla Şaiq (1881-1959): Azərbaycan şairi, yazıçısı və pedaqoqu. 346

Talıbzadə, Yusif əfəndi: bax. Talıbzadə, Yusif Ziya.

Talıbzadə, Yusif Ziya (1877-1923): Azərbaycanın hərbi və siyasi xadimi, pedaqoq. 8

Tamayev. 344

Tanrıverdi Əliqulu oğlu: Müsəlman alayının əsgəri. 342, 343

Tausent: İngiltərənin Gorusdakı nümayəndəsi olmuşdur. 102

Temperli [Temperley]: polkovnik; Britaniya ordusunun İrəvandakı nümayəndəsi olmuşdur. 165

Teodor: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu

ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Teofrast (Teofrastus; e. ə. IV-III əsrlər): qədim yunan filosofu. 93

Ter-Akopyan, Abraham: professor. 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yığılan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransının iştirakçısı olmuşdur. 387

Ter-Azarov, Aleksandr Mixayloviç (yaxud Ter-Azaryan): Daşnaksutyun partiyasının, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 30

Ter-Mikaelyans: həkim; Bakı Universitetinin yaradılması üçün təşkil edilən komissiyanın üzvü olmuşdur. 371

Ter-Mkırtçıov, İsak: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Ter-Mosisov, Artyom: Bakıda asayışı pozduğu üçün həbs edilmişdir. 187

Teymur: XIV əsrdə yaşamış görkəmli türk sərkədesi; Teymurilər dövlətinin banisi. 390, 403, 455, 458

Teymur bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 242

Təkəyan, Vahan (1878-1945): erməni şairi, ictimai xadimi. İstanbulda anadan olmuşdur. 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yığılan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransının iştirakçısı olmuşdur. 387

Tələt paşa (1874-1921): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri idi. Daxili İşlər naziri, Poçt və Teleqraf naziri, Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Berlində erməni terrorçusu Teyliryan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 217, 316

Tiqranyan, Sirakan Tatesoviç (1875-1947): Ermənistanın siyasi xadimi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının deputatı olmuşdur.

1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin aprelinə qədər Ermənistan Respublikasının Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sonrakı dövrdə Maarif naziri, Maarif və Mədəniyyət naziri olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilmiş, sürgündə ölmüşdür. 15, 324, 368

Tilişev: Balaxanı-Sabunçu dairəsində polis müdiri olmuşdur. 105

Timanov: Dağıstan bolşeviklərindən. 341
Tirvitt, Recinald [Reginald Tyrwhitt; 1870-1951]: admiral; Britaniya donanmasında xidmət etmişdir. 251

Tofiq Fikrət (1867-1915): məşhur türk şairi. Türkiyənin ədəbiyyat və incəsənətinə böyük təsiri olan “Sərvəti-fünun” (“Fənlərin sərvəti”) jurnalının baş redaktoru olmuşdur. 426, 443, 470

Tokombayev: Kazan Milli Şurasının üzvü. 464

Tokumbet, Osman Hidayətulla oğlu (yaxud Tokumbetov; 1888-1950): Rusiya müsəlmanlarının ictimai xadimi; başqırd. Ümumrusiya Müsəlmanları Hərbi Şurası sədrinin müavini olmuşdur. Mühacirətə getmişdir. Berlində vəfat etmişdir. 298

Tomas, Albert [Albert Thomas; 1878-1932]: Fransanın siyasi xadimi, sosialist. 1916-cı ildə Fransanın Silahlanma naziri təyin edilmişdi. 32

Tomson, Vilyam Montqomeri [William Montgomerie Thomson; 1877-1963]: Britaniya generalı. Bakının general-qubernatoru olmuşdur. 62, 63, 64, 166, 193, 265, 266, 284, 310, 390

Topçubaşov. 344

Topçubaşov, Əlimərdan bəy (1863-1934): Azərbaycanın siyasi xadimi; Azərbaycan Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Tiflisdə anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya müsəlmanlarının təşkilatlanmasında və siyasi həyatında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü, Dumada

Müsəlman fraksiyasının sədri, “Kaspi” qəzetinin redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Azərbaycan Hökumətində portfelsiz nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuş, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Fövqəladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbulla ezam edilmişdir. Paris Sülh konfransına göndərilən Azərbaycan nümayəndə heyətinin sədri idi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Parisdə vəfat etmişdir. 7, 296, 419

Topçubaşova, S. x. 344

Trotsky, Lev Davidoviç (1879-1930): Rus inqilabçı, dövlət xadimi. Petroqrada Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti icraiyyə komitəsinin sədri, Sovet Rusiyasının Xarici İşlər naziri, Rusiya və SSRİ-nin Hərbi İnqilab Sovetinin sədri və Hərbi Komissarı olmuşdur. 160, 235, 308

Tsentner: Bakıda qadın həkimi olmuşdur. 151, 171, 181, 191, 325, 351, 376, 404, 440, 469

Tsimmerman, Lev Ernestoviç: Bakıda notarius olmuşdur. 100

Tsitoviç, N. S.: Bakı Universitetinin yaradılması üçün təşkil edilən komissiyanın üzvü olmuşdur. 371

Tuqan-Baranovski: bax. Tuqan-Mirza-Baranovski, David İvanoviç.

Tuqan-Mirza-Baranovski, David İvanoviç (1881-1941): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Ağqvardiyaçılar hərəkatının iştirakçısı olmuşdur. 291

Tumanov, Oqanes. 104

Uayt, Henri [Henry White; 1850-1927]: ABŞ diplomatı. Paris Sülh Konfransında ABŞ heyətinin tərkibində olmuşdur. 334

Urazbəyov, Seyid Murad: türkmən; Mavərayi-Bəhri-Xəzər (Zakaspiysk) hökumətinin üzvü olmuşdur. 279

Ustinov, Alumili: Sabunçu mədənlərində fəhlə. 231

Uzun Hacı (Şeyx Uzun): bax. Saltinski,

Uzun Hacı.

Übeydulla I. 109

Übeydulla II. 109

Ümidvar: “Azərbaycan” qəzetində Ömər Faiq Nemanzadəyə məxsus imza; bax. Nemanzadə, Ömər Faiq.

Üsturlabi, Əli bin İsa: IX əsrdə yaşamış astronomiya alimi. 97

Vahidov, Məcid: Ağdaş sakini. 126

Valeri: İtaliyanın Tiflisdəki konsulu olmuşdur. 244

Varsonovik: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Vasiqbillah (812-847): Abbasi xəlifəsi; 842-847-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 422

Vasserman: Bakıda mama-feldşer olmuşdur. 351, 376, 404, 440, 469

Vedjvud, Cozayya Klement [Josiah Clement Wedgwood; 1872-1943]: Britaniyanın liberal və leyborist siyasi xadimi. 304

Venizelos, Elefterios (1864-1936): Yunanistanın siyasi xadimi. 1910-cu ildən 1933-cü ilə qədər dəfələrlə (o cümlədən 1917-1920-ci illərdə) Baş nazir vəzifəsini tutmuşdur. 85, 160, 284, 295

Vern, Jül [Jules Verne; 1828-1905]: fransız yazıçısı. 238

Vertoqradsqaya, Vera: Bakı sakini. 45

Vəkilov. 344

Vəkilov: Parlament İdarəsinin vəkili olmuşdur. 329, 408

Vəkilov, Məhəmməd ağa Mustafa ağa oğlu (1862-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamenti İdarəsinin müdiri olmuşdur. 55, 382

Vəkilov, Mustafa bəy Nadir ağa oğlu (1896-1965): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Parlamentin üzvü olmuş, 1920-ci ildə Daxili İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. 29, 436

Vəkilov, Rəhim bəy (1898-1934): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi.

Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. Sovet rejiminin təqibləri üzündən intihar etmişdir. 22

Vəkilzadə, Rəhim: bax. Vəkilov, Rəhim bəy.

Vəlibəyözadə, Nigar xanım: Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 346

Vəlixanlı, Abbasqulu: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının; Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 320, 346

Vəlixanzadə, Abbasqulu: bax. Vəlixanlı, Abbasqulu.

Vəliyev, Əlövsət: Şahnəzərli (Şabran) kəndinin yüzbaşısı olmuşdur. 375, 379

Vəliyev, Rəsul: Şahnəzərli kəndinin (Şabran) pristavı olmuşdur. 323, 379

Vəliyev, Seyfulla: Dərbənd sakini. 468

Vəlizadə, Böyükağa: Ramana kəndinin sakini; Kəndçilər İttifaqı Ramana şöbəsinin üzvü. 72

Vəlizadə, Qasım: Bakı sakini; Çadrovı (indiki Mirzəağa Əliyev) və Spasski (Zərgərpalan) küçələrin kəsişməsində mağazası olmuşdur. 150

Vəzirov. 209

Vəzirov, Cəmil bəy: Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 319

Vilhelm II (Wilhelm II, 1859-1941): Almaniya imperatoru, 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 246, 337

Vilson, Vudro (Woodrow Wilson; 1856-1924): ABŞ-ın 28-ci prezidenti (1913-1921).

I Dünya müharibəsinə son qoymaq üçün sülh müqaviləsi layihəsini (Wilson prinsiplərini) işləyib hazırlamışdır. 34, 52, 159, 160, 162, 163, 165, 194, 203, 223, 228, 252, 253, 254, 266, 271, 273, 284, 292, 310, 324, 337, 354, 365, 385, 449, 450, 451

Vinoqradoy, Mixail: Slavyan-Rus Cəmiyyətindən Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmişdir. 153, 459

Viviani, Rene [René Viviani; 1863-1925]: Fransanın siyasi xadimi. 1914-1915-ci illərdə

iki dəfə Baş nazir olmuşdur. 32

Vorontsov-Daşkov, İllarion İvanoviç (1837-1916): Rusiyanın dövlət xadimi. 1905-1915-ci illərdə Qafqaz canişini olmuşdur. Ermənilərə xüsusi rəğbəti ilə seçilmişdir. 331

Voskresenski, Vasili Qriqoryeviç (1888-1951): Rusiyanın hərbi xadimi, Rusiya-Yaponiya və Birinci Dünya müharibələrinin iştirakçısı. Qafqaz cəbhəsində döyüşmüş, Rusiyanın İrana göndərdiyi korpusun tərkibinə daxil olmuşdur. 1918-ci ildə Bakıda Hərbi Dəniz Qüvvələri baş komissarı idi. Daha sonra Fransaya köçmüş, Rus balet truppasına rəhbərlik etmişdir. 73, 74, 148

Volf, Bernhard [Bernhard Wolff; 1811-1879]: Alman jurnalisti. 1848-ci ildə “National zeytung” [National-Zeitung] qəzetini və 1849-cu ildə bu qəzetin bazasında Volf Teleqraf Bürosunu [Wolffs Telegraphisches Bureau] qurmuşdur. 128

Vrangel, Pyotr Nikolayeviç (1878-1928): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Ağqvardiyaçılar hərəkatının rəhbərlərindən olmuşdur. 116

Vrede, Enni [Enny Vrede; 1883-1919]: Hollandiyalı teatr aktrisası. 449

Vürsenberq: Almaniyanın ictimai-siyasi xadimi. 181

Vüsuqüddövlə, Mirzə Həsən xan Mirzə İbrahim xan oğlu (1868-1951): İran dövlət xadimi. 1916-1917 və 1918-1920-ci illərdə Baş nazir olmuşdur. 40

Yadigarov: Bakıda polismeyster olmuş, bir müddət Bakı qalabəyisi (komendant) vəzifəsini tutmuşdur. 187

Yankeviç: doktor; Dağıstandakı yəhudilərin nümayəndəsi olmuşdur. 340

Yastrebov: hərbi hakim; Gəncə nahiyə məhkəməsi prokurorunun müavini olmuşdur. 343

Yefimov: bolşevik komissarı; 1919-cu ildə Xarkovda üsyan nəticəsində öldürülmüşdür. 308

Yefron, İlya Abramoviç (1847-1917): yəhudi əsilli mətbəəçi və nəşir. “Brokhauz və Yefron” nəşriyyatının qurucusu idi. 363

Yekaterina I (1684-1727): Rusiya imperatriçası. İmperator I Pyotrun arvadı idi. 1725-1727-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 423

Yermakov: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Yevanqulov: Qafqaz Komissarlığının üzvü olmuşdur. 332

Yəhyazadə, Rəzzaq (Hacı Rəzzaq): Bakıdakı iranlılardan. 122

Yəzdi, Ağa Seyid Kazım: bax. Yəzdi, Seyid Məhəmmədkazım.

Yəzdi, Seyid Məhəmmədkazım (1831-1919): İranlı müctəhid. 298, 347

Yudeniy, Nikolay Nikolayev (1862-1933): Rusiyanın hərbi xadimi; general. Birinci Dünya müharibəsində Qafqaz ordusunun qərargah rəisi, Rusiyada Vətəndaş müharibəsində Şimal-Qərb ordusunun komandiri olmuşdur. 160, 195, 291

Yuhanna. 109

Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə (yaxud Məhəmmədzadə; 1898-1976): publisist və siyasi xadim; Azərbaycan milli istiqlal hərəkatının fəal iştirakçısı. Siyasi və ədəbi fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 45

Yusif: Quba qəzasında müstəntiq olmuşdur. 76

Yusif (Kərbəlayi Yusif): Şamaxı sakini. 77

Yusif Hacı: Çeçenlərin ictimai-siyasi xadimi; Dağlılar Respublikası Parlamentinin üzvü olmuşdur. 340

Yusif Hacıbaba oğlu: Bakıda qaradovoy olmuşdur. 347

Yusif Salam oğlu: Bakı sakini. 370

Yusifbəyli, Nəsim bəy (1881-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Odessa Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil

almışdır. 1917-ci ildə Gəncədə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Partiyasını qurmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası Hökumətində Maarif naziri olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə və Xalq Maarifi naziri, Xalq Maarifi və Dini Etiqad naziri, Daxili İşlər naziri və Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra qətlə yetirilmişdir. 65, 131, 156, 192, 193, 202, 203, 262, 264, 383, 396, 410, 424, 437, 438, 446, 459

Yusifxanlı, Həsən ağa: bax. Yusifxanov, Həsən ağa.

Yusifxanov, Həsən ağa: Maliyyə Nazirliyinin dəftərxanasında işləmiş, Bakı qazısının katibi olmuşdur. 125, 126

Yusifov, Əliheydər: Cavad qəzasının rəisi olmuşdur. 149, 150

Yusifzadə, Əli (1900-1937): Azərbaycanlı şair, publisist və mütəfəkkir. Şuşada doğulmuşdur. Cümhuriyyət Hökuməti tərəfindən xaricə təhsilə göndərilmişdir. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 427, 457

Yusifzadə, Əliheydər: bax. Yusifov, Əliheydər.

Yusifzadə, Şirin xanım: Balaxanıda “Bacılar İttifaqı” adlı qadınlar cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 48

Zabludski, Pyotr: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 45

Zaks, S. İ.: Bakıda həkim olmuşdur. 245, 266, 299, 351, 404, 440

Zalsman: Bakı komendantının müavini olmuşdur. 187

Zalvadski, Pyotr: Bakıda cibgirlik üstündə tutulmuşdur. 45

Zamanzadə, Kərim: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Zavriyev, Akop (yaxud Yakov; 1875-1920): Erməni siyasi xadimi. Petroqradda Hərbi Tibb Akademiyasını bitirmişdir. Xüsusi Zaqafqaziya Komitəsinin heyətinə daxil idi.

Daşnaksutyun partiyasının fəal üzvlərindən idi. Rusiyadakı Erməni Milli Komitəsi adından Avropaya, oradakı erməni komitələri ilə əlaqə yaratmaq məqsədi ilə göndərilmişdi. 332

Zelyonı (yaxud Daniil İliç Terpilo; 1886-1919): Ukraynalı inqilabçı, eser. 452

Zeydan, Corci (1861-1914): ərəb yazıçısı və publisisti. 109

Zeynalov, Kərim: Bakı Ticarət məktəbini bitirmişdir. 241

Zeynalov, Səməd: Bakı bulvarında qəhvəxana açmışdır. 381, 407

Zeynalzadə, Məhəmməd (Mirzə Məhəmməd): Cavad qəzasında Süleymankənd (indiki Salyan rayonunun Çuxanlı kəndi) məktəbinin müəllimi olmuşdur. 245

Zeynalzadə, Məhəmmədhəsən: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 47

Zəki Məhəmmədhüseyn oğlu: Bakı sakini. 267

Zinovyev, Qriqori Yevseyeviç (1883-1936): Rus inqilabçı, SSRİ-nin dövlət xadimi. Rusiya Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü olmuşdur. 1934-cü ildə həbs edilmiş və 1936-cı ildə güllələnmişdir. 161

Zivər bəy: Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 46, 74, 242, 319

Ziya paşa (Əbdülhəmid Ziyaəddin; 1829-1880): Osmanlı imperiyasının dövlət xadimi, mütəfəkkir, şair və yazıçı. 442

Ziyadxanov, Adil xan (yaxud Ədil xan; 1877-1957): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Xarici İşlər nazirliyində işləmiş, Azərbaycanın İranda diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bir müddət İranda, daha sonra Türkiyədə yaşamışdır. 66, 263, 264, 314, 315, 392, 397

Zorbunov: Bakıda fəhlə olmuşdur. 1919-cu ilin may ayında ümumi tətildə iştirak etdiyi üçün həbs edilmişdir. 453

Korrektor: Azad Ağaoğlu
Kitab üzlüyü və tərtib: Fikrət Məlikov

Nəşriyyat direktoru: Rəhilə Soltanqızı
Mətbəənin direktoru: Zöhrab Vəlibəyli
Texniki redaktor: Ruslan Mahmudov

Çapa imzalanmışdır: 06.09.2023
Formatı 70x100 $\frac{1}{16}$ F.ç.v 30.5
Ofset kağızı, Ofset çapı. Səhifə sayı: 528
Tiraj: 300, Bakı-2023

**Hazır materiallar əsasında
GALAXY PRINTING MMC
mətbəəsində çap edilmişdir.**

ISBN 978-9952-8314-3-6

9 789952 831436